

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ
ПОЖАРЕВАЦ

ИЗВЕШТАЈИ И НАРЕДБЕ НЕДИЉЕВЕ „ВЛАДЕ НАРОДНОГ СПАСА“
ЗА ОКРУГ ПОЖАРЕВАЧКИ, 1941-1942. ГОДИНЕ

Том I

Издавач: ИСТОРИЈСКИ АРХИВ ПОЖАРЕВАЦ
Зборници докумената, зборник 4
www.arhivpozarevac.org.rs
info@arhivpozarevac.org.rs

Суиздавач: ВОЈНИ АРХИВ
www.isi.mod.gov.rs
vojniarhiv@mod.gov.rs

За издавача: др Јасмина Николић, директор

За суиздавача: капетан бојног брода Горан Петровић, директор

Главни и одговорни уредник: др Јасмина Николић

Приређивачи и редактори изворног текста: др Јасмина Николић
др Маријана Мраовић

Аутори предговора: др Јасмина Николић
капетан бојног брода Горан Петровић
др Маријана Мраовић

Аутор уводне студије: др Маријана Мраовић, научни сарадник

Рецензент уводне студије: проф.др Ивана Крстић Мистрицеловић

Технички уредник: Данијела Перић

Дигитализација архивских докумената: Војни архив Министарства одбране
Републике Србије

Припрема и штампа: NEWPRESS Смедерево

Тираж: 350

ISBN: 978-86-84969-89-9

2018. Историјски архив Пожаревац
© Сва права задржана

Штампање Зборника докумената омогућно је Град Пожаревац.

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ ПОЖАРЕВАЦ
ВОЈНИ АРХИВ

ЗБОРНИЦИ ДОКУМЕНАТА
ЗБОРНИК 4

ИЗВЕШТАЈИ И НАРЕДБЕ
НЕДИЋЕВЕ „ВЛАДЕ НАРОДНОГ СПАСА”
ЗА ОКРУГ ПОЖАРЕВАЧКИ, 1941-1942. ГОДИНЕ

Том I

Приредиле: др Јасмина Николић и др Маријана Мраовић

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ
ПОЖАРЕВАЦ

ВОЈНИ АРХИВ

Пожаревац, 2018.

ПРЕДГОВОР

Научни домет историографских анализа историје Србије у Другом светском рату био је у послератно време ограничен и условљен идеолошко-политичким околности-ма. Историографска истраживања била су „под надзором“ државног и политичког врха власти док су у исто време интелектуални експоненти емигрантске струје пласирали потпуно другачију слику поменутих историјских процеса. Историографски осврти на тематику Другог светског рата током шездесетих и седамдесетих година прошлог века били су карактеристични по окретању историчара историјским изворима, посебно кроз низ значајних институтских пројеката и поступном изостављању апологетског и фразеолошког тумачења, уз примену нових методолошких техника.

Официјална интерпретација историјских процеса у Другом светском рату током осамдесетих година двадесетог века обилувала је новим садржајима и аналитиком тема које су биле предмет интересовања не само историчара, већ и писаца, публициста, новинара, бивших политичара, генерала и дисидената, који су захтевали рехабилитацију или стављање савременика „пред суд правде“. Историографски су по први пут обрађивани многи процеси, појаве и проблеми из ратног периода. Публикован је и велики број фелтонистичких радова у којима су на поједностављен начин приказивани историјски процеси или су пак минимизирана значајна дешавања, што је било и основа за продор нових идеологизованих тумачења.

Деведесете године прошлог века представљале су прекретницу у радикалном удаљавању науке од идеологије. Историчари су почели да пишу о новим темама уз ослонац на историјске изворе. Историјом Другог светског рата и појавама окупације и колаборације бавили су се светски признати историчари: Ерик Хобсбаум, Марк Мазауер, Питер Дејвис, Џулијан Џексон. Мазауерове монографије о нацистичкој владавини над окупираном Европом (*Hitler's Empire – Nazi rule in occupied Europe*, 2009) и окупираном Грчком (*Inside Hitler's Greece*, 1993), Дејвисова монографија о колаборацији (*Dangerous Liaisons: Collaboration and World War Two*, 2004) и Џексонова анализа правног и идеолошког аспекта француске колаборације утицали су на осавремењавање научног приступа појави колаборације. Истраживањем различитих сегмената живота у окупираној Србији (од привреде до тема свакодневног живота) и проблематиком колаборације бавио се низ домаћих историчара, а предметна тематика била је и у фокусу интересовања појединих страних историчара. Анализирана је привредна и друштвена историја Србије у Другом светском рату, историјат југословенске владе у емиграцији, историја Равногорског покрета, историјска улога генерала Драгољуба Михаиловића, али и место и улога НОП-а и КПЈ у ратним дешавањима. Пажња домаће историографије била је у знатној мери посвећена проучавању делатности колаборационистичке владе Милана Недића. Велики број идеолошких одређења (позитивних и негативних) у радовима историчара и публициста о Недићевој влади обилује са једне стране некритичким глорификовањем Недићеве личности и историјске улоге, а са друге негативним конотацијама и одсуством свеукупног сагледавања околности у којима је формирана и деловала „Влада народног спаса“.

Први обимнији рад у коме је анализирана делатност Недићеве владе публикован на југословенској територији била је монографија др Ферда Чулиновића *Окупаторска модела Југославије* (Загреб, 1970). Након наведеног наслова објављене су монографије др Милана Борковића *Контрареволуција у Србији* (књ. 1-2, Београд, 1979) и *Милан Недић* (Загреб, 1985), као и др Мухарема Креса *Њемачка окупациона управа у Београду 1941–1944* (Београд, 1979). Значајни су и чланци др Мухарема Креса: *Општин услови живота и рада у окупираном Београду* (Војноисторијски гласник, 3, 1972) и *Њемачко*

схваћање ситуације у Југославији уочи Другог заседања АВНОЈ-а (Војноисторијски гласник, 1974). Професор др Бранко Петрановић бавио се детаљно проблемом окупације, колаборационизма и владом Милана Недића у књигама: *Револуција и контрареволуција у Југославији 1941–1945* (књ. 1–2, Београд, 1983), *Историја Југославије 1918–1988* (Београд, 1988) и *Србија у Другом светском рату 1939–1945* (Београд, 1992). *Србија у Другом светском рату 1939–1945* сматра се и данас најдетаљнијом историографском синтезом историјата Другог светског рата на простору окупирани Србије.

У протеклом периоду објављена су и српска издања књига насталих у емиграцији, чији су се аутори бавили Србијом у време рата и немачке окупације без овладавања методом историјске науке. У наведена дела спадају монографије Станислава Кракова *Генерал Милан Недић (књ. 1–2)* (Београд, 2008), Бошка Костића *За историју наших дана* (Београд, 1995), Ратка Парежанина *Други светски рат и Димитрије В. Љошић* (Београд, 2001), Ђока Слијепчевића *Историја Југославије уочи и за време Другог светског рата* (Минхен, 1978) и Боривоја Карапанџића *Грађански рат у Србији 1941–1945* (Београд, 1993).

Генерације савремених историчара и архивиста које се баве истраживањем периода 1941–1945. године имају предност у виду поједностављеног, савременог приступа обимном историографском и „неисториографском“ наслеђу, које захтева темељно критичко преиспитивање, отварање нових истраживачких поља и далеко систематичнији приступ анализи историјских извора и историјских контроверзи. Као резултат измене поменутих околности објављиване су монографије општег типа и свеобухватног погледа на српски и југословенски простор, збирке докумената и локалне студије појединих области. Иако је општа промена јавног дискурса утицала на мању окренутост историји Другог светског рата, истраживања која су обављена у последњој деценији представљала су потврду пораста интересовања за теме које се односе на делатност институција културе и просвете у време окупације, као и на утицај окупације на културне прилике, свакодневни живот становништва под окупацијом и место појединца у ратом захваћеним подручјима. Посебан корпус тема посвећен је историјату настанка и развоја оружаних снага Недићеве владе. Анализа идеологије домаћих колаборациониста обрађена је у оквиру бројних радова професора др Бранка Петрановића, др Милана Борковића, професора др Милана Ристовића, професорке др Оливере Милосављевић (иако уз скроман критички апарат), а потом и детаљно у докторској дисертацији др Александра Стојановића: *Идеје, друштвено-политички пројекти и пракса владе Милана Недића (1941–1944)*, одбрањеној у Београду 2014. године, а објављеној 2015. године у Београду.

У склопу анализе начина на који је немачка држава организовала и водила привредну политику и пропаганду према Краљевини Југославији, а потом и окупираној Србији неизоставно је поменути низ радова професора др Милана Ристовића, посебно монографију *Немачки „нови поредак“ и југоисточна Европа 1940/41–1944/45. – планови о будућности и пракса*, Београд, 1991. Проблемом дезинтеграције југословенске државе и идеје о државно-правној посебности Србије, као и питањем немачке пропаганде за оправдавање војне акције против Југославије, бавио се академик др Љубодраг Димић у монографијама *Културна политика Краљевине Југославије 1918–1941*, I–III, Београд, 1996. и *Историја српске државности*, III, Нови Сад, 2001. Значајни радови посвећени немачкој пропагандној активности у окупираној Србији јесу чланак др Косте Николића „Немачка ратна пропаганда у Србији 1941–1944“, *ЈИЧ*, Београд, 1977. и монографија истог аутора *Немачки ратни плакати у Србији 1941–1944*, Нова Пазова, 2000.

Питањем немачких ратних злочина бавили су се др Венцеслав Глишић у књизи *Терор и злочини нацистичке Немачке у Србији 1941–1945. године* објављеној у Београду 1970. године, као и др Ђорђе Н. Лопичић у књизи *Немачки ратни злочини 1941–1945. Пресуде југословенских војних судова*, објављеној у Београду 2009. године. Анализом друштвено-политичке ситуације и животом становништва у окупираној Србији детаљно су се бавили др Коста Николић (*Страх и нада у Србији 1941–1944. године: свакодневни живот под окупацијом*, Београд, 2002), проф. др Слободан Ђ. Керкез (докторска ди-

сертација објављена под називом *Друштво Србије у Друћом светском рату 1941–1945 и Образовно-културне прилике у Недићевој Србији*, др Жарко Јовановић (*Селаштво Србије у Друћом светском рату 1941–1945*, Београд, 1995), др Наташа Милићевић и Душан Никодијевић (*Свакодневни живот под окупацијом 1941–1944. Искусство једног Београђанина*, Београд, 2011), др Дејан Зећ у тези *Фудбал у окупираној Србији (1941–1944)*. Анализом штампе у окупираној Србији бавио се др Милан Матић у докторској дисертацији *Штампа у Србији у Друћом светском рату 1941–1944*, одбрањеној на Факултету политичких наука у Београду 1990. године и у монографији *Партизанска штампа у Србији 1941–1944* (Београд, 1993). Др Љубинка Шкодрић бавила се у докторској дисертацији под насловом: *Положај жене у окупираној Србији 1941–1944* (одбрањеној у 2015. години) положајем жена у време окупације. Сегмент спортског живота у окупираној Србији свакако представља важно поље на коме су представници колаборационистичких власти вршиле пропаганду. Др Дејан Зећ бавио се питањем свакодневног живота и спорте политике у окупираној Србији.

У анализи проучавања историје просвете и културе под окупацијом изузетно су значајни следећи радови: наведена монографија др Слободана Ђ. Керкеза, поменути докторска дисертација Александра Стојановића, дела професора др Бојана Ђорђевића *Српска култура под окупацијом* (Београд, 2008) и *Летопис културног живота у Србији под окупацијом 1941–1944* (Нови Сад-Београд, 2001), Мирослава Савковића *Кинематографија у Србији током Друћој светској рату 1941–1945* (Београд, 1994), Николе Марковића и Данице Филиповић *Забрањивање књижевности у окупираној Србији 1941–1944* (Београд, 2012), др Василија Марковића *Театри окупиране територије* (Београд, 1998), др Љубинке Шкодрић *Министарство просвете и вера у Србији 1941–1944: Судбина институције под окупацијом* (Београд, 2009), др Боре Мајданца *Српско позориште под окупацијом* (Београд, 2011) и др Александра Стојановића *Српски цивилни/културни план Владе Милана Недића* (Београд, 2012). За проучавање концепта привредне обнове и интегралног васпитања посебно је значајна монографија др Зорана Јањетовића *У складу са насталом потребом...принудни рад у окупираној Србији 1941–1944. године* (Београд, 2012), као и монографија др Драгана Алексића *Привреда Србије у Друћом светском рату* (Београд, 2002).

Др Маријана Мраовић одбранила је докторску дисертацију на тему: *Пропаганда владе Милана Недића 1941–1944. године* у Београду 2015. године. У току је публикавање монографије у којој су сажети резултати истраживања до којих је дошла др Мраовић. Група аутора објавила је монографију на тему *Колаборационистичка штампа у Србији 1941–1944* (приредио др Александар Стојановић, у Београду 2015. године). Други том предметне монографије, са анализама новог корпуса тема објављен је у Београду 2017. године. Др Зоран Јањетовић аутор је монографије на тему: *Serbia`s Appology for Fascism: The Ideology and Practice of the Nedić Regime*, објављене 2016. године. Наташа Милићевић одбранила је докторску дисертацију на тему: *Српско грађанство у окупираној Србији 1941–1944*, у Београду 2017. године.

Судбином грађанске елите и страдањем српских колаборациониста након рата бавили су се др Наташа Милићевић у магистарској тези *Југословенска власт и српско грађанство 1944–1950. године* (Београд, 2009), др Момчило Митровић у монографији *Изубљене илузије; Српска национална част пред законом 1945. године* (Београд, 1997), др Љубинка Шкодрић у већ поменутој монографији, као и др Срђан Цветковић у књизи *Између срца и чекиња-репресија у Србији 1944–1953* (Београд, 2006).

Архивска грађа похрањена у српским архивима која се односи на међуратни период и период Другог светског рата делимично је објављена у оквиру тематских зборника докумената као што су: *Зборник докумената и података о Народноослободилачком рату народа и народности Југославије*, (Зборник НОР-а, 15 томова) и *Немачка обавештајна служба у окупираној Југославији*, *Зборник докумената о Ајриљском рату*, *Документи из историје Југославије*, II, *Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помајача из Друћој светској рату*, *Југославија 1918–1988. – тематска збирка докумената*.

До данашњих дана су на тему извештаја окружних начелстава и историје локалне управе у окупираној Србији у Другом светском рату, Историјски архив Неготин и Историјски архив Тимочке Крајине Зајечар приредили зборник докумената у две књиге под насловом: *Извештаји и наредбе Комесарске управе и Недићеве владе за округ Зајечарски 1941-1942.* и *Извештаји и наредбе Комесарске управе и Недићеве владе за округ Зајечарски 1943-1944*, Неготин, Зајечар, 2006.

Детаљном анализом војно-политичких и друштвених прилика у окупираној Србији и у округу Пожаревачком бавили су се др Маријана Мраовић, Јасмина Живковић, мр. и Слободанка Цветковић у монографији *Србија и Пожаревац у Другом светском рату – окупациона управа, избеглице и просвета*, објављеној у Пожаревцу 2015. године у издању Историјског архива Пожаревац. Историјски архив Пожаревац приредио је изложбе и објавио каталоге изложби на теме *Плакаш – „Визуелни скандал“, одјек стварности и власник пропаганде, 1941-1945* (мр Јасмина Николић и Драгана Милорадовић Николић, Пожаревац, 2009), *Филмски плакаш 1941-1945 – Филмови које је ледао Београд* (мр Јасмина Николић и Драгана Милорадовић Николић, Пожаревац, 2011), *Србија и Пожаревац у Другом светском рату – окупациона управа, избеглице и просвета* (др Маријана Мраовић, Јасмина Живковић, мр. Слободанка Цветковић, Пожаревац, 2015), *Окупирани Пожаревац 1941-1944 – Слике из свакодневне животи* (Јасмина Живковић и Слободанка Цветковић, Пожаревац, 2016) и *Логор Бањица 1941-1944 – зашоченици из Пожаревца и Браничевској округи* (Исидора Стојановић, др Јасмина Николић, Снежана Лазић, Пожаревац, 2017). Каталог *Окупирани Пожаревац 1941-1944...* садржи детаљну студију о свакодневном животу у окупираном граду која у значајној мери допуњава и појашњава зборник докумената под насловом *Извештаји и наредбе Недићеве „Владе народној сјаса“ за округ пожаревачки 1941-1944. године*.

Предметни зборник докумената *Извештаји и наредбе Недићеве „Владе народној сјаса“ за округ Пожаревачки, 1941-1942. године* садржи уводну студију приређивача и збирку оригиналних, највећим делом, необјављених докумената из групе фондова „Српска влада Милана Недића“, (популарно назване „Недићева архива“), која се чува у Војном архиву. Наведена група фондова пружа јединствене податке за истраживање рада Савета комесара и Недићеве владе током окупације. Сачувана је архивска грађа која се односи на делатност Председништва Министарског савета и његових организационих целина: Кабинета председника, Државног секретаријата, Општег, Правног и Одељења државне пропаганде, као и на делатност ресорних министарстава и других органа централне и локалне управе. Група фондова садржи картотеку четничких, њотићевских и недићевских јединица за Србију 1941. године, телеграме и шифроване депеше, реферате Министарства унутрашњих послова о стању и злочинима у окрузима, недељне и месечне извештаје окружних и среских начелника о стању у окрузима, оперативне и месечне извештаје о раду Српске државне страже, документацију о раду Националне службе за обнову Србије, Завода за национално васпитање омладине, податке о раду бугарских окупаторских јединица, пропагандни материјал немачких власти и Одељења за пропаганду (брошуре, леци, публикације), податке о румунској пропаганди, прегледе штампе, Службене новине и часописе), податке о раду Комесаријата за избеглице и пресељенике, Комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, спискове лица у логорима, затворима, податке о депортацијама и стрељањима.

Изузев „Недићеве архиве“, у Војном архиву релевантна архивска грађа за истраживање предисторијата и историјата окупираних Србије у Другом светском рату чува се у оквиру следећих група фондова: „Војска Кнежевине/Краљевине Србије“, „Војска Краљевине Југославије“, „Збирка досијеа персоналних података официра, подофицира и војних чиновника Војске Краљевине Југославије“, „Народноослободилачка војска Југославије“, „Југословенска војска у отаџбини“ (садржи податке о деловању представника колаборационистичке управе којима је суђено у оквиру поступка против генерала Драже Михаиловића), „Независна Држава Хрватска“ (садржи значајне податке о акцијама власти НДХ против српског становништва и о хрватској пропаганди против

Србије), „Немачка окупаторска војска“ (група фондова садржи значајне податке о раду Немачког одељења за пропаганду „Југоисток“ и Пропагандног одсека „С“ Србија), „Италијанска окупаторска војска“ (део грађе која се односи на везе Италијана и ЈВуО, као и на став италијанских војних кругова према НДХ) и „Емигрантска влада Краљевине Југославије“. У истраживању у Војном архиву коришћена је и микрофилмована архивска грађа Националног архива у Вашингтону, као и до сада мање истражен фонд „Логори и заробљени припадници Војске Краљевине Југославије у Немачкој од 1941. до 1945. године“ релевантан за приказивање положаја заробљених југословенских официра у немачким логорима.

Зборник докумената који је пред уваженим читаоцима, односи се углавном на извештаје средњих и окружних начелника Министарству унутрашњих послова-Одељењу јавне безбедности, груписане по хронолошком принципу. Услед обимности предметне архивске грађе у овом првом тому приређени су извештаји и наредбе централне власти и представника округа Пожаревачког за период 1941-1942. године. Приређивање групе докумената која се односи на период 1943-1944. године планирано је за следећи том, као и објављивање регистара /именског, географског и предметног/ за период од 1941. до 1944. године

Текст изворних докумената доноси се у оригиналној графици и језику. Оригинал документа писан је машином ћирилицом. Скраћенице су дате у изворном облику, изворна интерпункција је доследно сачувана. Оштећени делови односно фрагменти докумената који недостају обележени су писањем три тачке у заградама. Поједине очигледне грешке настале испуштањем слова, исправљене су стављањем испуштеног слова на одговарајуће место и о томе стављено појашњење у фусности у дну стране. Сачувани архивски документи презентовани су хронолошким редоследом, а ради што боље прегледности сваки појединачно има своју нумерацију и сигнатуру испод које се налази садржај документа. Приликом преписа трудили смо се да буде задржана изворна форма документа, а како би се стекао увид у аутентични изглед грађе и језик.

Први објављени документ у Зборнику је „Реферат о стању у округу Пожаревачком за 1941. годину“ који је сачинила Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у послератном периоду, анализирајући рад колаборационистичке локалне управе и њен однос према немачким властима у наведеном периоду, уз поименично навођење лица која су учествовала у управи и сарађивала са Немцима на територији округа Пожаревачког. Последњи приређени документ у првом тому Зборника односи се на „Извештај окружног начелника о стању јавне безбедности у Округу пожаревачком у времену од 15. до 31. децембра 1942. године“, поднет шефу Српске државне безбедности 29. децембра 1942. године.

Зборник докумената садржи и уводну студију историографске садржине са краћим освртом на историјска дешавања у окупираној Србији у времену 1941-1942, са акцентом на војно-политичка дешавања у округу Пожаревачком, као и на садржину и значај приређених докумената, аутора др Маријане Мраовић, једне од приређивача овог зборника докумената.

Дакле, зборник докумената *Извештаји и наредбе Недићеве „Владе народног саса“ за округ Пожаревачки, 1941-1942. године* садржи текст изворних 50 архивских докумената (који имају укупно 364 стране формата А4) са напоменама приређивача др Јасмине Николић и др Маријане Мраовић, предговор др Јасмине Николић, директорке Историјског архива Пожаревац, капетана бојног брода Горана Петровића, директора Војног архива Министарства одбране Републике Србије и др Маријане Мраовић, начелника Одељења архивске грађе отворене за истраживаче у Војном архиву Министарства одбране Републике Србије, као и уводну студију аутора др Маријане Мраовић, која садржи следеће теме: *Организовање немачке окупационе управе у Србији, Организовање немачке окупационе управе у округу Пожаревачком, Почетна фаза окупације: режим комесарске управе, комунистички усипањак и немачке репресалије према становништву, Активност комуниста у округу Пожаревачком у другој половини 1941. године и мере „Владе народног саса“ за сузбијање комунистичке активности у*

окрућу Пожаревачком, „Влада народној сјаса“ - Немачки планови и улози у пошављању Недића за председника владе, Организација локалне управе у окупираној Србији и у окрућу Пожаревачком у другој половини 1941. године и у 1942. години и Окупирана Србија и окрућу Пожаревачки од слома устанка до краја 1942. године.

Историјски архив Пожаревац и Војни архив Министарства одбране Републике Србије су имали за циљ да презентовањем садржине предметних докумената укажу на значај и суштину организације окружних начелстава у оквиру система локалне управе, као и на карактер извештаја и њихов значај за даља истраживања историје окупиране Србије и Пожаревачког округа у Другом светском рату. Осим наведеног, напоменули бисмо да извештаји Окружног начелства у Пожаревцу пружају детаљне информације о природи и методама немачке окупационе политике у Србији, као и у начин на који су окружна и средња начелства постала непосредни извршиоци немачке политике и носиоци одржавања реда и мира, као и репресивних мера према побуњеничким покретима на територији округа. Извештаји обилују и подацима о настанку и ривалству различитих политичких покрета на окупираној територији, збрињавању избеглица из НДХ, Косова, Словеније и Бачке, улози председника владе Милана Недића, покрету Косте Пећанца, као и о Равногорском покрету.

***

Едиција „Зборници докумената“ и четврти наслов у њој, даје допринос неговању историје, подстицај за проучавање историје Србије и пожаревачког/браничевског краја, допринос заштити и коришћењу културног наслеђа, допринос промоцији архивске грађе као културног добра и унапређења струке.

За успешно извршење наше племените намере публикавања архивске грађе у оквиру едиције Историјског архива Пожаревац «Зборници докумената», захваљујемо Граду Пожаревцу и Министарству одбране Републике Србије, без чијег разумевања и материјалне помоћи ова публикација не би била објављена.

У Пожаревцу и Београду, 31. октобар 2018. године

**др Јасмина Николић,
директорка Историјског архива Пожаревац
капетан бојног брода Горан Петровић,
директор Војног архива
Министарства одбране Републике Србије
др Маријана Мраовић,
начелник Одељења архивске грађе
отворене за истраживаче Војног архива
Министарства одбране Републике Србије**

Извештаји и наредбе Недићеве „Владе народног спаса“ за округ Пожаревачки, 1941-1942. године - уводна студија -

Организовање немачке окупационе управе у Србији

Борба сила Осовине за остварење идеје „великог простора“ са Немачком у центру¹ „Нове Европе“, потпуно је изменила друштвено-политичку мапу Европе и света у Другом светском рату.² Краљевина Југославија, од међуратног периода на мети политичко-пропагандне мреже Трећег Рајха,³ увучена је у поменутих околностима у вртлог те борбе.

Примарни немачки војни циљ у Априлском рату био је да се што пре заузму главне комуникације и рудна налазишта,⁴ док је у политичком погледу било потребно придобити несрпско становништво.⁵ Југословенска војска на стратегијском и оперативном нивоу није била адекватно припремљена за ратна дејства.⁶ Пораз у Априлском рату наступио је на свим фронтима с обзиром на значајан број ангажованих италијанских и немачких трупа у „Подухвату 25“, како су Хитлерови генерали назвали ратне операције за дезинтеграцију југословенског државног простора (по „Директиви бр. 25“ за напад на Југославију).⁷ Спроведена је интензивна војно-обавештајна и диверзантска активност у циљу припрема за заузимање Београда којима је из Софије руководио шеф Војно-обавештајне службе „Абвер“ Вилхелм Канарис.⁸ Шестоаприлско бомбардовање Београда имало је катастрофалне последице по престоницу.⁹ Целокупна југословенска територија коју је запосео Вермахт стављена је под немачку војну управу.¹⁰ У званичном приказу ратних операција 1941. године, публикованом преко Немачког обавештајног бироа (агенције) „ДНВ“ (Deutsches Nachrichtenbuero), приказан је улазак групе немачких војника под командом капетана фон Клингенберга у небрањени

- 1 Стеван К. Павловић, Хитлеров нови антипоредак. Други светски рат у Југославији, Београд 2009, стр. 22-38., Branko Petranović, Srbija u Drugom svetskom ratu 1939-1945, Beograd, 1992, str. 19-96., Muharem Kreso, Njemačka okupaciona uprava u okupiranom Beogradu 1941-1944, str. 15., Слободан Керкез, Друштво Србије у Другом светском рату 1941-1945, Ниш 2004.
- 2 Андреј Митровић, Немачке и италијанске тежње за „Новим поретком“ и Југоисточна Европа. Историјски гласник, 1971/71, стр. 48., G. L. Mosse, The Crisis of German Ideology. Intelektual origins of the Third Reich, London, 1966. David Welch, The Third Reich, Politics and Propaganda, London, 1993., D. Welch, Propaganda and the German Cinema 1933/1945, New York, 1983.
- 3 Завршни извештај пуковника Ц, С. Кларка поводом напуштања положаја британског војног изасланика у Београду, „Војно-историјски гласник“, 1-2/1993, стр. 275.
- 4 Директива Команди копнене војске Вермахта за наступање по „Директиви број 25“, ВА, група фондова Немачке окупаторске војске (у даљем тексту На), К1, Ф 7.
- 5 Б. Кризман, Хитлеров „План 25“ против Југославије, Загреб 1953, стр. 76-77.
- 6 Branko Petranović, Srbija u Drugom svetskom ratu 1939-1945, Beograd, 1992, str. 102.
- 7 „Директива бр. 25“, Хитлерова Директива број 25 од 27. марта 1941. Врховној команди Вермахта за напад на Краљевину Југославију, Априлски рат, Зборник докумената ВИИ, Београд 1987., док. бр. 1, стр. 346-351.
- 8 Драган Алексић, Мисија Едмунда Фезенмајера у Србији 1941. године, Зборник радова: *Срби и рат у Југославији 1941. године* (уредник: др Драган Алексић), Београд 2014 стр. 319-353.
- 9 Бомбардовање Београда 1941-1944, Београд, 1975, стр. 23., А. Павловић, Југословенско ваздухопловство у априлском рату 1941. године, Гласник РВ и ПВО, бр. 5/XXVIII, Београд, 1972, стр. 40.
- 10 Коста Николић, Немачки ратни плакат у Србији 1941-1944, Београд, 2000, стр. 15.

Београд 12. априла.¹¹ Војни аташе пуковник Тусен преузео је дужност команданта места и са вршиоцем дужности београдске општине, Иваном М. Милићевићем, организовао предају града.¹²

Истовремено се одвијао даљи продор немачке војске.¹³ У Београд је међу првима приспео Гестапо са налозима за хапшење истакнутих противника Осовине, као и специјални одреди и екипе: екипа Министарства иностраних послова Трећег Рајха са задатком да изврши заплону архиве југословенских министарстава, Специјални одред и Оперативни штаб рајхслајтера Розенберга за пљачку културних добара, пропагандне чете Пропагандног одељења Вермахта, интендантске службе и 599. Обласна војноуправна команда са две окружне војноуправне команде за Београд и Земун.¹⁴

Једна од првих манифестација у окупираној Србији била је немачка војна парада у Београду, одржана 14. априла 1941. године. Један од првих објављених плаката од стране окупационих власти био је проглас команданта копнене војске, генерала Валтера фон Браухича¹⁵: „Објава за запоседнуто југословенско подручје“.¹⁶ Објавом су регулисане обавезе становништва на окупираној територији.¹⁷

Почетком окупације готово половина освојених југословенских територија уступљена је немачким савезницима (Италији, Мађарској и Бугарској) или марионетским државама.¹⁸ Први бугарски окупациони корпус заменио је у јануару 1943. године 342. немачку посадну дивизију и заузео јужну Србију све до Ибра. Бугари су окупирали и Ваљево, након одласка Вафен СС дивизије „Принц Еуген“. Након одласка 297. немачке дивизије Бугарској је на управу дата и област између Ваљева и Крупња. Од тада је под немачком управом био мањи део Србије, укључујући Београд и српски део Баната.

Основе окупационог система у Србији постављене су у априлу 1941. године, иако се његова организација константно мењала и допуњавала. Немачким „Привременим смерницама за поделу Југославије“ од 12. априла 1941. године требало је територију

11 ДНБ, Немачка Врховна команда о досадашњим ратним операцијама 1941. године, превод објављен у *Општинским новинама*, Београд, бр.60, 13. јун 1941, стр. 3., Извод из ратног дневника немачке 12. армије за период од 1. јануара до 25. априла 1941. под насловом: „Балкански ратни поход 12. армије генерал-фелдмаршала Листа-стратејски осврт“, Априлски рат, Зборник докумената ВИИ, Београд 1987., прилог бр. 3, стр. 875.

12 Проглас в.д. председника града Београда Београђанима на дан уласка немачке војске, бр. 44 од 13. априла 1941, Историјски архив Београда (у даљем тексту ИАБ). Збирка наредаба и упутстава 1, издање Општине града Београда, инв. библи. бр. 998, стр. 3-4., Наредба команданта немачких трупа у Београду, *Општинске новине*, Београд, бр. 12, 24. април 1941, стр. 2.

13 Биограф Вилхелма Канариса, шефа Абвера-а, Карл Хајнц Абсхаген у књизи „Канарис, родољуб и космополит“, објављеној у Штутгарту 1949. године пише да је Канарис обишао Београд по уласку немачких трупа.

14 С. Ћирковић, Ко је ко у Недићевој Србији:1941-1944, Лексикон личности: слика једне забрањене епохе, Београд, 2009, стр. 9.

15 Walther Brauhitsch, генерал-фелдмаршал, командант немачке копнене војске од 4. фебруара 1938. године. Током кризе на Источном фронту Хитлер га је сменио у децембру 1941. године и сам преузео команду. Умро је у британском затвору у Хамбургу у октобру 1948. године.

16 Наведени проглас објављен је у *Службеном листу за заузећу југословенску територију*, на српском и немачком језику, бр. 1, стр. 1-2. *Општинске новине* објавиле су га у броју 12 од 24. априла 1941. године, стр. 2 са поднасловом „Најважнија објава која је истакнута у Београду“.

17 Други проглас од 14. априла 1941. године објавио је привремени командант Београда пуковник Тусен. Њиме је регулисана предаја ватреног оружја у року од два дана под претњом смртне казне., Војни архив (у даљем тексту ВА), група фондова Немачке окупаторске војске (у даљем тексту група фондова На), К 50, бр. рег. 1/1.

18 У склопу вазалне Независне државе Хрватске налазили су се највећи део предратне Бановине Хрватске, као и цела Босна и Херцеговина. Границе немачке окупационе зоне мењале су се током рата у складу са потребама. Италијани су окупирали део Санџака, а касније су се проширили на север и заузели Рудо, Прибој, Нову Варош и Сјеницу. На Косову и Метохији које су Италијани у већем делу припојили „Великој Албанији“ проширили су своју власт на Приштину и Урошевца од Орлове Чуке где су биле бугарске окупационе групе., Б. Божовић, М. Вазић, Сурова времена на Косову и Метохији. Квислинзи и колаборација у Другом светском рату, Београд 1991, стр. 41., Branko Petranović, Srbija u Drugom svetskom ratu 1939-1945, Beograd 1992, str. 345-347.,

„Старе Србије“ ставити под немачку војну управу.¹⁹ Србија се нашла под режимом војне управе, као једина југословенска територија која је плаћала контрибуције за издржавање немачке окупаторске војске. Генерал-пуковник Максимилијан фон Вајкс стигао је у Београд са својим штабом 15. априла 1941. године ради успостављања врховне окупационе команде на југословенској територији, односно окончања ратних дејстава и приморавања југословенске војске на капитулацију. Истога дана су краљ, влада и југословенски војни врх напустили земљу.²⁰ Југословенска влада овластила је Цинцар-Марковића и генерала Данила Калафатовића да потпишу примирје, али су они, услед развоја ситуације, прихватили и потписали безусловну капитулацију.²¹

Почетак окупације био је обележен слањем у заробљеништво припадника југословенске војске и акцијама против оних који се нису предали немачким властима.²² Највећи део југословенских војних заробљеника²³ транспортован је ван окупиране територије у другој половини априла 1941. године,²⁴ док су поједине групе послате у логоре ван земље до јуна 1941. године.²⁵ У време комесарске управе немачке власти су одобриле ослобађање непунолетних, болесних и заробљеника у дубокој старости, док је за остале било „узалудно подносити молбе за ослобађање.“²⁶ При Председништву

- 19 Територија окупиране Србије била је ужа и у односу на српске границе из 1912. године, пошто је Бугарска припојила Врањски и Пиротски округ.
- 20 Branko Petranović, *Srbija u Drugom svetskom ratu (1939–1945)*, Beograd 1992, str. 97–110.; Бојан Димитријевић, *Војска Недићеве Србије: оружане снаге српске владе 1941–1945*, Београд 2011, стр. 13–18.; Слободан Керкез, *Друштво Србије у Другом светском рату 1941–1945*, Ниш 2004, стр. 37–58., *Службени листи за заузету југословенску територију*, на српском и немачком језику, бр. 1, стр. 1–2., *Општинске новине*, бр. 12, 24. април 1941., стр. 2. У прогласу од 14. априла 1941. године који је објавио привремени командант Београда пуковник Тусен наређена је предаја ватреног оружја у року од два дана под претњом смртне казне., ВА, група фондова На, К 50, бр. рег. 1/1., Александар Драшковић, *Колaborационистички режим генерала Милана Недића у окупираној Србији*, Други свјетски рат-50 година касније, том II, радови са научног скупа Црногорске академије наука и умјетности и Српске академије наука и уметности одржаном у Подгорици 20–22 септембра 1995, Подгорица 1997, стр. 421–432.
- 21 Капитулација је потписана у виду „Одредба о извршењу примирја између немачке и југословенске оружане силе од 17. априла 1941. године“, ВА, На, К 3, бр. рег. 8/2-1.
- 22 Командант 2. армије, генерал-лајтнант Максимилијан фон Вајкс донео је наредбу о стрељању свих лица која се затекну у југословенској униформи са оружјем у руци. Генерал Хелмут Ферстер предвидео је почетком окупације најстрожије казне за припаднике војске који се не покоре ратним војним законима., „Објава ваздухопловног генерала Хелмута Ферстера становницима Србије од 22. априла 1941. године“, *Општинске новине*, бр. 12, 24. април 1941., стр. 3., „Наредба о полицијској власти команданта места“, *Општинске новине*, бр. 13, 25. април 1941., стр. 3.
- 23 Наредбом Војног заповедника у Србији о држању заробљеника од 15. маја 1941. године, дефинисани су статус и обавезе бивших војних обвезника., „Наредба Војног заповедника у Србији од 15. маја 1941. године“, *Листи уредба војног заповедника у Србији*, 22. мај 1941. „Наредба председника Општине града Београда: „Када и где треба да се у Београду пријаве они војни обвезници који се сматрају ратним заробљеницима на основу Наредбе Војног заповедника у Србији“, *Ново време*, 27. мај 1941., стр. 2.
- 24 Б. Димитријевић, *Војска Недићеве Србије: оружане снаге српске владе 1941–1945*, Београд 2011, стр. 15., Branko Petranović, *Srbija u Drugom svetskom ratu (1939–1945)*, Beograd 1992, str. 108., Јозо Томашевић наводи податак из немачких извора према којем је у немачком заробљеништву до 21. јуна 1941. године било 181. 258 заробљеника, Jozo Tomašević, *Četnici u Drugom svjetskom ratu*, Zagreb 1979, str. 78., Војни архив, Микрофилмована архивска грађа Националног архива Вашингтон, НАВ-Т-77, р. 1222, с. 9332975), Зборник НОР, Том XII, књ. 1, док. бр. 47..., Венцеслав Глишић, *Терор и злочин нацистичке Немачке у Србији 1941–1944*, Београд, 1968, стр. 36., Слободан Керкез, *Друштво Србије у Другом светском рату 1941–1945*, Ниш 2004, стр. 44.
- 25 Бранислав Божовић, Београд под комесарском управом 1941. године, Београд 1998, стр. 60–64, 110., Бранислав Божовић, *Специјална полиција у Београду 1941–1944*, Београд 2003, стр. 30., Раде Ристановић, *Акције комунистичких илегалца у Београду 1941–1942*, Београд 2013, стр. 48.
- 26 Председник будуће „Владе народног спаса“ Милан Недић предлагао је у оквиру писмених захтева које је поднео генералу Данкелману као услов да преузме нову дужност помагање ратних заробљеника, као и пуштање болесних и оних који су неопходни у обнову земље. Записник са саслушања Милана Недића „бившег армијског генерала и председника „Српске владе“ израђен у канцеларији ОЗН-е за Србију у јануару и фебруару 1946. године., ВА, група фондова „Југословенска војска у отаџбини“ (у даљем тексту ЈВуО), К 269, бр. рег. 38/1-5.

Министарског савета био је основан Одсек за збрињавање заробљеника²⁷ који је водио током читавог периода окупације рачуна о слању пакета заробљеницима, обавештавању породица о њиховом стању, редовном одржавању контакта заробљеника са породицама, пријему писама подршке председнику владе и прикупљању помоћи.²⁸

Немачки окупациони апарат имао је у свом саставу више паралелних управа чије су се надлежности и компетенције преплитале.²⁹ Окупациони систем састојао се из више нивоа: регионалног за Југоисток, нижег нивоа за окупирану Србију и локалног нивоа за Београд. Команда Југоистока (Oberkommando Südost) била је задужена за контролу читаве Југоисточне Европе. Центар Команде Југоистока је почетком рата био у Солуну, да би 1943. године, након капитулације Италије, био пребачен у Београд. Команда Југоистока имала је овлашћење да решава сва војна питања у областима под својом надлежности преко установа које су јој биле потчињене, а међу њима и преко Штаба војног заповедника у Србији.

Немачка окупациона управа у Србији уобличена је постављењем команданта позадине 2. армије генерал-потпуковника Шмит-Логана и ваздухопловног генерал-потпуковника Хелмута Ферстера са оперативним језгром Штаба војног заповедника Србије 18. априла 1941. године. На конференцији у Бечу 21. априла 1941. године одржан је састанак Управе Врховне команде немачких оружаних снага за привреду и наоружање. Утврђене су границе и статус окупиране Србије.³⁰ Генерала Ферстера је овластио генерал фон Вајкс да уз помоћ органа цивилне управе и немачког „Четворогодишњег плана“ преузме вођење војне управе са центром у Београду.³¹ Дужност војног заповедника била је да успостави ред и мир и да извршава сва привредна наређења. Штаб Војног заповедника Србије састојао се од Командног штаба за војна питања и од Управног штаба за управна питања.³² Војном заповеднику Србије биле су потчињене фелдкомандантуре и ортскомандантуре (обласне и месне командантуре). Окупирана Србија била је подељена на четири фелдкомандантуре са седиштима у важнијим административним центрима: Београду, Панчеву, Нишу и Ужицу. Фелдкомандантуре су надирале органе домаће управе у бановинама, срезовима и општинама. Функцију војне управе на терену требало је да обављају војно-управне команде различитог степена, војна жандармерија и батаљони земаљских стрелаца, а у прво време требало је регулисати полицијску власт команданта места.

Управни штаб војног заповедника имао је највишу управну функцију у земљи и био је задужен за решавање послова за које је била неопходна сарадња са органима домаће управе. Шеф Управног штаба др Харалд Турнер био је на тај начин и цивилни гувернер Србије. Управни штаб чинили су низ службеника из различитих немачких ресора:

27 Немачка Врховна команда одобрила је слање пакета заробљеницима крајем августа 1941. године. „Важно саопштење Црвеног Крста. Како ће се отпремати пакети за заробљенике...и шта се све може слати“, *Обнова*, 29. август 1941., стр. 5., Непотписани прилог, „Шта ће влада учинити за наше заробљенике“, *Ново време*, 11. септембар 1941., стр.1., М. Мар., „Делатност Црвеног Крста. Вагони са пакетима за наше заробљенике стигли су у Берлин и већ се деле по логорима“ уз фотографију добровољне радне службе, *Ново време*, 5. октобар 1941., стр. 5.

28 Пристав VII групе Одељења за социјално старање Министарства социјалне политике и народног здравља Милан Кечић био је ангажован као шеф делегације при Немачком фронту рада у Берлину. Повремено је сарађивао са немачким Црвеним Крстом на решавању заробљеничких питања и послова. Одржавао је редовни контакт са Одсеком за збрињавање заробљеника. ВА, група фондова Нда, К 34, бр.рег. 6/3-1, Препис одлуке Одељења за социјално старање Министарства социјалне политике и народног здравља од 4. фебруара 1943. године.

29 Д. Алексић, *Србија под немачком окупацијом у Другом светском рату*, Ослобођење Београда 1944. године, Зборник радова, Београд, 2010, стр. 63. и 68.

30 Зборник НОР-а, XII-1, Београд, 1973, стр.72.

31 На челу Штаба војног заповедника било је током рада овог немачког војно-управног органа петорица немачких генерала., Вељко Ђурић, Ко су били немачки војноуправни команданти Србије 1941-1944, „Војноисторијски гласник“, Београд 3/1996, стр. 161.

32 Зборник НОР, том XII, књ. 1, стр. 42-43.

министарства унутрашњих послова, правосуђа, културе и образовања.³³ Касније формирана министарства домаћих представника власти била су под надзором сродних група у Управном штабу, на челу са вишим немачким чиновником који је вршио контролу и одговарао директно Турнеру.

У време када је генерал Хелмут Ферстер постављен на дужност војно-управног команданта формирано је Пропагандно одељење Југоисток. У његовом саставу налазиле су се секције (одреди) за Србију, Београд, Хрватску и Солун.³⁴ Пропагандни одред (секција) Србија, које је касније постало самостална установа.³⁵ Формиран је Штаб генералног опуномоћеника за привреду, на челу са Францом Нојхаузенем.³⁶ У децембру 1942. године Нојхаузену је поверен и Уред генералног опуномоћеника за руде метала на Југоистоку, чиме је постао директно надлежан за руднике метала у Србији, Македонији и Грчкој, а потом и у Албанији. Нојхаузену је у привредним питањима био потчињен Војно-економски штаб Србије са пуковником Браумилером. У јуну 1941. године наведени штаб је преименован у Војнопривредни штаб Југоистока. Командант штаба био је потчињен војноуправном команданту Србије, а по питању привредних мера Управи за војну привреду и наоружање Врховне команде Вермахта.

Полицијски апарат надзирао је све установе које су биле у надлежности Управног штаба чиме је нарушавао компетенције војне управне власти. На челу овог апарата налазио се од краја јануара до средине марта 1942. године СС групенфирер и генерал-пуковник полиције Аугуст Мајснер (виши СС и полицијски вођа). Полиција је била подељена на два дела. Хајнрих Химлер основао је почетком 1942. године при Управном штабу Организациони пункт редарства који је у фебруару исте године преименован у Штаб заповедника редарства при вишем СС и полицијском вођи. У септембру 1942. године Мајснер је од шефа Управног штаба Турнера преузео задатке полицијске власти-надзор над окружним властима преко фелдкомандантура и крајскокомандантура. Како би управљао Редарством Мајснер је основао четири обласне полицијске команде у Београду, Краљеву, Нишу и Шапцу којима је потчињено 11 окружних пунктова. Други део полицијског апарата чинили су обавештајни органи: Безбедоносна полиција и Безбедоносна служба којима је у почетку управљао полицијски пуковник СС штурмбанфирер др Вилхелм Фукс, а потом СС оберфирер др Емануел Шефер. Обавештајна обрада података из области административног устројства, унутрашње политике, националних мањина, емиграције, науке и културе обављана је у трећем одељењу у чијем оквиру је радио сектор Ц-Реферат за културне проблеме и публицитет.³⁷

У оквиру Сиро деловала је тајна државна полиција Gestapo са подружницама у свим већим српским градовима и секцијама у мањим местима.³⁸ Осим наведених полицијских органа организован је рад војних безбедносних органа: војне обавештајне служба „Абвер“ и контраобавештајне службе у чијем саставу је деловала Тајна војна полиција. Важан део апарата принуде била је стража организације Тот. Организована је Испостава Оперативног штаба рајхслајтера Розенберга бр. 10³⁹, касније Оперативни штаб РР бр. 10 на челу са пуковником Вуцом.

33 ВА, група фондова На, К 70 а, ф 5а, бр. пер. 40.

34 Branko Petranović, *Srbija u Drugom svetskom ratu 1939-1945*, Beograd, 1992, str. 425.

35 ВА, Микрофилмована архивска грађа Националног архива у Вашингтону, NAV-N-T-501, 264/196-420.

36 Д. Алексић, Франц Нојхаузен и привредна политика нацистичке Немачке у Србији, „Токови историје“ 1-2/2008, стр. 301-318.

37 Б. Божовић, Београд под комесарском управом 1941, Београд 1998, стр.325.

38 У Банату је 1942. године основана Помоћна полиција у којој су у почетку служили фолксдојчери, а потом и Мађари.

39 Розенберг је до постављења на чело наведене управе као функционер НСДАП био задужен за идеолошко васпитање и руководио Центром за националсоцијалистичко и идеолошко истраживање, тзв. „Оперативним штабом Розенберг“. Био је задужен за пљачку историјских споменика, уметничких вредности, научних открића и других културних добара. У део Розенбергових надлежности спадала је и контрола рада Немачког националног института у Београду на челу са др Шмаусом.

Опуномоћеник министра спољних послова Рајха-опуномоћеник Спољног уреда при војном заповеднику у Србији био је задужен за решавање послова спољнополитичког карактера у Србији. С обзиром да домаћим органима власти није било дозвољено да имају министарство спољних послова немачки опуномоћеник је интервенисао у проблемима који су се појављивали у Србији. Наведену функцију обављао је од маја 1941. године до октобра 1943. године посланик прве класе Феликс Бенцлер са замеником др Герхардом Фајнеом. У основи Бенцлерове политике било је залагање за ширу сарадњу са српским властима, али није имао подршку надређених. Његове дужности преузео је у августу 1943. године др Херман Нојбахер као специјални опуномоћеник Спољног уреда за Југоисток.

Немачке власти предвиделе су као другостепени орган окупационе управе 599. Обласну војноуправну команду. Команда је у Београд почела са радом у априлу 1941. године. На челу команде до 9. априла 1942. године био је пуковник Ернст фон Кајзенберг. Заменио га је генерал Адалберт Лончар, а последњи командант 599. Обласне војноуправне команде био је генерал мајор Валтер фон Фиров.⁴⁰ У склопу измена у окупационој структури из састава Управе града Београда издвојено је Панчево, а у октобру 1941. године Земун и Бежанија.

Као што се види из претходно наведених сегмената окупационог система успостављена је „разграната и строго бирократска војно-управно-економска контрола“.⁴¹ У Берлину су центре ове контроле називали „седам тромих војно-политичких и економских центара немачке моћи“. Главни представници центара моћи били су војноуправни заповедник, опуномоћеник Јоахима фон Рибентропа, генерални опуномоћеник за привреду, „Абвер“ и служба Главног уреда безбедности под Химлеровим руководством.

Организовање немачке окупационе управе у округу Пожаревачком

Током Априлског рата на простору Зајечара, Књажевца, Бора, Пожаревца и Деспотовца била је ангажована 4. брдска дивизија, под командом Другог армијског корпуса. Врховна команда Краљевине Југославије наредила је 9. априла команданту VI армије да постепено повуче своје јединице на леву обалу Велике Мораве. Браничевски и Пожаревачки одред су са Другом коњичком бригадом 11. априла 1941. године прешли на леву обалу Велике Мораве чиме је рејон Пожаревца остао небрањен. Капетан Ђорђе Марковић издао је наредбу да се минирају складишта муниције, али није уништио мост. Немачке јединице су 14. априла 1941. године форсирале Дунав и заузеле Велико Градиште, да би, након потписивања капитулације Краљевине Југославије, 18. априла, запоселе град Пожаревац и презеле сву власт у граду. „Уз звуке лупања добоша којим су се најављивале немачке наредбе, протекле су четири године немачке окупације.“⁴² За команданта места постављен је немачки официр Тихсен. Крајем априла и током маја 1941. године 4. брдска дивизија пребачена је из околине Пожаревца у састав снага предвиђених за напад на Совјетски Савез. Уместо поменуте јединице ангажована је 714. посадна дивизија за област Тополе, Младеновца и Пожаревца, потчињена Вишој команди са седиштем у Београду.

Месном наредбом команданта Тихсена (број 2), објављеном 19. априла 1941. године,⁴³ грађани Пожаревца су обавештени да немачке окупационе власти преузимају потпуну контролу над градом.⁴⁴ Предметном наредбом уведен је полицијски час, забрана одржавања јавних скупова и контрола кретања за одређене „катоорије“ становништва. Уведена је казна стрељањем за напад на припаднике немачке војске и власти, за крађу и саботажу, као и за све грађане који не предају оружје. Одређен је и датум до којег су сви припадници југословенске краљевске војске морали предати оружје услед

40 Muharem Kreso, Njemačka okupaciona uprava u Beogradu 1941-1944, Beograd 1979, str. 84.

41 Б. Петрановић, Стратегија Драже Михаиловића 1941-1945, Београд 2000. године.

42 Драган Богдановић-Буцић, Записи из окупираног Пожаревца, Пожаревац 1995, стр. 3.

43 Историјски архив Пожаревца (у даљем тексту ИАП), 36 П I 1941/2.

44 Команда места била је позиционирана у згради тадашње Пожаревачке гимназије.

потписане капитулације, као и датум до којег су се бивши осуђеници морали предати Командантури места. Производни капацитети су наставили са радом, а Градско Поглаварство је требало да формира комисију за утврђивање цена, организује редовно чишћење улица и неометано функционисање свих градских служби.⁴⁵ Успостављена је строга контрола уласка у град, уз евидентирање свих придошлица.

Током читавог периода окупације 599. Обласна војноуправна команда остала је првостепени орган окупационе управе у Београду и другостепени орган за источни Срем. *Уредбом о административној подели Србије на 14 округа* уследиле су даље измене које су утицале и на немачки управни апарат. Немачке обласне војноуправне команде су расформирањем бановина изгубиле партнера у колаборационистичком апарату. Надлежност 599. Обласне војноуправне команде је од децембра 1941. године проширена и на новоосноване округе: непосредно Београдски и посредно Пожаревачки. Контролисала је област Управе града Београда, Команде града и непосредно територију Београдског округа који је обухватао 9 срезова.

Окружне војноуправне команде су, са друге стране, добиле на значају. Тако је и Пожаревачки округ, са припадајућим срезovima и општинама, утврђен законским прописима из Краљевине Југославије, у периоду окупације представљао административно-територијалну целину под административном немачком управом. За управљање Пожаревачким округом (у чијем саставу је било 7 срезова) била је задужена 378. Окружна војноуправна команда (Kreissskommandantur 378), формирана од 378. месне команде II варијанте (Ortskommandantur 378/II) са седиштем у Пожаревцу. Током окупације немачке власти на подручју уже Србије нису вршиле промене постојећих граница округа и срезова. Није било случајева припајања села и општина унутар среске управе.⁴⁶

Међусобни сукоби органа немачке управе управо су произлазили из чињенице да су четири основна сегмента: војно-управни, привредни, политички и обавештајни, деловали засебно и одговарали директно својим надређеним установама у Немачкој, иако су формално били одговорни Војном заповеднику. До сукоба је долазило и услед супарништава појединих служби, каријеризма окупационих функционера, као и разлика у схватањима интереса Рајха.⁴⁷ Велики удео у сукобима имала је служба СС-а и полиције која је покушавала да наметне своју политику читавом окупационом систему. Услед оваквих сучељавања немачких главних носилаца власти отежан је рад окупационе управе, што се одражавало и на функционисање домаћих представника централне и локалне управе.

Почетна фаза окупације: режим комесарске управе, комунистички устанак и немачке репресалије према становништву

Почетну фазу немачке управе у окупираној Србији обележило је задржавање постојећег државног апарата⁴⁸ и министарстава на челу са комесарима који су директно одговарали немачким окупационим властима.⁴⁹ Шеф Главног уреда безбедности Рајха, СС генерал Рајнхард Хајдрих⁵⁰ је припаднике Гестапоа и партијске обавештајне

45 Исто.

46 Јасмина Живковић, Територијална подела Пожаревачког (Браничевског) округа, Историјски архив Пожаревац 2009, стр. 77-78.

47 Muharem Kreso, Njemačka okupaciona uprava u Beogradu 1941-1944, Beograd 1979, str. 192.

48 Након заузимања одређене територије немачке снаге су реактивирале домаће чиновништво Краљевине Југославије, које је субординантно било потчињено окупационим институцијама, имало прописано радно време и обавезе и примало је плату.

49 Др Харалд Турнер је ову политику образложио на следећи начин: „Пошто није било довољно војних снага, морало се покушати са уклапањем српских снага.“, Зборник НОР-а, том XII, књ. 1, док. 154, стр. 406.

50 Генерал Рајнхард Хајдрих је заједно са шефом Војно-обавештајне службе „Абвер“ Вилхелмом Канарисом радио на ликвидацији британске обавештајне мреже у Србији после Априлског рата., В. Воžović, Obaveštajne službe nemačkog okupatora u Beogradu, Beograd u ratu i revoluciji 1941-1945, Beograd, 1971, str. 103-4.

службе СД-а упутио да се по питањима познавања друштвено-политичких превирања и прилика у Србији ослоне на официра Гестапоа Ханса Хелма⁵¹ и СС мајора Карла Крауса,⁵² као и на проверене домаће сараднике.⁵³ Милану Аћимовићу био је намењен положај комесара министарства полиције и место председника Савета комесара.⁵⁴ Генерал Хелмут Ферстер био је задужен за хитно решавање питања оснивања домаће управе тако да се 22. априла 1941. године званично обратио српском становништву позивом на сарадњу са домаћим властима.⁵⁵ Наредба о оснивању Савета комесара од 22. априла 1941. године ступила је на снагу тек 1. маја 1941. године.⁵⁶ Представници свих најважнијих предратних српских странака које су биле лојалне Немачкој били су укључени у Савет комесара ради стварања привида политичког јединства и подршке окупационом режиму.⁵⁷ Милан Аћимовић постављен је на чело Савета комесара и на место комесара за Министарство унутрашњих послова.⁵⁸ Савет комесара успео је да у кратком периоду након формирања обнови локалну управу.⁵⁹ Немачке власти нису имале у плану обнову рада Министарства спољних послова.⁶⁰ Успостављање комесарске управе представљало је покушај немачких власти за нормализацију услова и прилика у окупираној Србији, посебно у Београду. Савет комесара организовао је и пријем и збрињавање првих избеглица из НДХ и других крајева, а ускоро је формиран и српски Црвени крст који се бавио предметном активношћу.⁶¹ Немачке власти

51 Ханс Хелм, СС мајор, полицијски официр за везу, од јануара 1938. године до априла 1941. године у функцији аташеа у немачком посланству у Београду. Почетком окупације био је начелник Одељења Гестапоа у Оперативној групи за Југославију, а од почетка 1942. године полицијски аташе у НДХ. Након рата Хелм је осуђен на смртну казну 22. децембра 1946. године.

52 Карл Краус, СС мајор, главни предратни оперативац за политичку и привредну шпијунажу у Краљевини Југославији. Почетком окупације шеф Оперативне команде Гестапоа за Србију до октобра 1941. године када је опозван из Београда.

53 Драгомир Драги Јовановић (1902-1946) био је политички ангажован полицајац. Постављен је за изванредног комесара за град Београд 22. априла 1941. године. Наредбом од 18. маја организовао је Управу града Београда и образовао Специјалну полицију уместо Опште полиције. На функцији председника Београдске општине био је од 11. септембра 1941. године до 3. октобра 1944. године. Тада је напустио Београд и боравио је у Бечу у Недићевој близини, а након тога одсео је у Кицбилу и Оберсдорфу. Французи су га ухапсили приликом уласка у Брегенц и 12. маја предали новим југословенским властима. У јуну је био интерниран у Главњачи и саслушаван у процесу групи генерала Михаиловића током 1946. године.

54 Милан Аћимовић (1889-1945) је у Априлском рату учествовао као официр у резерви у Сремској дивизији. Председник Савета комесара био је од 1. маја до 29. августа 1941. године. У Недићевој влади био је министар унутрашњих послова до 8. новембра 1942. године. Током јесени 1942. године овај „мајстор интрига“ и „реакционар у револуцији“, како су га називали немачки обавештајци, постао је сарадник Југословенске војске у отаџбини што га је постепено дистанцирало од Недићеве струје. Касније је као личност од поверења генерала Драже Михаиловића 1944. године ишао у Беч. Крајем 1944. године састао се у Кицбилу са Недићем и Љотићем ради образовања нове избегличке владе. У пролеће 1945. године био је у пратњи команданата ЈВУО која је страдала у окружењу јединица КНОЈ-а на Зеленгори., ИАБ, БдС Београд, досије „Ј-55“, Извештај агента Гестапоа подшифром „бр. 139“ о казивању Душана Лукића, шефа Аћимовићевог кабинета за време окупације.

55 ВА, група фондова Нда, К 53, бр. рег. 15/2-12.

56 ВА, Микрофилмована архивска грађа Националног архива Вашингтон, NAV-N- T-75, 69/1012-271. Саопштење о наименовању комесара за бивша министарства објављено је 2. маја 1941. године у београдским *Општинским новинама* (у то време једином дневном листу). Истоветни текст објављен је у *Збирци наредаба и закона немачких и домаћих власти за април-мај 1941. године* у издању Привредног регистра. Комесаре је именовао генерал Хелмут Ферстер на предлог др Харалда Турнера и Франца Нојхаузена.

57 Изјава Харалда Турнера: „Задаца домаће управне власти“, *Ново време*, 1. јун 1941.

58 Бранислав Божовић, Београд под комесарском управом 1941. године, Београд 1988, стр. 89. Савет комесара чинило је десет комесара од којих су комесари у Министарству унутрашњих послова и у Министарству просвете имали помоћнике.

59 Branko Petranović, Srbija u Drugom svetskom ratu 1939-1945, Beograd 1992, str. 135-136.

60 Измена састава Савета комесара озваничена је 10. јула 1941. године., *Ново време*, 11. јул 1941.

61 Slobodan D. Milošević, *Izbeglice i preseljenici na teritoriji okupirane Jugoslavije 1941-1945*, str. 278-280. Највећи део чинили су Срби, Словенаца је било око 9.000., Слободан Ђ. Керкез, *Образовно-културне иницијативе у Недићевој Србији*, стр. 78-80. Др Слободан Д. Милошевић указао је на немачке планове да се у

имале су потпуну контролу над радом домаћих привредних, културно-просветних и других установа и организација, као и новопостављених комесара, министарстава и целокупне администрације. Убрзо по организовању окупационог апарата објављена је *Наредба о забрани слушања страних радио-станица*, изузев оних које су биле под немачком контролом (Праг, Варшава и друге).⁶² Донета је *Уредба о штампи* којом је уведен детаљан надзор над листовима и публикацијама.⁶³

Највећи утицај на живот и рад становништва у првим месецима окупације имало је Министарство унутрашњих послова са широким делокругом рада. Њему је био подређен апарат унутрашње управе, полицијске и жандармеријске снаге. Према наређењу немачког војног заповедника у Србији од 28. априла 1941. године Министарство унутрашњих послова и подручне власти морале су достављати почетком и средином сваког месеца извештаје о раду.⁶⁴ Извештај који је Милан Аћимовић поднео Управном штабу војног заповедника у Србији за мај 1941. године значајан је за проучавање стања у Србији под окупацијом. На почетку наведеног извештаја дат је преглед обнављања рада министарства, приказана је његова организациона структура и делокруг рада, уз осврт на актуелно стање и постојеће проблеме. Послове из делокруга министарства обављало је пет одељења: Одељење за државну заштиту, Одељење јавне безбедности, Управно одељење, Одељење жандармерије и Одељење државне статистике. Одељење за државну заштиту било је подељено на три одсека: Унутрашњи који се бавио општом информативном службом у целој земљи, Специјални за бављење комунистима, Јеврејима, масонима и другим „деструктивним елементима и организацијама“ и Одсек за странце који се бавио евиденцијом странаца и избеглица, издавањем дозвола и легитимација и друго. У Одељењу за заштиту државе најзначајније место имала је Управа града Београда, односно њено Одељење специјалне полиције.⁶⁵

Министарство унутрашњих послова је интензивно радило на нормализацији стања у окупираној Србији. Највећи број извештаја наведеног министарства односио се на приказивање стања у окупираном Београду и анализу рада Управе града, без обзира да ли се радило о државној или јавној безбедности, решавању питања појачаног прилива избеглих Срба, њиховог смештаја и исхране.⁶⁶ Издата су наређења да се утврди број избеглица и предузму даље мере збрињавања.⁶⁷ Услед великог броја избеглица које су

Србију и НДХ пресели чак 260.000 Словенаца, како би се простор некадашње Дравске бановине населио немачким колонистима и германизовао, од чега се ипак одустало.

62 Генерал Хелмут Ферстер је 27. маја 1941. године прописао наведеном наредбом да се у Београду могу слушати све немачке радио-станице, Радио-Београд и Радио-Земун. „Ко се буде огрешио о одредбе овог наређења, казниће се робијом, а у тежим случајевима смрћу“, Зборник НОР-а, том 1-2, Београд, 1973, стр. 302.

63 Уредба о штампи, Лист уредаба војног заповедника у Србији, број 5 од 22. маја 1941. године, стр. 1.

64 ВА, група фондова Нда, К 19, бр. рег. 6/1-12.

65 ВА, група фондова Нда, К 59, бр. рег. 2/7-2.

66 Током више деценија истраживања избегличког питања у окупираној Србији 1941–1944. године објављен је велики број радова, али ниједна свеобухватна монографија или синтеза. Међу вредније радове посвећене избеглицама у окупираној Србији убрајају се: Слободан Д. Милошевић, „Избеглице и пресељеници у Србији 1941. године“, *НОР и револуција у Србији 1941–1945*, Београд 1972; Слободан Д. Милошевић, *Избеглице и пресељеници на територији окупираних Југославије 1941–1945*, Београд 1981; Слободан Ђ. Керкез, *Образовно-културне прилике у Негућевој Србији*, стр. 77–99. Појединачне информације о избеглицама налазе се у делима тзв. „емигрантске“ гране југословенске историографије посвећеним Другом светском рату. О исељавању Срба из хрватских градова писано је и у хрватској историографији: Андрија Љубомир Лисац, „Deportacije Srba iz Hrvatske 1941“, *Historijski zbornik*, 1956, str.127; Ivo Goldstein, „Iseljavanje Srba i useljavanje Slovenaca u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj 1941. godine“, *Vojetov zbornik. Med Srenjo Evropo in Sredozemljem*, Ljubljana, 2006, str. 595–605. Већи број чланака о страдању Срба у НДХ, као и њиховом протеривању, објавио је др Филип Шкиљан, Filip Skiljan, „Progon Srba iz Zagreba i oduzimanje srpske imovine 1941. godine“, *Токови историје*, бр. 1/2013, стр. 85–116.

67 ВА, група фондова Нда, К 19, бр. рег. 8/1. Процену о броју избеглица дао је током послератног суђења и Франц Нојхаузен, а о бројци од 400.000 избеглих писао је и сам Недић у свом допису генералу Данкелману у септембру 1942. године (Слободан Д. Милошевић, *Избеглице и пресељеници на територији окупираних Југославије 1941–1945*, стр. 278–280). Према последњем сачуваном извештају Комесаријата за избегла и

из НДХ, Босне и Херцеговине, Војводине током маја и јуна 1941. пристизале на територију окупиране Србије, Савет комесара донео је одлуку о постављању Изванредног опуномоћеног комесара за избеглице и пресељенике 6. јула 1941. године.

Милан Аћимовић је након инструкција добијених од немачког управног апарата основао Комисију за испитивање догађаја који су земљу увели у рат.⁶⁸ Немачке власти су искористиле резултате комисије у пропагандне сврхе како би оптужили и деградирани краљевску владу и генерала Симовића.⁶⁹ Окупационе власти су у овом периоду покренуле и акцију безбедоносно-обавештајне анализе активности Српске православне цркве, чије деловање је третирано као политички проблем, с обзиром на утицај који је имала на становништво, њено држање у догађајима од 27. марта и англофилство.⁷⁰

Развој догађаја у окупираној Србији попримио је неочекивани ток у јуну 1941. године. Смедерево су 5. јуна 1941. године потресле ланчане експлозије које су нанеле велике људске жртве и материјалну штету.⁷¹

Комесарске власти су уз обавештајну службу и пропагандни рад на терену, контролисале и пратиле активности чланова предатних политичких партија. На конференцији Одељења за државну заштиту Министарства унутрашњих послова одржаној 18. јуна 1941. године оцењено је да се осећа јака комунистичка активност у земљи, поготово на селу.⁷² Очекивало се да ће после напада на Совјетски Савез појачати активност и Комунистичка партија у Србији. Генерал Лудвиг фон Шредер је 22. јуна 1941. године одржао конференцију са представницима немачких власти и домаћег управно-полицијског апарата управо на наведену тему: ангажовање против комунистичког покрета поводом избијања рата са Совјетским Савезом.⁷³ Одлучено је да се почне са превентивним хапшењем комунистичких вођа које је требало да води Драги Јовановић по директивама немачке Полиције безбедности. Оцена Драгог Јовановића да је 22. јуна 1941. године владало исто расположење као 27. марта и да је становништво у Србији, а посебно у Београду у већини пријатељски настројено према Совјетима, ушла је у извештај шефа Сипо и Службе безбедности (СД).⁷⁴

Према наређењу које је Милан Аћимовић упутио комесарима акција хапшења комуниста имала је за циљ: затварање опасних комунистичких актера и онемогућавање било какве организоване пропаганде.⁷⁵ У акцију хапшења комуниста укључене су и домаће власти у унутрашњости Србије. У све веће градове у Србији били су упућени специјални изасланици из Министарства унутрашњих послова и Управе града Београда са задатком да похapse све активне комуниста и борце из Шпанског грађанског рата, а месне власти, полиција и жандармерија морале су им помоћи у свему.⁷⁶ Почетак јула 1941.

расељена лица председнику колаборационистичке владе Милану Недићу, поднетом августа 1944. године, укупно је евидентирано 241.011 избеглих лица, од којих је преко 53.000 било привремено насељено у Београду.

68 Након подробних испитивања комисија је завршила рад 5. септембра 1941. године. Резултати су објављени у завршном извештају према којем су кривцима проглашени изазивачи преврата. ИАБ, УГБ,СП, К 588, ф. 7.

69 ВА, група фондова Нда, К 3, бр. рег. 34/4-7.

70 ИАБ, Изворни документи из досијеа архиве БдС Београд и Одељења специјалне полиције Управе града Београда који се односе на праћење активности Српске православне цркве.

71 *Ново време*, 7. јун 1941.

72 Ж. Јовановић, *Селаштво Србије у Другом светском рату 1941-1945*, Београд, 1995, стр.74.

73 Конференцији су присуствовали Графенхорст из Штаба војног заповедника у Србији, др Турнер и др Кисел из Управног штаба, из немачке Полиције безбедности Хелм, Краус и Хинце, а од домаћих представника: Милан Аћимовић, Танасије Динић и Драги Јовановић.

74 Војни архив, Микротекa, Национални архив у Вашингтону ВА, NAV-N-T-175, 233/2721370.

75 ВА, група фондова Нда, К 19, бр. рег. 44/1.

76 Наређење Милана Аћимовића бр. 6 од 24. јуна 1941. године о сузбијању деструктивне акције комуниста, Зборник НОР-а, том I, књ. 1, стр. 343-344. У извештајима Одељења специјалне полиције помиње се број од 713 ухапшених комуниста у овој акцији, Бранислав Божовић, ...стр. 197., Венцеслав Глишић, *Ужичка република*, Београд 1986, стр. 33., Дојчило Митровић, *Западна Србија 1941*, Београд 1975, стр. 58-61.

године протекао је у знаку саботажа и немачких репресалија према становништву.⁷⁷ Новинска агенција „Рудник“ објавила је 5. јула 1941. године саопштење о стрељању 13 функционера комунистичког покрета и Јевреја због припремања саботаже. Објављено је и упозорење да ће даљи покушаји насиља и саботаже резултирати најоштријим мерама.⁷⁸ Прве комунистичке жртве биле су припадници жандармерије, а потом представници локалних власти и имућније становништво по варошицама и селима.⁷⁹

Немачке власти су свакодневно пооштравале мере против домаћег становништва. Војни заповедник у Србији објавио је 10. јула 1941. године *Уредбу о поопштравању казни за намерно nanoшење штићене окупацијору*.⁸⁰ Учестало кажњавање становништва, стрељања и одмазде⁸¹ трајало је током јула 1941. године у Београду, Ваљеву, Чачку, Ужицу, Смедеревској Паланци и још неким градовима и местима када је стрељано више од 400 талаца.⁸² У овом периоду окупационе власти прикупљале су и анализирале податке о четничком покрету, односно о обе организације: Драже Михаиловића и Косте Пећанца.⁸³ Обавештајно-безбедносна служба и полиција су на разне начине долазиле до података о четничком покрету, вођама, саставу, војно-политичким циљевима, као и о четничкој пропаганди и повезивању са официрима и војницима који нису отишли у заробљеничке логоре, Михаиловићевом и Пећанчевом ривалству. Немци су брзо успоставили контакт са Костом Пећанцем, што је резултирало прокламацијом о сарадњи његове четничке организације са немачким властима, објављеној у августу 1941. године.

Културни живот у почетном периоду окупације био је одраз идеолошко-политичких и пропагандних критеријума и потреба окупационих и комесарских власти. Све важне институције које су биле носиоци културног живота у међуратном периоду биле су сачуване са крајњим одлукама немачких власти у погледу њиховог даљег рада укључујући архиве, библиотеке, музеје, позоришта, биоскопе и друге установе културе.⁸⁴ У почетном периоду окупације, подвргнут је ревизији и школски систем, школски наставни програми и извршена је селекција наставног кадра. Окупационе власти нису дозволиле отварање Универзитета у Београду све док се не измени наставни кадар, програми и не укине аутономија како би био елиминисан извезан организован отпор интелектуалне елите.

Током комесарске управе спроведена је једна од првих великих пропагандних акција домаћих власти, тзв. „Апел српском народу“.⁸⁵ Текст апела у коме се осуђује комунистички покрет као узрочник немачких одмазди и позива становништво на ускраћивање подршке том покрету, данима је нуђен на потписивање познатим личностима из политичких, образовних, културних, пословних, црквених и других кругова.⁸⁶ Одјек „Апела“, према оцени појединих актера комесарске и жандармеријске власти, није постигао жељени ефекат на јавно мњење.⁸⁷

77 У јулу је забележен податак о 220 извршених аката саботаже., Зборник НОР-а, том I, књ. 1, стр. 8, Бојан Димитријевић, Војска Недићеве Србије. Оружане снаге Српске владе 1941-1944, Београд 2011, стр. 28.

78 *Ново време*, 6. јул 1941. године.

79 Зборник НОР-а, том I, књ. 21, стр. 345., Зборник НОР-а, том XII, књ. 1, стр. 193-194.

80 Зборник НОР-а, том I, књ.2, стр. 304-305, *Обнова*, 17. јул 1941.

81 ВА, NAV-N-T-501, 215/525534.

82 В. Глишић, Терор и злочини нацистичке Немачке у Србији 1941-1944, Београд, 1970, стр. 35. Агенција „Рудник“ објавила је 18. јула 1941. године податке о новој одмазди са именима жртава из Београда и других крајева Србије., *Ново време*, 18. јул 1941., стр. 1.

83 Извештаји Георга Кисела и Феликса Бенцлера од 23. јула 1941. године, Зборник НОР-а, том XII, књ.1, стр. 225-230.

84 Посебне групе стручно обучених људи у штабу окупационе војне управе, Абвера, група „Кинсберг“, група Алфреда Розенберга, група СД и Гестапоа су из домаћих архивских фондова одабирали и односили све што их је интересовало и што им је могло бити од користи.

85 Листу потписника апела објавило је *Ново време* 13. и 14. августа 1941. године.

86 У „Новом времену“ објављен је 16. августа 1941. године чланак под насловом „Одјек Апела у српском народу. У Београду је Апел примљен с пуним разумевањем и одлучношћу за обезбеђење мира у земљи“. „Апел“ су одбили да потпишу Милош Ђурић, Иво Андрић, Исидора Секулић, Миливоје Костић и друге познате личности.

87 Зборник НОР-а, том I, књ.21, стр. 41.

Устанак који се током августа 1941. године проширио на територији окупиране Србије изазвао је даље репресалије немачких власти које су нарушавале ауторитет домаћих органа, а посебно у случајевима када су српске жандармеријске снаге биле присиљаване да их спроводе, као што је било стрељање жетелаца у околини Косјерића који су покупљени као таоци. СС пуковник Вилхелм Фукс је као главни руководилац немачке обавештајно-безбедносне службе Гестапоа и СД упозорио своју централу у Берлину на последице које су имале овакве репресивне мере и пораста комунистичке активности као и могућност да је у току планска припрема устанка.⁸⁸ У штабу војног заповедника у Београду разматрала се организована примена репресалија и планска примена одмазди како би исте оставиле што већи утисак и утицале на одустајање од даљих борби. Посебно сурове одмазде пропараћене одговарајућим пропагандним мерама била су стрељања у селу Скела 15. августа⁸⁹ и вешања на Теразијама у Београду 17. августа 1941. године.⁹⁰ Улога београдске полиције у вешању на Теразијама утицала је на већ компромитован положај Милана Аћимовића, као председавајућег Савета комесара и министра унутрашњих послова на мети домаће јавности, те је постојала реална потреба да буде замењен погоднијим кандидатом за представника домаће власти који би евентуално утицао на смирење ситуације. У немачким извештајима са терена, након предузетих одмазди у Скели и на Теразијама говори се о порасту реваншизма и отпора код становништва, односно о стварању потпуно другачијег ефекта од планираног. Сплет војно-политичких околности, несналажење комесарске владе у решавању питања битних за немачку окупациону управу, првенствено привредних и проблема изазваних устанком у Србији у августу 1941. године, утицали су на разрешење кризе Савета комесара његовим укидањем 29. августа 1941. године.

Активности комуниста у округу Пожаревачком у другој половини 1941. године и мере „Владе народног спаса“ за сузбијање комунистичке активности у округу Пожаревачком

У Пожаревцу је истовремено са акцијама окупационих снага почело и организовано пружање отпора.⁹¹ Током лета 1941. године око Пожаревца су се окупљали тзв. „шумци“ који су својим акцијама прекинули саобраћај према Петровцу, Кучеву, Великом Градишту и Свилајци.⁹² Среске власти у Пожаревцу, присталице народно-ослободилачког покрета, објавиле су *Пројлас радницима и сељацима за борбу против фашиста и окупатора* 12. августа 1941. године.⁹³ Политбиро ЦК КПЈ руководио је акцијама новооснованих партизанских одреда међу којима је био и Пожаревачки НОП одред непосредно потчињен окружном комитету за Пожаревац. Пожаревачки НОП одред основан је 3. августа 1941. године са тежиштем операција на пругама у околини Пожаревца.⁹⁴ Порушено је неколико железничких гвоздених мостова и онемогућен

88 Зборник НОР-а, том XII, књ.1, стр. 324-326.

89 Саопштење о стрељању сељака у Скели јер су запазили припреме за комунистички препад на немачки аутомобил, а нису упозорили локалну жандармеријску станицу, објављивано је преко радија, штампано у дневним новинама и путем плаката који су лепљени на прометним местима. „Саопштење: Село Скела је спаљивањем савињено са земљом“, Агенција „*Рудник*“, *Ново време*, 16. август 1941., Зборник НОР-а, том I, књ.1, стр. 365

90 Званично саопштење немачке агенције ДНБ о вешању на Теразијама објавило је „*Ново време*“, „Саопштење: Јавно погубљење комунистичких терориста у Београду“, *Ново време*, 17. август 1941., „Јавно погубљење на Теразијама“, *Понедељак*, 18. август 1941.

91 С. Марковић, Стазама смелих-монографија Народноослободилачког рата на подручју општине Пожаревац, Пожаревац 1979, стр. 42,43,83,96, 97.

92 Слободанка Цветковић, *Окупирана школа* у Група аутора, *Пожаревачка гимназија 1862-2012*, Пожаревац 2012, стр. 278-279.

93 ВА, група фондова НОВЈ, К 1641,ф 2, бр. рег.1-2

94 Пожаревачки НОП одред имао је у почетку мали број бораца, углавном сељака, покренутих пре осећањем угрожености од окупатора уместо политичким разлозима. По свом социјалном саставу одред није био

је железнички саобраћај у том делу. Пожаревачки одред водио је током септембра 1941. године борбе са Немцима у околини Великог Градишта (где су имали утврђене положаје), код села Бистрице и на подручју Жагубице. Пожаревачки одред био је слабо војнички организован, а није одржавао ни директне везе са Главним штабом за Србију све до краја 1941. године. Убрзо по оснивању Пожаревачког одреда формирани су Млавски одред у околини Петровца и Моравски одред у Моравском срезу.

Пандан партизанским одредима били су одреди „Владе народног спаса“ састављени од делова бивше југословенске краљевске војске, жандармерије, четника и националне омладине покрета „Збор“. Поменути одреди формирани су наредбом министра унутрашњих послова и министра рада. Председник „Владе народног спаса“ бивши генерал Милан Недић је упутио неколико новообразованих одреда у околину Београда и дуж главне железничке комуникационе линије непосредно по постављању на дужност. Према извештајима Команде жандармерије Министарства унутрашњих дела напади комуниста на државна надлештва и жандармеријске станице, општине и пореске управе учестали су почетком септембра 1941. године.⁹⁵ Посебно су били угрожени делови срезова: Гроцка, Смедерево, Пожаревац и Голубац. Среско начелство у Кучеву послало је неколико дописа Министарству унутрашњих послова у којима се жали на немогућност даљег рада на територији Звишког среза. Одметници су разоружали жандарме, тако да није било оружане власти, становништво није поштовало законске прописе, спаљене су архива начелства и свих општина у Пожаревачком срезу. Групе одметника контролисале су пругу Београд-Кучево, легитимисале путнике, прегледале послату пошту.⁹⁶ Начелник Звишког среза захтевао је премештај или стављање на располагање услед настале ситуације.⁹⁷ Након стварања велике слободне територије у западној Србији до краја септембра 1941. године Немци су држали само изоловане гарнизоне. Између Пожаревца и Салаша створено је неколико слободних територија. До краја септембра Пожаревачки одред имао је 1200 бораца, а у октобру 1941. године су спојени сви одреди на територији Пожаревачког округа и формиран је окружни штаб под командом Вељка Дугошевића и полит-комесара Чеде Васовића.⁹⁸ У источној Србији ослобођено је Велико Градиште, Кучево и Голубац и створена је слободна територија у простору Пожаревца и Зајечара.

Усклађене операције немачких и јединица Српске државне страже у октобру и новембру 1941. године довеле су осетних губитака и потискивања партизанских одреда према Ужицу, Златибору и Санцаку, чему је допринело и пребацивање 113. немачке дивизије са Источног фронта. Октобар 1941. године протекао је за новоформирани окружни штаб у борбама код Кличевца са жандармима, код села Сибнице у Моравском срезу са јединицама потпуковника Љубе Бабића, са Немцима у Мајданпеку, код Рудине главе, Клокочевца и Стубика. Наведене борбе у Пожаревачком округу исцрпеле су партизанске одреде тако да су у борбама током новембра 1941. године десетковани. У борби код Гложане са четницима Воје Триброђанина и СДС погинуо је командант Вељко Дугошевић. Најдуже су трајали сукоби са љотићевцима и недићевцима код

специфичан, чинили су га власи из Звижда, део интелектуалаца из Пожаревца и занатлије из Великог Градишта и Кучева.

95 У извештајима се помињу бројке у распону од 40 до 80 четника и комуниста који су палили архиве, бацали бомбе, нападали становништво немачког порекла у Пожаревцу и претили представницима општинских власти. Извештај Команде жандармерије пов. Ј. Б. број 194 од 7. септембра 1941. године, ВА, група фондова Нда, К 33, бр. рег. 12/11-2.

96 Сачувано је писмо Борђа Берановића, пристава тителског среза на раду у срезу Звишком са молбом за премештај, ВА, група фондова Нда, К 96, бр.рег. 17 /5-2.

97 Допис среског начелника Министарству унутрашњих послова бр. 4554 од 16. септембра 1941. године, ВА, група фондова Нда, К 95, бр.рег. 23 /4-3.

98 Комунисти су почели своје акције агентатом на судију Шебељског, диверзијом и паљењем жита у делу Пожаревца званом Меминац. Нападнут је власник месаре Јохан Бингел који је снабдевао Немце С. Марковић користио је у анализи комунистичке активности документ из Архива Србије-Извештај штаба Пожаревачког партизанског одреда од 26. октобра 1941. године.

Кучева, а велики број сопствених одреда Милан Недић ангажовао је у борбама код Мишљеновца, Криваче и Петровца. Командант штаба Пожаревачког одреда Жарко Поповић упутио је 29. новембра 1941. године позив српском народу за борбу против окупатора и за национално ослобођење.⁹⁹

„Влада народног спаса“ покушавала је да сузбије и уништи припаднике комунистичког покрета отпора на територији Србије и Пожаревачког округа. Највећи број антикомунистичких акција представници домаће управе организовали су током септембра 1941. године. У том погледу користили су се и пропагандом као једном од „алатки“ за смањивање бројности партизанских одреда и придобијање могућих „повратника“. Окружни начелници су у складу са горе наведеним добили наређење да у својим начелствима оснују одсеке за пропаганду.¹⁰⁰ У радио-говору 14. септембра 1941. године председник владе позивао је устанике у Пожаревцу да се до 17. септембра врате кућама, обећавајући им да ће бити поштеђени одговорности.¹⁰¹ Поменути радио-говор био је објављен у листу *Ново време* као последњи позив и последња опомена председника Милана Недића српском народу.¹⁰² Домаће власти су прогониле помагаче и јатаке, интернирале најближе сроднике као таоце и предузимале мере против „хушкача“ у граду Пожаревцу. Првенствени задатак окружних начелника био је енергично чишћење Србије од комуниста.¹⁰³ Забрањено је свако партијско-политичко груписање, ознаке и рад на терену. Окружни начелници су били обавезни да прате рад чиновника и да уколико примеће неке неправилности, корумпираност или сарадњу са комунистима удаље осумњичене чиновнике из управе и казне их према предвиђеним параметрима. Посебно је испитиван рад чиновника у оним крајевима где су комунисти били активни. Чиновници су дељени у три групе: они који су сарађивали са комунистима и партизанима, други који су им својим пасивним држањем омогућили рад и трећи који су били прогоњени од партизана, једини који су углавном задржали постављење.¹⁰⁴ У сваком од округа строго је било забрањено окупљање у кафанама и кафански живот, играње карата и билијара које би могло бити параван за размену политичких новости, ширење гласина и препричавање.

Најделотворнија мера против комуниста била је немачка оперативна сила и заједничко чишћење терена. Потенцирана је службена сарадња са немачким окупационим властима, поготово на нивоу окружних и средњих власти.¹⁰⁵ У борби против комуниста Недићу су се прикључили и одреди Српске државне страже.¹⁰⁶ Српска државна стража вршила је обуку и идеолошко васпитавање нових регрута кроз наставу у Жандармеријској подофицирској школи у Београду, патролну школу, рад на терену и специјализоване курсеве. Министарство унутрашњих послова издало је 19. новембра 1941. године наређење о извршењу мера за зимску против акцију ради даљег чишћења терена од „комунистичких, партизанских и сумњивих елемената“ по свим окрузима у Србији.¹⁰⁷ Наведени „елементи“ дељени су приликом хапшења у две групе. У првој су били они који су се теже огрешили о постојеће законе и стављани су под преке судове на поступак или одвођени у концентрационе логоре. Мање опасни су чинили радне чете које су употребљаване за јавне радове и друге текуће послове. На основу извештаја Министарства правде већ крајем септембра било је, услед великог броја затвореника и логораша немогуће регулисати питање исхране кажњеника. У то време

99 ВА, група фондова Нда, бр.рег.11/1-2.

100 ВА, група фондова Нда, К 91, бр.рег. 16/1-6

101 ВА, група фондова Нда, К 1, бр.рег. 19/2-8

102 *Ново време*, 15. септембар 1941. године

103 ВА, група фондова Нда, К 91, бр.рег. 16/1-1

104 ВА, група фондова Нда, К 91, бр. рег. 16/1-4

105 *Понедељак*, 13. октобар 1941.

106 ВА, група фондова Нда, К 33, ф 14, бр.рег. 2/14-5

107 Наредба Министарства унутрашњих послова I бр. 11995 од 19. новембра 1941. године

управе казних завода у Нишу и Пожаревцу имале су на издржавању казне око 2000 осуђеника. Наредбом Председништва Министарског савета од 22. новембра 1941. године приступило се оспособљавању оштећених саобраћајних објеката у партизанским диверзијама, средстава, као и приватних добара.

У духу „обнове“ Пожаревачки округ дочекао је пролеће 1942. године када се активно-сти покрета отпора, укључујући и партизански, обнављају и трају несмањеним интензитетом током читаве године. Руководство партизанског покрета отпора задужено за Пожаревачки округ било је углавном млађе старосне доби. Партизанске одреде предводили су Јован Шербановић, студент медицине из Лознице, Живојни поповић-Уча, учитељ из Раброва, Бошко Вребалов, лекар из Београда, Сима Симић Кока, студент медицине из Ракинца.¹⁰⁸ Партизански одреди на челу са Драгишом Миладиновићем, Живојином Поповићем и Мишом Ђурчијом, били су активни на територији читавог округа, а посебно у области око града.¹⁰⁹ Локална управа је за постојеће стање у округу оптуживала припаднике комунистичког покрета, а Предстојништво градске полиције у Пожаревцу обављало је ревносну и редовну контролу свих сумњивих лица.¹¹⁰ Локалне власти покушавале су да репресивним мерама утичу и на родитеље припадника партизанског покрета, што је имало утицаја на одређени број младих који су се предали. Учестала пропаганда партизанског покрета отпора резултовала је све чешћом појавом пропагандних летака на соским зградама, посебно крајем 1942. године. Већина летака садржала је потпис команданта Народноослободилачког одреда за Округ Пожаревачки Вељка Дугошевића.

„Влада народног спаса“. Немачки планови и улога у постављању Недића за председника владе.

У време распуштања Савета комесара устанак је био у пуном замаху, као и немачке репресалије. Образовање „Владе народног спаса“ на челу са генералом Миланом Недићем био је покушај окупаторских власти да успоставе равнотежу у постојећој ситуацији.¹¹¹ Одлука немачких власти да оставе на слободи генерала Милана Недића била је у великој мери заснована на процени немачких војних аналитичара и представника дипломатског и политичког врха о потреби Недићевог евентуалног ангажовања у домаћој влади, с обзиром на његову богату војничку каријеру и Меморандум који је поднео кнезу Павлу.¹¹²

108 Извештај окружног начелника у Пожаревцу за јун 1942. године, ВА, група фондова Нда, К 21, ф 2, д 49.

109 Извештај окружног начелника у Пожаревцу, ВА, група фондова Нда, К 20, ф 4, д 47.

110 Извештај Предстојништва градске полиције од 21.06.1942. године, ВА, група фондова Нда, К 139, бр.рег. 1-2.

111 Petranović Branko, *Srbija u Drugom svetskom ratu (1939–1945)*, Beograd 1992, str. 217.. Бранко Петрановић, *Револуција и контрареволуција*, str. 238–239., Borčović Milan, *Kontrarevolucija u Srbiji: Kvislinška uprava 1941–1944*, knj. 1, Beograd 1979, str. 73. Милан Недић је био једини генерал југословенске војске који је избегао интернацију и коме су немачке власти одредиле кућни притвор, уз забрану да прима посету и обавља телефонске разговоре. Допис Командног штаба војног заповедника гласио је: „Скреће се пажња да ранији министар војске, командант III југословенске армије у овом рату, генерал Милан Недић, Београд, Немањина (не заменити га са његовим братом Милутином Недићем, који је 1938/39. био министар војске) не сме бити ухапшен нити спроведен у Немачку на основу горе наведене уредбе, пошто по изричитој наредби Врховне команде сувоzemне војске има бити привремено остављен на слободи под надзором.“, Наређење је било заведено 5. јуна 1941. године у Ајнзацкоманди Београд под дел. бројем 536/41.

112 Меморандум кнезу Павлу је писмо које је генерал Недић упутио 1. новембра 1940. године кнезу Павлу и Министарском савету, а у коме је упозоравао да Краљевини прети стратегијско заокружавање које ће се завршити тактичким ограничавањем и срамном капитулацијом., ВА, група фондова ВКЈ, Досијеа персоналних података официра, подофицира и војних службеника Војске Краљевине Југославије, персонални досије Милана Ђ. Недића, К 1187, број досијеа 332. Војничка каријера генерала Недића приказана је у књизи Милета С. Бјелајца: *Генерали и адмирални Краљевине Југославије 1918–1941*, Београд 2004, стр. 224–225., Записник са саслушања Милана Недића, ВА, група фондова ЈВУО, К 269, бр. рег. 38/1-1. У Априлском рату 1941. године Недић је заповедао јединицама Треће групе армија која се налазила на главном правцу продора немачких снага у подручје које је повезивало Југославију са Грчком и енглеским Вилсоновим корпусом. Приликом саслушања изјаснио се да га је окупација затекла

Популарисање Недићевог постављења¹¹³ настављено је кроз пропагирање потребе о успостављању чврсте организације унутрашње управе у Србији која би била достојна немачког новог поретка.¹¹⁴ Истовремено се одвијала широка политичка активност представника немачких власти и Димитрија Љотића. Димитрије Љотић је у меморандуму генералу Данклеману 20. августа 1941. године предочио своје виђење рада Савета комесара према коме избор и састав наведеног тела не одговарају тежини ситуације и постављеним задацима. Као излаз из тешке ситуације предложио је да се на место председника владе постави ауторитативнија личност од Милана Аћимовића, као и да се новој влади обезбеди самосталнији статус и шира овлашћења него што их је имао Савет комесара.¹¹⁵ Немачки врх сматрао је корисним смењивање Савета комесара, с обзиром на замах који је устанак у Србији добијао крајем августа 1941. године и немогућност да се ангажују додатне немачке трупе на окупираној српској територији.¹¹⁶ Представници домаћих политичких странака су усагласили своје ставове по питању Недићевог избора и сложили се да је он најпогоднија личност за председника владе, способан да ангажује све националне снаге у борби против комунистичког покрета и устаника („Недићу поверити владу, значи, забити несаломљиви клин између комуниста и српског народа“).¹¹⁷ Милан Аћимовић сазвао је конференцију ширег састава којој су присуствовали политичари, представници јавног живота, установа и удружења.¹¹⁸ Приликом одржавања конференције изнет је заједнички захтев за успостављање нове владе.¹¹⁹ Након свега Недић је изнео услове генералу Данклеману под којима би прихватио да образује владу.¹²⁰ Генерал Данкелман је 28. августа одобрио формирање владе Милана Недића (Данкелманово наређење о образовању владе бр. 3348/41).¹²¹ у у

на Палама, близу Сарајева, у својству команданта Јужне групе армија. Немачка надмоћ у тенковима превагнула је у сукобу тако да се Недић по наређењу начелника штаба Врховне команде, армијског генерала Данила Калафатовића вратио у Београд. Према Недићевом исказу генерал Калафатовић га је обавезао да се стави на располагање Цинцар-Марковићу у својству војног саветника и да ради на останку југословенске војске у логорима у земљи. По доласку у Београд интерниран је од стране Немаца. Капетан Годе му је одобрио да 19. јуна 1941. године напусти стан, ради погребна снахе, сина и унуке погинулих приликом експлозије у Смедереву. Експлозија у складишту ратног плена у Смедереву 5. јуна 1941. године у којој је погинуло око 500 грађана међу којима и Недићев син Душан, резервни потпоручник и чиновник Народне банке, снаја Мара и унука Љеша., ВА, група фондова ЈВуО, К 269, бр. рег. 38/1-3.4., Станислав Краков, Генерал Милан Недић, књига 1, Београд 1995., Зборник НОР-а, књига 1, том I, 157-158.; *Ново време*, 29. мај 1942. године, Станислав Краков, Генерал Милан Недић, књига 1, Београд 1995. стр. 101.

113 Чланак Ђорђа Перића „Случај генерала Недића“, *Ново време*, 13. јул 1941., стр. 3., Светислав Стефановић, „Са западно-европском револуцијом—наш једини пут“, *Ново време*, 14. јул 1941., стр. 3., Дамњан Ковачевић, „Где је данас интерес српског народа?“, *Обнова*, 6. август 1941., стр. 4. Политички опоравак повезиван је са привредним. Милосав Васиљевић, „Путем привредног подизања ка политичкој будућности“, *Обнова*, 7. јул 1941., стр. 5.

114 Милан С. Јовановић, „Србија земља логике“, *Обнова*, 7. јул 1941., стр. 5.; П.И. : „Против хаоса за нови поредак!“, *Обнова*, 7. јул 1941., стр. 5.

115 Станислав Краков, Генерал Милан Недић, књига 1, Београд 1995. стр. 117-119., Петар Мартиновић Бајица, Милан Недић, Београд 2003, стр.138., Александар Драшковић, Колаборационистички режим генерала Милана Недића у окупираној Србији, Други светски рат-50 година касније, том II, радови са научног скупа Црногорске академије наука и умјетности и Српске академије наука и уметности одржаном у Подгорици 20-22 септембра 1995, Подгорица 1997, стр. 427.

116 Зборник НОР-а, том XII, књига 1, док. 566., Бранко Петрановић, Револуција и контрареволуција, ...стр. 230.

117 Исто, стр. 426.

118 ВА, група фондова ВуО, К 269, бр. рег. 38/1.

119 ВА, група фондова ЈВуО, К 269, бр. рег. 38/1-5.

120 Недићеве услови су наводно прихваћени усмено, али не и званично., ВА, група фондова ЈВуО, К 269, бр. рег. 38/1.

121 Харалд Турнер и Георг Кисел су инсистирали на што хитнијем формирању нове владе, како Србија не би била подељена између Мађара, Бугара и Хрвата., Бојан Димитријевић, Војска Недићеве Србије. Оружане снаге српске владе 1941-1945, Београд 2011, стр. 40., Ђоко Слијепчевић, Југославија, уочи и за време Другог светског рата, Минхен 1978, стр. 302-305.

Народној скупштини. Недићу је акт о постављењу предат из немачке руке, од стране војног заповедника генерала Данкелмана на пријему у Управном штабу у Народној скупштини.¹²² Проблеми са којима се нова влада суочила на почетку рада односили су се на масу незадовољног народа оптерећеног ратном ситуацијом, притисак и терор немачких власти, активности комунистичког и четничког покрета, као и великим број избеглица које су ре пристизале у Србију.¹²³ Влада је након успостављања реда и мира требало да се посвети даљој изградњи земље у економском и социјалном погледу.¹²⁴

Образовање „Владе народног спаса“ било је пропраћено у свим медијима доступним у ратном времену. Колаборационистичка штампа посветила је значајан простор презентовању околности под којима је формирана нова влада. Становништво је требало уверити у значај „историјског тренутка“ и „јединственог случаја“ образовања владе у ратом захваћеној Европи.¹²⁵ Назив „Влада народног спаса“ требало је да народу улије поверење у новоформирану институцију и њене представнике, чиме би се појачао учинак њеног рада у систему окупиране Србије. Било је неопходно остварити утицај управо међу селаштвом, као најбројнијом друштвеном групом. Неколико дана након формирања „Влада народног спаса“ је објавила Декларацију у којој је навела да ће се борити против устанка, позвала народ на сарадњу, истакла наклоњеност и пријатељски став окупатора и дозволу употребе српског грба и заставе.¹²⁶ Представљала се као вазална алтернатива која је хтела да заустави крварење српског народа и за њега обезбеди повољније решење у „новој Европи“, насупротив комунистичкој, која се изјаснила за Југославију, до које треба доћи борбом и Михаиловићеву обновљену Југославију са превагом Србије, после победе западних сила.¹²⁷ Дозвола употребе грба и заставе имала је у циљу стварање утиска о легитимно успостављеној државној творевини.¹²⁸ Председник владе се начелно залагао за идеју стварања Велике Србије уз помоћ немачких власти и српског народа, путем нове државне организације и спровођења радикалних реформи на свим државним нивоима, а у складу са захтевима новог поретка.¹²⁹ Недић је носио титулу министра-председника, а његови сарадници титуле министара. Влада је била подељена на три политички диференциране групе. У првој групи, такозваним „недићевцима“ био је Недић, као министар-председник са својим присталицама: Милош Тривунац, Јосиф Костић, Огњен Кузмановић и генерал Ђура Докић, који су називани „Недићевом кликом“. Креирали су меморандуме и пројекте српске селачке државе и фаворизовали су Недића ради слабљења љотићеваца. Касније је Тривунца заменио на положају Велибор Јонић, који се од раније разишао са Љотићем. Без обзира на напуштање љотићевског покрета Јонић се није одрекао зборашких идеја већ

122 Зборник НОР-а, књига 12, том I, 334-335., Декларација Владе народног спаса српском народу објављена је у „Новом времену“ 2. септембра 1941. године. Донет је и Правилник о пословању Председништва Министарског савета, а посебним уредбама био је регулисан рад сваког појединог министарства. Прва реконструкција владе обнародована је у *Службеним новинама* 14. октобра 1941. године. Локална управа регулисана је *Уредбом о административној подели Србије* (на округе, срезове и општине) објављеној у *Службеним новинама*, број 136-А, од 26. децембра 1941. године. Обавештење о реконструкцији Недићевог кабинета објављено је у *Службеним новинама*, бр. 90 од 10.07.1942. године. До нових промена у влади дошло је 6. новембра 1943. године и оне су законски пропраћене. „Обнова“ од 30. августа 1941. године.

123 Бошко Костић, *Из историје наших дана*, Београд 1990, стр. 46-47.

124 *Понедељак*, 1. септембар 1941.

125 „Образована је нова српска влада“, „Пријем нове српске владе код војног заповедника“, *Ново време*, 30. август 1941., стр. 1, „Пријем нове српске владе код војног заповедника у Србији“, „Биографије нових министара“, „Говор г. Милана Недића“, стр. 3. и 4., „Влада генерала Милана Ђ. Недића“, *Обнова*, 30. август 1941., стр. 3., „Личности чланова нове српске владе“, *Обнова*, 30. август 1941., стр. 4.

126 Декларација Владе народног спаса српском народу, 2. септембар 1941. године, Говори генерала Милана Недића-председника Владе народног спаса, Београд 2006, стр. 4-5.

127 *Понедељак*, 15. септембар 1941.

128 Др Лазар Прокић, „Нови услови обнове и стварања...Само слога Србина спасава“, *Обнова*, 9. септембар 1941., стр. 3.

129 ВА, група фондова Нда, К 1, бр. рег 26/1-5., ВА, група фондова ВуО, К 269, бр. рег. 38/1-19.

је покушао да их сведе на националистичку и умерену линију. Надао се постављењу на место председника владе уколико би Недић добио положај шефа државе. Другу струју представљао је министар унутрашњих послова Милан Аћимовић, усамљен у влади, али у добрим односима са Немцима, као присталица Милана Стојадиновића. Аћимовић је правио планове о повратку Милана Стојадиновића у земљу као гувернера. Његов положај у новој влади био је угрожен услед веза које је имао са Равногорским покретом.¹³⁰ Трећу групу чинили су Љотићевци. Љотићеву групу у влади представљао је Михајло Олћан који је остао у влади као министар без портфеља (након што је одбио да потпише један владин меморандум и избачен је из владе крајем 1942. године). У овој групи био је и министар правде Чедомир Марјановић. Недић је постепено потиснуо из владе Љотићеве присталице, као и Аћимовића, а умањено је утицај Драгог Јовановића и Танасија Динића. О одлукама владе углавном је обавештавао немачке власти преко Велибора Јонића који је био одличан познавалац немачког језика. Јонић је учествовао у креирању меморандума Недићеве владе. Као у случају Савета комесара одређени референти у немачким окупационим органима били су задужени за одговарајућа министарства. Првобитни састав Владе народног спаса током окупације измењен је неколико пута, смењивањем појединих министара или њеном реконструкцијом.

Истовремено са Недићевим појављивањима у јавности,¹³¹ домаћи листови писали су о Недићу као о „оцу Србије“ који се у тешким тренуцима жртвовао за своју „децу“, односно народ, „првом домаћину нације“.¹³² Велибор Јонић, један од најактивнијих министара у политичком и пропагандном раду, величао је улогу Милана Недића.¹³³ У склопу владине пропагандне кампање одржао је низ говора на зборовима и конференцијама по окрузима, чији су изводи били често објављивани и у штампи. Ђорђе Перић је као шеф Одељења за пропаганду одржао низ говора преко Радио-Београда, као и велики број предавања на разне теме, у зависности од тренутних потреба одељења и Недићевих инструкција. Као члан Надзорног одбора Антикомунистичке лиге био је стално на линији антикомунизма,¹³⁴ почевши од учествовања у осмишљавању и организацији антикомунистичке изложбе, разних манифестација и предавања.¹³⁵

Херман Нојбахер је у својим мемоарима анализирао Недићеву личност и његове мотиве за политичко ангажовање у позитивном светлу. Описао га је као великог националисту и противника комунизма, старог генерала и заштитника династије Карађорђевића, којег је опасност од ширења комунизма и пожара грађанског рата присилила на сарадњу са Немцима. Нојбахер је посебно истицао Недићеву борбу против страдања Срба у Хрватској, Албанији, бугарској окупационој зони, Мађарској и у областима под немачком окупацијом.¹³⁶

„Влада народног спаса“ је почела рад на организацији оружаних формација, које је опремила уз помоћ немачких власти. Ове јединице биле су директно потчињене Министарству унутрашњих послова. После привремено успешног сузбијања покрета отпора на територији окупиране Србије „Влада народног спаса“ консолидовала је своју

130 Б. Божовић, Специјална полиција у Београду 1941-1944, Београд, 2003, стр.135.

131 Petranović Branko, *Srbija u Drugom svetskom ratu (1939-1945)*, Beograd 1992, str. 223.

132 В., „Историјска улога генерала Милана Недића“, *Ново време*, 5. септембар 1941., стр. 3.

133 Као министар просвете био је истовремено и издавач *Просветној гласници* (1942-1944. године), главни уредник листа *Српски народ* (1942-1944. године) и сарадник *Наше борбе* (1941-1942. године). Подржавао је владину политику обнове и препорода, а лист *Српски народ* је покренуо и уређивао у том циљу.

134 М. Б., „Оснивачка скупштина Антикомунистичке лиге у Београду“, *Ново време*, 2. децембар 1941., стр. 5.

135 Непотписани прилог „Министри у народу:„Најсветлији задатак-опстанак српског народа и обнова Србије“, „Наши интереси су налагали да останемо ван великог светског рата“, Велики народни збор министра Динића: „Императив-отклањање утицаја споља“; фотографија са Динићевог збора; „Реч шефа Државне пропаганде Перића: „Поуздати се у себе и у своје снаге“, *Ново време*, 8. децембар 1942., стр. 3. Непотписани чланак, „Говор шефа државне пропаганде на радију. Судбина Европе-судбина српског народа. Благодворне последице нашег подизања из понора, као и данашњег нашег става, осетићемо у најближој будућности.“, *Ново време*, 15. јануар 1943., стр.3.

136 Херман Нојбахер, Специјални задатак Балкан, Београд, 2008, стр. 173.

власт и реорганизовала управне и државне институције на свим нивоима. Срески начелници и команданти оружаних снага морали су на сваких 15 дана писмено извештавати Министарство унутрашњих послова о општем стању на својим територијама. Током новембра и децембра 1941. године обављене су припреме за реформу држаног апарата. Наведене реформе су се највише односиле на реорганизацију Српске оружане силе и организацију власти у окрузима и срезovima. На основу *Уредбе Министарског савета* основана је Српска државна стража (градска, пољска и гранична) која је вршила полицијску и граничну службу уз срадању припадника Министарства унутрашњих послова.

Председник Владе је у првој половини 1942. године донео неколико важних законских уредби и прописа којима је покушавао да подигне углед владе и побољша положај постављених министара.¹³⁷ Било је случајева неслагања међу представницима окупационих власти у погледу ингеренција Недићеве владе. Управни штаб на челу са Харалдом Турнером био је спреман за компромис са Недићевом владом за разлику од војноуправног команданта и команданта СС и полиције генерала Мајснера. Тако је након објављивања *Уредбе о уређењу Министарског савета* 7. јула 1942. године¹³⁸ коју је претходно одобрио Харалд Турнер, након десет дана Недић морао укинати наведену уредбу на изричито захтев генерала Мајснера.¹³⁹ Немци су у делу спорне уредбе којим се регулише оснивање инспекционог одсека са девет реферерата на челу са српским генералима, видели камуфлирано војно министарство. Генерал Мајснер био је изричито против стављања Српске државне страже, добровољачких и четничких команди у надлежност Председништва Министарског савета, пошто су ти одреди били под његовом командом, као одреди помоћне полиције. Командант Југоистока је након овога тражио Турнерово смењивање.¹⁴⁰ *Уредба о уређењу Министарског савета* ступила је на снагу десет дана касније. Недић је био дубоко разочаран резултатом, мада је наставио са радом на реорганизацији и реконструкцији у мери у којој му је то дозвољавала друштвено-политичка ситуација у окупираној Србији. Упутио је Меморандум немачким властима 16. септембра 1942. године у којем је тражио да његов кабинет буде признат за „легалну владу“ и да буде примљен као председник владе код Рибентропа и Хитлера. Нова реконструкција Недићеве владе уследила је у другој половини 1942. године, као последица кризе унутар владиног врха и проблема које је влада имала са појединим представницима локалних власти. Недић је према инструкцијама које је примио од Мајснера морао издати налог за хапшење четворице окружних начелника: Милана Калабића у Пожаревцу, Будимира Кораћа у Ужицу, Драгомира Лукића у Ваљеву и Мартиновића у Нишу због њихове сарадње са четницима.¹⁴¹ Наведено је било конкретан доказ да је команда над владиним оружаним снагама прешла у руке окупатора који је и поред претходних обећања наредио присилне реквизиције хране. Милан Недић је са целом владом поднео оставку средином септембра. Немци нису имали адекватну алтернативу спремну у том тренутку, па се попустило са реквизицијама. Одузета је команда над владиним снагама од СС команданта генерала Мајснера и враћена генералу Недићу. Након припреме и консултација са немачким властима Недић је добио дозволу за реконструкцију владе. Том приликом обратио се новинарима и министрима, уз захвалност министрима у одласку: Милану Аћимовићу, др Јовану Мијушковићу, др Чедомиру Марјановићу и Михаилу Олћану на дотадашњој сарадњи.¹⁴² Уместо претходних министара постављени су: Танасије Динић на место министра унутрашњих послова, инжињер Радосав Веселиновић на место министра

137 *Уредба о стању су министара, Службене новине*, бр. 16, 24. фебруара 1942.

138 *Службене новине*, бр. 54, 7. јул 1942.

139 Милан Борковић, *Контрареволуција у Србији*, I-II, Београд 1979, стр. 381.

140 ВА, NAV-N-T-501, 256/1047-8.

141 ВА, група фондова Независне државе Хрватске (у даљем тексту група фондова НДХ), Извештај представника НДХ за Србију и Банат, К 243, бр. рег. 1/2-12.

142 Наведени министри су стављени на располагање. У овом броју дате су опширне биографије нових министара уз истицање њихове оданости Трећем Рајху. *Ново време*, 8 новембар 1942. године.

пољопривреде и исхране, др Милорад Недељковић за министра народне привреде и инжењер Стојмир Добросављевић на место министра социјалне политике и народног здравља. Министарство спољних послова Трећег Рајха није дозволило да се реконструкција Недићеве владе објашњава у штампи како јавност не би стекла утисак да се том догађају придаје велики значај. Састав новог кабинета објављен је два дана касније у *Службеним новинама*.¹⁴³ Недић је представио нову владу заповеднику Србије Паулу Бадеру 11. новембра 1942. године. До нових промена у влади дошло је 6. новембра 1943. године. Осим функције председника владе, Милан Недић је преузео и функцију министра унутрашњих послова, а дотадашњи министар Танасије Динић постављен је за министра социјалне политике и народног здравља. Влада је у наведеном саставу радила све до 3. октобра 1944. године, када је од стране немачких окупационих власти стављена на располагање и када се приступило евакуацији њених чланова који су још боравили у Србији.

Организација локалне управе у окупираној Србији и у округу Пожаревачком у другој половини 1941. године и у 1942. години

Рад „Владе народног спаса“ и немачких власти на сузбијању комунистичких акција наметнуо је потребу реорганизације административне поделе окупиране српске територије и успостављање повезаности централне и локалне управе.¹⁴⁴ Наведена повезаност подрапредмети поновно распламсавање устанка на пролеће 1942. године, умирити становништво и утицати на максимално ангажовање сељаштва на пољопривредним радовима.¹⁴⁵ Удео домаћих власти у гушењу устанка у Шумадији и Западној Србији био је значајан у начину регулисања рада и припреме среских начелстава за борбу против комуниста на терену и у позадини. У том циљу је председник Владе, на иницијативу Министарства унутрашњих послова, сазвао конференцију шефова свих банских управа и среских начелника. Конференција је одржана 14. новембра 1941. године у Београду на тему антикомунистичке акције на широком плану.¹⁴⁶ Среским начелницима стављено је у задатак да организују обавештајну службу по селима и варошима, очисте општинске апарате од сумњивих елемената и утврде бројно стање припадника мушке популације у селима који су били способни за борбу.¹⁴⁷

„Влада народног спаса“ почела је да спроводи административне реформе након гушења устанка, укидањем бановина и увођењем округа. Децентрализација до нивоа округа одговарала је организацији и функционисању немачких окупационих власти.¹⁴⁸ Читава окупациона зона подељена је на 14 округа.¹⁴⁹ Окрузи су добили широ-

143 *Службене новине*, бр. 90, 10. јул 1942.

144 Територија се до тада делила на бановине, срезове и округе као и пре Другог светског рата. Немачки извори о питању административне реорганизације нису обимни, иако је читава акција била спроведена управо на немачку иницијативу и уз надзор Управног штаба Војноуправног команданта.

145 Недићев говор: „Образовао сам владу Народног спаса „Декларација“, „Ново време“ од 2. септембра 1941. године. насловна страна, наставак на страни 3: „Српска влада је израз воље српског народа.“

146 ВА, група фондова Нда, К 1А, Ф 1, бр. рег. 26/1-3., Одељење за државну заштиту Министарства унутрашњих послова, Наредба председника Владе среским начелницима од 19. новембра 1941. године.

147 Срески начелници били су дужни да доставе спискове мушкараца који су одбегли у шуму, спискове мушкараца који нису одбегли, али живе ван општине, спискове погинулих са територије среза и околности под којима су страдали, спискове повратника из шуме са разлозима због којих су се вратили, као и спискове нових житеља по срезovima. Свако лице које је путовало ван сталног места боравка морало је поседовати легитимацију и посебну објаву за свако путовање.

148 Бенцлер у свом извештају помиње да је саобраћај био далеко сигурнији након реформе и да су железнице могле несметано функционисати. ВА, група фондова На, Микрофилмована архивска грађа Националног архива у Вашингтону, NAV-N-T-501, 256/1052-4.

149 *Уредба о административној подели Србије*, „Службене новине“, број 136-А, од 26. децембра 1941. године, стр. 1-4.

ка овлашћења као управне и самоуправне јединице.¹⁵⁰ Окружни начелници су добили посебне ингеренције у циљу јачања управног положаја као представника локалних власти.¹⁵¹ Окружним начелницима су осим цивилног сектора дата овлашћења над јединицама Српске државне страже на административном простору одређеног округа.¹⁵² Преко својих потчињених у срезovima и општинама почетком и средином месеца достављали су Одељењу јавне безбедности МУП-а извештаје о општој ситуацији у округу, расположењу и стремљењима народа, предузетим мерама и постигнутим резултатима.¹⁵³ Окружни начелници су у седиштима фелдкомандантура у Београду, Нишу и Краљеву добили специјална овлашћења да прослеђују својим колегама на територији сваке фелдкомандантуре директиве и „сугестије“ немачких власти.

Председник владе донео је на предлог министра унутрашњих послова Указ о постављењу 14 окружних начелника и њихових помоћника.¹⁵⁴ Новопостављени окружни начелници били су углавном предратни банови, срески начелници, полицијски писари, жандармеријски наредници и адвокати. На чело **Пожаревачког округа** постављен је судски пуковник Душан Јевтић који је био полицијски писар и срески начелник. Његов помоћник био је Радомир Петровић, саветник у Министарству унутрашњих дела. Јевтић је на месту окружног начелника остао до маја 1942. године када га је заменио Милан Калабић, дотадашњи окружни начелник у Крагујевцу. На овој дужности Калабић је остао до почетка октобра 1942. године када је са још три окружна начелника ухапшен и стрељан крајем исте године као сарадник покрета Драже Михаиловића.¹⁵⁵ Калабића је на дужности наследио Драгољуб Маринковић који је био начелник Пожаревачког округа до краја окупације. Председник владе и министар унутрашњих послова издали су преко Одељења за државну заштиту Министарства унутрашњих послова образложење о постављању на дужност и директиве за рад окружним начелницима.¹⁵⁶

Централна власт радила је на што квалитетнијем организовању локалне управе. Окружни и срески начелници свакодневно су информисани о централној политици и интенцијама председника владе у даљем вођењу политичко-пропагандног рада и организације свакодневног живота на нивоу округа, уз задатке, директиве и инструкције.

150 Град Београд са околином је као Управа града Београда изједначен са осталим окрузима. Предвиђено је укидање бановина у што краћем року. Према одредбама *Уредбе* управно подручје помоћника бана Дунавске бановине постало је Округ банатски који је задржао уређење и управу по одредбама *Уредбе о унутрашњој управи у Банату* од 14. јуна 1941. године. Округ косовско-митровачки је задржао уређење и управу по одредбама о уређењу и управи у области Косова од 8. августа 1941. године.

151 Милан Недић је у посебном распису свим среским начелницима наложио да изврше организационе, политичке и финансијске припреме за спровођење *Уредбе о административној управи Србије*. Имали су највишу политичку и општу управну власт у округу и обављали дужност уз помоћ политичко-управних чиновника, стручних референата и помоћног особља., ВА, група фондова Нда, К 19, бр. рег. 23/6.

152 Милан Борковић, *Контрареволуција у Србији*. Квислиншка управа 1941-1944, књига прва, Београд, 1979, стр. 288.

153 Члан 16. *Уредбе о административној управи Србије*: „Пратећи све значајне појаве економског, културног и социјалног живота у округу, окружни начелник је дужан да о њима као и о стању јавне безбедности и о свима важним догађајима у округу подноси Министарству унутрашњих послова односно надлежном ресорном Министру појединачне и повремене извештаје са евентуалним предлозима.“

154 *Ново време*, 28. и 30. децембар 1941.

155 Драган Алексић, *Србија под немачком окупацијом у Другом светском рату. Особености окупационе управе, у: Ослобођење Београда 1944*, Зборник радова, ИНИС, Београд 2010, стр. 69-70.

156 ВА, група фондова Нда, К 91, бр. рег. 16/1-1. Београдским округом управљао је полицијски службеник Павле Ђорђевић који је до тада вршио дужности среског начелника, управника полиције и начелника Управног одељења банске управе. Ваљевски округ водио је жандармеријски потпуковник Драгомир Лукић, а Зајечарски округ потпуковник Владимир Нешковић. Адвокат Милија Диковић постављен је на чело Краљевачког округа, а др Иван Ђорђевић, лекар и бан Моравске бановине на место начелника Крушевачког округа. Лесковачким округом управљао је начелник пуковник Сретен Страњаковић, који се истакао у акцијама против Ужичке републике. Моравски округ предводио је полицијски службеник Драгутин Бошковић. Правник Чедомир Младеновић био је постављен на чело Нишког округа, а Будимир Кораћ, жандармеријски наредник за начелника Ужичког округа. Полицијски службеник Душан Поповић предводио је Шабачки округ.

У склопу сваке директиве налазило се, директно или индиректно, упутство окружним начелницима за вршење идеолошког и пропагандног рада међу народом и сарадњу са Одељењем за пропаганду.¹⁵⁷ Били су карика која је повезивала народ са централним органима државне власти. Најважнија дужност окружних начелника односила се на антикомунистичко ангажовање на свим пољима. У циљу чишћења терена од комуниста окружни начелници требали су да се старају о извршењу наређених мера за зимску противакцију, према наредби Министарства унутрашњих послова бр. 11995 од 19. новембра 1941. године, према којој је требало прикупити најсумњивије елементе и део њих послати преким судовима или у концентрационе логоре, а од мање опасних образовати радне чете. Рад на терену био је олакшан с обзиром на већ постојећу *Уредбу о уклањању национално непоузданих чиновника из јавне службе и Наређење председника владе од 24. децембра 1941. године о забрани враћања у службу комунистичких чиновника*.¹⁵⁸ Такви чиновници били су подвргнути даљем испитивању на суду или депортовани у логор у зависности од степена кривице. Подаци о државним и самоуправним чиновницима и пензионерима који су активно или пасивно помагали комунисте, преко ресорних министарстава су достављани изванредном комесару за персоналне послове како би их лишио свих чиновничких права и повластица.¹⁵⁹

Приоритетни задаци окружних начелника су се односили на оспособљавање инфраструктуре, јавних и приватних добара оштећених у комунистичким саботажама, успостављање редовног саобраћаја уз коришћење радних чета и других расположивих средстава. Према директиви за оснивање одбора за зимску помоћ у окружним и среским местима били су задужени да ангажују угледне и утицајне људе којима би дали „подстрека за агилан рад“ на збрињавању пострадалих, избеглих лица и сиротиње што је такође био „један део великог плана обнове Србије“.¹⁶⁰ Један од задатака односио се на подмиривање основних потреба сељаштва, уз пропагирање солидарности и узајамне испомоћи приликом обављања пољских радова. Као један од приоритета истакнута је координација појединих оружаних одреда на које је требало утицати да се према народу опходе коректно, без реквизиција и испада.¹⁶¹ Окружним начелницима је саветовано да успоставе што тешњи контакт и присну сарадњу са немачким властима. Добили су широка овлашћења за рад на терену, али и велику одговорност у случају евентуалних проблема, а ради остваривања идеје: „Обнова Србије пре свега и изнад свега“.

Председник владе одржао је 27. децембра 1941. године конференцију у згради Председништва Министарског савета са новопостављеним окружним начелницима поводом реформе административне власти и њиховог увођења у дужност.¹⁶² Централна тема односила се на упознавање новопостављених окружних начелника са организацијом локалне власти и њиховим надлежностима и обавезама. На основу записника са ове конференције и забележених излагања Милана Недића, Милана Аћимовића, Танасија Динића и појединих окружних начелника може се закључити какав је био

157 Комунистичке власти су биле свесне изузетне важности пропагандног рада Недићеве владе па се тако у Оптужници против Милана Недића из 1946. године (тачка 3.) наводи као једна од кључних тачака његово пропагандно деловање одмах након образовања Владе народног спаса, ВА, група фондова Нда, К 1, бр. рег. 26/1-5.

158 *Уредбом о уклањању национално непоузданих чиновника из јавне службе* службеници су отпуштани из државне службе и губили су сва стечена права, од којих је најважније било право на пензију. Три дана пре доношења уредбе, 3. августа 1941. године, у „Новом времену“ је објављен чланак Лазара Прокића под насловом: „Смена или промена?“ у коме се Прокић заузима за смену свих службеника преосталих из старог система, с обзиром да је немогуће променити њихова схватања и приврженост претходном режиму.

159 ВА, група фондова Нда, К 91, бр. рег. 16/1-3.

160 Исто, бр. рег. 16/1-5.

161 Исто, бр. рег. 19/2-17.

162 ВА, група фондова Нда, К 1, бр. рег. 19/2-2. Конференцији су присуствовали Милан Аћимовић и његов помоћник Цветан Ђорђевић, као и Танасије Динић, изванредни комесар за чиновничка питања.

став Владе према решавању актуелних политичких питања. Председник Владе изложио је приликом увођења окружних начелника у дужност суштину идеолошко-политичког програма „Владе народног спаса“ и сопствено виђење положаја српског народа пре рата и почетком окупације. Примарни задатак окружних начелника и владе у целини било је искорењивање комунизма. Реформа локалне управе приказана је као корак који је био неопходан како би се искоренила неагилност, корумпираност и нефункционалност државних институција. Организација државе била је могућа само уз децентрализацију власти и поделом земље на округе.¹⁶³ Председник Владе презентовао је начелницима концепцију оснивања Народног сабора састављеног од највиђенијих домаћина, који би као представници народа анализирали рад Владе, давали сугестије и решавали проблеме смештаја и збрињавања полицијског корпуса, као и решавање придошних српских избеглица.¹⁶⁴

Министар Аћимовић је окружним начелницима пренео инструкције за рад на терену, са досијеима који су садржали најбитније информације везане за сваки од округа, карте са обележеним границама срезова и округа, Београдске и осталих фелдкомандантура. Окружним начелницима је за пропагандни рад требао да буде додељен по један референт за пропаганду по њиховом избору, а били су у обавези да у сваком од округа формирају одсеке за пропаганду с обзиром на специфичности које су постојале на терену, односно услед различитих друштвених, политичких и социјалних момената у сваком од округа. Усмерени су да путем плаката, предавања и на друге начине обавештавају народ о опасности од комунизма, последицама комунистичких акција, као и да га упозоравају на нове опасности.

Генерал Стеван Радовановић потенцирао је важност постављања обавештајних официра у сваком срезу и окружним начелствима. Пружена је могућност начелницима да сами одаберу обавештајне службенике из редова официра или грађанина. У почетној фази обезбеђивања округа предвиђено је и распоређивање жандармеријских станица на територији окупиране Србије.

Прва половина 1942. године протекла је у знаку реорганизације према *Уредби о административној подели Србије*, уз низ одржаних конференција, састанака, анализа и дискусија у које су посебно били укључени Министарство унутрашњих послова и Управни штаб војно-управног заповедника Србије. Вршено је активно популарисање нове поделе на округе, истицана је њихова предност у односу на ранију поделу на бановине.¹⁶⁵ Председништво Министарског савета прописало је *Уредбу о финансирању округа, уређењу њихове финансијске службе и ликвидирању бановина*.¹⁶⁶ Почетком фебруара 1942. године одржана је конференција представника централне и локалне управе на којој су анализирани резултати једномесечног рада начелника у окрузима, учинак чишћења комунистичких групација на терену и резултати пропагандног рада након увођења нове административне поделе.¹⁶⁷ Питање спречавања комунистичких акција у окрузима било је уско повезано са питањем успешног спровођења антикомунистичке пропаганде у чијој организацији су кључну улогу имали представници локалне управе.¹⁶⁸ Упркос противљењу Драгог Јовановића министар Аћимовић успео

163 ВА, група фондова Нда, К 1, бр. рег 19/2-6.

164 У Народној скупштини ушли би и окружни одбори. Недељева замисао биће спроведена у дело много касније и само у случају појединих округа.

165 Милан Аћимовић одржао је говор преко Радио-Београда 4. јануара 1942. године у коме обавештава становништво о предностима поделе на округе и бољитку који ће нова подела донети. „Ново време“ од 4. јануара 1942. године.

166 *Службене новине*, бр. 6/42, бр. 124, 12. јануар 1942. године.

167 На првој седници која је почела са радом 5. фебруара 1942. године, осим представника централних власти били су присутни окружни начелници Београдског, Ваљевског, Шабачког, Ужичког, Краљевачког, Крушевачког, Нишког, Лесковачког, Моравског и Пожаревачког округа. За сваку седницу вођене су стенографске белешке изузев треће по реду када није сачињен записник. Нда, К 1а, бр. рег. 2/29.

168 ВА, група фондова Нда, К 1, бр. рег 21/2-8.

је да издејствује повратак из логора одређеног броја затвореника чија кривица није доказана. Наведена лица испоручивана су окружним начелницима који су потом са среским начелницима процесуирали сваки предмет појединачно.¹⁶⁹

Једна од тачака које су разматране на конференцији била је сарадња локалних власти са представницима оружаних одреда. Имајући у виду да су оружани одреди у највећој мери контролисали и сузбијали сваку партијско-политичку делатност на терену можемо закључити да су истовремено били и значајан ослонац локалним властима. Сваки од окружних начелника је лично, уз сопственог војног референта, као и преко среских начелника остваривао сарадњу са представницима оружаних одреда. У почетној фази усаглашавања рада на терену деловање „Збор“-а и добровољачких одреда често је стварало проблеме у координацији рада оружаних одреда регуларних трупа. Добровољачки одреди су, како у једном од својих извештаја наводи генерал Стеван Радовановић, командант жандармерије, потенцирали сопствену аутономију, на основу инструкција „Владе народног спаса“.¹⁷⁰ Имајући у виду да је „Збор“ био пронемачки и упркос радикалним ставовима које је заступао, одударао од политике домаћих власти у извесној мери, било је немогуће у датој ситуацији забранити његов рад на терену.

Министар Аћимовић је већи део конференције од 5. фебруара 1942. године посветио разматрању учинка који је пропаганда постигла на терену, од округа до округа, плановима за даљи рад и формирању планираних одсека за пропаганду при окрузима и срезовима. Улога окружних начелника управо је била кључна у усмеравању среских начелника и њиховом раду на терену у условима када је ширење антикомунистичке и дефетистичке пропаганде било ометано услед дејства пропаганде из Лондона и Москве. Једна од првих смерница за рад коју је Аћимовић дао окружним начелницима односила се на „рад међу обичним народом“ који је требало на време обавештавати и упозоравати на последице које би га могле задесити ако би се „дао завести у пролеће од извесних људи“, држати редовна предавања и ангажовати признате људе да држе говоре. Представници централне власти су се плашили не само комунистичке акције, већ и акције Драже Михаиловића.¹⁷¹

Централна власт је на основу извештаја окружних начелника водила привредну политику и регулисала питања везана за свакодневни живот становништва. Приоритетна питања односила су се на регулисање исхране становништва у градовима и пасивним срезовима, као и вршење привредне пропаганде међу сељаштвом којом би се умирио народ и олакшале реквизиције хране. Реквизиције су вршене пре пролећа како би се избегло прилажење сељака комунистима.¹⁷² Четврта седница српске владе са окружним начелницима на којој се водила дискусија о привредној ситуацији, снабдевању и исхрани становништва, одржана је 7. фебруара 1942. године.¹⁷³ Улога окружних начелника у спровођењу смерница привредне политике владе састојала у сталном раду међу сељаштвом, одржавању конференција и зборових, као и састанцима са виђенијим сеоским домаћинима. Трбало је тактичким поступањем обезбедити неопходне намирни-

169 Затвореници у логорима били су подељени на четири категорије: они који су за стрељање, они који остају у логору, део који се шаље окружним начелницима и део који је већ тада пуштан на слободу.

170 Помоћник министра Цветан Ђорђевић разматрао је проблем активног рада „Збор“-а у сред Београда, писања листа „*Наша борба*“ и поред забране партијско-политичке делатности и предочи овај „проблем“ Драгом Јовановићу: „Сваки окружни начелник има право да постави питање Управнику града Београда зашто он прво у Београду, у центру земље, не растури ту политичку делатност.“, ВА, група фондова Нда, К 1, бр. рег 21/2-14.

171 Исто, бр. рег. 21/2-15.

172 Исто, бр. рег. 21/2-83.

173 Четвртој седници присуствовали су: министар пољопривреде и исхране Богољуб Кујунџић, помоћник министра пољопривреде Будимир Цвијановић, начелника Министарства пољопривреде Радослава Веселиновић, сви окружни начелници изузев начелника Зајечарског округа, управници житарске, сточне, индустријске и хемијске централе и директор „Дириса“.

це и резерве хране, објаснити сељацима да се вишкови не извозе и дају Немцима, већ да се користе за исхрану српског становништва.¹⁷⁴

Истога дана када су представници централних и локалних власти разматрали начине решавања привредне кризе одржана је пета седница на тему просветног и пропагандног рада окружних и среских начелника¹⁷⁵ Задатак Одељења за пропаганду био је, према виђењу припадника Владе, управо да проучи постојећу друштвено-политичку ситуацију и да пронађе најбољи начин за очување сигурности народа, одржавање мирног стања и смањивање могућности за избијање нове комунистичке акције која би довела до нових немачких казнених експедиција. Пропагандно одељење требало је да прати редовно извештаје са терена и доставља Министарству унутрашњих послова податке о комунистичкој и четничкој пропаганди.¹⁷⁶ Окружни и срески начелници имали су кључну улогу у овим плановима Одељења за пропаганду с обзиром да су представљали спону између народа и владе и директно утицали на обликовање и вршење пропаганде међу народом.

Одељење за пропаганду остварило је блиску сарадњу са Министарством просвете на пољу пропагандног рада. Влада је велики значај придавала усменој речи имајући у виду пут који су прелазили примерци централних великих листова од градова до села, као и стопу неписмености међу народом. Велибор Јонић је на поменутој седници образложио предлог плана о пропагандном раду међу народом и обиласку читаве Србије за месец и по дана током којих би представници локалних и централних власти држали јавна предавања, одржавали конференције и зборове уз немачко одобрење и помоћ. Планирано је да се при сваком окружном начелству организује дописништво или једно пропагандно одељење. Дописници, би као референти за пропаганду, били ангажовани од централне власти уз пристанак начелника и под директивом окружних начелника вршили би пропаганду, извештавали централу о резултатима вршења пропаганде, давали предлоге и организовали зборове. Осим референата постављених од централе окружни начелници могли су ангажовати и сопствене референте за пропаганду преко којих би одржавали конференције и зборове и издавали плакате и штампали летке. Након организовања окружних одбора требало је формирати среске и општинске пододборе. Начелници су требали да организују финансирање пропагандног рада у сваком од округа средствима која би прикупили у ту сврху.

На конференцији је изложен план о доласку група које би се састојале од по три стотине српских домаћина са села, сваке недеље у престоницу. Углавном би били бирани најугледнији домаћини који би похађали једну врсту курса и присуствовали састанцима са председником владе и министрима. Према плану пропагандног рада требало је утицати на становништво да прихвати постојећу ситуацију и егзистира у миру, продубљивати идеологију српског национализма, односно националну свест, више пажње посветити потенцирању српске традиције и вере, подстицати солидарност и помоћ најсиромашнијима. Пропаганда је требало да буде развијена на читавој територији сваког од округа и живом речју и радним списима, плакатима и апелима.¹⁷⁷

У циљу бољег повезаности центра са представницима локалних власти и бржег достављања извештаја о стању у окрузима, Недић је у новемру 1943. године издао наредбу (као председник Министарског савета и министар унутрашњих послова) окружним

174 Једна од првих смерница за вршење пропаганде међу сељаштвом био је предлог Драгог Јовановића да се говор министра пољопривреде Радослава Веселиновића (одржан на конференцији 7. фебруара 1942. године) о плановима за решавање привредне кризи у Србији напише „посебним стилем, са једном паролом председника владе и кратким уводом министра пољопривреде“. Говор је потом требало одштампати као брошуру у пола милиона примерака и послати свим домаћинствима.

175 ВА, група фондова Нда, К 1, бр. рег 21/2-115. Седници су, осим већ поменутих лица, присуствовали шеф Одељења за пропаганду Ђорђе Перић и начелник Управног одељења Петар Цветковић.

176 ВА, група фондова Нда, К 1, бр. рег 21/2-125.

177 ВА, група фондова Нда, К 1, бр. рег 21/2-142.

начелницима о начину извештавања о догађајима из јавне безбедности на терену.¹⁷⁸ Команданти СДС били су дужни да достављају управницима полиције и среским начелницима извештаје о стању на терену: о реду и дисциплини у подручним одредима, о стању муниције и оружја, снабдевању и друго. Управници полиције, предстојници и срески начелници требало је да своје извештаје достављају окружним начелницима и у изузетним случајевима начелнику Одељења за државну заштиту МУП-а. Окружни начелници су били задужени да своје и извештаје које добију од среских начелника и подручних полицијских власти доставе Одељењу за државну заштиту МУП-а телеграфским или телефонским путем. Срески начелници и подручни полицијски органи требало је да копије својих извештаја, као и окружни начелници достављају надлежним немачким властима на територији среза, односно округа. Председник Владе је образложио прописивање даге наредбе интенцијом да служба обавештавања буде брза, прецизна и поједностављена у административном погледу.

Окупирана Србија и округ Пожаревачки од слома устанка до краја 1942. године

Устанак у Србији угушен је након пристизања војних појачања немачким снагама у окупираној Србији, тешких борби и репресалија немачке војске над становништвом. Престанак сарадње између партизанског и четничког покрета био је назнака скорог почетка грађанског рата. Сукоби су почели у околини Ужица крајем октобра 1941. године. Део самосталних четничких одреда почео је у том периоду заједнички да делује са Недићевом војском. Устанак је угушен почетком децембра 1941. године, а партизанске снаге протеране су са територије окупиране Србије. У исто време у операцији под називом „Михаиловић“ Немци су нанели велике губитке четницима Драже Михаиловића који је у последњем тренутку избегао хапшење. Уследио је терор над локалним становништвом у Шапцу, Краљеву и Крагујевцу. Након оваквог развоја догађаја немачке власти предузеле су уз помоћ колаборационистичке владе по окрузима низ активности у циљу обезбеђивања граница као превенцију против нових појава отпора у циљу сузбијању даље комунистичке агитације.¹⁷⁹

Представници „Владе народног спаса“ наставили су рад Савета комесара на модернизацији српске привреде, кроз оснивање задружних организација и пропагирање улагања у привредни развој.¹⁸⁰ Имајући у виду да је постојала потреба домаће управе да становништву презентује нову привредну политику и појасни нове уредбе и мере, било је разумљиво ангажовање министара и чланова владе на пољу пропаганде.¹⁸¹ Настављена је експлоатација српске привреде уз прелазак на потпуну планску организацију пољопривреде. Обнародоване су и уредбе о обавезном раду, оснивању Националне службе за обнову Србије и Српске заједнице рада.¹⁸² Недићева влада организовала је слање српских радника у нацистичку Немачку све време окупације.

Недићева влада је током окупације у више наврата настојала да од немачких власти добије дозволу за проширење територије. Председник „Владе народног спаса“ је почетком 1942. године захтевао је проширење владиних ингеренција на области источне

178 ВА, група фондова Нда, К 24, бр. рег. 24/4-1., Наредба председника Министарског савета и министра унутрашњих послова армијског јенерала Недића од 8. новембра 1943. године.

179 Milan Borković, *n.d.*, knj. 1, str. 253–262; Branko Petranović, *Srbija u Drugom svetskom ratu 1939–1945*, str. 459–463.

180 *Уредбом о уређењу Министарства народне привреде* наведено министарство је дефинисано као врховна управна и надзорна власт у области шумарства, рударства, индустрије, занатства, банкарства, трговине и туризма, ниже и средње стручне наставе на челу са комесаром министарства.

181 Маријана Мраовић, Пропаганда домаће управе у Србији 1941–1944. године, *Зборник радова „Генерал Милан Недић и домаћа управа у Србији 1941–1944. године. Научни погледи“*, Зборник радова са округлог стола на Филозофском факултету у Београду у јуну 2016. године, Музеј жртва геноцида, Београд 2017, стр. 123–159.

182 Институцијом принудног рада у окупираној Србији бавио се детаљно др Зоран Јањетовић у књизи „У складу са наставом пошребом...Принудни рад у окупираној Србији 1941–1944“, Београд 2012.

Босне, дела Херцеговине, Срема и Далмације. У том циљу поднео је генералу Бадеру у фебруару 1942. године меморандум о српском националном питању и о борби против комунизма. Војноуправни командант у Србији проследио је поменути меморандум немачкој влади.¹⁸³ Политички врх Трећег рајха није био наклоњен идеји територијалног проширења окупиране Србије. Председник владе почео је без упознавања немачке стране преговоре са представницима италијанских власти у марту 1942. године са циљем прикључења Црне Горе и Санџака. Недићева влада требало је да добије цивилно-административну управу на новим територијама, а италијанске власти би имале војну контролу. Преговори су након почетне иницијативе обустављени све до септембра 1942. године. Тада је, у меморандуму Војноуправном команданту Србије генералу Бадеру, поред претње оставком и захтевања повећања ингеренција и аутономије колаборационистичке владе, поново изнет захтев за територијалним проширењем, уз образложење да је за опстанак и развој српском народу неопходан додатни животни простор, као и да је за окупирану Србију велико оптерећење стотине хиљада пристиглих избеглих лица. Недић је немачке власти упозоравао на могућност новог комунистичког устанка, као и на негативне ефекте бугарских и усташких злочина. Одузимање команде над Српском државном стражом и став генерала Мајснера према српском становништву утицали су на председника владе да неколико пута запрети оставком и изрази спремност да оде у заробљеништво код својих ратних другова. Ситуација је била посебно тешка у време проширења бугарске окупационе зоне и повећања разреза за реквизицију хране. Председник владе није добио подршку војних заповедника у Србији и представника Вермахта и СС иако је неколико пута писао др Харалду Турнеру о злочинима усташа и тешком стању српског народа у НДХ.

Милан Недић је у наређењу Министарства унутрашњих послова свим окружним начелницима од 3. марта 1942. године истакао потребу активнијег рада на анулирању ефеката комунистичке пропаганде у појединим срезovima, као и потребу да се стане на пут ширењу гласина о немирима у пролеће и избијању Дражиног устанка.¹⁸⁴

Председник Владе вршио је процене ситуације на терену и учинка који је пропаганда могла остварити на основу више фактора: преко извештаја окружних начелника, преко обавештајних извештаја представника одреда СДС и СДК, као и извештаја владиних референата за пропаганду и изасланика председника Владе. Обавештајни извештаји су често били тенденциозни уз настојања припадника „Збора“ да се дискредитују идејни и политички противници, али су у одређеним деловима садржали реалне процене стања јавног мњења. У једном од поверљивих реферата поднетих председнику Владе од стране начелника Обавештајног одељења СДК, наглашена је потреба хитног деловања на терену услед губитка поверења народа у Владу.¹⁸⁵ Питање исхране постало је све трагичније, а црна берза је цветала, чиме је народ у Влади почео гледати наставак старих омрзнутих партија без национално-социјалног програма. Начелник Обавештајног одељења је излаз из тешке ситуације видео у оснивању мешовите српско-немачке установе за жалбе код које би се становништво могло жалити на неисправан рад чиновништва и која би имала право да лиши чина и звања сваког државног службеника. У супротном председника је упозорио на могућност избијања социјалне револуције, коју не би зауставила ниједна пропаганда. Непостојање свести о важности политичко-пропагандног деловања на терену било је присутно код неколицине представника окружних власти, док је у случају пожаревачког окружног начелника ситуација била дијаметрално супротна.¹⁸⁶

Територија округа Пожаревачког била је у пролеће 1942. године поприште деловања различитих оружаних одреда, што је у закључку редовног извештаја изнео окружни начелник Душан Јевтић, нагласивши да „безбедност округа није онаква каква би

183 Milan Borković, *n.d.*, knj. 1, str. 230–244; 359–372.

184 ВА, група фондова Нда, К 20, бр. пер. 11/3-1.

185 ВА, група фондова Нда, К 20, бр. пер. 54/5.

186 ВА, група фондова Нда, К 21, бр. пер. 7/1.

требало да буде“.¹⁸⁷ Значајан проблем представљали су напади комуниста на одреде СДС, СДК и „регуларне“ четнике. Сва лица за која се установи да су комунисти и да су били у партизанским одредима морала су бити под хитно изолована без обзира на интервенције са стране. Због спорадичних сукоба са комунистима и појачане пропаганде Москве и Лондона, а без могућности ангажовања искусног кадра на пропагандним активностима, пожаревачки окружни начелник започео је обилазак подручне територије како би среским начелницима појаснио политичку и војну ситуацију и упутио их да изврше ревизију свега учињеног у отклањању опасности од комунистичких елемената.¹⁸⁸ Поменути начин политичко-пропагандног деловања ометан је и неадекватним начинима којима су немачке власти покушавале решити проблеме на терену услед слабог познавања менталитета српског народа.

Начелник Пожаревачког округа се жалио да му није у обећаном року упућено лице из Одељења за пропаганду тако да је био принуђен да самоиницијативно организује пропагандни рад: „Што се тиче пропаганде ту немам никога за пропаганду, пропаганда сам ја.“¹⁸⁹ Издао је и пропагандни плакат за територију Пожаревачког округа.¹⁹⁰ Све до летњих месеци приман је од Крајскомандантуре пропаганди материјал који су даље срески начелници дистрибуирали по округу.¹⁹¹ Одржао је неколико предавања локалним просветним радницима како би им указао на прави начин усмеравања ученика у школи и ван наставе.

Окружни начелник је посветио велику пажњу организовању рада пољопривредних референата, популарисању планске пољопривредне производње и збрињавању избеглица. Заједно са министром Радосављевићем одржао је конференцију пољопривредницима Пожаревачког округа у којој је пропагирао прикупљање хране ради откупа. Пропагандни материјал је према његовим запажањима наилазио на добар пријем код становништва током 1942. године. Однос народа према Немцима окарактерисао је као „лојалан и достојанствен“ уз проблем негативних ефеката већих испорука залиха хране.

Проблем у овом периоду на територији округа Пожаревачког представљао је рад румунске пропаганде и растурање листа *Надежда* међу лицима која су се у заробљеништву декларисала да су румунског порекла и пуштена су кућама. Лист *Надежда* штампан је у Вршцу. Директор листа био је др Александар С. Буторка, а ректор професор Кuzман Лапатату. Лист је заступао тезу да делови Пожаревачког округа треба да се припоје Румунији.

Успешност пропагандних акција које су спроводила окружна начелства била је стални предмет бављења централних органа власти, те су министри и чланови Владе у оквиру организоване пропагандне акције, као и повереници и изасланици председника Владе, обилазили терен, одржавали зборове, конференције, држали предавања и директно међу народом проверавали учинак локалне пропаганде. Повереници за пропаганду су током марта обишли и округ Пожаревачки и о својим утисцима известили председника Владе.¹⁹²

187 Извештај окружног начелника округа Пожаревачког Душана Јевтића министру унутрашњих послова од 1. марта 1942. године. ВА, група фондова Нда, К 20, ф 4, д 47.

188 др Маријана Мравић, Јасмина Живковић МА, Слободанка Цветковић, „Србија и Пожаревац у Другом светском рату-окупациона управа, избеглице и просвета“, Пожаревац 2015, стр. 9-125.

189 Извештај окружног начелника округа Пожаревачког Душана Јевтића министру унутрашњих послова од 1. марта 1942. године. ВА, група фондова Нда, К 20, бр. рег 47/4-1. Текст поменутог плаката одговарао је инструкцијама Одељења за пропаганду: које ће бити последице по становништво уколико се не сачува ред и мир, штетност пропаганде Лондона и Москве, уз позив на прогањање и потказивање партизана.

190 Исто, стр. 6.

191 ВА, група фондова Нда, К 21, бр. рег. 10/1.

192 Утиске са пута по остатку Србије Малеш је пренео у писму Недићу без много околишања: „Утисци са самог пута, из Ниша, Зајечара, Параћина и Ђуприје веома су неповољни. Корупција се све више шири. Црна берза прешла је у руке четника. Чиновници су махом увећани у победу Енглеске и Америке, сматрају Немца за нашег највећег непријатеља и шире које-какве неозбиљне гласове.“, ВА, група фондова Нда, К 20, бр. рег. 42/5.

Бранимир Малеш је у једном од својих извештаја Одељењу за пропаганду о збору који је одржао у Бољевцу 12. марта 1942. године нагласио озбиљност ситуације у овом подручју у којем је део општина био „чисто влашки“ и у којима је вршена румунска пропаганда коју су сељаци већином прихватили. Малеш је Недићу предложио смену среског начелника Петра Мишковића и постављање искусног артиљеријског пуковника у пензији Светолика Ж. Поповића, као и образовање тајног националног одбора за пропаганду који би радио на сузбијању румунске антисрпске акције, на челу са Поповићем и помоћником Василијем Милојевићем. Мишљење народа о четницима било је да их треба делом расформирати и усмерити на рад у пољопривреди или „увести Недићеве војнике“.

Немачке власти су у другој половини 1942. године спровеле озбиљнију проверу начина на који су окружни и срески начелници вршили своју дужност, па су представници владе били принуђени да санкционишу неке од њих. Током јуна 1942. године Харалд Турнер је са својим замеником Георги Киселом у пратњи Милана Аћимовића обишао све округе на територији Србије како би се лично уверио у оправданост увођења нове административне поделе и успешност сарадње између среских и окружних начелника и председника општина са једне и немачких власти са друге стране.¹⁹³ Посебно је био заинтересован за припреме за жетву, слање радне снаге у Бор и Костолац и за резултате борбе против припадника партизанског покрета. Издао је наређење свим фелдкомандатурама у Србији у којем им је скренуо пажњу да из крајева који су наклоњенији устаничком покрету пошаљу што више људи на рад у руднике што је била по њему „погодна мера за сузбијање покрета“.¹⁹⁴ Мобилизацију радне снаге требало је да организују срески и окружни начелници те је у том циљу Харалд Турнер одржао почетком августа конференцију са свим окружним и среским начелницима.¹⁹⁵

Осим ратних потешкоћа, локалне власти округа Пожаревачког суочиле су се са отежаним снабдевањем и исхраном становништва услед изузетно сушне године, слабог рода најважнијих пољопривредних култура, као и услед високог разреда немачких окупационих власти и појачаног прилива избеглица које је требало прехранити.¹⁹⁶ Градска средина била је посебно проблематична по наведеном питању, као и по питању повећаног броја крађа прехранбених намирница.¹⁹⁷ Влада је на јесен донела наредбу о откупу кукуруза, према инструкцијама немачких власти, која ће током следеће године довести сељаштво, немоћно да одговори превеликим потраживањима окупатора, у тешку ситуацију.

Приликом разматрања реконструкције Недићевог кабинета, председник Владе био је принуђен да смени четири окружна начелника у другој половини 1942. године. Недић је покушао да спасе Милана Калабића па га је са места пожаревачког окружног начелника преместио за саветника у Председништву Министарског савета крајем августа 1942. године. На Мајснерово инсистирање Калабић је 4. септембра враћен у Пожаревац. Према Мајснеровом наређењу ухапшени су због сарадње са покретом Драже Михаиловића: Милан Калабић, Будимир Кораћ, Драгомир Лукић у Ваљевоу и Мартиновић у Нишу.¹⁹⁸ Након Калабићеве смене у јесен 1942. године на место начелника округа Пожаревачког, постављен је, као што је већ речено, Драгољуб Маринковић.

193 У Нишу је у периоду од 24. до 29. јуна 1942. године одржана конференција којој су присуствовали 3 окружна и 22 среска начелника и 389 председника општина са територије Нишког, Зајечарског и Лесковачког округа.

194 ВА, микрофилмована архивска грађа националног архива у Вашингтону, NAV-N-T-501, 249/55.

195 *Ново време*, 9. август 1942. године.

196 Извештај окружног начелника округа Пожаревачког министру унутрашњих послова за август 1942. године., ВА, група фондова Нда, К 21, ф 4, д 31.

197 Исто.

198 Извештај представника НДХ за Србију и Банат. ВА, група фондова Независне државе Хрватске, К 243, бр. рег. 1/2-12.

Стање безбедности на територији округа Пожаревачког у јесењем периоду 1942. године остало је неизмењено, имајући у виду да су у околини Пожаревца и на територији читавог округа били и даље активни припадници оба покрета отпора. Четнички одреди су су деловали углавном на подручју млавског, хомољског и деспотовачког среза. Према извештајима окружног начелника припадници легалних и илегалних четничких формација нису вршили нападе на локалне домаће и немачке власти, већ су нападе предводили одметници из четничких редова. Окружни начелник је нагласио у једном од својих извештаја да народ није расположен према четницима због учесталих реквизиција хране и због хапшења од стране немачких власти.¹⁹⁹ Месец октобар 1942. године у округу Пожаревачком обележиле су претње немачког команданта вођама покрета отпора и становништву Пожаревца услед заробљавања два немачка војника. У децембру 1942. године је објављена нова наредба немачког команданта која се односила на хитну предају два припадника немачких ваздухопловних јединица до средине месеца уз претњу да ће у супротном бити сукцесивно одвођени таоци на стрељање.²⁰⁰ У истом месецу миниран је мост на железничкој прузи Пожаревац-Петровац од стране четника Драже Михаиловића и оборени су телефонски стубови. У знак одмазде Немци су 15. децембра 1942. године стрелили 50 присталица Југословенске војске у отаџбини, односно четничког покрета, како стоји у обавештењу генерала Бадера.²⁰¹

Министарство унутрашњих послова издало је крајем децембра 1942. године наредбу окружним начелницима о специјалној контроли над сељаштвом и организовању пропаганде у разним формама. Председници општина требало је да „на подесан начин воде кампању“: да проверавају лично, преко чланова општинске управе, старешина села и приликом скупова да ли се сви чланови општина, посебно они за које се сумња да су потенцијални одметници налазе у својим домовима. Општинске управе биле су обавезне да повремено сазивају зборове грађана на којима ће држати предавања, вршити националну пропаганду и обавештавати народ: о приликама у земљи, државној политици, догађајима од општег значаја и о раду српске владе. Предавања је требало вршити преко интелектуалаца, јавних службеника. Посебну пажњу требало је да обрати на усмену пропаганду, јер је сеоско становништво у великој мери било неписмено, а ни радио-пропаганда није била свугде могућа.²⁰²

Из свега наведеног можемо закључити да се политика немачких окупационих власти у прве две године рата заснивала на строгој контроли и усмеравању рада „Владе народног спаса“. Позитивне тековине Недићеве владе у том периоду биле су пријем и збрињавање великог броја избеглица, као и одбијање да се повинује немачким жељама за слањем војних одреда Српске државне страже на друге фронтове. Истовремено, „Влада народног спаса“ негирала је сопствени уставни поредак (Недићеве инсистирање на Србији, уместо Југославији) и помагала ратне напоре окупатора путем слања радне снаге на рад у Немачку. Окружни начелници су након спроведених реформи постали карика која је повезивала народ са централним органима државне власти. Политичко-пропагандни рад „Владе народног спаса“ одвијао се на више нивоа и био је усмерен и на саме окружне и средске начелнике кроз издавање задатака, директива и инструкција.

Значај извештаја као историјског извора

Окружни начелници су, као што смо већ нагласили били врста посредника између централних и локалних органа управе. Средски начелници и команданти оружаних снага били су дужни у почетној фази окупације на сваких 15 дана писмено извешта-

199 Извештај окружног начелника округа Пожаревачког министру унутрашњих послова од 1. до 15. јануара 1943. године. ВА, група фондова Нда, К 22, ф 1, д 46.

200 На знање, заповедник немачке војне силе округа пожаревачког Јупе 29. октобра и 1. децембра 1942. године., ИАП, 36 П I 1942.

201 ИАП, 36 П I 1942.

202 ВА, група фондова Нда, К 59, бр. рег. 4/6 -1

вати Министарство унутрашњих послова о општем стању на својим територијама. Окружни начелници су након доношења *Уредбе о административној подели Србије* преко својих потчињених у срезovima и општинама почетком и средином месеца достављали Одељењу јавне безбедности МУП-а извештаје о општој ситуацији у округу, расположењу и стремљењима народа, предузетим мерама и постигнутим резултатима.²⁰³ Анализом појединих извештаја које је начелство округа Пожаревачког, достављало Одељењу за државну заштиту Министарства унутрашњих послова, извештаја среских начелника са територије округа Пожаревачког, као и извештаја референата за пропаганду и кореспонденције са централом у Београду, можемо закључити који су били конкретни проблеми у спровођењу владиних директива од округа до округа, начини спровођења теренске пропаганде у отежаним условима и разлике у перцепцији ратних околности и у начину спровођења политичких циљева између централне и локалних власти. Околности које су утицале на начин извештавања окружног начелника биле су бројне и зависиле су од стања у округу: од односа немачких власти према представницима локалне управе, регулисања начина расподеле пропагандног материјала у сарадњи са крајскомандантурама, сарадње са командом СДС, сарадње окружних са среским начелницима и председницима општина, са централним и локалним полицијским органима, активности одреда СДК, ефеката сузбијања ширења гласина на терену, предузимања конкретних мера за анулирање дејства партизанске и четничке пропаганде, процене ситуације на терену, односа четника и партизана, става четника према СДС и Недићевој влади.

Документа која су Историјски архив Пожаревац и Војни архив приредили у изворном облику односе се на извештаје среских и окружних начелника Министарству унутрашњих послова-Одељењу јавне безбедности у вези са темама у којима преовлађују текстови везани за политичке и оружане сукобе на терену, као и свакодневни живот становништва под окупацијом у условима грађанског рата. Документа су писана у највећем броју случајева без агитационе фразеологије у чему је и њихова највећа вредност као историјског извора. У првом тому зборника приређено је укупно 50 докумената. Први објављени документ у Зборнику је „Реферат о стању у округу Пожаревачком за 1941. годину“ који је сачинила Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у послератном периоду,²⁰⁴ анализирајући рад колаборационистичке локалне управе и њен однос према немачким властима у наведеном периоду, уз поименично навођење лица која су учествовала у управи и сарађивала са Немцима на територији округа Пожаревачког. Последњи приређени документ у првом тому Зборника односи се на „Извештај окружног начелника о стању јавне безбедности у Округу пожаревачком у времену од 15. до 31. децембра 1942. године“, поднет шефу Српске државне безбедности 29. децембра 1942. године.

203 Члан 16. *Уредбе о административној подели Србије*: „Пратећи све значајне појаве економског, културног и социјалног живота у округу, окружни начелник је дужан да о њима као и о стању јавне безбедности и о свима важним догађајима у округу подноси Министарству унутрашњих послова односно надлежном ресорном Министру појединачне и повремене извештаје са евентуалним предлозима.“

204 Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача била је савезна комисија ФНР Југославије задужена за истраживање ратних злочина из периода Другог светског рата на подручју целе земље. Формирана је у новембру 1943. године, а са радом је престала у априлу 1948. године. Осим Државне комисије која је деловала на савезном нивоу, постојале су и земаљске комисије појединих република, покрајинска комисија за САН Војводину и обласна комисија за САН Косово., *Документи из историје Југославије, II, Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача из Другој светској раји, Југославија 1918-1988.* – тематска збирка докумената.

ИЗВЕШТАЈИ И НАРЕДБЕ НЕДИЋЕВЕ
„ВЛАДЕ НАРОДНОГ СПАСА“
ЗА ОКРУГ ПОЖАРЕВАЧКИ,
1941-1942. ГОДИНЕ
-ЗБОРНИК ДОКУМЕНАТА-

Том I

РЕФЕРАТ
 О СТАЊУ У ОКРУГУ ПОЖАРЕВАЧКОМ
 ЗА 1941 Г.

Немци

О раду Немаца имамо веома мало података у нађеним актима.

Тако о њиховом односу према народно-ослободилачкој борби налазимо податак у извештају Начелства среза пожаревачког од 18 јула 1941 бр72 који гласи:

„Комунистичка акција за последњих 30 дана није се нигде испољила али су и поред тога немачке власти из предострожности због 14 јула т.г. 13 ов. месеца ухапсила 20 комуниста од којих је већи број 16 ов. месеца пуштен на слободу.”

А такође и у извештају начелства среза пожаревачког бр.724 од 24-XI-1941 г.који гласи:

„Приликом овог месеца по подне око 20 часова бачена је бомба на Јована Биггера каспина и лиферанта за немачку војску који је задобио лакше повреде а његова жена теже повређена. Повређен Јован осумњачио је Божицара Јанковића каспина из Пожаревца и неке сеља из села Топонице и Крељев Дола који су одмах од стране немачких власти ухапшени и после три дана стрељани..”

А у њиховом ставу према културним и просветним потребама једнога народа имамо следећи извештај среза пожаревачког бр.7329 од 27-XI-1941 г.:

„Све основне школе, гимназије и друге стручне школе престале су да раде услед недостатка огревног материјала као и заузимања свих ових просторија од стране немачких власти за смештај немачке војске.”

Румуни

И румунски фашисти имају империјалистичких прохтева.

Наравно, по линији мањег отпора бацају око на део Србије насељен власима. О њиховом раду на том плану имамо извештај Начелства среза моравског-Жабари бр.462 од 20-VI 1941 г.који садржи и овај пасус:

„.....Број жандарма по станицама требало би се повећати на десет с обзиром да се у овом срезу појавио румунски покрет за оцепљење од садашње границе Србије.”

Комесари и Недић

Целокупан немачки систем искоришћавања Србије и њеног подјармљивања ослањао се на издајце који су у виду комесара а доцније Недића и његове владе уз учешће већег броја функционера, омогућили функционисање административног апарата и тиме спровођење жељене политике у Србији.

Рад издајцима огледа се у разним правцима. Имамо облике непосредне сарадње са немачком војном силом, затим, активне борбе против народно-ослободилачког покрета:организирање СДС, Пећанчевих четника и добровољачких корпуса, даље економску сарадњу у виду прикупљања констрибуције за Немце и обавезне радне службе и најзад борба противу народно-ослободилачког покрета путем пропаганде.

О непосредној сарадњи власти у Србији са Немачком војском имамо податак у извештају начелства среза пожаревачког бр.7329 од 27-XI-1941 где налазимо пасус:

„Јавна безбедност за пос-ледњих 30 дана знатно се побољшала, јер су досадањи наоружани бандити, комунисти и робијашаи који су угрожавали цео овај срез потучени и поробљени од стране четничких и добровољачких одреда и жандарма као и једнога дела Немачке војне силе.”

Борба противу народно-ослободилачког покрета добија разне видове: СДС, СДК, четници Пећанца, концентрациони логори, хапшена и стрељана. Организатори те борбе у срезовима су срески начелници као што се то види из извештаја начелника среза звишког – Кучево бр.2422 од 8 септембра 1941 који садржи следећи пасус:

„У смислу овога свега потписати је у току месеца августа одржао састанак са свим чиновницима и осталим државним службеницима на којима им је скренуо пажњу на најновије наређење Банске управе II бр.5310 од 4-VIII-1941 године у којем је изнето да ће се од

стране немачке војне власти предузети још већа одмазда казни ако се не би спречили даљи акти саботаже од стране извесних лица у циљу поремечаја јавне сигурности. Овом приликом потписати је поново упозорио све државне службенике да у том смислу и у духу овог наређења утичу на народ и уведе га у потпуности да се уздржавају и клоне свакога зла, да не би те одмазде сносила само невина лица.”

У борби против народно-ослободилачког покрета учествује и добровољачки корпус као што се то види у извештају среза пожаревачког број 724 од 21-X-1941:

„У циљу сузбијања акција ових разорних елемената у Пожаревац је приспео један одред добровољаца добро наоружаних, који су са овдашњим бројем жандарма узели учешћа у гоњењу и ништењу ових комунистичких банди.

У добровољачки одред пријавило се је и из Пожареваца око 300 грађана који ће такође узети учешћа у ништењу комунистичких банди.”

Као и у извештају среза пожаревачког бр.7329 од 27-XI-1941 где налазимо:

„Јавна безбедност за последњих 30 дана знатно се побољшала, јер од досадањи наоружани бандити, комунисти и робијаша који су угрожавали цео овај срез потучени и поробљени од стране четничких и добровољачких одреда и ....

Један мали преостали део скрива се по кућевским шумама, али ће и овај у скоро бити уништен од стране добровољачких одреда који у том крају још увек оперишу.

Ништењу комунистичких банди како у овом срезу тако и у осталим околним срезовима нарочито је угрожено смелом акцијом добровољачких одреда под командом пуковника г.Бабића.

А о учешћу четника сем горњег извештаја имамо и извештај среза пожаревачког бр.724 од 21-X-1941 г:

„У циљу бољег обезбеђења града Пожареваца приспео је 20 овог мес. 17 Битољски четнички одред војводе Косте Пећанца који ће и делати на терену против разорних комунистичких банди.”

У тој борби противу-народно ослободилачког покрета иде се тако далеко, да је срески начелник наредио свим часницима општинских управа учитељима и свештеницима да понесу извештаје о своме раду, о политичкој нарочито партизанској акцији у њиховом месту и да доставе списак свих лица која се налазе у шуми. И један ххх већи део службеника извршава то наређење, као што ће се моћи видети у списку лица на крају реферата.

Каква су све зла почињена у борби противу народно-ослободилачког покрета може се видети у рекапитулацији догађаја у округу Пожаревачком која је у приложена уз остала акта: 11-VIII-стрељали су четници у селу Ждрелу двојицу комуниста;

7-X-ухватио је оружани одред у селу Речици 11 комуниста и стрељао их;

8-X- ухваћен је Милан Вељковић матурант Трговачке академије у моменту када је врбовао младиће за шуму;

10-X-у сукобу код Жагубице четници су убили 20 комуниста, ухватили 22 а ранили 15;

14-X- ухватили су оружани одреди код села Лучице, Пругова и Пољане 19 живих комуниста;

28-X- ухватили су оружани одреди између Свилајна и Петровца 7 комуниста, међу којима и Живојина Н. Милосављевића из Горње Ливадице;

31-X- оружани одред ухватио је 20 комуниста међу којима 4 жене и убио 50;

2-XI- оружани одред убио код села Топонице три комунисте и Смиљковић Радомира;

4-XI- група оружаних одреда убила преко 100 комуниста код села Маојиловице и манастира Нимника;

5-VI-VII-XI-оружани одреди убили код Петровца 103 партизана.

12-XI- код села Забрђа и Панкова оружани одреди убили 63 комунисте и 12 ухватили међу којима и командира поморавске партизанске чете Каштелан Ђуру;

19-x 20-XI- удружени оружани одреди у борбама код Кучева, Кућајне, Мишљеновца и т.д. убили су 239 комуниста међу којима и Вељка Дугошевића учитеља из Стурије и Благоја Милановића професора, а смртно ранили Леоника Плесковића из Боке Которске;

30-XI- ухваћена је опасна комунисткиња Наталија жена комунистичког вође Вељка Дугошевића и

8-XII- ухваћени су у Пожаревацу као комунисти др. Илија Митровић професор и инж. Ратко Драшковић.

Али за борбу нису били довољни само оружани одреди. Покушало се је и путем пропаганде. У ту сврху држе срески начелници конференције, разговоре, састанке на којима упућују чиновнике и народ у „истину”.

У извештају начелства среза бр.2258 од 24-VIII-1941 налазимо:

„Данас сам одржао конференцију са свима виђенијим лицима и претседницима општина са подручја повереног ми среза којима сам објаснио и предочио страховиту несрећу која чека целокупан наш народ у случају ако се ма чиме активно саботирао јаван рад па био то од комунистичке банде из шуме, било од других неодговорних елемената и да сви настану да се сваки овакав покушај још у самом зачетку спречи и да се о томе одмах обавести.”

У извештају среза пожаревачког број 3008 од 25-VII-1941 стоји:

„Данас када сам одржао седницу, на којој су присуствовали сви шефови државних надлештава са својим чиновницима из места, сви претседници општинских управа и угледни грађани-домаћини, претресао сам питање реда и мира у овом срезу. Поред тога предочио сам свима, да су договорне саботаже и друге акције хх и бесмислице и да би оне више погодиле све нас него друге против којих су уперене.”

Или у извештају среза млавског – Петровац број 3331 од 30-VIII-1941 где налазимо:

„Да сам на тактичан и озбиљан начин преко шефова надлештава на подручју повереног ми среза, на сарадњу на општем добру. Замолио сам их да ме помогну нарочито у умирењу узнемиренних духова у народу, да свако од њих делује у својој средини на сузбијању лажних, измишљених и фантастичних вести. Да ме лично или преко својих шефова обавештавају о свему овоме што би код народа приметили као штетно по јавном реду и миру, јер само на тај начин можемо се хххххх одужити народу који нас у оваком тешким приликама плаћа.”

Даље имамо у извештају среза Пожаревачког бр.2665 од 31-VIII-1941, где стоји:

„Част ми је известити да је све чиновништво на територији овога среза било сазвано на конференцију у овом срезу, ради извршења поменутих наређења и да је том приликом сваком чиновнику из свих струка стављено у задатак да својим радом помаже надлежне власти за одржање реда и мира међу грађанима и сузбијању илегалне пропаганде, који има за циљ да потсекава наш народ на саботажу и терор.”

А праву слику начина на који се спроводи пропаганда добићемо из следећих извештаја:

Тако извештај среза Пожаревачког број 2264 од 22-VIII-1942 гласи:

„По овом наређењу начелство је поступило и данас издало наредбу свима власницима, гостионица и њима сличним јавним локалима, да имају безусловно преносити вести радио станице Београд на српском језику под претњом строге казне.”

А извештај среског начелства у Голупцу бр.2074 од 22-VII-1941 садржи и ово:

„Сходно наређењу Министарства х бр.930 од 8-VII-1941 част ми је известити, да је потписати издао наредбу о преношењу вести радио станице Београд на српском језику и позвао све сопственике гостионица и сличних јавних локала, који имају радио апарате, да се вести преносе свакога дана и да за време преноса вести у локалу морају владати потпуно ред и мир. Органима жандармерије ставио сам у дужност, да се наредбе овог начелства бр.хххх 2074 од 21-VII-1941 у свему извршује и да прекршиоце ове наредбе одмах пријаве овом начелству ради казне по чл.69 тач.3 Закона о УУ.”

И најзад извештај среза звишког бр.2327 од 27-VII-1941:

„Част ми је поднети извештај, да је по наређењу поступљено и изнета писмена наредба власницима локала који имају радио апарате да свакодневно преносе радио вести Београдске радио станице на српском језику. Одређеном чиновнику стављено је у дужност контролисање извршење ове наредбе.”

За овакав против-народни рад који је био управљен на олакшање окупације Немцима криви су у првом реду сви комесари, затим чланове владе Недића и најзад сви ови високи функционери који су били главни носиоци административног апарата стављеног у службу Немаца. Поред њих треба споменути и следеће:

XX

Поред тога као што су највиши преставници власти у својим срезевима били главни организатори и наредбодавци свих мера које су диктовала издајничка влада у спровођењу своје политике, сарадње са окупатором Немцем и што су били главни иницијатори свих акција које су предузимане против народно-ослободилачког покрета, конкретно

ДРАГ.БУДИМЧИЋ /БУЛИНЧИЋ/ начелник среза звишког- Кучево, одржао је током августа 1941 састанак са свима чиновницима у срезу , и њима је предочио њихову дужност убеђивање народа у потребу одржања реда и мира, чије би неодржавање повлачило за собом одмазду Немаца /Акт бр.2422 од 8-XI-1941 г./ и издао је писмену наредбу власницима локала који имају радио апарате, да морају преносити радио вести на српском језику радио станице Београд / Акт бр.2327 од 27-VII-1941/;

РАД. ПАУНОВИЋ в.д. среског начелника среза голубачког издао је наредбу свим сопственицима гостионица и сличних јавних локала који имају радио апарате да преносе свакодневно вести Радио станице Београд и да зато време моравладати потпун ред и мир, ставивши жандарима (руком дописано између слова „р“ и „м“ слово „и“) у дужност да прекршиоце ове наредбе приведу власти ради казне /Акт бр.2074 од 22-VII-1941/ и даље, издаје чиновницима упуство у погледу рада на смиривању „духова и „нормализовању“ прилика. /Акт бр. 2726 од 1-VIII-1941:/

ДИМ.СТОЈАНОВИЋ, секретар, заменик начелства среза пожаревачког издао је наредбу свим власницима гостионица и њима сличних локала, да под претњом строге казне морају преносити радио вести из Београда /Акт бр.2864 од 22-VII-1941, /и друго одржао је 25-VII-седницу на којој су присуствовали сви шефови државних надлештава са својим чиновницима из места, сви пресеодници општинских управа, сви угледни грађани и са њима је претресао питање реда и мира и предочио им све незгодне последице прекршења неодржање истих, назнајујући и мере које треба предузети /Акт бр.3008 од 25-VII-1941:/

МИЛОШЕВИЋ, начелник среза моравског, Жабари, одржао је 24-VII- конференцију са свим виђенијим личностима и претседницима општина, са подручја повереног му среза и пошто је изложио ситуацију, на начин како то најбоље одговара владиној политици, позвао је присутне да све предузму како би се народ приволео на одржање реда и мира /Акт бр. 2258 од 24-VII-1941 г./, и

ДРАГ. М. СТЕФАНОВИЋ, начелник среза млавског – Петровац, позвао је све шефове надлештва тога среза и преки њих све чиновнике да пораде на одржању реда и мира и да га обавештавају о свим појавама у народу које би биле штетне по ххххх тај ред / Акт бр. 3331 од 30VII-1941 /.

Даље

СВЕТ. Ј. ПЕТРОВИЋ начелник среза рамског – Велико Градиште / Акт бр. 540 од 18-VI-1941/

Ј. К. ЈАНКОВИЋ начелник среза хомолског – Жагубица / Поверени препис акта бр.78 од 3-V-1941:/

СВЕТ. М. ЈОЈИЋ помоћни секретар в.д.среског начелника среза пожаревачког / Акт бр. 724 од 24-IX-1941 / и

А. ГОДЉЕВСКИ полицијски комесар, заменик среског начелства среза хомолског, / акт бр.2160 од 25-IX-1941 /,

као главни организатори и наредбодавци у својим срезovima спроводили су консеквентно издајничку политику своје владе и били су иницијатори свих мера и акција које су предузимане противу народно-ослободилачког покрета.

ЈОВАН БИНГЕР касарин и лиферант за Немачку војску, задобивши лакше повреде од једне бомбе бачене од непознатог лица, осумњичио је као извршиоце атентата Божицара Јанковића касарина из Пожаревца и неке сељаке из села Топонице и Краљев (руком дописано између слова „а“ и „љ“ слово „в“) Дола, који су као такви ухапшени од немачких власти и после три дана стрељани / Акт среза пожаревачког бр. 724 од 24-IX-1941 /

БАБИЋ, пуковник, командант добровољачког одреда, узео је као такав најактивнијег учешћа у борби која се водила у срезу пожаревачком и у околним срезovima противу народно-ослободилачке војске / Акт среза Пожаревачког бр.7329 од 27-XI-1941 /

Поред ових, поднели су по наредби односних среских начелника извештаје о партизанској акцији, наводећи измене лица која су одбегла у шуму или која помажу ту акцију, следећи учитељи, свештеници, претседници општина и кметови:

у Снеготину /

МИЛОШ СТАНИМИРОВИЋ учитељ / претставка од 25-XII-1941/

МИХАЈЛО МАТИЋ претседник општине

ГАВРИЛО ДИНИЋ кмет

МИЛИЈА ЂОРЂЕВИЋ кмет

БОШКОВИЋ деловођа / Акт општине неготинске Пов.бр.6 од 25-XII-1941 //

Ж. СТАНОЈКОВИЋ претседник

А. ИЛИЋ кмет

К. ВУЧЕВИЋ деловођа / Акт општине добрњске бр.127 од 23-XII-1941 /

ЧЕДА М. БАНОВИЋ претседник

ДРАГУТИН СМИКОВИЋ кмет

ЖИВОТА НЕДЕЉКОВИЋ кмет
 БУДА Б. МИЛОСАВЉЕВИЋ в.д.деловође / Акт општ. Браничево бр. 992 од 25-xxx XII-1941 г./
 БОРКО МИЛИЋ претседник, ЖИВОТА ЖИВОЈНОВИЋ и МИЛ.Д.ЖИВКОВИЋ чланови, СР. СТАНКОВИЋ ДЕЛОВОЂА, / акт.општине Усије бр.83 од 25-XII-1941 /
 САВА Б. ИЛИЋ деловођа / Општина Кудраш Пов.бр. 5 од 25-XII-1941 г./
 МИЛИЈА РЕДИЋ и ВУЈИЦА РАДОВАНОВИЋ чланови, А.АНДРЕЈЕВИЋ деловођа / Акт општ.Вуковић Пов.бр.6 од 26-XII-1941 г./
 МИЛОШЕВИЋ претседник, Д.СТАНИЋ и СВЕТ.МИЛОРАДОВИЋ чланови, МИЛ. ДРАГУТИНОВИЋ деловођа / Акт општ.Мрчковац бр.12 од 26-XII-1941 г./
 ОБРАД СТЕВИЋ претседник, ЧЕД.РИСТИЋ члан / Акт Пов.бр. (руком дописан број 6) општине Миљевић 6 (руком прецртан број 6) од 26-XII-1941/
 СЛАВКО ЗДРАВКОВИЋ претседник, АНДРЕЈА ИВКОВИЋ, ДУШАН СТЕВИЋ, МИЛОЈЕ Ж.ГАЛИЋ чланови, АНДР.МИЛИЋЕВИЋ деловођа / Акт општине Војилово Пов.бр. 7 од 26-XII-1941 /
 ЧЕДА МАТИЋ И АЛЕК.МИЛЕТИЋ деловођа / Акт бр.116 од 27-XII-1941 села Клења /
 МИЛ.ЛОВИЧИЋ претседник, СВЕТ.ЈОВАНОВИЋ и МИЛАН ЖИВКОВИЋ чланови, МИЛ.ВАСИЋ деловођа / Акт.Пов.бр.7 од 26-XII-1941 општине Винци /
 БЛАГОЈЕ Д.ЛАЗИЋ, учитељ и управник школа / Акт основне школе Винци Пов.бр.76 од 26-XII-1941 г./
 МИОДРАГ Д.БОРЂЕВИЋ учитељ / Акт основе школе у Лубињи бр.49 од 29-XII-1941 г./
 СОЈМИРОВИЋ М. претседник, ПЕРИЋ В. и АРСИЋ М.чланови / Акт општ. Затоње Строго Пов.бр.службено од 29-XII-1941/
 ВОЈИСЛАВ Д.ВАСИЋ учитељ / основна школа у Љубињу бр.50 од 29-XII-1941 /
 ДУШАН СТЕВИЋ претседник, СВЕТ.ЖИВОТИЋ деловођа / Строго Пов.бр.службено од 29-XII-1941 општине села Гарева /
 СВЕТОМИР ЈОВИЋ деловођа / Акт строго Пов.бр.службено од 29-XII-1941 општине Чешљева Бара /
 ПАЈКИЋ БОГОСАВ, ПАУНОВИЋ РАД. и ТРАЈЛОВИЋ СПАСОЈЕ чланови, МИРКОВИЋ Р.ДЕЛОВОЂА / Акт строго Пов.бр.службено од 29-XII-1941 општине села Речице /
 КОНСТАДИНОВИЋ Ж.М.заступа претседника МИЉКОВИЋ ЉУБ.деловођа / Акт строго Пов.4 од 29-XII-1941 општине Кличевац /
 НЕДЕЉКОВИЋ ЖИВКО претседник, САВА АРСИЋ и МИЛ.СТАНИМИРОВИЋ чланови, РАД.МИЛЕНКОВИЋ деловођа, / Акт бр.Строго Пов.службено од од 29-XII-1941 општ. Трибродске /
 ДРАГ Ђ.ЖИВАНОВИЋ деловођа / Акт строго Пов.бр.службено од 29-XII-1941 општине Тамијево /
 ДРАГ.МИЛОСАВЉЕВИЋ претседник / Акт бр.Строго Пов.службено од од 29-XII-1941 општ.Сираково /
 БУРЂЕ СТОЈАНОВИЋ и ЖИВАН ИВКОВИЋ и СВЕТ Б.ЈАНКОВИЋ деловођа / Акт строго Пов.бр.1 од 29-XII-1941 општина Тополовник /
 ТОДОР СТАНОЈЕВИЋ претседник, ДРАГОЉУБ СВЕТИЋ, ДРАГОЉУБ МИТИЋ чланови ЉУБ.ЛАЗАРЕВИЋ деловођа / Акт Строго Пов.бр.службено од 30-XII-1941 општ.Кумане /
 ЧЕДОМИР С.ЖИВКОВИЋ деловођа / Акт С.Пов.бр.службено од 30-XII-1941 општине Курјачке /
 ЖИВАН МИЛАНОВИЋ члан управе / Акт строго Пов.бр.30-XII-1941 гошшт. Курјачка /
 ХРИСТИФОР МЛИЋ члан и ЖИВКО БУРИЋ претседник / Акти Строго Пов.бр.службено од 30-XII-1941 општине Курјачке /
 Б.БАБОВИЋ претседник, БОГДАНОВИЋА (руком прецртано слово „А“) ЖИВОТА и СВЕТОМИР ДИНИЋ чланови / Акт Строго Пов.бр.службено од 30-XII-1941 општ.Лубињу /
 СВЕТОМИР Љ.МИЛУТИНОВИЋ деловођа / Акт Строго Пов.бр.службено од 30-XII-1941 у селу Лубињу /
 ВЛАД.БОГИЋ претседник, ВОЈИСАКОВИЋ и СВЕТ.СТОЈАНОВИЋ кметови Ђ.ЖИВАНОВИЋ деловођа / Акт Стр.Пов.бр.служб. од 30-XII-1941 општ.у Средњеви /
 Ж.СТОЈАНОВИЋ претседник, МИЛОВАНОВИЋ деловођа / Акт бр.99 од 30-XII-1941 г.општина Бискупље /
 С.МИЛОШЕВИЋ заступа претседника, М.МИЛОШЕВИЋ члан А. (прецртано слово А) МИЛОШЕВИЋ деловођа / Акт Стр.Пов.бр.1 од 30-XII-1941 општ.Царевац /
 МИР.ПАЈКИЋ претседник / Акт општине Кусићске од 30-XII-1941 /

ДРАГУТИН ЈАНКОВИЋ и ЈОВАН ЈАНКОВИЋ чланови и ДРАГУТИН МИЛОРАДОВИЋ деловођа / Анти (прецртано слово „н“) општ.Кусићске од 30-ХП-1941 г/
 МИЛИЋ-ДЕВЕТИЋ учитељ, Строго Пов.бр.службено од 30-ХП-1941 Основна школа у Мајиловцу /
 ЖИВОРАД МИЛОШЕВИЋ деловођа / Акт општ.Мајловачке (изнад слова „ј“ и „л“ руком дописано слово „и“) строго Пов.бр.службено од 30-ХП-1941 г/
 СТОЈИЦА САВИЋ учитељ у Дољашници / Извештај од 30-ХП-1941 г/
 ПАНТА ПЕТРОВИЋ претседник, Др.ЈОВАНОВИЋ деловођа /Акт Стр.Пов.бр.службено од 29-ХП-1941 општине у Дољашници /
 МИЛ.ПАУНОВИЋ, ЧЕД.ЛЕТИЋ / Акт Строго Пов.бр.1 од 30-ХП-1941 општ. Ђураково /
 СВЕТА ПАЈКИЋ претседник, СТИВАНОВИЋ и Д.ЈАНКОВИЋ чланови, ЧЕД.ПАВЛОВИЋ деловођа / Акт Стр.Пов.бр.службено од 30-ХП-1941 г.општ.Печаница /
 СТОЈАН СТАКИЋ претседник, ИВКОВИЋ деловођа / Акт Стр.Пов.бр.службено од 30-ХП-1941 г.Општина Мало Градиште /
 БОГОСАВЉЕВИЋ Д. претседник, ПЕРИЋ, ЖИВ. ЈОВАНОВИЋ, Н.МИЛАДИНОВИЋ чланови, Б.Ст.ДРАГОМИРОВИЋ деловођа / Акт Стр.Пов.службено од 30-ХП-1941 Општ. Раброво /
 КОСТА МИШИЋ претседник / Стр.Пов.бр.службено од 30-ХП-1941 Општ.Пожежено /
 МИЛИСАВ МИЛИЋЕВИЋ члан и РАД.СТАНОЈЕВИЋ деловођа / Акт Стр.Пов.бр.службено од 30-ХП-1941 општ.Пожежено /

 НЕДЕЉКО БРАНКОВИЋ добровољачки поручник, претседник добровољачке (прецртано) xxxxxxx анкетне комисије која је имала да испита држање чиновника као и опште стање у срезу голубачком., На основу извршење анкете казнио је ситије изгреднике за време партизанске акције на лицу места а за сва остала сумњива лица која су по списковима долазила у обзир издао је наређење војводи Пери „шумском“ да их похапси и спроведе на даљу надлежност / Акт упућен 27-ХП-1941 пуковнику Љуби Бабићу Београд /Војвода ПЕРА „ШУМСКИ“, командант места Голупца и четнички војвода, учествовао је као члан у анкетној комисији која је имала да испита држање чиновника у Голупцу и акције партизана у голубачком срезу и коме је стављено у дужност од стране претседника те комисије поручника Бранковића да изврши хапшење свих лица која су као сумњива означена.

Као четници и то било Пећанчеви и Драже Михајловића, који су као такви учествовали у борби против народно-ослободилачког покрета и тиме се изјаднички понели према свом народу као слуге издајничких влада и окупатора нађени су у актима следећи:

ЈОВАН НОВАКОВИЋ / Акт народне школе у Дворишту бр.50 од 24-ХП-1941 /
 СТАЈИЋ.ИВАН из Миљевића / Акт општине Миљевичке Пов.бр.6 од 26-ХП-1941/
 ЉУБОМИР МИРКОВИЋ и ЉУБИЦА П. НЕНАДОВИЋ из села Гарева / Акт Стр.Пов.бр. службено од 29-ХП-1941

ДРАГОМИР МАТЕЈИЋ из Десине / Акт бр.Стр.Пов.службено од 29-ХП-1941 Општ. Приброе /

ЛЕОНИД ПЉЕШКОВИЋ четнички војвода, неко време командант у селу Кисиљеву / Акт Српске православне парохије у Кисиљеву бр.248 од 17/30 12-1941 /

Као припадници добровољачких одреда који су узели активног учешћа противу народно-ослободилачке војске налазили су се:

ЖИВКО ИВАНОВИЋ наредник / Акт општине Печанице Стр.Пов.р.службе од 30-ХП-1941/
 ДУШАН СИМИЋ и ИВАН МИЛЕНКОВИЋ из села Мојинловац / Акт општине Мојловачке Стр.Пов.бр.службено од 30-ХП-1941 г./

 У нађеним актима наишло се је наизвесан број имена која се услед недостатака довољних доказа о држању односних лица за време окупације и народно-ослободилачке борбе имају до прибављања потпуних података, држати у евиденцији:

ТРАЈКОВИЋ ДРАГОМИР општински секретар из Великог села, Добрић Бора кафеџија из СКалишта (прецртано слово С), Станислат (руком исправљено последње слово „т“ у слово „в“) Стокић мајор у пензији из Калишта / Акт начелства среза пожаревачког бр.724 од 24-IX-1941 г./

НИКОЛА АНЂЕЛКОВИЋ, САВА ИЛИЋ деловођа, ТРАЈКО ДРАКУЛОВИЋ кмет / Акт општине Кудреш Пов.бр.5 од 25-ХП-1941 г./

ИЛИЋ В.МИЛУТИН из Бикиња / Акт општ.Бикиње бр.34 од 26-ХП-1941 /

НИКОЛА ЧЕВИЋ / Акт основне школе бр.92 од 26-ХП-1941 /
ПРЕДАГ МАРКОВИЋ полицијски комесар, ЈОВАН РИСТИЋ пристав среског начелства, ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ, писар среског начелства, БРАНКО М.МИЛАНКОВИЋ дневничар-званичник, БРАНКО КОРЕНОВИЋ протојереј у Топовници / Извештај од 29-ХП-1941 /
ВЛАД.КЉУКИН свештеник (руком дописано „из Курјача“) / Извештај Пов.службено од 26/29 12-1941 /
ДРАГУТИН МАРКОВИЋ свештеник / Бр.поверљиво од 29/ХП-1941 / Православне парохије у Раброву /
МИЛАН Ж.ЧОРДАШИЋ учитељ у Раброву / Извештај од 29/12-1941 /
ВОЈИСЛАВ ЈАНКОВИЋ управитељ школе у селу Чешљева Бара / Акт основне школе Пов.бр.службено од 29-ХП-1941 /
БОРИСАВ БОГДАНОВИЋ / Акт општине Камиево Стр.Пов.бр.службено од 29/ХП-1941 /
МИОДРАГ М.ПЕТРОВИЋ учитељ у Буракову / Извештај од именованог /
БОЖИДАР КОСТИЋ из Дољашнице / Акт општине Дољашнице Стр.Пов.службено од 29-ХП-1941 /
ЛАЗАРЕВИЋ СТОЈАН, ЛАЗАРЕВИЋ ЖИВОРАД, МАРЈАНОВИЋ ВЕЛИМИР И ЈОВАНОВИЋ БРАНИВОЈЕ / Акт Општ.Бураково Строго Пов.бр.1 од 30-ХП-1941 /
Референт,

МИНИСТАРСТВО
УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УПРАВНО ОДЕЉЕЊЕ
Бр. 3/41
14 маја 1941 год.
Београд.

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 15/1-1.
19

ОДЕЉЕЊУ ЗА ДРЖАВНУ ЗАШТИТУ

Према наређењу Немачког војног заповедника у Србији од 28 априла т.г. има му се доставити сваког првог и петнајестог у месецу извештај о раду Министарства и подручних му власти.

У вези предњег моли се то Одељење да сваког 12 и 27 у месецу доставља овом Одељењу извештај о раду тога Одељења и власти подручних Министарству, уколико се рад истих односи на послове из надлежности тога Одељења, како би ово одељење на основу истих могло сачинити извештај за цело Министарство.

Први извештај за рад из друге половине месеца маја т.г.поднети најдаље на дан 27 ов.месеца.

КОМЕСАРИЈАТ
ЗА УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВЕ
I Бр. 15
15-V 1941.
БЕОГРАД

По наредби
Комесара Министарства унутрашњих послова
Начелник,
Мих. Марјановић

_____ Овакав извештај у најкраћим _____ припремаће г. Спајић
Душан.

Да се сва г.г. у одељењу упознају с претходним.

Примили к знању

_____ 7 НЕЧИТКИХ ПОТПИСА

NA K28 F2 D31 L1

НАЧЕЛСТВО СРЕЗА ХОМОЉСКОГ

Бр. 795 .

25. јуна 1941. године

Жагубица

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 31/2-1.
28 .

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7560 L2

Предмет: Пермантни извештај о целокупном раду и свим опажањима код Среског Начелства у Жагубици за месец Јуни 1941. године.

БАНСКОЈ УПРАВИ – П

НИИШ

У вези тамошњег наређења П-бр. 1081-41 од 2. јуна 1941. године, част ми је доставити предметни извешта у следећем:

У овом срезу има 15 општина и 23.305-становника по последњем попису. Избеглица на подручју среза нема. У Начелству има нерешених и то кривично иступних пријава – 30 – , кривично-иступних извршних предмета 391- и старих судских извршних предмета 26-. Ово није до сада извршено због тога што је Начелство како пре тако и после рата било без чиновника, а ове је добило на привремени рад тек у овом месецу. Напомињем да су по свим кривичним пријавама окривљени већ позвати, али се већина од њих налази или ропству или на раду по појединим рудницима, те се нису¹ за ово кратко време да прибаве. По извршеним предметима предузето је извршење.

На подручју среза има 6-жандармерских станица са укупно 41 жандарма на лицу, а по формацији требало би да их има 46. Овај број жандарма требало би повећати бар на 56 из разлога се целокупна безбедност, као и контрола извршења свих законских прописа и наређења наших и немачких власти врши преко Жандармеријских станица јер у месту нема немачких власти, а ово све у циљу одржавања јавне безбедности у срезу, која је до сада била повољна.

У срезу има свега 18 школа, од којих 4-не раде, јер нема учитеља. Учитеља има 31-на лицу а 5 су у ропству. Ученика има свега 2416.

Лекара у срезу има два, од којих је један ср.сан.референт са седиштем у Жагубици, који се налази на лицу, а други је лекар удружене здравствене општине, са седиштем у Крепољину који се налази у ропству. Опште стање здравља становништва је задовољавајуће. До сада је противу трбушног тифуса вакцинисано становништво из двеју општина.

Стање сточарства у срезу је добро. Број стоке је следећи: коња 1113, магараца 26, говеци 5921, свиња 5995, оваца 70.903, коза 5259, живине 67.597. Сточних зараза није било.

Стање свих засејаних усева за сада је задовољавајуће. Болести, штеточине и елементарних непогода није било. Засејане површине усевах у хектарима је следеће: Кукуруза 8.650.18, пшенице 925.66, јечма 118.50, ражи 208, овса 185.40, конопље 8242, лана 6.50, кромпира 134.80, пасуља 36.75, лука црног и белог 29.28, арпака и прازی лук 25.28, паприке 30.10, патлицана 14.30, боранија 8.60, грашка 0.40, сочва 5.90, цвекли 0.16, краставаца 7.40, салате 2, диње и лубенице 3.87, купуса 95.64.

Воћарство у срезу није још развијено у довољној мери. Број родних воћних стабала је следећи: шљива 213.105, јабука 7.030, крушака 4.430, ораха 4.140, трешања 8.198, вишања 5.660, кајсија 181, бресака 1.270, дуња 730.

Државни пут на подручју овога среза је у добром стању и способан за саобраћај. У току овог месеца на целој дужини пута испуњене су туцаником и шљунком све рупе хх а на појединим местима и ваљан. Блато је са пута уклоњено. Радови су још у току. Бановински путеви су такође у добром стању. Радови око насипања и поравке су у току. Општински путеви нису баш у добром стању, те је наређена поправка.

Однос народа у срезу² нашим и немачким властима, као и наших чиновника према немачким властима је добар.

Акције комунистичких и других деструктивних елемената није било. На подручју среза нема већих индустријских предузећа. Има два истраживачка рудника, који раде, и неколико црепана, циглара и кречана, који такође раде. Незапослених радника нема.

1 Руком дописана реч „могли”.

2 Руком дописана реч „према”.

Прилажу се 3-три ценовника из којих се види кретање цена и промет животних намирница у овом срезу. Кошевске хране код општина нема, пошто је целом дата на позајмицу оскудним у храни, а делом раније распродата и новац од тога налази се код Држав.хипот. банке.

Овај се извештај доставља у дубликату према тамошњем горем наређењу.

ПЕЧАТ

Срески начелник,
_____ НЕЧИТАК ПОТПИС

NA K28 F2 D27 L1

НАЧЕЛСТВО СРЕЗА РАМСКОГ ВЕЛ. ГРАДИШТЕ Примљено: _____ 18 VI 1941 год.		НАЧЕЛСТВО SREZA RAMSKOG VEL. GRADIŠTE 18 VI 1941 год.	
(Радна Јединица)	_____	(Регистарски број)	(Прим- љен)
		540	(Обрађи- ван)

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког
рата
Бр. Рег. 27/2-1.
28

Drž. komisija
za utvr. zloč.
okup. i
njihovih
pomagača
Inv. br. 7559

Предмет: Извештај по наређењу бр.215/II

Мин. унутр.послова I бр.121/41

Комесаријату Дунавске бановине
II управно одељење

Смедерево

По наређењу од 1 VI тт. II бр. 215 част ми је поднети следећи извештај:

1/ На територији среза има 35 540 становника /по попису 1931 г./ и целокупно је српске народности, изузев извесног броја цигана, за које се припремају спискови.

У срезу има тридесет општина а тридесет и два села. Према томе готово свако село има општину. Груписање би било могуће обзиром на теренске прилике и саобраћајну мрежу и користило би послу и општинским финансијама, али би се одмах свакако створила против акција од људи који су желели да оваква подела постоји. Нерешених кривичних предмета има 166 а извршних 478. Овај број предмета не претставља последицу нередица већ прилика под којима је пословање текло уопште. Чиновника у начелству није било а сада поред начелника један је чиновник – пристав, који врши послове кривичног и извршног одељка, поред других послова, па је за сада застој код извршења.

Потребно је поставити чиновнике јер их је раније било четири сем среског начелника. Послови се увећавају а треба и застој отклонити.

За сада нема избеглица из других крајева сем службеника који су распоређени и постављени дошавши из окупираних крајева. Њихов број је за сада мали.

Жандармаријских станица у срезу има четири: В.Градиште са 11 жандарма, Мајиловац са 6 жандарма, Рабово са 9 жандарма и Кличевац са 4 жандарма. Безбедност за сада задовољава али је пољуљан ауторитет власти чему су последњи догађаји нарочито допринели, па би добро било и обзиром на број становништва да се број жандарма повећа.

Школа има тридесет, учитеља шездесет четири, ученика три хиљаде три стотине педесет четири. Три школе не раде а присутно је осам учитеља.

Лекара има пет од којих један државни, три бановинска и један приватан. Здравствених општина има три и амбуланта у Вел. Градишту. Има три апотека од којих две у вароши а једна у селу Рабову. Бабица има две.

Здравствено стање у народу добро је. Зараза није било. За сада се врши вакцинисања против трбушног тифуса.

2/ Сточарство је у срезу за сада у опадању. Узрок је у несташици хране и великој тражњи стоке на пијацама. Већи број стоке није враћен сопственицима после рата нити они могу ту стоку да пронађу.

Број стоке је следећи: свиња 12 918, оваца 13 176, рогате стоке 7 298, коња 1 743, пернате живине 90 000. Код стоке и живине до сада није било појаве болести.

Стање усева је врло добро. Код стрника се очекује добра жетва. У срезу је засејано у хектарима: пшенице 8606, кукуруза 15 117, јечам 28, ражи 462, овса 57.

Овај срез није изразито воћарски али је стање воћарства задовољавајуће. Виноградарство је доста развијено а има услова да се јаче развије.

Под виноградима у срезу има 1775 ха а под воћњацима 767 ха.

Државни и бановински путеви у таквом су стању да је саобраћај могућ у свако доба дана и по рђавом времену. На тим путевима има објеката које треба унеколико поправити, па ће се у томе смислу ангажовати начелство код тех.одељка.

Општински путеви нису свуда у истом стању. Има их који су добро одржавани а има их и у рђавом стању. То стање је израз схватања и рада појединих претседника, који су у кулуку и раду на путевима када га отклоне од грађана, налазили могућности за понован избор или стварали боље изгледе за то.

На путевима је нешто рађено по наређењу немачких власти а чим се умање пољски радови приступиће се раду. Подаци о потребама оправки прикупљени су од стране надзорника путева.

Држање народа и службеника према немачким властима до села је било коректно. Сада па немачких власти нема у Вел. Градишту а повремено долази командант из Пожаревца.

Примећује се да наше власти не бивају нарочито поштоване свакако што је народ ранијих времена на разне начине и са разних страна, упућиван да у власти гледа терет или зло. Можда је погдекад и рад власти изазивао револт. Ипак изгледа да се може исправним, строгим али правичним мерама постићи подизање ауторитета. За сада изгледа да народу / у извесном броју / поштујући немачку власт поштује и органе наших власти.

Индустрија у срезу није тако развијена да може бити речи о радништву. У срезу у главном постоји млинска индустрија која не тражи већи број радника. Пропаганде комунистичке или какве друге деструктивног карактера нема.

Цене животних намирницама нормиране су и одржаване. За извесне артикле цене су одредиле немачке власти. Међутим, велика тражња пореметила је нормални ток и као и свуда, осећа се тенденција за повишењем цена. Чести долазак купаца са страна затим путника и особља са пролазећих бродова омогућио је продају ван тржишта и изван контроле власти. У вези са тим набављање намирница по већој цени и слабији догон на пијацу.

Догодило се да је фабрика Клефиш из Јагодине купила преко својих повереника 73 комада дебелих свиња плативши 22 дин.живе ваге, мада је цена била до 17 динара. Начелство је предузело поступак и узатило свиње доневши о томе одлуку коју је суд одобрио, па је и кривце оптужило суду. После овога акта уследио је долазак и интервенција једног фирминог повереника у пратњи немачког подофицира. Повереник је припрећивао начелнику тврдећи да је то акт уперен против немачке војне силе, јер се за њу набавља, али подофицир то тако није примио. Шта ће даље по овоме бити начелство не може рећи, али је овај случај учинио то да у граду нема меса и масти, пошто касаци немају могућности да по нормираној цени која је далеко испод 22 дин.снабдевају град. О овоме је усмено обавештен Господин Бан на дан 18 тм.приликом бављења у овоме месту. По његовом налогу доставиће се предлог о повишењу цена.

Поред ове незгоде појавила се несташица жита. Грађани сада једу кукурузни хлеб. Пшенице је било довољно но она је дата од немачких власти млинарима, који су не водећи бригу о потребама града растурили брашно на разне стране. Цена је пак и кукурузу велика нешто због тражње за људску исхрану а највише због тражње товљача свиња којих има готово у свима друштвеним редовима / изузев чиновника/.

За исхрану грађана до жетве потребно је најмање два вагона пшенице. Господин Бан је обећао да ће настојати да ову количину омогући граду.

Кошевске хране готово и нема обзиром на потребе, а њено је прикупљање одлагано или после деобе није прикупљена. Наредна година такво стање треба да поправи.

Срески начелник,
Свет. Ј. Петровић
(потпис)

Насељавање избеглица на
територији Србије

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 7/1-1.
39

ГЕНЕРАЛНИ КОМИТЕТ
ЗА НАСЕЉАВАЊЕ

Пов. бр. 1
9 јуна 1941 год.
БЕОГРАД

НАПОМЕНА: Распис истог
броја и датума, ставља се
овим изван снаге, јер је
погрешно преписан !

СВИМ БАНСКИМ УПРАВАМА
СВИМ СРЕСКИМ НАЧЕЛНИЦИМА
СВИМ ПРЕТСТОЈНИЦИМА ГРАДСКИХ ПОЛИЦИЈА

Према наређењу немачких војних власти одлучено је да се на територији Србије насели и размести око 9.000 лица словеначког грађанског елемента / урачунавши и чланове породица / из Дравске бановине а изван Љубљане и околине.

Поред тога хх има се населити око 170.000 Срба из Хрватске и Босне.

А. Дужности власти, установа и држ.службеника свих струка по питању превоза, смештаја и збрињавања насељеника:

Срески начелници, градска поглаварства и општинске управе, уз припомоћ месних, социјалних одбора, имају да на време тј.одмах учине следеће:

1/ да изврше попис празних, напуштених кућа или станова као и других зграда, оспособити за смештај породица да би у такве зграде односно станове могли одмах сместити досељенике;

2/ Да одреде која ће домаћинства имати и колико досељеника да приме у своје домове, узимајући у попис првенствено најимућније, ако смештај придошлих досељеника не би могао бити распоређен по зградама из тачке 1/.

3/ Да благовремено ангажују и имају у приправности превозна средства за превоз приспелих досељеника од места и искрчне станице до места насељења. . Нарочито се превоз има осигурати за старе изнемогле људе као и за децу и њихове ствари, и то добровољно или принудно.

4/ Да створи могућност да се досељеницима бар за прво време док не буду запослени, ставе на расположење најпотребније ствари за спавање као и да се у потпуности осигура исхрана и средства за исхрану.

5/ Да лекари односно санитарско особље у дотичним местима предуму потребне мере у санитарско хигијенском погледу.

6/ Општинске управе одн.сва места где се врши насељавање сачиниће списак свих приспелих досељеника са следећим подацима: редни број, презиме и име старешине породице; место општине, срез, покрајина, година старости, колико чланова породице има, име супруге и деце / мушка-женска/ и година рођења за свакога, занимање, шта све доноси од кућанства.

7/ Све наведене власти на чијем се територију насељавају насељеници, имају строго водити рачуна о њиховом кретању тако да се може установити где се налазе, одн. где су отишли.

8/ Сви грађани у циљу извршења овога, нарочито све добротворне месне установе, морају бити при руци и помагати властима на позив истих, да се смештај брзо, социјално и што праведније спроведе, а потребна средства на време сразмерно домаћинствима прибаве, и досељеницима на расположење ставе, у противном ће се на њих примењивати законски прописи.

За све ово чиниће се одговорним срески начелници одн. претстојници градских полиција.

ПЕЧАТ

ПРЕТСЕДНИК
ГЕНЕРАЛНОГ КОМИТЕТА,
Др. Феодор Араницки, с.р.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Одељење јавне безбедности II

II број 420

12 јуна 1941 г.

Београд.

МНО ФНРЈ
 Архив Народно-
 ослободилачког
 рата
 Бр. Рег. 34/1-1.
 19

Drž. komisija
 za utvr. zloč.
 okup. i njihovih
 pomagača
 Inv. br. 18965

Одељењу за Државну заштиту

Да би се у данашњим изузетно тешким и озбиљним временима осигурао јавни ред и мир и да би се загарантовала лична и имовна безбедност сваког грађанина свуда, на сваком месту и у свима приликама, јер су ред и безбедност у данашњим приликама народу и земљи насушна потреба

НАРЕЂУЈЕМ:

1.- да сви срески начелници, претстојници градских полиција, командири жандармеријских чета, жандармеријски водници, командири жандармеријски станица, као и претседници општина са свима својим органима и под личној одговорношћу предузму све потребне мере и уложе све своје напоре да се безусловно и по сваку цену заведе и одржи потпун ред и безбедност у земљи и спречи и онемогући свако ремећење реда и мира, као и угрожавање јавне безбедности;

2.- да се одмах настане и предузме потребно да се становништво стриктно и у свему придржава до сада издатих уредби и наређења, као и свих законских прописа и да се сваки прекршај законског прописа или наредбе одмах и најстрожије кажњава.

3.- да се спречи и у корену угуши свако пијанчење и бекријање, нерад и ленствовање, туче и свађе, коцкање и неморал сваке врсте и да се са свима прекршитељима одмах и најстрожије по закону поступа, кажњавајући их осетним казнама затвора и принудним радом. Поред тога напред побројане власти ће се старати, да се прописи о одређеном времену, у коме се становништво може слободно кретати, у свему поштују и извршују и да се сви започети и предузети наређени радови имају без изузетака наставити истим темпом и без икаква прекидања.

Једном речју, потребно је да се од стране наших власти заведе одмах један СТРОГ И ПРАВЕДЕН РЕЖИМ, у коме ће власт доћи до пуног изражаја и имати потпуно иницијативу у својим рукама, не дајући ни за један моменат маха криминалним типовима и ниским инстинктима појединаца, режим, у коме ће власт у свако доба исвакога часа бити на висини свога задатка и моћи да спречи и онемогући сваки прекршај закона или наредбе, да прекршитеља приведе брзој и строгој законској казни и да на тај начин потпуно одржи јавни ред и мир и апсолутно осигура личну и имовну безбедност.

Да би се све ово постигло и да би се ово наређење тачно и у свему извршило, срески начелници ће лично обићи све општине у своме срезу и предајући им ово наређење издаће претседницима општина усмена објашњења и налоге у смислу истог, а то исто имају учинити и сви командири жандармеријских чета и вода са својим жандармеријским станицама, док ће командант жандармерије наредити и организовати обилазак жандармеријских јединица и контролисати извршење овог наређења.

За неизвршење овог наређења, као и за свако лабаво вршење службе јавне безбедности лично ће ми бити одговоран срески начелник, претстојник градске полиције, командир жандармеријске чете, вода и станице и они ће у овом случају поред отпуштања из службе без обзира на број година службе бити ухапшени и упућени на принудан рад, а замењени са другим енергичнијим старешинама, који ће боље схватити данашње прилике и свесрдно прионуту раду, а велики је број таквих који једва чекају да буду запослени и који ће све дати од себе да одговоре постављеном им задатку. На тај начин извршиће се и потребно одабирање, те ће на ова важна и одговорна места доћи заиста у сваком погледу најбољи. Исто ово важи и за претседнике општина, као и за све подређене органе који врше службу на терену.

Пријем овог наређења обратном поштом потврдити.

ПЕЧАТ

КОМЕСАР
 МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА,
 Милан Ахимовић

ДОСТАВЉЕНО:
Банској управи – Ниш
Банским испоставама – Ваљево, Смедерево
Управнику града Београда
Команди жандармерије
Свима среским начелницима
« претстојницима гр, полиције
Управнику полиције – Ниш

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

I Бр. 315

12.VI.1941. г.

Београд

Предње саопштити свима руководиоцима одељења за Државну заштиту па у блок

8 НЕЧИТКИХ ПОТПИСА

NA K28 F4 D5

Начелство Среза Пожаревачког
Дунавске Бановине
Бр. 724
18 Јули 1941 год.
Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког
рата
Бр. Рег. 5/4-1.
28

Drž. komisija
za utvr. zloč.
okup. i njihovih
pomagača
Inv. br. 2957

1

Предмет: Извештај о целокупном раду подручних власти
за протеклих 30 дана.

БАНСКОЈ УПРАВИ ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ
Управно Одељење

СМЕДЕРЕВО

На основу наређења II бр. 215/941 год. част ми је у горњем предмету поднети извештај у следећем:

Срез пожаревачки има 65.229 становника, 35 општина, 46 решених кр. предмета 1 нерешени и 2 извршна предмета нерешена, чији број преставља ажурност.

У срезу има 486 п. избеглица, 5 жанд. станица са 41 жандарма на лице места, а по предлогу водника жанд. вода у Пожаревцу треба да има 65 жандарма, те би овај број требало повечати још са 24 жандарма, јер се криманалитет много увећава, те се свакодневно дешавају разна кривична дела од којих су већином крађе. За последњих 30 дана било је 10 крађа, чији се извршиоци за 9 крађа налазе у рукама власти. Убиство је било једно извршено у свађи у селу Набрђу и извршиоц истог налази се у рукама власти о чему је начелство поднело извештај банској управи 16 ов. месеца под бр. 2653/941 г. Разбојништво је било једно извршено ноћу између 13 и 14 ов. месеца у кући Лукића Б. Светислава из Кленовника о чему је начелство поднело извештај 15 јула т.г. под бр. 2646/941 год.

Извршиоца крађе у времену до 21 јуна т.г. ухваћени су и предати надлежном суду ради даљег поступка. У времену од 21 Јуна т.г. до данас побегли су из казненог завода два осуђеника. Ова честа бегства из завода правдају се тиме што немачке власти и даље чувају осуђенике, те због слабог надзора леже узроци бегства.

У срезу има 37 школа са 130 учитеља и 6305 ученика. Од овог броја две школе нису радиле а 21 учитељ су отсутна – у ропству.

У срезу има 15 лекара и 3 здравствених станица. Стање здравље становништва задовољавајуће је.

Стање сточарства је следеће:

Свиња 20.216, оваца 18.123, рогате марве 8620, коња 3400, пернате живине 127.829. Њихово стање је задовољавајуће у здравственом погледу.

Стање усева је задовољавајуће, јер је сав усев добро понео ове године. Засејана је површина око 37.591 хектара. Воће је слабо понело ове године, иначе оно је доста развијено у овом срезу.

Стање путева: државни су релативно у добром стању, бановински I реда такође у добром стању, бановински II и III реда су недовољно изграђени и слаби за саобраћај. Општински путеви су способни за сва подвозна средства једино у летњем добу. На државним путевима врше се редовне оправке, а на осталим у колико је то могуће.

Узајамни односи између нашег народа и немачких власти су добри, јер није било ни једног случаја изгреда. Тај однос је између наших чиновника и немачких власти још бољи.

У срезу има 10 индустријских предузећа / у већем броју циглана и млинова / са 320 радника.

Комунистичка акција за последњих 30 дана није се нигде испољила, али су и поред тога немачке власти из предострожности због 14 јула т.г. 13 ов.месеца ухапсили око 20 комуниста од којих је већи број 16 ов.мес.пуштен у слободу.

Цене животних намирница крећу се у смислу Народбе Војног заповедника од 7 и 14 јула т.г. Кошевске хране има у општини Живици око 9000 кгр. која служи за исхрану становништва дотичне општине. У осталим општинама кошевска храна подељена је становништву.

За протекли период није било никаквих наредби немачких власти, које би их требао у овом извештају навести.

Предлажем да се усвоји захтев водника жанд.вода у погледу повећања броја жандрма по жанд.станцима с обзиром на јавну безбедност и садашњег стања у земљи.

ПЕЧАТ

Замењује
среског начелника
пом.секретар,
___ НЕЧИТАК ПОТПИС

NdA K19 II F4 D 10

Среско начелство у Голушцу
Моравске бановине
Бр. 2126. -
1. Аугуста 1941. год.
Голубац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 10/4-
19

Drž. komisija za utvr.
zloč. okup. i njihovih
pomagača
Inv. br. 7557

ПРЕДМЕТ: Настојање среских начелника да се одржи ред и мир и среди поремећени живот његовом обновом и подизањем уз сарадњу чиновника других ресора.

Министарству Унутрашњих Послова
I.Оделење

Београд

Позивом на наређење Министарства Унутрашњих Послова I.Бр.1122 од 15.VIII.т.г. и наређења Банске управе Моравске бановине II.Бр.4054 од 19.VII.т.г. част ми је известити, да на територији овог среза влада потпун ред и мир.

Чиновници са територије овог среза показују пуно разумевање прописане им дужности и у свему се придржавају упуштава које им је дао потписати у циљу смиривања духова код народа и нормализовању прилика.

ПЕЧАТ

В.д. Срески начелник
Радомир Пауновић

КОМЕСАРИЈАТ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
I Бр. 25/5
6.VIII.1941. г.
Београд

Начелство Среза Пожаревачког
Дунавске Бановине
Бр. 724
24 Септембар 1941 год.
Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 6/4-1.
28

Предмет: Извештај о целокупном раду подручних власти за протеклих 30 дана.

БАНСКОЈ УПРАВИ ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ
Управно Одељење

С М Е Д Е Р Е В О

На основу наређења II бр. 215/941 год. част ми је у горњем предмету поднети извештај у следећем:

Срез пожаревачки има 65.229 становника са 35 општина. За протеклих 30 дана дошло је 36 кривичних предмета-било је свега 81 свршене 52 остало за наредни месец 29 предмета. Извршних предмета за протеклих 30 дана није било ни једног.

У срезу има 1917 избеглица распоређених по општинама. Од 5 жандармеријских станица остала је само једна у Пожаревцу. Остале су укинуте и жандарми са ових станица распоређени по потерним одељењима који се налазе у потерама у циљу сузбијања комунистичких бандита и саботера и утамањивању истих.

За протеклих 30 дана од 20 Авг.до 20 Септембра т.г. било је свега 6 обичних крађа, два разбојништва која су извршена и то: Ноћу између 30 и 31 авг.т.г. три лица од којих је један био наоружан револвером а друга двојица секирама упала су у кућу Костића Ђорђа, зем. из Пољане, теже га повредили и из чепа му узели 1300 динара. Истрагом је утврђено да су ово дело извршили Јовић Владимир, Динић Михајло и Марјановић Живко, сви из Пољане. Динић и Марјановић по извршеном делу побегли су у непознатом правцу а Јовић је ухваћен и предат државном тужиоцу ради преузимања потребног гоњења.

Ноћу између 20 и 21 Септембра т.г. три непозната наоружана лица упала су у кућу Петровића Панте, Трифуновића Момчила и Иличића Божидара, сви из Касидола и од ових изнудили дин.62.450. По извршеном делу разбојници су побегли у непознатом правцу. Истрага се води.

Ноћу између 2 и 3 Септембра т.г. око 3 часа изјутра непозната лица напала су на стан судије Шабељског Константина, Таковска ул.бр. 15 са 4 дефанзивне боме. Две боме су убачене кроз прозор у соби у којој је лежао судија Шабаљски са његовом супругом Јеленом. Једна је бачена са јужне а друга са западне стране, тако да су обе експлодирале и смртно раније судије Шабељског, који је на дан 4 ов.месеца у 3 часа по подне од задобијених тежих повреда умро у овд.бан.болници, а његова жена лакше рањена у леву ногу и леву руку. Трећа бомба бачена је у соби Шабељског са јужне стране, ударила у саксију цвећа која је стајала на прозору и није експлодирала, а четврта бомба убачена је кроз прозор собе у којој је становала Ирена кћи судије Шабељског, која је ударила на шипку од прозора те се тако одбила и пала споља испред прозора где је експлодирала.

По овом делу одмах је поведена најенергичнија истрага од стране наших и немачких власти и вођеном досадањом истрагом није се могло утврдити који је био извршилац овог дела. Шабељски пре рата био је старешина среског суда у Подујеву, а после заменик државног тужиоца у Пожаревцу.

Ноћу између 3 и 4 ов.месеца Грујић Јездимир, родом из Великог Села, бив.општ.деловођа, акоји је одбегао у шуму пре 25 дана, дошао је наоружан пушком и бомбама у општ. канц.где је наишао на ненаоружане општинске стражаре и ове тукао кундаком наневши им повреде по телу и глави. Један од стражара Трајковић Драгомир улучио је прилику да помегне, док је Јездимир за њим бацио две бомбе које нису експлодирале. После овога Јездимир је напустио судницу и отишо у непознатом правцу.

4 ов.месеца око 14 часова и 30 минута наишла је једна група од 80 наоружаних људи са пушкама и бомбама у општину Божевачку овога среза, спалили целу архиву и узели једну писаћу машину. У државној пошти посекали телефонске линије и полупали апарат а у фин. одељку спалили сву архиву. У овом селу задржали су се до 22 часа где су одржали и збор и наредили грађанству да не плаћа порез и друге дажбине изјавивши да су четници. Жртвама није било. Истога дана око 9 часова наишла је једна група људи од 28 наоружана пушкама

и бомбама из Рановаца среза млавског у општ.Кулску међу којима је била и једна женска, спалили целу општ.архиву и све књиге, одржали збор, наредили грађанству да не плаћа порез и остале дажбине

Претседнику општине наредили су да по овоме не извештава никога, у противном да ће га убити, као и његову породицу. За непознате упућено је одмах потерно жанд.одељење.

5 ов.месеца по подне око 20 часова бачена је бома на Јована Бингера, касапина и лифранта за немачку војску који је задобио лакше повреде а његова жена теже повређена. Повређени Јован осумњачио је Божицара Јанковића касапина из Пожаревца и и неке сељаке из села Топонице и Крављев Дола који су одмах од стране немачких власти ухапшени и после три дана стрељани.

7 ов.месеца три наоружана лица и то: Добрић Бора, каф.из Калишта, Марковић Миодраг из Батуше и Јездимир Грујић из Вел. Села напали су на кућу Станисава Стокића, мајора у пензији из Калишта, пуцали из пушака а потом бацили бомбу кроз прозор коју је Стокић повратио и на 4 метара испред прозора експлодирала. После експлозије нападачи су побегли у непознатом правцу. На лице места одмах је упућено потерно одељење. Жртва није било.

13 ов.месеца од 20 до 23 часа педесет наоружана бандита спасили су општинске архиве у Пољани, Лучици и Пругову, опљачкали сав новац, уништили телефоне па се потом удаљили у непознатом правцу. Потерно одељење је одмах упућено.

12 ов.м. око 19 часова наоружана непозната лица упала су у кућу Милојке Владимира Мирковића из Божевца, силом и претњом од исте изнудили 30.000 динара тражећ и злато па како иста им није дала они су је убили.

По извршеном делу побегли су у непознатом правцу. Истрага се води.

18, 19 и 21 Септембра група наоружаних бандита напла је на општине Крављи До, Батушу и Мало Црниће, спалиле архиву и све новчане књиге и по извршеном делу упутили се у непознатом правцу. За истим упућена су одмах потерна одељења.

У времену од 20 августа до данас побегла су из казненог завода 6 осуђеника. Ова честа бегства из завода правдају се тиме што немачке власти и даље саме чувају осуђенике, те због слабог надзора леже узроци бегства.

Основне школе отпочеле су рад 1 Септембра т.г.школа у срезу има 37 са 112 одељења. На дужности има 111 наставника, а 20 у заробљеништву. Гимназија и остале стручне школе још нису отпочеле рад.

Стање здравља становништва је задовољавајуће. У овом периоду није пријављен ни једна случај заразних болести. Стање сточарства је задовољавајуће и без промена.

Брање усева: вршидба стрних усева је завршена почетком месеца. Правилна зриоба кукуруза доведена је у питање сталним кишама. Нарочито је опасот за дозревање кукуруза у долини реке Млаве, јер је местимично кукуруз услед поплава морао бити сејан и по трећи пут; то је питање да ли ће у опште моћи сазрети. Сточна репа је врло добра. Шећерна репа је врло добра. Кудеља је доста слаба и већ је почела жетва. Сунцокрет је врло добар жетва такође местимично обавља се. Јабукe и крушке су слабо родиле. Бреске одлично-брање је већ скоро при крају на нижим положајима, док у високим пределима тек сада пристижу. Виногради страдају много од трулежа. Принос ће бити слаб. Атмосверске прилике биле су неповољне у овом периоду, те су ометале зриобу свих култура. Киша је падала у току више од пола овог периода. Сунчаних дана било је врло мало. Стрнине су пожњевене, кукуруз се налази у стању млечне и воштане зриобе. Виногради у стадиуму шарка. Кудеља у стадиуму зрења, кромпир се вади.

Стање Путева: У овом периоду вршена је оправка коловоза помоћу путара на државним и бан.путевима и врше се редовне оправке.

Комунистичка-бандитска и разбојничка акција за последњих 30 дана запажа се у већем обиму у извршењу разних дела, спаљивањем општ.архива, убиствима и плачкању. Њихово уништење још је немогуће, јер овом срезу још није упућен одред војске ради чишћења терена, а потерна одељења су врло слаба да им се одупру. Начелство је телеграфским путем преко Министарства пожурило упућивање одреда.

У рсезу има 10 инд.предузећа / у већем броју циглана и млинова/ са 137 запослених радника. Цене животних намерница сваким даном скаћу а ово услед тога што већи део Београђана снабдева се из овога среза и плаћају цене кје произвођачи захтевају, шта више и веће цене нуде само дођу до намерница. У интересу града и целог среза пожељно би било да се извоз из ово среза забранихх.

Узајмни односи између нашег народа и немачких власти добри су, јер није било ниј јед-

ног случаја изгрета. За протекли период није било никаквих наредби немачких власти, које би хх требао у овом извештају навести.

ПЕЧАТ

В.Д.
Среског начелника
пом. секретар,
Свет М. Гајић

NdA K1a F1 D5

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 5/1-3.
19 .

Наредба бр.1. претседницима Министарског савета

СВИМА МИНИСТРИМА

У моме првом говору упућеном српском народу, као и у изјави моје владе, тачно и недвосмислено је указано којим се правцем има ићи, да би се нашем напаћеном народу обезбедио потребан ред и мир, а тиме и срећнија будућност.

На том путу дужност је свију и сваког, а нарочито државних чиновника и органа, да у свему следују мојим наређењима. Да не би било никаквог двоумљења како се има поступати

НАРЕЂУЈЕМ:

1.- Исхрана, огрев, лична и имовна безбедност свију грађана, као и државна имовина имају бити загарантовани свима средствима.

Нашем народу иако се налази у положају побеђеног има се с обзиром да рате трају ово обезбедити од стране српских државних органа оним путем како се то увек у рату чини.³

2.- Сви државни органи имају своју дужност да врше савесно, поштено и часно онако како је то законима и наређењима предвиђено.

3.- У своје раду треба да имају пред очима увек, да је служба народу највећи закон и да и од њиховог држања и става зависи судбина српског народа.

4.- Сви шефови појединих надлештава, а нарочито управних, имају своју дужност обављати са пуним ауторитетом и личним самопрегором, како би својим личним примером указали пут и свом потчињеном особљу и народу.

Свака и најмања лабавост и неодлучност биће екземплярно кажњавана.

5.- Никако партијско-политичко деловање, ни у ком правцу, нећу трпети, јер оно у овим временима највише шкоди народу. С тога свако испољавање и деловање у том правцу има престати, а сваки онај који противно поступи има се одмах привести заслуженој казни.

6.- Све народне снаге како државних органа жандармерије и полиције, тако и добронамерних националних људи, имају у овом моменту да послуже само једном циљу, да српском народу уштеде нова крвопролића и жртве уклањајући безкомпромисно све оне елементе, који би га хтели да увуку у дефинитиву пропаст.

Тога ради, само моја наређења, упућена преко надлежних државних органа имају се без поговора од свију и свакога извршавати.

7.- Ради једнообразне и јединствене акције по свима линијама, руководство има остати у свим случајевима у рукама надлежних државних органа, којима ће⁴ се придружити⁵ свака иницијатива која долази из народа.

Надлежни ресорни Министри ће под личном одговорношћу, сваки у својој надлежности ове акције кординирати⁶.

3 Руком прецртан цео пасус.

4 Прецртана реч.

5 Прецртана реч и дописано руком „има потчинити“.

6 Прецртана реч и дописано руком „објединити“.

8.- Државни органи оружане силе и њима придодате народне формације, без поговора, по нашем старом војничком узору, имају извршавати наређења својихпретпостављених, са односом пуне дисциплине јер то је први услов за ред и успех.

9.- Команданти одреда оружане силе, жандармерије, полиције и свију осталих имају свуда и на сваком месту и у сваком прилици прибавити поштовање закону и наређењима, тако да никада не буде сумње да је држава изнад свију и свакога.

10.- Упозоравам све и свакога да имају увек на уму да ћу овом као и свима мојим наређењима поштовање прибављати на војнички начин. Храбрима, поштенима и раднима припада своје и народно признање, а према кукавицама, непоштенима и саботерима бићу неумитан, јер за мене и свакога мора бити Вјеруј⁷ и највиши закон: Служба српском народу ради његовог спаса.

Ову моју наредбу саопштити на потпис свим државним чиновницима и службеницима, а оружаним формацијама прочитати пред стројем.

ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ
Армијски Ђенерал,
Милан Ђ. Недић (потпис)

ПРЕТСЕДНИШТВО
МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
Кабинет
Бр: 16
5 септембра 1941 г.
Београд.

NdA K 19 II F5 D 16

НАЧЕЛСТВО СРЕЗА ХОМОЉСКОГ
Бр. 2160
25 септембра 1941 године
Ж а г у б и ц а

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког
рата
Бр. Рег. 16/5-1.
19 II

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7561

ПРЕДМЕТ: Настојање среских начелника да се одржи ред и мир и среди поремећени живот његовом обновом и подизањем уз сарадњу чиновника других ресора:

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА I.

БЕОГРАД.

Част ми је извести да је у свему поступљено по тамошњем наређењу I бр. 1122 од 25 јула ове године.

За сада рад потписатог на општем добру помажу сви службеници осталих ресора у смислу односног наређења.

Овај извештај потписан је од стране заменика среског начелника, пошто је срески начелник Јанко Јанковић налази на путу.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
I Бр. 7744
29-IX-1941 г.
Београд

Заменује
Среског начелника
Полиц.комесар,
А Годљевски (потпис)

ПЕЧАТ

⁷ Прецртана реч.

Начелство Среза Пожаревачког
Дунавске Бановине
Бр.724
21 Октобра 1941 год.
Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког
рата
Бр. Рег. 7/4-1.
28

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br.

Предмет: Извештај о целокупном раду средског начелства у Пожаревцу за протеклих 30 дана.

БАНСКОЈ УПРАВИ ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ
Управно Одељење

С М Е Д Е Р Е В О

На основу наређења II бр. 215/941 год. част ми је у горњем предмету поднети извештај у следећем:

Срез пожаревачки има 65.229 становника са 35 општина. За протеклих 30 дана дошло је 156 кривичних предмета, било је свега 185 свршено 91 остало је за наредни месец 95 кр.предмета. Дошло је извршних предмета 186 свршено 64 остало је за наредни месец 122 предмета.

У срезу има 2021 избеглица распоређених по општинама. Од пет жандармеријских станица остала је само једна у Пожаревцу. Остале су укинуте и жандарми са ових станица распоређени по потерним одељењима у циљу сузбијања комунистичких бандита, саботера и утамањивању истих.

Јавна безбедност за последњих 30 дана погоршала се је услед акције наоружаних бандита, комуниста, робијаша и др. која је узела веће размере напада на општинске управе, пљачкању, паљењу општинских архива и друго.

У циљу сузбијања акције ових разорних елемената Пожаревцу је приспео један одред добровољаца добро наоружаних који су са овдашњим бројем жандарма узели учешћа у гоњењу и ништењу ових комунистичких банди.

У добровољачки одред пријавило се је и из Пожаревца око 300 грађана који ће такође узети учешћа у ништењу комунистичких банди.

У циљу бољег обезбеђења града Пожаревца приспео је 20 ов.месеца 17 Битољски четнички одред војводе Косте Пећанца који ће и делати на терену против разорних комунистичких банди.

За протелих 30 дана од 20 Септембра т.г. до 20 Октобра т.г. било је свега 2 крађе и извршена неколико тежа кр.дела.

22 и 28 Септембра т.г. у општинама: Вел. Црнићу? Бару, Смољинцу, Шапину, упале су извршне групе наоружаних бандита, палили сва акта и архиве општинске и из каса покупили сав новац. У селу Бару довели су свештеника пред општинску судницу где су га из пушке убили са неколико метака.

На дан 29 и 30 Септембра три наоружана бандита обучена у сељачко одело напали су Стевића Живојина, зем. из Маљуревца у његовој кући истукли њега и његову жену Јану и силом одузели му 17.000 динара.

Ноћу између xxxxxxxxxxxxxxxx 1 и 2 Октобра т.г. око 11 часова у дворишту Невене уд. Бошковића Живојина из Бара, неко непознато лице из војно државне пушке ранило је Васиљевић Радосава зем. из Курјача невенчано живећег мужа именоване Невене који је од тежих повреда умро. Истрагом је утврђено да су бандити баш те ноћи вршили обилазак села и да га је неко од њих из пушке убио. Исте ноћи на путу више села Шапина неко непознато лице тупим оружјем убило је Обрадовић М. Стојана зем, из Шапина.

Ноћу између 3 и 4 Октобра т.г. и ноћу између 13 и 14 Октобра т.г. мање групе наоружаних бандита упале су у општине: Брежане, Братинац и Живицу, где су спалиле општинске архиве и изгубили се у непознатом правцу.

Ноћу између 2 и 3 Октобра т.г. комунистички бандити порушила су два гвоздена моста на км.3-300 и 9-300 пруге пожаревачке бан.железнице на релацији Пожаревац-Дубравица.

18 ов.месеца у 11 часова наоружани бандити наплаи су на млин Саве Милића, из Пожаревца и узели му 20.000 дин.

На дан 18 октобра т.г. око 8 часова пре подне 30 наоружаних комунистичких бандита упала су у млин „Љетњиковић“ својина Српских Зем. Набављачких задруга и однели разну робу као и у готову у вредности од 300.000 дин.

У времену од 20 Септембра т.г. до 20 Октобра т.г. побегла су из пожаревачког казног завода 20 осуђеника. Ова честа бегства из завода правдају се тиме, што немачке власти чувају осуђенике, те због слабог надзора леже узроци бекства.

Основне школе отпочеле су са радом 1 Септембра т.г. али одзив ђака је у школама слаб нарочито по селима, јер су скоро сва места угрожена те родитељи не пуштају децу у школу. У срезу има 32 са 12 одељења. На дужности има 111 наставника, а 20 у заробљеништву.

Гимназија и остале стручне школе такође су отпочеле са радом.

Стање здравља становништва је задовољавајуће. У овом периоду није пријављен начелству ни један случај заразних обољења. Стање сточарства хх у овом периоду је погоршано појавом Слинавке и Шапа у општ. Смољинцу и овчије богиње. Предузете су потребне ветеринарске мере да се ова зараза сузбије.

Стање усева:

Зриоба кукуруза у главном је завршена. Принос је био одличан-просечно са 1 ха добилено је у зрну око 40 м.ц. У доста општина кукурузовина је већ скинута и однешена, те ће се земљиште почети спремати за сетву пшенице.

Берба винограда још није почела ради повољних атмосферских прилика. Подбирање винограда се врши. Почетком друге половине овог месеца берба ће почети. Временске прилике у току овог месеца биле су доста повољне изузимајући неколико кишовитих и један снежни дан. Непогода није било. Слане је било, што је утицало неповољно на винограде.

Усеви су на време обрађени. Људске и сточне радне снаге нема довољно, нарочито сточне.

Стање путева: државних, бановинских као и објекти на овим путевима остали су непромењени. У погледу спремења и набавке каменог материјала за оправку државних и бановинских путева настале су велике тешкоће због садашњих прилика у земљи, па се оправка ових коловоза неће моћи извршити како у току ове јесени тако ни у пролеће идуче године.

У срезу има 10 инд.предузећа / у већем броју циглане и млинова / са 115 запослених радника. Цене животних намирница сваким даном скаћу, услед тога што се већи део Београђана снадбева из овог среза и плаћају веће цене само да дођу до намирница. Начелство је у споразуму са командантом немачке војне силе забранило сваку куповину намерница из среза и приступило је понова нормирању цена, како би се могле исте одржати и задовољити потребе становништва, с обзиром на нову створену ситуацију која је погоршана акцијом комунистичка бандита.

Узајмни односи између становништва и немачких власти добри су, јер није било ни једног случаја изгреда. За протекли период није било никаквих нарочитих наредби немачких власти које би их требао у овом извештају навести.

ПЕЧАТ

в.д.

Среског начелника
пом. секретар,
Свет М. Гајић

NA K39 F1 D43

ИЗВАНРЕДНИ ОПУНОМОЂЕНИ
КОМЕСАР
ЗА НАСЕЉЕНИКЕ И ИЗБЕГЛИЦЕ
БР. 15551
7. октобра 1941 године
Београд.

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког
рата
Бр. Рег. 43/1-1.
39

СВИМА БАНСКИМ ОТСЕЦИМА И СВИМА
СРЕСКИМ ОДБОРИМА ЗА ЗБРИЊАВАЊЕ ИЗБЕГЛИЦА. –

Међу избеглицима има велики број деце до 6 година, а од њих је највећи део без родитеља, са родитељима који немају никаквих средстава да тој сиротој деци пруже најнужнију xxxx негу, са једним родитељем (обично мајком)- који не може ни себе издржавати, са родитељима

неспособним за рад, инвалидима или том еслично; те ако би та и таква деца била остављена тако рећи сама себи, да дочекају сву горку стварност коју доносе наступајући зимски дани удружена голотињом и глађу, наступиће безбројни смртни случајеви, покосиће неумитност те невине деце ххххх животе и сва морална одговорност, грех који се не би могао искупити, -одговорност пред Богом, људима, историјом и нацијом, пашће на сваког Србина, сваког члана наше Домовине, а поготову на претставнике власти, установа и јавнога живота.

Стога, предузмите све потребне мере и нека се у најкраћем могућем времену-року напишу сват⁸ таква деца до 6 година, па истовремено срески одбори ангажујући све месне, хумане и др.установе и друштва, свештенике, учитеље и остале чиновнике, нека позову имућније грађане и становнике у срезу, да добровољно приме по једно (ако неки може и више) од овакве деце ради збрињавања и издржавања у току наступајуће зиме и ову децу одмах предати пријављеним грађанима, сачињавајући потребне спискове ради поатака.

Очекује се с правом, потпуно схватање данашњих прилика од стране свих грађана наше садашње Домовине, стога позивајући појединце да преузму овакву децу, истичите им њихову националну и социјалну дужност коју диктују интереси земље, народа и будућности нације, нагласите им, ако буде потребно да их у овој акцији не могу и не смеју руководити лични интереси, већ општи народни интереси заједничког опстанка Српскога народа, његовога подмлатка и његових будућих генерација, које данас недужне испаштају горку судбину својих родитеља.-

Ако се деси неки случај, што је, надам се, искључено, да се оваквом позиву не одазове неки од грађана и добровољно не прими које дете од среског одбора, нека Начелник среза предузме потребне мере према таквим грађанима, нека прикупи све податке о истим и најхитније ми достави извештај, пошто нити се може нити сме дозволити да такви у нашој средини несметано живе и уживају плодове народних тековина.

Предузете мере од стране овог Комесаријата да се голим и босим избеглицама најпре изађе у сусрет у погледу одеће и обуће и акција набавке одеће и обуће је у току, то се иста акција има предузети од стране Бановинских и среских одбора за збрињавање избеглица, тим пре што је акција зимске помоћи тек у зачетку.

У овом смислу, нека се одмах напишу оне избеглице које су најсиромашније, голе и босе и које не могу чекати на постепено извршење плана збрињавања избеглица, па нека срески одбори-позову грађане да добровољно преузму поједине избеглице да их обуку и обују било прикупљањем старе, половне одеће било набавком нове. Ово на тај начин што ће срески одбори одмах и без престанка најстојати да руководе овим акцијама, те ће овакве избеглице одмах распоредити и упутити оним грађанима, установама, друштвима, који имају да их обуку и обују, о чему такође водити спискове података.

О резултату ове акције доставити ми извештај.

Ни један Србин у току ове зиме несме умрети од глади.

Ни један Србин несме остати незбринут најнужнијим животним потребама.-

ПЕЧАТ

ИЗВАНРЕДНИ КОМЕСАР,
Андра Поповић (потпис)

NdA K 19 II F 5 D 34

МИНИСТАРСТВО
УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
Одељење за државну заштиту
15 октобар 1941 г.

Београд.

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>34/5-4.</u> <u>19 II</u>
--

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЕШТАЈ О РАДУ.
I.-ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРЖАВНУ ЗАШТИТУ
КОМУНИЗАМ

И прва половина овога месеца састојала се у раду на сузбијању разорне комунистичке делатности и на уништавању комунистичких банди. Та делатност огледала се, у главном, на

⁸ Прецртано слово „т“.

чишћењу терена од заосталих мањих бандитских група / двојки-тројки / у ближој и даљој околини Београда и резултат тога рада је очигледно xxxxxxxx задовољавајући обзиром да се исте на тим теренима / Пожаревац, Смедерево, Гроцка, Сопот, Младеновац, Свилајнац / више не појављују а и саботажна акција у овим крајевима сведена је на минимум.

Издати су налози оружаним одредима да приступе чишћењу оних крајева у којима то још до сада није учињено / В. Орашје, См. Паланка, Аранђеловац, Жабари, Петровац, Рача / и у том погледу акција је у току.

Исто тако, у току је и акција на организовању и одашиљању нових оружаних одреда у извесне удаљеније крајеве у циљу уништавања комунистичких банди које се у тим крајевима још налазе и за сада несметано делају / Рековац и др. /

Жандармериски органи удружени са националним четницима разбили су и уништили комунистичке банде у Срезу крајинском / Салаш / па је тамо успостављено функционисање редовних власти а такође и у Срезу темнићском / Варварин / . Исто тако, одређено је и чиновништво за оне срезове у којима је чишћење терена од комунистичких банди извршила Немачка оружана сила / Шабац, Богатић / и издата чиновницима упутства за што тешњу и срдачнију сарадњу са тамошњим немачким властима.

Врше се стално прегледи заплених архива појединих комунистичких банди, које су у борбама запленили оружани одреди, и материјал који се у њима налази користи за даљи рад у борби противу комуниста и сузбијања комунистичке акције.

ЈЕВРЕЈИ, МАСОНИ, ЦИГАНИ И СТРАНЦИ

Наставља се рад на даљем евидентирању јевреја, масона и цигана а и на прикупљању података о моралном и политичком владању радника који су отпутовали на рад у Немачку. У осталим отсецима наставља се редовно пословање.

II. – ОДЕЉЕЊЕ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Стање криминалитета за последњих 15 дана је следеће: убиства 10 случајева; разбојништва 3; покушаја убиства 2; крађа 68, пожара 4, телесних повреда 4, бегства осуђеника 1, самоубиства 2, и несрећних случајева 3.

Већина извршених кривичних дела је расветљена, кривци установљени и предати властима а уколико нису на томе се нергично настоји.

Појачане су мере да се онемогући бекство осуђеника из затвора као и слободњака на раду, које су дале повољне резултате, будући да је за протеклих 15 дана забележен само 1 случај ове врсте.

И даље се обраћа нарочита пажња органа власти на одржању прописаних цена на тржишту, сузбијање бесправне трговине, тајне проституције, беспосличења и скитње.

III. – УПРАВНО ОДЉЕЊЕ

Спроведне су у дело Уредбе о промени територијалних подручја срезова алибунарског, велико-кикиндског и Јаша-томићског и предузете мере за спровођење у дело Уредбе о промени територијалног подручја Среза лужничког, моравке бановине, и донета одлука о припајању Среза власотиначког моравској бановини.

Издати су расписи који се односе на снабдевање животним намирницама појединих установа / казних завода / као и да се у будуће не врши одузимање сточне и људске хране од пољопривредних школа.

У току протеклих 15 дана постављено је, премештено и отпуштено 36 службеника.

Припреман је материјал за примену Уредбе о систематизацији места и припреман материјал за израду буџета.

IV. ОДЕЉЕЊЕ ЗА САМОУПРАВЕ

Предузете су мере да се градским општинама у Шапцу и Крушевцу додели по један милион на име зимске помоћи и других потреба ових општина и њиховог грађанства. Издата наређења свима градским општинама за предузимање хитних мера по питању исхране и снабдевања огревом свога грађанства.

Издата су наређења свима среским начелницима да у општинама смене досдашње општинске управе и поставе нове где год се за то буде указала потреба како би на управу дошли исправни, одлучни, способни и пожртвовани људи.

Расмотрене су по службеној дужности и одобрене одлуке Претседника градске општине у Београду о образовању фонда „Народног ресторана“ у Београду за исхрану становништва, као и одлуке по другим питањима из области општинске администрације.

Дате су сагласности односним бановима за смену градских претседника у Јагодини и Обреновцу.

Настављено је евидентирање принудно избеглог самоуправно чиновништва из окупираних крајева.

V.- КОМАНДА ЖАНДАРМЕРИЈЕ.

Издавана су оружаним одредима наређења за предузимање акције на терену и директиве за спречавање кретања те за уништавање комунистичко-разбљјничких банди. Наређено је да се лждство Дринског жандармериског одреда сконцентрише у Ваљеву као и да Команданти жандармериских одреда само⁹ примају пријављене кандидате за жандармерију. Прикупљени су подаци о броју жандарма без оружја и воде се извијаји по кривицама оних жандарма који су разоружани од стране комунистичко-разбојничких банди.

VI.- ОДЕЉЕЊЕ ОПШТЕ ДРЖАВНЕ СТАТИСТИКЕ

Настављен рад на припремању материјала за попис становништва и сређивани приспели подаци о кретању становништва. Настављено пословање на обављању текућих послова.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

IV Бр.

13 октобра 1941 год.

Београд.

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>34/5-16.</u> <u>19 II</u>

СРЕСКОМ НАЧЕЛНИКУ

Да би у новој ситуацији која настаје на чело општинских управа дошли људи одлучни, способни, исправни и пожртвовани, и да би се од сада завео чврст и солидан поредак на подручјима општина, као самоуправних јединица, наређујем Вам, да у свима општинама Вашег среза смените досадашње општинске управе и поставите нове, узимајући за претседнике и чланове општинских управа млађе људе, чврстог и постојаног карактера, исправне и одважне.

Претседници и чланови нових општинских управа имаће пред очима, у вршењу својих дужности, једино интересе ОТАЏБИНЕ и НАРОДА, и извршиваће стриктно наређења претпостављених власти.

Смењивање и постављање нових општинских управа и општинских одбора у општинама вашег подручја вршићете на основу Уредбе о смењивању и постављању општинских управа бр. 1310 од 5 октобра 1941 године, која ће ових дана бити објављена у „Службеним новинама“.

О сваком постављењу нове општинске управе известићете ме најхитније.

Пријем овог наређења потврдити.

ПРЕТСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ САВЕТА И
ЗАСТУПНИК
МИНИСТРА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
АРМИСКИ БЕНЕРАЛ
Милан Ђ. Недић (потпис)

⁹ Руком исправљено слово „о“ у слово „и“.

NA K28 F4 D8

Начелство Среза Пожаревачког
Дунавске бановине
Бр. 7329
27 Новембар 1941 год.
Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 8/4-1.
28

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih po magač
Inv. br. 7547

Предмет: Извештај о целокупном раду среског начелства
у Пожаревцу за време од 20 Октобра до 20 Новембра 1941 год.

БАНСКОЈ УПРАВИ ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ
Управно Одељење

С М Е Д Е Р Е В О

На основу наређења II бр. 215/941 год. част ми је у горњем предмету поднети извештај за протеклих 30 дана у следећем:

Срез пожаревачки има 65.229 становника са 35 општина. За протеклих 30 дана дошло је 14 кривичних предмета, било је свега на раду 108, свршено је 29 а остало је за наредни месец 79 кр. предмета. Дошло је изв. 25 било је свега на раду 147, свршено 35 остало за наредни месец 112 предмета.

У срезу има 2128 избеглица распоређених по општинама.

Јавна безбедност за последњих 30 дана знатно се побољшала, јер су до садањи наоружани бандити, комунисти и робијаша који су угрожавали цео овај срез потучени и поробљени четничких и добровољачких одреда и жандарма као и једног дела немачке војне силе.

Један мали преостала део скрива се по кучевским шумама, али ће и овај ускоро бити уништен од стране добровољачких одреда који у том крају још увек оперишу.

Ништењу комунистичких банди како у овом срезу тако и у осталим околним срезovima нарочито је убрзано смелом акцијом добровољачких одреда под командом пуковника г. Бабића.

У овом периоду догодило се једно разбојништво и једно саботажно дело извршено од једне разбијене комунистичке банде и то:

Ноћу између 7 и 8 Новембра т.г. два наоружана лица упала су у кућу Нешића С. Милана, зем. из Лучице и изнудила му 5 велика дуката, два мала и у папирном новцу 220 динара. По извршеном делу побегли су у непознатом правцу. Истрага се води.

Ноћу између 11 и 12 овог месеца од једне комунистичке тројке дигнут је у ваздух мост на „Орловачки“ пруге бан. железнице Дунавске бановине на релацији Пожаревац-Петровац и петролеумом запаљен дрвени мост на путу Пожаревац-Петровац код Великог села.

У времену од 20 Октобра до 20 Новембра побегло је из казненог завода 14 осуђеника. Овај смањен број бегства из завода правда се тиме што су чување осуђеника преузели стражари завода.

Све основне школе, гимназије и друге стручне школе престале су са радом услед недостатка огревног материјала као и заузимању свих ових просторија од стране немачких власти за смештај немачке војске.

Стање здравља становништва је задовољавајуће. У овом периоду није пријављен начелству ни један случај заразних обољења.

Стање сточарства у овом периоду је погоршано појавом Слинавке и Шапа у неколико села. Предузете су потребне ветеринарске мере да се ова зараза сузбије.

Стање пољопривреде:

Сви послови око збирања плодова су посвршавани. Услед рђавог времена земљиште је јакорасквашено, те је дубоко јесење орање у заостатку, што ће имати великог утицаја на сетву озимих усева. До сада је посејано свега 15% озимих усева у упоређењу са прошлогодишњим засејаним површинама. Земљорадници су снабдевени са довољним количинама семена озимих усева, а и срез са своје стране замењује добро семе пшенице са сељачким. Болних болести и штеточина нема. Оскудица у људској и сточној радној снази се осећа.

Стање Пuteва:

Државних, бановинских као и објекти на овим путевима остали су непромењени. У погледу спремања и набавке каменог материјала за оправку државних и бановинских путева настале су велике тешкоће због садањих прилика у земљи, па се оправка ових коловоза неће моћи хххххх извршити како у току ове јесени, тако ни у пролеће идуће године.

У срезу има 10 инд.предузећа / у већем броју циглана и млинова / Сва ова предузећа сем циглана у току овог периода престала су са радом, услед тога што су иста била нападнута и угрожена од стране бандита.

Цене животних намирница за последњих 10 дана крећу се по ценовнику нормираних од стране комесара за цене и овога начелства, те се сваки прекршај по Уредби о ценама најстрожије кажњава.

У току овог периода начелство је изрекло 12 пресуда по Уредби о ценама.

Начелство путем својих органа редовно врши надзор над продајом животних намирница и остале робе старајући се да се одржи онај ниво цена који је нормиран.

Узајамни односи између становништва и немачких власти добри су, јер није било ни једног случаја изгреда. За протекли период није било никаквих нарочитих наредби које би их требао у овом извештају навести.

ПЕЧАТ

В.Д.
Среског начелника
пом. секретар,
Свет. М. Гајић

NdA K19 II F6 D8

МИНИСТАРСТВО
УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
Одељење за државну заштиту
Пов I Бр. 87
22. новембра 1941 године
Београд

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 8/6-1.
19 II.

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 18961

У Нишу¹⁰, Ваљеву, Крагујевцу и Пожаревцу створени су логори за смештај: Јевреја, Цигана, коцкара, пијаница, скитница, беспосличара, морално посрнутих лица и авих асоцијалних типова других врста.

Одмах купите похапсите сва оваква лица на Вашем подручју и одмах их спроведити у један од поменутих логора који Вам је најближи и за транспорт најподеснији.

О учињеном известите достављајући истовремено и списак у логору спроведених лица са свима личним подацима.

Министар унутрашњих
послова
Милан Аћимовић с.р.

Да је препис веран оригиналу ТВРДИ:

ПЕЧАТ

Помоћник
Министра унутрашњих послова,
Цветан Ђорђевић

У Зајечару данас – другог децембра 1941 год. саопштено ми је предње наређење.

Срески начелник
Перо Петровић
ААлексић _____ ПОТПИС

У Зајечару данас 3. _____ децембра 1941 год. предње сам примио на знање.

Зам.
Ср. Начелника
пом. секретар

из _____

Достављено: Свима среским начелницима и свим Претстојништвима полиције.

¹⁰ Прецртано и руком написано „Крушевцу“.

Данас 4-ХП-1941 год. примили смо предње к знању.

Д. Д.
Срес. начел. ____ . ____

Зам. Ср. Начелника ____
Пом. ссекретар ____
ПОТПИС

Примио знању за ср.нач. _____ у _____ 6-ХП-1941 г.
_____
_____

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ
ПОСЛОВА

Одељење за државну заштиту
Пов I Бр. 87
22 новембра 1941 године
Београд

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 8/6-3.
19 П

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 18961

У Крушевцу, Ваљеву, Крагујевцу и Пожаревцу створени су логори за смештај: Јевреја, Цигана, коцкара, пијаница, скитница, беспосличара, морално посрнутих лица и свих асоцијалних типова других врста.

Одмах поступите и похапсите сва оваква лица на Вашем подручју и одмах их спроведите у један од поменутих логора који Вам је најближи и за транспорт најподеснији.

О учињеном известите достављајући истовремено и списак у логору спроведених лица са свима личним подацима.

Министар унутрашњих послова
Милан Аћимовић с.р.

Да је овај препис веран оригиналу ТВРДИ:

Помоћник
Министра унутрашњих послова,
Цветан Ђорђевић

Печат
/Министарство унутрашњих послова/
Б Е О Г Р А Д

NdA K19 II F 6 D 4

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Одељење за државну заштиту
I Бр. 11995
19 новембра 1941 године
Београд

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 4/6-1.
19 П

СРЕСКОМ НАЧЕЛНИКУ

Због временских прилика теренска акција противу комунистичких наоружаних банди ако се и неће обустављати водиће се у ограниченом обиму у току зиме.

Комунисти ће за време зиме тежити да чланови њихових банди у што већем миру и што удобније проведу зиму, како би са првим пролећним данима одморни и реорганизовани поново приступили извођењу свога пакленог плана.

Да би се спречило зимовање у насељеним местима, реорганизација досадањих и регрутовање нових чланова комунистичких банди за пролећну акцију

НАРЕЂУЈЕМ:

I

Да до максимума организујете обавештајну службу по селима и за исту користите сва средства која Вам стоје на расположењу, првенствено:

1) да одмах смените досадање колебљиве, непоуздане и неспособне претседнике општина, чланове општинских управа и друге функционере и на њихова места поставите, имајући у виду једино интересе безбедности и интересе српскога народа, људе оних способности и квалитета који ће моћи да буду Ваши истински сарадници на општем добру и извршењу Ваших тешких, деликатних али и узвишених задатака.

2) да од општинских управа прибавите следеће:

а) бројно стање мушкараца од 16 до 65 година;

б) поименичне спискове мушкараца који су одбегли у шуму;

в) поименичне спискове мушкараца који нису у шуми, али живе у другом месту, ван општине;

г) поименичне спискове изгинулих са назначењем узрока и околности под којима су изгинули;

д) поименичне спискове повратника из шуме са назначењем узрока бегства у шуму и околности под којима се из шуме вратио;

ђ) поименичне спискове повратника који су били избегли у друга места, а нису били у шуми, са назначењем узрока напуштања сталног места пребивања;

е) поименичне спискове дошљака-нових житеља-са назначењем разлога доласка у дотичну општину.

3) Да извршите организацију обавештајне службе по општинама (селима) узимајући за поверенике: претседнике општина, општинске деловође и друга лица која ће штети и моћи да Вас обавештавају о лицима и догађајима по сеоским општинама и селима, и о свему оном што Вас и Вашу службу интересује и има утицаја на њу.

II

Да истовремено организујете обавештајну службу у варошима и прикупите податке:

1) од старешинама¹¹ надлештва¹², или, ако овај није поуздан, од другог чиновника, списак присутних и отсутних чиновника свих надлештава. За присутне чиновнике и службенике прикупити податке о њиховој поузданости, а за отсутне податке о времену, месту и разлогу отсутности;

2) споразумно са претседником општине или другим поузданим општинским функционером саставите списак отсутних грађана са назначењем времена, места и разлога отсутности;

3) да заведете строгу контролу путника и њихових пртљага прегледом на саобраћајним станицама и улазима у варош. У том циљу:

а) свако лице које путује ван сталног места становања, поред личне карте-легитимације, мора бити снабдевано специјалном објавом за свако путовање коју је дужно да врати по извршеном путовању, односно по повратку с пута. Те објаве садржаће: презиме, име, занимање, место сталног становања, место куда путује, којим сретством путује, колико дана остаје на путу, циљ путовања и број личне карте дотичног лица. Ове објаве издаваће Среска начелства односно државне месне полицијске власти где их има. О издатим објавама за путовање власти које их издају водиће засебан регистар;

б) да вршите строгу контролу извршења прописа о пријављивању становништва и у том циљу, према потреби и месним приликама, издајете и посебна наређења;

в) да вршите повремене рације у варошима у циљу проналаaska сумњивих лица, лица без исправа и са неуредним исправама.

11 Прецртана руком последња два слова „ма“.

12 Руком изнад слова „тв“ руком дописано слово „а“.

III

У циљу контроле кретања сеоског становништва:

1) свако лице које путује ван своје општине или у оближњу варош мора бити од своје општине снабдевано објавом за путовање садржине као под II тач. 3, које ће бити уведене у нарочити регистар.

2) ако становник сеоске општине путује у место ван среза свога сталног пребивања објаву за путовање издаће надлежни срески начелник са подацима као под I односно под II тач 3 и водиће регистар оваквих објава, са којима ће се у свему поступати као под II тач. 3.

IV

Пошто су се дасадањим личним картама снабдели сви они који су хтели, па и лица која су се одметнула од власти у шуму, то ћете приступити замени личних карата.

Личне карте за целу земљу биће истоветне, издања Државне штампарије и снабдевање њеним сувим жигом, по обрасцу који се прилаже.

Овим картама по градовима, варошима и варошицама морају бити снабдевена сва лица, оба пола, старија од 16 година, сем сасвим старих, изнемоглих и за кретање неспособних лица. По селима личним картама снабдеће се све мушко становништво старије од 16 година, као и по градовима, варошима и варошицама, а женско становништво, старије од 16 година, само у случају ако се креће ван граница среза из кога је.

По градовима, варошима и варошицама личне карте ће издавати државне полицијске власти, где их има, а где ових нема срески начелници. Сеоском становништву издаваће личне карте њихове општине, које ће лицима, која путују ван граница среза, оверавати и надлежни срески начелник.

Личне карте, поред у њима назначених података, морају имати и отисак десног кажи-прста сопственика.

Власти које издају личне карте водиће регистар изда-тих карата, а срески начелници и регистар оверених личних карата сеоском становништву које путује ван граница среза.

Државне власти, поред потписа старешине надлештва, стављаће приликом издавања или овере личних карата на њих и свој суви жиг а општине службени печат.

Личним картама код Државне штампарије државне власти ће се снабдевати непосредно, а сеоске општине преко својих Среских начелстава.

За издавање личних карата неће се наплаћивати никаква такса, већ само режијски трошкови највише до 5 динара по комаду. Вишком прихода од издатих карата власти ће покривати трошкове око издавања бесплатних карата сиромашним а поузданим лицима.

Наредба о прикупљању оружја од лица која немају дозволу за исто и наредба о обезбеђењу саобраћаја доставља Вам се заједно са овом ради извршења.

Извршењу ових наредаба приступите одмах; а прикупљене податке под I и II доставите Мин. у року од 15 дана.¹³

При извршењу ових наредаба руководите се једино интересима службе и интересима српског народа. Ако будете извршили све оно што Вам је у овим наредабама изложено, и све оно што је у вези са овим, односно са Вашом службом, Ваш задатак ће сигурно бити испуњен и циљеви постигнути. Уколико ћете у овоме успети зависи од Вас самих: од Вашег сналажења, воље урођених способности и љубави према послу и српском народу, а то ће бити и једино мерило за оцену Вашег рада и Вашег успеха у служби, јер сам Вам дао пуну слободу избора сарадника на терену.

Претседник Министарског савета и
Заступник Министра унутрашњих послова
Армијски Генерал,

¹³ Текст након речи „одмах;“ закључно са речју „дана“, дописан је руком.

СРЕСКА ПРАВОСЛАВНА
ПАРОХИЈА РАБРОВСКА
БР. Поверљиво
29. Децембра 1941.
У РАБРОВУ

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 28/2-16.
28

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7609

Начелнику среза Рамског

По вашој наредби Ст. Поверљиво част ми је поднети следећи извештај:
Са службом сам у Рабробу од 1901. (прве године Августа 10 као парох Мишљеновачки са седиштем у Раброву, а од 1919. год. Маја 13. као парох рабровски.

Од пре годину дана ван територије своје парохије нисам путовао никуда па сам се према томе и 22. Јуна налазио у Раброву на својој свештеничкој дужности не удаљавајући се ван територије своје парохије.

Крајем Августа месеца т. год. почела се осећати акција комуниста у Раброву и околини у виду ослободилачке акције од Немаца.

Уколико ми је познато та акција је код скоро апсолутног дела грађанства примљена са страхом и великом резервом у успех и искусност у успех вођства.

Колико се мене лично тиче позната су ми само лица из моје парохије која су подпомагала акцију т. зв. „Партизана”.

Једно лице учествовало је и у вођству партизана-комуниста.

Горњи вам извештај подносим у смислу напред поменутог наређења.

ПЕЧАТ

Парох рабровски
Драгутин Марковић
свештеник

NdA K 19 II F6 D23

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ
ПОСЛОВА
Одељење за државну заштиту
I Бр. 96
26 децембра 1941 године
Београд

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 23/6-1.
19 II

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 13168 1

СРЕСКОМ НАЧЕЛНИКУ

Приступајући обнови Србије Српска влада настоји да народу поврати веру у себе сама, враћајући га његовим традицијама и његовим одувек конструктивним стремљењима. Једна од тих мера је административна подела земље на округе, преко којих ће се вршити управна и политичка власт, која ће народу бити ибиска и приступачна.

Окружни начелник, звање тако добро познато нашем народу, претставник је Владе у округу. Он је носиоц највише политичке и управне власти, највиши старешина свих чиновника опште управе, над којима врши право дисциплинске власти, - а над чиновницима надлештава и установа ван склопа опште управе води надзор о њиховом раду и држању како у служби тако и ван службе споразумно са њиховим непосредним старешинама.

Окружни начелник се првенствено стара о реду, миру и безбедности у округу, јер су то битни услови за рад и напредак. У том циљу он непосредно располаже целокупном оружаним / јавном силом у округу, чији старешина му је непосредно потчињен.

У данашњим приликама, после непосредно преживљене комунистичке опасности, са толико материјалних жртава и жртава у крви, које се опасности још нисмо потпуно ослободили, првенствена дужност г.г. окружних начелника биће, да са свим својим органима

приступе даљем енергичном чишћењу Србије од комуниста, а да истовремено приступе лећењу рана претрљених у борби са том немани. Да би се ово постигло г.г. окружним начелницима дају се следеће директиве:

I

Влада Народног спаса стоји на ставишту да у данашње време нема и не сме бити места партиском политизирању, нити се сме дозволити организовање партиско-политичких група. Данас сви честити и исправни Срби морају се сврстати у један национални фронт и заједничком снагом радити на националном препороду и обнови земље. Само уједињени и сложени прожети заједничком националном свешћу и вођени од Владе Народног спаса, Срби могу добити оно место у оној Европи које им по њиховом броју и њиховој животној снази припада.

Ради тога г.г. окружни начелници неће допустити никакав партиско-политички рад на терену ни једној политичкој групи, и забраниће свако партиско-политичко груписање-организовање на терену. Забраниће и све партиско-политичке знаке.

Стараће се да се изглади и заборави из прошлости све оно што је раздвајало и делило људе на разне политичке групе и тако цепало и слабило народне снаге. Тако радећи биће најлакше и најбрже приправљен пут за скупљање свих честитих Срба у један фронт, и биће омогућена брза национална и привредна обнова земље.

II

Посветити највећу пажњу чишћењу терена од комуниста и других елемената опасних по ред и мир. У овом циљу г.г. окружни начелници стараће се о извршењу наређених мера за зимску противакцију у наредби Министрства унутрашњих послова I Бр. 11995 од 19 новембра 1941 године. Ради тога одмах приступити прикупљању таквих људи. Тако прикупљене људе делити у две категорије. У прву категорију ће доћи они који су се теже огрешили о постојеће законе. Њих предвести, према природи кривице, преким судовима на поступак или концентрационе логоре. Мање опасне одмах формирати у радне чете и употребљавати на јавним радовима и за друге послове.

III

Добра безбедност и правилно функционисање целокупног државног апарата условљено је првенствено добрим чиновницима. Због тога ће г.г. окружни начелници одмах приступити прикупљању података о свим чиновницима уопште-њему подређених и оних из других ресора ван склопа унутрашње управе, - па ће компромитовано чиновништво у вези са комунистичком акцијом предложити према степену кривице, или за стављање под суд или шиљањем у логор.

___ НЕДОСТАЈЕ СТРАНА 3 ___

а сваки орган власти мора бити начисто стим да су власти ради народа. У овим тешким временима народ дугује послушност властима, а власт мора да води очинску бригу о народу. Ако и народ и власт овако схвате своју улогу, то ће бити најбоље јемство за добро оба-вљање послова у округу. Г.г. окружни начелници морају се постарати да тако и буде.

VI

Хитно извршити смену општинских управа где се за то потреба указује.

На челу општинских управа довести најбоље млађе људе, који ће енергично и поштено водити послове. Код избора ових људи не руководити се никаквим партиским или другим личним разлозима. Оно што је најчеститије и најбоље у нашем народу мора доћи до изражаја.

VII

Пошто смо пред оснивањем полицијског корпуса г.г. окружни начелници ће одмах да се постарају за зграде и уопште смештај формација и органа јавне силе, који ће им бити додељени, како би одмах по доласку у округ могли бити упућени на своја места и на дужност.

VIII

Исто тако приступиће свима расположивим средствима довођењу у ред и оспособљењу од комуниста оштећених саобраћајних сретстава, објеката и других јавних добара и њиховом даљем чуходно наредби Претседништва Министарског савета I Бр. 11994 од 22 новем-

бра т.г. На исти начин приступити и обнови приватних добара која су уништили комунисти користећи за то радне чете и друга расположива сретства.

IX.

У пострадалим крајевима г.г. окружни начелници ће предузети све потребне мере за збрињавање пострадалих лица и олакшати им да преживе ове тешке зимске дане. Не мање бриге посветити збрињавању избеглица. У том циљу у свим окружним и среским местима основати одборе за зимску помоћ у којима нагажовати угледне, утицајне и честите људе, којима дати потстрека за агилан рад, јер је збрињавање пострадалих, избеглица и сиротиње исто тако један део великога плана обнове Србије.

Држава је оскудна у материјалним сретствима, па ће бити дужност ових одбора да апелују на све Србе, ија њихов патриотизам, на њихове осећаје према ближњима и њихову хуманост да притекну, сваки према својим могућностима, у помоћ пострадалима и невољним Србима, јер је то и племенита и узвишена дужност свакога Србина.

X.

Једно од важних питања данашњег времена је и снабдевање намирницама и животним потребама градског становништва, и становништва пострадалих крајева о чему ће г.г. окружни начелници водити нарочиту бригу, како би овај терет подједнако сносили и поједини крајеви и појединци, а да то снабдевање не води привредном исцрпљену ни једних ни других. Исто тако ће г.г. окружни начелници водити бригу о уредном снабдевању сељачкога света његовим и најважнијим потребама.

XI.

Комунистичка акција тешко је погодила нашу привреду не само у уништењу готових добара већ и сметањем јесење сетве. Г.г. окружни начелници ће преко подручних органа учинити све што је потребно да се искористи сваки погодан дан за обраду поља и сва радна снага народа по принципу солидарности и узајамног помагања, јер је и то опште добро на коме је дужан сваки са сарањује.

XII.

Г.г. окружни начелници позваће грађанство на вршење своје дужности према земљи уредним плаћањем државних и самоуправних дажбина.

Комунисти су сем опљачкане готовине из државних и самоуправних каса онемогућили и прикупљање ових прихода без којих земља не може да опста ни у редовним приликама, најмање данас кад треба обнављати порушено и упропашћено и помоћи толиким пострадалим Србима.

Органи власти у чију надлежност спада прикупљање државног пореза и других дажбина наложити да енергично приступе послу, но и са потребним тактом и уљудношћу.

XIII.

Одмах по пријему дужности нарочито је потребно да г.г. окружни начелници доведу у хармонију међусобне односе појединих оружаных одреда. Настојати да се одреди посвете само своме узвишеном задатку, ману се међусобних трвења и престану са испадима. Да се према народу опходе коректно и благонаклоно, да народ осети, да је то њихова истинска заштита. Због тога морају одмах престати више пута констатоване и неосноване и неправедне реквизиције, разни начини одузимања ствари и други испади одреда према народу, често пута насилнички и увредљиви, јер наш народ тешко подноси неправду и увреде.

XIV.

Констатовано је да је народ политички дезоријентисан, због тога му је лако приступачна страна и непријатељска пропаганда за којом се без размишљања поводи. То је и био разлог да деструктивни елементи повуку за собом или подвргну своме утицају знатан број нашег ваљаног и честитог свега, нарочито сељака и омладине.

Да би се наш народ ослободио утицаја стране пропаганде потребно је да буде добро, на време и објективно обавештен како о догађајима у земљи тако и у свету. Кад народ буде имао добра обавештења о свему томе, нема бојазни, да ће бити склон да поверује страном пропаганди и страним агентима и да ће опет поћи странпутицом. Наш трезвени и

разумни народ при добрим и објективним обавештењима умеће да нађе пут којим ће поћи ка остварењу идеје: обнова Србије пре свега и изнад свега.

У том циљу г.г. окружни начелници основаће у својим начелствима отсеке за пропаганду, у којима ће запослити способне, рутиниране људе, који ће умети да искористе сва савремена пропагандна сретства за обавештавање народа.

XV.

Г.г. окружни начелници у седиштима фелдкомандантура (Београд, Ниш и Краљево) имаће специјална овлашћења да по извесним пословима немачких власти достављају својим колегама на територији односне Фелдкомандантуре захтеве и сугестије немачких власти. Стога се препоручује свим осталим г.г. окружним начелницима да следују оваквим захтевима и сугестијама.

XVI.

Са овим инструкцијама биће упознат Управни штаб Војног Заповедника у Србији и замољен да о свему томе обавести респективне фелдкомандантуре и Крајскокомандантуре ради што тешње сарадње са г.г. љкружним начелницима.

Скреће се пажња г.г. окружним начелницима да је у обостраном интересу и неопходно што тешњи контакт и приснија сарадња са немачким властима, коју треба одмах успоставити и даље непрекидно одржавати.

XVII.

У смислу свега напред изложеног потребно је да г.г. окружни начелници сваког 1 и 15 у месецу достављају своје извешта; је:

- 1) о општој ситуацији у округу, -
- 2) о расположењу народа и његовим стремљењима, - и
- 3) о предузетим мерама и постигнутим резултатима на општем добру заједно са својим даљим намерама и предлозима.

Окружни начелници као највиши носиоци власти у округу имају да се старају о целокупном привредном, културном и моралном животу и напретку народном, у ком циљу ће предузимати потребне мере и чинити Влади своје предлоге имајући у виду једино добро народа, обнову Србије.

Све што је напред речено служи као директива г.г. окружним начелницима, али у том оквиру г.г. окружни начелници морају испољавати своју личну иницијативу. Исто тако и по свим осталим проблемима, који у овом упуту нису додирнути, а који се могу појавити на терену г.г. окружни начелници предузимаће потребне мере по личној иницијативи, не чекајући наређења.

Све послове у округу г.г. окружни начелници ће водити по принципу личне одговорности и стараће се да се тај принцип спроведе и кроз све остале установе у округу.

Овим се г.г. окружним начелницима дају широка овлашћења за рад на терену, али се зато и чине одговорним за све оно што не би било добро у округу.

ПРЕТСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ САВЕТА,
Министар унутрашњих послова
Милан Ђ. Н.

ШЕФ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
КОМАНДАНТ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
I Бр. 29609
15 октобра 1942 год.
Београд

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 23/6-16.
19 II

Предмет: Правилно достављање извештаја.

ОКРУЖНОМ НАЧЕЛНИКУ

Свакодневно се дешава да Српска државна безбедност о догађајима који спадају у њен полицијски делокруг прима од стране подручних начелстава у једном истом предмету по неколико извештаја истоветне садржине.

Овакови случајеви који су редовна појава догађају се услед неправилног поступка органа на терену и погрешног тумачења прописа члана 2 Уредбе о образовању службе државне безбедности.

Према садашњој пракси, Срески и Окружни начелници упућују извештаје који спадају искључиво у делокруг Шефа Српске државне безбедности или само Министарству унутрашњих послова, или истовремено и Шефу Српске државне безбедности.

У сваком случају све овакове извештаје Министарство унутрашњих послова доставља Српској државној безбедности као врховној полициској установи, тако, да се по једном истом случају примају два истоветна извештаја.

Догађа се и то да првостепене управне власти поред извештаја Окружном начелнику извештавају по конкретној ствари и једну и другу од горе поменутих врховних установа, не обавештавајући о томе своју непосредно претпостављену власт, тако, да Српска државна безбедност у даном случају располаже о једном истом догађају са три и четири једнака извештаја.

Члан 2 поменуте Уредбе јасно је одредио оквир надлежности Шефа Српске државне безбедности и прецизирао, да у састав Шефа Српске државне безбедности улазе Команда српске државне страже, те Одељење за државну заштиту и Одељење јавне безбедности као саставни део Команде јавне безбедности. Истом Уредбом изрично је нормирано да у делокруг поменутих установа улазе сви послови полициске природе, тако да је свака интерпретација која би одвајала од ових јасних одредаба погрешна и ствара сувишну преписку, а тиме у вези и непотребно трошење данас толико скупог материјала.

Да би се у будуће избегло овој погрешној пракси, моле се Окружни начелници да у изложеном смеру издаду подручним органима потребна упутства уважавајући следеће:

1. Сви послови који су раније спадали у надлежност Српске државне страже Одељења за државну заштиту и Одељења јавне безбедности улазе у делокруг Шефа Српске државне безбедности.

2. Извештаји упућивани раније Одељењу за државну заштиту и Одељењу јавне безбедности, упућују се сада – ШЕФУ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ – КОМАНДИ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ.

3. Све овакове извештаје упућиваће првостепене власти преко надлежног Окружног начелника сем изузетно хитних случајева, који по својој важности и хитности могу оправдати непосредно обраћање првостепених власти врховном надлештву.

./.

У овим изузетним случајевима првостепена власт ће извести о догађају истовремено и надлежног Окружног начелника уз напомену, да је исти извештај достављен и Шефу Српске државне безбедности.

Препоручује се Господи Окружним начелницима да у смислу изложених упута издаду потребна наређења подређеним органима, с тим да се истих до даљих инструкција најстриктније придржавају.

ШЕФ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ,
Драги Јовановић

ДОСТАВЉЕНО:

Окружном начелнику – свима /сем Баната/

NdA K19 II F6 D24

<p>МНО ФНРЈ Архив Народно-ослободилачког рата Бр. Рег. <u>24/6-1</u> <u>19 II</u></p>

СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ

Број 136-А од 26 децембра 1941 године,
Година XXIII

На основу члана 1 Уредбе о измена постојећих прописа и доношењу нових М.с. Бр. 1118 од 16 септембра 1939 године Министарски савет прописује

УРЕДБУ
О АДМИНИСТРАТИВНОЈ ПОДЕЛИ ЗЕМЉЕ

Члан 1

Општа управа у Србији врши се по окрузима, срезовима и општинама.

Члан 2

Округ је управна и самоуправна јединица. Организација окружне самоуправе прописана се посебном Уредбом.

Члан 3

Округа има 14 и то:

- 1/ Округ банатски са седиштем у Петровграду;
- 2/ Округ београдски са седиштем у Београду;
- 3/ Округ ваљевски са седиштем у Ваљеву;
- 4/ Округ зајечарски са седиштем у Зајечару;
- 5/ Округ крагујевачки са седиштем у Крагујевцу;
- 6/ Округ краљевачки са седиштем у Краљеву;
- 7/ Округ крушевачки са седиштем у Крушевцу;
- 8/ Округ лесковачки са седиштем у Лесковцу;
- 9/ Округ митровички са седиштем у Косовској Митровици;
- 10/ Округ моравски са седиштем у Ђуприји;
- 11/ Округ нишки са седиштем у Нишу;
- 12/ Округ пожаревачки са седиштем у Пожаревцу;
- 13/ Округ ужички са седиштем у Ужицу;
- 14/ Округ шабачки са седиштем у Шапцу.

Члан 4

1/ Округ банатски сачињавају срезови: алибунарски, са седиштем у Алибунару, белоцрквенски са седиштем у Белој Цркви, великобечкеречки са седиштем у Петровграду, великокикински са седиштем у Великој Кикинди, вршачки са седиштем у Вршцу, Јаша Томићки са седиштем у Јаша Томићу, ковачички са седиштем у Ковачици, ковински са седиштем у Ковину, новобечејски са седиштем у Новом Бечеју, новокањишки са седиштем у Новом Кнежевцу и панчевачки са седиштем у Панчеву.

2/ Округ београдски сачињавају срезови: врачарски са седиштем у Београду, грочански са седиштем у Гроцкој, јасенички са седиштем у Смедеревској Паланци, колубарски са седиштем у Лазаревцу, космајски са седиштем у Сопоту, младеновачки са седиштем у Младеновцу, орашки са седиштем у Великом Орашју, подунавски са седиштем у Смедереву посавски са седиштем у Умци.

3/ Округ ваљевски сачињавају срезови: ваљевски са седиштем у Ваљеву, колубарски са седиштем у Мионици, подгорски са седиштем у Каменици, посавски са седиштем у Обреновцу и тамнавски са седиштем на Убу.

4/ Округ зајечарски сачињавају срезови: бољевачки са седиштем у Бољевцу, брзопаланачки са седиштем у Јабуковцу, заглавски са седиштем у Књажевцу, зајечарски са седиштем у Зајечару, кључки са седиштем у Кладову, крајински са седиштем у Салашу, поречки са седиштем у Доњем Милановцу, неготински са седиштем у Неготину и тимочки са седиштем у Андрејевцу.

5/ Округ крагујевачки сачињавају срезови: гружански са седиштем у Крагујевцу, качерски са седиштем у Белановици, крагујевачки са седиштем у Крагујевцу, лепенички са седиштем у Рачи, опленачки са седиштем у Тополи, орашачки са седиштем у Аранђеловцу и таковски са седиштем у Горњем Милановцу.

6/ Округ краљевачки сачињавају срезови: драгачевски са седиштем у Гучи, жички са седиштем у Краљеву, љубићки са седиштем у Прељини, моравички са седиштем у Ивањици и трнавски са седиштем у Чачку.

7/ Округ крушевачки сачињавају срезови: жупски са седиштем у Александровцу, копаонички са седиштем у Брусу, крушевачки са седиштем у Крушевцу, ражањски са седиштем у Ражњу, расински са седиштем у Крушевцу и трстенички са седиштем у Трстенику.

8/ Округ лесковачки сачињавају срезови: власотиначки са седиштем у Власотинцима, добрички са седиштем у Прокупљу, Јабланички са седиштем Лебану, косанички са седиштем

у Куршумлији, лесковачки са седиштем у Лесковцу и прокупачки са седиштем у Прокупљу.

9/ Округ митровички сачињавају срезови: вучитрнски са седиштем у Вучитрну, дежевски са седиштем у Новом Пазару, лапски са седиштем у Подујеву, митровички са седиштем у Косовској Митровици и студенички са седиштем у Рашкој.

10/ Округ моравски сачињавају срезови: белички са седиштем у Јагодини, деспотовачки са седиштем у Деспотовцу, левачки са седиштем у Рековцу, параћински са седиштем у Параћину, раванички са седиштем у Ђуприји, ресавски са седиштем у Свилајнцу и темнићски са седиштем у Варварину.

11/ Округ нишки сачињавају срезови: алексиначки са седиштем у Алексинцу, бањски са седиштем у Соко Бањи, белопаланачки са седиштем у Белој Паланци, моравски са седиштем у Житковцу, нишки са седиштем у Нишу, сврљишки са седиштем у Сврљигу и лужнички са седиштем у Љуберађи.

12/ Округ пожаревачки сачињавају срезови: голубачки са седиштем у Голупцу, звишки са седиштем у Кучеву, млавски са седиштем у Петровцу, моравски са седиштем у Жабарима, пожаревачки са седиштем у Пожаревцу, рамски са седиштем у Великом Градишту и хољски са седиштем у Жагубици.

13/ Округ ужички сачињавају срезови: ариљски са седиштем у Ариљу, златиборски са седиштем у Чајетини, пожешки са седиштем у Пожези, рачански са седиштем у Бајиној Башти, ужички са седиштем у Ужицу и црногорски са седиштем у Косјерићу.

14/ Округ шабачки сачињавају срезови: азбуковачки са седиштем у Љубовији, јадрански са седиштем у Лозници, мачвански са седиштем у Богатићу, посавамнавски са седиштем у Владимирцима, поцерски са седиштем у Шапцу, и рађевски са седиштем у Крупњу.

Члан 5

Подручје града Београда чини засебну управну јединицу, стоји под непосредном управом и надзором влашћу Министра унутрашњих послова а зове се Управа града Београда.

Члан 6

Надлештво округа као управне јединице носи назив: Окружно начелство округа Н. Ближе одредбе о организацији начелства прописаће се посебном Уредбом.

Члан 7

На челу округа стоји окружни начелник. Он је држани чиновник и поставља се на предлог Министра унутрашњих послова из редова државних службеника или лица слободне професије, без обзира на прописе о школској спреми и ограничења из § 49 Закона о чиновницима.

Звање окружног начелника распоређује се од III/1 до II/1 групе.

Окружни начелник који се нарочито истакне на свом положају може бити унапређен од изузетно § 49 Закона о чиновницима одлуком Министарског савета на предлог Министра унутрашњих послова.

Члан 8

Окружни начелник је претставник Владе и врши највишу политичку и општу управну власт у округу. Он се стара као добар домаћин за добробит свих својих грађана, бди да у његовом округу буде увек ред, да је свакоме грађанину у округу потпуно ујемчена лична и имовна безбедност, отклањајући својим брзим и енергичним мерама и наредбама све што би томе могло сметати. Окружни начелник отправља послове своје законске надлежности помоћу политичко-управних чиновника, стручних референата и помоћног особља. Њему су потчињена сва надлештва и сви органи опште управе у округу. Додељени референти, остали потчињени органи и помоћно особље обављају службене послове по упутствима и наређењима окружног начелника.

Окружни начелник као другостепена управна власт решава по жалбама противу одлука и управних аката њему потчињених власти и органа. Он врши надзор над самоуправама према прописима Закона и Уредаба о организацији односних самоуправних тела.

Члан 9

У надлежност окружног начелника спадају сви послови из делокруга унутрашње управе, за које је према одредбама Закона о унутрашњој управи и осталим прописима био надлежан бан.

Члан 10

У надлежност окружног начелника спадају сви послови опште управе који према постојећим законским прописима не долазе у надлежност првостепених општих управних власти, а нису придржани ни за надлежност Министра.

Посебице у надлежност окружног начелника спадају сви послови опште управе, уколико су законима и одлукама надлежних министара на њега пренети:

I

- 1/ Послови и надзор над свима социјалним установама у округу.
- 2/ Старање о сиромашним и старим као и око свих хуманих установа.
- 3/ Заштита рада, инспекција рада, парних котлова и др., посредовање рада, надзор над радничким организацијама.
- 4/ Сви послови санитетске управе: болнице, купалишта, лечилишта, затим надзор над санитетским и апотекарским организацијама у округу.

II

- 1/ Сви послови који се односе на оснивање, уређење и рад народних школа, грађанских, државних и приватних, као и свих нижих стручних школа.
- 2/ Подизање, одржавање и снабдевање свих поменутих школа.
- 3/ Надзор и старање над свим задужбинама у округу.
- 4/ Надзор над свима друштвима у округу.

III

- 1/ Послови око унапређења ратарства, виноградарства, повртарства, ливада и пашњака, као и надзор над извршињем свих закона који се односе на унапређење биљне производње и сузбијања биљних болести и штеточина.
- 2/ Сви послови око сточарства и ветеринарства у округу.
- 3/ Послови који се односе на пољопривредне организације и удружења у округу.
- 4/ Послови колонизације и комасације.
- 5/ Пољска полиција.
- 6/ Метеорологија; и
- 7/ Исхрана становништва.

IV

- 1/ Извршење закона о шумама и лову.
- 2/ Сви послови око пошумљавања голети и крша као и обнова шума, које се искоришћују.
- 3/ Надзор над самоуправним, црквеним и вакуфским шумама, као и послови који се односе на имовине општине и земљишне заједнице у округу.
- 4/ Надзор над свим државним рудницама.

V

- 1/ Надзор над акционарским и командитним друштвима, привредним и кредитним задругама и осталим установама које се баве примањем улога на штедњу.
- 2/ Сви послови који се односе на трговачке, индустријске и занатске организације у округу.
- 3/ Доношење свих одлука по Закону о радњама.

VI

- 1/ Пројективање, грађење и одржавање свих недржавних путева и мостова.
- 2/ Пројектовање, израда и одржавање недржавних зграда намењених јавној употреби, као и надзор над одржавањем државних зграда и других архитектонских објеката у округу.
- 3/ Доношење свих одлука о постојећим грађанским прописима уколико их Министар грађевина није задржао за себе.
- 4/ Уређење водених токова, канализација и снабдевање водом, искоришћавање водених снага, као и давање дозвола за искоришћавање водених снага уз претходно одобрење Министарства грађевина; мелиорација и сви послови односно водених¹⁴ задруга.

¹⁴ Прецртано слово „е“.

Члан 11

Све напред наведене послове окружни начелник врши под врховним надзором и упутствима ресорних министара, на основу постојећих закона.

Члан 12

Окружни начелник поставља, унапређује, премешта, пензионише, уважава оставке и отпушта званичнике, служитеље, званичнике дневничаре, служитеље-дневничаре, као и надничаре опште управе на подручју округа према прописима који регулишу статус државних службеника.

Члан 13

Окружни начелник се стара за економски и културни развој у своје подручју водећи рачуна и о томе да самоуправни терети не спречавају нормални економски живот и здрав културни напредак. Уколико окружни начелник сходно мерама у свом делокругу не може да уклони установљене сметње, које спречавају жељени развој округа дуж — је да се обрати надлежном министру и министру унутрашњих послова.

Члан 14

Окружни начелник је претпостављена власт свима властима и органима опште управе и врши надзор над свим осталим властима и органима у округу у погледу њиховог рада, а нарочито му се ставља у дужност да будно прати рад свију јавних органа у служби као и њихово понашање ван службе. Све неправилности провериће у споразуму са старешином дотичног надлештва, а према потреби о резултату¹⁵ известиће надлежног министра.

Члан 15

У случају народног интереса и елементарних непогода окружни начелник је овлашћен да нареди употребу народне радне снаге као и службе рада и да организује помоћну службу. Ради потпоре невољних служиће се постојећим хуманитарним организацијама и стварати нарочите помоћне установе.

Члан 16

Пратећи све значајне појаве економске, културног и социјалног живота у округу, окружни начелник је дужан да о њима као и о стању јавне безбедности и о свима важним догађајима у округу подноси Министру унутрашњих послова односно надлежном ресорном министру појединачне и повремене извештаје са евентуалним предлозима.

Члан 17

Као помоћни орган окружном начелнику се додељује помоћник окружног начелника. Он замењује окружног начелника у свим случајевима отсуности и спречености.

Помоћник окружног начелника поставља се из редова политичко управних чиновника који имају најмање 12 година државне службе од којих бар 8 година политичко управне службе.

Звање помоћника окружног начелника распоређује се од IV/1 до III/2 групе.

Члан 18

Министар унутрашњих послова припремиће све што је потребно за увођење у живот ове Уредбе.

Најдаље у року од месец дана, кад ова Уредба ступи у живот почиње пословање у окрузима а истовремено приступа се ликвидацији досадашњих бановина.

Сви досадашњи банови, вршиоци дужности бана, њихови помоћници, као и остало особље код Банских управа, стављају се на расположење.

Окружним начелницима ће се доделити потребни политичко управни чиновници и стручни референти, као и помоћно особље из досадашњих Банских управа и самоуправа а по потреби и из појединих министарстава.

¹⁵ Прецртано прво слово „а“.

Члан 19

Министар унутрашњих послова у споразуму са Министром финансија, а по одобрењу Претседника Министарског савета донеће Уредбу, којом ће се утврдити имовина и одредити начин управе и буџетирања са приходима досадашњих бановина и појединих банских установа.

У исто време Уредбом ће се прописати на који ће се начин уредити и ликвидирати имовински односи, потраживања и дугови бановина и установа, држећи се начела да се свакој територији накнади оно што овом деобом и ликвидацијом бановинске самоуправе буде изгубљено.

Исто тако Уредбом ће се прописати потребне одредбе о уређењу односа бановинског самоуправног особља.

Члан 20

Овлашћује се Министар финансија да у сагласности са Претседником Министарског савета и Министром унутрашњих послова Уредбом изврши све промене у државном буџету за буџетску 1942 годину, које буду потребне за увођење у животе ове Уредбе.

Члан 21

Управно подручје Помоћника Бана Дунавске бановине, постаје округ банатски.

Округ банатски задржава уређење и управу по одредбама Уредбе о унутрашњој управи у Банату, од 14 јуна 1941 године.

Исто тако округ митровички задржава уређење и управу по одредбама Уредбе о уређењу и управи у области Косова од 6 августа 1941 године.

Члан 22

Ступањем на снагу ове Уредбе престају важити сви прописи који су супротности са њом.

Члан 23

Ова Уредба добија обавезну снагу кад се обнародује у Службеним новинама.

ПРЕТСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
АРМИЈСКИ ЂЕНЕРАЛ,
Милан Ђ. Недић с.р.

М.с. Бр. 2469
18 децембра 1941 године
Београд

/Следују потписи осталих г.г. Министара/

Рег. бр. 21/2-15, кут.1

К О Н Ф Е Р Е Н Ц И Ј А

Претседника Владе Народног Спаса, армијског ђенерала Г.МИЛАНА Ђ. НЕДИЋА и Министра унутрашњих послова Г. МИЛАНА Ж. АЋИМОВИЋА са новопостављеним окружним начелницима у Србији, одржана 27. децембра 1941. године у Београду у згради Претседништва Министарског Савета

П р и с у т н и :

- Претседник Министарског Савета, армијски ђенерал г. Милан Ђ. Недић
- Министар унутрашњих послова г. Милан Ж. Аћимовић
- Помоћник Министра унутрашњих послова г. Цветан Ђорђевић
- Изванредни Комесар за чиновничка питања г. Танасије Динић

-Претседник Министарског Савета, армијски ђенерал Милан Недић:

Господо, ја сам лично дошао међу Вас, да Вас поздравим и видим и да Вам кажем да је данашњи дан један историјски дан у животу нашем ојађене земље – мајке Србије. Да Вам не говорим дугачко. Ви знате да смо ми до пре извесног кратког времена били саставни део Југославије. Југославија, ту реч Југославија нисмо ми Срби измислили. Ми смо увек знали

само за једну реч – Србију, Велику Србију, и ми војници и Ви сви остали. Ви знате, када смо били и 1912. Године и 1913. и 1914. и 1915. и 1916. и 1917. и 1918, нарочито 1918. године, када смо полазили са Солунског фронта овамо, да смо ми малим људима, војницима, увек говорили само једну идеју и једну мисао, а та је мисао била Велика Србија. Та велика мисао водила нас је све ка победи, она нас је све амалгамисала у једну целину и дала нам снаге да изборимо оно што смо хтели. Али с мора мајстори измислили су један израз за своје рачуне, и ако хоћете, за своје смерове, мрачне смерове према српском народу – измислили су Југославију и звали Србе у Југославију.

Српски народ, који ја добро познајем, у души је честит, поштен, јунак, пун снаге и пун живота, он је питао, шта је то Југославија, па му је речено: то је једна општа кућа, у коју треба да уђу три брата, равноправни, једнаки, да буде та кућа мила свима. И српски народ, по души честит, јунак и исправан, ушао је са најбољим интенцијама, мислима и жељама у ту кућу, мада он није ту кућу измислио. Српски народ одмах је пригрлио сву своју браћу. Али, ето, шта је било са том браћом и какви су резултати.

У Југославији, да не улазим у детаље, али у Југославији национализам хрватски појачао се до страшног плуса: Словенци, који нису имали национализма, створили су свој национализам у Југославији, и то један ултранационализам. А шта је било са Србима, који су били најнационалнији? Они су изгубили своју националност и разбили се, у парам-парчад су се разбили.

Ја могу да Вам кажем да сам имао прилике у току времена да видим, колика је била духовна пометеност српског народа. Да Вам зато наведем само један стваран пример. Кад сам отишао у Орашац, моје село код Тополе, неколико година после стварања Југославије, видео сам тамо сељаци који су поскидали шајкаче и метнули неке качкете на главу. Питао сам, зашто су то учинили, јер ме је то изненадило. Они су ми казали: - па сада смо Југословени. То је духовна пометеност српског народа, и та духовна пометеност довела га је до катастрофе. А ево како. Када је дошла криза, српски народ је вукао ту Југославију, јер то су ови с мора мајстори тако и удесили. Они су на грбачу српског народа натоварили ту вештачку грађевину. Српски народ је вукао ту кућу на својој грбачи и био главни стожер и ослонац њен, вукао је и чувао на својој грбачи двадесет и неколико година. Он је због тога платио много. Ви видите, овде по нашој Србији, све је остало по старом, како што је било и пре 20 година. Има вароши које нису везане путевима, има у Србији села где није ни једна једина кућа направљена, имате у њој људи који су и даље остали сиротиња и одрпанци; а кад сте отишли тамо, у оне крајеве где су били Хрвати и Словенци, тамо се видео нов живот, страховито бујан живот. Узмите само Загреб или Љубљану, узмите целу Словеначку, која је изграђена као из 1001 ноћи, тамо су хотели, аутостраде и путеви до цркава на 2500 метара висине. Све то изграђено је за време од 20 година. Један факат: Аустрија није везала за толико стотина година Загреб са приморјем, односно са Сплитом, а ми у Југославији везали смо га за 20 година са три жељезничке пруге. Ко је плаћао све то? У Југославији претстављао је српски народ 50 и јаче процената. Он је све то носио на својој грбачи, није ништа тражио за себе, давао је све браћи, мислећи, кад су браћа, па да делимо све, све то нека буде свима, иако је српски народ био најжалоснији и најназаднији у сваком погледу, и културно и индустријски итд., да не набрајам све.

И шта се десило? Једног момента, када је дошао такав тренутак да је Југославија доведена у кризу као држава, у кризу где су је прилике у Европи натерале да и она уђе у један рат, - шта је радио српски народ онда? Као частан и поштен, српски народ скочио је на оружје, дограбио оружје и почео да брани ту општу кућу, кућу вештачку, која се звала Југославија. Он је први скочио да је брани, јуначки, поштено, и тукао се. Трупe су те биле под мојом командом у Јужној Србији, било је осам дивизија. Ја Вас уверавам да су се тукли као лавови. Било је таквих тренутака – кад Вам ово говрим – да ми се коса диже на глави. Скакали су на борна кола, голим рукама и хватали се за њих и ту су остајали, остајали су зато на тим тенковима, што нису имали довољно модерних средстава за одбрану.

А шта је било са нашом браћом? Они који су измислили Југославију, они нису хтели да је бране. Они су наједанпут отворили врата и Југославија се срушила као свака кућа од карата. Српски народ стао је тада одједанпут, погледао и питао се: - шта ово би?! Где су браћа?! Те браће нигде није било, нигде ни од корова. Српски народ изгубио је тако оријентацију, јер је видео да је Југославија била само једна варка. Због тога није ни чудо што се после тога све ово десило код нас у српском народу и у Србији.

Да не би српски народ дошао више у такав положај да буде разбијен у парам-парчад, да он плаћа туђе грехове и цехове, Влада народног спаса, добивши поверење и најширих

слојева народа, дресирала је један програм. Тај програм зове се – Програм Велике Србије, све за Србију, све за српски народ, да идемо они старим путем, историјским, којим су ишли сви наши стари вековима, којим нас је водио и Свети Сава и сви наши цареви и краљеви. То је пут велики, широк, уравњен, знан целом свету, то је пут србизма и пут који води једном објекту, који се зове Велика Србија. Кад је тако јасна директива, онда српски народ неће више да залута ни лево ни десно. То му је остало од бабајка, то је усисао с мајчиним млеком и тим путем може само и да иде. На том путу је српски народ и пропадао и васкрсавао, али га је Српство и србизам увек дизало и држало. А сада, кад је скренуо са тога пута, умало што није отишао у грађански рат да се истреби, сам да се истреби.

Господо, ја знам да сте Ви сви велике патриоте, да сви овако осећате; да српско име мора да остане идеја водиља свих наших покољења, садашњих и будућих, и да нас само то може да очува од катастрофе у будућим данима и у будућности. Зато Влада народног спаса, тај програм тако састављајући, жели да га спроведе кроз цео српски народ и кроз цело Српство, мислећи да кад уједини Српство, да ће онда и српски народ бити количина за рачунање, и за пријатеље и за непријатеље. Кад се створи Велика Србија, тек онда имаћемо нешто у рукама и онда можемо да се погађамо с ким хоћемо, и лево и десно: хоће ли се у Југославију, у неки дуализам или триализам, у савезе или у разне друге комбинације. Онда ће се имати нешто у рукама. А до данас дали смо ми Срби у Југославију све а из ње нисмо изнели ништа, него смо остали разбацани, разједињени, и духовно и физички.

Први корак ка остварењу те велике идеје, која је нашла одзива – мени је жао што нисам понео са собом једно писмо, где ми пише из Лесковца један ученик IV разреда основне школе, који ми шаље један прилог од 100 динара и каже у писму овако: - Драги чика Недићу, ја сам се одрекао и бонбона и чоколаде и шаљем Вам 100 динара да их Ви употребите за одбрану Српства. Ето то је здрава идеја, видите, тај ученик је то видео бистрим оком и својом дечијом душом, да је то један здрав програм. Сада су биле код мене овде три даме, које су овако молиле: - само Српство, само Свети Сава, само у најширем правцу Светога Саве наша деца и омладина наша да се задоје идејом Српства... – у својим првим корацима, следејући томе великом осећају народа. Влада народног спаса приступа организовању нашег народа и даје му све, а од народа не тражи ништа. Први корак – то вам је организација државе.

Чему празни разговори. Ми не знамо колико ће рат трајати и не знамо кад ће да се сврши. За то време ми морамо да прикупимо своју снагу, да се Српство амалгамише, да се уједини и да тако чекамо суђени дан. Сматрамо да је та политика најздравија и за то ударамо прве темеље. Подела Србије, мајке Србије, на округе, сматрамо да то највише одговара интересима нашега народа. Сматрамо даље, да начелници окружни треба да буду домаћини, блиски народу, да они узму тај народ у своје руке, да му се што више приближе, да на њега утичу у свима правцима, и духовно и културно и материјално, да га бране од сваке напасти, па било она црвена, црна, жута или бела, и да високо носе барјак Српства.

Ето, то је идеја водиља Владе народног спаса. Ти окрузи треба да буду велика домаћинства, више аутономни, да се народ убудуће не жали на велику администрацију, да за свако питање, било оно мало или велико, не мора да се пита горе чак централа, него да се на лицу места решавају поједине ствари, тако да народ нити дангуби, нити материјално да трпи, нити уопште да буде огорчен што му се не свршавају ствари.

Кад би Вам казао извесне ствари из наше државне администрације, Ви би се згранули. На пример, у нашим судовима прошло је ове године 530 000 предмета. Од тих 530 000 остало је 510 000 предмета несвршено. То је, да се свако запита: - па може ли да опстане таква држава и такав народ, који не може да дође до правде. У неким судовима, као што је било овде у Београдском средском суду, где народ треба да дође до свога права, јер ту су све наследства, продаја кућа, продаја имања, и томе подобно, ту је било око 35000 несвршених предмета на крају године. Колика је од тога штета за целу државу, за њен углед, и колика је штета за приватнике, о томе нећу ни да говорим.

Дакле, реформе које имају да се предузму, морају да буду корените и мора да дође једно ново доба, где ће да се појаве нови људи и да смене оно старо, а старо више да се не поврати.

Први наш почетак је са начелницима окружним. Њихова појава у народу и долазак изабраних људи за начелнике окружне од огромног је значаја. Доцније ће Вам Господин Министар унутрашњих послова саопштити њихова имена. Влада народног спаса полаже много на њих, јер је то једно ново раздобље у животу српског народа. Мајка Србија треба да буде тако организована, да буде база и привлачна тачка за цело Српство. А ја, господо, да немам убеђење и уверење да је то наш општи интерес да се оствари, верујте, ја не би ни једног часа седео на овоме месту. Господо, начелник окружни, то ће бити један мали краљ

у округу. Ауторитет његов мора да буде висок, врло велики. Влада му то даје и издигла га је изнад свих осталих чиновништва, дала му је и ранг и материјално обезбеђење, дала му је и положај и важност; он је тај који треба да надгледа цео живот у округу. Ја на то нарочито ударам гласом, “цео живот” како струји у округу. Он мора да округ држи у рукама и да га води сигурно, да буде у њему као прави домаћин, да не буде оно старо што је било, да он заступа неке ненародне интересе, личне интересе. Нема више личних интереса, нема више партија, има само једна партија, а то је партија којој треба да служимо сви, пуном душом и до крајности предано, та партија је партија — мајка Србија. Начелници окружни морају да служе само њој, а преко њих и сви грађани. Тако проткана мајка Србија биће повезана у једну целину и тек тада ће моћи њој да приђе и све остало Српство и да се задахне истим духом, а не као што је раније било са разним фронтovima “војвођанским, јужно — србијанским и др.”, нигде Србина нема заједно. Ви знате да су наши претци казали “само Србину слога помаже”. Ми смо због неслоге изгубили царевину, па смо и сада изгубили све, па и оно највише — изгубили смо слободу, која нам је најдража и за коју се српски народ тукао стотине и стотине година.

Окружни начелници су, господо, позвани да воде надзор над целим административним апаратом у округу, па били то учитељи, професори, попови, управни чиновници и томе подобно. Они својим оком гледају како тај државни живот функционише, где шкрипи, где треба да притегну, где да се попусти, а где да се помогне. Они су ту као домаћини, добри домаћини, да не буде оно старо, да је начелник дошао само због положаја а не због народа, и да народ треба да служи начелнику а не он народу. Окружни начелник мора да служи народу и да се стално брине о њему, као о својој кући и о својим најмилијим.

Да би ауторитет начелника окружног био што већи, дат му је велики положај, дат му је ранг бригадног генерала, дата му је велика плата, дати су додатци и даће му се сва средства да испуни своју мисију, али понајвише даје му се моћ и снага силе, да би закон добио важност; даје му се оружана снага и сила, која ће бити под његовом командом у округу, а то је новоформирана оружана државна сила. Затим, због изузетно ванредних прилика, док то траје, дају му се и судови специјални, преки судови и даје му се нешто што је до сада код нас била непозната мера, даје му се батина. Дакле, право на батинање. А Ви ћете видети и видели сте због чега је то уведено. Има света коме не помаже ни реч, ни савет, ни затвор, ни казна, али помаже батина. Па кад се неко избатина два или три пута, нарочито они који у овим тешким данима на рачун гладних и бедних желе да зарађују, морају се батинати, па ако и то не помогне, онда се као штетни морају да избаце из друштва, јер у овим данима не осећају ништа за свога ближњег, него хоће на његов рачун да се богате. Те мере, кажем, изузетне су и те мере треба нарочито употребљавати, онако одмерно и разумно, да то не пређе у самовољу и да не пређе у тешкоћу управљања, да се народ не дигне противу тих мера, неко кад се неко правично избатина, да се каже “алал му вера”, као што су сви казали мајору г. Кораћу “алал му вера”, који је избатинао једну Американку тамо у Пожези.

Ауторитет начелника окружног треба да је висок, светао, као год она кула светиља коју ма с које стране мора јој прилазити видите увек да светли. Тако и цео народ треба да гледа у његову правичност и исправност и енергију, са највећим поверењем. Окружни начелник треба да иде по народу, он мора бити близак народу, он стално треба да је с народом у додиру. Зато му се дају помоћници, који су стручни људи, који ће да воде администрацију, а окружни начелници да буду више у народу и да се посвете надзору и обиласку, јер то је најважнија ствар, то хоће наш народ, то је психа његова. Народ хоће да види свога старешину, да се посаветује с њим, да му искаже невоље своје, а кад је народ уз свога старешину, онда је то један успех коме нема равног. Народ је одан старешини који је на своме месту, који је поштен, честит, правичан и који брине о њему. Дакле, брига, стална брига о народу.

Господо, ја морам да вам кажем и неколико речи о данашњој ситуацији. Сви сте сведоци тешке ситуације, коју смо наследили. Долазећи на владу затекли смо комунисте ту око Београда. У унутрашњости је било још горе. Ми смо морали да искоренимо комунизам због тога да би живело Српство. Јесте, то је тешка ствар, ја признајем. Али, господо, кад на једном организму, који је иначе здрав, имате какву болну и тешку рану, ви идете код оператора и викнете му: - сеци ако треба руку, да остали организам остане здрав. И кад се таква болна рана исече, организам после остаје здрав. Ви сте видели да се комунистички покрет раширио код нас услед духовне поремећености нашег народа и то је водило катастрофи и грађанском рату, то је требало да нас сасвим ослаби и да будемо нула.

Ми, Влада народног спаса, скочили смо и казали српском народу: - не, још један корак, па би отишли у амбис, нестало би нас, него се, народе, прибери и врати на свој стари пут.

И наш народ је послушао. Ја сам специјално прво апеловао на Шумадију и она се прва отрезнила. Наш народ је послушао. Наш народ има један здрав инстинкт, он разликује шта је рђаво а шта добро, он види сваки добар пут и онда иде тим путем. Сада наш народ нико више не може да превари, са том фамом комунизма и тим комунистичким рајем.

Господо, још комунисти нису сасвим очишћени. Разбијени јесу, али се делимиче још налазе и то мора да се истреби, немилосрдан ту мора да буде један став до краја. Не сме да се има сажаљење ни према рођеном, само да се задовоље интриге српског народа. Ако се тако не поступи, онда ћемо опет доћи у грађански рат, а утиколи пре што ми имамо неке суседе који нам једнако подупиру кућу и једнако угарке бацају.

Ја не могу да Вам сада кажем све чињенице, шта се радило у Ужицу и шта се сада ради у Источној Србији, особито око Ниша и доле око Лесковца. Све су то, господо, туђи прсти. Ми знамо чији су то прсти, али смо за сада немоћни. Ми само можемо да се бранимо. Ми ћемо се одбранили, одбранићемо се нашим свесним устајањем противу те немани, и нашим правом да живимо и да останемо и да водимо ми Балкан и нико други.

То Вам је углавном по тој ситуацији на терену. На терену се налазе војни одреди. Ја кад сам дошао овамо, кад сам први пут ушао у кабинет, ништа нисам имао, имао сам само десет прстију. Питао сам за жандарме. Жандарми попустили, деморалисани, никакве власти. Ја сам пошао испочетка и добро је што сам пошао испочетка. Данас имамо приличну снагу, али та је снага хетерогена. На терену се налазе четници, добровољци, одреди војске, и код њих се осећа један фронтман. То је обично, то немојте да Вас изненади. Ова је ситуација револуционарна. У револуционарној ситуацији, ако сте читали све могуће револуције, а ја сам их добро читао баш за оних 95 дана кад сам био затворен, као да ми је сам Бог то казао, да све прелистам. Ми се старамо да све те одреде сменимо и заменимо, тј. да их увучемо у једну државну организацију, тако да држава располаже том организацијом, а не да се на њих може да утиче са стране и у другом правцу, у коме ми не желимо да иде наша државна политика.

Најважније је данас у овој револуционарној ситуацији, и то на скрећем пажњу окружним начелницима, обратити пажњу на пропаганду. Пропаганда, то је најмоћније средство данашњице. Она мора да буде и добро смишљена и добро вођена и добро организована. То се може са мало труда постићи, јер има људи на терену који хоће да помогну општој ствари и који хоће да метну главу за Српство у торбу, који хоће да кажу истину и који хоће да се заложу за овај програм српске владе. Такве људе треба пронаћи. За управљање и командовање најважнија је обавештајна служба. Један добар окружни начелник као домаћин не сме да затвара очи ни дању ни ноћу. Он мора да за ко му улази у кућу, зашто је ушао, колико је у њој пробавио, он не сме да дозволи субверзивним елементима да се у његовом делуругу одомаће, он налази пута и начина да их склони и уништи. За све то мора да има добру обавештајну службу, на којој почива цело управљање и командовање. Ко тога нема, за њега су сигурна изненађења одмах.

Господо, ми смо у изузетном положају. На пр. ја овде у цепу носим једну моју легитимацију, која каже да сам заробљеник на отсуству. Сви смо ми заробљеници. То нема да расправљамо данас: да ли је то морало да буде, да ли је требало да буде и зашто је то било. Ми морамо да се са стварношћу помиримо. Овде је окупатор. Ви знате да по међународном праву он има власт управљања над нашим отаџбином, и што нам је дао оволико самосталности у руковођењу унутрашњим пословима, то је његова добра воља. Другима није ни то дао, а није дао због тога што он рачуна на нас. Он рачуна на нас и помаже нас да се окрепимо, да станемо на своје ноге и да будемо количина за рачунање.

Господо, Ви ћете се у својим службеним пословима сретати са Немцима. Молим Вас да будете лојални и коректни према њима, јер све што би учинили противу њих, то би само штетило нама а користило нашим непријатељима.

Ја не могу пред овим широким форумом и скупом да говорим све, али Вам кажем да су утицаји са стране врло велики и да јучерашњи наши најогорченији непријатељи траже данас нас и траже контакт и траже помоћ од нас. Могу да Вам кажем и то, да они зверови који су нас таманили тамо на све могуће начине, пишу меморандуме и преклињу и правдају се и зову нас данас у помоћ и траже само Србију и само Србе и само са Србима. Господо, то значи много. Ми се још нисмо ни опоравили, имамо унутрашње муке, а већ се јављају ти који су главни кривци наше велике несреће.

Зато ми морамо са Немцима лојално сарађивати. Они ће нам олакшати умногом овај наш горак живот, морамо се покорити судбини и чекати свој суђени час. А и наш народ каже: - кога мораш молити, немој га љутити. Наш народ има велику филозофију и она је тачна и добро примењена.

Господи окружним начелницима дали смо најшира овлашћења, али тражимо од њих и пуну одговорност, пуну одговорност за све што се догађа у округу.

Ја ћу Вам казати у другом делу мога говора и специјалне дужности начелника окружног. А сада ћу Вам казати нешто што је најважније. Данас је најважније чишћење терена од комуниста. То мора да се спроведе, окрузи морају да се стабилизују и да дочекају пролеће сигурно, јер се на Балкану увек и вазда мути. Због тога се окрузи морају држати чврсто у рукама. Окрузи морају бити држани сигурно, морају бити у рукама начелника окружних. Г. Министар унутрашњих послова ће после објаснити на који начин и којим средствима. Он је израдио врло добра упутства, а пре извесног времена издата је и једна наредба о зимској акцији, која треба да се дословно извршује.

Друга једна ствар на коју хоћу да скренем пажњу господи будућим начелницима јесте неисправно чиновништво. Ту мора да се пречисти, мора да се чиновништво удари на често сито, јер је наш народ изгубио веру у чиновништво, па зато оно нема никаквог ауторитета, сви они чиновници који су били црвени или роза и корумпирани, неисправни, пијанице, картароши и томе подобно, треба да се избаце. Ви ћете одмах да прибегнете податке о таквим чиновницима, њима нема места у државној служби. Само они који врше своју дужност честито и одано и с пуно енергије, треба да остану, они ће да буду од користи народу, иначе ће се опет десити оно што је се и до сад дешавало, да се навуче жабокречина и устајала вода а народ да окрене леђа томе апарату који није на висини свога задатка и од кога не види позитивне резултате. Затим скрећем пажњу начелницима окружним да корупција мора да се гони, то је највеће зло, то је онај отров који улази у срж организма, трује га и тај организам мора да умре, нема му спаса. Ви ћете видети реформе које ће предузети Влада народног спаса, да то питање коренити реши будућим законодавством. Она не може све одједном, ми нисмо богови да узмемо штапић, да махнемо њиме па да све оно што су други кварили за 20 година одмах поправимо; ми смо обични смртни људи али са добром вољом да послужимо српском народу. Међутим, ми морамо да имамо потпоре од свакога који мисли овако као и ми, да је једини спас народа у честитој и доброј управи и у честитом и добром чиновништву.

Затим, једна најважнија ћелија државне управе јесте општинска управа. Ту треба поклонити највећу пажњу. То је основица, то је база, то је оно што је најближе народу и селу, да ту дођу најугледнији и најбољи домаћини, младост не искључује да буде заступљена у највишем степену, само треба да буду сви честити и светли, па да сваки од сељака може да каже: - дошли су нови људи, дошли су најбољи и најчеститији из наше средине. Никаквих других обзира не сме да буде, ни пријатељских, ни препорука, уопште никакви обзир. Јесте ли чули да је постојао један који је наплаћивао од људи да их не постави за одборнике? То је страшна једна појава. Тај заслужује да буде привезан за колац, да се нахрани киселим млеком да не иде на онај свет гладан, па да се убије.

Наш народ воли да се распитује. Кад је дошла Влада спаса имао сам идеју да окупим око претседништва, око владе, један народни сабор од најбољих домаћина из државе, али то нисмо могли да изведемо до сад, то ћемо извести доцније. Исто тако, око окружних начелника биће окружни одбор. Ви ћете видети из закона о самоуправама да ту треба да буду најбољи домаћини, да их с времена на време позивате, да се с њима саветујете, да чујете њихове молбе и жалбе, да чујете шта им треба и како им треба помоћи, нарочито у овим тешким данима, у данима кризе, треба много и много помоћи и много душе и много срца за тај свет, за тај народ. О томе ће Вам боље рећи г. Министар унутрашњих послова.

Даље могу да Вам кажем да господа окружни начелници треба да се што пре постарају за зграде за смештај оружане снаге. Сваки начелник имаће 1000 људи добро наоружаних, добро командованих и моторизованих, на своме расположењу. А у угроженим окрузима биће их и више, имаћемо и извесних резерви у неким местима да би се одржао ред и поредак и старање да што пре завлада здрав законски живот, та највећа гаранција за успех, како би народ дошао до мира и до своје личне имовне безбедности. Тога ради потребно је да начелници окружни имају силу да би закону дали највишу санкцију. Зато они треба да се постарају за смештај тих органа. Г. Министар унутрашњих послова у једној конференцији рећи ће где ће бити ти центри и где ће бити потребно да се нађу зграде, потребне за збрињавање тог полицијског корпуса или делова тога корпуса.

Господо, на нашој територији има велики број избеглица са свих страна. Кад кажем избеглице, право да Вам кажем, моје срце крвари. Нигде не налазим више бола него гледајући те људе. То су свети људи. Они су за Српство дали све. Замислите те људе, који су оставили све што су имали, они су само голу душу извукли и ништа друго, оставили све непријатељу

и дошли овде под окриље мајке Србије, донели само ту душу која је најдража српском народу и због које српске душе су и страдали, страдали су због идеје, због Српства што су га волели изнад свега. Они нису хтели да прелазе из вере у веру, да прелазе у усташе, они су Српство ставили изнад свега. То су већином били имућни људи и сада су дошли овамо и налазе се у беди и невољи. Дужност је наша – а ми смо гостопримљиви – да их помогнемо и колико можемо и колико не можемо, а у првом реду мора да се старају окружни начелници да им живот олакшају и тугу ублаже. То је света дужност, национална дужност.

Даље, начелницима окружним препоручујем нарочито вођење бриге о снабдевању целокупног становништва свога округа. Прилике су врло тешке и само велика љубав према народу и уморност могу да савладају те тешкоће. Кад се хоће, све се може. Ја морам овде подвучем један светао пример, а то је пример г. Томе Максимовића, који се заложује у толикој мери, да човек треба да види ту организацију за старање о избелицама, па да му скине капу и каже овако јавно: - хвала. Кад се хоће, може се. Треба хтети, па да видите како све иде.

Наш народ због ових догађаја није могао потпуно обделавати земљу. Ви знате да је 1% прошле јесени подбацио. А тај проценат идуће јесени сигурно ће бити дупло већи, и кад се већ ове године осећа несташница у појединим артиклима и намирницама, шта ће бити до године на јесен ако земља не буде обделана, зато кажем да начелници окружни треба да нађу начина да помогну, макар и мобом. Много је сирочића остало, много је угашених огњишта, све то треба један добар домаћин, а нарочито један добар начелник, да помогне, па било милом или силом.

Даље, још имамо једно да Вам кажем. Држава не може да функционише правилно ако народ не даје Богу Божије а Цару Царево, тј. мора да плаћа дације. Наш народ је сада пун новаца и начелници треба лепим начином да утичу на тај свет, да својим обавезама, као исправни грађани и Срби одговарају, тим пре што су наши задаци врло велики, јер макар ко дошао овде, тај се проблем поставља, треба вршити задатке Србије, Велике Србије, а без тих дација које треба да дођу од народа не може се ништа учинити, зато треба нарочитом пропагандом развити код народа осећање о његовој дужности.

Начелницима је омогућено да буду независни. Њих ће подупирати стручни људи, а начелници су ту да непрестано обилазе своје округе, своје срезове, да буду једнако у контакту са народом и да једнако буду на путу. Ја разумем, кад се појави један начелник да то треба да буде као да се појави највећи пријатељ и домаћин у сваком срезу и у сваком селу, око њега треба да се окупља народ и да има у њега поверење. Без вере, господо, не може се ништа, вера у једну идеју, у једног човека, то је данас све.

У исто време, ја препоручујем начелницима да шаљу извештај.

Све ово што сам казао мало је шире и по вертикалној и по хоризонталној равни, али сам морао да Вам кажем зато што сматрам да се сада ударају нови темељи новој држави, новом друштву и новом добу. Мора да буде једно гесло: - све за Србију, све за српски народ, ништа против њега!

Ето, то Вам је моја реч, моја порука, господо, молим Вас да то пренесете и однесете народу, тако да и он осети да се све ради за његово добро и за постизање циља који смо поставили, а то је Велика Србија. Сада изволите наставити рад са г. Министром унутрашњих послова.

*

- Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Господо, из говора г. Претседника владе Ви сте могли видети колики се значај придаје подели земље на округе и Вашој мисији коју ћете имати да спроводите у дело у Вашим окрузима. Можда никада у нашој скорој прошлости нису биле предузимане такве административне реформе и нису биле везиване толике наде, као што је то сада случај. Са овом поделом земље на округе и Вашим преданим радом, мора доћи ново време и нов дух. Ваш долазак у округ мора да се осети и тај долазак мора да представља нови датум у управно-политичком развоју наше земље.

Господо, Ви морате свакога поставити на своје место. Ви морате од свакога тражити да своју дужност врши савесно, предано и онако како то захтевају интереси нашега народа и државе. Ту, господо, морате бити немилосрдни. Ту се не сме поступати са неком сентименталношћу или другим обзирима. Сви морамо да служимо интересима Српства и интересима наше целине, који су изнад свега осталог, и ту мора свако да допринесе по својим могућностима и способности. Ако ко друкчије ради, он мора са Ваше стране да буде најенергичније доведен у оне границе које одговарају нашем постављеном задатку. Дакле,

ту морате бити немилосрдни и најригорозније спроводити то постављено начело.

Господо, Вама је пала у део част, да на овај начин послужите своме народу у овим тешким моментима, када је пламен рата обухватио цео свет. Лако је то било бити окружни начелник у Србији у мирно време. Међутим, данас српски народ очекује од Вас да дате све од себе да бисте олакшали његов положај и да бисте одговорили очекивањима која се на Вас полажу, да би се могло доћи до оне велике замисли о којој је говорио г. Претседник владе. Ја Вам то стављам на срце и молим Вас да поклоните своју пуну пажњу народу из кога сте поникли и за који Вас морају везивати сва Ваша осећања. Старајте се да издвојите све оно што је честито и исправно од онога што не ваља. Честит и исправан човек безусловно мора код Вас наћи пуну заштиту и подршку и помоћ у свако време и на сваком месту. Сви честити и исправни људи морају безусловно да осете да сте Ви њихова власт, да сте Ви ради њих тамо, а на другој страни, Ви морате бити страх и трепет за све оно што не ваља. Ви морате бити одлучни, јер нас само одлучност може ослободити оних људи који су и нама и нашем народу загорчали дане и који су могли да угрозе Српство још у тежој и опаснијој мери. Зато ја и кажем да према тим и таквим људима морате бити страх и трепет. Власт мора бити ауторитативна и она мора да заузме место које треба. Али зато та власт мора бити правична као Бог а строга као Дамаклов мач. Само тако народ може да поштује ту власт и да у њој гледа свога заштитника.

Господо, као што је лепо казао г. Претседник владе, ако је болестан један део тела, боље је онда тај део тела на време отсећи и тако спасти цео организам. Ми смо одприлике у сличној ситуацији. Сви сте Ви са терена и сви знате ситуацију. Хвала Богу, ми имамо један мали део света, једну шаку људи, која је покушала да на терену створи такву ситуацију која би нас могла да одведе у амбис, да се нису нашли људи као што сте били Ви и други, који су се прихватили посла и у своје руке узели да спасу српски народ. Зато је много боље да ту операцију извршимо ми сами, него да нам је други врши. Јер ако ту операцију вршимо ми, ми ћемо знати када, где и колико треба засећи и шта треба одстранити. Али ако то не вршимо ми, онда ће доћи неко други да то уради и онда та операција може да погоди цео организам. Господо, ја мислим да се овде сви јасно разумемо. А зашто је потребно да се тако чини? Потребно је са разлога што на овој територији прво морамо имати мир и ред, и друго, то је потребно и због тога да би смо могли затим да учинимо и један корак даље. Мислим да Ви сви знате шта то треба да значи. Ми не можемо ни стопу даље учинити, ако прво не будемо овде имали ред и мир. Због тога је најважнија ствар да се овде прилике среде и да се свако постави на своје место, а тек онда биће омогућено да се учини, не само корак даље, него и скок даље.

Господо, ја желим да Вас упозорим на једну ствар. Моменти су били тешки. Борбе су се водиле на свим странама. И, разуме се, као што је казао г. Претседник, кад наиђе бујица, Моменти су били тешки. Борбе су се водиле на свим странама. И, разуме се, као што је казао г. Претседник, кад наиђе бујица, она избаци све на површину. Било је незгодних ствари, али то треба да се уреди Вашим доласком у округ. Ви постајете аутоматски уједно и заповедници свих одреда на вашој територији. Одреди више не могу сами и на своју руку да предузимају никакве административно-управне промене и измене на терену без Ваше сагласности, односно, Ви ћете наређивати потребне мере, а са одредима се можете послужити за спровођење тих мера. Под Вашим руководством одреди ће се борити до дефинитивне ликвидације комуниста. На тај начин, ја се надам, да ће све те немиле појаве нестати. Наш народ треба да осети да су ти одреди његова снага и да му се доноси правда и заштита. Јер, ако би народ осетио друкчије, онда ми нећемо моћи да постигнемо жељене резултате. Зато Вам ја и кажем да Ви то узмете у своје руке, да та акција на терену буде под Вашим руковођењем и Вашим надзором. А уколико у извесним крајевима, као на пр. у Хомољу, постоји потреба да те јединице треба још да остану обједињене, то ће се редити споразумно са командантом и окружним начелником. Ви морате, господо, јасно и отворено и одређено казати свету да он живи у једном тешком рату, где су дошле до сукоба две огромне снаге и где тај талас није поштедео ни нашу земљу, већ се чак може рећи да је нашу земљу погодио теже него остале државе. Ви морате рећи и то свету, да он мора сада да прилагоди своје навике новим приликама. Морамо се одрећи многих наших навика. Ми морамо наше потребе свести на минимум, а то је нарочито случај код оних који би можда могли своје потребе да задовоље као и у мирно доба, а они се сада морају тих потреба одрећи, јер је национална дужност да свако буде помогнут, да би се ово време што лакше преживело и да би се сачувала свака српска глава. У томе циљу Ви морате објаснити свету да се он мора одрећи својих старих навика и потреба и да се сада мора задовољити само са оним најмањим потребама,

тако да би се на тај начин могли задовољити и они други који нису у стању да осигурају сами себе за ово време, као што је случај са заробљеничким породицама, са избеглицима и другима који по својим физичком особинама нису у стању да осигурају своју егзистенцију. Кафане и кафански живот морате збрисати. Ви сте прочитали у новинама да ће изићи уредба по којој ће се имати да затворе све кафане по селима. Играње карата, билијара и друге игре и забаве немају места у данашњем времену. Свет мора да буде упућен само на озбиљан и конструктиван посао. Нема више времена за оговарања и препричавања. Ја се стога надам да ће свако од Вас у своме округу те ствари збрисати на један правичан и енергичан начин. Морате се затим потрудити да свако врши своју дужност, и сељак на њиви, и чиновник у канцеларији (то нарочито подвлачим), и да свако буде на својој дужности. Само у таквом раду може се постићи успех за све оно што смо до сада изгубили и преживели. Неће нама ништа донети ни препричавање догађаја, нити цртање фронтова на столовима. Нас може да васкрсне само достојанствен, озбиљан и енергичан рад. Ја Вас стога молим да у томе погледу најригорозније мере и друга средства употребите.

Хтео бих да кажем још неколико речи о ономе о чему је говорио г. Претседник у своме говору. Ви знате да живимо у тешким приликама и да у земљи стоји окупатор. Али бих ја хтео поред овога да кажем и то да су нам претставници Немачког Рајха неколико пута изричито казали: “Ми смо овога рата били Ваши противници, али ми нећемо да будемо непријатељи Вашег народа”. Од нас зависи сада, од српског народа зависи да ли ће можда Немци постати и непријатељи српског народа. Ако народ буде коректно и лојално вршио своје послове и ако не буде чинио покушаје против немачке оружане силе, онда смо ми сигурни да Немци неће бити против народа. Морамо увек народу ставити пред очи да је интерес народа, да је његов интерес да мирно и лојално врши свој посао. Ми истина морамо сносити многе тешкоће и тегобе. То су последице сваког изгубљеног рата. Ви знате како је било у прошлости и ми се због тога морамо помирити са тим тешкоћама, јер оне долазе као последица изгубљеног рата. Сваки наш друкчији став води нас директно у пропаст, а нарочито нас томе води директива која се даје из Лондона. Ја Вас стога молим да све то народу објасните.

Сад би смо имали да пређемо на анализу инструкција које Вам се дају за Ваш рад на терену. За свакога од Вас спремљен је један досије у коме имате све ово што смо говорили. Ту имате карту са обележеним границама срезова и округа и са обележеним границама Београдске и других фелдкомандантура. Ја бих молио г. помоћника да прочита те инструкције.

*

- Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

“Приступајући обнови Србије Српска влада настоји да народу поврати веру у себе сама, враћајући га његовим традицијама и његовим одувек конструктивним стремљењима. Једна од тих мера је и административна подела земље на округе, преко којих ће се вршити управна и политичка власт, која ће народу бити блиска и приступачна.

Окружни начелник, звање тако добро познато нашем народу, претставник је владе у округу. Он је носилац највише политичке и управне власти, највиши старешина свих чиновника опште управе, над којима врши право дисциплинске власти, - а над чиновницима надлештава и установа ван склопа опште управе води надзор о њиховом раду и држању, како у служби, тако и ван службе, споразумно са њиховим непосредним старешинама.”

- Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

То значи, над чиновницима судова, саобраћајним особљем на железницама, поштанским чиновницима, једном речи, над свим чиновницима који су на вашој територији. Ви имате и дужност и право да контролишете њихов рад. Рецимо, ако би окружни начелник запазио да у једном месту судија долази на посао у 9 сати, а ако је радно време од 8 сати, он има одмах да каже претседнику суда: - господине претседниче, ваши чиновници не долазе уредно. Или ако запази да не постоји експедитивност у суду, онда окружни начелник може да позове претседника суда и да му каже какво обавештење има, па да га позове да се то исправи. Ако се тако не поступи, Ви ћете одмах тражити преко мене, да се такав претседник и судије одмах удаље из државне службе. Што се тиче осталих чиновника, господо, рецимо, шеф пореске управе не врши дужност како треба, ви сте овлашћени да га одмах смените и да из редова финансијских чиновника одмах поставите другог на његово место, а депешом или актом известите ресорног министра да сте то учинили и да молите да се то санкционише, да би и он својим решењем ту вашу одлуку санкционисао. Или ако неки учитељ не врши или врши извесне послове који никако нису у складу са његовим просветним

позивом, Ви га можете одмах сменити. Кажем, над сваким чиновником на својој територији имате право надзора и можете га сменити ако није исправан.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

“Окружни начелник се првенствено стара о реду, миру и безбедности у округу, јер су то битни услови за рад и напредак. У том циљу он непосредно располаже целокупном оружаном јавном силом у округу, чији старешина му је непосредно потчињен.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Дакле, господе, као што сам мало пре казао, одреди више неће имати никакве везе са смењивањем власти, то је ствар окружних начелника, и наредба о томе је послата одреди-ма. Командант одреда кад дође у неко место може поставити претседника општине тек са вашим одоборњем, начелник окружни мора да види које је лице подесно за то место.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

“У данашњим приликама, после непосредно преживљене комунистичке опасности, са великим материјалним жртвама и жртвама у крви, које се опасности још нисмо потпуно ослободили, првенствена дужност г. г. окружних начелника биће да са свима својим органима приступе даљем енергичном чишћењу Србије од комуниста а да истовремено приступе и лечењу рана претрпљених у борби са том немани.

Да би се ово постигло, г.г. окружним начелницима дају се следеће директиве:”

I

“Влада народног спаса стоји на становишту да у данашње време нема и не сме бити места партијском политизирању, нити се сме дозволити организовање партијско-политичких група. Данас сви честити и исправни Срби морају се сврстати у један национални фронт и заједничком снагом радити на националном препороду у обнови земље. Само сједињени и сложени и прожети заједничком националном свешћу и вођени од Владе народног спаса, Срби могу добити оно место у Новој Европи које им по њиховом броју и њиховој животној снази припада.

Ради тога г.г. окружни начелници неће допустити никакав партијско-политички рад на терену ни једној политичкој групи, и забраниће свако партијско-политичко организовање на терену. Забраниће и све партијско-политичке знаке. Стараће се да се изглади и заборави из прошлости све оно што је раздвајало и делило људе на разне политичке групе и тако цепало и слабило народне снаге.

Тако радећи, биће најлакше и најбрже приправљен пут за скупљење свих честитих Срба у један фронт и биће омогућена брза национална и привредна обнова земље.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Господе, ова тачка је довољно јасна и она сама по себи говори, шта у том правцу има од ваше стране да се уради. То значи да на терену не сме бити никакве подвојене политичке акције, сем оне коју влада одобри. Ко би друкчије радио, имате га упозорити да је то забрањено. Не помогну ли опомене, морају да буду употребљене друге мере. Данас мора да буде само једна једина државна национална политика: сви Срби у један фронт, оснажени и прожети једном мишљу, једном идејом, да спасавамо оно што се спасти може и да припремамо себи бољу будућност и пут, да би смо дошли до оних циљева о којима је говорио г. Претседник владе.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

II

“Посветити највећу пажњу чишћењу терена од комуниста и других елемената опасних по ред и мир. У овом циљу, г.г. окружни начелници стараће се о извршењу наређених мера за зимску противакцију у наредби Министарства унутрашњих послова I бр. 11995 од 19. новембра т.г., ради тога одмах приступити прикупљању таквих људи. Тако прикупљене људе делити у две категорије. У прву категорију ће доћи они који су се теже огрешили о постојеће законе. Њих предвести, према природи кривице, преким судовима на поступак или у концентрационе логоре. Мање опасне одмах формирати у радне чете и употребљавати на јавним радовима и за друге послове...”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Господе, у овој акцији коју су комунисти на терену развијали било је доста људи који су с њима радили, било их је који су с њима радили из свога уверења, било их је који су били приморани да с њима раде а има изванредан број људи који су били заведени. Дакле, несумњиво је да људе који су заведени пришли комунистима треба штетити а оне који су из свога уверења радили с њима, њих морамо апсолутно радикално елиминисати. То радикално ели-

минисање може бити на три начина. Оне који су се тешко огрешили водећи комунистичке одреде или који су били комесари, њих предавати преким судовима. У другу групу спадају они који су се теже огрешили али ипак нису за преке судове, њих треба слати у концентрационе логоре. У трећу групу требало би да дођу они који су се много мање огрешили, од њих треба формирати радне чете. Немојте их слати у Београд, него нека сваки окружни начелник формира радне чете у свом округу, нека оправљају путеве, мостове, железничке објекте, нека, дакле, раде на јавним радовима. И још нешто господо, они су својим радом упропастили и оштетили и имовину недужних, невиних људи, па је право да и то они својом снагом доведу у ред. Негде је жена остала с децом услед тога што су јој комунисти мужа убили или што је погинуо у рату, и ту треба они имање да доведу у ред. Дакле, не треба много ни да питате ни да тражите о томе инструкције, то је јасно. Ја знам, имам обавештења да су одреди на терену, ја знам да се тамо брзо радећи није имало времена да се детаљно испитује и знам да има доста људи који се налазе невини по логорима и затворима. Ја Вам стављам, дакле, на срце да неvine и недужне људе одмах пустите кућама, да се осети да се води рачуна о томе да нико невин не страда а исто тако и да нико ко је крив не измакне заслуженој казни. То је врло важно, и онда ће се брзо повратити поверење код народа.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

III

“Добра безбедност и правилно функционисање целокупног државног апарата условљено је првенствено добрим чиновницима. Због тога ће г.г. окружни начелници одмах приступити прикупљању података о свим чиновницима уопште—њима подређеним и оним из других ресора, ван склопа унутрашње управе, па ће компромитовано чиновништво, у вези са комунистичком акцијом, предложити према степену кривице, или за стављање под суд или за шиљање у логор.

У многим крајевима земље где су се кретале комунистичке банде, неки државни и самоуправни чиновници и пензионери учествовали су активно у њиховој акцији или су својим пасивним држањем помагали њихов рад. Путем анкетних комисија ово треба одмах установити и такве чиновнике, преко ресорних министара, достављати изванредном комесару за чиновнике, како би их лишио свих чиновничких права. Кривични поступак према таквим чиновницима одвојено водити. У целокупном овом послу приступити најобјективније. И овде, као и код постављања у државним или самоуправним установама, не руководити се никаквим партијско-политичким или другим разлозима. Увек пред очима имати интерес нације, интерес службе, и не дозвољавати никакве интервенције.

Из других разлога неподесно чиновништво, неспособно или иначе за службу неподобно, предложиће за отпуст, тако да у служби остане само оно чиновништво за које се зна да може и да хоће корисно и предано да служи своме народу.

Истовремено ће г.г. окружни начелници приступити васпостављању државних и општинских власти тамо где ове још не функционишу. Посветиће нарочито пажњу успостављању општинских управа, за које ће узимати најчеститије, способне и енергичне млађе људе.

-Минитар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Господо, у мало реченица, много је речено, и зато бих хтео да то анализирамо. Прво, тај посао треба поделити на две категорије: на оне крајеве где су били комунисти, и на оне где нису били. У оним крајевима где су били комунисти, ми смо видели да су многи државни чиновници и пензионери активно сарађивали и учествовали са партизанима. Другу групу чине чиновници који су својим пасивним држањем омогућили комунистима рад, а у трећу групу спадају чиновници који су били прогоњени од партизана. Господо, у државном апарату мора да остане и да служи оно што је исправно, људи код којих је пречишћено, с киме треба да иду. Због тога, у оним местима где су били комунисти, Ви ћете одмах образовати анкетне комисије. Ја ћу Вам рећи да такве комисије већ постоје у Чачку и Ужицу. Она у Чачку већ је завршила посао. Само у Чачку нађено је да је 160 државних чиновника активно учествовало са комунистима. Ја сам, господо, те анкетне комисије поставио на своме путу и рекао им: - Ваш посао мора бити најлојалније и најсавесније извршен, у противном Ви сами долазите пред преки суд, тј. ако се утврди да сте у списак комуниста ставили некога ко није био комуниста и обратно. Исто тако, рако сам свим шефовима надлештава: - од Вас тражимо да поднесете исправне спискове својих чиновника, а ако ти спискови не буду савесно састављени, бићете изведени пред преки суд. И то је помогло, шеф катастра у Чачку у своме списку за самог себе је навео да је био члан партизанске управе. Дакле, видите, кад се одлучно поступа, може се утврдити кривица за свакога. Према томе, у оним

крајевима где су били комунисти треба одмах приступити раду да би се они елиминисали. Али и у оним крајевима где нису били комунисти треба испитати, јер и ту је било оних који су симпатисали са комунистима, и не дај Боже, кад би се сутра тамо појавили комунисти, и они би били исти као и ови у крајевима где су они били. Зато, кажем, у крајевима где није било комуниста, и ту треба створити анкетне комисије и испитати рад чиновника и предузети све да се они који су се огрешили о своју дужност лише свих чиновничких права. Ја мислим да чиновници који су били у крајевима где су били комунисти, апсолутно не треба да остану тамо, сем оних који су били прогоњени од комуниста, мислим да све остале треба преместити. Исто то важи и за чиновнике приватних предузећа. Сав тај апарат треба прочистити и на њихова места треба да дођу добри и честити људи. Па онда у погледу општинских управа и тамо где нису били комунисти, постоји можда потреба да се мењају општинске управе, и ми препуштамо Вама да видите да ли и где треба мењати општинске управе. Ако се буду мењале, онда се морате старати да на те положаје дођу најчеститији и најодлучнији људи, људи који ће радити у духу и правцу ове политике. Само такве људе треба постављати. То питање препуштам Вам, па Ви оцените да ли ћете и где мењати те управе. Само за већа места, увек известите претходно и Министра унутрашњих послова, реците: - појавио се случај такав и такав, носим се мишљу да општинску управу променим.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

IV

“Да би се елементи опасни по ред и мир, који су похватани и који ће и убудуће бити хватани, потпуно изоловали и учинили неспособним за будућност, г.г. окружни начелници ће проучити питање оснивања логора за оваква лица, смештај и издржавање интернираних, који се имају искористити за разне радове, те да се и у логору издржавају од свога сопственога рада.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Оне који треба да остану по логорима немојте пустити да седе и да хлеб бесплатно једу, нека бар свој хлеб зарађују, а и они који не могу да узлазе из логора нека нешто раде, да се од тога издржавају.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

V

“Корупцију у корену сатрти и бити немилосрдан према свима и свакоме. Сваки грађанин без интервенције мора доћи до свога права. И најмањем нашем човеку морају бити сва врата отворена да дође до правде. Чиновници морају свакога предусретљиво примати и брзо свршавати послове. Код државних и општинских власти мора сваки исправан човек наћи брзу заштиту, а за неваљале и непоштене људе власти морају бити страх и трепет. Народ мора осетити да је то његова власт и да она ради у његовом интересу, а сваки орган власти мора бити начисто с тим, да су власти ради народа. У овим тешким временима народ дугује послушност властима, а власт мора да води очинску бригу о народу. Ако и народ и власт овако схвате своју улогу, то ће бити најбоље јемсто за добро обављање послова у округу. Г.г. окружни начелници морају се постарати да тако и буде.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Ја Вас молим господо, Ви знате нашу рђаву праксу, ако се неко обрати неким послом властима, онда то обично стоји месецима, ако нема никога да би интервенише да би му се ствар брже свршила. Молим Вас, да и у томе завлада ред, чиновници морају бити експедитивни, предмете брзо свршавати, без икакве интервенције са стране. А интервенције се на тај начин могу избећи, ако чиновници брзо свршавају своје послове, јер ако неко месецима чека, тај мора да тражи неку интервенцију. Даље господо, овде је реч о томе, да у овим тешким временима народ дугује послушност властима, а власт мора да води очинску бригу о народу. Значи, оно што се нареди, то се, ван дискусије, мора извршавати. Наравно да мора одговарати интересима народа, али оно што власт нареди, то мора да се изврши. Овде се каже да власти морају да воде очинску бригу о народу, то значи да све оно што се нареди мора бити у интересу тога народа.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

VI

“Хитно извршити смену општинских управа, где се за то указује потреба. На чело општинских управа довести најбоље млађе људе, који ће енергично и поштено водити послове. Код избора ових људи, не руководити се никаквим партијским или другим личним разлозима. Оно што је најчеститије и најбоље у нашем народу, мора доћи до изражаја.”

VII

“Пошто смо пред оснивањем полицијског корпуса, г.г. окружни начелници ће одмах да се постарају за зграде и уопште за смештај формација и органа јавне силе, који ће им бити додељени, како би одмах по доласку у округ могли бити упућени на своја места и на дужност.”

VIII

“Исто тако, приступиће се свим расположивим сретствима, довођењу у ред и оспособљавању, од комуниста оштећених саобраћајних сретстава, објеката и других јавних добара, и њиховом даљем чувању, сходно наредби Претседништва Министарског савета I бр. 11994 од 22. новембра т.г. На исти начин приступити и обнови приватних добара које су уништили комунисти, користећи за то радне чете и друга расположива сретства.”

IX

“У пострадалим крајевима г.г. окружни начелници ће предузети све потребне мере за збрињавање пострадалих лица и олакшати им да преживе ове тешке зимске дане. Те мање бриге посветиће збрињавању избеглица. У томе циљу у свима окружним и среским местима основати одборе за зимску помоћ, у којима ангажовати угледне, утицајне и честите људе, којима дати потстрека за агилан рад, јер је збрињавање пострадалих избеглица и сиротиње исто тако један део великог плана обнове Србије. Држава је оскудна у материјалним сретствима, па ће бити дужност свих одбора да апелују на све Србе, на њихов патриотизам, на њихове осећаје према ближњима и њихову хуманост, да сваки према својим могућностима, притекну у помоћ пострадалим и невољним Србима, јер је то племенита и узвишена дужност сваког Србина.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

У извесним крајевима, као што је Мачва, народ је врло много претрпео и биле су врло тешке последице. Ви се морате старати да се томе свету помогне и да се доведу у ред њихове куће и њихова имања. Немојте оставити да све сам решава, да ли моба мора да буде или не мора. Ви морате на тај начин да помогнете свету који не може сам себи да помогне. У извесним крајевима има света, који поред свег настојања, ипак неће моћи да буде збринут. Зато ћете преко тих одбора за зимску помоћ помоћи тамо где је помоћ потребна. Ви имате инструкције, како треба да се стварају ти одбори, и они треба да се преко Вас вежу са централним одбором. Ти одбори треба да буду основани у сваком селу. Село мора да издржава сиротињу и да помаже оне који су настрадали.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

X

“Једно од важних питања данашњег времена је и снабдевање намирницама и животним потребама градског становништва и становништва пострадалих крајева, о чему ће г.г. окружни начелници водити нарочиту бригу, како би и овај терет подједнако сносили и поједини крајеви и појединци, а да то снабдевање не води принудном исцрпљењу ни једних ни других. Исто тако ће г.г. окружни начелници водити бригу и о уредном снабдевању сељачког света његовим најважнијим потребама.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Нашем сељачком свету потребни су монополски артикли. Зато ће све то да иде преко окружних начелника. Ви ћете добити референте из свих ресора. За исхрану има да се брине референт за исхрану, а Ви ћете преко њега водити бригу да свет буде подмирен оним што му је најнужније. Тамо где нема монополских артикала, Ви ћете најхитније тражити то од ресорног министра. Али Ви морате завести врло строгу контролу, да артикли не дођу у руке оним трговцима који их смештају у своје магацине и сељак плаћа за со по 40 или 50 динара. Исто важи и за животне намирнице које су потребне градовима. Ја знам да ће ту бити великих тешкоћа, али су тешкоће за то да се преброде и савладају. Искључени су сви велико-продавци соли и других артикала, па ће све то ићи преко Вас.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

XI

“Комунистичка акција тешко је погодила нашу привреду, не само у уништавању готових добара, већ и ометањем јесење сетве. Г.г. окружни начелници ће преко подређених органа учинити све што је потребно да се искористи сваки погодан дан за обраду поља и сва радна снага народа по принципу солидарности и узајамног помагања, јер је и то опште добро на коме је дужан сваки да сарађује.”

XII

“Г.г. окружни начелници позваће грађанство на вршење своје дужности према земљи са уредним плаћањем државних и самоуправних дажбина. Комунисти су сем опљачкане готовине из државних и самоуправних каса, онемогућили прикупљање ових прихода без којих земља не може да опстане ни у редовним приликама, најмање данас кад треба обнављати порушено и упропашћено и помоћи толиким пострадалим Србима. Органима власти у чију надлежност спада прикупљање државног пореза и других дажбина наложити да енергично приступе послу, но и са потребним тактом и уљудношћу.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Имали смо случај на терену да је један срески начелник-по моме мишљењу без икакве потребе-казао у својој првој опомени овако: - ко не плати порезу, добиће 25 батина. То није добар метод. Батина је добра, али се зна према коме и када треба батина да се употреби. Господа окружни начелници треба да се оријентишу на терену о томе, како треба ово да буде спроведено. Немојте писати. Ви знате ситуацију. Наш је свет страдао и од комуниста и од Немаца и ми не смо да долазимо тамо где не треба. Због тога и кажем да је то препуштено Вама, нарочито после овакво опширног разговора који смо имали. Ја мислим да ћете Ви наћи један правилан и правичан пут и начин за решење тих питања.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

XIII

“Одмах по пријему дужности нарочито је потребно да г.г. окружни начелници доведу у хармонију међусобне односе појединих оружаних одреда. Настојати да се одреди посвете само своме узвишеном задатку, да се ману међусобних трвeња и да престану са испадима. Да се према народу опходе коректно и благонаклоно, да би народ осетио да је то њихова инстинска заштита. Због тога морају одмах престати више пута констатоване и неосноване и неправедне реквизиције, разни начини одузимања ствари и други испади одреда према народу, често пута насилнички и увредљиви, јер наш народ тешко подноси неправду и увреду.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Ти наши одреди на терену радили су по нешто што се до сада морало разумети. Они су налазили сретства негде на дозвољен а негде на недозвољен начин. Али сада, када приступамо сређивању прилика у земљи, молим да се старате да то буде правично. Снабдевање одреда нека буде преко окружних начелника. Преко окружних начелника даваће се новац и материјална спрема и то је најбоља гаранција, јер окружни начелник најбоље зна каква је ситуација на терену. Ми то одавде не можемо да видимо. Затим, међу тим одредима појавила се извесна несаслаганост и ја мислим да ће и то престати зато што ћете Ви преузети власт. Постојаће само српски одреди, а све остало, што је била тешка последица, то ће да испадне. Уколико би било међу њима дисхармоније, гледајте да то уклоните. Сви одреди су подједнако заслужни и подједнако су допринели да се комунистичка банда разбије, па зато треба и подједнако да буду поштовани и третирани. Ја се надам да ћете Ви у томе правцу то питање тако и решавати.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

XIV

“Констатовано је да је народ политички дезоријентисан и због тога му је лако приступачна страна и непријатељска пропаганда, за којом се и без размишљања поводи. То је и би разлог да деструктивни елементи повуку за собом или подвргну своме утицају знатан број нашег ваљаног и честитог света, нарочито сељака и омладине. Да би се наш народ ослободио утицаја стране пропаганде потребно је да буде добро, на време и објективно обавештен, како о догађајима у земљи, тако и у свету. Кад народ буде имао добра обавештења о свему томе, нема бојазни да ће он бити склон да поверује страниој пропаганди и страним агентима и да ће опет поћи странпутицом. Наш трезвени и разумни народ при добрим и објективним обавештењима умеће да нађе прави пут којим ће поћи ка остварењу идеје обнове Србије, пре свега и изнад свега. У томе циљу г.г. окружни начелници основаће у својим начелствима отсеке за пропаганду, у којима ће запослити способне, рутиниране људе, који ће умети да искористе сва савремена пропагандна средства за обавештавање народа.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Ви ћете добити по једног референта за пропаганду. Избор тога лица препуштен је Вама. Ви ћете ангажовати и свештенике и учитеље и лекаре и свакога за кога Ви нађете да ће у томе правцу корисно да послужи. Путем плаката, предавања и другим начином Ви ћете

обавештавати народ о комунизму и његовој опасности и нарочито ћете истаћи до чега нас је довела та њихова акција и до чега би нас она још довела, ако би поново дошла. Зато народу треба рећи да буде спреман за будуће време које ће доћи. А Вама се препушта, као што кажем, да на терену ангажујете свакога који Вам је потребан и свако се мора одазвати. Разуме се, док Ви не будете сигурни у људе које шаљете, Ви треба дотле да контролишете те људе, да ли они раде по Вашим упутствима. Наш свет треба обавестити и казати му како треба да се држи и шта треба да ради. То је широко поље рада где ће Ваша умешност имати да дође до пуног изражаја. Због тога се ми и устручавамо да Вам дајемо прецизна објашњења о томе питању, јер ћете Ви на терену најбоље моћи да оцените како би ове ствари требало организовати у једном, а како у другом месту.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

“Г. окружни начелници у седиштима Фелдкомандантура (Београд, Ниш и Краљево) имаће специјална овлашћења да по извесним пословима немачких власти достављају својим колегама на територији односне Фелдкомандантуре, захтеве и сугестије немачких власти. Стога се препоручује свим осталим г.г. окружним начелницима, да следују оваквим захтевима и сугестијама.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

На нашој територији имамо сада три или четири Фелкомандантура и на картама је њихова територија обележена. Те Фелдкомандантуре имају своје захтеве и сугестије. И да не би оне непосредно општиле са свима окружним начелницима, оне ће се обраћати окружном начелнику у седишту Фелдкомандантуре, а овај ће те њихове захтеве и сугестије достављати осталим окружним начелницима. Стога Вас ја молим да те њихове сугестије буду примљене и извршене. Фелдкомандантура у Београду управљаће своје захтеве преко Управника града Београда.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

XVI

“Са овим инструкцијама биће упознат Управни штаб Војног заповедника у Србији и замољен да о свему томе обавести респективне Фелдкомандантуре и Крајскокомандантуре ради што тешње сарадње са г.г. окружним начелницима. Скреће се пажња г.г. окружним начелницима да је у обостраном интересу и неопходно потребан што тешњи контакт и што приснија сарадња са немачким властима и ову сарадњу треба одмах успоставити и даље непрекидно одржавати.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Пошто постоји немачка власт, наши односи морају бити коректни и лојални, као што је казао г. Претседник владе. Стога гледајте да ти односи буду коректни и лојални, а где је то могуће чак и да буду пријатељски, јер је то наш интерес. Као што сте видели из ове тачке, ми смо о томе упознали и Штаб Војног заповедника.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић:

Господа у Управном штабу упозната су са овим инструкцијама и они су већ данас телеграфисали свима Крајскомандама, па су нас молили да ове инструкције преведемо на немачки, тако да им се тако преведене инструкције предаду приликом претстављања појединих окружних начелника.

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Вашем округу увек припада једна Фелдкомандантура. Ви ћете улучити прилику и једнога дана отићи до Фелдкоманданта. Ви ћете се претставити, разговарати и са њим ћете сарађивати. Исто тако, отићи ћете и до Крајскоманданта, да се с њим упознате и да вас поставите не само лојалне, него, ако је могуће и пријатељске односе. Гледајте да ти односи буду и лојални и пријатељски, јер то може много да користи нашем народу.

-Помоћник Министра унутрашњих послова Цветан Ђорђевић (чита):

XVII

“У смислу свега напред изложеног, потребно је да г.г. окружни начелници сваког 1. и 15. у месецу достављају своје извештаје о:

- 1.) Општој ситуацији у округу;
- 2.) Расположењу народа и његовим стремљењима;
- 3.) Предузетим мерама и постигнутим резултатима на општем добру, заједно са својим даљим намерама и предлозима.

Окружни начелници, као највиши носиоци власти у округу, имају да се старају о целокупном привредном, културном и моралном животу и напретку народном, у ком циљу ће

предузимати потребне мере и чинити Влади своје предлоге, имајући у виду једино добро народа, обнову Србије. Све што је напред речено служи као директива г.г. окружним начелницима, али у том оквиру они морају испољавати и своју личну иницијативу. Исто тако, и по свим осталим проблемима, који у овом упуту нису додирнути а који се могу појавити на терену, г.г. окружни начелници предузимаће потребне мере по својој личној иницијативи, не чекајући наређења.

Све послове у округу г.г. окружни начелници водиће по принципу личне одговорности и стараће се да се тај принцип спроведе и кроз све осатале установе у округу.

Овим се г.г. окружним начелницима дају широка овлашћења за рад на терену, али се зато и чине одговорним за све оно што не би било добро у округу.”

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Овде су само овлаш додирнути проблеми који ће се појавити првих дана. Али ће, сем тога, бити још много других проблема и ми намерно нисмо хтели да Вас код тога везујемо са неким инструкцијама, јер ће се један исти проблем појавити једанпут у једном облику, а други пут у другом. Оно што сте чули од г. Претседника владе и од мене, Ви треба у томе духу тамо да решавате. Ми нећемо да спремамо инструкције које би имале да Вас укалупе. Ви морате сами, на пример, створити Информативни центар и одредити једног чиновника који ће водити ту информативну службу. Ако је човек добро обавештен, он ће тада моћи да предузме одговарајуће мере. Све остале ствари које се буду појавиле, Ви ћете решавати у овом духу и овом оквиру. Као што сам већ једном казао, немојте много писати, него треба више радити. Нека резултати говоре.

Даље, Ваш извештај потребан је Министарству и због тога што ће бити многих мера и проблема које ћете сами моћи да решавате, али за многе проблеме биће Вам потребна помоћ од Владе. Због тога и ми треба да смо у току свих појава, како се оне указују и како се решавају; где је потребна помоћ Владе и др. Због тога се овде на крају инструкција каже да Ви морате обављати своје послове по принципу личне одговорности. Шта то значи? То значи да Вам је дата власт да предузимате све мере на Вашу личну одговорност, јер за све оно што радите, Ви носите одговорност. Ми ћемо Вам све давати, али ипак и Ви морате на терену да се постарате да нађете и начин и могућност и средства. Ја знам да ће ту бити тешкоћа. Али се ми баш зато и боримо и покушавамо да међу најбољима изаберемо најбоље, да би се те тешкоће пребродиле. Зато и кажем да се не треба декуражирати ако се наиђе на тешкоће озбиљне природе. Ви морате да пребродите те тешкоће. Ја бих Вам дао једну сугестију. Ја мислим да би било врло добро да одмах, чим стигнете у округ – а то ће бити 1. јануара – одмах пречистите полицијски апарат и да регулишете питање са одредима. Позовите чиновнике, прочитајте им инструкције и допуните их својим наређењима. Затим позовите претседнике општина и објасните им што треба објаснити. Позовите и све шефове надлештва и саслушајте и њихова мишљења. Затим треба позвати из свакога среза по неколико грађанина, па и њима казати што треба рећи. Ето, од прилике, то је моја сугестија, а Ваша је ствар да ли ћете Ви тако поступити, главно да се циљ постигне. Треба видети да ли можете да радите са општинском управом, и ако не можете, Ви онда поставите нове људе са којима можете да радите. Треба видети и то, да ли су шефови надлештва довољно енергични. Ви, господе, треба 1. јануара да стигнете у седишта својих округа. Постарајте се да одмах дођете до потребне зграде. Немојте да се декуражирате, ако немате одмах потребан намештај, јер се у овим временима често пише на леђима. Али се постарајте за зграде, и ако је потребно узмите и платите приватну зграду. Намештај онакав какав је, има да служи, а доцније, ако Бог да, попуниће се. Ја бих желео, и то налаже интерес, да Ви будете смештени од 1. до 5. јануара, тако да већ од 4. јануара почне Ваша функција, и то одмах и прво са питањем јавне безбедности, са чишћењем терена, са распоредом логора итд.

Што се тиче осталих административних послова, ја мислим да те послове треба почети тек од 15. јануара, а дотле нека раде бановине, које ће остати овакве какве су, изузимајући чиновнике које смо повукли у округе. Оне имају да ликвидирају све своје одлуке које се буду донеле до 15. јануара. Бановинама ће бити остављено два месеца рока да ликвидирају све те ствари, по којима ће се донети одлуке до 15. јануара. Дакле, од 5. јануара имате да почнете са службом безбедности, а од 15. јануара и са административним пословима.

Сад још једно питање, да бих видео Ваше мишљење. Овде су углавном биле две идеје, две концепције за Ваш долазак у округ. Мислимо да тај Ваш први долазак треба да претставља извесан датум и да има и извесну значајнију форму. Зато се хтело да приликм Вашег првог доласка у округе будете, као окружни начелници, дочекани од свих среских начелника, од претседника општина, од свештенства, од грађанства и државних чиновника и да

се после тога одржи и свечана служба, односно молетствије. Исто тако, мислили смо да на том дочеку буду и одреди, уколико нису заузети службом на терену.

По једној другој концепцији, требало би ова ствар да изгледа мало друкчије, да тај Ваш долазак буде скромнији и без тако истакнуте форме. Али би и ту ипак требало да извесни одреди буду на дочеку, заједно са среским начелницима и претседницима општина. Како сте Ви, господо, са терена, ја нисам хтео то питање дефинитивно да решавам, док не чујем Ваше мишљење.

-Бан др Иван Ђорђевић:

Да одговорим прво ја. Ја мислим да би требало усвојити ову другу концепцију.

-М. Калабић:

И ја се слажем са г. Ђорђевићем!

-Корач:

И ја сам за што скромнији дочек! (гласови: што скромније! један глас: то не би било у менталитету и духу нашега народа.)

-Љуба Бабић:

Када сам ја улазио у Свилајнац, мене су дочекали и соколи и ђаци и грађани и власти.

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Господо, да би смо Ваш ауторитет подигли на висину коју ми желимо и која треба да буде, будите уверени да са наше стране неће изостати свака помоћ у томе правцу. Код долазак чланова Владе, Ви ћете излазити на дочек само у случају кад долази Претседник владе и ресорни Министар. А кад долазе остала г.г. министри, Ви ћете послати само Ваше помоћнике, а министар ће кад дођу у седиште округа да Вам учине посету и онда ћете Ви посету и да им вратите. (један глас: ја бих хтео да окружни начелник учини прво посету министру.) У округу је окружни начелник претседник владе. А често пута поједини министри не путују званичним и службеним послом. Кад један министар долази у место где је седиште окружног начелника, он ће учинити посету окружном начелнику и овај ће да му врати посету.

Господо, Ви сте добили досије у коме се налази све што смо до сада говорили, само још детаљније. Господо, ја бих Вас молио да Ви данас по подне све то проучите и у понедељак да се састанемо, пошто ће сутра пре подне бити седница Владе на коју ћете Ви, као окружни начелници, доћи да се упознате са г.г.министрима и да министри упознају Вас. То ће сутра да се сврши. Дакле, по подне у 4 сата у понедељак да се састанемо и онда Вам ја стојим на расположењу за сва питања која Вам евентуално могу бити нејасна. Ту могу бити присутни и Ваши помоћници.

-Бан др Иван Ђорђевић:

Али треба имати и времена за одлазак 1. јануара.

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Онда нека то буде сутра по подне у 4 сата. Иначе, треба да знате да ће седница ради упознавања са г.г. министрима бити у Министарству грађевина. Према томе, Ви сада проучите ове инструкције и размислите о свим проблемима, па онда сутра по подне да се састанемо заједно са Вашим помоћницима и да ми поставите питања, ако налазите за потребно, тако да кад будете отишли на терен, да онда немате шта више да питате, него само да радите. А као што сте чули од г. Претседника, Ви сте као помоћнике добили искусне полицијске чиновнике, који познају ту службу, а Ви сами имате врло широке компетенције, чак и веће него што су их имали банови. Кад будете отишли на терен, Ви већ трба да имате пречишћене погледе на сва питања. Дотле ће бити готова и наредба која се спрема за бановине. (помоћник Министар Цветан Ђорђевић: то је готово.) Ми ћемо донети уредбу којом ће се предвидети ликвидација бановина, а у то време ће се формирати и окружне самоуправе, уколико то не буде у опреци са принципима који су данас овде постављени. Ви сте чули од г. Претседника да он жели да има и једно мало саветодавно тело у виду Народног савета. Ја нећу да журим, и то може да буде тек у месецу фебруару, а цео месец јануар да се посвети искључиво питању јавне безбедности и да се Ви посветите решавању питања која морају врло брзо да буду решена.

-Генерал жандармерије г. Радовановић:

Један предлог. Да би се што више олакшало окружним начелницима, ја бих предложио да у сваком среском месту буде по један обавештајни официр, а исто тако и у окружном начелству, тако да имате обавештење из прве руке.

-Министар унутрашњих послова Милан Аћимовић:

Господо, ја сам нагласио важност те службе. Али није згодно да ми кажемо окружним начелницима, да ће они имати офицере за обавештајну службу. Може окружни начелник

да нађе и подесније лице за такву службу. Зато нисмо хтели да везујемо руке окружним начелницима, већ смо оставили да они сами просуде, хоће ли узети официра или грађанина, за такву службу. Јер ако обавештајна служба не успе у свом задатку, могао би окружни начелник онда да каже, да му је био наметнут обавештајни официр. Зато нека сваки окружни начелник бира себи обавештајне службенике.

Господо, још нешто. Предвиђено је 308 станица на терену. Распоред тих станица мора бити достављен окружним начелницима, да они виде да ли је распоред добро извршен или није. Због тога бих ја молио г. пуковника Бабића да окружним начелницима достави распоред жандармеријских станица, да би и они видели да ли то одговара служби безбедности.

Господо, са овим смо за сада завршили нашу конференцију. Програм за сутрашњи дан знате.

-Пуковник жандармерије г. Бабић:

Дозволите, господо, да чујете још само реферат мога помоћника г. Павловића.

После реферата г. Павловића, конференција је закључена у 13³⁰ часова.

рег. бр. 75/1-1, кут. 21

РУМУНСКА ПРОПАГАНДА О ПРИСАЈЕДИЊЕЊУ ДЕЛОВА
СЕВЕРОИСТОЧНЕ СРБИЈЕ РУМУНИЈИ 1941/42. ГОДИНЕ
(Уз активно учешће попа Ђорђа Сувејкића, свештеника Грабовице)

РУМУНСКА ПРОПАГАНДА У ИСТОЧНОЈ СРБИЈИ

Из врло поузданог извора и са више страна има се обавештење, да се у појединим крајевима Источне Србије, а нарочито у Пожаревачком округу, спроводи и шири јака румунска пропаганда. Тако су у појединим селима (Рановцу и Кладурову) пронађени румунски буквари и читанке, а у многим кућама на видним местима истакнуте су слике румунског Краља и Маршала Антонеска. Осим тога, покушало се и са убацивањем из Румуније разног другог пропагандног материјала, као и познатог иридентистичког листа "НАДЕЖДА", који пише противу интереса наше земље и нашег народа.

Из овога се јасно види, да на сузбијању румунске пропаганде за све протекло време од прошлог рата до данас, није са наше стране ништа урађено, јер се није нико старао за њено угушивање или парирање. То најбоље потврђује и чињеница, да ни у једном селу нема никакве културе или хумане установе.

Са изложеног, овом питању би требало поклонити озбиљну пажњу и истовремено, по могућству, што пре предузети све целисходне мере, како би се на вешт и обазрив начин парирала и сузбила ова румунска пропаганда у Источној Србији.

У прво време то би се најбоље постигло растурањем разних брошура о националиту, историји и т. сл., и то по могућству, на тамошњем дијалекту, односно језику (влашком), затим, упућивањем опробаних пропагатора и говорника, који ће тај народ извести из заблуде "да је румунског порекла и да као такав треба да тражи да се присаједини мајки Румунији". Једновремено би требало приступити оснивању народних читаоница и књижница у свим оним селима где је румунска пропаганда узела маха.

(М. П.)

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 15/1-18.
30

РЕФЕРАТ
о стању у округу Пожаревачком за 1942 годину

НЕМЦИ:

Настављајући и даље свирепости и зверства према мирном народу. О свему овоме имамо више доказа. Тако извештај Команде српске државне страже – Одељење граничне страже Пов.П.бр.1494 садржи следећи пасус:

„На дан 25 маја 1942 године око 10 часова, наишао је на колима из села Костолца Вилхем Јозеф, рудар из Панчева по његовој усменој изјави тајни агент поручника Холенберга директора у Костолцу, са намером да иде у село Бискупље, где га је послао поручник Холенберг ради набавке 750 кг кукуруза за исхрану коња.

Када га је реонска гранична стража, која је настањена стално у селу Затоње, замолила да не прави неред, он се је успротивио и почео тући говеђом жилим два наоружана војника из патроле, као и остале сељаке без икаквог повода.”

Адаље у телеграму заведеном код шефа Српске државне безбедности под К.бр.28482 од 1-Х-1942 г.налази се следећи извештај:

„Срески начелник у Жагубици депешом под бр.10120 од 29.ов.месеца доставља следеће Стоп према саслушању претседника општине Жагубичке код потписатог од јуче фронтфилер Ораганизације Тот господин Фауст у присуству официра исте организације Рајска и једног тумача наредио је поменутом председнику да одреди 9 девојака из Жагубице које би послуживале у официрској менажи стоп Када му је п етседник општине рекао да не може поступити по овоме да таквих девојака нема у овдашњој варошници се обзиром да је Жагубица врло мало место и да је тамо земљораднички живаљ који је заузет својим свакодневним пословима, онда му је г.Фауст рекао: Ако ми ове девојке не даш милом узеху их силом.”

Или пак у извештају шефу Српске државне страже од Петровића Радомира инспектора мин.ун.пос.и Масниковића Л.Миленка капетана I класе од 6 октобра 1942 где налазимо следећи пасус:

„Ово тим пре што немачки војници у појединим местима а нарочито у срезу звишком напуштају своје јединице и без икакве пратње одлазе у село ради отимања хране. Тако су 21 септембра и 17 и 30 часова у селу Волуја 4 немачка војника покупили већу количину хране а да нису платили али су касније од свога команданта пронађени и храну вратили. Истога дана неки пијани војници силовали су у селу Невесници 70 годишњу циганку Ристић Милицу и покушали да силују 25 годишњу Николић Живкх.”

Даље налазимо извештај окружног начелства Пов.бр.880 од 27 новембра 1942 који садржи следеће:

„14 новембра 1942 око 16 часова од стране немачких војника опкољена је кафана овдашње кафеције Босице а код врела у Жагубици и том приликом ухапшени 50 сељака и истог дана после саслушања сви су били пуштени сем 9 сељака. Од тих 9 сељака на дан 16 ов.мес. пуштено је на слободу још 4 сељака, док 5 сељака спроведени су за Пожаревац од стране немачке војске.

14 ов.мес.око 3 часа ујутро немачки војници су се у засеоку Селиште, општине лазичке појавили и тамо су приликом претреса убили четничког поручника Жарковић Драгослава и четника Марковић Милутина родом из Лазнице. Место рођења четничког поручника, Марковић Драгослава није познато, именовани су убијени приликом бекства а без да су дали отпора... Око 11 часова истога дана довезени су у Жагубицу и сви сељаци, жене и деца из Селишта као и запањено је новог сељачког одеа непознато колико пари али било је натоварено на троја кола.

Истога дана око 18 часова жене и деца били су пуштени а задржани су само људи.

15 ов.м. од задржани сељака били су пуштени сви из Селишта после саслушања сем 7 сељака који су упућени у Пожаревац немачким спроводом.”

Или пак извештај окружног начелства Пов.бр.904 од 30 новембра 1942 г. где се налази:

„6 / Дана 27 новембра немачка војска пронашла је леш несталног немачког војника из Организације „Тот”, убијени се звао Хајнрих Хелза и био је групен филер код организације „Тот”. Леш је пронађен 15 км. далеко од Жагубице, односно 6 км.јужно од Крста наместу зв. „Омање”. Немачке власти ухапсиле су радника Станоја Атанасковића. Поред тога ухапшено је још 5 људи и једна жена чија имена немачке власти неће да саопште.”

Али не само да су се Немци одликовали својом бруталношћу за време окупације у Србији него имамо неколико доказа о њиховом економском израбљивању земље. Тако у извештају окружног начелника Пов.бр.931 од 14-ХП-1942 г.налазимо следеће:

„в / Ноћ у између 9 и 10 једна група четника Драже Михајловића напала је у селу Златову два немачка подофицира и 24 стражара Српске државне страже из Београда, који су у Златову прикуљали кукуруз за Дирис. У борби која се развила између четника и стражара погинуо је немачки Фелдбелл Линде и један четник. Услед недостатка муниције .....”

А други податак налазимо у извештају Окружног начелства Пов.бр.8819 од 31 октобра 1942 г. и то:

„6.-У срезу пожаревачком-Пожаревац:

а/ 10 октобра око 20 часова појавила се у једном делу зграде општине управе Малом Црнићу вагра, где је била смештена кудеља-конопља и купљена од сељака села Малог Црнића за немачке потребе и која је изгорела.”

Али не само да су били Немци ти који су спроводили систем терора и начина пљачке и отимачине над мирним становништвом. Појавила се и једна друга неман Русији¹⁶ војници белогардејци: Податке о њиховим злоделима налазе се такође у нађеним актима.

Тако Мишић С.Момир из села Костолца у свом саслушању датом на записнику 2-8-1942 г.о општинској управи у Костолцу изјављује:

„Овај командант чим је ушао код мене почео је да ми псује Српску мајку и почео да ме туче штапом по слабини и по руци, а после два пута са истим штапом по глави којом приликом је истрчала његова жена и свастика те ме одбраниле које су ме после од задобивених озледа превиле.

Даље Миливоје М.Којић земљорадник из Костолца изјавио је наистом записнику:

„Сутрадан позвао ме је Руски командант који станује у кући Танасије Митића овдашњег и питао ме: Где сам прошлог дана лутао до 7 сати увече: На мој одговор ви знате да сам тражио свој чамац, на то ми је он одговорио: не говори мајку ти српску” и ударио ми четири шамара два по левом и два по десном образу, када ме је он ударио видела је Љубица жена Петра Кошавића из Острва, куварица њихова и Живко Митић из Костолца.

После 5 до 6 дана отишао сам у комшилук да тражим кола, овај командант опет ми је ударио један шамар, велећи ми ти једнако скит аш, о без икакве кривице.”

Даље, такође на истом записнику изјави Милановић К.Војислав, земљ. из Костолца:

„ ..... Овај војник Јаков од овога времена има сталну мржњу на мене и за ове његове претње баш ми је рекао његов командир – командант пуковник са цвикерима Јакуберски” има вас неколико које сам вас забележио једнога дана ћу ве побијем.” Он лично изда цедуљу његовим војницима да могу да купе ракију код грађана, после тога ххххх кад му се војник напије он позове све грађане који су му продали ракију па их туђе као што је био случај са Момиром Мишићем.”

Па и Живко Мићић земљ. из Костолца на истом записнику изјављује:

„На дан 9 јула био сам одређен од моје општине кулуком да преселим руске војнике из жандармеријске станице са Мајдана у Костолцу за Кленовник.

Тога дана радио сам од подне па до мрака и пошто сам завршио посао пошао сам после одређеног полицијског часа са рада управо кад су ме руси пустили и они су ми приликом отупста дали написан у да ме нико не би узнемиравао, с обзиром да сам са рада код њих задочио.

Када сам стигао у Костолац прва руска стража ме је пустила пошто сам поднео ону написану цедуљу од њихових људи.

Кад сам наишао на другу Стражу иста ме је зауставила управо скоћио је један војник из првог њиховог вода и стао преда ме питајући ме шта ћу после одређеног времена путем. Обавестио сам га да сам селио њихове војнике и пружао му написану дозволу, но он то није хтео ни да гледа, ни да чује, већ ме је ударио опет песницом у леву слепоочницу од кога сам ударца онесвесан пао на земљу, а потом ме је један њихов пас који је са њима био ухватио и вукао за панталоне, тада је овај руски војник пришао и ударио ме ногом у стражњицу у томе је притрпао њихов водник у том моменту. су ме пустили те сам отишао кући.”

Недих

У пљачки и злостављању као и уопште у спровођењу система немачке окупације Немцима су ишле на руку и домаће, Српске власти почев од највиших функционера па до припадника СДС, СДК или полиције, сви су се трудили да омогуће Немцима што лакшу окупацију. И тако видимо читав низ мера које српске власти предузимају у циљу спровођења своје изданичке¹⁷ политике. Имамо разне оружане организације које проливају крв своје браће, а за рачун Немаца. Имамо читав плански израђени систем пропаганде којима се иде на то да се код народа створи забуна и искористи народ у с врху помагања те политике. Најзад имамо и случајеве непосредне сарадње војне силе немачке са нашим властима.

О непосредној сарадњи војне силе Немачке са нашим властима имамо следеће податке:

У телеграму заведеном код Миинистарства унутрашњих послова I бр.8246 од 2-IV-1942 г. налазимо следећи извештај:

16 Исправљено слово „ј“ у слово „к“.

17 Исправљено прво слово „н“ у слово „ј“.

„Са немачким Крајскомандантом и командантом Српске оружане стражен округа пожаревачког обишао сам Петровац, Горњак, Крепоњи и сада се налазим у Жагубици Стоп. Стање јавне безбедности је повољно ..... окружни начелник Калабић.”

У извештају окружног начелства Каб.бр.266 од 18 маја 1942 г. стоји следећи пасус:

„Дана 15 и 16 маја 1942 г. обишао сам са Др. Ранцеом Крајскомандантом и управником града Београда срез Рамски и голубачки и том приликом одржао конференције са грађанством, чиновништвом, претседницима општине и деловођама и то: 15 маја тек. год. у Вел. Градишту, Божевцу и Габрову, а 16 маја т. г. у Голупцу.”

У телеграму заведеном код Министарства унутрашњих послова I бр. 14298 од 23-V-1942 г. налазимо:

„Са командантом немачке дивизије ђенералом Боровским његовим начелником штаба и још неколико официра обишли смо данас Горњак и Жагубици ради рековносирања пута Петровац – Горњак Жагубица и даље ка Бору све је у реду, обићи ћемо и Кучево.”

У извештају окружног начелства Пов.бр.661 од 31 јула 1942 г. стоји:

„Окружни начелник у току месеца јула обишао је све срезове као и многе општине, којом је приликом среским начелницима и претседницима општина давао потребне инструкције за даљи успешан рад и грађанству поуке у њиховом држању у овим тешким приликама. Све обиласке обављао је окружни начелник делимично у друштву немачких војних лица.

У извештају округа Пов.бр. 703 од 31-VIII-1942 г. налазимо:

„б / На дан 27 јула тек. год. око 10 часова комунисти су из заседе убили четника самосталног четничког одреда „Помољског” Љујомира Маринковића, који се налази у патроли ради чишћења¹⁸ терена од комуниста у циљу заштите људства немачке народности организације „Тот”, која већ ради на терену овога среза на оправци путева, трасирања и т. д.”

Такође у извештају округа Пов.бр.859 од 15-XI-1942 г. налазимо:

„31 октобра рањен је из пушке каплар Српске државне пољске страже у Жагубици Љубојевић Живорад. Именовани је био на стражарском месту код бараке организације „Тот”.

У извештају округа Пов.бр. 880 од 27-XI-1942 г. стоји:

„14 ов. мес. пос. лао сам патролу јачине од 12 војника-стражара са вођом патроле наредником Ацах Стеваном у засеоку Селишта и према наређењу немачког капетана патрола је саопштила мештанима села Лазнице, да у случају ако ко ма шта зна о нестанку два немачка војника да јави, и да два нестала немачка војника пронађу у противном да ће бити препресаће.”

И најзад у извештају округа Пов.бр.904 од 30-XI-1942 г. налазимо следеће:

„г / Органи немачке војске у заједници са V Добровољачким одредом ухапсили су 23 новембра тек. код.¹⁹ претседника општине из Бошњака Трајиловића Максима. Разлог хапшења је што се посумњало да именовани одржава везе са партизанском групом Симе Симића. Именовани је спроведен у Пожаревац.”

Али главни циљ Недићеве владе као и свих потчињених им власти јесте несумњиво борба против народно-ослободилачког покрета. У ту сврху створене су биле организације као СДС, СДК, четници, самостални и Пећанчеви, најзад раз, оврсне молиције²⁰ као и жандари. Све то учествује у борби у циљу да једном за свагда уништи оне које сметају потпуној немачкој окупацији. Начелници срески и окружни руководе том борбом, дају главна упутства.

Шта је све почињено у борби против народно-ослободилачког покрета види се из начинених хронолошких извода нађених у актима:

Кучево: Приликом покушаја бекства при спровођењу убијен је комуниста Леондида -есковић²¹ / 2. јануара 1942 г /

ПЕТРОВАЦ: Ухваћен је комуниста Боровије Стокић који је пре извесног времена убио жанд. наредника Комозеца. / 5. I. 1942 г. /

ПОЖАРЕВАЦ: У сукобу код села Божевца убијен је 1 комуниста а два рањена. Успели су да из села собом одведу Димитрија Стојановића, полицијског писара, претседника општине и 2 финанса / 5. I. 1942 /

18 Исправљено друго слово „ч” у слово „ћ”.

19 Исправљено слово „к” у слово „г”.

20 Исправљено слово „о” у слово „и”.

21 Хемјском оловком написано „Пљ” испред слова „е”, а затим слово „с” исправљено у „ш”

ПЕТРОВАЦ: Код села Прљенца убијени су комунисти Драгомир Димић и Стеван Миловановић а тешко рањена још двојица /12.I.1942/

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ: Ухваћен комунистички курир Бранислав Рајковић из Сиракова, који је приликом упада комуниста у Градиште хапсио тамошњег средског начелника /2.III.1942/

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ: Ухваћен комунистички курир Душанка Николић из Мајловца и комунисткиња Даринка Миљковић, жена Боже Миљковића претседника општине из Рашанца. /17.III.1942/

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ: Ухваћен одбегли робијаш – комуниста Душан Живковић из Саревца /20²².III.1942/

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ: ухваћен одбегли робијаш комуниста Јован Живић из Раброва. /12.VI.1942 г./

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ: ухваћен вођа комунистичке банде Милан Ружић који је раније из касе пореске управе у Градишту запленио 2 милиона динара. /3.IV.1942/.

ЖАБАРИ: ухваћен комуниста Аврам Трифуновић из Александровца /8.IV.1942/.

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ: ухваћена опасна комунистичка агитаторка Сибинка Драгутиновић ученица трг.академије из села Речице /10.IV.1942/

ЖАБАРИ: ухваћене су комунистичке Живка Јовановић и мајка јој Милева и приликом покушаја бекства при спровођењу обе су убијене. 13.V.1942/

ЖАГУБИЦА: ухваћени су комуниста Душан П. Јовановић из Манастирица и Чедомир Ј.Јордановић из Кладурова. /22.VI.1942/

ЖАГУБИЦА: из села Јошанице одведен је и убијен Миленко Наранчић учитељ, жена му Милица и мајка му. /30.IX.1942/

ПОЖАРЕВАЦ: Ухваћен је у селу Царевцу познати комуниста Влстимир Павловић звани „Царевац” адвокат, припр. из Београда а иначе родом из Царевца /12/13.II.1942/

ПОЖАРЕВАЦ: у сукобу са комунистима код села Лучице убијено је 15 комуниста а 4 жива ухваћена /16.II.1942/

Пожаревац: ухваћени су комуниста Здравко Аврамовић, Милан Пауновић, Настас Трајановић, Сава Илић, Чедомир Јанковић и Јован Симић који су били у одреду „Буђонија” /17.II.1942/

ПОЖАРЕВАЦ: у селу Топоници ухваћени су комунисти Перић Иван и Јововић Милан звани „Шваба” оба из истог села, који су били у банди Мише Ђурчије /19.II.1942/

ПОЖАРЕВАЦ: у селу Бартоши²³ ухваћен је скривен у димњаку једне куће опасни комуниста Светозар Живуловић звани „ливац”. /11.III.1942/

ПОЖАРЕВАЦ: у селу Божевцу ухваћен је комуниста Љубинко Радосављевић /12.III.1942/

ПОЖАРЕВАЦ: у Атару општине рановачке убијен је командир моравке комунистичке чете Ђура Војиновић суд.писар. /18.III.1942/

ПОЖАРЕВАЦ: у сукобу са комунистима код села Смолинца убијени су комунисти Пера Металац, из Црнића и Ружић финанси из Великог Градишта. Тешко рањен и ухваћен Ђорђе Бован и још 3 комуниста. /25.III/

ПОЖАРЕВАЦ: ухваћени су и приликом покушаја бекства при спровођењу убијени су комунистички јатаци Вујица Петровић и Даринка Ивановић /25.III.42/

ПОЖАРЕВАЦ: у селу Прежане пронађен је леш комунисте Љубомира Станојевића из истог села /11.IV/

ПОЖАРЕВАЦ: ухваћено је у селу Батуши 8 комунистичких јатака и помагача. /24.IV/

ПОЖАРЕВАЦ: ухапшен је Војислав Стојадиновић због везе са комунистима /9.VII 42/

ПОЖАРЕВАЦ: ухапшени су Радомир и Милован Радуновићх из Пожареваца код којих је нађена 1 пушка, 2 бомбе и 70 метака /13.VII.42/

ПОЖАРЕВАЦ: ухапшен је Велимир Миловановић из Драговца код кога су пронађени комунистички летци. У вези тога ухапшено је још 5 лица из Драговца и 8 лица из Брежана /19.VII.42/

ПОЖАРЕВАЦ: ухапшен је Душан Величковић учитељ из Касидола и још 28 лица у вези са откривањем комунистичке организације у селу Кисиљеву /16.VI.1942/

22 Исправљена 0 у број 2.

23 Прецртано слово „р”.

ПЕТРОВАЦ: у близини села Кнежице ухваћени су комунисти Драгиша Вујичић ђак 8 разр.гимназије из Петровца, Драгослав Максимовић, из Мелнице, Раденко Миладиновић, Урош Ивковић и Милија Миладиновић. /18.III.1942/

ПЕТРОВАЦ: ухваћен је комунистички јатак Мирко П.Николић учитељ из села Манастирице /1.IV.1942/

ПЕТРОВАЦ: у сукобу са комунистима између села Рановца и Кнежице ухваћен је један комуниста /30.V.1942/

ПЕТРОВАЦ: ухваћена су 3 комуниста /31.V.1942/

ПЕТРОВАЦ: ухваћена су 3 комуниста приликом покушаја бекства при спровођењу 1 од њих Милан Сајић, убијен је, /4.VI.1942/

ПЕТРОВАЦ: група партизана покушала да демолира пругу Пожаревац – Петровац али су их потере у томе спречиле. Том приликом ухваћен комуниста Бранислав Пауновић проф.из Рашанца 6.VIII.42/

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ: убијен је комуниста Милорад Миленковић супл.гимназије у Великом Градишту иначе родом из села Јучине, а ухваћена комунистикиња Слободанка Стефановић из села Раброва и још 3 јатака /30./31.V.42/

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ: ухваћен је одбегли комуниста Витомир Ивић, ковачки помоћник који је био у одреду Леониде Плесковића /6.VI.42/

КУЧЕВО: у сукобу са комунистима код села Мишљеновца и села Раброва 1 комуниста рањен и 3 ухваћена као и домаћин куће у којој су комунисти преноћили /28/30.IV.42/

Поред тога у званичним извештајима налазимо следеће податке:

Тако у извештају округа Пов.бр.484 од 1 јуна 1942 г. налазимо и овај пасус:

„У овом духу издао сам више наређења како среским начелницима тако и Српској државној стражи ради предузимања заједничких мера.”

У извештају округа бр.2495 од 1-III-1942 г.налазимо податак о борби организоване жандармерије противу народно-ослободилачког покрета:

„6 и 7 фебруара извршен је претрес терена Кнежица – Каменово – Трајан – Засеок Слана – Огрез /К.339/ од стране Команданта млавске групе и у којој акцији учествовао Петровачки жандармеријски вод и том приликом у Обрезу, у једном опкољеној кући ухваћена су четири партизана: Сандуловић Јован, из Рановца, подкомандир; Гицић Сретен из Гор. Милановца; Милетић Божидар из Великог Поповца и Миливојевић Обрад из Смедревеа. Напред наведена лица – као партизани са свим нађеним оружјем и материјалом дотерана су у Петровачку жандармеријску чету ради даље надлежности.”

„15 фебруара тек.год.у селу Драговцу појавила се чета партизана коју је водио Жика Ђурђија из Пожаревца. Од стране потписатог комбинова је одред од 53 питомца полицијске школе и 22 жандарма из Пожаревачке жанд.чете и овај комбиновани одред кренуо је на терен истога дана око 9 часова. У току 16 фебруара тек.год.одред је наишао у атару села Поповца на партизанску банду Ђурђије и приликом борбе убојено је 15 партизана међу којима је био вођа банде Миша Ђурђија, студенткиња Јованка кћи Николе Станковића бив. трговца из Пожаревца, Мика звани „Бајлони” помоћник командира и ухваћени су: Ђорђе Драгић ученик II разреда учитељске школе у Вршцу родом из Новог Сада живећи у Великом Градишту; Кузмић Војислав из Велике Крсне лимар велики крволук и Војислав син Душана Миљковића из Пољане. Остатак се банде разбегао.

„19 фебруара т.г.претседник орљевске са сеоском милицијом вршећи претрес у пом.селу ухватио је пет партизана из групе Мише Ђурђије и то: Стојковића Ђорђа, ливца из Умчара; Савића Јована трг.помоћнока из Слав.Пожеге; Васиљевића Милутина земљ.из Породина, Ђирића Николу финансса из вел.Градишта родом из Срем.Митровице и Петровића Драгомира земљ.Орљева. Поред ових ухваћен је и Јовановић Драгомир из Орљева који је показао где се напред наведени партизани налазе и исти је задржан да би доказао и осталу двојицу из пом.општине.”

У писму помоћника окружног начелника од 28-V-1942 г.пућеном министру унутрашњих послова налазимо следећи податак:

„У срезу рамском убијен је вођа једне мање групе партизана Петар звани „Металац”, а осим тога, последњих данаоткривена у Петровцу читава партијска организација и уништено је више комуниста који су активно сарађивали са партизанима, из Птровца и два студента и једна студентки из Пожаревца.”

У извештају пак круга Пов.бр.484 од 1-VII-1942 налазимо следећи податак:

„г / Ноћу 25 xxxxxxx ов.мес.око 4 сата у јутру између села Мали Поповац и Бискупље дошло је до сукоба између једне групе партизана²⁴ и оружаних одреда, којом је приликом раоен²⁵ и ухваћен Стојнић Петар звани „металац.“

2 .....

б / Дана 11 ов.мес.од стране органа првог вода четврте чете рудничког одреда из Александровца, ухваћене су у селу Томиславцу у својој кући комунисткиње Јовановић Живка и њена мајка Милева које су ноћу између 12 и 13 ов.мес.при спроводу за Пожаревац убијене од стране органе пом.вода, а са разлога што су испред с проводника покушале да беже, а на три позива спроводника.. : „Стој пуцаћу“ нису хтеле стати.“

У извештају округа Пов.бр.572 од 30-VII-1942 налазимо:

„На дан 3 јуна 1942 г. око 18 часова на атару општине Осаничке сукобили су се органи Српске државне страже овога среза и органи самосталног четничког одреда среза хомолског са комунистима партизанима у јачини од 5 до 6 њих, коју је предводио Шрбаровић Иван из Лазнице. У борби која се развила у овом сукову, погинуо је Петровић Славко родом из села Јасикова, овога среза, а Јовановић Димитрије из Јасикова рањен у десну руку обијаци ч етници поменутог одреда.У даљем гоњењу ових комуниста ухваћени су од стране четника самосталног помоћног одреда на „Јеловом брду“, на граници атара општине Осаничке и Мелничке, 2 партизана из ове групе и то: Јовановић Петра Душан, из села Манастирице среза Млавског и Јордановић Јордана Чедомир из села Кладурова, среза Млавског.“

У извештају округа Пов.бр.819 од 31-X-1942 г. налазимо:

„1/

в/20 октобра тек.год.око 22-23 часа убијен је сељак Петровић Л.Владимир из села Вуковића среза Голубачког, на путу код Вуковићског гробља зв. „Српско гробље“, који се враћао из воденице својој кући. Вођеном истрагом од стране станице пољске страже Кљење, установљено је да је пок.Петровић убијен од стране потерног одељења СДС округа шабачког које се налази на чишћењу терена у срезу звишком, под водством п.поручника Рогоћа Саватија. Када је одељење било у заседи на поменутом месту и када је позван Петровић да стане, није то учинио већ је покушао да бега, нашта је заседа припуцала и Петровића убила, који је на месту остао мртав.“

Извештај окружног начелства Пов.бр.933²⁶ од 9-XII-1942 г.гласи:

„1 .....

е / Дана 26 децембра ов.год.потерно одење пољске страже из Вел. Градишта опсело је у општини Мало Градиште кућу Димитрија Динића у којој се налазила једна група партизана. Том приликом погинуо је вођа партизана Влада Милентијевић звани „Ганди“ а Стрејић Рада из Малог Градишта теже рањен. Један патизан је жив ухваће.

Најзад у извештају Пов.бр.931 од 14 децембра 1942 г.налазимо следеће:

„2 .....

б / ..... Сутрадан приликом претреса зграде од стране органа Српске државне страже пронађен је на тавану Љотићеве куће комуниста Јунгић Никола родом из Враче Гаја, среза Бела Црква округ банатски, који се на тавану био скрио. Именовани је с проведен команданту Српске државне страже округа Пожаревачког ради предаје преком суду.

5 .....

а / Дана 22 новембра органи станице Српске држ.пољске страже у Рашаницу ухватили су Николића Славка дечака старог 14 година из Трњана који је по својој прилици припадао једног²⁷ групи партизана. Именовани је непажњом командира станице побегао. Командир станице Вукобратић Данило ухапшен од стране органа немачких војних власти код којих је признао да је овог младића пустио за једну писаћу машину.“

У овој општој хајци на присталице народно-ослободилачког покрета помажу органима државне власти разноврдне врсте четника: Печанчеви²⁸ „самостални“ и т.д.Ево неколико примера.

У извештају Штаба четничког колубарског одреда Ч.Бр.504 од 26-III-1942 г. командант војвода колубарски Богдан Брајовић извештава:

24 Руком исправљен број 4 у број 5.

25 Исправљено слово „о“ у слово „њ“.

26 Први број 3 исправљен у број 6.

27 Хемијском оловком исправљено слово „г“ у слово „ј“.

28 Прво слово „ч“ исправљено у „ћ“.

„По доласку, четнички колубарски одред извршио је на овој територији претрес чишћења. Долазећи у непознатом крају поступио је у почетку потпуно тактички и руководио искључиво вољом народа чувајући само интересе оне који су нама у задатак стављене.”

У акту заведеном у Мин.унутрашњих послова I бр. 8990 од 10IV-1942 г. налазимо:

„Капетан Абејић командант горњачког одреда поступио је тако енергично да се партизани повукли и више се не запажа њихово кретање.”

У писму помоћника окружног начелства од 28-V-1942 г. упућеном Министру унутрашњих послова налазимо овај пасус:

„У селу Манастирици дошло је до оружаног сукоба између партизана и четника у коме је погинуо један четник и Милојевић Вујица, познати партизан и сарадник групе Поповић Жике из Граброва.”

У извештају округа Пов.бр.572 од 30-VI-1942 налази се следећи пасус:

5 .....

„а / У борби са четницима убијен је злогласни партизански вођа на дан 24 маја 1942 године Вујица Милојевић звани „Мујо” касапски радник из села Мишљеновца среза звишког. На дан 2 јуна тек.год. у борби убијен је Драгутин М.Илић, тежак из Шетоње с реза млавског звани „штабац”, истога дана убијен је и Милани²⁹ Шајић, тежак из Рановца среза млавског, када је ухваћен од четника покушао да побегне.

б / У току овог месеца гонећи партизане од стране четничких и војних одреда, али под притиском ове власти на родитеље одведених одбеглих партизана, да ће бити интернирани, ухваћени су или се сами предали следећи партизани .....

У извештају Пов.бр.703 од 31-VIII-1942 гласи следећи пасус:

„6 .....

г / 8 августа тек.год потерно одељење самосталног помољског одреда у Горњаку званом „Висока” у атару општине Дубочке сукобила се са групом наоружаних бандита и са овом водила борбу. У борби је рањен и ухваћен Бранислав Пауновић професор родом из Рашанца среза Млавског, покушао је да побегне па је од стране четника убијен.”

Али чешници³⁰ се не одликују само својом неумољивом борбом против свега што је ма и најмање надахнуто жељом за слободу и самосталношћу. Они чине безброј зулума над мирним становништвом, ево неколико примера.

У акту Министарства унутрашњих послова I бр.165/9 од 9 јуна 1942 године налази се следеће:

„Доставља се предњи акт Претседништва Министарског савета с молбом да сходно наређењу Господина Претседника хитно извидите и утврдите:

1 / Ко је од четника извршио силовање над женом Богдановића из Рановца. Ко је Ненада шамарао и ко су ти четници који су силованој жени код куће Сулејмановића ударили 15 батина. Да се оооме саслуша између осталих. Силована, жена, њен муж Ненад, свештеник из Рановца Миодраг Јеремић и присутни чланови Сулимановића па сва саслушања доставити у прилогу;

2 / ко су ти четници коју су бацили бомбу за женом Љубисава Брејића и због чега су њу задржавали да не иде својим послом са мужем;

3 / ко су ти четници који су свукли до гола снају Петра Спајновића из Рановца и везивали њенога свекра;

4 / ко је извршио силовање над малонетном ћерком Маринка Алексе Гркуловића.”

Ау анонимном писму упућеном под називом извештај од 26-VI-1942 г.налазимо ово:

„Капетан Нинковић из Калабићевог одреда у Жабрима дошао је пре три дана у село Ореовицу срез моравски. По његовом наређењу војници су ужасно батинали сељаци и жене. Тукли су их да набаве жито и ако га немају. Место жита сељаци су нудили кукуруза и других намирница које они траже а које немају сељаци. Новац дају и намирнице које имају и моле да их не туку. Сељацима нису дали ни говорити него су одмах приступили нечувеном батињању. Између осталих ужасно су сипребијани ови сељаци: Микар Ђокић, Светозар Стојаковић, Рањија Марковић / старица од 60 година толико је мучена да јој је куљала крв на нос и уста / , Бука Станојевић и Стеван Стојаковић.”

Ау акту окружне четничке команде Пов.Ч.бр. 25 од 1-VII-1942 г.налазимо ово:

„Вама је познато да поред четничких одреда војводе Косте Пећанца и у овом округу постоје саооотални четнички одреди.

29 Прецртано друго слово „и”.

30 Исправљено слово „ш” у „т”.

Због чега они нису хтели ступити под команду војводе Косте Пећанца, ја наслућ ујем, али чињеница је та да ти одреди бар у овом округу нити примају а нити извршавају лично ваше наређење /Милана Недића а нити ма од кога од наших власти, а да одбијају најбезобзирније данас толико нужну и потребну сарадњу са окупаторским властима доказали су безброј пута.....

Поред тога они су се осилили, јер их у таквом њиховом раду нико не спречава а нити их покушава уразумити, тако да врше готово насиље над народом којег би требало да штите. Пљачке, безразложна багињања, пијанке и шанлуци уобичајена су појава у „царству” самосталних четничких одреда. Баш данас се десио случај да сам присуствовао саслушању жене једног нашег активног капетана, у овдашњој немачкој Крајс-командатури из којег се види да су је четници једнога таквог одреда пресрели истукли и на најбаналнији начин вређали.”

У писму Троје Марковића упућеном Претседнику Српске владе од 29 јуна 1942 г.а заведеном у Мин. Унутрашњих послова I бр.19489³¹ налазимо ово:

„Самостални четнички руднички одред” капетан Стојановић” на дан 26 маја 1942 г.запалили су ми једну шталу која је изгорела сва до темеља тако исто су ми упалили кућу али исту смо угасили те није изгорела, одузели су ми сваодела и домаћи намештај и однели за њима те су ме тиме мене и целу моју породицу оставили потпуно голе и босе, затим су ми одузели два коња у вредности 60.000 динара кола, колски цео прибор ..... И на крају крајева стрељали су кћер Икомију, жену Стевана Мутуљевића из Старчева која је за собом оставила два женска незбринута детета старих 12 и 13 година, те су ме на тај начин упропастили породицу.”

И тако најзад ова злодела и ххх малтретирања становништва прешла су сваку меру тако да су и немачке власти сматрале за сходно да их растурае.

У извештају округа Пов.бр.819 од 31 октобра 1942 г. налазимо пасус:

„3 .....

б / Дана 3 октобра тек.год.око 10 часова немачка војска је разоружала самостални четнички одред „Хомолски” посаду у Жагубици, Крепољину и Манастир у Горњаку под видом прегледа оружја до кога није ни дошло, већ је све четнике са својим официрима разоружали похапсили и спровели из овога среза незнано где за чију се судбину ништа незна.”

А у извештају Петровића Радомира и Масниковића Л. Миленка Шефу српске државне безбедности од 6-Х-1942 г.налазимо ово:

4 / Пошто су сви четници на територији овога округа разоружани то се у најскопием³² времену може очекивати и погоршање прилика у овом округу у погледу јавне безбедности.

Најзад имамох нешто података и о раду добровољаца.

Тако у извештају начелства среза помољског бр.950 од 25-II-1942 г.налазимо:

„..... чување мира и реда за сада на целој територији овога среза обављају самостални добровољци одреда капетана Богдана Дакића. Овај одред стара се и за безбедност општине и не дозвољава улаз у општине баднита и осталим наоружаним лицима.”

Тако најзад и извештај Пов.бр.484 од 1-VI-1942 гласи: 4

4 .....

„б / ххххххххххх ..... На дан 29 априла ове године један одред добровољаца из Раброва укубио се са 7 партизана из ове банде која је извршила ово убиство и пљачку и после краће борбе заробљено је 4 партизана док су остали побегли.”

Али немцима³³ није било довољно само то што су српске власти покушале да спрече развитак народно-ослободилачког покрета. Њима је требало хране и других економских пољопривредних производа. Зато они постављају захтеве чисто економске природе које Српска влада услужно гледа да оствари.

Тако у извештају округа ххх бр.2495 од 1³⁴ - III-1941 г. налазимо на један карактеристичан моменат по питању економске сарадње:

„На дан 22 фебруара ов.год.Пожаревачка пољопривредна подружница имала шесту редовну годишњу скупштину. После исцрпљеног дневног реда око избора нове управе прешло је се на дискусију о планској привреди која се има спровести у току ове године. Узимајући реч на овој скупштини тражио сам / начелник Јевтић / од присутних да ове године буде

31 Последњи број 9 исправљен у број 5.

32 Друго слово „и“ исправљено у слово „ј“.

33 Руком исправљено мало слово „н“ у велико.

34 Исправљано па је нејасно да ли се ради о броју 1 или 2.

обрађено сво оно земљиште које је и раније обрађивано с тим, да се исто повећа и са оним земљиштом које има услова за засејавање на³⁵ којих било култура, тако да жетвени принос у идућој години не буде само искоришћен за подмиривање потреба државе већ да се исти могу извести из земље.”

У извештају округа Пов.бр.661 од 31-VII-1942 године налазимо ово:

„Овде треба напоменути да се примећују тешкоће код народа због давања кулука, / радне снаге и запреге /. Ова тешкоћа је резултат помањкања радне снаге која није довољна ни за пољске радове које су у јеку. Потешкоће се осећају због тога што се пољопривредни радници шаљу у руднике угља на који начин се умањује број радне снаге у пољопривреди и домазлуку..... . него се ова интервенција с водина само на позивање радника на рад у рудницима где је појачана контрола над њима.

У извештају строго Пов.бр.61 од 25-XI-1942 г.налазимо најзад податке о националној служби за обнову Србије.

У приложеном списку побројане су све радне чете дисоциране по округу пожаревачком са назначењем на чему и где исте раде. Према приложеном списку види се да је било 29 радних чета које су отпочеле са радом од 5 до 10 октобра и које су имале да раде посао најразноврснији, наиме, регулисање река, оправку путева, оправљање колосека, исушивање ритова, секу дрва и т.д.”

Даби цео овај рад наишао на одобравање и потпору икод народа било је потребно спровести велику пропаганду. И тако се приступа стварању и спровођењу плана по коме је требало народ уверити у исправност борбе противу народно-ослободилачког покрета и сарадње са Немцима.

И тако бивши и тадашњи министри полазе на пут да би живом речи продобили народ за нов систем.

У извештају среза пожаревачког бр.1496 од 23-II-1942 г. налазимо овај податак:

„Дана 22 ов.месеца у просторијама „Гран хотела” одржао је јавно предавање Министар пошта, телеграфа г. Пантић. На овом предавању било је присутно 1000 слушала из града и села Пожаревачког.

Предавање је отворио Јевтић Душан окружни начелник округа Пожаревачког преста-виши присутнима министра г.Пантића.

Затим је говорио г.министар Пантић који је изнео присутнима прилике које владају у земљи, упозоривши их том приликом насве евентуалности које нас могу задесити у случају да се понове стари изгледи који могу бити фатални за цео Српски народ. Даље у своме говору г.Пантић позвао је присутне да сложено без обзира на партијске интересе приорнемо на рад на привредној, социјалној и духовној обнови земље подваачећи³⁶ важност моралне и духовне обнове земље.”

У извештају округа бр.32810 од 9-III-1942 г.налазимо:

„8 марта тек.год.приликом мога обиласка среза млавског г. Душан Пантић бив.министар пошта, одржао је хотелу „Бајлони” у Петровцу предавање о положају наше земље у коме се она сада налази.”

Поред осталих ствари напада на савезнике, позива на помагање Недићу на обнову Србије и т.д.налази се у његовом говору и следећи пасус:

„Виталне интересе Српскога народа леже на дунаву, који потиче из Великог Рајха. Ми смо културно-политички и економски везани за наше суседе. Наш економски и географски положај нас упућује да са Немачком живимо у добрим пријатељским односима, ако желимо да спасимо наш народ и створимо срећну будућност нашој деци и поколењима.”

У извештају среза пожаревачког бр.4294 од 20 априла 1942 г. налазимо:

„Дана 19 ов.мес.у просторијама „Гран Хотела” у Пожаревцу одржан је јавни обласни збор на коме је говорио министар финансија г.Душан Ђорђевић. Збору су присуствовали начелник округа пожаревачког, жандармеријски п.пуковник г. Милан Калабић, помоћник окружног начелника Бошко Јокић, начелник среза пожаревачког г.Јовановић Димитрије као и око 1500 грађана из Пожаревца и околине. После уводне речи начелника Калабића узео је реч министар Ђорђевић.”

У свом говору Ђорђевић је изнео све владине мере позивајући народ да помаже исте а одвраћајући га лажним престављањем ситуације од сарадње са народно-ослободилачког покрета.

35 Исправљено слово „н“ у слово „м“.

36 Исправљено прво слово „а“ у слово „л“.

У извештају округа Пов.бр.384 од 1 маја 1942 г.налазимо:

„Град Пожаревац који је био предмет пропаганде читавих десетак дана добио је извесну одређеност у гледиштима и јачање поверења према влади надорног спаса, а нарочито после успелог манифестационог збора у Пожаревцу који је одржан на дан 29 ов.месеца на коме је говорио г.министар унутрашњих послова Аћимовић Милан и претседник градског поглаварства, и управниг града Београда Јовановић Драгољуб.”

У извештају среза Пожаревачког бр.50180 од 4-V-1942 г.стоји:

„Дана 3 маја тек.год.г.Јонић Министар провесте одржао је у сали „Гран хотела” у Пожаревцу конференцију између 5 и 6 часова са просветним радницима из среза и града Пожаревца, а збор грађанству између 6 и 7 часова.”

У свом говору напада све оно што је противу Немаца величајући истовремено напор владе који је упућен на сарадњу са Немцима.

У телеграму наведеном у Мин.унутрашњих послова I бр.12487 од 7-V-1942 г.стоји:

„На дан 3 маја тек.год.одржао је у Петровцу због г.Министар просвете Велибор Јонић стоп...”

У акту среза звишког бр4141 од 15 маја 1942 г.налазимо:

„Данас у 11,30 часовадо 12 и 30 часова одржано је у Кућеу велики народни збор на коме је био присутан до 1500 људи из целог среза звишког. Због је протекао у потпуном реду и миру. Једини говорник на збору био је министар на расположењу г.Душан Пантић из Београда...”

А у извештају среза хомолскоб бр.3698 од 18 маја 1942 г.налазимо: „На дан 18 ов.месеца у место Жагубици г.Душан Пантић министар на расположењу одржао је јавни збор..... После тога Пантић је позвао народ да под Српском заставом ради на обнову земље и под водством генерала Недића који својом мудро политиком спасао многе делове Србије од казних експедиција.”

У акту окружног начелника Пов.бр.149 од 19-V-1942 г.налазимо овај извештај:

„Извештавам да сам 17 овог месеца са министром Пантићем Душаном извршио обилазак среза млавског и хомољског.....”

У извештају округа Пов.бр.484 од 1-VI-1941 г.налази се:

„Дана 3 маја министар просвете г.Велибор Јонић одржао је велики народни збор у Петровцу и Пожаревцу и конференцију са просветници радницима у Пожаревцу. Г. Јонић је на овим зборовима говорио о прошлим месецима које су наш народ задесиле акцијом партизански банди и позивајући присутне да сачувају потпуни ред и мир како не би дошло до нових стрељања. Ови зборови су били добро посећени.”

Дана 14 маја и 18 маја ов.год.одржао је јавне зборове г.Душан Пантић министар на расположењу у месту Кучеву, Жагубици и Петровцу. У своме одржаном говору министар Пантић изложио је нашу ситуацију од почетка овога рата па све до данас. Истакао је све последице и тегобе нашег народа, а нарочито је говорио о разорном раду партизана и комуниста који су много нашкодрили Српском народу.”

У извештају округа строго Пов.бр.61 од 25 новембра 1942 г. налази се следеће:

„Дана 22 новембра у 11 часова пре подне одржан је у Пожаревцу велики народни збор у присуству Др.Милана Недељковића, министра народне привреде.”

Поред ових зборава и конференција разних г.министара, влада шаље разне изасланике, више и ниже који на најразноврсније начине врше пропаганду у народу.

У извештају округа Пов.бр.484 од 1 јуна 1942 г.налазимо следеће:

„Претседништво Министарског савета одељење за пропаганду-земља и рад-упутило је свога изасланика Александра Дачића³⁷ у овај округ, ради организовање групе сељака који ће ради школовања долазити у Београд, где ће бити гости г.Претседника Српске владе. Из овога округа половина месеца маја отишла је група сељака од 83 лица у Београд и то из срезова: Голубачког, пожаревачког и рамског који су били гости г.Претседника.”

У акту среза хомољског бр.1316 од 27-II-1942 г.налазимо:

„24 ов.мес.јавио се овом среском начелству г.Јовић Јова студент из Београда, који је према наређењу Одељења за пропаганду Претседништва Министарског савета бр.187 од 12-II-1942 г.имао налог да пропутује кроз поверени му срез и да према наведеним инструкцијама одржи пропагандно предавање по селима овога среза.

37 Рукот исправљено слово „ч“ у слово „к“.

Господин Јовић се бавио у Жагубици 4 дана где је само у два три маха конферисао по питањима уписаним у „упутству“ које је код себе имао. Исто тако конферисао је и са командантом места и стамосталног четничког одреда као и са више грађана овог места.

У акту среза Млавков бр.2834 од 18-III-1942 налазимо:

„Данас у 11 часова у овдашњој варошици одржао је збор Смодлака Никола, апотекар из Смедерева на основу овлашћења одељења за пропаганду Претседништва Министарског савета бр.530 од 12 марта 1942 г.“

У записнику уз акт среза моравског 1324 рађен 25 фебруара 1942 г у Жабарима, налазимо да је повереник Претсештва владе за тај срез био Миодраг Вукашиновић;

из извештаја заведеног у Претседништву министарског савета Θ Одељење за пропаганду бр.739 од 28-III-1942 г.види се да је повереник за срез млавски био Бранислав Радовић.

Из извештаја заведеног у Одељењу за пропаганду Претседништва владе бр.797 од 31-III-1942 г.види се да је за срез рамски био делегат Чеда Живковић. А из извештаја заведеног у истом одељењу бод бр.897 од 11-IV-1942 г. види се да је у срезу Пожаревачком изасланик био Драгољуб Брановачки С.

Али најактивнији у овој пропаганди су сами начелници. О томе имамо велики број доказа. Тако акт среза Пожаревачког бр.1496 од 23-II-1942 налазимо:

„Дана 22 ов.месеца у просторијама „Гран хотела“ одржао је јавно предавање министар пошта и телеграфа Г.Пантић.

Предавање је отворио г.Јевтић Душан окружни начелник округа пожаревачког преставиши присутнима министра Пантића....

После говора Пантића предавање је закључио г.Јевтић окружни начелник, упозоривши присутне на битност и значај одржаног предавања од стране Министра Пантића.

У извештају округа бр.3280 од 9 марта 1942 год.налазимо:

„8 марта приликом мога обиласка среза млавског г. Душан Пантић бив.министар одржао је у хотелу „Бајлони“ xxxxxxxx предавање у Петровцу о положају наше земље....

Г.Јевтић је поздравио присутне и позвао их да саслушају г.Министра Пантића.“

У извештајима округа Пов.бр.287 од 1-IV-1942 г.може се видети следеће:

„На положај окружног начелника стигао сам 26-III- тек.год. Пре доласка у Пожаревац прошао сам кроз Жабаре. У овом среском месту одмах по доласку одржао сам конференцију са свим претседницима општина, општинским деловођама и чиновницима свих ресора.....”

„30 марта тек.год.обишао сам млавски срез и у Петровцу одржао конференцију са овим општинским претседницима, општ.деловођама, среским начелником и свим шефовима државних самоуправних власти... Самном у друштву био је и претставник немачке власти Крајскокомандант Шулиц као и командант Српске државне страже у Пожаревцу мајор г.Јововић Стево. Из Петровца сам отишао са г.Шулцом у Горњак, где прегледао стражу .... из Креполина отишао сам у Жагубицу са г.Шулцом и Јововић. И овде сам одржао конференцију са општинским претседницима, општ.деловођама срес.начелником и шефовима државних и самоуправних власти, којом сам приликом изнео своје смернице рада.

У извештају среза пожаревачког бр.4294 од 20 априла 1942 г. налазимо:

„Дана 19 ов.месеца у просторијама „Гранд хотела“ у Пожаревцу одржао је јавни обласни збор.

После уводне речи начелника Калабића који је том приликом присутнима претставио г.Министра Ђорђевића, узео реч г.Министар Ђорђевић.

У извештају округа бр.266 од 18 маја 1942 г.налази:

„Дана 15 и 16 маја 1942 г.обишао сам са Др. Ранц-еом Крајскокомандантом и управника града Београда срез рамски и голубачки и том приликом одржао конференције са грађанством чиновништво, претседницима општина и деловођама и то 15 маја тек.год у Вел. Градишту, Божевцу и Раброву а 16 маја у Голушцу.... окружни начелник М.Калабић. ”

У извештају среза хомољског бр.3698 од 18 маја 1942 г.стоји:

„На дан 18 овог месеца у Жагубици г.ххх Душан Пантић министар на расположењу одржао је јавни збор. Збор је отворио г.окружни начелник округа пожаревачког у 8 часова и 30 минута.... ”

„После тога одржао је кратак говор г.Калабић окружни начелник, који позвао народ на послушност властима.“

У извештају окружног начелника Калабића Пов.бр.149 од 19 маја 1942 г.стоји:

„У Креполину одржали смо конференцију са грађанима објаснивши данашњу ситуацију у земљи, да настану да се и даље сачува ред и мир у овоме крају као и до сада. Сутрадан х 18 ов.мес.одржали смо збор грађана у Жагубици. ”

У извештају Пов.бр.484 од 1 јуна 1942 г.стоји и ово:

„На збору у Петровцу говорио је окружни начелник г.Милан Калабић који је такође позвао све присутне да по сваку цену имају одржати ред и мир, јер ће се само тако моћи очувати Србија и Српски народ. Нарочито је истакао велику потребу васпитања омладине у националном духу и позвао родитеље и просветне раднике да у том правцу делају.”

У телеграму заведеном код шефа Српске државне безбедности I бр.29403 од 13 октобра 1942 г.налазимо:

„Јуче 11 ов.мес.одржао сам конференцију у селу Бубушинцу среза пожаревачког стоп. Велики због у Вел.Градишту и шире конференције у Голупцу и селу Браничеву среза голубачког стоп. Предмет збора и конференција био х је мир.ред и рад.... Окружни начелник Маринковић. „

У телеграму код шефа Српске државне безбедности I бр.29510 од 15-X-1942 г.стоји:

„Потписати у току данашњег дана обишао срезове звишки и млавски и одржао конференције у Кучеву и Песници среза звишког и у Петровцу среза Влашког стоп..... Окружни начелник Маринковић.”

А у извештају округа Пов.бр.916 од 5-VII-1942 г. налази се следеће:

„У току месеца новембра, као што сам већ напред навео обишао сам скоро све срезове и многе општине којом сам приликом упућивао народ на испуњавање грађанских обавеза и дужности те очувања реда и мира у интересу српског народа.”

Телеграм заведен код Српске држ.безбедности xxxxxxxx бр.33161 од 3-XII-1942 г.садржи:

„Данас у селу Рашанцу одржана је конференција.... говорио је окружни начелник Драгољуб Маринковић о потреби одржања реда и мира..”

А у телеграму заведеном код шефа СДБ I бр. 34078 од 14-XII-1942 г.налазимо:

„Јуче сам у Жагубици и Крепољима одржао због са сељацима из среза хомољског на којем сам им објаснио садашњу ситуацију и позвао све присутне да уложе своје напоре око чувања реда и мира стоп. После мога говорили су Петар Петровић судија окр.суда и Рада Павловић ср.начелник.”

У телеграму заведеном код шефа СДБ. I бр. 34486 од 18-XII-1942 налазимо:

„Јуче 16 овог месеца одржао сам у 11 часова велики збор у селу Раброву среза рамског.... На збору осим мене говорили су срески начелник Коларов, Димитријевић Драгољуб учитељ из Зеленика....”

Најзад да наведеном још једном изасланика Претседништва владе који је у срезу голубачком одржао низ конференција. То је публициста Живојин Ранковић као што се то види из извештаја округа Пов.бр.287 од 1-IV-1942 године.

Али се начин пропаганде не задржава само на овоме. Има и других метода. Тако у извештају округа Пов.бр.287 од 1-IV-1942 г. налазимо:

„Напомињем да ћу у току априла ове године / организовати посебан пропагандни одбор при повереном ми надлештву ради одржавања потребних конференција на целој територији овога округа.”

Или извештај начелства округа Пов.бр.768 од 30IX-1942 г. у коме налазимо један начин пропаганде:

„До данас још при овом окружном начелству није постављен референт за пропаганду. Пропаганда се сада врши путем најодабраних грађана која су у ову сврху ангажовале власти. Овај начин се показао добар и дао је жељене резултате. Сав пропагандни материјал који окружно начелство прима одмах се хитно разашиле срезовима ради растурања у народ....”

А у извештају округа Пов.бр.384 од 1-V-1942 г. налази се следећи пасус:

„Пропаганди материјал разаслат је свим срезовима. Сви срески начелници ангажовали су извесан број људи способних за вршење пропаганде путем живе речи у народу. Ови људи већ раде, држећи сами конференцију и препричавајући народу пропаганди материјал.”

Или у извештају бр. Пов.916 од 5-XII-1942 г:

„Пропаганда на подручју округа у Пожаревцу врши се путем одабраних грађана која су у ову сврху ангажовали срески начелници. До сада се је овај начин показао као добар. Пропаганди материјал који ово окружно начелство добија било од српских било од немачких окупаторских власти, одмах се разашиле среским начелницима, односно Претстојништва градске полиције ради растурања у народ.”

И најзад имамо специјалан вид пропаганде као што се то види у извештају округа Пов. бр.484 од 1 јуна 1942 г:

„I .....
г / Појачан је надзор над ученицима и одређени су дежурни наставници који сваког дана врше надзор над ученицама – ученика ван школе. Наставници посећују по потреби ђачке станове.”

Љотић :

Од Љотића и његове организације имамо један податак у писму заведеном у Мин.уну-трашњих послова I бр. 8980 од 10-IV-1942 године:

„После одласка Љотићеваца из нашег краја / Петровац на Млави / и доласка Горњачана цео крај је одахнуо. За разлику од Љотићеваца који су седели недељима у центру вароши и ретко напуштали топле собе и добро снабдевене гостионице, ... Љотићев одред, чији је рад довољно познат, био је учинио да је расположење за режим „Млавског партизанског ослободилачког одреда„ расло.”

Дража Михајловић

Наилазимо на прве трагове на организације Драже Михајловића у овоме округу. Тако у извештају повереника за срез млавски Радовића Бранислава заведеног у Претседништву Мин.савета бр.739 од 28-III-1942 г. налазимо ово:

„Како се тих дана деси инцидент у Рановцу те је капетан Јагуш из Горњака разоружао сеоску стражу у име Драже Михајловића, а затим заставио воз у Великом селу, претресао га тражећи некога. После тога случаја убијен је учитељ добровољац и командант сеоске страже у селу Мирјеву код Панкова, Јован Тау. Покојног Таута су најпре разоружали ченици из Горњака по неком непознатом наређењу команде жандармерије а затим су нека непозната лица дошла и убила учитеља. При оваквом стању ствари нисам без пратње могао да идем у села.”

У извештају анонимно достављен Недићу под 26.VI-1942 године налази се следеће:

„Калабић је основао при Округном начелству „Просветни инспекторат” коме је стварно задатак ширење пропаганде и врбовање прис талица за Дражу Михајловића. А исто времено тај „Инспекторат” омогућио је официрика Калабићевим да могу задовољавати своје животињске прохтеве. Калабић је упутио два своја п.поручника за „контролу” наставе у гимназији Трговачке академије у Пожаревцу и то Бојовића и Павла Мешковића.....”

И најзад у извештају округа Пов.бр. 963 од 29-XI-1942 године налази се следећи пасус:
З/У срезу моравском – Жабари

а / Дана 14 децембра у 19 часова напао је дежурног члана општинске управе у Породину Грујића Јована, бивши партизан илегални четник Илић Мидрад из Породина, тражећи да му кмет даде цак дувана. Када је кмет ово одбио или³⁸ му је опалио неколико шамара и побегао.

б / Ноћу између 14 и 15 децембра одведен је из куће Драгић Милановић из села Бошњака. Одвођење су извршили илегални четници од којих је Милановић 16 децембра успео да побегне и вратио се својој кући...

6 / У срезу Млавско-Петровац....

д / Ноћу између 15 и 16 децембра у селу Малом Лаолу непознати наоружани људи упали су у кућу Миладиновића Витомира земљорадника. Злочинци су Витомира заклали, његову снају Драгињу изболи ножем а брата Драгомировог одвели у непознатом правцу.

а / Дана 14 децембра око 15 часова у селу Рашанцу напала је једна већа група четника на једну одељење од 8 војника 3 чете V добровољачког одреда. Борба је трајала око 2 часа кад су се војници повукли на станицу Рашанац. Том приликом запаљене су три куће али се није утврдило од чије су стране запаљене.

ж / Ноћу између 18 и 19 часова децембра упало је неколико непознатих оружаних лица у општину Дубочку, ушли у канцеларију и поцепали сва важнија акта и наређења. Бандити су затим излепили плакате са потписом Драже Михајловићем и истукли претседника општине и стражаре па се изгубили у непознатом правцу.

ј / Дана 16 децембра дошло је до борбе између V добровољачког одреда и четника у селу Ропушнику. После краће борбе погинуло је 4 четника а жив ухваћен Пејичић Михајло пешад.капетан. Погинули су: Јеремир Драгољуб ваздухопловни капетан I кл. Рајичковић Илија четнички поручник, Трајиловић Радослав четник и Максим Живојин четник. Капетан Пејичић Михајло спроведен је у Пожаревац и предат немачким војним властима.

38 Хемијском оловком прво слово „и“ исправљено у „И“ и дописано као последње слово „ћ“.

Румунска пропаганда:

Румуни даље воде пропаганду на територији овог округа. Тако у извештају окружног начелства бр.2495 од 1-III-1942 године налазимо:

„Током месеца фебруара ове године на територији овога округа почели су примати појединци Румунски лист „Надежда” који се уређује и штампа у Вршцу. Директор листа је Др.Александар С.Буторка, а ректор проф.Кузман Лапатату. Лист упућује свима оним лицима који су се у заробљеништву декларирали да су румунског порекла и као такви пуштени кући. Лист стоји на гледишту да делови припоје Румуни.

За све ове злочине почињене над народом с Србији од стране окупатора Немца, сноси пуно одговорност немачка влада и Врховна команда на челу са Хитлером, даље сви војни и политички заповедници немачке војне и цивилне власти у Србији. А поред њих одговарају конкретно следећи:

БОРОВСКИ, командант дивизије који је у том својству био организатор и наредбодавац свих акција које су предузимане од стране његове дивизије против бораца народно-ослободилачког покрета / Телеграм заведен у Министарству унутрашњих послова I бр. 14298 од 23-V-1942/

ШУЉЦ, крајскокомандант, који је као највиши претставник немачке власти у округу био организатор и наредбодавац свих мера које су немачке власти предузимале у округу пожаревачком против бораца народно-ослободилачког покрета и који је у циљу што успешнијег вођења борбе сарађивао са нашим властима као што се то види из акта округа пожаревачког Пов.бр. 287 од 1.IV.1942 г.

Др.РАНЦЕ, крајскокомандант³⁹, који је у том својству био главни организатор и наредбодавац за извршење свих злочина и зулума почињених од стране немачких власти у борби против народно-ослободилачког покрета и који је у циљу што успешније борбе сарађивао са нашим српским издајничким властима. / Акт округа пожаревачког Каб.бр.266 од 18.V.1942 г./

ВУРСТЕР, пуковник, који је био један од виших војних функционера немачке војене⁴⁰ силе у Србији и као такав учествовао у њеном злочиначком раду / акт окружног начелства Пов.бр.149 од 19.V.1942 г. /

ХОЛЕНБЕРГ, поручник, који је у својству директора рудника у Костолцу сарађивао и учествовао у немачком економском искоришћавању Србије, и тиме починио злочин према српском народу, / акт команде српске државне страже Пов.П.бр. 1494/.

ВИЛХЕЛМ ЈОЗЕФ, рудар из Панчева, тајни агент поручника Холенберга, поред тога што је као тајни агент помагао поменутом Холенбергу и његовој злочиначкој делатности при искоришћавању рудника, у Костолцу, иступао је без икаквог повода говеђом жиљом сељака у селу Затоњу / акт команде српске државне страже Пов П бр.1494/.

БАУМАН, сондерфирер, као човек у обавештајној служби у немачкој дивизији у кога су немачке власти имале велико поверење у погледу његовог познавања прилика код нас у Србији обзиром да је 20 година живео у Србији, допринио је много немачким властима у њиховој борби против народно-ослободилачког покрета служећи им као шпијун. / Преставка заведена у Министарству унутрашњих послова I.бр.17829 од 20 VI.1942 г. /

РАЈС, официр организације Тот,

ФАУСТ фронфирер организације Тот, поред тога што су били функционери помену-те организације, учествовали су и у економском искоришћавању Србије. Затражили су од претседника општине у Жагубици да им овај пошаље 9 девојака које би имале послуживати у официрској мензи, претећи му да ће у случају да он то не уради, сами силом прибавити те девојке. / Телеграм заведен код шефа српске државне безбедности К.І.бр.28482 од 1.X.1942 г./

Поред њих имају се сматрати одговорним и следећи припадници руског корпуса белогардиста који су заједно са немачком војном силом као инкорпорирани учествовали у свим злочинима ове:

ЈАКУБЕРСКИ, пуковник командант у руском корпусу, поред тога што је био активни сарадник као виши војни функционер у многобројним злочинима које су Немци починили, иступао је једнога дана штапом по слабини и по глави Мишића С.Момира земљордника из села Костоца, даље опсовао је српску мајку и ударио четири шамара Миљивоју Којићу из

39 Прецртана реч и руком нечитко написане 3 речи.

40 Прецртано прво слово „е“.

Костолца и најзад претио Милановићу Војиславу, такође из Костолца да ће и њега међу осталима побити / Саслушања рађена 2.VIII.1942 г. у општинској управи у Костолцу а заведена у начелству среза пожаревачког под бр.11198 од 2.VIII.1942 г. /

НИКОЛА ПРВАК војник руског корпуса, поред тога што је као такав учествовао у злоделима која су починили припадници тога корпуса над народом у Србији, опсовао је мајку, малтретирао и најзад ударио два пута штапом по левом куку Божидара Микића председника општине у Костолцу / Записник о саслушању рађен 2.VIII.1942 г.у општинској управи у Костолцу а заведено у начелству среза пожаревачког бр.11198 од 2.VIII.1942 г.

Али нису само Немци криви за сву несрећу која је нанета српском народу. У томе су их свесрдно помагали и сви комесари и чланови Недићеве владе као и сви виши и нижи функционери. Они су својим активним радом на једној страни омогућили Немцима да се служе готовим административним апаратом, а на другој страни покушавали да организују борбу ради уништења народно-ослободилачког покрета. Према нађеним актима наводимо конкретно следећа лица:

МИЛАН АБИМОВИЋ, комесар и министар унутраш.послова, поред тога што је био главни спроводник издајничке политике реакционарне врховне власти и као такав био главни организатор и наредбодавац свих злочина и недела која су почињена према припадницима народно-ослободилачког покрета, одржао је велики говор на манифестационом народном збору у Пожаревцу на дан 29. априла 1942 г., у коме је покушао да лажним представљањем ствари убеди народ на потребу сарадње са окупаторским властима / акт округа Пов.бр.384 1.V.1942 г./

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ, министар просвете, поред тога што је био главни организатор велике протународне пропаганде помоћу које се је покушало створити код народа воља за сарадњу са окупаторима и тиме омогућити спровођење политике владе, држао је велике говоре и то: На конференцији са просветним радницима из среза и града Пожаревца и на збору одржаном за грађанство / на дан 3 маја 1942 г.у Гранд хотелу у Пожаревцу /и на збору у Петровцу, у којима је покушао да заведе народ ради сарадње са окупаторима / Акта: среза пожаревачког бр.5180 од 4 маја 1942 г., округа пожаревачког пов.бр.484 од 1.VI.42/

Др. МИЛОРАД НЕДЕЉКОВИЋ, министар народне привреде, поред тога што је био главни организатор економског искоришћавања народа од стране окупатора Немаца и његове издајничке владе, одржао је велики говор на великом народном збору у Пожаревцу на дан 22. новембра 1942 г. у коме је⁴¹ хвалио издајнички рад владе називајући га једино праведним и позивајући народ на мир и ред и тиме на сарадњу са Немцима. / Акт округа стр.пов.бр.61 од 25.XI.1942 г./

ДУШАН ЂОРЂЕВИЋ, министар финансија, поред тога што је био један од главних организатора и помагача финансијског и економског искоришћавања српског народа, одржао је на великом обласном збору одржаном у Гранд хотелу у Пожаревцу на дан 19 априла 1942 г.говор у коме је, хвалећи рад издајничке владе Недића и сарадњу Немцима позивао народ на ред и мир и на борбу против народно-ослободилачког покрета. / Акт среза пожар. бр.4294 од 20 априла 1942 г./

ДУШАН ПАНТИЋ, министар пошта и телеграфа, поред тога што је члан владе активно учествовао у њеном издајничком раду у корист немачког окупатора а на штету народа у Србији, истакао се је својом великом активношћу у округу пожаревачком, где је како у својству министра тако и пошто је био стављен на расположење одржао низ предавања и пропагандних путовања у циљу заваривања народа и навођења овога на одржање реда и мира и тиме на сарадњу са окупатором а истовремено позивајући га у огорчену борбу против свега што је припадало народно-ослободилачком покрету. Тако је одржао јавно предавање у Гранд хотелу у Пожаревцу 22.II.1942 г. / акт среза пожаревачког бр.1496 од 23.II.1942 г./, даље, предавање у Петровцу у хотелу Бајлони на дан 8.III.1942 г./ акт окружног начелства бр.3280 од 9.III.1942 г./, онда велики говор на народном збору у Кучеву на дан 15.V.1942 г./ акт среза звишког бр.4141 од 15.маја 1942 г./, говор на јавном збору у Жагубици на дан 18 маја 1942 г./ акт среза хомолског бр. 3698 од 18.V.42 г./

Да би народ придобили за себе, влада и њени трабанти заводе читав систем пропаганде путем изасланика које изашиље Пропагандно одељење Председништва владе у све срезове, са задатком да ови прокрстаре односно срезове и у сваком месту одрже састанке и зборове, а све у циљу популарисања владине политике. Тако:

41 Исправљено слово „ј“ у слово „с“ или обрнуто.

ВУКАШИНОВИЋ МИОДРАГ, повереник за срез моравски – Жабари, има за дужност да, сходно записнику рађеном на дан 25.II.1942 г.у канцеларији среског начелства а у присуству заменика среског начелника и команданта VII одреда оружане силе, прокрстари кроз сва села и у свакоме одржи конференцију и зборове за сељаке. / Поменути записник у акт начелства среза моравског бр.1324 од 25.II.1942 г./

ЈОВИЋ ЈОВАН, студент из Београда као повереник за срез хомољски уместо да одржи конференцију по свим општинама поменутог среза, услед фактичке немогућности да то изврши, одржава у самој Жагубици конференције са председницима општине дајући им упутства у погледу рада на популарисању рада владе Недића / акт среза хомољског бр 1316 од 27.II.1942 г./.

БРАНИСЛАВ РАДОВИЋ, повереник среза млавског услед немогућности да изађе лично на терен, одржао је са среским начелником и претседницима општина конференцију, на којој чита поруку претседника владе и даје упутства за рад на пропаганди и народу. /извештај заведен у Претседништву владе бр.739 од 28.III.1942 г./.

ЧЕДОМИР ЖИВКОВИЋ, повереник за срез рамски-Велико Градиште, доставља свој извештај о стању у поменутом срезу и о конференцији одржаној у Великом Градишту на дан 14 марта 1942 г.са командантом места, свим претседницима и деловођама општина као и свима учитељима и свештеницима среза рамског, на којој је утврђен распоред и начин пропагандног рада. / акт-извештај заведен у Претсед.влдаде бр.797 од 31.III.1942 г./.

ЖИВОЈИН РАНКОВИЋ, изасланик за срез голубачки одржао је низ конференција у појединим селима поменутог среза / акт округа пов.бр.287 од 1.IV.1942 г./.

ДРАГОЉУБ БРАНОВАЧКИ, изасланик за срез пожаревачки обишао је све општине среза пожаревачког у току месеца марта одржавши низ конференција са домаћинима из тих општина о чему као и о стању у поменутом округу подноси извештај заведен у Председништву владе под бр.897 од 17.IV.1942 г.

Др. НИКОЛА СМОДЛАКА, апотекар из Смедерева одржао је по овлашћењу одељења за пропаганду Председништва министарског савета збор у Петровцу на коме је величао рад владе / акт среза млавског од 18.III.1942 г./.

АЛЕКСАНДАР ДАЧИЋ, изасланик за округ пожаревачки, који је према наређењу и упутству Председништва министарског савета организовао групе сељака које су имале ићи на „школовање” у Београд где су били исторемени и гости председника српске владе. Тако је половином месеца маја отишла једна/група од 83 сељака из срезова пожаревачког, голубачког и рамског/акт округа пов, бр.484 од 1.VI.1942/.

Поред владе и њених чланова, као највише власти у земљи на челу округа и срезова стоје начелници, као највиша организациона и наредбодавна власт, који у потпуности и веома стриктно спроводе у своје надлежности политику коју лансира издајничка влада.

ДУШАН ЈЕВТИЋ, окружни начелник поред тога што је главни организатор и наредбодавац за борбу против народно-ослободилачког покрета конкретно је учинио следеће: одржао је говор на годишњој скупштини пожаревачке пољопривредне подружнице на дан 22.II.1942 г. на којој је позвао све присутне да својим радом повећа пољопривредни допринос тако да исти буде не само довољан за исхрану становништва у земљи, већ да може и послужити за извод за „иностранство”, тј.у Немачку /организовао је 15 фебруара 1942 одред од 53 питомца полицеске школе и 22 жандармаиз⁴² пожаревачке жанд.чете који је кренуо истога дана око 9 часова на терен ради гоњења једног партизанског одреда. /акт округа бр.2495 од 1.III.1942 г./ ; одржао говор на збору одржаном 22 фебруара 1942 г./ акт среза пожаревачког бр.1496 од 23.II.1942 г./ и говор на збору у Петровцу одржаном на дан 8.III.42.

КАЛАБИЋ МИЛАН, жанд.потпуковник, начелник округа пожаревачког, поред општег рада на организовању и стриктном примењивању владине политике ради сарадње са Немцима, починио је следећа дела: у друштву са крајскоманданто и командантом српске оружане страже округа пожаревачког извршио је инспекционо путовање по свом округу ради утврђивања способности оружаних јединица за борбу против партизана, / телеграм заведен у Мин, унут.послова под I бр.8246 од 2.IV.42/, у друштву са командантом немачке дивизије генералом Боровским, његовим начелником штаба и још неколико официра обишао је Горњак и Жагубицу, ради прегледа пута / телеграм заведен у Мин. унутр.послова I бр.14298 од 23.V.1942 г./, у друштву са др. Ранцеом крајскомандантом и управником града Београда обишао је дана 16 и 15 маја 1942 г.срез рамски и голубачки и том приликом одржао конференције са грађанством, чиновништвом и председницима општине и

42 Прецртано треће слово „а“.

деловођама и то у Великом Градишту, Божевцу, Раброву и Голупцу, /акт округа Каб.бр.266 од 18.V.1942 г./, одржао је уводну реч на збору одржаном 19. априла у Пожаревцу /акт срез-а пожаревачког бр.4294 од 20 IV.1942 г. /, у заједници са министром Пантићем обишао Петровац општину рашанску и Горњак и вршио преглед четничког одреда капетана Авеића и у Крепољини одржао конференцију на дан 17 маја, а у Жагубици збор на дан 18 маја 1942 г. / Акт окружног начел.пов.бр.149 од 19 маја 1942 г./, и одржао је говор на збору у Петровцу / акт округа пов.бр.484 од 1.VI.1942 г./.

МАРИНКОВИЋ ДРАГОЉУБ, начелник округа пожаревачког, поред рада којег је као ачелник организовао и наређивао ради спровођења владине политике сарадње са Немцима која се огледала конкретно у борби против народно-ослободилачког покрета и економског искоришћавања народа, починио је конкретно следеће: одржао је 11 октобра велики збор у Великом Градишту и шире конференције у Голупцу и селу Браничеву / телеграм заведен код шефа С.Д.Б.бр.2940з од 13.X.42г./, 13 октобра одржао конференције у Кучеву, Песници као и у Петровцу /телеграм заведен код шефа С.Д.Б. под I.бр.29510 од 15.X.1942 г./, током месеца новембра обишао све срезове и држао конференције са сељацима упућујући их да помажу рад владе / акт округа пов.бр.916 од 5.XII.1942 г./, 1 децембра одржао конференцију у селу Рашанцу / телеграм заведен код шефа С.Д.Б.бр.33161 од 3 дец.1942 г./, 10 децембра одржао зборове у Жагубици и Крепољину, 1.XII у Салаковцу, 3.XII у Жабарима / акт округа пов.бр.931 од 14.XII.1942 г./; и 16.XII одржао велики збор у селу Раброву /телеграм заведен код шефа С.Д.Б. под бр.I.34486 од 18 XII 1942 г./.

БОШКО К. ЈОКИЋ, помоћник окружног начелника и његов заменик, поред тога што је у горњим својствима активно учествовао у издајничкој братоубилачкој борби а ради помагања владине политике, извршио је и следеће: издавао више пута наређење среским начелницима и српској државној стражи ради предузимања заједничких акција против народно-ослободилачког покрета / акт начелства пов.бр.484 од 1 јуна 1942 г./, учествовао је као претставник власти на збору одржаном у Пожаревцу 19.априла 1942 г./ акт среза пожаревачког бр.4294 од 20 априла 1942 г./.

АЛЕКСИЋ, помоћник окружног начелника. Као такав био је присни сарадник Калабића окружног начелника при спровођењу свих оних мера које језахтевала издајничка политика Недићеве владе.

КОЛАРЕВИЋ ДУШАН, начелник среза рамског-Велико Градиште, поред тога што је као највећи наредбодавни орган у поменутом срезу био главни организатор свих мера које су предузете у интересу Немаца, одржао је један говор на збору одржаном у селу Раброву на дан 16 децембра 1942 г./ телеграм заведен код шефа С.Д.Б. под I.бр.34486 од 18 XII.1942 г./

РАДА ПАВЛОВИЋ, срески начелник среза хомољског-Жагубица, поред тога што је био главни организатор мера управљаних на заштиту немачких интереса, говорио је на збору одржаном у Жагубици у Крепољину на дан 10.децем.1942г. /акт-телеграм заведен код шефа С.Д.Б. под I.бр.34078 од 14.XII.1942 г./.

УРОШЕВИЋ КОСТА, начелник среза пожаревачког,

ПЕРИЋ МИЛАН, начелник среза звишког-Кучево,

ЈАНКОВИЋ ЈАНКО, начелник среза голубачког,

БОГДАНОВИЋ ДРАГУТИН, начелник среза млавског-Петровац

НЕНАДОВИЋ ДИМИТРИЈЕ, начелник среза моравског-Жабари, /сви наведени у списку достављеном уз акт начелства строг.пов.бр.61 од 25 новембра 1942 г./;

ЈОВАНОВИЋ ДИМИТРИЈЕ, начелник среза пожаревачког / Акт среза пожаревачког бр.1496 од 23.II.1942 г.,

ДЕЈАН Л. ЛУЧИЋ, начелник среза хомољског-Жагубица / акт среза хомољског бр.1316 од 27.II.1942 г/ и

ВЕЛИМИР КАЛАЈИЋ, начелник среза млавског-Петровац /акт среза млавског бр.2834 од 18 III 1942 г./ као највиши усправни органи у својим срезотима били су главни организатори свих мера које су предузимане у циљу олакшања окупације Немцима, главни организатори и наредбодавци свих акција које су предузимане против припадника народно-ослободилачког покрета, спроводници свих мера које је изискивала владила издајничка политика, организатори и руководиоци планске пропаганде за обмањивање народа.

ГОДЉЕВСКИ, заменик среског начелника у Жагубици / телеграм заведен у Мин.унутр. послова под I.бр.3440 од 18.II.1942 г./,

ПОПОВИЋ, заменик среског начелника среза пожаревачког / телеграм заведен код Мин.унутр.послова од I бр.4050 од 23.II.1942 г./ и

ДАЧЕВИЋ, заменик среског начелника у Великом Градишту / извештај заведен у Пред. владе бр.797 од 31.III.42 г./

као главни сарадници својих среских начелника, били су њихова десна рука у извиђењу свих оних мера које је изискивала политика сарадње са Немцима, на име борба против народно-ослободилачког покрета и економско искоришћавање народа у Србији.

ПЕТРОВИЋ РАДОМИР, инспектор Министар.унутр.послова, као изасланик шефа Српске државне безбедности а у својству вишег државног чиновника који је својим радом на спровођењу политике владе заслужио поверење противнародних елемената, извршио инспекционо путовање по округу пожаревачком са истовременим циљем организирања службе безбедности и који је затим поднео надлежним исцрпан реферат о стању у поменутом округу износивши истовремено и своје предлоге у циљу што успешнијег функционисања полицијског апарата који је имао да обезбеди мир и ред у Србији. / извештај заведен код шефа С.Д.Б. под X I.бр.29655 од 11.X.42/

ЈОВАНОВИЋ ДРАГОЉУБ, управник града Београда, поред тога што је као врховни политички орган био главни наредбодавац и организатор свих мера које су биле управљене против присталица народно-ослободилачког покрета а све у циљу олакшања окупације Немцима, одржао је говор на збору одржаном у Пожаревцу на дан 29. Априла 1942 г./ акт округа пов.бр.384 од 1 маја 1942 г./

МИЛАНОВИЋ БРАТИСЛАВ, претстојник градске полиције у Пожаревцу био је главни руководиоцац и наредбодавац свих полицијских мера које су у Пожаревцу предузимане против партизана. / списак уз акт округа стр.пов.бр.61 од 25.XI.1942 г./

РЕДИЋ ДРАГУТИН, потпуковник командант С.Д.С.округа пожаревачког / телеграм заведен у Мин.унтр.послова од I бр.7769 од 30 III.1942 г./

БУЛАТОВИЋ КРСТА, капетан I класе, заступник команданта београдске области /акт штаба београд.области С.Д.С.Пов.ЈБ.бр.422 од 15.XII.1942 г./

ВУКОСАВЉЕВИЋ СТОЈАН, капетан СДС /телеграм заведен у Мин.унутр.послова под I бр.7769 од 30 III.1942 г./

МИЛЕНКО Д.ЈОВАНОВИЋ, ваздухопловни капетан I класе, обавештајни официр групе Кучево-Београд СДС /писмо заведено у Мин.унутр.послова под I бр.10423 од 21 IV.1942 г./

ЈУРИШИЋ Р.МИОДРАГ, потпоручник из чете окружне резерве Пожареваца / акт окружног начелства пов.бр.819 од 31.X.42 г./

МИЛОВАНОВИЋ М.МИЛУТИН, коњ. капетан команданта СДС Пожареваца,

ПАВЛОВИЋ ТЕОДОР, вазд. капетан I класе, обавештајни официр СДК округа пожаревачког.

ГАЈИЋ Ж.МИЛАН, инж. капетан II класе, референт за инжењерију округа пожаревачког СДС,

МАРКОВИЋ Ђ. ЧЕДОМИР, арт. капетан II класе, референт за моторизацију СДС,

ПАЊКОВИЋ И ДРАГАН, пеш.капетан II класе, ађутант команданта,

ИЛИЋ Ж: РАДОСАВ, интенд.потпоручник, благајник СДС округа,

ТОМИЋ М.ФИЛИП, интенд.потпоручник, интендант гарнизонске и профанскеих⁴³ потреба.

БАРЈАКТЕРИВИЋ А ДРАГУТИН, коњ.потпоручник, референт за пољопривр.радове СДС,

ПАВКОВИЋ Б.ЈОВАН, интенд.капетан I класе, руковаоцац материјала и спреме,

ТОМАШЕВИЋ Н.ЈАКОВ, пешад.поручник иследник СДС округа пожаревачког,

ЗОИДЕС К др.СЕНЕФОН, санит.капетан I класе, лекар СДС округа пожаревачког,

РАДУНОВИЋ РАДУН, интенд.потпоручник гарнизонских и профанских потреба округа пожаревачког СДС,

/сви и списку достављеном уз акт округа стр.пов.бр.61 од 26.XI.42 г/

ЂАДИЋ ДУШАН, поднаредник, СДС из станице патроле у Жагубици / акт округа пов. бр. 819 од 31.X.1942 г/

ЉУБОЈЕВИЋ ЖИВОРАД, каплар СДПС у Жагубици /акт округа Пов.бр.859 од 15.XI.1942 г/

АЦАК СТЕВАН, наредник СДС /акт округа пов.бр.880 од 27 XI.1942 г/

РАШИЋ, редов из одреда СДС у Кладову / преставка заведена у Пред.мин.савета под бр.8281 од 9 XII 1942 г/,

43 Прецртано последње слово „е“.

као припадници СДС вршећи функцију виших и нижих руководилаца или непосредних извршилаца, били су било организатори наредбодавци, било извршиоци многобројних злочина почињених над присталицама, ародно-ослободилачког покрета а све у циљу омогућавања влади и Немцима да спроводе несметано сжојуокупациону политику.

ЈОВОВИЋ СТЕВА, пешад.мајор командант СДС округа пожаревачког, поред тога што је био главни организатор и наредбодавац свих акција које је СДС предузимала против народно-ослободилачког покрета, обишао је заједно са Шулцом крајскокомандантом и начелником Калабићем срез малавски⁴⁴ где је извршио инспекцију наоружаних одреда СДС и тиме показао своју пуно вољу са сарадњу са Немцима дајући могућност Шулцу да оцени борбену способност оружаних одреда који се налазе под његовом командом и да ставља потребне примедбе. / акт округа пов.бр.287 од 1.IV.1942 г./

ТОМИЋ, капетан командир одреда СДС, поред других акција које је његово људство под његовим заповедништвом вршило предводио је потеру која је пошла за партизанима који су одвели др.Александра Петковића лекара Хигијенског завода из Београда / акт пов.бр.768 од 30 IX 1942 г./

КУСОВАЦ РАДОВАН, потпуковник командант београдске области. поред тога што је као главни заповедник оружаних снага за област београдски био главни организатор и наредбодавац свих акција и мера које су предузимане против присталица народно-ослободилачког покрета, тражио је од немачког гебитскокоманданта да се одобри предузимање једне шире акције чишћења пожаревачког округа / акт штаба београд. области СДС пов.ЈБ.бр.422 од 15.XII 1942 г./

ПЕТРОВИЋ М., командант капетан II класе – VII одреда оружане силе, поред тога што је под његовим руководством његов одред извршио све наредбе које су односиле на сузбијање народно-ослободилачког покрета, саставио је у заједници са замеником среског начелника среза моравског и повереником претседника влада Миодрагом Вукашиновићем записник о начину на који ће поменути Вукашиновић извршити своје пропагандно путовање по поменутом округу / записник уз акт среза моравског бр.1324 од 25.II.1942 г./

ТРИШИЋ Ж ПРЕДИМИР, коњ.капетан I класе командант места у Великом Градишту, поред тога што је доследно спроводио преко њему почињених оружаних снага политику сарадње са Немцима која се је угледала у немилосрдно гоњење присталица народно-ослободилачког покрета, споразумно са Живковићем изаслаником за срез рански сачинио је план о пропагандној акцији овога последњег /извештај заведен у Пред.мин.савета бр.797 од 31.III.1942 г./

МАСНИКОВИЋ Л.МИЛЕНКО, капетан I класе СДС, поред тога што је као припадник ове оружане формације учествовао у њеном злочиначком и издајничком раду, као специјални изасланик шефа СДБ. извршио је обилазак округа пожаревачког у циљу организације службе безбедности и по извршеном обиласку поднео извештај како о стању тако и о предлозима ради поправке истога / извештај заведен код шефа СДБ под 1 бр.29655 од 17.X.1942 г./

РОГИЋ САВАПИЈЕ, потпоручник и инжењ., на служби у одреду СПДС у Кучеву, који је поред тога што је као руководилац војни узео активног учешћа у против народном издајничком раду СДС, учествовао је као вођа одреда у убиству сељака Петровића В.Владимира из села Вуковића среза голубачког / акт округа пов.бр. 819 од 31.X.1942 г./

ДОНШИЋ ЂОРЂЕ, пешад.поручник на служби у поажр.чети XII/P, поред тога што је узео активног учешћа као руководилац у борби против народно-ослободилачког покрета извршио је као вођа одељења убиство Александра Д. Стојимировића студента из села Калишта који је био осумњичен да одржава везу са комунистима / акт пов.бр.819 од 31.X.1942 г./

ПОПОВИЋ ИЛИЈА, стражар код осуђеника на раду у Костолцу извршио убиство осуђеника Јовановића Златоја из Казненог завода-За-дела/ акт округа пов.бр.819 од 31.X.1942 г./

СТАНКОВИЋ М ДУШАН, пеш.капетан I класе у одреду СДПС Пожаревац,
ВУЛОВИЋ П ТАДИЈА, пеш.капетан II класе, командир чета XII/P округа пожаревачког,
ВАЖИЋ И СТЕВАН, морн.потпоручник,на служби у поажр.чети XII/P,
НИКОДИЈЕВИЋ Д РАДОМИР, инж.потпоручник на служби у поажр.чети XII/P,
ЂОРЂЕВИЋ С РАНИЋ, пеш.капетан I класе,командир СДС пољског одреда среза моравског,

ДОБРЕНИЋ А ЂОРЂЕ, жанд.поручник на служби у одреду СДПС срез моравски,

44 Прецртано прво слово „а“.

- ДИМИТРИЈЕВИЋ В: ВЛАДИМИР, пеш.капетан I класе, командир одреда пољске страже у Петровцу,
 ЖИВИЋ Ј МИЛОВАН, пеш.поручник на служби у одреду пољске страже Петровац,
 МАКАРОВ А АЛЕКСЕЈ, пеш.капетан II класе, командир одреда СДПС Жагубица,
 ПАВЛОВИЋ Т ДРАГОМИР, пеш.потпоручник, на служби у одреду пољске страже Жагубица,
 ДРАГИЋ Ђ РАДМИЛО, арт.капетан I класе командир СДПС Кучево,
 ЗАХАРИДЕС К МИЛАН, коњ.потпоручник, на служби у одреду пољске страже Кучево-Невесница
 ХАЏИ АНТИЋ Н. ЂИРИЛО, вазд.поручник, на служби у одреду пољске страже Голубац,
 ВУЈАНИЋ В ИВАН, пеш.капетан II класе, командир одреда пољске страже Велико Градиште,
 ДРАГОЈЛОВИЋ Ч ИЛИЈА, жанд.поручник, на служби у одреду пољ.страже у Великом Градишту,
 МИЛИЋЕВИЋ Ј ЖИВАН, пешад.потпоручник, командир стан. пољске страже среза моравског.
 /сви споменути у спикју достављеном уз акт округа стр.пов.бр.61 од 25.XI.1942 г/.
 као војни руководиоци учествовали су активно у издајничком раду СДС у циљу помагања владине политике сарадње са Немцима, а кроз борбу до потпуног уништења народно-ослободилачког покрета.
 БОГДАН БРАЈОВИЋ, војвода колубарски, командант чет.колубарског одреда, поред тога што је као један од виших руководиоца Пећанчевих четника узео активног учешћа у сарадњи овога са владом и Немцима и спроводећи ту сарадњу у многим злочинима и злоделима, извршенима над присталицама народно-ослободилачког покрета, извршио је на територији округа пожаревачког, чишћења и претрес терена, а по извршеном задатку сазвао јавни национални збор на коме је одржао велики говор, позивајући народ на ред и мир, а величајући рад владе Неђића. / акт штаба чет.колуб.одреда ч.бр.504 од 26.III.1942 г/.
 ЧЕДОМИР ЖИВКОВИЋ, четовођа из Малог Пожаревца, поред тога што је активно учествовао у борби која се је водила против народно-ослободилачког покрета довео је сељаке војне обвезнике на велики збор који је одржан у Малом Пожаревцу / акт штаба чет.колубар.одреда Ч.бр.504 од 26.III.1942 /
 СТОЈАН ВРЊАЧКИ, окружни војвода, чет.команде за округ поажаревачки⁴⁵, био је један међу најважнијим организаторима чет.одреда у овом округу и као такав узео активног учешћа у борби против народ.ослоб.покрета,
 ТАНАСИЈЕ ЈАНАЧКОВИЋ, војвода умски, ађутант поручник окружног војводе и њеног заступник, као непосредни сарадник окружног војводе узео је видног учешћа у борбама која је вођена против народ.ослоб.покрета. / оба акт окруж.чет.команде Пов.ч.бр.12 од 25.VI.42/
 НИНКОВИЋ, капетан, поред тога што је активно учествовао у раду Кабаличевог одреда у Жабарима, на дан 23.VI.42 дошавши у селу Ореовицу среза моравског наредио је војницима да батинају сељаке и сељанке у случају да они не испоруче једну извесну количину жита. Како у селу те количине жита није било, војници су ужасно испребијали: Лику Ђокића, Светозара Стојаковића, Ранцију Марковић, /старицу од 60 г/ којој је од батинања хуљала крв на уста и нос, Ђуку Станојевића и Стевана Стојанковића. /извештај достављен Неђићу од 26.VI.42/
 ВОЈА ЈЕРЕМИЋ, војвода чет.„Триброђанин”, који је прво припадао чет.Пећанчевом одреду па затим пришао Драћи Михаиловићу, поред тога што се је као такав веома истакао у својој непомирливој борби против народ.ослоб.покрета, предводећи одред у сукобу са комунистима на планини Црни врх убио је 30 комуниста. /хронолошки извадци/ а xxxxxxxx 31 марта спровео је у Пожаревац рањеног Петковић М.Перишу, званог „чоче” родом из села Крња Јела. /срез чавнички/ акт округа Пов.бр.3864 од 1.V.42/
 ДАКИЋ, капетан припадник чет.ДМ Горњачке групе, узео је као такав учешћа у борби против народно ослоб.покрета одржавајући истовремено везе са окружним начелником Калабићем те је тако помагао владину политику у њиховој сарадњи са Немцима /акт окр. округа бр.2495 од 1.III.42/
 АВЕИЋ, командант „самосталног” чет.одреда Горњачке групе који је са својим одредом узима активног учешћа у борби против партизана и тиме активно јомаже владину изд.

45 Прецртано прво слово „а“.

политику у срадњи са Немцима, чинећи при томе безброј недела и злочина. /акт бр.2495 од 1.III.42/изв.заведен у Министар.унутр.послова I бр.8990 од 10.IV.42/

БОЈОВИЋ, потпоручник припадник Калабићевим одредима и повереник Калабићев за вршење контроле наставе у гимназији и трг.академији у Пожаревцу, који је као такав извршио низ прљавих дела а истовремено вршио активно пропаганду за ДМ и врбовао ђаке за Горњак се је, под видом самосталних четника, налазила филијала ДМ.

НЕШКОВИЋ ПАВЛЕ, потпоручник припадник Кабалабићевих одреда и један од повереника Калабића за вршење „контроле“ над наставом у гимн.и тргов.академије у Пожаревцу. Он се је одликовао вршењем многих злочина и спровођење пропаганде за ДМ. /оба у извештају достављеном Недићу под 26.VI.42/

ЈАГОШ СТОЈАНОВИЋ, чет.капетан из Горњака спроводио је акцију против народ. ослоб.покрета у име ДМ истовремено сарађујући са званичним ораганима⁴⁶ власти / извештај заведен под 739 од 28.III.1942 у Пред.влдаде/

КАЛИЧКИ ДРАГОМИР, припадник звишког чет.одреда а затим тумач код немачке команде у Кучеву, припомогао је својим радом да се спроводи активна борба против народно ослободилачког покрета /акт округа Пов.бр.904 од 30.XI.42/.

ЈОВАНОВИЋ ДРАГОМИР, из Орљева бивши припадник народ.ослоб.покрета који је ухваћен на дан 19.II.42 проказао једну групу партизана која је затим од стране сеоске милиције похватана. Овим је показао свој противнародни став./акт округа бр.2495 од 1.III.42/

Поред ових лица за које је несумњиво утврђено да су својим радом наносили штету народно-ослободилачком покрету у већој мери у актима наиђено је на један извесан број имена за које се, само на основу ових података, не би могло изрично тврдити да су били и остали убеђени противници народно-ослободилачког покрета. Стога ћемо навести њихова имена с тим, да се њихов рад за време окупације детаљније испита и утврди њихов став према народној борби:

МИЉКОВИЋ, писар /записник рађен 25.II.42 у начелству среза моравског /

БОГДАН СТОЈАНОВИЋ, претседник општине у Петровцу / акт округа бр.3280 од 9.III.42/

ДРАГОЉУБ ГАЛИЋ, претседник општине Мали Пожаревац /штаб.чет.колубарског одреда ч.бр.504 од 26.III.42/

СЛАВКО ПЕТРОВИЋ, школски надзорник у Градишту, САВА БАЈКИЋ, бивши народни посланик, КОСТИЋ, старшина среског суда у Великом Градишту, МИТИЋ, државни тужилац у Великом Градишту, БУЦА СТОЈКОВИЋ из Средњева, РАДОСАВ ПАВИЋЕВИЋ, судија среског суда / извештај заведен у Предс.Мин.Савета 797 од 4.III.42/

РАЈКОВИЋ ИЛИЈА, трговац из Петровца / штаб.срп. добровољ.ком. Пов.об.бр. 1235 од 16.V.42/

БОГДАНОВИЋ МИЛОШ и ЈОВИЋ БОРИВОЈ из села Кнежице, ЈЕВТИЋ ПЕТАР претседник општине хх стамничке, ДРАГОЉУБ ЈОВИЧИЋ просветни референт округа пожаревачког /акт округа Пов бр.484 од 1.јуна 42/

МИОДРАГ ЖИВКОВИЋ, ПОПОВИЋ МИОДРАГ и РАНИСАВЉЕВИЋ ВЛАДА, ученици из Пожаревца /извештај претседнику владе од 26.VI.42/

ЈОСИФ БАГИН парох лазнички, ДЕКТАРЈЕВ АВРАМ и ТЕОДОЗИЈА, БОЖОВИЋ ЖИВОТА жанд.поднаредник/акт округа пов ббр.768 од 30.IX.42/

РАЈИЋ ДРАГОСЛАВ, стражар одреда СДПС среза звишког /акт округа Пов.бр.859 од 15.XI.42/

МАРИШЕВИЋ БРАНКО, полицијски саветник Пожаревац, МИЛОШЕВИЋ ЈОВАН, полицијски саветник Пожаревац, ПОПОВИЋ ВОЈИСЛАВ, помоћни секретар, Пожаревац, ЈОВАНОВИЋ-ДАУД ДИМИТРИЈЕ, полицијски управни секретар, ШУБАКОВ АЛЕКСАНДЕР, полицијско управни секретар, ЧАКРА ЕМИЛ, пристав, ЈОВАНОВИЋ СРЕТЕН упрано канц.чиновник, ТОМАШЕВИЋ ДРАГОЉУБ, упрано канц.чиновник, НАУМОВИЋ ВАСА, званичник, ДВОРНИЋ МИЛЕНА, званични дневничар, ПАЈЕВИЋ ДРАГОЛСВА, званични дневничар, ДРАГУЛОВИЋ СЛОБОДАНКА, званични дневничар, ЈОВАНОВИЋ СТОЈКО, служитељ, СТАЈКОВИЋ СТОЈАН, служитељ, КАЛИЋ НИКОЛА, служитељ-дневничар /сви окружно начелство Пожаревац/; ИЛИЋ БОШКО, срески подначелник, ЖИВКОВИЋ МИЛЕНКО, главни архивар, ЂОРЂЕВИЋ МИЛОРАД, полицијски писар, ВАСИЉЕВИЋ МЛАДЕН, упрано-канц.чиновник, АРСИЋ ЈОВАН, званичник, СПАЈИЋ

46 Прецртано прво слово „а“.

ВЛАДИМИР, служитељ, БОШЊАК САВО, служитељ, МИЈАТОВИЋ ЛЕПОСАВА, зван.дневничар, МИТИЋ ЖИВОТА, званични дневничар, ЖИВАНОВИЋ ЂОРЂЕ, служитељ, /сви средско начелство Пожаревац /; ВЕРАНОВИЋ ЂОРЂЕ, пристав, ПАЈИЋ МОМЧИЛО, полицијски писар, ГАВРИЛОВИЋ МИЛОШ, управ.канц.чиновник, СТАМЕНКОВИЋ ВОЈИСЛАВ, званичник, ДИМИТРИЈЕВИЋ НИКОЛА, зван.дневничар, НЕРИЋ СТАНИСЛАВ, служитељ-дневничар, ПАВЛОВИЋ ВАСИЛИЈЕ? служитељ дневничар, / сви средско начелство Кучево /; РИСТИЋ ЈОВАН, пристав, МИЛЕНКОВИЋ СВЕТОЗАР, управно канц.чиновник, СТОЈАНОВИЋ СВЕТОЗАР писар приправник, КРЧМАРЕВИЋ АЛЕКСАНДАР, званичник, ЈОВАНОВИЋ ДОБРИЛА зван.дневничар, НИКОЛИЋ АНДРЕЈА, служитељ / сви средско начелство Голубац /; ПАУНОВИЋ РАДОМИР, помоћни секретар, МИЛОСАВЉЕВИЋ НИКОЛА, полицијски писар, ГРУЂЕШИЋ ДРАГОМИР, писар приправник, ЂОРЂЕВИЋ ДРАГУТИН, управ.канц.приправник, СТОЈАНОВИЋ ЧЕДОМИР, званичник, КЕЦИЋ МИЛОЈКО, служитељ, МИЛОРАДОВИЋ РАДОМИР, зван.дневничар, СТАНИСАВЉЕВИЋ СТЕВАН, служитељ дневничар / сви средско начелство Жагубица /; БОГДАНОВИЋ СЛАВКО, пристав, ЈАКОВЉЕВ ЉУБОМИР, помоћни секретар, МИЛИЋ РАДОСЛАВ, управ.канц.чин.; ВАСИЛИЋ МИЛАН, полицијски писар, ЈЕВРЕМОВИЋ ДУШАН, званич., ПЕТКОВИЋ ЖИВОТА, служитељ, ДОБРОСАВЉЕВИЋ НИКОЛА, званични дневничар, ЈОВАШЕВИЋ СПАСОЈЕ, зван.днев., ШУТАКОВИЋ НИКОЛА, зван.днев., ДИЧИЋ ЖИВОЈИЋ, служитељ дневничар, СТОЈАНОВИЋ АЛЕКСАНДЕР, служитељ дневничар., МИЛОЈКОВИЋ МИЛЕНКО, служитељ дневничар/ средско начелство Петровац /; ВАЛЕНТИНЧИЋ ВЈЕКОСЛАВА, пристав, ФИЛИПОВИЋ МИЛАН помоћни секретар, ЛАЗИЋ БОРИВОЈЕ, писар приправник, СТОКИЋ ДРАГОЉУБ, званичник, ЈОВАНОВИЋ НАДЕЖДА, зван.дневничар, ТАСОВИЋ ЂОРЂЕ управ.канц.чиновник, СТОКИЋ НЕВЕНКА, зван.дневничар, / сви средско начелство Велико Градиште /; ЈАНКОВИЋ ЈАНКО, пристав, КВАЈИЋ МИЛОРАД, полицијски писар, ЈУРИШИЋ ИЛИЈА, управ.канц.чин., КУЗМАНОВИЋ ПРЕДРАГ, писар, СТЕВАНОВИЋ АЛЕКСАНДАР, званичник, БОЉАНОВИЋ РУЖИЦА, званичник, МИЛЕТИЋ ОБРЕН, служитељ, ОБРАДОВИЋ ДАМЊАН, служитељ / сви из средског начелства Жабари /; ДАЧЕВИЋ МИЛАН, пристав, СТЕВАНОВИЋ ДРАГОЉУБ, писар, РАНКОВИЋ СВЕТОЗАР, управ.канц.чин., БАЊАКТАРОВ МИТА, упр.канц.чин., РАДОЈЕВИЋ СТОЈАДИН, поднадзорник полиц.агената, СТОЈАНОВИЋ СВЕТИСЛАВА⁴⁷, полицијски агент, ДЕЛИЋ ИЛИЈА, агент, МАЛИШИЋ ЉУБИША, агент, МЕНТИЋ БОГОЉУБ агент, МИЛОСАВЉЕВИЋ ЖИВОТА, агент, МИЛАНКОВИЋ БРАНКО, агент, РАДОСАВЉЕВИЋ ЖИВОТА, служитељ, ДИНЧИЋ ЉУБОМИР, служитељ, СТОЈАНОВИЋ СТОЈАН, зван.дневничар, и МИЛОСАВЉЕВИЋ ДЕСИМИР, агент /сви из Претстојништва град.полиције Пожаревац / . /Списак службеника по грани управе у округу пожаревачком приложен уз акт округа стр.пов.бр.61 од 25.XI.42 г/

КУМАНОВИЋ ДРАГОСЛАВ, окружни саветник, РАТКОВИЋ ИВАН, окружни саветник, СТОЈКОВИЋ ХАРИТОН, упр.канц.чин., БОНОВИЋ ДУШАН, зван.дневничар, ЈОЦИЋ ЗАГОРКА, надничар, НИКОЛЕТИЋ СТАНКА, зван.днев., КОЛАРОВ ОЛГА надничар, БУЗАЦИЋ САВА, надничар, МАРИНКОВИЋ МИЛИЦА, надничар, ГРОФ ФРАЊО, преводилац, ЗЛОКОЛИЦА ЂОКА, служитељ, МАСЛАРИЋ ЛАЗАР, служитељ, МАНОЈЛОВИЋ ИЃЊАТ, служитељ, ЖИКИЋ ПАЈА, служитељ, /сви из окружног начелства Пожаревац /; ЖИВКОВИЋ ДРАГОЉУБ, служитељ,/средско начелство Велико Градиште/; ПЕРИЋ ВИТОМИР, зван.дневничар, БОГДАНОВИЋ МИЛИЦА, званични дневничар, /средско начелство Пожаревац/ ПАВЛОВИЋ СТЕВАН, окружни архивски чиновник /средско начелство Жагубица /СТОЈАНОВИЋ СТОЈАН, званични дневничар, /средско начелство Петровац/, БАЈИЋ ВОЈИСЛАВ, зван.днев., СПАСИЋ ВЛАДИМИР, дневничар, ЂУРИЋ БРАНИСЛАВ, дневничар, /средско начелство Жабари/; РАНИСАВЉЕВИЋ ЖИВКО, служитељ дневничар, БОГИЋ МИЛИВОЈЕ служ., ЛАЗИЋ СЛАВКО, служитељ, /средско нач. Голубац/ ; ЈОВАНОВИЋ ЗДРАВКО, окруж, канц, приправник, /средско начел.Кучево/. / Списак службеника по грани управе у округу пожаревачком приложен уз акт строго пов. бр.61 од 25.XI.1942./

РАДИМИР Д БРАНКОВИЋ, пеш.капетан I класе, командант места у Кладову, /преставка заведане у Предс.влде бр.8281 од 9.XII.42/

ПЕТАР ПЕТРОВИЋ, судија окружног суда /телеграм заведен код шефа СДБ I бр.34078 од 14.XII.42/

БУРА КОВАЧЕВИЋ, музичар V.добров.одреда /акт округа пов.бр.931 од 14 XII 1942 /

47 Прецртано последње слово „А“.

ДИМИТРИЈЕВИЋ ДРАГОЉУБ, учитељ из Зеленика /телеграм заведен код шефа СДБ под I бр.34486 од 18 XII 42/

МИЉОКОВИЋ ДАНИЛО, претседник општине Трновачке, ЂИРИЋ РАДЕ претседник општине Црљеначке, /округ пожаревачки акт пов.бр. 963 од 29.XII.42/

NdA K20 F1 D10

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Одељење за државну заштиту

I Бр. 544

9 јануара 1942 године

Београд

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. 15/1-1 20
--

НА ЛИЧНОСТ

ОКРУЖНОМ НАЧЕЛНИКУ

свима окр. начелницима.

У инструкцијама, које сте добили писмено и усмено за време Вашег задњег баљења у Београд јасно је назначено у ком правцу има да се креће Ваша делатност на терену.

Том приликом је речено, да треба одмах приступити послу, нарочито оним пословима који су у вези са јавном безбедношћу: чишћењу терена од комуниста и осталих елемената, који угрожавају мир и ред, васпостављању власти, извршити потребне промене општинских управа итд. Разуме се паралелно са овим треба приступити и другим пословима који су Вам стављени у надлежност.

Крајем овога месеца одржаће се у Београду конференција свих окружних начелника, на којој ћете поднети извештај о свему шта сте на терену, у смислу добијених инструкција, спровели: какви су резултати постигнути и, према томе, шта треба даље учинити.

Ради овога изволите настати, да се све наређене мере спроведу до тога времена, а нарочито, да дотле буде спроведена замена у свима среским начелствима и општинским управама, где год постоји потреба за тим заменама. Уколико та замена прелази Вашу компетенцију изволите учинити најхитније предлоге.

Како је већ пре извесног времена наређено да промене код државних и општинских власти могу наређивати само надлежне власти тј. окружна и среска начелства ипак и данас се догађаја, да неке нове оружане формације смењују општинске управе и постављају нове.

Изволите саопштити свима оружаним одредима, да су св те промене неважеће и сматраћете их као да нису и учињене, а Ви ћете у тим местима поставити нове управе и то у смислу дојених инструкција.

О овоме треба да известите и све среске начелнике.

Датум конференције окружних начелника у Београду, биће Вам на време саопштен а дотле изволите подносити редовно извештаје.

МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Милан Аћимовић, с.р.

Да је препис веран своје оригиналу - ТВРДИ –

По наредби
 Министра унутрашњих послова
 В.д. Начелника,

ПЕЧАТ

Предмет: Предлози у вези са конференцијом Господина Помоћника Министра са Гл. Окружним начелницима. –

Како ће се, ових дана, у Министарству унутрашњих послова одржати поменута конференција, слободан сам, у интересу што бољег рада и што веће експедитивности у послу, дати следеће предлоге:

1/ Да господа Окружни начелници издаду наређење, у виду расписа, свима подручним им органима, да на сва тражења овог Министарства имају одговорити најхитније и у духу почетног акта, те да се на тај начин избегне лоша пракса да се, као раније, чека по два месеца и више на одговор, као што се то види данас из многобројних ургенција.

2/ Да сама Среска начелства врше потребне провере па разна општинска уверења о политичком и моралном владању својих житеља и грађана достављају, усвоје конкретно мишљење, те да се, на тај начин, избегне дупли посао, јер је ово Министарство било принуђено – то и данас чини – да све овакве предмете враћа Среским начелницима „на мишљење и давање конкретног предлога”.

3/ Потребно је обратити највећу пажњу на избор сеоских стражара и чувара реда и поретка, да се избегне, као што је то био случај у неким срезovima, да се ова одговорна и поверљива дужност додели лицима, која су имала било какве везе са партизанима, те да, ради тога, добри и лојални грађани увек буду, због оваквих људи, у страху и на опрези.

4/ Ради успеха наше националне ствари на Косову, а с обзиром да ће се ускоро именовати Окружни начелник у Косовској Митровици, који ће, према Уредби о уређењу Косовске области бити Албанац, потребно је тамо организовати добру обавештајну службу, јер у данашњим приликама тамошњи полициски чиновници-поглавито они на раду у самом Окружном начелству-, имају бити и полицајци и дипломате, као што је то био случај са нашим конзуларним претставницима на Косову, у времену од 1900 године па све до краја Балканских ратова. Албански комитет располаже са јаким снагама у људству и персоналу, па је готребно, ради српског престижа, да сви тамошњи чиновници буду свршени правници, са перфектним знањем немачког, италијанског или француског језика, изграђени интелектуалци, добри и експедитивни администратори. Наше службенике на Косову очекује тешка и озбиљна конкуренција Албанских чиновника.

Београд, 4 фебруара 1942 г.

_____
 НЕЧИТАК ПОТПИС
 /Вел. Љ. ПРОТИЋ/

Господину
 Г-ну Александру ЈОКСИЋУ,
 Начелнику одељења државне заштите
 Београд

NdA K 20 II F 6 D 8

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРЖАВНУ ЗАШТИТУ
14 марта 1942 год.
Београд.

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 8/6-1.
20 II .

ПРЕДСЕДНИШТВУ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
-Кабинет-

Министарству унутрашњих послова част је доставити у прилогу извештај о раду овога Министарства за прву половину месеца марта у 4 примерка од којих је један на српском а три на немачком језику, с молбом на надлежност.

По наредби
Министра унутрашњих послова
Начелник,
Александар Јоксић

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРЖАВНУ ЗАШТИТУ
14 марта 1942 год.
Београд.

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 8/6-2.
20 II .

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЕШТАЈ

I-ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРЖАВНУ ЗАШТИТУ

КОМУНИЗАМ

Пошто су у борбама вођеним током месеца фебруара у главном уништени највећи делови ваљевске комунистичке групације, то су током прве половине овога месеца уништани разбијани и разбежани делови исте, који су покушали да се пребаце у друге крајеве земље како би се у њима прикрили и притајили до даљег.

Током прве половине овога месеца отпочела је комбинованом акцијом више оружаних одреда, борба противу комунистичких групација које су се биле сконцентрисале у Топлици и Косаници. Ова борба је изведена са успехом и у сукобима са комунистичким бандама у околини Прокупља, Куршумлије убијен је велики број комуниста а такође и ухваћен, док су се остали разбежали. Одреди настављају са гоњењем растуриених мањих комунистичких група у циљу њиховог дефинитивног уништења и у овоме крају.

Оно што нарочито треба истаћи јесте чињеница да се у последње време све више запжа окретање народа, нарочито сеоског живља, противу комуниста. Народ је у борбама противу комуниста учествовао негде са одредима, негде и самостално а констатује се и појединачни случајеви где сељаци ликвидирају партизане. Исто тако све чешће обавештава одреде и органе власти о кретању комуниста и њиховим сакривалиштима. Све то указује на о да је народу досадио комунистички терор и да је жељан да се врати мирном и конструктивном животу.

ЈЕВРЕЈИ, МАСОНИ, ЦИГАНИ И СТРАНЦИ

За првих 15 о.м. завршено је картонирање имовине београдских јевреја и цигана /по списковима Општине града Београда /; сада се раде картони страних држављана у Србији.

За протекло време издато је нашим радницима 1.152 пасоша за одлазак на рад у Немачку.

За сва она лица којима су издати пасоши траже се накнадни подаци о њиховом моралном и политичком владању, који се достављају немачким властима.

II.-ОДЕЉЕЊЕ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ.

И даље се напорно ради да се стање јавне безбедности, мира и поретка доведе сасвим у ред и становништву загарантује лична и имовна безбедност.

Стање криминалитета у протеклој половини месеца било је следеће: убистава 14, са-моубистава 5, несретних случајева 6, крађа 65, пожара 3, саобраћајних несрећа 2 и 1 налаз децијег леша и 1 живог новорођенчета.

Запажено је да су многе од ових крађа извршила лица наоружана и обучена у војничка одела, која упадају у сеоске куће и под претњом опасности по живот изнуђују од сељака новац и др. По овим случајевима поведене су енергичне истраге, а обавештене су и војне власти.

Органи кривичне полиције у Београду успели су да похватају једну организовану банду познатих крадљиваца и провалника, која је у току последњих месеци извршила 13 већих крађа из познатих трговачких радња у центру Београда.

4 о.м. лед са Дунава кренуо је око 50 метара, вода је нашла и поплавила у Доњем Милановцу близу $\frac{3}{4}$ кућа. Предузете су све предузете мере и указана помоћ.

Истога дана Морава је код Ћићевца на три места поплавила бановински пут Ћићевац-Варварин и нанела штете извесним приватним лицима.

III.-УПРАВНО ОДЕЉЕЊЕ:

Током протекле половине месеца марта, постављено је, премештено, стављено на расположење и отпуштено 47 службеника.

Израђена је Уредба о издавању среза моравичког из подручја округа краљевачког и припајању његовом округу ужичком, пошто привредно гравитира Ужицу а и саобраћајне везе овога среза боље су са Ужицом него са Краљевом.

Исто тако израђена је Уредба о враћању на снагу укинутих и измењених прописа Трећег дела Казненог закона из 1860 године као и о поступку за кажњавање иступа.

Дата је Министру грађевина сагласност за укидање техничких одељака у: Љубовији, Бајиној Башти, Петровцу, Неготину, Белој Паланци, Прокуљу и Брусу.

Пренето је обављане послова по Закону о радњама из надлежности начелника среза лесковачког у надлежност претстојника градске полиције у Лесковцу.

И даље је припреман материјал за систематизацију службеничких места.

IV.-ОДЕЉЕЊЕ ЗА САМОУПРАВУ.

Образована је комисија за израду Уредбе о организацији окружне самоуправе. Исто тако израђен је нацрт Уредбе о премештају окружних самоуправних службеника из округа у округ.

Израђен је бројни преглед бивших бановинских службеника распоређених по окружним начелствима, на захтев изванредног Комесара за персоналне послове.

Дата је сагласност Окружном начелнику у Пожаревцу за претседника општине града Пожаревца постави Михајловића С. Драгутина, трговца из Пожаревца.

Прегледане су и одобрене одлуке Претседника општине града Београда по разним предметима техничке природе.

V.-ОДЕЉЕЊЕ ОПШТЕ ДРЖАВНЕ СТАТИСТИКЕ. -

Настављено је пословање на сређивању података за речник места и картотеку, као и рад на сређивању података о насељеним местима и о саоницама за војног заповедника.

Такође је настављено са радом на уређењу пописне грађе и спремању демографских података последњег пописа за данашње подручје Србије.

Обављан је текући рад на прикупљању сређивању и обрађивању података о рођењима, венчањима и умрлима за протеклу годину.

Поред тога спремане су разне табеле за обрађивање података о кретању становништва по старим и новим комбинацијама.

Вршено је контролисање података о ценама за поједина тржишта.

VI.-КОМАНДА ЖАНДАРМЕРИЈЕ/ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ/. -

Настављено је са успостављањем власти у оним крајевима где их још нема. Припремане су оружане акције противну бандитских групација а са осталим одредима учествовано је

на уништавању разбијених комуниста и хватању појединих који су после разбијања својих банди покушавали се прикрити по појединим селима.

Остало пословање на снабдевању и др.наставља се редовно.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

III број 700
12 м а р т а 1942 г.
Београд.

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. 8/6-13. 20 II
--

ОДЕЉЕЊУ ЗА ДРЖАВНУ ЗАШТИТУ,

У вези наређења Бр. 3 од 15 маја прошле године, подносим извештај о раду Управног одељења од 27 фебруара до 12 марта т.г. закључно у следећем:

Поремећени рад код многих среских начелстава и општина услед акције комунистичких елемената понова је доведен у нормално стање са изузетком код појединих општина, где се још појављује акција комунистичких елемената.

Код овог Одељења израђена је Уредба о издвајању Среза моравичког из подручја Округа краљевачког и припајању његовом Округу ужичком. Ово је учињено, јер Срез моравички гравитира привредно Ужицу и срезовима Округа ужичког, а и саобраћајне везе за срез моравички воде преко Пожеге, која припада Округу ужичком. Уредба је пред Министарским саветом на уважењу и потпису.

Тако исто код овог Одељења израђена је Уредба о враћању на снагу укинутих измењених прописа Треће части криминалног (Казнитељног) законика од 28.III.1860 год. са њеним изменама и допунама, као и о поступку за кажњавање иступа. Ова Уредба је на уважењу и потпису код Министарског савета.

Сем овога израђене су и потписане Уредбе о установљењу Претстојништва градске полиције у Крушевцу и Пожаревцу: чека се на сагласност Управног штаба при Опумоћеном Командујућем генералу у Србији, па да се ове Уредбе оштапају у Службеним Новинама.

Поводом тражења Господина Министра грађевина Бр. 4874 од 6.III.1942 год. Господин Министар дао је сагласност да се укину Технички одељи при среским начелствима: у Љубовији, Чачку, Бајиној Башти, Петровцу, Неготину, Белој Паланци, Прокупљу и Брусу.

Под III бр. 4375 од 9.III.1942 год. Господин Министар донео је решење, да се послови по Закону о радњама пренесу из надлежности Начелника Среза лесковачког у надлежност Претстојника градске полиције у Лесковцу.

У овом времену ово је Одељење донело и више одлука, којим је породицама лица, која су погинула у служби јавне безбедности додељена помоћ.

У току ових 15 дана постављено је, премештено, пензионисано, отпуштено и стављено на расположење 47 службеника и то:

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

постављено	3
пензионисано	2

УПРАВА ГРАДА БЕОГРАДА

постављено	1
премештено	-
отпуштено	-
стављено на расп.	1

ОКРУГ БАНАТСКИ

отпуштено	-
постављено	3
премештено	1

48 Руком нејасно написано, па се не зна да ли се ради о броју „1“ или о слову „ј“.

<u>ОКРУГ БЕОГРАДСКИ</u>	
постављено	5
премештено	-
отпуштено	-
<u>ОКРУГ ВАЉЕВСКИ</u>	
постављено	-
стављено на расп.	1
премештено	1
<u>ОКРУГ ЗАЈЕЧАРСКИ</u>	
премештено	-
постављено	1
<u>ОКРУГ КРАГУЈЕВАЧКИ</u>	
отпуштено	-
постављено	13
премештено	3
<u>ОКРУГ КРАЉЕВАЧКИ</u>	
постављено	-
премештено	-
<u>ОКРУГ КРУШЕВАЧКИ</u>	
премештено	-
пензионисано	1
постављено	-
<u>ОКРУГ ЛЕСКОВАЧКИ</u>	
постављено	1
отпуштено	-
премештено	1
<u>ОКРУГ МОРАВСКИ</u>	
постављено	1
<u>ОКРУГ МИТРОВИЧКИ</u>	
постављено	2
<u>ОКРУГ НИШКИ</u>	
постављено	2
премештено	-
<u>ОКРУГ ПОЖАРЕВАЧКИ</u>	
премештено	-
постављено	-
стављено на расп.	1
<u>ОКРУГ УЖИЧКИ</u>	
постављено	2
стављено на расп.	1
премештено	-
пензионисано	-
<u>ОКРУГ ШАБАЧКИ</u>	
стављено на расп.	-
премештено	-
постављено	-

Сем овога код овога Одељења је и на даље припреман материјал за доношење одлука по Уредби о завођењу систематизације места у државној и самоуправној служби.

На изради одлука о регулисању пензија ово Одељење такође је ефикасно радило.

Из прошлог места остало нерешених 14 предмета, у току ових 15 дана дошло на рад 83 предмета; од тога је свршено 86 предмета и остало нерешених 11 предмета.

За последњих 15 дана Отсек за грађанска стања овога Одељења примио је у рад 42 предмета и све их је решио.

Отсек издаје уверења странцима да нису стекли држављанство раније Краљевине Југославије, као и прописе одлука, које су донете пре 6 априла 1941 године.

По наредби
Министра унутрашњих послова
НАЧЕЛНИК
_____
НЕЧИТАК ПОТПИС

Предмет: извештај о раду Одељења
за самоуправу од 1 до 12 марта
1942 године

ОДЕЉЕЊУ ЗА ДРЖАВНУ ЗАШТИТУ

За време од 1 до 12 марта ове године у Одељењу за самоуправу расправљени су ови важни предмети:

Одлуком Господина Министра образована је комисија за израду нацрта Уредбе о организацији окружне самоуправе и одређени су чланови исте комисије.

Израђен је нацрт Уредбе о надлежности органа за премештај Окружних самоуправних службеника из округа у округ.

Израђен је бројни преглед бивших бановинских службеника, преведених у самоуправну службу округа и распоређених по окружним начелствима, на захтев Изванредног Комесара за персоналне послове.

Допуњено је превођење у самоуправну службу округа и распоред бановинских службеника, по накнадним предлозима банских управа у ликвидацији, као и оних који су у заробљеништву.

Примљено је више пресуда Државног савета, којима су одбачене тужбе противу оспорених решења Министарства унутрашњих послова.

Дата је сагласност Окружном начелника у Пожаревцу да се за п. председника општине града Пожаревца постави Михајловића С. Драгутина, трговца из Пожаревца.

Размотрене су по праву надзора и пуштене у извршење многе одлуке Претседника општине града Београда, донете из самоуправног делокруга у име градског већа, о измени Правилника о трамвајским и аутобуским картама, о усвајању протокола суперколаудације разних извршених радова; о расходовању и брисању градског инвентара разних предмета, несталих за време бомбардовања; о укидању Културног отсека и Отсека за обавезно телесно васпитање Градског поглаварства; о узимању у закуп разних просторија; о одобрењу парцелације земљишта појединим лицима, итд.

Одобрена је и послата Министарства финансија одлука Општине града Београда о постављању радова на подизању армирано-бенотског моста преко Топчидерске реке.

Одобрене су и упућене Министарству финансија одлуке општинских одбора у Винчи и Железнику о издавању у закуп општинских земљишта и општинског одбора у Голупцу о издавању у закуп општинског каменолома.

Донете су одлуке у другом степену по жалбама / § 114 Зуп./

И даље је вршено евидентирање појединих избеглих самоуправних службеника.

Београд, 12 марта 1942 год.

По наредби
Министра унутрашњих послова
Начелник
_____
НЕЧИТАК ПОТПИС

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА
ПОЖАРЕВАЧКОГ
Број: 2495/42
1 марта 1942 године
ПОЖАРЕВАЦ

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 47/4-1.
20.

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7504 e1

Господину

МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

БЕОГРАД

Јавна безбедност на територији повереног ми Округа није још онаква каква би требала да буде, а ово са разлога што се у појединим деловима Округа налазе мање групе партизана, који крстаре по Округу у групама од 3 до 30 људи. Они се већином прикривају по планинама и удаљеним селима Млавског, Звишког и Голубачког Среза.

Иако као што горе наведох постоје мањи одреди партизана њихова акција осећа у мањем смислу, јер поразима који су имали у току овога месеца, а којећу доле навести, доста је ослабила и њихова је делатност умањена, па и у пропаганди. На територији Округа колико је познато остале су за сада комунистичке вође и то: Миладиновић Драгиша из села Кнежице, среза млавског, који има око 60 партизана, који крстаре у групицама од 5 – 20 људи; Поповић Живојин учитељ из Раброва за кога се каже, према обавештењима које имам, да је остао усањен и да код себе има 5 – 6 телохранитеља, за истог Живојина говори се да је рањен и да се скрива у Срезу млавском, но до данас није се могло тачно утврдити у коме се месту налази.

У току месеца фебруара од стране Велико-Моравске Групе предузете су акције за схватање⁴⁹ партизана и чишћење терена од истих и то:

6 и 7 фебруара извршен је претрес терена Кнежица-Каменово-Трајањ-засеок Слана-Огрез / к.339/ од стране Команданта Млавске групе и у којој акцији учествова Петровачки жанд. вод. и том приликом у Огрезу, у једно опкољеној кући, ухваћена су 4 партизана: Сандуловић Јован из Рановца; подкомандир; Гицић Сретен из Д. Милановца; Милетић Божић из Вел. Поповца и Миливојевић Обрад из Смедерева. Ова група партизана припадала је VII партизанској чети. Напред наведена лица – као партизани – са свим нађеним оружјем и материјалом дотерана су у Петровачку жандармериску чету, ради даље надлежности.

Ноћу између 10 и 11 фебруара Командир I чете VII одреда по претходном обавештењу да се у кући железничара Половине у Сиракову, налази једна партизанка Смиља звана „Васка“ са још два партизана, ушао је у кућу наведеног железничара и том приликом ухватио његовог сина – партизана – Грују Половину, који је том приликом предао једну пушку са 100 метака, 1 бомбу, 1 ранац и 1 кожно торбу. Исте ноћи у истом селу у кући домаћина зв. Драга нађене су три сакривене пушке, које је ту сакрио Груја Половина под претњом да ако их ода биће убијен. Исте ноћи у селу Курјачама нађена је једна пушка са 120 метака код неког Светомира зв. Долица и одузета му је и том приликом у овом селу ухваћена су два партизана, који су се сами предали.

Ухваћени партизани као и домаћин код којих је нађено оружје задржао је Командир I чете VII одреда ради истраге а у циљу добивања података где се налази Жика учитељ из Раброва и др. интелектуалци-комунисти.

15 фебруара т.г. у селу Драговцу појавила се чета партизана, коју је водио Миша Ђурчија из Пожаревца. Од стране потписатог конбинован је одред од 53 питомца полицијске школе и 22 жандарма из пожаревачке жанд. чете и овај конбиновани одред кренуо је на терен истога дана око 9 часова.

У току ноћи 16 фебруара т.г. одред је наишао у атару села Поповца на партизанску банду Ђурчије и приликом борбе убијено је 15 партизана, међу којима је био вођа банде Миша Ђурчија, студенткиња Јованка кћи Николе Станковића бив. трговца из Пожаревца, Мика зв. „Бајлони“ помоћник Командира а ухваћени су: Ђорђе Драгић, ученик II раз. учитељске школе у Вршцу родом из Н. Сада, живећи у Вел. Градишту; Кузмић Војислав из Вел. Крсне – лимар, велики крволук и Војислав син Душана Миљковића из Пољане. Остатак од банде се разбегао.

49 Прецртано слово „с“.

ност ситуације у којој се налази и да само може добити жељени мир и кроз њега рад ако буде ослобођен од партизанског покрета.

На дан 22 фебруара о.г. Пожаревачка пољопривредна подружина одржала је VI редовну годишњу скупштину, на којој су били претставници исте подружине из целог Округа. Користећи ову прилику отишао сам на скупштину и том приликом присутнима сам одржао један говор у коме сам изнео све штетне последице које би могле задесити овај Округ ако би се и даље од стране грађана потпомагала акција партизана као и све штетне последице које би наступиле ако би био предузет какав покрет — устанак на пролеће. Према утисцима које је мој говор на присутне оставио, даје ми донекле уверење да су присутни схватили озбиљност ситуације у којој се налазимо а чуо сам и изјаве истих да ће све учинити што до њих стоји да се сузбије акција партизана.

Према обавештењима до којих сам дошао и уверавањима од појединаца за сада нема никаквих знакова по којима би се дало закључити да може на пролеће избити каква акција у виду устанка или побуне противу окупатора. То сам извео и из говора са појединцима, који су апострофирали коректно држање окупаторске оружане силе. На завршетку овог поглавља које се односи на јавну безбедност надам се да ћу са организованом и правилно дислоцираном полицијском школом успети да заведем у повереном ми Округу бољу имовину, личну и јавну безбедност.

ПОЉОПРИВРЕДА

На дан 22 фебруара о.г. пожаревачка пољопривредна подружина имала је VI редовну годишњу скупштину. После исцрпљеног дневног реда око избора нове Управе прешло је се на дискусију о планској привреди, која се има спровести у току ове године. Узимајући реч на овој скупштини тражио сам од присутних да ове године буде обрађено сво оно земљиште које је и раније обрађивано с тим, да се исто повећа и са оним земљиштем које има услова за засејавање ма којих било култура, тако да жетвени принос у идућој години не буде само искоришћен за подмирење потреба државе већ да се исти могу извести из земље. На овој скупштини обавештен сам да народ у погледу семена нарочито јарице пшенице и кромпира слабо стоји те сам у недостатку ових семена препоручио да се земљиште за које нема семена засеје пасуљом и другим уљаним биљкама. Р

Ради што правилнијег спровођења планске привреде за ову годину позвао сам све пољопривредне референте на конференцију, ради давања потребнога плана за што успешније спровођење планске пољопривреде.

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ

Опште стање здравља народа задовољавајуће је. Заразних болести у виду епидемије није било. У Срезу млавском било је један случај дифтерије и један случај трбушног тифуса. Туберкулозе и осталих социјалних болести а нарочито венеричних није било у већем броју нити у скоку. Проституција постоји само у граду Пожаревцу, док је на осталој територији Округа нема. Проститутке су под сталном лекарском контролом. Оболене лече се у Окружној болници у Пожаревцу и контрола над проституцијом је врло строга.

Од стране јавних лекара, на терену предузимају се све потребне мере на одржавању добрих здравствених прилика. Врше се редовни прегледи свих радњи у којима се справљају и препродају животне намирнице а тако исто врше се и лекарски прегледи лица која рукују и продају животне намирнице.

САОБРАЋАЈ:

У току месеца фебруара саобраћај у Округу преживео је своје најтеже моменте. Јака кошава са снажним снежним вејавицама паралисала је била целокупан сувоземни путни и железнички саобраћај. Снежни намети и сметови на путевима и жељезничким линијама делом су ограничили саобраћај а делом потпуно пресекли. Једино је био са озузетком одржаван са краћим прекидима железнички саобраћај са Београдом, док је за Кучево и Петровац био потпуно обустављен. До 20 фебруара о.г. ове тешкоће су отклоњене, тако да је жељезнички саобраћај са Београдом као и Петровцем нормализован за садашње прилике док је на пруги Пожаревац-Кучево и Пожаревац-Костолац омогућени теретни саобраћај. Надам се да ће ускоро на овим пругама бити успостављен и путнички саобраћај.

Путнички и теретни саобраћај показује велики прираст путника, те се указује потреба за повећањем дневних возова, јер су под садашњим околностима возови преоптерећени како робом тако и путницима.

Саобраћај на прузи Пожаревац-Петровац, који је био поремећен рушењем моста на реци Млави, од стране непознатих лица, те услед тога вршен трансбордманом, оправком наведеног моста у целости је успостављен. Једино је остао са техничке стране необезбеђен део пруге Пожаревац-Кучево, која често трпи кварове услед рушевитог терена на коме је постављена, те ће се питање обезбеђења и осигурања овог дела пруге моарти поново узети у разматрање и решити на један рационалнији начин. У овом правцу предузети су потребни кораци код надлежне Дирекције држ. железница.

Исто тако ни путеви нису били поштеђени овим атмосферским неприликама. Снежни сметови са јаким ветром потпуно су завејали путеве, тако да је саобраћај био онемогућен. Издавана су строга наређења Среским начелницима, да уз сарадњу техничких органа, употребом народне снаге омогуће несметан саобраћај бар на главним путевима, али и овај посао у провј половини месеца фебруара није могао дати добре резултате, јер услед јаке кошаве, док је снег очишћен са једне деонице пута, ветар га је носио на другу деоницу, те је то трајало све док време није достало топлије. Према добивеним извештајима саобраћај је омогућен на свим јавним путевима у Округу. У току месеца фебруара на јавним путевима није било значајнијих радова изузимајући оних на чишћењу снега, као и оправци порушених мостова. У току су припреме за израду техничких елабората за оправку и израду нових путева и мостова у границама кредита којима Округ буде располагао. Али, док су сједне стране отклоњене тешкоће, око успостављања саобраћаја на јавним путевима, проузроковане снежним бурама догле су се појавиле друге тешкоће, које озбиљно угрожавају саобраћај на јавним путевима. Високо водостање реке Мораве, настало топљењем снега, проузруковало је њен излив из корита а тиме и плављење терена поред ње. Услед овога наступио је прекид у саобраћају на држ. путу Пожаревац-Осипаоница, као и на банов. путу Жабари-Вел. Плана. Обустава саобраћаја на овим путевима трајаће све докле док ниво реке Мораве не буде снижен.

Нагло топљење снега, праћено кишом која је последњих дана непрекидно падала, изазвали су пораст нивоа реке Мораве, тако да је се ова. излила ван свога корита и потопила атаре општина Ракиначке, Ореовачке, Александровачке, Томиславачке и Породинске, као и атаре села суседних Пожаревцу. Слаби, неосигурани и делимично изведени одбранбени насипи поред реке Мораве, не пружају никакав одбранбени систем за заштиту од поплаве, те ће од случаја зависити који ће обим ова поплава узети. У гарницама расположивих кредита и сретстава учињене су потребне припреме за одбрану од поплаве. Уз пропомоћ војних власти извршено је минирање, разбијање леда на окукама где је био нагомилан, као и код мостова те је на тај начин спречено загушивање реке ледом као и омогућено нормално отицање воде. Да се ово није благовремено учинило последице би биле неизмерне а можда чак и катастрофалне. Поред тога изаслати су на одбрану од поплаве одређени инжењери, којима је била дата и радна снага заинтересованих општина, те су ови са сретствима којима су располагали вршили обезбеђење и осигурање најласбијих тачака постојећих насипа. Поред тога као мера безбедности наређено је становништву да се исели из водолавног подручја, те да би се заштитило од евентуалне катастрофалне поплаве, која још није наступила, али која може лако наступити с обзиром на нагли пораст ниво-а реке Мораве за последњих неколико дана. Овом приликом мора се напоменути да се питање регулације реке Мораве мора најозбиљније узети у студију и разматрање, те да се једном учини крај штети коју она сваке године наноси на своме водолавном подручју.

ПРОСВЕТА

Народне школе

Раде: 147 школа, а 310 одељења

Не раде: 28 « , а 102 одељења, процентуално: 16% школа 24% одељ.

Свега школа: 175 школа, а 412 одељења.

Узроци што школе не раде: а) оштећене зграде
б) недостатак наставника.

Издата наређења за побољшање наставе:

а) да све школе које имају наставника прораде одмах;

б) да општинске власти снабдеју школе огревом;

в) да општ. власти оправе мање оштећене зграде, а где су тежа оштећења да нађу приватне зграде; где и то није могуће, да се ради по групама у ђачким кућама /Пожаревац/.

Народно просвећивање

Сви расписи Министарства Просвете из прошле године за рад организацију народног просвећивања расписани су наново, јер су свуда, где су биле партизанске власти, били попаљени или упропашћени. Издата су том приликом потребна упутства за што бржи рад на овом пољу. Пристижу извештају да се рад на народном просвећивању успешно развија у Срезовима рамском, а донекле у моравском и хомољском. Из осталих срезова још нема извештаја о резултатима.

Средње школе

1. – Потпуна гимназија / државна / у Пожаревцу;
2. – Нижа држ. и виша самоуправна гимн. у Вел. Градишту;
3. – Нижа државна самоуправна у Петровцу;
4. – Мешовита грађанска школа у Пожаревца.

Гимназија у Пожаревцу нема зграду, јер је Немачке војне власти узеле; деци су давана питања по распису;

Гимназија у Вел. Градишту има зграду, али је јако оштећена 135 прозор.окана полувано, сва врата и браве покварене; ученицима су давана недељно питања за испит.

Гимназија у Петровцу ради нормално од 15 децембра 1941 г јер има све потребне услове за рад;

Грађанска школа у Пожаревцу нема школе; деци су давана питања за испите у марту.

Све су средње школе снабдевене потребним наставницима, само су давана питања деци за мартовске испите под врло тешким околностима јер се с најскученијим просторијама располагало.

Издата су потребна наређења за правилније функционисање школа, као и упутства за мартовске испите.

ЗИМСКА ПОМОЋ

Дана 9.И. о.г. у сели град. поглаварства одржан је скуп свих угледнијих грађана зграда Пожаревца којом приликом је конституисан Окружни одбор за прикупљане зимске помоћи. На овоме скупу узело је учешћа око 90 лица и том приликом присутни су дали на име прилога у готовом 140.000.- динара, жита и кукуруза у натури у вредности од 100.000.- динара.

Са прикупљањем прилога наставиће се у току ових дана и тада ће одбор донети одлуку о употреби прикупљених прилога.

ИЗБЕГЛИЦЕ :

У току овога месеца настављен је рад на збрињавању избеглица, који су смештени на подручју овога Округа и чији се број пење преко 7.000. Издато је наређење свима Среским одборима за збрињавање избеглица да приступе куповини хране за резерву, као и одећа, обуће и т.д. У ту сврху Среским одборима је додељен потребан кредит од стране Комесаријата за избеглице у износу од Дин. 1.450.000.- Уједно се врши прикупљање одређеног 1% кукуруза и пшенице, која се храна дели избеглицима према броју чланова породице.

ПРОПАГАНДА

Приликом мога бављења у Београду на конференцијама које су одржане, обавештен сам да ће ми се упутити лице за пропаганду али до данас то лице није дошло.

У циљу сузбијања комунизма и одржавања реда и мира у повереном ми Округу издао сам један пропагандни плакат у коме сам предочио народу све последице које га могу снаћи ако не буде сачувао мир и ред. У истоме плакату издао сам сву штетност пропаганде Лондона и Москве, која је до данас учинила. Поред овога позвао сам народ да се подигне противу комуниста-партизана и да их, свуда и на сваком месту прогони и проказује, те да се сасвим униште.

СТРАНА ПРОПАГАНДА

Током месеца фебруара о.г. на територији овога Округа почели су примати појединци румунски лист „Надежда“ који се уређује и штампа у Вршцу. Директор листа је Др. Александар С. Буторка, а ректор професор Кузман Лападату. Лист се упућује свима оним лицима која су се у заробљеништву декларирали да су румунског порекла и као такви пуштени кућама. Лист стоји на гледишту да делови овога Округа треба се припоје Румунији.

Наредио сам оvd. пошти и другим поштама у Округу да се овај лист не шаље лицима којима је упућен.

НАПЛАТА ДРЖАВНИХ ДАЖБИНА

У току месеца фебруара т.г. одзив за наплату државних дажбина био је врло добар. Да овај резултат буде доста је допринела наредба потписатог упућена свима пореским обвезницима, да својим дужностима одговоре. Колики је успех у наплати порезе и осталих државних дажбина, слободан сам напоменути да сам од начелника одељења пореза Министарства финансија под Пов. Бр. 101/III, а по налогу Помоћника Министра финансија, добио захвалницу у име Министарства финансија, поводом издате наредбе за плаћање дужног и текућег пореза и самоуправних приреза. Поред овога крајем месеца фебруара о.г. посетио ме је инспектор Министарства финансија г. Милетић са шефом Пореске управе у Пожаревцу, те ми је и он у име Министарства финансија изјавио захвалност у погледу наплате порезе у повереном ми Округу у времену од 1.1. до 1.III. т.г. напомињући ми да је данас Округ Пожарвачки на табели први у наплати порезе.

Достављам предњи извештај с молбом на знање и увиђај.

ПЕЧАТ

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК
Душ. П Јевтић

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
I Бр. 5717⁴
11 – III – 1942 г. I/I
Београд

NdA 20 F 4 D 52

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА
ПОЖАРЕВАЧКОГ
Број: 3280/42
9 марта 1942 године
Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 52/4-1
20

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7517

Господину

МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

БЕОГРАД

8 марта т.г. приликом мога обиласка Среза млавског г. Душан Пантић бив. Министар одржао је у хотелу „Бајлони” у Петровцу предавање о положају наше земље у коме се она сада налази. Предавању је присуствовало око 1000 лица из Петровца и Среза млавског.

Г. Богдан Стојановић, претседник општине у Петровцу отворио је ово предавање присутнима је претставио г. Министра Пантића и г. Јевтића начелника Округа пожаревачког.

Г. Јевтић је поздравио присутне и позвао их је да саслушају г. Министра Пантића, који ће им изложити ситуацију у којој се сада налази наша земља.

После ових речи узео је реч г. Министар Пантић, који је одржао дужи говор, у коме је нарочито скренуо пажњу присутнима на стране агенте, особито оне из Лондона и Москве, који у данашњем рату траже од нашег голоруког народа се бије и крвави за њих, чиме очито изражавају жељу да се уништи наш народ. Поред осталог рекао је и ово:

„Зар није доста што су нас по упутствима „Лондона и Москве”, превратници 6 априла пр. године увели у непотребан рат и срамну катастрофу, него нас силом и сада стално зову преко радио Лондона и гоне на самоубиство. То све из „љубави и пријатељства према нама чине”. То није пријатељство.

⁴ 50 Руком писан број, те је нејасно да ли је трећи број „4” или „1”.

Прави пријатељи тако не раде. Да су то наши прави пријатељи они нас не би увлачили у крвопролиће без икакве потребе и без наде у неку њихову помоћ. Или би нас бар ожалили зато што су нас без потребе упропастили, и саветовали би нам да седимо мирно на дому и да лечимо наше љуте ране, а неби нас зивкали да и даље гинемо и губимо главе и животе без икакве потребе и без икакве наде на успех.

Хвала им на таквом пријатељству и далеко им лепа кућа. Нека нас они оставе на миру, а ми ћемо сами, како знамо и умемо изграђивати наше порушене домове, обновити опустошену земљу и спремати себи бољу и срећнију будућност.

Наш народ није узалуд рекао: „Сачувај нас Боже од лудих пријатеља а од непријатеља умећемо сами да се чувамо“.

Ако бисмо ми прихватили савете тих наших „пријатеља“ из Лондона и овога пролећа пошли у шуму, сва би наша села била попаљена, ни камен на камену не би остао и Српско племе заувек било би затрто. Срба више не би било.

Ми несмемо да се двоумимо, нити да бирамо путеве. Наш славом овенчани јунак, генерал Недић, подигао је високо Српску заставу и позива цео Српски народ да се сврста у густе редове, у јединствени Српски табор. Тамо је место свима честитим Србима, јер тамо, само под том славном српском заставом, лежи спас Српског народа.

Под том дичном српском заставом ми ћемо сачувати српство и обновити нашу милу Србију. Збијени у густе редове, као честити Срби и родољуби, ми ћемо засукати наше руке до лаката и створити себи достојно место у новој Европи.

Судбина српског народа је у нашим рукама. Од нас лично зависи дали ће српски народ и у будућности вршити своју узвишену мисију на Балкану и у средњој Европи, или ће бити потпуно уништен.

Велика и тешка одговорност пада на све оне који затаварају очи пред грубом стварношћу.

Ми се морамо саживети са идеологијом времена у коме живимо и не смемо сакривати погледе од стварних и јасних чињеница.

За спас нашега народа је у натурају дубоке реформе, које се не могу извршити без јаког ауторитета и без обнове моралних вредности.

За спас наше земље и нашег народа, нама се намеће дубока и снажна борба за политичку, социјалну и економску, - а првенствено за духовну и моралну обнову наше средине у којој живимо.

Старе партијске и личне зајевнице морају се заборавити. У место политике нама треба ред, рад и мир а уместо партије, патрија, отаџбина.

Ми морамо бити реални и конструктивни и водити једино политику разума. Пред нашим очима мора поново да засветли наша стара девиза: „Само слога Србина спасава“.

Витални интереси српскога народа леже на Дунаву, који потиче из Великог Рајха. Ми смо и политички и културно и економски везани за за наше суседе Велику Немачку. Наш економски и географски положај нас упућује да са Немачком живимо у добрим пријатељским односима, ако желимо да спасемо наш народ и створимо срећнију будућност нашој деци и покољењима.

Зато са презирањем одбаците сваку луду помисао о побуни и прионете одлучно и брзо здруженим снагама на посао. Обрадимо наша поља, поправимо што је до сада порушено и упропашћено.

Пропали смо под утицајем стране пропаганде и интернационалних плаћеника и хушкама.

Заборавимо тешке заблуде, крваво и скупо плаћене, и бацимо се на посао за обнову земље.

Плуг, рало, лопата, пијук и мотика сачуваће нас од пропасти и донеће нам вескрс наше миле Србије.

Сваки нови покушај борбе и побуне био би за нас катастрофалан. На бојном пољу наша је улога завршена. Са пушком у шуми ми не можемо утицати на ток догађаја.

Пушка нама неће донети слободу него смрт и дефинитивну пропаст. Они који буне српски народ да иде у шуму то су наши највећи непријатељи. Против њих се треба увек и на сваком месту одлучно борити.

Као што рекох наша је девиза рад, ред и мир. Истрајан и организован рад у миру све побеђује. Само вредна-радна рука је стваралачка рука. Истрајним, смишљеним и здруженим радом ми ћемо себи створити достојно место у новој Европи и осигурати бољу живот и срећнију будућност.

Предавање г. Пантића је трајало од 11 до 12 часова. Затим је г. Јевтић Округни начелник опоменуо присутне да је судбина нашег народа у нашим рукама. Само радом, редом и миром, додао је да ћемо сачувати наше главе. Позвао је присутне још једном да поштују своје власти и да овом предавању размисле добро и упознају све своје рођаке и ближње с тим, да најзад живе у слози и љубави у својим домовинама.

После завршеног предавања г. Пантића, потписати је одржао конференцију са свима претседницима општина из Среза млавског, којом сам им приликом изнео у кратким тезима стање наше земље. Затим сам им нарочито скренуо пажњу на прогањање и проказивање партизана. Упутио их да својим грађанима скрену пажњу на одговарање својих дужности у погледу плаћања порезе.

Према утисцима предавања и конференције, добио сам утисак да народ почиње схватити ситуацију у којој се земља налази и даје ми уверење да се у повереном ми Округу не спрема никаква акција која би била упућена противу окупаторских власти. Само да би се могла очувати и осигурати данашња релативно добра јавна, имовна и лична безбедност, треба похитати и што пре извршити наоружање државне страже и потом исту дислоцирати у Округу тако, да се сваког момента може супротставити ма каквом покушају побуне или покрета који би био уперен противу окупатора или наших власти.

Част ми је доставити предњи извештај с молбом на увиђај.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

І Бр. 5816
14-III 1942 г.
Београд

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Душан П. Јевтић

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

І Бр. 5816
14-III 1942 г.
Београд

NdA K 20 F 4 D 11

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

І. бр. 4747
3 марта 1942 г.
Београд.

Препис:

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 11/4-1.
20

СВИМА ОКРУЖНИМ НАЧЕЛНИЦИМА

Из свију Округа, или још тачније из свију срезова стижу вести, званичне и приватне, да и мимо свих постојећих наређења о скупљању и уклањању комунистичких елемената, који могу бити опасни по јавни ред и поредак, комуниста још увек много има. Врше пропаганду шире алармантне ххх вести, подржавају код лаковерног и необавештеног света страх о поновним немирима у пролеће, а нарочито потпирују и то врло вешто код родољубивог народа крилатицу о „Дражином устанку”. Исто тако искоришћују народне недаће од наших оружаних одреда, добровољаца и четника и организују читаву хајку противу њих, и ако су те недаће, којих је увек било и биће, безначајне према комунистичком зулumu и партизанским дивљаштвима, од којих су на ослободили баш ти оружани одреди, добровољци и четници.

Све напред изложено јасно показује да комуниста још увек има и да они слободно развијају своје акције. Има таквих које управне и војне власти још нису пронашле, јер се вешто крију; има их који су лишени слободе па пуштени; других који су били у партизанским редовима па су сад код својих кућа, па чак и таквих који су из редова партизана прешли у добровољце и четнике.

Како смо на прагу пролећа и као морамо по сваку цену одржати мир, ред и безбедност, као једини услов за даљи опстанак несрећног Српског народа

НАРЕЂУЈЕМ:

Да још једном обиђете подручну Вам територију и Среским начелницима у најобзиљнијој форми предочите напред изнете околности и позовете их да под личном одговорношћу, без икаквог оклевања, енергично и предано изврше најстрожију ревизију свега до сада учињеног у отклањању комунистичких и других опасних и сумљивих елемената.

Сва она лица, за која Срески начелник установи да су комунисти, да су била у партизанским одредима, а да својим држањем могу допринети било каквом ремећењу реда и поретка морају бити покуљена и изолована без обзира на интервенције било с које стране и на досадањи поступак према њима.

Имајући у виду опстанак Српског народа за који се бори и свим силама залаже данашња српска влада, нећу дозволити да се понови болно искуство с алкавим радом управног апарата у јуну месецу прошле године. Свим расположивим сретствима контролисаћу овај деликатан посао Среских начелника и према њима као и према њиховим подручним чиновничима бићу строг и немилосрдан.

Претседник Министарског савета
Заступник Министра унутрашњих послова
Армиски Ђенерал,

NdA K20 B F1 D15

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Одељење за државну заштиту

I Бр. 5801

13 марта 1942 године

Београд

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 15/1-1.
20 В .

ОКРУЖНОМ НАЧЕЛНИКУ

Министарство унутрашњих послова има обавештење да се са комунистима и лицима која су била у шуми неправилно поступа. Тако власти не предузимају никакве даље мере противу лица која ослобођавају преки судови, сматрајући да је ослобођавајућа пресудом преког суда кривица оптуженог коначно расправљена. Овакво гледиште је из основа погрешно. Преки суд ослобођавајући извесно лице нашао је само, да нема места примени смртне казне, јер кривица није тако тешка, - а то не значи, да се противу таквог лица не треба евентуално да поведе кривични поступак пред редовним судом или да се такво лице изолује у логор или пак упуту у радну чету и даље буде под надзором власти јер мора постојати поступност мера према степену кривице.

Исто тако лица која се пуштају из логора никако се несмеју од месних власти сматрати као лица чија је кривица коначно расправљена, већ ће ове према стању ствари спровести поступак даљег извиђања и тако на основу резултата тога извиђања сходно поступити.

Скрећући Вам пажњу и аово, молим Вас, издајте хитно строга наређења подређеним властима сходно датим Вам писменим инструкцијама под II – IV- где су дата детаљна упутства како да се поступа са комунистима и другим лицима која су узела учешћа у њиховој акцији.

ПОМОЋНИК
Министра унутрашњих послова,
Цветан Ђорђевић

Достављено:
Свима окружним начелницима.

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА
ПОЖАРЕВАЧКОГ
Пов. Бр. 287/42
1 V 1942 године
Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 22/6-1.
20 II.

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7530 e1

ГОСПОДИНУ

МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Београд

На положај Округног начелника стигао сам 26 марта т.г. Пре доласка у Пожаревац прошао сам кроз Жабаре. У овом средском месту, одмах по доласку, одржао сам конференцију са свима претседницима општина, општинским деловођама и чиновницима свих ресора. Од напред побројаних упознао сам се о стању и приликама моравског среза. Претставницима општинским и свима чиновницима, нарочито шефовима надлештава, издао сам потребна упутства за правилно обављање свих послова у циљу што брже реорганизације. Приликом мога бављења у Жабарима и од Жабара до Пожаревца, установио сам извесне неправилности и одмах на лицу места издао потребна упутства да се ове неправилности отклоне и убудуће уопште не десе. Сутрадан по доласку у Пожаревац обишао сам претставнике Немачких власти, његову Преузвишеност брановачког епископа и упознао се са шефовима државних и самоуправних власти. Чиновницима и службеницима свих ресора повереног ми надлештва скренуо сам пажњу на што експедитивнији рад, с тим да ће се у служби моћи задржати само они чиновници и други службеници који своју дужност буду најсавесније и најекспедитивније отправљали. Напоменуо сам им да никакве неуредности нећу трпети.

30 марта т.г. обишао сам млавски срез и у Петровцу одржао конференцију са свима општинским претседницима, општинским деловођама, средским начелником и свима шефовима државних и самоуправних власти. И овом приликом изложио сам свима присутнима смернице мога рада и дао потребна упутства за сузбијање антидржавне пропаганде, као и црне берзе. Назначио сам им да се све силе морају посветити разјивању пољопривреде до максимума. Самном у друштво био је и Претставник Немачке власти-Крајскокомандант г. Шулц, као и Командант српске државне страже у Пожаревцу мајор г. Јововић Стево. Из Петровца отишао сам г. Шулцом и г. Јововићем у Горњак, где сам прегледао стражу састављену од четника. Ову стражу сам проконтролисао и установио да међу четницима нема ниједног непоузданог. Из Горњака упутио сам се г.г. Шулцом и Јововићем у Крепољин. И овде сам прегледао стражу и установио да у стражи нема непоузданих лица. Приликом прегледа страже у Горњаку и у Крепољину установио сам да је дисциплина на завидној висини, чему се необично обрадовао Крајскокомандант г. Шулц. Из Крепољина отишао сам у Жагубицу са г.г. Шулцем и Јововићем. И овде сам одржао конференцију са општинским претседницима, општинским деловођама, средским начелником и шефовима државних и самоуправних власти, којом сам приликом изнео своје смернице рада. И од ових захтевао сам пожртвованост у најсавеснијем и најекспедитивнијем отправљању својих послова. Приликом одржаних конференција у Жабарима, Петровцу и Жагубици нарочито сам ставио у дужност и наредио г. шефовима Пореских управа да настану свим силама прикупљати заостатке неплаћеног државног пореза и других дажбина државних и самоуправних и скренуо им пажњу да се убудуће државни порез и друге државне и самоуправне дажбине морају најуредније убирати, с тим да у случају непоказивања успеха, према нехатним бићу најнемилосрднији и захтевати уклањање са положаја.

Примећујем да сам нарочиту пажњу обратио на постојану фаму, како у млавском и хо-мољском срезу постоје нереди и као некаква посебна Република и уставио, да од фаме нема ни трага ни гласа, будући је безбедност грађана у ова два среза, као и у срезу моравском на завидној висини, јер су рад, ред и сигурност у сваком погледу обезбеђени.

Одмах по пријему дужности извршио сам дислокацију оружане силе у споразуму са Командантом српске државне страже у Пожаревцу, а по претходној сагласности са г. Крајскокомандантом.

Напомињем да ћу одмах после Ускршњих празника наставити инспекционо путовање у срезове: рамски, голубачки и звишки, са кога пута послаћу Вам посебан извештај.

О упадима комунистичких банди у поједине општине, о паљењу општинских архива, као и о извршеним разбојништвима на територији повереног ми Округа, Одељење за државну заштиту као и Одељење јавне безбедности повереног Вам ресора, обавештавана су телеграфским и писменим путем непосредно иза догађаја.

ПОЉОПРИВРЕДА

1/ Ратарство. Током месеца засејано је 60% од нормално засејаваним површинама озимних усева. Озими усеви били су током целе зиме под дебелим снегом, и након отопљеног снега констатовано је да су исте биљке добро презимеле. Услед нередовних прилика није се могло све узорати зимским орањем, али чим је време дозволило народ је приступио исту земљу сада преоравати и са пролетњим усевима засејавати, тако да ако временске прилике буду дозволиле, сво земљиште биће поорано и засејано. Нарочито се у пуној мери спроводи Планска Пољопривреда у свима срезовима овога округа, тако да се настоји, да ниједно парче земље не остане необрађено. Но како је време омогућило пољопривредним радовима то се приступило и сетви јарих усева. Семе пролетњих усева има довољно, осим јаре пшенице, јечма и сунцокрета, те се путем набављачких задруга приступило набавци истог семена.

2/ Гајење поврћа: Приступило се прекопавању вртова и истом отпочело сетвом баштованским биљкама, тако да ће исти вртови у свима домовима на време бити засејани.

3/ ВОЂАРСТВО: Током месеца марта почело се окопавати, чишћење сувих грана, чишћење гусеничних јаја и гнезда уколико их има. Извршена је заједничка организација за заједничку акцију за сузбијање биљних болести и штеточина. Садња воћних садница почела је увелико. Потребно је осигурати потребна средства за сузбијање биљних болести и штеточина преколета.

4/ Виноградарство: Стање винове лозе је задовољавајуће, но пошто има изгледа да исто није страдало од мрза пошто је током зиме било покривено дебелим снегом. Радови у виноградима ће отпочети чим време дозволи. Виноградари већ сада забранити због плавог камена, та те је потребно да меродавна надлежна власт се за исти плави камен побрине. За случај да се плави камен не набави и не осигура, виногради су осуђени на сигурну пропаст.

5/ Сточарство: Стање сточарства је задовољавајуће. Сточне хране засада има довољно осим зрна, јер земљорадници чувају храну за исхрану своје породице док стоци врло мало дају зрнасте хране.

У појединим срезовима осећа се несташница за приплодним биковима теби код меродавне власти требало предузети мере за набавку истих.

6/ Живинарство: Током зиме добро је преживело, јер је настојано за бољом исхраном истих.

7/ Пчеларство: Пчеле су преживеле слабо услед дуге и јаке зиме и слабе хране. Пчеларима би требало у добно време изићи у сусрет те доделити денатурисани шећер.

Болести домаћих животиња. Здравствено стање стоке је доста добро. У овом округу сем у неким срезовима се појавила болест Слинавка и Шап, али је предузето за сузбијање исте.

Задругарство: У данашње доба задругарство се не шири, што је узрок ово невреме.

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ:

На територији округа пожаревачког умтоку овога месеца није било никаквих епидемија заразних болести. Оболења од заразних болести, уколико их је било, била су појединачна и без озбиљнијих последица. Пријављен је по један случај дифтерије у Великом Лаолу, срез хомољски пријављен је један случај трбушног тифуса, а у граду Пожаревцу један случај црвеног ветра. Предузете су све потребне мере да се ове болести не шире. С обзиром да се појавило неколико случајева пегавог тифуса на територији суседног округа моравског, предузете су све потребне мере да се ова болест не пренесе и у овај округ. Појачана је хигијенска контрола над свим јавним локалима.

Држе се предавања од стране лекара у јавној служби упознавајући народ са опасности-ма које му прете од заразних болести, као и о начину на који може да се сачува од истих.

Већина оболења у овом месецу била су као последица прехладе.

Врши се строга контрола над проституцијом. Јавних женских има само у Пожаревцу и Петровцу. Лекарска контрола над овим женскињама стална је и успешна.

Социјалних болести нема у повећаном броју. Под сталним лекарским надзором за сада се налази мањи број сифилистичних и гонореичних болесника, поред извесног броја туберкулозних.

У опште узев, здравствено стање народа на територији округа пожаревачког у овом месецу има се сматрати задовољавајућим.

САОБРАЋАЈ

У току месеца марта саобраћај у округу иде ка своје нормализовању. Снежни намети који су у фебруару скоро укочили саобраћај, потпуно су расчишћени и просечени, тако да се свакидашњи саобраћај, како железнички тако и путни, потпуно обављају. Железнички саобраћај на државним и окружним железницама обавља се нормално. Све препреке које су се биле показале у току месеца фебруара сада су одстрањене. Једино још на релацији Пожаревац-Кучево путнички саобраћај није могао бити у потпуности успостављен услед слегања терена код Сиракова, те на овој прузи за сада саобраћају мешовити и теретни возови.

Сувоземни путеви углавном су проходни. Стање њихово после великих снежних сметова, топљењем ових, и расквашавањем терена, знатно је се погоршало, те се у овоме правцу морају предузети брзе мере, да се коловоз на оштећеним местима поправи. У току су сви припремни радови, тако да се кроз најкраће време може приступити опоравци путева, који су били у веома запуштеном стању. У току месеца марта високо водостање реке Дунава оштетило је државни пут Пожаревац-Вел. Градиште, на км. 30, као и пут Вел. Градиште-Голубац. Предузете су мере да се ова места поправе, и потребни предрачуни достављени Министарству грађевина на, одобрење. Стање мостова је прилично. Сви главни мостови који су били порушени било за време рата, или касније, од извесних елемената, поправљени су, односно замењени провизорним, тако да се саобраћај преко истих несметано обавља.

У погледу поплаве стање је се знатно поправило, Док Морава показује опадање нивоа докле је Дунав у порасту, те је код Дубравице и Голупца поплављен извесан мањи део земљишта. Овај надалазак Дунава је кратак и пролазног карактера, те не пружа никакву озбиљну опасност.

ПРОСВЕТА

О стању школа и школских прилика и нар. просвећивања у Округу пожаревачком у току месеца марта т.г. доставља се извештај у следећем:

1/ Средње школе:

На територији овог Округа постоје четири средње школе: две пуне мешовите гимназије, једна нижа гимназија и једна мешовита грађанска школа. У свима тим школама има ученика:

1/ у нижим разредима: 590 мушких + 411 женских = 1.001

б/ у вишим разредима: 292 « + 146 « = 438

Свега ученика: 882 « + 557 « = 1.439

У току марта одржани су испити у свим наведеним школама, осим у гимназији у Петровцу, јер је она радила нормално од 15 децембра 1941 год. Резултат је углавном задовољавајући.

Сарадња дома и школе одржава се: одржана су два састанка ђачких родитеља на којима су одржана предавања о потреби мира, рада и дисциплине у данашњим судбоносним данима. Одзив родитеља је био врло добар.

На дан 19 марта одржана су два предавања ученицима виших разреда гимназије у Пожаревцу у циљу националног васпитања, за одржавање мира и реда, а против комунистичко-„партизанских“ настојања.

Две школе су отпочеле нормални рад у другом полугодишту у Великом Градишту и Петровцу, а две невољишу: Гимназије у Пожаревцу и Грађанска школа у Пожаревцу, јер немају просторија.

2/ Основне школе:

У округу има 173 народне школе са укупно 414 одељења. Стварно раде 152 школе са 384 одељења, рачунајући ако школа има бар једног наставника. Никако не ради 21 школа са 30 одељења, јер су ове школе без наставника уопште. Иначе, да се попуне све празне школе и сва празна одељења у округу, потребно би било поставити још око 90 наставника-ца најмање. Министарство просвете обавештено је о томе, тј. достављен је списак места у којима су школе и одељења без наставника-ца. У тим извештајима наглашено је и то где су потребне мушке, а где женске учитељске снаге. Све учитељске снаге које су биле прекобројне размештене су у празна одељења и о томе је обавештено Министарство просвете. О учитељима који су под дозрењем као комунистички симпатизери поднет је предлог Министарству просвете да се преместе из досадашњих места службовања у друга места ван округа. Исто тако поднет је предлог да се преместе ван округа и они учитељи који су пореклом „Власи“ а који су са службом у влашким селима, с тим да буду распоређени у српска села, по могућству у Шумадији.

Према томе процентуално не ради 13.90% школа и 7% одељења у тим школама.

3/ Конференције средских школских надзорника:

На дан 5 марта о.г. одржана је конференција средских школских надзорника и просветних референата. На тој конференцији саслушани су референти свих школских надзорника и просветних референата о стању школа и школских прилика на терену у појединим срезовима. После свестране дискусије утврђено је које су све сметње и тешкоће које ометају правилан развитак школске наставе и васпитања школске омладине, па су у том правцу од стране Окружног просветног референта дата потребна упутства/директиве/ за даљи рад. Том приликом нарочито је наглашена потреба да се по сваку цену одржи ред и мир у земљи, да се свет посвети своје раду као и то да се борба против комунизма спроведе до крајњих граница, могућности, јер то захтева интерес нашега народа и наше земље, особито у данашње време. Исто тако је на дан 6 марта о.г. одржано учитељско веће учитеља Среза пожаревачког, на коме је окружни просветни референт одржао једно предавање, у коме је позвао учитеље да своју дужност, како према школи, тако и према народу и држави, изврше најсавесније, јер то налаже интерес нације. О овоме је поднет извештај Министарству просвете.

4/ Народно просвећивање:

У погледу народног просвећивања предузете су све потребне мере, сва насређења и расписи који се односе на рад и организацију народног просвећивања достављени су накнадно свима средским начелствима са потребним упутствима да се овоме послу посвети пуна пажња. До сада је, према прикупљеним подацима, организовано 6 алфаветских течајева. Наступањем пролећа и сезонских радова у пољу овај ће рад у неколико престати, али ће се на јесен, кад пољски радови буду завршени, рад на народном просвећивању организовати и изводити систематски и по плану. Организован је Окружни одбор за народно просвећивање, исти је утврдио план рада. Конституисао се и одржао два састанка, о чему је поднет извештај Министарству просвете.

Домаћичких школа и течајева на територији округа за сада нема, а није их ни било ни пре рата. Постоји потреба да се на јесен приступи отварању и ових школа и течајева.

ШУМАРСТВО

И угој шума.

Услед оштре и дуге зиме сви пролетњи послови предвиђени по плану за пошумљавање нису почети, али су у току.

II. експлоатација шума.

По Уредби о заштити саобраћаја радови су углавном до одређеног рока завршени осим местима где услед поплаве није се могло радити, као и у случајевима где из разних разлога су поднешене молбе надлежној Крајскомандатури ради одобравања да се сеча не изврши, те чека на решење Крајскокомандтуре.

По плану о производњи и потрошњи дрвета у Србији врше се потребне теренске предрадње те након довршења истих и прегледа од стране надлежних приступиће се изради.

III шумске штете.

За време владања илегалних елемената у неким местима овога округа вршене су шумске штете већих размера било да су ти илегални елементи становништву наређивали због својих потреба, или пак сами сељаци за своје потребе те шумарски органи нису били у стању да интервенишу. Пошто се прилике у целом округу нормализују, то се примећује да су штете у шумама мање и шумарски органи су у могућности да своју дужност врше.

Безбедност је углавном осигурана осим местимичних малих чарки од стране илегалних елемената у срезу рамском и млавском.

ИЗБЕГЛИЦЕ

У току месеца марта извршена је реорганизација средских и општинских одобра за збрињавање избеглица, као и оснивање општинских одбора у оним местима у којима до сада овај одбор није био образован.

Комесаријат за избеглице доznaчио је већи кредит за набавку животних намирница за избеглице и ови су кредити од стране средских одбора раздвојени месним одборима са задатком, да се купују животне намирнице за избеглице, која ће се чувати као резерва за идуче месеце. Средским одборима издато је наређење да сваки седам дана подносе извештаје о количини купљење хране.

Како су отпочели пољски послови највећи део избеглица упућен је на рад код појединих домаћина.

У граду Пожаревцу постоји избегличка кухиња где се дневно даје око 180 obroka за избеглице већим делом за децу, жене, немоћне и старце. Ради проширења ове кухиње тражено је од Комесаријата за избеглице да се да потребно посуђе, а исто тако и потребан број кревета и постелних ствари за оне избеглице, које су смештене у избегличком дому, јер се ове ствари нису могле набавити у Пожаревцу.

У смислу тражења Комесаријата за избеглице поведена је акција међу избеглицама ради уписења њиховог у Немачкој. Комесаријат изаслао је своје чиновнике у четири среза ради овога посла.

Стање код избеглица је задовољавајуће јер су послови земљораднички сада у јеку и постоје могућности за добру зараду.

ЗИМСКА ПОМОЋ

Током марта о.г. рад одбора зимске помоћи био је сведен на прикупљање добровољних прилога од оних лица која нису била присутна на оснивачкој скупштини, одржаној 9 фебруара т.г. у сали Градског поглаварства у Пожаревцу. По завршетку посла око прикупљања прилога, Окружни одбор донеће одлуку о употреби прикупљених прилога.

ПРОПАГАНДА

Током марта т.г. одржао је конференцију у Петровцу г. Душан Пантић. Сем овога одржана је и конференција у селу Лесковцу млавског среза 8 марта т.г. Одређени публициста г. Живојин Ранковић одржао је низ конференција у појединим селима голубачког среза, о чему је поднесен извештај од стране г. Ранковића Претседништву Министарског савета-пропагандном одељењу. Напомињем да ћу током априла о.г. организовати посебан пропагандни одбор при повереном ми надлештву, ради одржавања потребних конференција на целој територији овога округа.

СТРАНА ПРОПАГАНДА

И током марта т.г. пристизали су примерци румунског листа „Надежда“ који се уређује и штампа у Вршцу. Директор листа је г. Др. Александар С. Буторка, а ректор Кузман Лападату, професор. Као и раније овај лист упућиван је свим оним лицима која су се у заробљеништву декларирали као Румуни, те су као такви пуштени из заробљеништва. Лист стоји на гледишту да делови овога округа треба да буду припојени Румунији.

Наредио сам свим поштама да се овај лист не доставља адресантима.

НАПЛАТА ДРЖАВНИХ ДАЖБИНА

Током марта т.г. одзив за наплату државних дажбина, као и самоуправних, био је личан. Да би се наплата, како државних тако и самоуправних, што пре извршила и у што потпунијем облику, издао сам писмену наредбу под бр. 6134 од 31 III т.г., којом сам упозорио све грађане на најуредније вршење грађанске дужности у погледу плаћања државног пореза и осталих државних и самоуправних дажбина. У тој наредби ставио сам до знања неуредним платишама да ћу противу истих бити најнемилосрднији и привести их казни из Уредбе о примени телесне казне.

ПЕЧАТ

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Милан Калабић

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

I Бр. 8562

4-IV 1942 г

Београд

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 20/8-1.
20 II .

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7519

На Пов. I број 96/41 год.

ИЗВЕШТАЈ

- 1.) о општој ситуацији у округу;
- 2.) о расположењу народа и његовим стремљењима;
- 3.) о предузетим мерама и постигнутим резултатима на општем добру заједно са даљим намерама и предлозима.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

I Бр. 12289

5-V-1942 г.

Београд

ПЕЧАТ

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Пов. бр. 384.-

1 маја 1942 године

Пожаревац

ПРЕДМЕТ: Извештај о општој ситуацији и др.
На Пов. I број 96/41.

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Одељењу за државну заштиту

Београд

Према постојећем наређењу Министарства од 26 децембра 1941 године Пов. I број 96/41 и добивених усмених инструкција од Господина Министра, - част ми је поднети петанестодневни извештај у следећем:

Организација власти Округног начелства спроведена је потпуно у духу Уредбе о административној подели земље и законских наређења.

По свима гранама унутрашње управе послови се отправљају без икаквог застоја.

Среска начелства и све општине у повереном ми Округу правилно функционишу и њихов рад није био ничим ометан.

Смене и постављења појединих општинских управа било је о чему је увек извештавано Министарство-Одељење за самоуправе, а промене су вршене у сагласности са овим Начелством.

У граду Пожаревацу успостављено је Претстојништво градске полиције Уредбом Министарства унутрашњих послова од 16 марта 1942 године III број 4858, које треба да предузме послове Градске полиције од данас.

Претстојништво градске полиције и стража биће смештени у згради у којој је смештено и Градско Поглаварство.

Потребан намештај за Претстојништво даће градско Поглаварство и доприносиће трошкове за одржавање службених просторија, за намештај, осветљење и огрев.

Постављени Претстојник полиције, још се није јавио на дужност.

Срески начелници обилазили су општине и на лицу места предузимали потребне мере у циљу сузбијања комунистичке и друге разорне акције.

Предузете су све потребне мере и спроведена је организација службе у целој Округу потпуно у духу наређења Министарства од 8 априла 1942 године I број 7162 за сузбијање

комунистичке акције у рано пролеће, као и за сузбијање стране непријатељске пропаганде, нарочито из Лондона и Москве, а тако исто, и хушкање разорних елемената у земљи, који још нису уништени.

Комунистичка акција сведена је на минимум. Народ више није расположен, да помаже било какву оружану акцију, а најмање комунистичку акцију, која је нанела, нарочито сељаку, огромне материјалне штете.

Са својим месним властима народ је мирољубиво расположен према Немцима, а огорчено расположен према комунистима и другим авантуристички расположеним елементима. Он неће више да се подаје илузијама, које су му они у прошлој години дочаравали са много успеха.

Дражин покрет уопште не постоји у Округу нити има симпатизера.

Отсек за пропаганду при овоме Начелству још није основан, с обзиром, да ми је наговештено, да ће Отсек за пропаганду при Претседништву Министарског савета одредити лице које ће водити овај Отсек.

Пропагандни материјал разаслат је свима Срезовима. Сви Срески начелници ангажовали су изванредан број људи способних за вршење пропаганде путем живе речи у народу. Ови људи већ раде, држећи сами конференције и препричавајући у народу пропагандни материјал. По разним индицијама може се закључити да је пропаганда пошла правилним путем.

Град Пожаревац који је био предмет пропаганде читавих десетак дана добио је извесну одређеност у гледиштима и јачање поверења према Влади народног спаса, а нарочито после успелог манифестационог народног збора у Пожаревцу, који је одржан на дан 29 ов.м., на коме је говорио Господин Министар унутрашњих послова Аћимовић Милан и Претседник градског Поглаварства и Управник града Београда Јовановић Драгољуб. Примера наводим, као једну од таквих индиција, да се после овога збора јављају за говорнике и учеснике у пропаганди и људи, који су раније категорички одбијали да се прилагоде политици Владе народног спаса, па чак и они који су били изрични противници те политике.

О свима одржаним зборовима и конференцијама извештавано је Претседништво Министарског савета-Пропагандно одељење и Министарство унутрашњих послова-Одељење за државну заштиту.

Окружни буџет за месец мај-децембар ове године састављен је на време у укупном износу 22.000.000.- динара и достављен је Министарству Финансија на одобрење, које је предложени буџет са Правилником прегледало и одобрило са мањим изменама. У буџету су предвиђени сви потребни кредити за правилно финансирање Округа.

Наплата државне порезе и окружног приреза потпуно је задовољавајућа и народ се уредно и добро одазива плаћању својих обавеза.

На дан 24 ов.м. извршен је попис свих домаћинстава и залиха животних намирница, после чега је и предаја вишкова пшенице и кукуруза успешније настављена.

Стање јавне безбедности било је задовољавајуће.

Од тежих кривичних дела било је, и то:

а) Ноћу између 6 и 7 ов. м. Стојановић Лазар, пекар из Жагубице, извршио је крађу разних ствари у вредности око 10.000.- динара, Илићу Ратку, опанчару из Жагубице;

б) Ноћу између 8 и 9 априла о.г. непознати разбојници, пуцајући напали су на кућу Миладиновић уд. Милосаве из Набрђа, развалили спољна врата и један орман у стану из кога су однели 3.500.- динара у готовом новцу, 3 кгр. шећера, 8 пакла дувана и 2 пакле шибице; и

в) Ноћу између 11 и 12 ов.м., два непозната лица упала су у стан Живковића Милована из Смољинца, где су испалили две пушке и насилно одузели од оштећеника један сандук у коме је било 14.500.- динара у папирном новцу, 850.- динара у сребру и 50.- динара и динарима. Осим тога, однели су му и један мали дукат и друге папире без прометне вредности.

Појаве комуниста у мањим групама било је у Срезовима звишком и млавском, о чему су подношени извештаји Министарству.

Сукоба са партизанима било је, на дан 30 ов.м. у 0.45 часова у селу Мишљеновцу среза звишког. Патрола добровољачког одреда из Раброва, наишла је на комунистичку банду од 7 људи на челу са Милојевићем Вујицом. У сукобу тешко је рањен један партизан, који је један од убица четника Страиновића Селимира, четника из четничког одреда војводе Звишког, који се службено налазио на терену око Љешнице и Мишљеновца, у ноћи 29 ов.м. Заробљено је три партизана, а ухваћен је и домаћин куће где је Вујица са бандом пребивао. У сукобу је лакше рањен један добровољац. Акција око хватања банде продужена је, као и за откривање јатака;

29 ов. м. око 22.45 часова једна група непознатих људи од 6-8 лица покушала је код села Лесковца, среза млавског, да пређе реку Млаву. Ова група дочекана је ватром из заседе четника, самосталног четничког одреда из Петровца и чуло се запомагање нећа лица из групе из чега се закључује да је неко од њих рањен;

На дан 31 марта 1942 године, као рањен спореден је у Пожаревац Петковић М. Периша зв. „Чоче“ родом из села Крња Јела, Среза шавничког, од стране четника Војводе Триброђанина Воје из Кучева;

8 априла спроведен је у Александровац, среза моравског Трифуновић Аврам из Александровца, који ће за време партизана био у Александровцу командант места. Он је ухваћен код села Дубице;

15 априла у ноћи, дошла је једна комунистичка група под вођством Шербановића Јована студента из Лазнице у село Мало Лаоле, среза млавског и спалила општинску архиву. Сумња се да општинску архиву нису запалили партизани, већ сами општинари у коме се правцу и истрага води.

У току овога месеца извршено је пресељење избеглица из Среза хомољског у Срезове млавски и пожаревачки. Ово је пресељење извршено, са разлога што Срез хомољски оскудева у животним намирницама. Пресељено је 349 лица и исти су смештени по селима, код појединих домаћина.

Извршене су такође и припреме за пресељење избеглица из села Томиславца, среза моравског у села Лучицу и Пољану, среза пожаревачког, да би се смањило број избеглица у селу Томиславцу.

Комесаријат за избеглице повео је акцију у читавом округу да се један део избеглица ангажује за радове у Немачкој и Банату. Ова је акција у току.

У Пожаревцу Месни одбор за збрињавање избеглица врши припреме за отварање Дечијег дома у коме ће бити смештена деца избеглица, како би се њихови родитељи могли посветити каквоме послу. У томе циљу, Комесаријат за избеглице доделио је одбору потребан број кревета и постељних ствари. Дом ће бити ускоро отворен.

Стање пољске привреде потпуно је задовољавајуће.

Највеће површине у Округу, од озимих усева заузима пшеница. Остале озимице сеју се у незнатним количинама, по у важности долазе на споредно место. Усејано је за 50% мање озимица од ранијих година.

Разлог за умањење површина под пшеницом долази због непогодног времена прошле јесени, тако, да је пшеница сејана веома касно и под најлошијим околностима. Услед таквог касног сејања иза кога су наступили одмах јаки мразеви, постојала је бојазан да семе неће клијати, међутим пшеница је добро презимила и сада пшенична поља добро изгледају, уколико нису била дуго под водом после топљења снега.

Укупно има засејано пшенице у Округу око 25.000 хектара, озимог јечма око 600 хектара, ражи око 2.400 хектара.

Временске прилике у току пролећа, тако исто нису пружале погодне околности за пољске радове, јер су стално владали јаки ветрови са мразевима или кишом, тако, да је сејање свију усева уследило нешто касније него обично. Има и сада још неусејаних поља.

Рани пролетњи усеви углавном су засејани, како житарице, тако и повртарски усеви, само у брдским крајевима сејање овса и кромпира још је у току, али ће у најскорије време бити завршено. Мора се напоменути, да није било довољно семена, да би се могле попунити све површине, које су ушле у забрањену зону Уредбом о заштити саобраћаја на саобраћајним путевима и железничким линијама.

Према Уредби и плану о планској пољопривредној производњи за 1942 годину завршена је расподела одређених површина за шећерну репу по Срезовима, општинама и домаћинствима. Семе шећерне репе приспело је на време, као и сејалице и сетва је обављена нормално, осим на површинама, које су још под водом.

Исто тако извршена је расподела сунцокрета и Среска начелства су обавештена о приспећу и количини семена.

Да би се остварило сејање предвиђених површина кромпира, предузете су све потребне мере, да се задрже што веће количине кромпира за семе, и у ту сврху, забрањен је извоз кромпира из Округа.

Набављено је 10.000 кгр. пролетног јечма за Срез пожаревачки и исти је засејан.

Сетва кукуруза тек је у зачетку услед хладног и касног пролећа. Семена за сетву има довољно, и то је једини артикал који би могао да покрије недостатке у семену за све остале културе. Из тих разлога поднешена је образложена претставка Немачким властима, са молбом, да се одобри сетва кукуруза и у забрањеним зонама.

Пасуљ ће бити засејан на довољној површини, јер семена има довољно.

На воћкама је извршено чишћење штеточина и болести, механичким путем, пошто хемијских сретстава за ову акцију нема.

За потребе Немачке војне силе и исхрану становништва по градовима одузима се свакодневно већи број стоке, нарочито говеда и свиња, услед чега се осећа опадање бројног стања ове стоке.

Од заразних болести појавила се слинавка и шап у Срезу рамском. Болест је у опадању.

Народ је расположен да своје земљиште обради до последње стопе и са те стране неби постојале никакве сметње.

Највећа сметња за правилно испуњење прописа из плана наредбе о пољопривредној производњи, јесте забрана сетве кукуруза крај путева и пруге, јер је ово забраном обухваћено око 30.000 хектара најбоље земље у Округу, где се гро кукуруза култивише.

Просветне прилике у Округу задовољавајуће су. Народно просвећивање започето преко просветних и анафалбетских течајева организовано је у свима градовима, али под тешким околностима, извођено је у неким Срезовима до 31 марта, а у неким и до 10 априла, када је тај рад морао бити обустављен због пољских радова који су сада у највећем јеку.

У месецу априлу организовано је 71 просветних и 84 анафалбетских течајева, и једна земљорадничка задруга.

У циљу ширег народног просвећивања образован је Окружни одбор за народно просвећивање при овоме Начелству, који је израдио план рада, и у том смислу извршио организацију Среских одбора за народно просвећивање при свима Среским начелствима у Округу.

За сада на територији Округа нема домаћичких школа и течајева.

На територији овога Округа постоје четири средње школе, и то: мешовита Реална Гимназија у Пожаревцу, виша мешовита Реална Гимназија у Вел. Градишту и Државно-самоуправна Реална Гимназија у Петровцу, као и државна мешовита грађанска школа са једним разредом.

Реална Гимназија у Вел. Градишту и Петровцу ради нормално, док реална Гимназија у Пожаревцу све до 17 ов. м. није имала довољно просторија за нормалан рад. Ово начелство је предузело мере, да се за Гимназију у Пожаревцу нађу боље и довољне просторије, и најзад се успело да Гимназија буде смештена у школи „Вука Караџића“, где је сада могућ нормалан рад.

И Вишој Реалној Гимназији у Вел. Градишту, заједно са основном школом основана је јачка кухиња. Кухињи је начелство дало на име помоћи за прво време 3.000.- динара.

На територији Округа има 173 народне школе. За сада раде 152 школе са 384 одељења. У неким школама изводи се полудневна настава. Потребно би било поставити у овај Округ још 80 учитеља, па да би у свима школама могао бити нормалан рад.

Посећивање школа од стране ученика било је у почетку формирања Окружног начелства, врло слабо. Ово стање сада се знатно поправља и побољшава.

Снабдевање и издржавање школа отпочело је нормално.

На сузбијању комуниста код средњошколске омладине и ученика, рађено је према добивеним инструкцијама и у томе циљу одржано је више предавања по школама, која су предавања оставила добар утисак, како код народа, тако и код школске омладине.

Подизање већих грађевина није било.

Начелству су створени потребни кредити за изградњу пута Пожаревац-Костолац. Образован је нарочити режиски одбор који ће руководити радовима. Одбор је приступио набавци потребног материјала, као камена, туцаника и р.

Месеца априла, услед јаке кише нанета је огромна штета, како пољопривреди, тако и путном и железничком саобраћају, било непосредно, било навалом бујица и река. Даље, ово кишовито време омело је и снабдевање материјала за оправку путева, као и разне друге радове започете на путевима и рекама, те се стање путева није могло побољшати у оној мери, како потребе захтевају.

Железнички и путнички саобраћај на свима државним и бановинским путевима одржавао се уредно у провј половини месеца, а у другој половини наступиле су велике тешкоће и многи прекиди. Услед трајних киша расквасили су се терени, где они иначе нису погодни за ношење путничког-жељезничког трупa, те су ови терени попуташли и жељезнички, од-

носно путни труп односили или затрпавали. Где су ови случајеви били мањих размера, брзо су сметње за саобраћај отклоњене, али на државној жељезничкој прузи Пожаревац-Кучево код села Сиракова, попуштањем високих насипа узело је такве размене, да се сметње за саобраћај нису могле брзо уклонити, па је сада ова пруга у прекиду.

Прекиди саобраћаја на сувоземним путевима много су бројнији. Уколико до сада већ нису везе васпостављене, ти прекиди су настали услед поплава пута или одножења трупа пута и објеката од стране набујалих потока и река. Сада су у прекиду на поједним местима следећи државни и бановински путеви:

- а) Државни пут Пожаревац-Вел. Градиште-Голубац, низ Дунав у долини Млаве и Могиле, у долини Пека код села Кусића-Браничева и у околини Голупца;
- в) Државни пут Пожаревац-Петровац-Жагубица, у долини Млаве код села Великог Села;
- в) Бановински пут-окружни Пожаревац-Раброво-Кучево у долини Млаве и Могиле и у долини реке Пека између села Мустапића и Љешнице;
- г) Бановински пут код села Мало Црниће у срезу пожаревачком;
- д) Бановински пут код села Батуше, до везе са државним путем Пожаревац-Петровац, код Великог Села, среза пожаревачког;
- ђ) Бановински пут између села Костолца и Дрмна;
- е) Бановински пут Браничево-Кучево-Мајдан Пек, између села Лешнице и Кучева и Кучева ка Нересници;
- ж) Бановински пут Кучево-Петровац, код Кучева, и код села Мелнице; и
- з) Бановински пут код села Крепољина идући селу Сиге у срезу хомољском.

Како изванредно велика вода и даље траје-услед једнако кишног времена-саобраћај на овим местима неће се моћи васпоставити све докле не прођу велике воде.

Све су мере предузете за васпостављање саобраћаја и да се одношени путеви-насипи попуне и оштећени мостови поправе.

Поред потока и мањих река, и река Велика Морава надолази непрекидно, тако, да је сада већ достигла врло високо водо-стање, те се излила из свога корита и поплавила многе обрађене терене. Прети опасност и веће поплаве, па су предузете мере за обезбеђење људства, стоке, као и људске и сточне хране, којима прети опасност веће поплаве.

Водостај реке Мораве од 25 априла до 1 маја 1942 године, према добивеним извештајима кретао се код Ђуприје од 450 до 460, а код љубичевског моста 480 до 570.

Опште здравствено стање код народа може се сматрати задовољавајућим, с обзиром, да није било никаквих тешких обољења, нити заразних болести, нити епидемија.

У току месеца априла т.г. пријављено је на територији Округа пожаревачког заразних обољења, и то:

Од дифтерије у Срезу млавском 2 случаја, у Срезу пожаревачком 2 случаја, у Срезу хомољском 2 случаја и у граду Пожаревцу 1 случај;

Црвог ветра, у Срезу пожаревачком 1 случај и у граду Пожаревцу 1 случај; и

Тетануса по један случај у граду Пожаревцу и Срезу хомољском.

Оболења од маларије, туберкулозе и венеричних болести, нису у порасту.

Проституција се сузбија по постојећим прописима и предузимају се све сходне полицијске мере противу особља, за које се утврди и посумња, да се истом баве.

Од стране овога Начелства издата су потребна упутства Среским начелницима о строгој контроли животних намирница и локала у којима се ове продају или прерађују. Такође издато је наређење о предузимању сходних мера у вези са наступањем топлијих дана, како би се спречиле појаве заразних болести. Наређено је, да се изврши кречење свих кућа и просторија за становање, као и да се отклоне све баруштине и загађена места, која би могла бити извор заразних болести. Предузете су и све потребне мере, да се отпочне на време редовно цељење противу великих богиња.

Трговина и занатство доста је развијено у Округу.

У Срезовима: пожаревачком, млавском, рамском и моравском производња земљорадничких продуката и стоке било је са вишковима за извоз. Срезови: хомољски, звишки и голубачки, сиромашнији су. Ови Срезови производе жито и кукуруз само за потребе Среза.

У варошима не доноси се у довољној количини са села, потребна количина намирница. Пожаревац оскудева у месу и млеку, зато што се број стоке нагло смањује, а нарочито свиња.

Редовно се дели становништву, со, шећер и дуван. Уље је дељено свега 2 пута у граду Пожаревцу. Сапун свега један пут, а петролеум дељен је у мањим количинама свима Срезовима, док Срезу пожаревачком петролеум није дељен.

Црна берза узела је маха у селима, где одлазе купци са стране и тамо набављају намирнице. Такви купци највише су допринели да се цене ових намирницама подижу. Високе цене у варошима, за ове артикле, само су рефлекс оваквог рада у селима.

Од индустријских продуката, може се наћи још нешто робе у гвожђарским радњама, стакларским и ужарским. Тотална оскудица влада у памучном предиву, платну и платненој роби, вуненој роби, ципелама, опанцима и ђону.

Максимиране цене се тешко одржавају због тога што је потражња намирница и друге робе сувише велика, а понуда све слабија. Индустријски се продукти никако не доносе, а што је било старог то се све потрошило-распродало. Земљораднички производи су исто тако експортирани у огромним количинама, тако да су се количине код произвођача знатно смањиле, те је на помолу оскудица.

Према претходном месецу цене животним намирницама нису порасле. Чак је примећено и знатно опадање цена, сем случаја са млеком.

У овоме Округу развијена је млинарска индустрија.

У Маљуревцу Среза пожаревачког постоји задружна фабрика ратлука и малине, а у изгледу је и конзервирање поврћа.

У Вел. Градишту и Жабарима постоје цедионице угља.

Поред тога постоји и знатан број циглана.

Сва индустријска предузећа раде са умањеним капацитетом.

Ново основаних индустријских предузећа нема.

Сва индустријска предузећа раде само за домаће тржиште.

Предузећа раде на парни погон помоћу угља, који се добавља из рудника у овоме Округу.

Број запослених радника није познат, али с обзиром на врсту предузећа, њихов број није се могао знатно смањити.

Услед дуге зиме и сада кишовитог времена пошумљавања нису вршена те ће се у границама материјалних могућности у најкраћем року отпочети са радовима на пошумљавању у срезу рамском.

По Уредби о заштити саобраћаја, сеча шуме поред путова и жељезничких линија у главном је довршена или се још негде местимице довршава.

Дрвени материјал добивен сечом поред путева и жељезничких линија употребљив је искључиво за огрев. По плану о производњи и потрошњи дрвета у Србији, са сечом се још није почело, али се врше припремни теренски радови.

Предњи извештај доставља се Министарству, с молбом ради знања и даље надлежности.

ПЕЧАТ

Замењује
ОКРУЖНОГ НАЧЕЛНИКА
П о м о ћ н и к,
Бошко Јокић

NdA K20 II F 9 D 7

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА
ПОЖАРЕВАЧКОГ
Каб. Број: 266
18 маја 1942 године
Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 7/9-1.
20 II.

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7499 e1

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

И О д е л њ е у

Београд

У вези депеше моје ов.м. Каб. број службено⁵¹, коју сам послао из Великог Градишта, част ми је поднети следећи извештај:

⁵¹ Руком дописан број 13914.

Дана 15 и 16 маја 1942 године обишао сам са Др. Ранце-ом, Крајскомандантом и Управником града Београда Срез рамски и голубачки и том приликом одржао конференције са грађанством, чиновништвом, претседницима општина и деловођама и то: 15 маја т.г. у Вел. Градишту, Божевцу и Раброву-а 16 маја т.г. у Голупцу.

Тада је говорено о данашњој унутрашњој ситуацији, о реду, раду и миру и за испоруку кукуруза и пшенице, и утврђен је списак обавеза за испоруку хране, које су општине при-миле на себе да излиферују почев одмах или најкасније од 1 јуна 1942 г.

Поред тога овим обиласком нашао сам следеће стање:

Стање јавне безбедности на територији Среза рамског и голубачког је сасвим добро. Оно се одржава поглавито помоћу мојих одреда уз садејство српске државне пољске стра-же и органа управне власти.

У државној Реалној гимназији у Вел. Градишту и у свима основним школама настава тече уредно, без сметњи. Школе у селу Курјачу, Дољашници и Малом Градишту среза рам-ског не раде зато, што су наставници школа из последња два села премештени, а на њихова места нису други постављени-а у селу Курјачу зато, што постављени учитељи нису се јави-ли на дужност и поред ургирања преко надлежних власти.

Бомбардовањем су оштећене школе и гимназија у Вел. Градишту и школе у Раброву и Кличевцу, у срезу рамском. Школа и гимназија у Вел. Градишту оправљају се о трошку одобреног кредита за то, док за оправку школа у Раброву и Кличевцу потребна је државна помоћ: Раброву најмање 30.000.- динара а Кличевцу 20.000.- динара, поред материјалне жртве грађана њихових.

Здравствене прилике на територији оба среза релативно су повољне. У Срезу рамског и у срезу голубачком влада туберкулоза, поглавито у местима Вел. Градишту-Пожежени. Узрок томе је претерана влажност земљишта, услед честих поплава. Из истих разлога и пи-јаће воде у наведеним местима нису здраве. Подизањем артерских бунара и кеја на Дунаву то би се отклонило.

Усеви су у врло добром стању на већим површинама, док на мањим услед поплаве, усеви су или сасвим или делимично уништени.

Исти је случај и са сетвом, мале површине услед поплаве још нису засејане.

Стање воћарства није добро. За време цвета наступила је елементарна непогода-услед чега ове године биће врло мало воћа у овим срезovima.

Стање стоке је у опадању, услед слабе исхране нарочито у свињарству.

Стање путева није добро. Путеви су, услед великих поплава прокопани и местимично слабо проходни, без мостова, - предузете су мере да се сви путеви доведу у исправно стање и потпуно оспособе за редован саобраћај.

Пореска управа у Вел. Градишту показала је добар успех у погледу наплате порезе. За време од 1 јануара т.г. до данас наплатила 4,200.000.- динара.

Пореска управа у Голупцу наплатила је око 80.000.- динара на име порезе, што значи да је показала слаб успех.

Наредио сам шефу под претњом уклањања са положаја да одмах настане да се сав порез наплати што пре.

У Среском начелству у Вел. Градишту нашао сам следеће неправилности:

- 1.) Кривични контролник није уредно вођен;
- 2.) У месецу априлу т.г. свршено је свега 11 предмета;
- 3.) Извршни контролник се не води;
- 4.) Депозит у суми од Дин. 63.234.79- динара и француских франака 120 није расправљено.
- 5.) Партијалник I не води се уредно, не закључује се сваког месеца и није повезан са признаничном књигом и аманетником пошиљаја новца.

6.) Регистар се не води.

У Среском начелству у Голупцу такође нашао сам следеће неправилности:

- 1.) Извршни контролник се није раније водио; овог месеца уведено је свега 15 предмета;
- 2.) Кривични контролник води се од 1942 године;
- 3.) У току месеца априла свршено је свега 18 предмета кривичних;
- 4.) Партијалник I и II се не воде.

Услед тога онемогућена је контрола новчаних пошиљака-преглед касе.

- 5.) Регистар је у великом застоју.

Издао сам наређење Среским начелницима под претњом уклањања са положаја, да наведене неправилности одмах доведу у ред.

По извршеној инспекцији вратио сам се у округ 16 маја у 15 часова.

ПЕЧАТ

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК
Милан Калабић

NdA K20 II F9 D11

Окружно начелство округа пожаревачког
КАБИНЕТ
Пов. Бр. 149
19 маја 1942 год.
Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 11/9-1.
20 II.

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 1711

МИНИСТРУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА. –

Извештавам да сам 17 ов.м. са министром Пантићем Душаном извршио обилазак срезова Млавског и Хомољског, и то:

17 ов. м. у 8 ч. кренуо сам из Пожареваца за Петровац, где сам прегледао војну посаду и среско начелство. Потом обишао општину Рашанску и у Горњаку, извршио преглед четничког одреда капетана Авеића. Потом кренуо за Крепољин, где нас је дочекало преко 500 грађана. У Крепољину одржали смо конференцију са грађанима, објаснивши данашњу ситуацију у земљи, да настану да се и даље сачува ред и мир у овоме крају, као и до сада. По одржаној конференцији продужили смо за Жагубицу, где смо стигли истога дана увече. Сутра дан 18 ов. м. оджали смо збор грађана у Жагубици где их је присуствовало око 1000 лица. Овде је г. министар Пантић на овоме збору изложио данашње стање у земљи као и позвао грађане на заједничку сарадњу на уништавању комунизма и покорност данашњој влади ђенерала Недића.

Грађани су са великим одушевљењем клицали ђенералу Недићу, изјавили су своју велику захвалност истом на сређивању прилика у земљи, и да ће ићи истим примером као што су и до сада ишли, тј. да се одржи ред и мир у срезу Хомољскоме, да неће дозволити да се комунизам у њиховоме крају шири.

За сада је стање јавне безбедности у срезу хомољскоме задовољавајуће. Може се рећи да је ово најмирнији крај у Србији.

Једина жеља коју су ми грађани изјавили да им се омогући извоз јагњаци, коју имају у срезу у великој количини и са истим не знају шта да раде, пошто извоза за сада нема као раније у мирно доба. Исти су пристали да јагњад дају по максимираној цени, а да им се омогући да могу набавити кукуруз за храну по максимираној цени, који би они платили од добијеног новца за јагњад.

Ово питање требало би решити што пре.

Истога дана у 18 ч. наишао је немачки пуковник Вурстер са 8 војника у 2 камиона, који је од Пожареваца ишао за Жагубицу потом продужио је после 1 сата у правцу Црни Врх-француске бараке-Брестовачка Бања-Борски рудник, ради испитивања пута ради постављања телефонско телеграфске мреже.

18 ов. м. у 18 ч. вратио сам се преко Крепољина и Горњака за Петровац где смо стигли око 19.30 ч. Потом у Петровцу г. Пантић и ја одржали смо конференцију са виђенијим грађанима и чиновништвом из Петровца, а затим наредио команданту капетану Стојановићу као и начелнику среза Богдановићу, да свим силама и најкраћем времену имају да настану, да се ово неколико комунистичких бандита униште. Исто тако наредио сам, да се јатаци који су на салашима у срезу Млавском сви са стоком спусте у равнице, напусте планинске салаше, све дотле док не прокажу и помогну да се комунистичке банде похватају. Не могу дозволити да 5-6 бандита роваре по срезу.

19 ов. м. у 10 сати стигао сам у Пожаревац.

Овдашњи немачки командант дивизије саопштио ми је да 21 ов. м. са њиме имам да оби-
ђем цео округ Пожаревачки. О мом поласку са истим накнадно ћу Вас известити депешом.
Предњи извештај доставља се с молбом на увиђај.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
ГБр. 14412
23-V-1942 г.
Београд

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Милан Калабић

ПЕЧАТ

NdA K21 F1 D10

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 10/1-1.
21.

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7503

На Пов. I Број: 96/41 год.

ИЗВЕШТАЈ

- 1) о општој ситуацији у округу;
- 2) расположењу народа и његовим стремљењима;
- 3) о предузетим мерама и постигнутим резултатима на општем добру заједно са даљим намерама и предлозима.

ПЕЧАТ

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Пов. Број: 484/42
1 јуна 1942 год.
Пожаревац

Предмет: Извештај о општој ситуацији у Округу пожаревачком.
На Пов. I Број: 96/41

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
Одељењу за државну заштиту

БЕОГРАД

У смислу наређења I бр. 96 од 26 децембра 1941 године, и ранијих наређења, као и упу-
става, добивених од Господина Министра, част ми је поднети петнаестодневни извештај о
општој ситуацији у Округу пожаревачком.

Одредбе Уредбе о административној подели земље на округе, као и остале наредбе, које
се односе на организацију округа, спроведене су и Округно начелство функционише пра-
вилно и без икаквог застоја, тако да се сви послови отправљају благовремено и без наро-
читих тешкоћа.

Рад Среских начелстава, Претстојништва градске полиције у Пожаревцу, као и оп-
штина текао је нормално сем неких изузетака чији је правилан рад био ометан од стране
партизана.

Срески начелници су по потреби вршили смене општинских часника и постављали
нова лица. Ово је увек виђено у сагласности са Округним начелством у духу постојећег
наређења Одељења за самоуправу Министарства унутрашњих послова. О свакој промени у
општинској управи и Одбору извештавано је Министарство унутрашњих послова-Одељење
за самоуправу. Среским начелницима сам издао потребна упутства да код ових постављења
имају у виду само интересе земље и народа и да на цело општине постављају само поштене,
вредне и у сваком погледу исправне људе.

У граду Пожаревцу Претстојништво градске полиције почело је са радом. За сада још постоје тешкоће око његовог правилног рада због тога, јер још нису преудешене све просторије за његов смештај а није добило ни довољан број органа. Сада се просторије уређују па ће ова тешкоћа за десетак дана отпасти а свакако ће бити постављен потребан број органа за његово правилно пословање.

У току месеца маја обишао је Окружни начелник све Срезове где је на лицу места давао потребна упутства за даљи рад, како самих Среских начелстава, тако и општина.

Према постојећим наређењима и упутствима добивених од Окружног начелства, Срески начелници су обилазили све општине и предузели све да се акција комунизма као и остале разорне акције сузбију.

У овом духу издао сам више наређења како Среским начелницима тако и српској државној стражи ради предузимања заједничких мера.

И ако је од стране власти све предузимано да се јавна безбедност у округу побољша, ипак се у неколико случајева десило да су партизани нападали, како на неке општине, тако и на поједине људе. Власти су одмах повеле оштру акцију за њихово уништавање путем потера, па је неколико партизана побијено а остали су се разбегли.

Можемо се са пуно вере надати да њихова акција не само што неће ојачати него ће кроз неколико дана сасвим престати.

Исто тако предузете су све потребне мере за сузбијање стране непријатељске пропаганде, нарочито оне која долази из Москве и Лондона.

Свака акција власти за уништавање комуниста све више налази ослонац код народа, јер се све више увиђа да је њихова делатност веома штетна по сељаке.

Народ је према Немачким властима мирољубив и њихова наређења увек мирно извршује, тако да се није појавио ни један случај сукоба између Немачке власти и народа.

Због великих пољских радова народу сада тешко пада давање радне снаге као и запрете за јавне радове, кулука. Ово тим пре, што се многи сељаци налазе у заробљеништву, а неки на раду у Немачкој. Но, уза све то није до сада било случајева инвестиције власти.

Лиферовање разрезаних количина житарица: пшенице и кукуруза за Дирис почело је сада у јачем обиму, јер се због сметова и киша то није раније учинило. Предузете су све мере да се разрезане количине житарица извезу.

Према извештајима Среских начелстава изгледа да ће се ове количине извести у најкраће време и ако су сељаци заузети пољским радовима.

При овом Окружном начелству још није образован отсек за пропаганду, јер Претседништво Министарског савета још није одредило лице које би водило овај отсек. Пропагандни материјал који је ово начелство примило од Крајскомандантуре разаслат је свима Срезовима. Овај пропагандни материјал је у народу учинио врло добар утисак. За вршење пропаганде ангажовали су Срески начелници по неколико вештијих грађана који са успехом врше поверени им посао.

О свим одржаним зборовима одмах је извештавано Пропагандно одељење при Претседништву Министарског савета, као и одељење за државну заштиту Министарства унутрашњих послова.

У погледу јавне безбедности – од тежих кривичних дела десило се:

1. – У Срезу рамском – Вел. Градиште:

а) Ноћу између 19 и 20 о.м. око 23 часа упала је једна наоружана банда од 10 – 12 лица у општину Мало Градиште и пошто су наредили да ноћни стражари покажу кућу деловођу Глишића Драгољуба, сељака Миленковић Живка и осталих угледних лица у овоме месту и да их позову да се јаве у општини. Када су пронашли деловођу општине и Миленковић Живка, општ. одборника, дотерали су их у општину и одмах су почели злостављати и ударати кундацима од пушака све док се нису онесвестили, затим су извршили убиство над њима. По извршењу овога злочина бандити су спалили општинску архиву и семе сунцокрета и напустили су општину.

б) Ноћу 22 о.м. око 23 часа појавиле су се две партизанске тројке које су отвориле ватру у правцу села Гарева. Одреди су одговорили ватром, на што су се ове групе повукле. Циљ напада ових тројки је био спречавање испорука кукуруза за Дирис.

в) У току ноћи 25/26 о.м. примећене су две групе наоружаних партизана. Једна група у јачини од 10 до 15 лица између општине Десине и Камијево, а друга група у јачини од 30 лица између општине Ђураково и Тополовник. Оружани одреди одмах су пошли у потеру и ухватили су једног партизана родом из Босне, а за осталима је настављена потера.

г) Ноћу 25 ом. око 4 часа ујутру између села Мали-Поповац и Бискупље, дошло је до сукоба између једне групе партизана и оружаних одреда, којом је приликом рањен и ухваћен Стојнић Петар зв. „Металац“.

2.- У Срезу моравском – Ж а б а р и:

а) 4 маја увече појавила је се једна комунистичка банда око 10 људи у општини врбничкој, пред општ. зградом и убила претседника исте општине Илић Димитрија и Грујић Јездимира, земљорадника из В. Села, среза пожаревачког. Исте вечери, кад су ова двојица убијени, ова банда спалила је пред општином сва општ. акта са архивом. Истрага је одмах поведена и упућена су потерна одељења, али до данас убице нису ухваћене.

б) Дана 11 о.м. од стране органа I вода 4 чете Рудничког одреда из Александровца, ухваћени су у селу Томиславцу у својој кући комунисткиње Јовановић Живка и њена мајка Милева, које су ноћу између 12 и 13 о.м. при спровођу за Пожаревац убијене од стране органа пом. вода, са разлога што су испред спроводника покушале да беже, а на три позива спроводника: „стој пуцају“ нису хтеле стати.

3.- У Срезу хомољском – Жагубица:

а) Дана 19 о.м. на државном путу Петровац-Жагубица код Брезничке реке група партизана комунистичког вође Шербановића Јована, студента медицине, напала је Фридриха Бака, припадника немачке народносне групе и одвела га у непознатом правцу. Одмах су упућена јака потерна одељења од стране хомољског одреда, четника и држ. српске полицијске страже, која су извршила претрес терена, али до данас нису пронађени.

4.- У Срезу звишком – К у ч е в о:

а) Ноћу између 19/20 о.м. два непозната маскирана лица наоружана са пушкама силом су принудили Поповић Јанка, благајника општине нересничке, да им отвори касу општине, те су из касе опљачкали 10.130.- динара. По учињеном злочину, користећи се мраком побегли су у непознатом правцу.

б) Ноћу између 29/29 априла о.г. једна група партизанске банде појавила се у селу Мишљеновцу, те је из заседе убила Страиновић Селимира, четника из четничког одреда Војводе Звишког. По извршењу овог убиства партизани су отишли у Љешницу и у кући Михајловић Марка, претседника љешничке општине, опљачкали су Гргуревић Вељка, свештеника казног Завода у Пожаревцу и Вуковић Гојка, бив. Среског начелника у Пожаревцу, узевши им укупно 63.000.- динара, а затим се удаљили у непознатом правцу. На дан 29 априла о.г. један одред добровољаца из Раброва сукобио се са 7 партизана из ове банде, која је извршила ово убиство и пљачку и после краће борбе заборио је 4 партизана, док су остали побегли.

5.- У Срезу млавском – Петровац:

а) 1 маја о.г. пронађен је убијен из војничке пушке Ђорђе Симоновић, тежак из Старчева на месту зв. „Полиња“ недалеко од села Старчева. Убице су непознате, али се верује да је погинуо од партизана.

б) У ноћи између 11 и 12 маја о.г. једна група партизана одвела је са собом из села Кнежице и то: Матић Војислава, Јовић Радомира, Маринковић Милосава, Стоковић Милоша, Богдановић Милоша и Јовић Боровоја.

Од ових ноћу између 20/21 о.м. побегли су од партизана и вратили се својим кућама: Богдановић Милош и Јовић Боровој.

в) Ноћу између 19/20 маја о.г. једна група партизана дошла је у село Рановац и одвели су 8 лица старих између 18 и 25 година и то: Тајић Драгољуба, Штирбановић Владу, Шајић Милана, Јоксимовић Љубисава, Вуковић Владимира, Младеновић Драгојла, Рајић Алексу и Зарић Милутина.

г) Ноћу између 19 и 20 маја о.г. непознати партизани упали су у кућу Ленке, жене Пауна Јордаковића из Кладурова, и одвели њеног сина Чедомира, старог 19 година.

д) 20 маја увече неколико наоружаних партизана ушли су у кућу Николе Бутића, земљ. из Кладурова и наредили му да пође са њима у шуму.

ђ) Дана 21 о.м. око 21 час неколико наоружаних партизана упали су у кућу Миливоја Николића, земљорадника из В. Лаола, старог 35 година и одвели га са собом у шуму.

е) Дана 22 маја о.г. око 13 часова два непозната наоружана лица-партизана напали су на путу Петровац-Крвије сеоског поштара општине крвијске Радишу Милетића, шамарали га и одузели му и уништили пошту.

ж) Дана 24 о.м. око 20 часова једна наоружана група партизана око 35-45 људи напали су на један одред рудничке групе која је држала посаду у општини Манастирици у јачини од 25 људи и после борбе од пола часа напустили су Манастирицу. У борби је погинуо један четник и један партизан, више партизана је рањено о чему ће се поднети детаљан извештај.

з) Дана 24 о.м. око 20 часова убијен је у близини села Рановца Рудолф Вирт-Радосав Радосављевић, немачке тумач, раније војни румунски бегунац, за које се убиство води енергична и строга истрага.

и) 10 маја о.г. у 5 часова ујутру, дошли су пред кућу Јефтић Петра, претседника општине Стамничке, 3 наоружана партизана и наредили су да Петар изађе из куће. Позвани Петар није хтео да их послуша, већ је са сином и снахом почео да подупире врата, а његов старији син Војислав почео је да дозива у помоћ и један од партизана видећи да ће се скупити мештани опалио је из пушке на Војислава и теже га повредио по вилици и затим још пуцао један метак у врата и том приликом повредио снаху Петрову. За овим су побегли у правцу шуме ка Срезу хомољском.

Сва напред наведена дела у главном су извршили партизани, који се појављују у тројкама и у групама највише од 10-15 људи. Већа група од 40 лица појавила се у нападу на посаду у Манастирици. У овим остацима партизанских банди главну улогу односно партизанске вође су: Живојин Поповић, учитељ из Раброва, среза звишког; Јован Шербановић, студент медицине из Лазнице Среза хомољског; Драгиша Миладиновић, тежак из села Кнежице, Среза млавског; Александар Јовановић зв. „Саш“ тишљер из Куманова; Сима Симић, студент медицине из села Ракинца, ср.моравског; Др. Бошко Вербалов, лекар из Београда, наводно родом из Баната, познат код партизана Др. Урош и један месарски радник из села Мишљеновца, Среза звишког, чије се име незна, а кога партизани зову именом „Мујо“.

Ови напред наведени партизани су главне вође и они се налазе у планинама и шумама Срезова: млавског, звишког, хомољског и моравског и с времена на време кријући се по гудурама и кланцима упадају у поједине Срезове, општине и чине разна недела.

Дана 3 маја Министар Просвете г. Велибор Јонић, одржао је велики народни збор у Петровцу и Пожаревцу и конференцију са просветним радницима у Пожаревцу. Г. Јонић је на овим зборовима говорио о прошлим несрећама које су наш народ задесиле акцијом партизанских банди и позивајући присутне да сачувају потпун ред и мир, како не би дошло до нових страдања. Ови зборови били су добро посећени.

Дана 14 маја о.г. и 18 маја о.г. одржао је јавне зборове г. Душан Пантић, Министар на расположењу у месту Кучеву, Жагубици и Петровцу. У своме одржаном говору Министар Пантић изложио је нашу ситуацију од почетка овог рата па све до данас. Истакао је све последице и тегобе нашег народа, а нарочито је много говорио о разорном раду партизана и комуниста, који су много нашкодрили српском народу. Говорио је затим о нашој омладини, нарочито школској и позвао је присутне да по сваку цену одрже ред и мир, да се онемогући свака акција партизана и комуниста.

На збору у Петровцу говорио је Окружни начелник г. Милан Калабић, који је такође позвао све присутне да по сваку цену имају одржати ред и мир, јер ће се само тако моћи очувати Србија и српски народ. Нарочито је истакао велику потребу васпитања омладине у националном духу и позвао родитеље и просветне раднике да у том правцу делају.

Претседништво Минстарског савета-Одељење за пропаганду-земља и рад-упутило је свога изасланика Александра Дачића у овај Округ, ради организовања групе сељака, који ће ради школовања долазити у Београд, где ће бити гости Господина Претседника српске владе. Из овог округа половином месеца маја отишла је група сељака од 83 лица за Београд и то из Срезова: пожаревачког, голубачког и рамског, који су били гости г. Претседника.

Рад на збрињавању избеглица настављен је у току овог месеца од стране Среских и општинских одбора за збрињавање избеглица, а нарочито у погледу њиховог упослења. У току овог месеца извршено је пресељење избеглица из Среза млавског из села Томиславца у Срез пожаревачки у села Лучицу и Пољану, с разлога што је ово село имало велики број избеглица.

Финансијско пословање у току месеца маја 1942 год., поред редовних текућих послова око ликвидација обавеза протекле буџетске године, свело се углавном на организовање и припремање радова на извршењу новог Округног буџета за 1942 г., за период мај-децембар 1942 године.

У ту сврху, имајући увек у виду да се буџетом предвиђени расходи морају подмиривати једино и само из буџетом предвиђених прихода, предузете су следеће мере:

1.- Свима Окружним установама и помоћним наредбодавцима достављен је Окружни буџет за 1942 г. са уобичајеним наређењем да га се у свему имају стриктно придржавати, уз стално старање да своје потребе—у виду требовања кредита—имају довести у склад са општим и строгим настојањем у спровођењу разумне штедње.

2.- Свима општинским управама и др.надлештвима, достављени су Правилници о извршењу Окружног буџета за 1942 годину, са потребним формуларима, упутствима и објашњењима у погледу поступка за што ефикаснију наплату Окружних дажбина.

3.- Мере предузете у току месеца маја код Пореских управа ради наплате државног пореза и окружних дажбина, резултиране су у задовољајућим износима државних и окружних дажбина. Изузетак у томе чини Пореска управа у Голушцу—из разлога што не располаже потребним бројем стручног особља, те би у том смислу ваљало известити Министарство Финансија.

Сви остали финансијски послови без обзира што се рачуноводно—благајничка и служба ликвидације за нову буџетску годину води упоредо са рачунском годином протекле буџетске године, отпављају се нормално, без икаквог застоја и у границама постојећих законских прописа.

Концем сваког месеца уредно се подноси посебан извештај Министарству финансија о извршеном прегледу и стању Окружне благајне, чије се пословање у главном обавља преко Поштанске Штедионице у Београду.

Интензивни пољопривредни радови могли су да отпочну тек од 7 маја т.г. јер су до тога доба владале непрестане кише, тако да су радови у пољу били апсолутно онемогућени. Од кад су настали леви дани, радови око пролетње сетве су отпочели са најинтензивнијим темпом, тако да су скоро све површине већ засејане. Изузетак чине оне површине, где је стајала вода.

Резултати око засејавања оволиких површина су више него задовољавајући, јер је земљорадник имао да се бори са огромним тешкоћама. Пре свега, овог пролећа је имао да засеје веће површине него обично, јер је пошло јесени мало засејано озимих усева, а осим тога сви послови су имали да се обаве у веома кратком времену, јер је пролетња сетва уследила за читав месец дана касније него у нормалним приликама. Све је то морало бити учињено са редуцираном, услед ратних прилика, радном људском и сточном снагом као и поред многобројних позива на кулук за време највећих пољских радова на земљишту које је било невероватно тешко за рад, јер је после киша било запечено од наглог сунца и топлоте. О необично великом напору, да се изврши пролетња сетва, сведоче честа угињавања радне стоке у јарму на њиви. Према томе треба земљораднику одати за овај труд највеће признање.

Стање озимих усева је доста добро осим на местима где је дуго стајала вода.

Кромпир је добро никао и добро напредује. Све остало поврће исто тако је посејано и добро напредује.

Шећерна репа није још сва посејана услед непогодног терена, али се употребљавају последње мере да се и она посеје за неколико идућих дана.

Воћке су биле веома добро цветале, али је оплодња била веома лоша, ослед хладних пролетњих киша. Очекује се нешто бољи род у планинским срезовима где је цветање уследило нешто касније.

Виногради изгледају врло добро и у њима су сви радови обављени осим прскања и прети опасност да буду уништени услед немања плавог камена.

Ливаде изгледају добро. Луцеришта се већ косе и дају добре приносе.

Болести и штеточина на биљу није било у већим размерама до сада.

Стање здравља стоке је повољно, осим што код свиња влада свињска куга. Потребно би било ставити на расположење ветеринарима серума и вакцине против свињске куге. Иначе може куга узети катастрофалне размере.

І. СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

1.- Реална гимназија у Пожаревцу.

а) Настава за III и IV разред отпочела је 23 маја, а за остале разреде 13 априла 1942 год. у просторијама локала „Балкана“ а затим је смештена у основну школу „Вука Караџића“ дне 27 априла. Услови за рад далеко су повољнији у овој школи него раније у локалу „Балкан“. О овом је извештено Министарство Просвете од овог начелства IV бр. 8078 од 23 априла т.г.

б) Настава се изводи по скраћеном програму одобреном од Министарства Просвете II бр. 7379/41. Сви су предмети и часови заступљени. Настава траје од 7 ч. до 12 ч. и 10м. пре

подне и од 13ч. и 30м. па до 18ч. и 40 минута по подне. Одмори трајњу 5 минута-време је разнолико искоришћено. Настава тече уредно и без ремећења.

в) Сходно распису Министарства Просвете II бр. 8144/42 одржане су 6 маја стручне конференције, на којима је у духу пом. расписа утврђен распоред градива за II полугодиште.

г) Појачан је надзор над ученицима и одређени су дежурни наставници, који сваког дана врше надзор о кретању ученика-ца ван школе. Наставници посећују по потреби ћачке станове.

д) Дана 10 маја одржане су седнице разредних већа и наставничког савета. На овим седницама оглашени су да су напустили школу они ученици, који нису никако дуже време долазили у школу, а изостанке нису ничим правдали. На овој седници кажњени су они ученици, који су прекршили дисциплинска правила.

ђ) Гимназије је тражила земљиште за обраду од Градског поглаварства и др.установа у Пожаревцу, али земљиште није добила јер га није било. Гимназија шаље ученике-це, организоване у радничком служби, оvd.пољопривредној школи.

2.- Државна и самоуправна реална Гимназија у Петровцу.

а) Школа ради нормално. Од 5. маја настава се изводи са нормалним бројем часова из свих научних предмета. Незаступљени су часови певања у I и II разреду као и хорско певање. Гимнастика се предаје по један час недељно у свим одељењима од I – IV, а у V разреду је остала незаступљена. Цртање се предаје у I разр.нормално, а у одељењима II – III разр. са по једним часом недељно, а у IV и V остало је незаступљено.

б) На дан 3 маја т.г. школу је посетио Министар Просвете г. В. Јонић и том приликом одржао је конференцију са просветним радницима.

в) У времену од 11-13 маја просветни референт Драгољуб Јовичић, прегледао је рад ове школе и одржао конференцију са наставницима.

г) На Ђурђев-дан 6.V. о.г. ученици су продавали „Ђурђевски цвета” у корист оснивања ћачке кухиње. Прикупљање прилога настављено је и идућих дана, те је прикупљено 14.050.- динара.

д) Школа је закупила земљиште од 60 ари, по цени од 5.000.- динара, које ученици обрађују.

3.- Државна Трговачка Академија у Пожаревцу.

Ова школа је тек 12 маја одлуком Министарства народне Привреде бр. 18437 од 7 маја 1942 г. прешла у делокруг Министарства Просвете, те за ову школу још немам потребне податке.

4.- Државна и самоуправна гимназија у Вел. Градишту.

Ова школа ради нормално.

5.- Мешовита грађанска школа у Пожаревцу.

а) Настава се изводи нормално у једној приватној просторији, коју је управа школе закупила, по претходном пристанку ћачких родитеља, коју закупнину плаћају. Настава се изводи по пуном наставном програму.

б) Тешкоће школе за сада су у следећем: школа има само једну просторију, а нема ни зборницу, ни канцеларију; такође ученици немају просторија за извођење вештина, а ни дворишта.

II. НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

Од 173 народне школе са 416 одељења, колико их има на територији Округа-стварно раде 157 народ.школа са 392 одељења, узимајући у обзир као активне и оне школе које имају бар једног наставника-цу на лицу места, без обзира на број одељења које дотична школа има. Још увек се у појединим школама настава изводи ограничено због недовољног броја наставника. Завођење потпуно редовне наставе у свима школама може се очекивати тек пошто се попуне сва празна одељења са око 85 наставника-ца колико их у Округу за сада још недостаје.

Према приложеним подацима на територији округа у току овог месеца било је: 194 м. + 152 ж. = свега 346 наставника-ца. У свима школама било је уписаних 11.838 м. + 10.302 ж. = свега 22.140 ученика-ца. Од тог укупног броја уписаних редовно походи школу и то: 7167 м. + 4980 ж. = свега 12.147 ученика-ца тј. процентуално походи 55% ученика-ца. Према овоме, посећивање школа од стране ученика није задовољавајуће. Томе има много и оправданих узрока, који се обзиром на изузетно тешке и нередовне прилике, морају уваживи. Ипак у овом погледу предузете су потребне мере, па је за очекивање да ће се, нарочито идуће школске године са сређивањем општих прилика, и ово питање знатно поправити и побољшати.

За сада никако на ради 16 народ. школа са 24 одељења, тј. процентуално не ради 9% школа и 0.6% одељења.

Издржавање и снабдевање школа. У колико огрев није обезбеђен у довољној количини окр. буџетом за период мај-децембар т.г. обезбедиће се на тај начин што ће школске општине бити позване да остатак потребне количине огрева намире из властитих сретстава тако да школе у погледу огрева за идућу зиму буду потпуно обезбеђене. У том погледу биће учињено све што је потребно да се потребна количина дрва благовремено обезбеди. Исто тако предузете су потребне мере да општинске управе набаве потребну количину дрва за огрев наставницима на селу, на који имају право по Закону о народним школама, пошто им Окружним буџетом ова бенефиција није осигурана.

Што се пак тиче намештаја и учила у колико су школе без истог остале за време нередовних прилика које су владале у прошлој години, предузете су потребне мере да општине и то набаве из својих властитих средстава. Уопште уложени су сви напори да се школско питање постави на солидну основу и настоји се да се омогући правилно извођење школске наставе, нарочито да се све припреми, како у идућој школској не би било никаквих питања у томе раду. На конференцији Среских начелника одржатој 26 маја т.г. претресана су сва питања која стоје у тесној вези са школом и школским радом, сви расписи од Министарства просвете у овом правцу издати продискутовани су, према томе израђено је принципијелно становиште за сређивање школских прилика у округу.

III НАРОДНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ.

Народно просвеђивање започето преко просветних и аналфабетских течајева престало је због сезоне пољских радова који се сада у највећем жеку изводе. Рад у овим течајевима наставиће се у септембру о.г. те накнади изгубљено време у априлу о.г. Са организацијом ових течајева наставиће се, тако да све предрадње буду извршене до краја школске године и за време великих школских одмора.

Према томе, за сада народно просвеђивање, спроводи се путем предавања по плану који је израдио Окружни одбор за народно просвеђивање. Срески одбори за народно просвеђивање такође по датим упутствима раде на извођењу програма предвиђеног овим планом преко отсека за народно просвеђивање који постоје у сваком месту. Осим тога независно од овога, учитељи држе потребна предавања у вези са обновом Србије, у коме се погледу обраћа нарочита пажња на национално, морално и економско подизање и јачање нашег народа. Настоји се да у овом правцу дође до тесне сарадње школе, цркве и дома, како би у данашње време ова три фактора дошла до потпуног изражаја.

Почетак месеца маја обележен је поремећајем саобраћаја како на железничким тако и на сувоземним путевима у Округу. Велике кише које су владале концем априла и почетком месеца маја причиниле су огромну штету саобраћајним линијама и објектима на овима. Велики прилив атмосферског талога изазвао је велики пораст ниво-а свих река у Округу, а нарочито брдских и дивљих потока, што је имало катастрофалан утицај, и местимично изазвало поплаву већих комплекса земљишта и насеља. Услед овога наступио је био прекид железничког саобраћаја на релацији Пожаревац-Кучево, код Сиракова, који је трајао до 8 маја када је се успело, да се саобраћај успостави. Исти случај био је и на релацији Окружних железница Пожаревац-Дубавица, код Дубравице.

Јавни путеви и објекти на њима претрпели су највећу штету, тако да је услед поплава саобраћај био потпуно прекинут на свима главним артеријама, а маса објеката, мостова и потпорних зидова потпуно оштећена. Током месеца маја успело је да се успостави саобраћај на скоро свима путевима и објектима, изузимајући пут Вел. Градиште-Голубац, на коме су порушени блокови потпорних зидова, те је за израду нових већ расписана лицитација. Радови на оправци путева и објеката у месеци мају, и поред непогода, напредују нормалним темпом, благодарећи томе што је се за оправку истих употребила народна снага-кулук. –Из редовних буџетских сретстава по државном и Окружном буџету, као и разним фондovima за оправку и израду путева, мостова и зграда, до сада је ангажована скоро половина предвиђених сума у предметне сврхе, и то једино за оне радове и набавке материјала, за које је потребна стручна радна снага, односно грађевински материјал који се не може наћи у непосредној близини градилишта.

У току месеца маја Округ је предузео кораке и на оправци зграда-државних и самоуправних. Тако је сад у току рад на оправци 6 оваквих зграда у Вел. Градишту, које су биле оштећене у знатној мери, приликом прошлогодишњих нереда.

Као што је поменуто у почетку овог извештаја јака киша која је непрекидно падала скоро 20 дана потенцирана топљењем снега изазвала је пораст река и велике поплаве. Од ових поплава нарочито су страдали брдски крајеви округа, Печка и Млавска долина, као и Поморавље. Штета проузрокована поплавом је велика, и сада је у процена исте од стране стручњака. Вода се за сада потпуно вратила у корито, и према последњим извештајима хидрографске службе, иста стално опада. У погледу мелиорационих радова у току месеца маја, услед велике воде, није се могло ништа радити на терену, али зато су припремљени елаборати за регулацију реке Млаве, кредит отворен, и са радовима ће се почети од јуна месеца т.г.

У току месеца маја т.г. пријављено је заразних болести: у Граду Пожаревцу 1 случај дифтерије, 1 случај дезинтерије, 1 тетанус и 1 првени ветар; у Срезу пожаревачком 1 случају дифтерије и у Срезу рамском 1 случај шарлаха. Као што се из предњег види оболења од заразних болести у ширим размерама није било. Предузимају се све потребне мере око спречавања ширења појављених заразних болести.

Број оболења од маларије у последње време нешто је повећан, услед баруштина заосталих после поплава многих терена. Предузимају се потребне мере да се ова легла комараца уклоне. Туберкулоза и венерична оболења нису у скоку.

Проституција се прогања на целој територији од стране надлежних полицијских органа. Једино у граду Пожаревцу постоји 7 проститутки, које су смештене у једном локалу, који је приступачан само немачким војницима. Преглед ових јавних женскиња врши два пута недељно шеф кожно-венеричне амбуланте Дома народног здравља у Пожаревцу у споразуму са немачким војним санитетом. У осталим местима преглед сумњивих жена и оболелих од венеричних болести врше Срески санитетски референти и предузимају сходне мере у погледу њиховог лечења.

Од почетка овога месеца сви се Срески санитетски референти и окружни лекари удружених здравствених општина налазе на терену ради вршења редовног годишњег цељења противу великих богиња. Истовремено извршиће и преглед школске деце, која треба да се упишу у школу и ради контроле здравља уопште. Налазећи се на терену лекари, у смислу издатих им упутстава од стране овог начелства, обраћају пажњу на хигијенске прилике и здравствено стање народа, те издају потребна наређења за отклањање неповољних хигијенских прилика и дају своје савете.

Рад болница и осталих здравствених и хигијенских установа, уколико је то под данашњим приликама могуће, тече нормално. У радњу ових установа, нарочито болница, налази се на велике тешкоће, због тога што је снабдевање ових установа храном, огревним материјалом и других станитетским материјалом веома отежан, те постаје скоро и немогућ.

Опште здравствено стање народа за сада је и поред многих недостатака ипак задовољавајуће. Једино што се нарочито примећује, то је слаба исхрана по варошима. Нарочито исхрана мале деце-одојчади постаје забрињавајућа за сиромашан свет, јер је у варошима снабдевање млеком веома слабо и нередовно. Предузете су потребне мере да се ово снабдевање побољша.

Нова индустријска предузећа нису основана те у томе погледу остаје стање изложено у прошлом извештају. Предузећа која већ постоје раде и даље са умањеним капацитетом услед недостатка сировине. Трговина и занатство су развијени у Округу али занатство нема онај замах који би имало да има сировине као и продуката за прераду сировина, а трговина полако замире, нарочито у кожарској, текстилној и гвожђарској грани, услед недостатака робе.

Угљени рудници раде пуним капацитетом.

Предњи извештај доставља се Министарству с молбом ради знања и даље надлежности.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

І Бр. 15667

4-VI-1942 г.

Београд

Замењује
ОКРУЖНОГ НАЧЕЛНИКА
П о м о ћ н и к
Бошко Јокић

ПЕЧАТ

Начелство Среза Пожаревачког
Бр. 5180
4. МАЈА 1942 год.
Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 28/8-1.
20 II

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7520

Предмет: Извештај са збора.-

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Одељење за државну заштиту

БЕОГРАД

Дана 3 Маја т.г. г. Јонић министар просвете одржао је у сали „Гранд” хотела у Пожаревцу конференцију између 5 и 6 часова са просветним радницима из среза и града Пожаревца. А збор грађанству између 6 и 7 часова.

На конференцији било је присутно око 400 просветних радника и интелектуалаца, а на збору преко 1000 људи.

На конференцији са просветним радницима и интелектуалцима из среза у току свога излагања говорник г. министар Јонић у кратко је изложио: да је дужност просветних радника и интелектуалаца да све своје интелектуалне способности усредсреде не само да би пружили знања омладини већ првенствено да изграде карактер будућих интелектуалних радника. Тај карактер треба да буде прави Српски карактер базиран на српском партијалном породичном животу на коме се је развијала права српска култура.

Чини компарацију између културе и цивилизације и подвлачи заблуду све укупне наше интелигенције која је од прошлога светског рата па до скорих догађаја погрешно сматрала да се култура једнога народа заснива за цивилизацији и материјализацији а не на патријархалности и духовној образованости. Указује на чињенице које су произашле као последица оваквог погрешног схватања, констатује да услед оваквог погрешног схватања наше интелигенције која је прихватала западњачку цивилизацију и материјализацију занемарујући духовна богатства и патријархалност дошло до наопаког васпитања наше омладине, која је пошла странпутицом, баш у оним судбоносним данима наше историје, када је требало најтрезвеније и најобјективније мислити. Истиче, да је наша интелигенција пала на испиту при првој озбиљној ситуацији, која се је наметнула током догађаја нашем народу а све због погрешног схватања правих и основних вредности.

Прави поређење између интелигенције из бивше Југославије и садашње српске интелигенције, која има да дела под много тежим и психичким и материјалним околностима, па ипак и поред тих тешкоћа у садашњим данима та наша интелигенција полако налази себе и почиње да иде стазама српским на бази српске патријархалне духовне културе.

Опомиње оне који још нису пошли правим путем, да самокритиком поставе прво своје мисли и осећања на право место па ако у томе успеју да је он уверен да ће у будуће и себе и оне око себе повести правим српским путем.

На збору који је одржао у истој сали а који је почео у 18 часова у главном је г. министар рекао:

Српска интелигенција није умела да се снађе у више махова наше најближе непосредне прошлости и дозволила је себи да је западна демократија увуку а преко ње и цео народ у један јалови и ничим неоправдан рат. Када је српски народ 1912 год. ушао у рат имао је идеју ослобођења браће. Ова иста идеја водила га је у ратове 1913 и 1914 год. ради тога Срби су сва ова три рата изашли као победници и из њих изнели славно и честито име.

Рат из прошле године био је стран српскоме народу. Српски народ гурнут је у рат без његове воље и без идеја. Интригама западне демократије увукле су српски народ у рат не ради добро бити самога српскога народа већ да заштите своје угрожене интересе. Те интриге западних демократија уродиле су плодом зато јер су преко масонерије и јеврејских капитала успели да подгризу цео државни орган бивше Југославије. Српски народ није могао бити обавештен о правом стању ствари јер није могао да чује реч правих Срба. Када су Срби говорили своје народу истину они су означавани као антидржавни елеменат јер је масонерија својим кљештима била притегла целокупни државни апарат и угушивала сваку

реч истине. Масонерији није ишло у рачун да Срби сазнаду истину ради тога српски народ био је дезорјентисан и није се могао снаћи и поћи правим путем српским јер је истина од њега увек сакривана а кљукан је разним лажима западних демократија које су биле у супротности са његовим здравим разумом. Западне демократије учинили су више злочина према српскоме народу. Након прошлог светскога рата западне демократије мимо воље српскога народа стварају Југославију да им служи као стражар или боље рећи пандур у систему заокружавања Велико Немачког Рајха. Овом свом пандуру они су продавали шкарт из свога наоружања по скупе новцем, а здрав разум је налагао да даду првокласни материјал наоружања и то бесплатно. Овако су они радили из себичних интереса сматрајући Југославију као једну европску своју колонију, где су продавали свој бофл за скупе паре а сем тога још одмах после рата срзали су наш државни новац динар на један према три и према четири према француском франку иако је динар требао да иде ал пари са њиховим националним новцем. Други злочин западних демократија лежи у њиховој пакленој агитацији да увуку српски народ у један рат који је посве противан и духовним интенцијама и материјалном интересу српскога народа. Трећи злочин њихов јесте прошлогодишње позивање српског народа на устанак противу окупатора, мада су били свесни да голоруки српски народ нити може нити хоће једну јалову борбу која је у супротностима са интересима његовим. На велику несрећу српскога народа нашло се је Срба, који су понова поверовали тим бившим савезницима а у ствари непријатељима српског народа, - па су својим непромишљеним поступком изазвали окупатора да примени санкције, које му пружа ратно право.

У најкритичнијем моменту по српски народ генерал Милан Недић ставља на своја плећа терет да спасе свој народ потпуне пропасти. Тај човек није поклекнуо духом ни онда, када смо ми његови сарадници после Крагујевца, Краљева, Чачка и Мачве пошли пред њега и рекли му овако се не може даље. Он нас је питао добро господо а коме мислите да оставите српски народ? На овом се послу мора истрајати до краја ако желимо да спасемо оно што се спасти може. Ми смо га послушали верујући у њега и његову далековидост и добро је било, данас увиђамо залазећи међ народ да му и васколики српски народ верује и то верује слепо. Ова вера служи му као награда, што је на своја старачка плећа примио се овако незахвалног али високо узвишеног посла.

Данас када је српска интелектуална омладина пошла правим путем т.ј. својим физичким радом, доприноси обнови Србије, нас сараднике г. Милана Недића испуњава задовољство да не само српски народ са села већ и српски народ из вароши и градова полази правим путем, путем српским и налази самог себе. У том налажењу самога себе српски народ ако истраје до краја начиће спас и себе и своје државе.

Извештено председништво мин. савета – пропагандно одељење.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
I Бр. 12510
7-V-1942 г.
Београд

СРЕПСКИ НАЧЕЛНИК,
Коста Урошевић

ПЕЧАТ

NdA K21 F1 D41

ВОЈНО ОДЕЉЕЊЕ
при
Претседништву Министарског савета
Пов. М. П. Ђ. бр. 721
10. ЈУН. 1942
Београд

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 4497 e1

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА.

У циљу контроле извршења издатих наређења и исплате припадљивости, одржавања реда и дисциплине код четничких одреда, преноса наређења и извештаја и др., Господин Претседник Српске владе изволео је одредити окружне војводе и то:

- 1.- ЗА ОКРУГ БЕОГРАДСКИ: Команданта Српске државне страже;
- 2.- ЗА ОКРУГ КРАГУЈЕВАЧКИ: мајора МИЛОВАНОВИЋА ЉУБИСАВА;
- 3.- ЗА ОКРУГ КРАЉЕВАЧКИ: резервног мајора МОЈСИЛОВИЋА МИЛОВАНА;
- 4.- ЗА ОКРУГ КРУШЕВАЧКИ: војводу ГОРДИЋА БОГДАНА;
- 5.- ЗА ОКРУГ ЛЕСКОВАЧКИ: потпуковника ЂУРИЋА ЖИВОЛИНА;
- 6.- ЗА ОКРУГ МОРАВСКИ: мајора ПАВАСОВИЋА ПЕТРА;
- 7.- ЗА ОКРУГ НИШКИ: капетана I кл. БУКВИЋА МИЛУТИНА;
- 8.- ЗА ОКРУГ ПОЖАРЕВАЧКИ: војводу СТОЈАНА ВРЊАЧКОГ;
- 9.- ЗА ОКРУГ ШАБАЧКИ: војводу ТЕШМАНОВИЋА ДАМЈАНА;
- 10.- ЗА ОКРУГ УЖИЧКИ: Командантна Српске државне страже Округа ужичког;
- 11.- ЗА ОКРУГ ВАЉЕВСКИ: мајора СМУЉУ ВЛАДИМИРА; и
- 12.- ЗА ОКРУГ ЗАЈЕЧАРСКИ: мајора ЈОВАНОВИЋА ЉУБОМИРА.

Седиште окружних војвода да буде у окружним местима.

Формациски састав Штаба окружног војводе је:

ОКРУЖНИ ВОЈВОДА	1
АБТАНТ, нижи официр	1
ИНТЕНДАНТ, официр или војни чиновник економ. стр.	1
БЛАГАЈНИК, официр или војни чиновник економ. стр.	1
ПИСАРА, подофицира	2

Окружни војвода је надлежан за четничке одреде војводе Косте Пећанца који су распо­ређени на територији његовог округа. Ови су дужни да сарађују са надлежним окупатор­ским властима, командантима Окружне страже и управним властима.

Окружне војводе на територији Нишке области (Округ зајечарски, моравски, круше­вачки, нишки и лесковачки) потчињени су у сваком погледу Штабу свих четничких одре­да, а остали у погледу командовања и снабдевања Војном одељењу при Претседништву Министарског савета.

Предње се доставља на знање и поступак.

ДОСТАВЉЕНО:

М-ству Унутрашњих послова;
К-ту: Српске државне страже;
Свих четничких одреда;
Нишке области; и
Свима: Окружним војводама.

По заповести
Претседника Министарског савета
Начелник Војног одељења,
армиски Ђенерал,
Александар Стојановић

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 41/1-2.
21 .

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 4497 e2

СПИСАК

четничких одреда који су регистровани код Команде жандармерије, под чију су команду стављени у оперативном, дисциплинском и материјалном погледу.

Ред. број.	Назив одреда	Место	Презиме и име Команданта	Бројно стање	Где је на снабдевању	Ко оверава спискове
1	Четнички одред Војв. Леденичког	Умка	Живковић Божа	290	К-да жандармер.	Жанд.вод Умка
2	Четнички одред Војв. Савског	В. Орашје	Влаховић Вук	130	ХП С.Паланка	ХП С.Паланка

3	Четнички одред Војв. Думског	Гроцка	Стојановић Пера	80	К-да жандарм.	Жанд.вод Гроцка
4	Четнички одред Војв. Ср. Банатског	Сопот	Масторовић Илија	90	III Раља	Жанд.вод Сопот
5	Четнички одред Војв. Торлачког	Бели Поток	Јанковић _____	150	К-да Жандарм.	Начел.ср. Врачар.
6	Четнички одред Војв. I Торлачког	Барошевац	Букићевић Раде	147	X X	ВРЕОЦИ
7	Четнички одред Војв. Посавског	Обреновац	Спасић Столе	327	К-да Жандарм.	Жанд.вод Обреновац
8	Четнички одред Војв. Качарског	Лазаревац	Миловановић Љубисав	150	X X	ВРЕОЦИ
9	Четнички одред Војв. Космајског	Јунковац	Никчевић Никола	247	XV XV	ЈУНКОВАЦ
10	Четнички одред Војв. Гечког	Трстеник	Гордић Богдан	400	XVI Крушевац	Жанд.вод Трстеник
11	Четнички одред Војв. Венчанског	Венчане	Ђаковић Тихомир	112	XV XV	Јунковац
12	Четнички одред Војв. Д. Колубар.	Мионице	Брајовић Благоје	217	Ваљевски центар	
13	Четнички одред Крничско- хомољско-поречки	Неготин	Адамовић Анђелко	700	К-да жандарм.	Начелник среза Д. Милановац
14	Четнички одред Војв. Тамнавског	Уб	Босиљчић Будимир	175	VI Обреновац	Начелник ор.Уб.
15	Четнички одред Војв. Младеновачког	Ковачевац	Војиновић Јован	45	К-да жандарм.	Начел.ср. Младено-вац
16	Четнички одред Војв. Ваљевског	Ваљево	Рођић Милорад	200	Ваљевски центар	
17	Четнички одред Војв. Београдског	Гружа	Радичевић Милун	160	К-да жандармерије	
18	Четнички одред Војв. _____	Крушевац	Прлевић	200	XVI XVI	Крушевац
19	Четнички одред Војв. Лозничког	Лозница	_____ Дамјан	713	Жандармер. чета Лозница	
20	Четнички одред Војв. Теменичког	Владимировци	Гавриловић Будимир	240	Жандармер.вод Владимирци	
21	Четнички одред Војв. Нишког	Боговођа	Лукић Живојин	674	Ваљевски центар	
22	Четнички одред Војв. Смедерев.	Смедерево	Бијанић Тимотије	105	Жандармер.чета СМЕДЕРЕВО	
23	Четнички одред Војв. Космајског	Кнић	Ракић Света	60	К-да жандарм.	Жанд.вод. Гружа
24	Четнички одред Војв. Звишког	Кучево	Јевремовић Војислав	352	Жандармер.чета Пожаревац	

25	Четнички одред Војв. Срете Руднич.	Отрагари	Радичевић Светомир	110	XV Крагујевац	
26	Четнички одред Војв. Врњачког	Врњци	Јовановић Стојан	119	К-да жандарм.	Жанд.стан. Врњци.
27	Четнички одред Доњо Гружански	Губеревац	Недељковић Милован	166	XIV Крагујевац	Жанд.стан. Гружа
28	Четнички одред Горњо Гружански	Топоница	Павловић Живадин	80	X I V Крагујевац	Жанд.стан. Гружа
29	Четнички одред Војводе Тимочког	Бор.	Марковић Сава	700	Жандармериска чета З а ј е ч а р	
30	Четнички одред Војв. Лебачког	Брус	Станојевић Никола	200	XVI XVI К р у ш е в а ц	
31	Четнички одред Војв. Мачванског	Богатић	Братић Милован	250	Жандармер.чета Ш а б а ц	
32	Четнички одред Војв. Књажевачког	Књажевац	Марковић Војислав	150	Жандармер.чета З а ј е ч а р	
33	Четнички одред Војв. Љубишког	Бресница	Гучанин Павле	125	К-да жандармер.	Жанд.вод Губић
34	Четнички одред Војв. Крагујевачког	Крагујевац	Пешић Тоза	140	XIV Крагујев.	Жанд.чета Крагујев.
35	Четничка чета „Карађорђе”	Крагујевац	Ристић Божа	50	XIV Крагујев.	Жанд.чета Крагујев.

НЗ: Римске цифре, где год се помињу, означавају Српске оружане одреде.

NdA K21 F2 D49

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 49/2-1.
21

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7506

На Пов. I Број: 96/41 год.

ИЗВЕШТАЈ

- 1.) о општој ситуацији у округу;
- 2.) о расположењу народа и његовим стремљењима;
- 3.) о предузетим мерама и постигнутим резултатима на општем добру заједно са даљим намерама и предлозима.-

ПЕЧАТ

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Пов. Број: 572/42

30. јуна 1942

Пожаревац

ПРЕДМЕТ: Извештај о општој ситуацији у Округу пожаревачком у месецу јуну 1942 године.

На Пов. I Број: 96/1941

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Одељењу за државну заштиту

Београд

У смислу наређења Пов. I бр. 96 од 26 децембра 1941 год., и ранијих наређења као и упутстава добивених од Господина Министра, част ми је поднети петнајстодневни извештај о општој ситуацији у Округу пожаревачком у месецу јуну 1942 године.

Организација Округа спроведена је потпуно у духу одредаба Уредбе о административној подели земље на округе, као и осталих наредба које се односе на организацију округа. Окружно начелство функционише правилно без икаквог застоја, благовремено и без нарочитих тешкоћа.

Среска начелства, Претстојништво градске полиције у Пожаревцу као и општине у овом округу функционисале су нормално. У овом погледу изузетак чине оне општине чије су архиве својевремено спаљене од партизана.

Према потреби у појединим општинама Срески начелници су вршили смену како појединих општинских часника тако и целокупних одбора. Ово је увек чињено у сагласности са Окружним начелством, а о свакој овој смени је извештавано Одељење за самоуправу Министарства унутрашњих послова. Код ових постављења Срески начелници су, према моме наређењу, имали у виду увек само опште интересе земље и народа и постављали угледне, вредне, енергичне и у сваком погледу исправне грађане. Због тога може се очекивати да ће рад у општинама бити још експедитивнији него до сада. Резултати се већ јасно испољавају у појединим општинама.

Претстојништво градске полиције у Пожаревцу ради нормално и без већих тешкоћа. За потпуно правилно функционисање недостаје му потребан број стражара и агената. Окружно начелство је предузело потребне кораке да се број агената попуни и постави потребан број униформисаних стражара, тако се можемо надати да ће Претстојништво ускоро своје послове моћи обављати безпракорно.

Током месеца јуна Окружни начелник обишао је све Срезове као и многе општине, па је том приликом давао Среским начелницима упутства за рад, а грађанима поуке о њуховом држању у овим приликама. Ове обиласке обавио је Окружни начелник делимично у друштву немачких војних лица.

Срески начелници су редовно обилазили општине својих Срезова и по упутству Окружног начелника предузимали потребне мере да се комунистичка акција спречи и уништи. У овом правцу је Окружни начелник издавао наређења и упутства и Српској државној стражи ради предузимања заједничке акције.

Од стране власти предузете мере за сузбијање комунизма имале су доста добре резултате и ако је у неколико случајева било мањих партизанских напада. Ови напади били су ређи и по јачини слабији него напади у прошлом месецу. Код сваког овог напада власти су одмах предузеле оштре мере за уништавање партизана па је неколико ухваћено, неколико убијено а остали су се разбегли. Из овога се види да се можемо надати да ће акција партизана у овом Округу престати.

Предузете су потребне мере да се сузбије пропаганда из иностранства нарочито из Москве и Лондона путем радио емисија.

Мере које српске власти предузимају за сузбијање комунизма наилазе код народа на потпуно разумевање и одобравање. Ово стога, што народ, а нарочито сељаци, увиђају да је комунистичка акција штетна не само за народну целину него и за појединца.

Према окупаторским немачким властима држање народа је лојално и достојанствено, тако да се није појавио ни један случај да наређења окупаторских власти нису извршена или да је дошло до било каквих поремећаја у томе односу.

И ако народ мирно извршава све наредбе како српских тако и немачких власти, ипак се примећује да му тешко пада давање кулука (радне снаге и запрете) због великих пољских радова који су у јеку. Ова тешкоћа је тим разумљивија када се има у виду да се многи и најспособнији за рад налазе у заробљеништву, услед чега је на расположењу мање радне снаге него када би све било на своме послу.

Слична тешкоћа се појављује и код радника у рудницима угља, јер су ти рудари махом земљорадници, чија је радна снага потребна и у спровођењу планске пољопривреде у земљи. Но уза све ове тешкоће није било озбиљније интервенције власти. Сва интервенција власти сводила се на позивање појединих рудара да наставе рад у рудницима.

Лиферација разрезаних житарица т.ј. пшенице и кукуруза за „Дирис“ настављена је и у месецу јуну. Није извезена предвиђена количина из разлога што је доста ових намирница утрошено а због партизанских напада ово прикупљање није могло бити предузето благовремено у коме би случају резултат био више задовољавајући. Од стране Окружног начелства и Среских начелстава предузете су све мере да се разрезане количине жита и кукуруза прикупе и пошаљу „Дирису“.

Претседништво Министарског Савета још није при овом Окружном начелству поставило референта за пропаганду, због чега још није образован одсек за пропаганду. Пропаганда се врши преко вештијих грађана које су у воу сврху ангажовали Срески начелници. До сада је и овај начин показао се као добар. Пропагандни материјал који је ово Окружно начелство примило разаслат је путем Среских начелстава и Претстојништва градске полиције у Пожаревцу. Овај пропагандни материјал учинио је у народу добар утисак.

Од нарочитог је значаја повољан утисак који је учинио на народ Претседник Министарског Савета својим говором одржаном на београдском радиу.

У погледу јавне безбедности десила су се на подручју Окружног начелства ова тежа кривична дела:

1.- У Срезу рамском – Вел. Градиште:

Николић С. Светислав 16 јуна о.г. око 16.30 часова отсекао је секиром главу својој ташти Спасић У. Дости а својој жени Драгињи нанео тешку телесну повреду од које је 18 јуна умрла. Злочинац је после извршеног дела побегао у шуму али је од стране власти ухваћен и предат суду.

2.- У срезу моравском у Жабарима:

а) На дан 13 ов. м. Четнички одред из Вел. Орашја известио је телефонски да је опасан комуниста инжењер Вељовић Петар примећен у атару општине Милошевачке – среза Вел. Орашког, и да се је распитивао за пут према Д. Ливадици – овог Среза. Одмах је наређено оружаним органима да предузму потребно да се именовани за случај прелаза на подручје овог Среза ухвати или убије. Међутим исти до данас овде није примећен.

б) Ноћу између 17 и 18 ов. м. до сада непозната лица уништила су виноград и воћке Стевић Р. Нађену, земљораднику из Четережа овог Среза. Именовани сумња да су ово починили Стевић Станоје и Благојевић Доситије, оба земљорадници из Четережа. Наређено је стражи да по овоме проведе извиђај и настане пронаћи починиоце овог недела и да са истима по Закону поступи.

в) На дан 19 ов. м. око 15 часова у врбаку атара општине Четереже примећено је 5 непознатих лица. Ишли су од севера према југу и потоцима да не би били примећени. Четворица од њих били су са оружјем а пети ненаоружан. Двојица су били обучени у црна одела, а тројица у војничка са војничким капама без икаквих ознака-амблена. Један од наведених је малог раста са дугом брадом и ненаоружан а један висок са шиљатом брадом. Лица осталих нису могла бити запажена. Изгледа да су избегавали сусрет са сељацима и ни са ким нису долазили у додир. Одмах је упућено потерно одељење од 30 људи, које је претресло сав околни терен, али наведена лица није могло пронаћи.

3.- У Срезу хомољском – Жагубица:

Ноћу између 27 и 28 маја т.г. Дунић И. Живота, земљорадник из Жагубице, отворио је врата хомољске банке из Жагубице, увукао се у магацин и однео из истог дувана у вредности 3.200.- динара и готовог новца 790.- динара. Именовани Дунић је ухваћен и украђени дуван је пронађен, а овај предат оvd. Среском суду, који води истрагу.

На дан 3 јуна т.г. око 18 часова, на атару општине Осаничке, сукобили су се органи одреда Српске државне страже овога Среза и органи самосталног четничког одреда Среза хомољског са комунистима-партизанима у јачини од 5-6 њих, које је предводио Шербановић Јован из Лазнице. У борби, која се развила у овом сукобу, погинуо је Петровић Славко, родом из села Јасикова, овога Среза, а Јовановић Димитрије и Јасикова, рањен у десну

руку, обојица четници пом. одреда. У даљем гоњењу ових комуниста, ухваћени су од стране четника самосталног хомољског одреда на „Јеловом брду”, на граници атара општине Осаничке и Мелничке, 2 партизана из ове групе и то Јовановић Петра Душан, из села Манастирице, среза млавског и Јордановић Јордана Чедомир, из села Кладурова, среза млавског. Ова двојица још се налазе код четника самосталног хомољског одреда, који се још налази на терену и даље води акцију за преосталом комунистичком бандом.

4.- У Срезу звишком – Кучево:

На дан 1 ов. м. око 17 часова Пајкић Милосав, земљорадник из Турије, убио је секиром Митић Ружу, своју невенчану жену из Турије, која га је напустила пре два месеца. Убиство је извршио из љубоморе и освете, а по учињеном делу сам је дошао станици Српске државне пољске страже у Кучеву и пријавио се, те је стављен у притвор и са кривичном пријавом спроведен Окружном суду у Вел. Градишту.

5.- У Срезу млавском – Петровац:

а) У борбама са четницима убијен је злогласни партизански вођа на дан 24 маја т.г. Вујица Милојевић зв. „Мујо”, касапски радник из села Мишљеновца, Среза звишког. На дан 2 јуна т.г. у борби убијен је и Драгутин М. Илић, тежак из Шетоње Среза млавског, зв. „Штабац”, а истог дана убијен је и Милан К. Шајић, тежак из Рановца, среза млавског, када је ухваћен од четника покушао да побегне.

Према томе у току прошлога месеца убијена су у Срезу млавском три партизана.

б) У току овога месеца гонећи партизане од стране четничких и војних одреда, а и под притиском ове власти на родитеље одведених-одбеглих партизана, да ће бити интернирани, ухваћени су или су се сами предали следећи партизани:

Момчило Ж. Илић, Лазар Станковић, Радомир Ж. Јовић-Станисављевић, Милосав М. Маринковић, Милош Стоковић, Драгутин В. Матић, Михајло Д. Станисављевић, Милош Ж. Богдановић и Боривоје И. Јовић, сви тежаци из Кнежице.

Љубиша В. Ивковић, Влада А. Штирбановић, Драгољуб А. Трајић, Љубисав В. Јоксимовић, Владимир Т. Вуковић, Драгојло Т. Миладиновић, Алекса Трајић, Милутин Н. Зарић и Јела Брејић, сви тежаци из села Рановца.

Душан Јовановић, тежак из Манастирице.

Никола Бутић и Чедомир Ј. Јордаковић, тежаци из села Кладурова.

Александра Дамјановић, Петар Јовановић-Арсенијевић, Филип Новаковић и Душан Нуцуљевић, сви тежаци из Витовнице.

Миливоје Николић, тежак из Вел. Лаола.

Јован Н. Динић, тежак из Добрња и Даринка Б. Миљковић, тежакиња из села Рашанца, среза млавског.

в) У шуми се данас налазе из овога Среза Драгиша Миладиновић, тежак из села Кнежице, затим два младића из села Црљенца: Радивоје Ж. Савић и Боривоје Р. Перић, те вероватно и Радојко М. Којадиновић, звани „Целат” - тежак из села Шетоње. Има изгледа да ће се ова четворица кроз кратко време предати, или да ће напустити пожаревачки округ. Незна се само где се налази Бранислав Пауновић, професор иначе родом из села Рашанца, али се верује да је он на служби као професор негде у јужној Србији.

Поред ових партизана у срезу млавском виђају се и следећи партизани, родом из других срезова који су сада разбијени и изгледа да лутају у групама по двојица или тројица, а има вероватноће да су се потпуно удаљили из овога Среза. То су следећи комунисти: Јован Шербановић, зв. „Шербан” студент медицине родом из села Лазнице среза хомољског; Александар Јовановић, зв. „Саша” тишлер из Куманова; Живојин Поповић, зв. „Уча” - учитељ из села Раброва – среза звишког; Др. Бошко Вребанов, зв. „Др. Урош”, лекар из Београда иначе родом из Баната, Сима Симић, зв. „Кока” студент медицине из села Ракинца – среза моравског и неки Миле зв. „Пљуца” или „Домаћин” - кројачки радник из Пожаревца. То су углавном партизанске вође – комунисти који се још крећу у срезу млавском и који покушавају да чине неред и врше пљачке у овоме Срезу.

У току прошлога месеца извршена су ова насиља:

а) Убијен је из заседе 16 јуна т.г. Божидар Миљковић, претседник општине рашаначке. Ко је њега убио није се могло утврдити, али се верује да је убијен из освете, јер је много зла нанео појединим грађанима не само у својој општини, него и у суседним општинама. Због тога је имао много непријатеља, од којих је и погинуо. Искључено је да су га убили партизани.

б) На дан 19 ов. м. око 8 часова увече путујући из Жагубице за Петровац, нападнуте су и опљачкане: Бранислава М. Ивовић и Мицика Хорват, које су спроведене са једним четни-

ком из Жагубице за Пожаревац. Спроводио их је четник Самосталног Хомољског одреда из Жагубице за Петровац а одатле су требале возом ићи за Пожаревац Окружном начелству. На неколико километара пред Петровцем, нападнуте су од тројице непознатих наоружаних лица, опљачкани и изударани. По њиховом казивању наотужани нападачи имали су петокраке звезде и имитирали партизане. Постоји могућност да су то у ствари били партизани који су лутајући наишли на ове даме и овог четника. Међутим, пошто се четник, који је спроводио ове даме други дан вратио у свој одред, може се веровати да овај напад нису извршили партизани, јер они неби, мислим, четника оставили у животу.

в) 27 јуна о.г. у 23.30 часова на путу у близини села Кнежице убијен је из војничког револвера Пурков Александар, инжењерски избеглица. Као осумњичени ухапшен је Мандић Вељко, бов. новинар-избеглица из Сарајева. Истрага је у току.

6.- У Срезу пожаревачком – Пожаревац:

а) 28 јуна т.г. око 22 часа у село Смољинац, срез пожаревачки дошла је једна група партизана у јачини 10-15 људи, спалила општинску архиву и књиге, сем благајникове која је била затворена у каси, а благајник међувермено побегао. Из општине су однели штампарије, једну писаћу машину, пресу и писаћу материјал. Однели су такође 400 кгр. кукуруза, 100 кгр. пасуља и један сандук са 1700 комада јаја. Намирнице су натоварене на кола сељака Саве Милића и Светозара Урошевића и отерали у правцу Шапине.

За бандом су упућене потере пољске страже из Братинца, посаде штабне групе из Сиракова, четничке посаде из Божевца и Добровољачке чете из Раброва.

б) 28 ов. м. у селу Драговцу, срез пожаревачки појавила су се два лица наоружана са косама, који су или одбегли робијаши или партизани. Распитивали су се од сељака за претседника општине и деловођу и силом их тражили. Са станице Пожаревац упућени су жандарми да овај случај извиде и даље поступе.

Срески и општински одбори за избеглице настављају свој рад на збрињавању избеглица. Овај рад се у главном састоји у налажењу посла и зараде за избеглице.

Пословање у делокругу финансијског реферата у току месеца јуна текло је нормално, тако да је се код ликвидације исплатних докумената по обема буџетским годинама постигла потребна ажурност.

За пословање по новој буџетској години уредно су и на време отворени потребни кредити по свима рефератима у Округу, тако да у том погледу и са те стране неће бити никакве сметње за правилно функционисање свих реферата.

Поред настојања за ажурно отправаљање свих послова у финансијском реферату као и раније посећује се посебна пажња и брига на реализовању Окружног буџета прихода, у коју се сврху финансијски реферат налази у непрестаној вези са Пореским властима дајући им при том потребне директиве за што успешније наплату Окружних дајбина.

За резултате убраних окружних прихода у току месеца јуна може се рећи да су, обзиром на доба презапослености сеоских порезовника на обделавању земље, задовољавајући. У току месеца јуна посебна је пажња обрађена сређивању контролника кредита по државном буџету, тако да се од сада има исти водити паралелно са контролником који се води код Финансијске Дирекције.

Отварање кредита по Окружном буџету у погледу висине кредита доводи се увек у склад са стварно постигнутим резултатима остварених прихода.

Временске прилике у току месеца јуна биле су прилично повољне. Владала је прилично јака суша, али су у најкритичнијим моментима кише поправљале стање.

Услед оваквих временских прилика земљиште је било изванредно чврсто и непогодно за обраду али и поред тога скоро све површине су обрађене. Остале су само оне површине које су биле дуго под водом у долинама река Мораве, Млаве и Пека, али ће се и оне обрадити накондним усевима-зеленом сточном храном.

Пшеница је све до почетка месеца јуна изгледала врло слаба. После кише потпуно је препорођена и сада јој се може пронаћи мана да није довољно густа. Томе је узрок касно сејање пшенице у јесен услед неповољних прилика у доба сетве, тако побусавање пшенице није могло бити у довољној мери. Сада се ипак може очекивати од пшенице пристојан принос, само што на жалост, услед разлога наведених већ у ранијим извештајима, површине под пшеницом и осталим озимим усевима су редуциране на 50% од нормалних година.

Кукуруз је посејан и није свуда добро никао, услед пролетних хладних киша, као и због слабе клијавости која је уследила због јаке зиме и лошег квалитета кукуруза за семе. На местима где је кукуруз био сувише редак, извршено је пресејавање тако да је све ипак надокнађено. На местима где се вода дуже задржавала појавио се црв, који причињава приличне

штете. Остали кукурузи сада изгледају добро. Површине одређене за засејавање културама према плану о пољопривредној производњи засејане су све осим шећерне репе код које је реализовано 60% од предвиђених површина.

Воћке су слабо одржале род, услед хладног и кишовитог времена у доба цветања и плодне.

Стање стокe је повољно. Заразних болести није било осим свињске куте, која је прилично распрострањена у срезовима овог округа. Требало би ставити на расположење довољно серума и вакцине ради цељења.

I. Средње школе. На територији Округа пожаревачког има средње школе и то: држ. реална гимназија у Пожаревцу, држ. реална и самоуправна гимназија у Вел. Градишту и Петровцу, као и Трговачка Академија и мешовита грађанска школа у Пожаревцу. У свима овим школама настава се у току овог месеца изводила интензивно, обзиром да је школска година на завршетку. Сви послови скопчани са завршетком школске године као и полагање поправних разредних и матурских испита отправљају се и свршавају тачно и на време а према издатим наређењима и упутствима Министарства Просвете. Седнице наставничких већа на завршетку школске године за ученике нижих и виших течајних испита, такође су одржане, поправни испити за ученике који ове испите полажу, у колико их је било, обављени су у одређеном времену, према томе, матурски испити отпочели су 25 јуна т.г. са писменим радњама.

Школска година за остале разреде завршиће се са 27 јуном т.г., а поправни испити за ученике који су пали на полу-годишњим испитима обавиће се од 6-12 јула о.г. према распреду који је већ за то израђен. Резултат успеха ученика за ову школску годину саопштиће се по завршетку ових испита, а предаја сведочанстава и класифицирање ученика обавиће се тек по свршетку административних послова. Поправни разредни и матурски испити за ученике који на свршетку ове школе године покажу слаб успех обавиће се у месецу августу, а према наредбама издатим од Министарства Просвете.

Матурским испитима у државној реалној Гимназији у Вел. Градишту председава Јовчић Драгољуб, просветни референт овога Начелства као изасланик Министарства Просвете а према одлуци II бр. 12404/42. У осталим гимназијама нису одређени изасланици, те ће у тим гимназијама овим испитима председавати Директори тих школа а према прописима Закона о средњим школама. Иначе стање у овим школама у погледу наставног особља није се изменило од стања изнетог у извештају прошлог месеца.

II. Народне школе. У погледу броја школа, одељења, наставника и ђака стање се није изменило од стања изнетог у извештају прошлог месеца. У појединим школама још увек се настава изводи ограничено због недовољног број наставника с једне, и великог броја ђака с друге стране. Завођење редовне наставе у свима школама овога Округа може се очекивати тек идуће школске године, ако Министарство Просвете буде у могућности да попуни сва празна учитељска места и одељења у тим школама.

Од броја уписаних ученика-ца редовно походи школу око 55% ученика. Према томе стање посећивања школе од стране ученика и поред предузетих мера од надлежних, није задовољавајуће. Узроке таквом стању треба тражити у изузетно нередовним приликама у којима се наш народ данас налази. У много случајева има и оправданих разлога томе, али има случајева који се не могу ничим оправдати, јер почивају на традицијама, нарочито у појединим местима, заведеним још ранијих година.

Тако према опажању Окружног школског надзорника добивеног за време службеног путовања и прегледа извесних школа у Срезу моравском у околини Жабара, овакво стање неуредног упућивања деце у школу подржавале су редовно бив. југословенске власти из политичких разлога, у место да су у примењивању законских мера биле енергичне и одлучне. Изгледа да се ова традиција провлачи у већем броју општина овог Округа, те данас, с обзиром на тешку ситуацију у земљи створену ратом тешко је одједном довести и изменити стање које би било пожељно и потребно. Том приликом Окружни школски надзорник дао је потребна упутства управитељима школа исто тако и наставницима, да они са своје стране без обзира на интервенцију власти, учине све што је могуће и што је потребно те да својим лепим и тактичним опхођењем са народом, затим са својим убедљивим образложењима и доказима, придобију народ, нарочито ђачке родитеље тако, да они осете потребу за школом и школовањем своје деце. Из свог искуства нагласио им је том приликом да учитељи ако само хтедну и ако своју дужност правилно схвате, могу више учинити за школу и за посећивање исте него интервенција власти. Тада у том случају учитељ као прави претставник школе правилно испуњава своје дужности и долази до пуног изражаја и утицаја на своју

средину и околину, а од њега се то захтевало и тражило и раније а данас нарочито.

Према постојећим наређењима Министарства Просвете, на крају ове школске године која се свршава 12.VI.o.g. обавиће се свечани годишњи испити, као што је то било у традицији народне школе у Србији. За извршење овог наређења издата су потребна упутства свима школама. Испити су заказани и претседници истих одређени, а имају се обавити у свима школама на дан 5 и 6. јула т.г.

Издржавање и снабдевање школа. Обзиром на прилике и цене које данас на тржишту појединим артиклима варирају, питање издржавања школа озбиљно забрињава. Нарочито забрињава питање снабдевања школа огревом за наступајућу зиму, јер како се цене огревном дрвету данас крећу до невероватности, кредити за ову сврху Окружним буџето за 1942 годину предвиђени, неће бити довољни да се ова најпреча потреба подмири. Окружно начелство биће принуђено да питање огрева народних школа и наставника по селима пренесе на надлежне управне општине, које ће једино бити у могућности да реше овај проблем. Овом питању Начелство посвећује највећу пажњу, и проучавање истог још увек је у току. О осталим школским потребама води се довољно рачуна и њихово снабдевање је углавном обезбеђено Окружним буџетом за ову годину. Начелство ће настојати свим силама да се све школе обезбеде свим потребама и на време, како би школски рад у идућој години несметано функционисао.

Народно просвећивање. Народно просвећивање спроводи се сада путем Среских одбора за народно просвећивање на тај начин што су организована предавања за народ, која се одржавају у селима о празницима. Извођење народног просвећивања предавањима за народ за сада је доста отежано, јер се пољски радови у највећој мери обављају баш у ово време. Ипак Срески одбори настоје колико год је могуће да тај свој рад на организацији ових предавања прилагоде месним приликама и потребама. Углавном предавања су прожета садржином таквом која одговара данашњим приликама нашега народа, а особито се обраћа пажња његовом националном, моралном и економском подизању и јачању.

У току месеца јуна саобраћај је потпуно нормално функционисао, како на сувоземним путевима тако и на железницама.

На свима железничким релацијама у Округу обављан је нормални путнички и теретни саобраћај. Никаквих прекида ни поремећаја није било. Возови су саобраћали по возном реду, са незнатним закашњењем.

Саобраћај на јавним сувоземним путевима исто тако нормално функционише. Отклоњење су све тешкоће и прекиди на путевима и објектима проузроковани невременом-елементарним непогодама минулих месеци.

Употребом народне снаге извршена је оправка најважнијих државних и окружних путева, на тај начин што је коловоз подасут речним шљунком или туцаником, ровови поред пута очишћени, ради правилног отицања воде. Исто тако оправљени су оштећени објекти мостови на Окружним путевима I реда Кучево-Благојев Камен, и Кучево-Кучајна-Петровац. Радови на изради новог пута Пожарева-Костолац напредују нормално. У току је већа набавка каменог материјала за оправку и редовног одржавања путева. Израђени су потребни предрачуни за реконструкцију слабих деоница на путевима, и по истима се делом послови изводе, а делом ће се извести у току наредних месеци. Округ располаже са потребним кредитима за ову сврху. Кредити се у главном троше за оне радове и набавке, који се не могу извести народном снагом.

Реке на подручју округа у сталном су опадању. Поплављени комплекси земљишта већ су углавном ослобођени воде, те их сопственици користе у пољопривредне сврхе.

Теренска хидротехничка секција у Вел. Градишту изводи пројекат мелиорације Вел. Градиштанског рита, и радови напредују нормалним темпом. Исто тако, режијски одбор за регулисање река Млаве и Могиле ради на просецању кривина и исправци корита наведених река. И ови радови напредују нормално.

У погледу државних, окружних и општинских зграда, стање истих се је поправило. У току месеца јуна извршена је главна оправка на 5 оштећених зграда у Вел. Градишту, а исто тако израђено је и неколико предрачуна за оправке, односно израде општинских зграда.

Тешкоће око извршења саобраћајно грађевинских радова у Округу велике су. С дана у дан све теже, услед сталног пораста цена надница, материјала, а нарочито несташнице грађевинског материјала, за чије је добивање потребан доста дуг административни поступак, што само иде на уштрб послова. Исто тако огромне су и тешкоће око исхране раденика, где се у овоме правцу морају учинити извесни кораци, ради олакшања поступка око набавке намирница за радништво и њихове исхране.

У току месеца јуна т.г. пријављене су на територији округа пожаревачког следеће заразне болести и то: у граду Пожаревцу 1 случај дифтерије, у Срезу млавском 2 случаја црвеног ветра и 2 случаја тетануса, у Срезу пожаревачком 1 случај трбушног тифуса и 1 случај заразног кочења врата, у Срезу хомољском 2 случаја дифтерије и 6 случаја дизентерије, - Број обољева од дизентерије повећан је.

Оболења од маларије у већем су броју, а оболења од туберкулозе и венеричних болести нису у порасту. Среским лекарима од стране овога Начелства стављене су на расположење мање суме новача у циљу набавке дезинфекционих сретстава при сузбијању заразних болести. Од стране Среских и општинских лекара предузете су потребне мере на спречавању појаве и ширења заразних болести. Од стране ових лекара врши се стална контрола животних намирница и воде за пиће.

У циљу сузбијања венеричних болести стављено је управама дома народног здравља у Пожаревцу и Петровцу од стране Окружног начелства по 7.500.- динара. Исто тако стављене су им на расположење и мање суме у циљу лечења маларије као и мања сума за извођење асанационих радова.

Домови народног здравља у Пожаревцу и Петровцу развијају свој рад и ако под тешким условима успешно.

Окружне болнице у Пожаревцу и Петровцу раде под врло тешким условима, а из разлога што се ове болнице са муком снабдевају лековима и осталим санитетским материјалом, а такође се тешко снабдевају животним намирницама и огревним материјалом. У овим двема болницама примљено је у току овога месеца на лечење нових болесника 140. Број расположивих постеља у овим болницама није довољан.

На територији Округа пожаревачког није дозвољена проституција. Једино у Пожаревцу има проститутки, које су смештене у једном локалу приступачном само немачким војницима. Санитетски надзор над овим проституткама и лекарски преглед два пута недељно врши лекар амбуланте за кожне и венеричне болести Дома народног здравља у Пожаревцу. Цео овај посао врши се у споразуму са немачким војним лекаром.

Срески лекари су у овом месецу завршили редовно годишње цепљење противу великих богиња које су започели у месецу мају т.г. Истовремено су извршили и преглед деце за упис у основне школе.

Скоро сви срески и општински лекари у својим извештајима износе да су прегледима утврдили да је исхрана, нарочито код варошког живља, веома слаба, а из разлога што се тешко набављају животне намирнице. Од стране овога Начелства стављена је на расположење Заводу за здравствену заштиту деце и одојчади при Дому народног здравља у Пожаревцу извесна сума новача у циљу побољшања исхране деце. Исто тако домовима народног здравља у Пожаревцу и Петровцу стављене су на расположење мање суме у циљу слања деце у опоравилишта.

У опште узев и поред многих недаћа, ако се отклони стање слабе исхране, може се ипак сматрати за сада још да је здравствено стање народа добро.

У току месеца јуна нису основана нова индустријска предузећа те је у томе погледу исто стање које је изнето у прошлости извештају. Постојећа предузећа раде са смањеним капацитетом због недостатка сировина; трговина исто тако оскудева у потребним количинама робе, нарочито у текстилу, кожи и гровжђу. Занатство је скоро у опадању због недостатка сировина.

Рудници угља раде пуним капацитетом и има изгледа да ће потребе за угљем бити подмирене.

Горњи извештај доставља се Министарству с молбом ради знања и даље надлежности. —

ПЕЧАТ

Окружни начелник
Милан Калабић

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Бр. 19398
3-VII-1942 г.
Београд

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Одељење за државну заштиту

I Бр. 15520

1 јуна 1942 године

Београд

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког
рата
Бр. Рег. 4/1-1.
21 .

ПРЕДМЕТ: Подаци о лицима које су комунисти убили или ранили као и о онима које су одвели а за њихову се судбину не зна.

ОКРУЖНОМ НАЧЕЛНИКУ

Током прошле године због нефункционисања редовних власти услед дејствовања комунистичко-бандитских елемената у многим крајевима земље, ово Министарство није редовно добијало податке о злоделима која су комунистички бандити починили, тако да се не располаже у потпуности ни свима подацима о жртвама комунистичке акције. Да би се, у овом погледу, употпунили подаци, којима ово Министарство располаже, изволите доставити извештаје о следећем:

1) Попис свих јавних функционера са територије подручног Вам округа који су убијени од комуниста-партизана;

2) Попис свих јавних функционера са територије подручног Вам округа који су рањени од стране комуниста-партизана;

3) Попис свих јавних функционера са територије подручног Вам округа које су комунисти-партизани одвели, а за њихову се судбину незна, после одвођења;

Под јавним функционерима у смислу предњег обухватити како државне службенике и функционере свих ресора, тако и самоуправне службенике и општинске часнике, као и лица приватних професија јавног карактера (лекара, свештеника и сл.). У ове спискове не уносити податке о органима жандармеријским и финансијске контроле као ни за припаднике оружаних одреда и четнике за које ће се ови подаци прибавити од њихових команди. Исто тако не уносити ни она лица која су комунисти-партизани одвели па их доцније пустили кућама;

4) Попис свих других, цивилних, лица-грађана-са територије подручног Вам округа који су убијени од стране комуниста-партизана;

5) Попис свих других цивилних лица-грађана-који су код комуниста у разним приликама били рањени;

6) Попис свих других цивилних лица-грађана-са територије подручног Вам округа које су комунисти-партизани одвели од њихових кућа, а за њихову се даљу судбину, после одвођења, није могло до данас ништа сазнати;

Наведени спискови треба да буду одељени по срезовима и да обухвате време од 22 јуна 1941 године па до данас а да садрже следеће податке: 1) Име и презиме убијеног, рањеног одн. несталог лица; 2) његово занимање; 3) Место одакле је; 4) датум убиства, рањавања односно одвођења; 5) место где је убиство, рањавање или одвођење извршено; и 6) евентуалне примедбе тога Начелства о околностима под којима је дело извршено, уколико би начелство налазило да су околности од нарочитог интереса те да их треба истаћи.

7) Попис свих општина и земљорадничких задруга у којима су комунисти-партизани извршили пљачкање са назначењем када је дело учињено и ознаком висине опљачканог готовог новца, папира од вредности, вредности опљачкане робе и др.; и

8) Попис свих општина у којима су комунисти-партизани извршили спаљивање архива (одељено по срезовима) са назначењем дана када је паљење извршено.

Предње податке доставити овом Министарству најдаље до 20 јуна т.г.

Достављено: Свима окружним
начелницима.

По наредби
Министра унутрашњих послова
Начелник,
Александар Јоксић

NdA K21 F3 D43

МНО ФНРЈ
 Архив Народно-
 ослободилачког
 рата
 Бр. Рег. 43/3-1.
21.

Drž. komisija za utvr. zloč.
 okup. i njihovih pomagača
 Inv. br. 7500

На Пов. I Број: 96/41 год.

ИЗВЕШТАЈ

- 1) о општој ситуацији у округу;
- 2) о расположењу народа и његовим стремљењима;
- 3) о предузетим мерама и постигнутим резултатима на општем добру заједно са даљим намерама и предлозима.-

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Пов. Број: 661
 31 јула 1942 године
 Пожаревац.

Предмет: Извештај о општој ситуацији у округу пожаревачком у месецу јулу 1942 године.

На Пов. I Бр. 46/941.

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
 Одељење за држ. заштиту

Београд.

У смислу наређења Пов. I. Бр. 96 од 26 децембра 1941 године, ранијих наређења као и упутстава добивених од Г. Министра, част ми је поднети петместо-дневни извештај о општој ситуацији у округу пожаревачком у месецу јулу 1942 године.

Организација округа спроведена је потпуно у духу одредаба Уредбе о административној подели земље на округе, као и осталим наредаба и наређења, која се односе на организацију округа. Окружно начелство функционише правилно без икаквог застоја, благовремено и без нарочитих тешкоћа.

Исто тако на подручју овог округа правилно функционишу среска начелства, Предстојништво Градске полиције у Пожаревцу као и општине, изузимајући само неке општине чије су архиве уништене за време партизанске акције. Сада се и код ових општина осећа извесно побољшање.

Срески начелници по потреби а у сагласности самном вршили су смене како појединих предсеника и чланова општинских управа тако и целокупних одбора. О свима овим променама увек је извештавано и одељење за самоуправу Министарства Унутрашњих послова. Према моме упутству датом у духу стремљења Српске владе, срески начелници су приликом смењивања односно постављења општинских часника имали увек у виду опште интересе земље и грађанства и постављали најугледније, вредне, енергичне и у сваком погледу исправне домаћине. Због овога се може очекивати да ће рад у општинама бити још експедитивнији него до сада. У појединим општинама резултати се већ јасно виде.

Претстојништво Градске полиције у Пожаревцу добило је од Градског Поглаварства потребне просторије и ради нормално и ако се бори са извесним тешкоћама, јер још нема потребни број агената и униформисаних стражара. Тешкоћа постоји у погледу наоружања агената и стражара, јер ови још нису добили потребно оружје. Окружно начелство је са своје стране предузело потребне кораке да се број агената и стражара, попуни, а у изгледу је да ће им бити додељено и потребно оружје, па се можемо надати да ће Предстојништво ускоро своје пословање моћи вршити безпрекорно.

Окружни начелник у току месеца јула обишао је све срезове као и многе општине, којом је приликом среским начелницима и председницима општина давао потребне инструкције

за даљи успешан рад, а грађанству поуке о њиховом држању у овим тешким приликама. Ове обиласке обављао је Окружни начелник делимично у друштву немачких војних лица.

Срески начелници обилазили су све општине својих срезова и по упутству које сам им дао, предузимали све да се партизанска акција онемогући и уништи. У овом правцу издавао сам наређења и упутства и Српској Државној стражи ради предузимања заједничке акције.

Партизански напади у месецу јулу били су врло ретки, а по јачини много слабији него ранијих месеци. Код сваке појаве или напада партизана власти су одмах предузеле оштре мере за њихово уништавање. Ове мере дале су добре резултате и има изгледа да ће свака партизанска акција бити онемогућена. У овом правцу власти ће и надаље да делају.

По наш народ погубна пропаганда, путем радио емисија из иностранства, а нарочито из Москве и Лондона са успехом се сузбија тако да данас скоро нико и не слуша те радио станице нити и-м верује.

На потпуно разумевање и одобравање народа наишле су све мере које Српске власти предузимају у циљу спречавања партизанске акције и комунистичке пропаганде. Успех ове акције српских власти олакшан је стога, што сав народ увиђа да је комунизам штетан и губитачан, како за народну целину, тако и за појединца.

Држање грађанства спрам окупаторских немачких власти је достојанствено и лојално. Наређења окупаторских немачких војних власти извршују се, тако да није био ни један случај поремећаја лојалног односа између поменутих власти и народа. Овде се⁵² треба напоменути да се примећују тешкоће код народа због давања кулука/радне снаге и запрете/. Оваквешкоћа⁵³ је резултат помањања радне снаге, која није довољна ни за пољске радове који су у јеку. Ово је разумљиво, када се има у виду да се велики број за рад најспособнијих људи налази у заробљеништву и да је стока, способна за рад, у⁵⁴ опадању. Потешкоће се осећају због тога што се пољопривредни радници шаљу у⁵⁵ руднике угља, на који начин се умањује број радне снаге у пољопривреди и домаћуку. Иако ово народу тешко пада, ипак није било случајева ни потребе за озбиљнију интервенцију власти, него се ова интервенција сводила само на позивање радника на рад у рудницима где је појачана контрола над њима.

При овом Окружном начелству још није постављен референт за пропаганду. За сада се пропаганда врши путем одабраних угледних грађана, које су у ову сврху ангажовали срески начелници. И овај начин ширења пропаганде у народу се показао као добар. Пропагандни материјал, који окружно начелство прима, одмах се путем среских начелника и Престојништва Градске полиције разашиле и растура у народу. До сада је овај материјал увек постигао добар успех. На народ има благотворног дејства сваки говор који на радиу одржи Председник Српске владе.

У погледу јавне безбедности у току месеца јула, на подручју округа, догодила су се ова тежа кривична дела:

1/ У срезу моравском – Жабари:

а/ На дан 20 јуна т.г., у међусобној тучи Јаношевић И. Миладин, земљорадник из Породина, тешко је повредио Марковић Настасију и кћер јој Љубицу, домаћице из Породина. Против Јаношевића поднета је кривична пријава среском суду.

б/ На дан 29 јуна т.г., 17-18 часова побегао је притвореник казненог завода Пожаревачког Ивановић Божидар из Ракинца, среза моравског. За именованим је расписано трагање, али до данас није пронађен.

в/ Ноћу између 30 јуна и 1 јула т.г., извршена је крађа разних ствари у вредности око 1.680 динара из куће Поповић Славка из Породина. За крађу је осумњичен Поповић Стојан из Породина и против истог је поднета кривична пријава среском суду.

г/ На дан 4 јула т.г., устављено је да су Мартиновић Обренија и Мартиновић Ружа, из Миријева, 5 јуна т.г., украде разних ствари Траиловић Петру из Миријева, у вредности око 5.700 динара, а на дан 22 јуна т.г., исте су извршиле крађу на штету Пауновић Живојина из Свињарева, у вредности око 2.000 динара. Против именованих поднета је кривична пријава среском суду.

52 Прецртана реч.

53 Прецртано прво слово „к“.

54 Руком дописана реч „бројном“.

55 Прецртано слово „б“.

д/ На дан 7 јула т.г., на једном салашу атара општине породинске примећена су два непозната наоружана лица. Упућена су потерна одељења, али се односна лица нису могла пронаћи, пошто су се у међувремену изгубили у правцу среза ресавског.

ђ/ Ноћу између 7 и 8 јула т.г., Стевановић Зори из Брзохода, украђено је 200 кгр. кукуруза. Сумња за ову крађу пала је на Ђурић Живојина из Брзохода и против истог је поднета кривична пријава среком суду.

2/ У срезу хомољском – Жагубица:

а/ Ноћу између 1 и 2 јула т.г., наоружани комунисти у јачини око 10 њих напали су на стражу самосталног четничког одреда хомољског код Тршке Цркве око 22 часа. Жртава није било. Стражи је одмах послато појачање.

б/ На дан 7 јула т.г., напали су партизани, у јачини око 10 њих, на патролу овдашње пољске страже у близини „Крста“, територије овога среза на путу Бор, на које је патрола исто одговорила ватром и исте растерала. Жртава није било.

в/ На дан 5 јула т.г., око 20.30 часова сукобила се једна патрола Самосталног четничког одреда хомољског са једном партизанском групом од 5 до 6 њих и гонећи их на месту зв. „Хајдучки Кладенац“, на тремеји срезова млавског, звишког и хомољског, ранила познатог комунисту Штабца.

г/ Ноћу између 2 и 3 ов.м., око 22 часа комунисти су извели из куће Већеслава Зеја и његовог сестрића Шибанова Владимира из Влаола и убили их из пушака и револвера на 2 километра од села Влаола на путу Влаоле-Горњане. Констатује се, да су ово убиство извршили комунисти са разлога што су пок. Већеслава у прошлој години комунисти за време њихове акције били ухватили и осудили на смрт и довели на место садашње погибије, али се покојник спасао бегством, пошто се тада била развила борба између комуниста и четника. И друга чињеница, која иде овом у прилог⁵⁶ је та, што се дело десило одмах непосредно иза напада комуниста на стражу четничку код Тршке цркве.

д/ Дана 5 јула т.г., око 20 часова Тимић Стојан, 16-годишњи дечко из Изварице, општине Суводолске, убио је ножем свог стрица Динић Ж. Божицара, из Изварице, услед раније нетрпељивости због спора око имања. Убица је у рукама власти.

ђ/ На дан 23 јуна т.г., извршена је крађа новца у 16.000 динара из затворене куће из сандука, где је новац стајао, Миљковић Р. Павлу из Сувог Дола. За ову крађу осумњичен је брат оштећеног, Миљковић Милојко и снаја му Милена. Истрага се води.

е/ Ноћу између 28 и 29 јуна т.г., непознати извршиоци дошли су код салаша Миливоја Антића, из Близнака, ушли у шталу и узели једног вола кога су потерали у правцу Крупајског атара, где су га заклали и одрали. Кожу однели а место оставили. Даље су том приликом узели две мушке кошуље, и⁵⁷ једно женско грунче и један ланац за везивање дрва. Истрага се води.

ж/ На дан 30 јуна т.г., непознато лице запалило је салаш Томић П. Животе, из Жагубице, на месту зв. Добростриани, у атару општине Жагубичке, који је изгорео са стварима и то: три чабра сира, бакрачи, брашно, плугови и др. ствари, које су у њему биле, а у вредности око 22.900 динара. Несумња се ни на кога. Истрага се води.

з/ 27 јула ов.г., око 10 часова, на месту зв. Ђула, југоисточно од Жагубице на путу према Злоту, крстареће одељење четничке посаде у Жагубици наишло је на једну комунистичку заседу од 5 до 6 бандита. Комунисти су отворили ватру и убили четника овога одреда Маринковића Љубомира, а потом се повукли према Дељаници, кота 1360. Крстареће одељење је појачано и упућено у потеру за комунистима.

3/ У срезу звишком – Кучево:

а/ Ноћу између 7 и 8 ов.м., Обретковић Петар и његова жена Ружа из Каоне, убили су свога оца, односно свекра Обретковић Живка и мајку, односно свекрву Ружу, у њиховој кући секиром и мотиком па су им опљачкали 12.000 динара. Убице су одмах пронађене и са кривичном пријавом предате суду.

4/ У срезу пожаревачком – Пожаревац:

а/ 9 јула т.г., цигани-коритари: Чедомир Ракић, Гвозден Јовановић и Обретко Стојковић, сви из Осипаонице, упали су у подне у кућу немоћног старца Радојка Перића и однели му: 4 кгр. кукуруза, око 15 кгр. брашна, 3 пара чарапа, 2 конопљана простирача, три сукње, један ноћ ћилим, два нова чаршава, једну поњаву и једну полу од ћилима вунену. Од ове тројице ухваћен је Ракић Чедомир, који је дело признао, а за осталу двојицу расписана је потера.

56 Прецртано слово „м“.

57 Прецртано слово.

б/ Ноћу између 28 и 29 јуна т.г., између 20 и 21 час, дошла су три наоружана лица са напереним пушкама пред воденицом Станоја Миловновића, која се налази на реци Морави на месту зв. Голи Брег, општине Батовачке и из воденице однели 3 цака кукурузног брашна 140 кг. кукуруза од воденичког ујма, 1 литар гаса, катанац воденички са кључем, једне панталоне воденичарске са 130 динара у њима и један перорез. Извршиоци дела непзнати су и за њима је расписана потера.

в/ 17 ов.м., око 22 часа земљорадник Недељковић Душан из Пољане, у близини своје куће убио је коцем Стевића Станоја из села Шљивовца. Вођеним извидима установљено је: да је пок. Стевић 5 година живео у љубавним односима са Недељковић Даницом, мајком Недељковић Душана, услед чега је долазило између сина и мајке до честих свађа, па се једна десила⁵⁸ критичне вечери када је пок, Стевић по договору Даринке, мајке убице, дошао око 22 часа у близину њене куће на састанак. Убица Недељковић Душан спазио је Стевића у близини куће, који се скривао око коша, дохватио је колац и са истим, ударивши га неколико пута по глави, смртно га⁵⁹ убио.

Убица Недељковић Душан, пријавио се сам властима, а његова мати Даринка као и његова браћа Драгутин и Светолик као саучесници ухапшени су и предати државном тужиоцу-Пожаревцу, на даљи законски поступак.

5 јула у Пожаревцу отворен је дечији избеглички дом. У овом дому смештено је 60 деце мушке и женске, између 5 и 12 година. Овај дом је отворен у циљу да се деца збрину и васпитавају у националном духу. Овим је родитељима смештене деце много олакшано, јер су ослобођени бриге око исхране и издржавања, сем тога родитељи су у могућности сада преко лета да се упосле.

Приликом отварања овог дома присуствовали су сви виђенији и угледни грађани, као и претставник немачке војне власти. И том приликом извршено је скупљање добровољних прилога и скупљено је преко 10.000 динара.

Комесаријат за избеглице ових дана наговестио је да ће из Београда послати избегличку децу у унутрашњост ради опоравка и све припреме за њихов пријем извршене су од стране надлежних органа.

Садашње стање код избеглица је задовољавајуће, јер су сви здрави и способни упослени код сељака и рударских предузећа. Једино се осећа оскудица и немаштина у набавкама одећа, а исхрана им је осигурана код њихових послодаваца.

У току месеца јула наплаћено је на име окружних прихода по разним гранама буџета динара 1.209.306.-, а извршено је расхода у износу од динара 1.104.936.-

Са наплатом прихода у протеклом месецу није постигнут већи резултат, пошто је ово годишње доба у којем се наплаћују само заостатци, док прва рата земљарине почиње тек са 15 августом, а баш од земљарине добијамо највиши део нашег прихода.

Са досадашњим укупним резултатом у прикупљању окружних прихода можемо бити потпуно задовољни и ако наплата буде ишла даље овако, оствариће се наш буџет у потпуности. Ово можемо са правом очекивати, јер је земљорадник сада у могућности да лако одговори својој пореској обавези, пошто је цена његовим производима неколико пута већа од предратне, док је земљарина само удвостручена.

Према извештајима пореских управа, потребно је благовремено издати наређења командантима Српске државне страже да им стављају на расположење потребан број оружаних органа при наплати, па ће резултат бити потпуно задовољавајући.

Само унутрашње пословање ишло је својим нормалним током, Све прописане књиге су уведене и воде се по постојећим законским прописима.

Издато је неколико расписа подређеним властима, који се у главном односе на наплату дажбина, достављање наплаћених износа са обрачуном на полеђини уплатнице и на састављање буџета код општинских управа, како за протекле, тако и за текућу и наредну буџетску годину, за коју је упутство Министрства Финансија већ објављено.

На појединим партијама окружног буџета показале су се предвиђени износи недовољни, а нарочито по техничкој грани, па су тражена вирманисања са осталих на којима ће бити уштеде.

Извршио сам преглед рачунског пословања у Окружној болници у Петровцу и нашао потпуно задовољавајуће стање.

58 Прецртано „па се једна десила“ и руком написано „која се поновила“.

59 Прецртано „смртно га“.

Једино окружно привредно предузеће – Окружна железница, и ако по буџету пасивна имаће вишак прихода толико, да ће се губитак по буџету изравнати и бити већи износ прихода, пошто је теретни саобраћај у велико појачан услед преноса материјала и осталих потреба организације „ТОГ” за изградњу пруге од Петровца према Жагубици и даље.

Почетком наредног месеца приступиће се изради завршног рачуна за буџетски период фебруар: април, а одмах после тога почиње рад на саставу буџета за 1943 годину, за што је Министарство финансија већ издало упутства.

Са финансијским пословима како у протеклом месецу, тако и са укупним досадањим, може бити потпуно задовољни, јер смо у сваком погледу у потпуности успели.

Целокупна површина округа износи 259.072 хектара од чега отпада на

ораницу	163.877 хектара.
ливаде	38.254
пашњаке	38.900
винограде	6.631
воћњаке	12.071
Баре и трстици	339

Укупно: 259.072 хектара.

Према податцима прикупљеним од стране средњих начелстава, од укупне површине оранице у овој економској години обрађено је и засејано и то:

Под кукурузом:	99.716 ха.	или	61.22 %	од укупне површине.
« пшеницом	29.976 «	«	29.976 %	од укупне површине.
« јечмом	269 «	«		
« овсем	1732 «	«	2.25 %	од укупне количине.
« ражи	1706 «			
« конопљем	1090 «			
« ланом	83 «	«	4.35 %	од укупне површине.
« сунцокретом	4.804 «			
« шећер.репом	734 «			
« сојом	425 «			
« кромпиром	3573 «			
« пасуљем	1983 «			
« осталим поврћем:	4.85 «			
лук, боранија, патлиџан, паприка и друго	2196 «			
Луцерком, детелином и				
другом зеленом сточном храном	8909 «			
Сточном репом	279 «	«	5.60 %	
необрађено	5402 «	«	3.31 %	

У к у п н о	162.877 «	«	100%	

У поређењу са прошлом економском годином обрађено је и посејано у процентима као што следује:

под кукурузом као и прошле године или	100 %
пшеница	60 %
јечмом	49 %
овсом	75 %
ражи	60 %
конопљем	121 %

сунцокрет је засејан у прошлој години у незнатним количинама док је сада посејан на површини од 4800 ха., може се сматрати као ново уведена култура.

Шећерна репа може се такође сматрати као нова култура, јер је прошле године била засејана једва око 200 хектара, сада је посејана око 734 хектара.

Соја је нова култура, засејано је 425 хектара.

Кромпир је посађен скоро три пута више него прошле године.

Пасуљ је посејан такође на површини три пута већој него прошле године. Све остало поврће посејано је у истом односу као и прошле године. Сточно пићно биље посејано је на приближно истој површини као прошле године.

Пожаревачки округ лежи на обалама река Мораве и Дунава, а кроз самом⁶⁰ округ протичу реке Млава и Пек. Покрај Дунава, Мораве, Млаве и Пека постоје плодне равнице, а у центру округа простире се нешто узвишенији али релативно раван плато звани „Стиг“, чије је земљиште такође погодно за земљорадњу. У овом делу округа највише је заступљена производња житарица и то са кукурузом на челу, који заузима око 60% и пшенице са око 30% у нормалним приликама, од укупне површине ораница у округу. Остатак од 10% ораница отпада на све остале пољопривредне културе.

Половина голуbacher, звишки и хомаљски срез нису погодни за производњу ратарских усева и упућени су према своме положају и конфигурацији терена на сточарску производњу.

У овој економској години површина под пшеницом је нарочито мала, нешто испод 30.000 хектара. Ово налази своје објашњење у следећем: у јесен 941 године када је требало да се обави сетва озимих усева, временске прилике су биле очајно лоше, поред нереда који су се у то време одигравали. Све то је разлог да су јесењи усеви засејани на јако редуцираној површини тако, да је посејано једва испод 60% површине у односу према прошлим годинама. Услед неповољних временских прилика сејање је извршено уз то веома касно, највише у месецу децембру, готово искључиво у блату и под најтежим околностима. Одмах по сејању наступа најсуровија зима, тако, да пшеница није имала времена да се побуса, већ је остала необично ретка. Није ни мало претерано ако се каже, да је ређа за 60% од нормалног одгајене пшенице. Квалитет зрна међутим је врло добар. У пролеће су временске прилике исто тако биле веома неповољне. Уопште водени талози, почев од јесени па све до данас, били су веома лоше распоређени. Скоро свакодневне кише праћене ниском температуром владале су читавог пролећа све до 5 маја а одмах затим настаје изванредно топло време са врелим сунцем, које је силно запекло од киша убијену земљу, тако да је пролетња обрада изискивала највеће могуће напоре, како од стране земљорадника тако и од радне стоке која је последицама рата знатно умањена. Све ове негативне чињенице нису могле спречити земљорадника, да своје обавезе према нацији обави, јер су скоро све обрадиве површине ипак засејане. Што је један врло незнатан део површина остао не обрађен, има се приписати вишој сили, са којом је борба немогућа. То су махом поплавлени терени, на којима се вода задржала преко онога рока, када су извесни усеви могли на њима бити засејани.

Преко лета, почевши од 5 маја, у округу је владало скоро непрестано сушно време. Пролећни усеви нису добили довољно влаге и зато према садашњим изгледима усева не могу се очекивати задовољавајући приноси. Једна добра киша у најскорије време могла би донекле поправити ситуацију, али има велики део њива у тако лошем стању да им више помоћи нема.

У току прошле године, за потребе исхране становништва прикупљене су и излифероване извесне количине пшенице и кукуруза. Прилике за лиферовање хране нису биле повољне услед познатих немира који су се прошле јесени одиграли у округу. Док су се прилике у округу средиле, већ је било касно да се прикупе довољне количине.

Из следећег прегледа види се, колико је било разрезано а колико излиферовано хране од жетве из прошле године:

срез	разрезано		испоручено	
	пшенице	кукуруза	пшенице	кукуруза
КИЛОГРАМА				
Пожаревац	600.000	10000000	312406	2.859.668
Петровац	200.000	1000000	48330	181.938
В. Градиште	800.000	2160000	107695	1.038.470
Голубац	--	300000	--	276.156
Жабари	--	1000000	--	849.895.
Укупно	1,600.000	4460000	468431	5,206.147

За лиферовање у овој години одређен је за округ пожаревачки контингент од 800 вагона пшенице. Од стране окружног начелства учињена је подела одређеног контингента на поједине срезове, којом приликом је за базу узета површина под пшеницом као и могући просечни принос у појединим срезovima и то:

60 Прецртано „ом“.

за срез	пожаревачки	300	вагона
	млавски	120	“
	моравски	40	“
	рамски	300	“
	голубачки	40	«
Укупно :		800	вагона

Према већ изнетим чињеницама о стању пшенице, а према добивеним податцима од среских пољопривредних референата, просечан принос пшенице од овогодишње жетве цени се на око 600 кг. по једном ха. Према томе се има рачунати на укупан принос од око 1.800 вагона. У ову калкулацију су узете у обзир све површине и ако треба имати у виду да су многобројне њиве са пшеницом уништене поплавама и устајалим водама од силних киша и топљења снегова. Осим тога има мноштво њива, које неће моћи донети ни семе којим су засејане.

Морамо водити рачуна, да се у јесен посеје површина од око 40.000 ха., пшенице, па да се вратимо на нормално стање. Да тиме постигнемо што већу производњу најважнијег хранидбеног артикла, а уједно одтеретимо пролетњу обраду земље, у доба када су временске прилике још нестабилније него у јесен. Стога морамо рачунати на семе за површину од 40.000 ха., што би износило 750 вагона, ако рачунамо семе 190кг. по једном хектару, ма да треба рачунати и више јер се овде подразумева непречишћена пшеница, а сетва се обавља у главном руком а врло мало сејалицама.

Према томе, ако би се узело у обзир семе 750 вагона и 800 вагона колико је разре-ла житарска централа, остало би још свега 250 вагона за исхрану становништва у округу. Постоји бојазан, да ће се до бербе кукуруза утрошити више за исхрану, тако да би се могло догодити да за јесењу сетву nebude довољно семена, што би нас довело у исту ситуацију као пролетос, када за пролетња стрма жита нисмо имали довољно семена, па нисмо били у стању поправити оно што смо у јесен услед невремена морали пропустити.

Окружно начелство је међутим учинило све што од њега стоји, да се контингент од 800 вагона излиферује и у ту сврху наредило је среским начелницима, да најенергичније настану да одређене контингенте у својим срезovima неминовно прикупе и излиферују овлашћеним установама за откуп хране. У име тога наређено је, да ниједна вршалица не сме отпочети са радом пре него срески начелник односно председник општине не постави сигурну контролу вршаја, ради чега се имају основати општински одбори са председником општине на челу. Одбор има установити са помоћним особљем, колико је појединац имао засејане пшенице и где ће исту да оврше. Код сваке вршалице па и геплова има се поставити пописивач. Они који су приморани вршај обавити стоком морају исто тако ући у обзир за разрезивање количина које морају лиферовати.

Вршалице морају бити увек исправне за рад и морају бити снабдевене на време потребним погонским горивима и мазивима, јер ће се сваки застој сматрати као саботирање, те ће уследити најстрожије санкције.

Сва храна се има лиферовати одмах са вршалице у магацин,

За контролу код вршалица срески начелник у споразуму са председницима општина, има одредити погодна писмена лица – првенствено учитеље или учитељице, који ће издавати блокове о количини хране предате сваког појединог предаваоца.

Смештај хране за удаљене општине привремено се може вршити у општини, иначе се има одмах носити у среско место, где ће бити примљено од стране овлашћених установа, односно њихових представника.

Општински одбор за прикупљање хране примаће храну у општински магацин., и на основу блокова о предаји саставиће поименице списак лица са количином предате хране на основу чега ће се вршити исплата предаваоцима.

Даље су срески начелници упозорени да овај рад око сакупљања хране имају сматрати као најважнији, далеко важнији од свију осталих послова, а до 27 јула стављено им је у дужност, да обавесте окружно начелство, на који су начин организовали прикупљање житарица и како цео посао функционише. Среским начелницима су дате одрешене руке за организацију око прикупљања т.ј., да могу рад преудесити за своје прилике у срезу али да су исти одговорни ако успех изостане. За одређена лица која се код контроле прикупљања хране нарочито истакну, обећане су награде, које ће им Житарска Централна дати у природи у виду монополских артикала. Монополски артикли ће бити издавани до краја месеца августа на уобичајени начин, али од 1 септембра најстрожије је забрањено давање монополских

артикала за оне општине, које нису удовољиле обавеза о лиферовану хране. За оне општине које испуне своје обавезе, издаће се повећано следовање на рачун оних општине, које су слабо одговориле обавезама. Поред поменутих мера за општине које нису у довољној мери одговориле својим обавезама примениће се и друге санкције са тежим последицама.

Среским начелницима пасивних срезова Жагубице и Кучева стављено је у дужност да исто тако организују контролу вршаја и свима богатијим произвођачима оставе онолико пшенице колико је потребно за исхрану његових чланова породице и за семе а остатак да им се одузме и употреби за исхрану сиромашних становника у њиховим срезовима, а да им се у исто време неби дала прилика да своје вишкове сиромашнијима продају по црноберзијанским ценама.

О-д среских начелника је тражено у исто време, колико има незбринутог непроизвођачког становништва, како би се могло организовати њихово снабдевање са другим разрезом и умојвима од вршалица и млинова.

Воћарство у округу пожаревачком није нарочито јако развијено. У срезовима млавском, звишком, голубачком и хомолском постоји терен на коме би воћарство могло заузимати пристојно место, али на жалост и тамо воћарству није поклоњена довољна пажња, мада је бројно стање стабала воћака прилично велико.

На првом месту стоји шљиварство, док се остале воћке гаје у мањим количинама и скоро никако у виду воћњака већ разбацано око домова, у међама, на њивама и т.д. Па и ако је шљива доста распрострањена, она се употребљава искључиво за прераду у ракију. Продаја шљиве у сировом стању за експорт је скоро непозната и сушење ове се врло ретко обавља и то на најпримитивнији начин и у незнатним количинама само на домаћу употребу.

Шљива пожегача, која би треба да заузме прво место, не цени се у народу тако много из разлога наводно што не рађа тако добро као ранке које су више распрострањене а могу се употребити само за ракију или за какву другу сврху. Напуштање пожегаче у задње доба потенцирано је још и појавом штитасте ваши, на коју је штеточину баш пожегача најосетљивија.

Како шљива тако и све остале воћке овде се саде на веома малом остојању најчешће четири до пет метара тако, да већина стабала расте у висину у виду метле и има врло слабо развијену круну. На све ове недостатке обраћена је пажња пољопривредним референтима и реонским економима тако да се убудуће о овом воде рачуна и временом недостатци отклоне.

У среским расадницима као и код приватника врло велику штету на воћкама причинили су прошле зиме чежеви. Многа растила су просто опустошена а нарочито су страдале младе јабуке и шљиве.

У току пролећа извршена је акција чишћења воћака од штеточина. Опаснијих штеточина ове године није било али је акција чишћења ипак била потребна, да се неби штеточине шириле у будуће.

Чишћење воћака је извршено механички, путем риљања прекопавања земљишта у воћњацима, кречењем стабала, скидањем и уништавањем гусеничких гнезда и њихових јаја, затим проређивање круна чишћењем натрулих и сувишних грана те одстрањивањем страног шибља из воћњака.

Овогодишњи род воћака је врло слаб, скоро никакав и овде је разлог невреме у доба цветања и опходне тако, да је сав цвет опао и ако су воћке биле њиме необично много начичкане.

Стање винограда у округу услед немања плавог камена неповољно је. Отприлике 30% винограда је попрскано и сачувано од пероноспоре. У прсканим виноградима род је добар и очекује се принос од око 2.500 кг. грождја по једном ха. Док код непрсканих винограда род је изгубљен.

На територији овога округа у току месеца јула т.г., највише је било оболења од свињске куге и то ус-вима срезовима. У циљу угушивања ове болести врши се цељење свиња од стране среских ветеринара, које али није могуће у потпуности извршити због недовољне количине серума, пошто је набавка истога отежана, с обзиром што се у земљи још не производи.

Од осталих заразних болести има по неки случај шуге код коња и неколико случајева беснила.

За сузбијање ових болести предузете су ветеринарско полициске мере.

I СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

1/ Реална гимназија у Пожаревцу. Школска година завршила се према распису Министарства просвете. Сви испити, као и виши течајни испити који су започети у другој половини јуна т.г., завршени су у првој половини месеца јула т.г.- ученици из места раде у башти ниже пољопривредне школе у Пожаревцу. Наставници користе школски одмор према распису Министарства Просвете.

2/ Државна трговачка академија. Држ. Трг. академија наставља свој рад према ранијем распису по коме ће се школска година завршити 31 августа т.г. У школи нема никаквих промена. Ученици раде у врту пољопривредне школе по један сат дневно.

3/ Државна мешовита грађанска школа. Школска година је завршена. У школи нема других промена, сем што је господин Љ. Брешић в.д.управитеља школе смењен са дужности управитеља школе и стављен под дисциплински суд одлуком Окружног начелства IV Бр. 9712/42.

Маринковић Олга наставница грађанске школе одлуком Окружног начелства додељена је на рад код просветног референта.

4/ Државна и Виша Самоуправна реална гимназија у Великом Градишту. Школска година је завршена према распису Министарства просвете. Сви испити започети у другој половини јуна завршени су у првој половини јула т.г. Резултат је саопштен ученицима. Ученици из места раде у школском врту. Наставници користе школски одмор према распису Министарства просвете.

5/ Државна и Самоуправна реална гимназија у Петровцу на Млави. За ученике је завршетком године настао школски распуст. Школска година завршена је према распису Министарства просвете. Ученици из места раде у школском врту. Наставници користе одмор према распису Министарства просвете.

II НАРОДНЕ ШКОЛЕ

1/ Стање у погледу броја школа оделења, наставника и ђака на територији округа није се изменило од стања изнетог у извештају прошлог месеца. Исто тако није се изменило ни стање у погледу извођења наставе, јер се настава нарочито у појединим школама изводила ограничено, полудневно и прекодневно, а све то због недовољног броја наставника с једне и великог броја ђака с друге стране. Ако Министарство просвете буде у могућности да попуни све празне школе и сва празна оделења у тим школама, тек онда се може очекивати правилно извођење школске наставе. Министарству просвете достављени су потребни подаци у погледу потребе појединих школа, у наставничким снагама, те у овом смислу побошљање треба очекивати после овогодишњег размештаја учитеља. Од стране овог начелства нарочито се инсистирало на попуњавању празних места у срезovima: хомољском, звишком и голубачком јер су у овој школској години ови срезови били најоскуднији у наставничким снагама.

Крајем ове школске године обављени су у свима школама свечани годишњи испити на потпуно задовољство грађанства и родитеља. Поновним увођењем ових испита обновљена је једна лепа и позната традиција наше народне школе у Србији, за коју је после паузе од десетак и више година, владало велико интересовање нарочито у родитељским, наставничким и ђачким круговима. Школска година је завршена 12.VII. т.г., на Петров Дан. Тога дана су ученици присуствовали служби Божијој у црквама, а после ове саопштен им је резултат успеха и подељене награде уколико су биле набављене од општинских управа. Деци су том приликом од стране наставника одржана пригодна предавања, нарочито је овим предавањима обраћена пажња оној деци која ове године свршавају народну школу.

Наставници који желе да користе одмор за време школског распуста, користе исти према распореду и Предходног одобрењу надлежног школског надзорника како је то прописано наређењем Министарства просвете.

Упис деце у први разред за 1942-1943 школску годину извршен је у смислу § 55 и 56 Закона о народним школама на време.

2/ Издржавање народних школа. Ово питање је без промене према извештају поднетом прошлог месеца; оно је још увек у проучавању и њему је посвећена нарочита пажња. Начелство настоји да се ово питање најповољније и најцелисходније реши како настава не би трпела.

За време великог школског одмора наређено је да се изврши кречење и чишћење школских зграда где то до сада није учињено и да се школске зграде доведу у потпуно исправно стање како би школски рад несметано отпочео идуће школске године. Исто тако наређено

је да се свима школама од стране општинских управа исплати сума 10.000 динара на име набавке школског инвентара а нарочито учила и наставних сретстава, јер су ове школе у све погледу претрпеле знатну штету. Већи број општина је ову своту у потпуности платио а то исто учиниће и остале општине у најскоријем времену.

3/ Народно просвећивање. За сада је народно просвећивање због сезоне и пољопривредних радова у застоју. Срески одбори као и отсеци народног просвећивања ипак настоје, уколико је то према месним приликама могућно да овај рад потпуно не престане, већ да се с времена на време о празницима одржавају потребна предавања за народ у духу данашњих прилика и потреба. У главном по свршетку пољопривредних радова а нарочито на јесен, после збирања плодова треба очекивати да ће рад на народном просвећивању узети шире размере. У том правцу биће припремљен план који ће се систематски изводити.

Рад шумарског отсека као и подређених среских шумарских реферада усредсређен је реализовању „Плана о производњи и потрошњи дрвета у Србији за годину 1942“. По плану о производњи и потрошњи дрвета у Србији за годину 1942 одређено је да се посече на подручју овог Округа у недржавним шумама 28490 куб. мет и то:

Среза голубачког	21.600	куб. мет.
“ млавски	4.300	“ “
“ хомољски	530	“ “
“ звишки	2.650	“ “

Сви шумски комплекси одређени за сечу осим у срезу звишком продани су дрварским трговцима који ће их експлоатисати и до одређеног рока т.ј., 30 септембра ов.г., морају радови бити завршени. Техничке предрадње су завршене, сечине су предане купцима и сеча је на могом⁶¹ сечинама већ почела. До сада је у срезу глубачком посечено по плану око 5000 куб. метара. Осим плана у приватним шумама посечено је још око 10000 пр. Метара огревног дрвета.

Просуђујући по самом почетку послова, сеча би се на време завршила али се у пословима појављују потешкоће око исхране радника те ради тога се чешиће послови прекидају. Овај је отсек предузео кораке код надлежне Крајскоманатуре да се за трговце који врше сечу шума обезбеди макар минимална количина кукуруза за исхрану радника и чека се на решење. У уверењу да ће питање исхране бити у најкраће време повољно решено може се тврдити да ће одређени посао на време бити завршен.

Шумске штете се спречавају и у главном се дешавају у најмањем обиму.

Саобраћај на територији округа пожаревачког у месецу јулу т.г., показао је тенденцију потпуног нормализовања. Робни и путнички промет знатно је се увећао како сувоземним и воденим путевима, тако и жељезницама. Саобраћај жељезнички ка свима линијама је потпуно нормалан. Возови полазе на време и стижу без закашњења. Нагли пораст робног промета и путничког саобраћаја принудио је жељезничку управу да на релацији Београд-Пожаревац-Кучево и обратно уведе нове путничке и теретне возове, што је знак економског напретка-удеса није био.

На оправци путева и мостова ради се интензивно. Сва непроходна места на државним и окружним путевима у већини случајева су поправљена, или су у току рада. Ово исто важи и за мостове. Саобраћај на јавним путевима обавља се нормално. У току месеца јула оправљен је у целој својој дужини окр.пут Кучево-Благојев Камен, као и пут Кучево-Кучајна. Сви мостови на свим путевима реконструисани су и прерађени тако да се може обављати тежи саобраћај. Ово је нарочито захтевано са вишег места са обзиром на извоз дрвета за отрев из државне домене на овом подручју. Исто тако у оправци су и прилазна деоница држав. путева бр. 5 Пожаревац-Петровац бр. 55 Пожаревац-Велико Градиште-Голубац кроз Пожаревац где се гради савремени коловоз од ситне коцке. Радови на изградњи окр.пута Пожаревац-Костолац увелико напредују, и уложени су сви напори да се исти окончају у најкраћем року. У току је оправка моста код села Кусића на државном путу Пожаревац-Велико Градиште-Голубац као и оправка самога пута. Врши се набавка речног решетаног шљунка за оправку држав. пута Пожаревац-Петровац поред других ситних радова који нису поменути.

На основу наређења Министарства Грађевина бр. 6498 од 22 јуна т.г., извршена је ревизија путне мреже државних и окружних путева, спроведено прекатегорисавање путева, с обзиром на стварну потребу како саобраћајну тако и економску. Елаборат је послат Министарству Грађевина на предлог, одобрење. При изради овог елабората вођено

61 Између слова „м“ и „о“ руком дописано слово „н“.

је рачуна да се путна мрежа употпуни и отклоне сви недостатци. Према овом предлогу укупна мрежа државних путева на територији округа износи Км. 197 +229, а окружних I и II реда 286 +909 Км. У колико овај предлог не претрпи измене у Министарству Грађевина мрежа путева у округу одговараће у целости економским потребама округа, а што је од веома великог значаја.

При извршењу техничких радова у округу наилази се на велике потешкоће, нарочито у погледу набавке материјала, како и немања довољне радне снаге, те ове чињенице у многоме коче брз и ефикасан рад.

Стање река Дунава, Мораве, Млаве, Могиле и Пека је на нивоу мале воде, те омогућава маниграционе⁶² радове, као и радове на осигурању одбрандбених насипа поред Моваве и Дунава. У Велико Градиштанском риту изводе се радови на исушењу рита, а исто тако спроводи се и регулисање река Млаве и Могиле од Км. 10 до Км. 6.- У току месеца јула тек год., започели су предходни радови и на регулисању потока. Булињак и реке Ресавчине, употребом добровољне народне снаге заинтересованих општина. Овај поток, односно речица наносили су огромну штету околним селима Породину и Жабарима, и то скоро сваке године. Успех ових радова зависи једино од одзива становништва, које је за сада показало доста добре воље.

Оправка и грађење јавних зграда на подручју округа, у главном су сведене на радове на рестаурацији оштећених, као и довршењу раније започетих зграда. Тако су довршене оправке пет разних зграда у Великом Градишту, и омогућене да одговарају њиховој намени. Потешкоће у грађевинарству су огромне услед рационарања грађевинског материјала, и спорог поступка услед добаве истог, а чести су случајеви да оправљене зграде немају прозорска окна и прозори остају необојени услед несташнице стакла и ланеног уља.

У току је и довршавање неколико започетих школских зграда.

У току месеца јула т.г., пријављене су на територији округа пожаревачког све заразне болести: у граду Пожаревацу 3 случаја тетануса, у срезу голубачком 1 случај дифтерије, у срезу млавском 1 дифтерије, у срезу моравском 2 случаја дизентерије и у срезу хомољском 40 случајева дизентерије. Као што се види у срезу хомољском дизентерија се појавила у виду мање епидемије.

Оболења од маларије повећана су, а исто тако био је и већи број оболења од плућне туберкулозе. Венеричне болести нису у порасту.

Од стране среских и општинских лекара предузимају се све потребне мере на спречавању ширења појављених болести. Појачана је контрола животних намирница и радњи у којима се производе, прерађују и продају животне намирнице. Изласци среских лекара на терет у многоме су отежани, а из разлога што нема погодна превозна средства.

Домови народног здравља у Пожаревцу и Петровцу и ако нормално функционишу имају многе тешкоће у обављању службе, што лекари истих домова и остало помоћно особље немају на располагању погодна превозна средства⁶³ за излазак на терен. Раније су сви домови имали своје аутомобиле, те су могли често да излазе на терен и брзо да стигну где је то било потребно.

Окружне болнице у Пожаревцу и Петровцу раде под врло тешким условима. У току месеца јула, прва је болница примила на лечење нових 85 болесника, а друга 54. Ове болнице оскудевају у постелним стварима, болесничком вешу, што је у данашње време скоро немогуће да се набави. Врло је тешко снабдевање животним намирницама и огревним материјалом. Болнице оскудевају у многим лековима и другом санитетском материјалу.

Проституција је забрањена. Једино у Пожаревцу има јавних жењскиња, које су смештене у једном локалу приступачним искључиво немачким војницима. Преглед ових жењскиња врши два пута недељно лекар-специјалиста за венеричне болести Дома народног здравља у Пожаревцу у споразуму са немачким војним лекаром. На другом женскињем-сумњивим да се баве проституцијом врши се сталан санитетско-полициски надзор.

Исхрана становништва, нарочито варошког, веома је отежана и примећују се знаци слабе исхране.

62 Прецртано „мани“ и руком дописано „мели“.

63 Прецртано „не“.

И поред многих здравствених, хигијенских и осталих недостатака здравствено стање народа округа пожаревачког, уопште узев, за сада се може ипак сматрати добрим.

Горњи извештај доставља се Министарству с молбом ради знања и даље надлежности. –

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,

ПЕЧАТ

Милан Калабић

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Бр. 23205
3-VIII-1942 г.
Београд

NdA K20 B F2 D 49

ЗА СЛОБОДУ И ЧАСТ ОТАЏБИНЕ
ОКРУЖНА ЧЕТНИЧКА КОМАНДА

Ч. Бр. _____

_____ 194__ год.

Пожаревац

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 49/2-1.
20 В.

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7513 e1

Председнику Српске Владе
Армијском Ђенералу г. Милану Недићу

Београд

Ступивши на своју нову дужност Округног војводе за округ Пожаревачки, а дошавши у додир као са представницима наших тако и Окупаторских власти и учивши прилике повереног ми Округа, сматрам за сходно да Вас најкраћим путем известим о свему.

На тај корак не руководи ме никаква лична иницијатива него једино и само дубоки најискренији осећаји за добро наше драге Отаџбине, а у чији састав спада и овај округ.

Не желећи да Вам говорим о себи, ипак је потребно да Вам напоменем да сам у прошлим ратовима био четник-борац у одреду прослављеног војводе Вука, а четнички сам војвода из времена кад је вођена велика борба против Арнаутских и других пљачкаша који су угрожавали мир и ред наше толико драге Отаџбине.

Војводског положаја данас примио се руководећи се једино тим да ми је дужност да помогнем поштеним и конструктивним радом свом народу, и да ублажим колико је више могуће тешке бољке земље која и мене породила.

Таквим радом хтео сам, а по директивама владе којој Ви данас стојите на челу, деловати за добро овог краја.

Међутим прилике у овом крају, захваљујући групици несвесних људи више су него страшне и угрожавајуће.

Сматрам да нећу претерати ако кажем да су се црни и густе облаци јада, крви и несреће почели нагомилавати над Пожаревачки округ. Довољан је још један корак па да се сва страха и несрећа сручи на овај крај.

Да се то неби десило обраћам се Вама с молбом да то под сваку цену спречите. Верујем да то само једино Ви можете и хоћете спречити.

Као доказ свега горе изложеног, навађам Вам следеће:

Вама је познато да поред четничких одреда војводе Косте Пећанца и у овом округу постоје самостални четнички одреди.

Због чега они нису хтели ступити под команду војводе Косте Пећанца, ја наслућујем, али чињеница је да ти одреди бар у овом округу нити примају а нити извршавају лично Вама наређења а нити ма кога од наших власти, а да одбијају најбезобзирније данас толико нужну и потребну сарадњу са Окупаторским властима, доказали су безброј пута, а ево већ и неколико пута одако се ја налазим овде.

Поред тога они су се осилили, јер их у таквом њиховом раду нико не спречава а нити их покушава уразумити, тако да врше готово насиље над народом којег би требало да штите.

Пљачке, везразложна батинања, пијанке и шенлуди уобичајена су појава у „царству” самосталних четничких одреда.

Баш данас се десио случај да сам присуствовао саслушању жене једног нашег активног капетана, у овдашњој Немачкој Крајскомандантури из којег се види да су је четници једног таквог одреда пресрели истукли и на најбаналнији начин вређали.

Као најочигледнији одред таквог рада, како сам обавештен од представника и наших и Немачких власти, је одред у манастиру Горњаку чији је командант капетан г. Авејић.

Г. Авејић је већ у пар махова одбио да дође на конференцију код овдашњег команданта Немачке дивизије, тако да је г. командант поступак г. Авејића схватио као непријатељски гест, и шта ће он предузети ја не знам али сам сигуран да дође ли до кажњавања мора више страдати и народ него виновник те несреће.

Из онога што сам чуо а и лично могао закључити од представника Немачких власти, они нису више вољни горе наведено трпити, и сви су изгледи да ће предузети извесне кораке.

Као велики и искрени Србин ја стрепим очекујући Окупаторске мере, јер много рађе би поднео саму смрт него да чујем само лелек и јаук и да гледам гробља, згариша и лешеве који су се некад звали Срби.

Обраћам Вам се не само као Преседнику владе, не само као ђенералу и старешини, него као првом и огробаном Србину и молим Вас: Спасавајте !

А пута и начина још има, јер казаљка још није на дванајестом часу.

Мишљења сам да бисте требали кривце позвати на одговорност, а самосталне четничке одреде превести било у Српску Државну стражу или под команду војводе Косте Пећанца, Вашег опробаног сарадника и прокушаног Србина. Ако то не иде нађите могућности, али спречите несрећу.

У тој Вашој акцији која мора бити брза и одлучна, рачунајте потпуно на мене и мој одред, јер спреман сам све учинити да би спасао народ целог овог краја од страха и несреће.

Очувати данас по сваку цену, деци родитеља, родитељима хранитеља, жени мужа, а Српству Србина а свима нама свету Српску груду, наша је света и највећа дужност.

Верујући да ћете одмах учини потребно, јер сте увек тако радили у име васколиког народа целог овог краја а и у своје лично име унапред Вам је од свег срца и увек поштујући Вас захвалан, одани Вам

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Бр. 19685

4-VII-1942

Београд

Командант-Окружни војвода,
Стојан Брљачки (потпис)

ПЕЧАТ

NdA K20 B F 3 D 38

<p>МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ Краљевина Југославија ОДЕЉЕЊЕ ЗА НАРОДНЕ ШКОЛЕ Примљено: 21. VII. 1942 у Београду III ПОВ. БРОЈ 822 Са ___ прилога ___</p>	<p>МНО ФНРЈ Архив Народно-ослободилачког рата Бр. Рег. <u>38/3-1</u> <u>20 В</u></p>	<p>Drž. komisija za utvr. zloč. okup. i njihovih pomagača Inv. br. 11005</p>
---	--	--

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Настојањем Министарства просвете и његових органа по окрузима и срезовима организовани су окружни и срески одбори за народно просвећивање. Циљ ових одбора није само народно просвећивање у ужем смислу, већ и рад на обавештавању у национално-политичком погледу и пропаганда за побољшање културних и привредних прилика нашега села и српскога народа.

На овом напорном и корисном послу данас раде углавном народни учитељи, а требало би да их у томе помаже целокупна наша интелигенција свих струка. То, међутим, није свуда схваћено како треба. Има још наших интелектуалаца који беже од овога.

Окружни начелник из Зајечара, подноси ми извештај о стању и раду народних школа у овоме округу, дотакао се и општих прилика под којима живи и народ тога краја. Он истиче напоран просветитељски рад народних учитеља, али у исто време и бригу што су скоро сами на томе послу. Између осталог он наводи и то да су судије у Неготину одбиле да држе предавања у народу и да сарађују са Српским одбором за народно просвећивање у Неготину. Тим поводом сам упутио претставку г. Министру правде и замолио га да по овом случају поведе извиђај и нареди судијама да активно учествују у раду на обавештавању и просвећивању народа. Судије су у непосредном додиру с народом, у могућности су да запазе многе његове заблуде и мане, па не смеју ни они изостати на овом народном послу.

Учитељи су самим својим позивом предодређени да раде на народном просвећивању. Они то и чине, али не смеју, као досада, остати усамљени; они то и не могу, ако се желе трајни и корисни резултати таквога рада, нарочито не у данашњим приликама. Видели смо за време ових тешких ратних месеци, како нам се свети немарност, што смо народ последњих година препустили партијским кортешима и шићарцијама, а омладину разорној пропаганди.

Зато ми је част, Господине Претседниче, замолити Вас, да позовете нашу интелигенцију, нарочито државно и самоуправно чиновништво свих струка, да својски и без оклевања помогну рад окружних и средских одбора на свестраном обавештавању и просвећивању народа и да у то уложе све своје стручне способности, љубав и вољу. Време је да наша народна интелигенција искупи свој досадашњи грех и у овим судбоносним данима пожртвованим радом врати народу један велики дуг.

Изволите, Господине Претседниче, и овом приликом примити уверење о моме особитом потовању.

Министар просвете,
Велибор Јонић

Армијском ђенералу
Господину
Милану Недићу,
Претседнику Министарског савета
Београд.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ
ПОСЛОВА
Одељење за државну заштиту
I бр. 22581
25 јула 1942 год.
Београд

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 38/3-2.
20 В.

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 11005 e2

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

У духу интенција Српске владе, настојањем Министарства просвете и његових органа, по окрузима и срезовима организовани су окружни и средски одбори за народно просвећивање. Циљ ових одбора није само народно просвећивање у ужем смислу, већ и рад на обавештавању у национално-политичком погледу и пропаганда за побољшање културних и привредних прилика нашега града, села и српскога народа.

Из добивених извештаја види се, да на овом напорном о корисном послу данас раде у главном професори и народни учитељи, а требало би да их у томе помаже целокупна наша интелигенција свих струка. То, међутим, није свуда схваћено како треба и има још наших интелектуалаца који беже од тога.

Просветни радници а у првом реду народни учитељи предодређени су својим позивом да раде на народном просвећивању и они су схватили ову своју узвишену дужност и већ раде, али не смеју као до сада остати усамљени, ако се желе крајњи и корисни резултати таквога рада.

Видели смо за време ових тешких ратних месеца, како нам се свети немарност, што смо народ последњих година препустили партијским кортешима и шићарцијама, а омладину разорној пропаганди, па стога Вас молим, Господине Министре, да изволите издати свима својим чиновницима и службеницима, на терену, најстрожије наређење, да ме својски и

Оне државне и самоуправне службенике, који се и мимо овога, не буду хтели одазвати овој својој дужности, подвргните строгој одговорности, а у тежем и поновљеном случају такве службенике отпуштати и уклањати из државне службе.

О учињеном, изволите ме известити, као и на какав је одзив код чиновништва наишло Ваше наређење и како се исто одазива овој својој дужности.

И овом приликом изволите Господине Министре примити изразе мога поштовања.

ПРЕТСЕДНИК МИНИСТАРСКОГ
САВЕТА

Армијски ђенерал,
НЕДИЋ с.р.

НА ЛИЧНОСТ

ОКРУЖНОМ НАЧЕЛНИКУ – СВИМА

Доставља Вам се предње писмо Господина Претседника Министарског савета, које је упутио Г.Г. Министрима ради знања, с тим, да по истом у свему поступите и да настанете, да сви чиновници и службеници на терену сарађују и раде у окружном и средним одборима на свестраном обавештавању и просвећивању народа у округу. Противу неактивних службеника и оних који се не одазову, овој дужности предузмите потребне законске мере у споразуму са ресорним Министрима, а у тежем и поновљеним случајевима предложите их за уклањање из службе.

По наредби
Министра унутрашњих послова
НАЧЕЛНИК,
Александар Јоксић

ДРЖАВНИ РУДНИК СЕЊСКИ РУДНИК

Сењски рудник, 12.VIII.1942 год.

Број 6113/42

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>38/3-4.</u> <u>20 В</u>
--

МИНИСТАРСТВУ НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ
Одељење за рударство

БЕОГРАД

На темељу дописа п.н. I бр. 32631/42 од 30.VII.1942 г. потписатом руднику част је известити да је како у Сењском руднику тако и у Равној Реци држато неколико састанака на којима се говорило о теми на просвећивању и обавештавању у националном политичком погледу и побољшању културних и привредних прилика Српског народа.

Ова предавања одржата су од стране наставника професора из Ђуприје а уз сарадњу овд. учитеља и намештеника овог рудника у колико нису били службом спречени.

На свима овим одржаним састанцима узело је видног учешћа овд. радништво и омладина, као и мештани Сењског Рудника и Равне Реке, који су ова предавања до краја и са највећом пажњом саслушали.

Уједно се п.н. извештава да ће овај рудник уз сарадњу професора и учитеља настати да и у будуће одржава овакве и сличне састанке, на којима ће се вршити пропаганда на просвећивању нашег народа.

О чему се п.н. ради знања извештава.

/ М.П. /

Директор рудника:
И. Брусин, с.р.

МИНИСТАРСТВО НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ

Одељење за рударство

IV Бр. 35698/42

20/ VIII-1942 г.

Београд.

ОПШТЕМ ОДЕЉЕЊУ
административно правни одсек
Министарства народне привреде

У вези овд. извештаја IV Бр. 34783/42 од 13.VIII.1942 год. част је овом Одељењу доставити предњи акт Државног рудника у Сењском руднику с молбом на поступак.

ПЕЧАТ

Начелник
Одељења за рударство,
М. Гојковић (потпис)

IV Бр. 35698/42

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
-Одељењу за државну заштиту-

У вези акта тога Одељења I Бр. 22581 од 27 јула 1942 године доставља се предње с молбом на знање.

12 априла 1943 г.
Београд

Опште одељење
За НАЧЕЛНИКА,
_____
НЕЧИТАК ПОТПИС

NdA K21 F1 D79

<p>МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>79/1-1</u> _____ 21</p>
--

СТРОГО ПОВЕРЉИВО

Извештај о стању румунске пропаганде у срезу голубачком, Округу пожаревачком и Тимочкој крајини.

РУМУНСКА ПРОПАГАНДА И ЊЕНЕ ПРЕТЕНЗИЈЕ
НА НАШОЈ ТЕРИТОРИЈИ

Зашто је постављено питање румунске мањине?

Румунске претензије на „румунску мањину“ у нашој земљи пружају се на целу Тимочку област и један део пожаревачког округа све до Свлајнца. Јачање и слабење ове пропаганде ишло је упоредо са нашом српском политичком и националном ситуацијом. Уколико је било више изгледа да ће се Србија распасти услед револуционарне партизанске акције ланске године, утолико је румунска пропаганда више била снажнија и упорнија. Због тога стварање румунског мањинског питања код нас више је вештачког и политичког карактера него реалног. Оно је покренуто јер је то захтевала тренутна потребна румунске спољне политике, узимајући у обзир нашу евентуалну пропаст.

Званични румунски претставници ове акције у то доба, сматрали су да је боље да наши крајеви у којима живи један део романизованих Срба, које они у Букурешту xxxxxxxx сматрају Румунима припадну Румунији у случају деобе и распада Србије. То је било интимно гледиште румунских званичних кругова за време xxxx партизанске акције. Али, уколико су се прилике у Србији нагло сређивале благодарећи политици Претседника владе генерала

Недића, и уколико се Србија све више појачавала, организовала и јачала, утолико је та румунска пропаганда малаксавала, губила дах, док није дошла у данашњи положај њене најслабије акције без вере у остварење постављеног циља. Румунска пропаганда развијала се у том правцу и напредовала је тим путем. Њено јачање дакле зависило је од развоја наше српске слабости, а њено слабљење и малаксавање од нашег јачања и националног оздрављења.

Акција те пропаганде спровођења је и везивана је само за једну евентуалност. А то је за случај тоталне пропасти и деобе Србије између Мађара, Хрвата, Арнаута, и Бугара и Румуна. Овај план за најгори наш српски случај, не скривају чак и неки наши виђени грађани који би се пре определили за Румуне него за Бугаре или Мађаре, ако би дошло до неке непредвиђене катастрофе у Србији.

Званични експонент политике румунске мањине.

Диригент ове политике и пропагандне акције за стварање „румунске мањине“ у нашој земљи јесте Михаило Антонеско, румунски министар спољних послова. Он је убедио маршала Антонеска да је питање „румунске мањине“ у Србији у овим последњим догађајима ланске године потпуно сазрело и да ће румунски покрет у целој Тимочкој крајини узети толиког маха да ће ово питање xxxxxxxxxx бити решено једним апелом „наших Румуна“ на румунску владу, да изврши присаједињење ових крајева Румунији. Румунски министар спољних послова базирао је румунске државне разлоге и политичке рачуне на нашој националној несрећи. Ако дође до деобе Србије, помишљало се у Букурешту, онда зашто Румунија не би сабрала „своје Румуне“ са наше територије, пошто она ни у ком случају као савезница Немачке не би дозволила да област на коју они претендују припадне Бугарима или Мађарима.

У тежњи да овај циљ што пре оствари румунски министар спољних послова нашао је и погодне људе за спровођење ове његове политике на нашој територији. Акција ових људи требало је да буде квасац за стварање политичког расположења код „наших Румуна“ да траже присаједињење Румунији.

Организатор румунске пропаганде у Тимочкој крајини

Главни спроводилац и организатор ове пропагандне акције на нашој територији није учитељ како се то мисли већ свештеник. Он је наш познати српски ренегат некада Сувеић, а сада Сувејка, бивши свештеник у селу Горњани/Срез поречки/ и у селу Грабовици/Срез кључки/. То је последње место његовог службовања у Србији. Одмах после рата он је побегао у Румунију, и као најпигоднија личност за ту сврху ставио се на располагање румунским утицајним круговима, задобио је њихово поверење и отпочео своју акцију.

Доласком наших заробљених војника из Бугарске у Румунију, међу којима је било много војника из крајева који интересују Румуне, указала се ванредна прилика попу Сувејки да развије и покаже своје пропагандне способности, да оправда неопходност његове личности у Букурешту као и новац којим је плаћен од румунске државе.

На интервенцију румунских државних власти код немачких војних власти, пуштени су из заробљеништва својим кућама сви они наши војници из Округа пожаревачког и Тимочке крајине који су се изјаснили и потписали да су Румуни. Они су веома лепо дочекани били у Букурешту, и за то кратко време донекле прерађивани да су прави Румуни и да то треба и даље да буду док не дође час ослобођења и присаједињења мајци Румунији. Сваки је од њих добио изванредан пропагандни материјал у виду летака и брошура, али који није много користио намењеном циљу, пошто ти наши војници не знају да говоре правим румунским језиком а да читају још мање. Зато су се иницијатори ове акције нашли у чуду. Они су приморани да у пропагандном листу „НАДЕЖДЕА“ који још увек шаљу тим нашим војницима које су они ослободили, на једној страни посвећеној „румунским Тимочанима“ пишу румунске речи служећи се српским словима, како би они којима је ово намењено бар донекле могли да разумеју садржај и смисао ове акције. Из приложених бројева листа „НАДЕЖДЕА“ од 31 маја и од 21 јула о.г., може се констатовати на коликом пропагандно ниском ступњу изгледа та пропаганда. Она, уосталом, не може друкче ни да изгледа, јер је намењена једном полукултурном становништву које не зна добро ни српски ни румунски језик, и код кога треба тек да се пробуди патриотско румунско осећање и нада на присаједињење Румунији. Зато се лист и зове „НАДЕЖДЕА“.

Требало је прво научити ово полурумунско становништво да говори, чита и пише румунски па тек онда да румунски мисли и осећа.

Немачка није за ширење ове пропаганде на нашој територији

Позивајући такво стање ствари „Румуна” на нашој територији, негдашњи поп Сувејић а садашњи румунски агент Сувејка постарао се био да у те наше крајеве убаца велику количину румунски буквара. То је био почетак једна доста добро организоване масовне пропаганде, која носи много озбиљнији карактер на терену него што се мисли. Ова пропаганда би направила пачарис и лом у нашој земљи само да је настављена несметано тим темпом, и само да није била заустављена на време. Поп Сувејка слао је „нашим Румунима” не само летке и листове и букваре већ со и гас такођер. Између Турнсеверина и Кладова превожено је соли и гаса у великим количинама и бесплатно дељено нашем становништву. Из најудаљенијих наших крајева долазили су људи за со и гас. Наравно да је то трајало само за време партизанске анархије у нашој земљи, и чим је организована погранична стража све је то престало.

На ову масовну пропаганду, нарочито помоћу румунских буквара ланске године изгледа да Немци нису повољно гледали. Према строго поверљивом саопштењу које ми је дао г. Јанко Јанковић, начелник Среза голубачког и који је лањске године био срески начелник у Жагубици у Хомољском срезу, њему је било писмено наређено од стране немачке Крајскоманде из Крушевца, да све румунске букваре у Срезу хомољском покупи и да спали. Пуна кола таквих буквара г. Јанковић је према том наређењу спалио.

За оријентацију наше спољне политике ово је ванредно значајно. Овај немачки пријатељски акт према нама показује њихово расположење према Влади народног спаса генерала Недића, а у исто време и путоказ да још енергичније и систематскије наставимо политику приближавања Немачкој.

Поп Сувејка у немилости

Благодарећи брзом сређивању прилика у Србији, а донекле и немачком расположењу да се та румунска пропаганда не настави, акција попа Сувејке није дала оне резултате које је очекивао Михајло Антонеско, румунски министар спољних послова. Према строго поверљивим информацијама које сам добио из Турн-Северина преко Кладова, он се обрукао у очима маршала Антонеска. Наши бивши војници које су ослободили Румуни, чим су прешли Дунав и ступили на српску земљу побацали су румунске тробојке које су имали око руку. А од организованог тајног конгреса на коме је требало да претставници тимочких општинских одбора траже присаједињење Румунији такођер ништа није било. Цела ова акција румунског министра спољних послова и попа Сувејке изгледала је маршала Антонеску прилично неозбиљна, пошто је била заснована искључиво на несигурним претпоставкама.

Румунски министар спољних послова дискредитовао се у очима маршала Антонеска још и због тога што је маршала заузео био један пријатељски став према влади генерала Недића, колико је мени познато. Због ове неуспеле акције маршал Антонеску налази се у једном женантном положају према нама с обзиром на извесна пријатељска обраћања⁶⁴ генералу Недићу. Јер ххх ни у ком случају не би требало губити из вида да ће сређена и ојачана Србија одиграти одлучну улогу на дипломатским теразијама румунске спољне политике у односу румунских снага с једне стране и мађарско-бугарских снага с друге стране.

Због свега овога румунски маршала Антонеску је љут што је пристао да га натоциљају у овој акцији на нашој територији, његов министар спољних послова и србијански поп Сувејић сада Сувејка. Из ових разлога поп Сувејка налази се у немилости. Али он ипак није ликвидиран. Њега Румуни и даље држе, за сваки случај, као што су то чинили Италијани са Павелићем.

И поред ових чињеница ова румунска пропаганда није сасвим угушена. Она хх још увек тиња, и лако може да се разбикти једнога дана у случају неке наше националне несреће. Мишљења сам да би на њу требало не само строго мотрити већ и предузети мере да се она апсолутно тотално уништи, и да се то питање румунске мањине једном за свагда ликвидира са наше територије. А ово се може постићи само мерама које ћу предложити тек после једне дуже и подробније студије на терену целе Тимочке крајине и Пожаревачког округа.

Референт за Државну пропаганду
Живојин _____

64 Следећа реч не види јер је папир пресавијен у том делу.

На Пов. I Број: 96/41 год.

ИЗВЕШТАЈ

- 1./ о оштој ситуацији у округу;
- 2./ о расположењу народа и његовим стремљењима;
- 3./ о предузетим мерама и постигнутим резултатима на општем добру заједно са дањим намерама и предлозима. -

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Пов. Број: 713/42
 31 Августа 1942 год.
 Пожаревац

ПРЕДМЕТ: Извештај о општој ситуацији у Округу пожаревачком у месецу августу 1942 године.

На Пов. I Бр. 96/1942 г.

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
 Одељењу за државну заштиту

Београд

Према добивеном наређењу Пов. I бр. 96 од 26 Јануара 1942 године, ранијих наређења као и упутстава добивених од Господина Министра, част ми је поднети петнаестодневни извештај о општој ситуацији у Округу пожаревачком у месецу Августу 1942 године.

Организација округа спроведена је потпуно у духу одредаба Уредбе о административној подели земље и грађанства и постављали најугледније, вредне, енергичне и у свом погледу исправне домаћине. Због овога се може очекивати да ће рад у општинама бити још експедитивнији него до сада. У појединим општинама резултати се већ јасно виде.

Исто тако на подручју овог округа правилно функционишу Среска начелства, Претстојништво градске полиције у Пожаревцу као и општине, изузимајући само неке општине чије су архиве уништене за време партизанске акције. Сада се и код ових општина осећа извесно побољшање.

Срески начелници по потреби а у сагласности самном вршили су смене како појединих претседника и чланова општинских управа тако и целокупних одбора. О свим овим променама увек је извештавано и одељење за самоуправу Министарства унутрашњих послова. Према моме упутству датом у духу стремљења Српске владе, Срески начелници су приликом смењивања односно постављења општинских часника имали увек у виду опште интересе земље и грађанства и постављали најугледније, вредне, енергичне и у свом погледу исправне домаћине. Због овога се може очекивати да ће рад у општинама бити још експедитивнији него до сада. У појединим општинама резултати се већ јасно виде.

Претстојништво градске полиције у Пожаревцу добило је од Градског Поглаварства потребне просторије и ради нормално и ако се бори са извесним тешкоћама, јер још нема потребни број агената и униформисаних стражара. Тешкоћа постоји у погледу наоружања агената и стражара, јер ови још нису добили потребно оружје. Окружно начелство је са своје стране предузело потребне кораке да се број агената и стражара попуни, а у изгледу је да ће им бити додељено и потребно оружје, па се можемо надати да ће Претстојништво ускоро своје пословање моћи вршити беспрекорно.

Окружни начелник у току месеца августа обишао је све Срезове и многе општине, којом је приликом Среским начелницима и претседницима општина давао потребне инструкције за даљи успешан рад, о грађанству поуке о њиховом држању у овим тешким приликама. Ове обиласка обављао је Окружни начелник делимично у друштву немачких војних лица.

Срески начелници обилазили су све општине својих срезова и по упутству које сам им дао, предузимали све да се партизанска акција онемогући и уништи. У овом правцу издавао сам наређења у Упутства и Српској Државној стражи ради предузимања заједничке акције.

Партизански напади у месецу августу били су врло ретки, а по јачини много слабији него ранијих месеци. Код сваке појаве или напада партизана, власти су одмах предузеле оштре мере за њихово уништавање. Ове мере дале су добре резултате и има изгледа да ће свака партизанска акција бити онемогућена. У овом правцу власти ће и надаље да делају.

По наш народ погубна пропаганда, путем радио емисија из иностранства, а нарочито из Москве и Лондона са успехом се сузбија тако да данас скоро нико не слуша те радио станице нити им верује.

На потпуно разумевање и одобравање народа наишле су све мере које Српске власти предузимају у циљу спречавања партизанске акције и комунистичке пропаганде. Успех ове акције Српских власти олакшан је стога, што сам народ увиђа да је комунизам штетан и убитачан, како за народну целину, тако и за појединца.

Држање грађанства спрема окупаторских немачких власти је достојанствено и лојално. Наређења окупаторских немачких војних власти извршују се тако, да није био ни један случај поремећаја лојалног односа између пом. власти и народа. Овде треба напоменути да се примећују тешкоће код народа због давања кулука / радне снаге и запрете /. Ова тешкоћа је резултат помањкања радне снаге, која није довољна ни за пољске радове који су у јеку. Ово је разумљиво, када се има у виду да се велики број за рад најспособнијих људи налази у заробљеништву и да је стока, способна за рад у бројном опадању. Потешкоће се осећају због тога што се пољопривредни радници шаљу у руднике угља, на који начин се умањује број радне снаге у пољопривреди и домазлуку. Иако ово народу тешко пада, ипак није било случајева ни потребе за озбиљнију интервенцију власти, него се ова интервенција сводила само на позивање радника на рад у рудницима, где је појачана контрола над њима.

При овом Окружном начелству још није постављен референт за пропаганду. За сада се пропаганда врши путем одабраних угледних грађана, које су у ову сврху ангажовали Срески начелници. И овај начин ширења пропаганде у народу се показао као добар. Пропагандни материјал, који Окружно начелство прима, одмах се путем Среских начелника и Претстојништва Градске полиције разашиле и растура у народу. До сада је овај материјал увек постигао добар успех. На народ има благотворно дејство сваки говор који на радиу одржи Претседник Српске владе.

У погледу јавне безбедности у току месеца августа на подручју округа, догодила су се ова тежа кривична дела:

1.- У Срезу рамском – Вел. Градиште

Дана 13 августа око 22 часа, пет непознатих наоружаних лица упало је у село Печаницу и извршило разбојништво код Павловића Чедомира, Перића Живана и Илића Стојана, земљорадника из Печанице. Именованим разбојници одузели су веће суме новца и злата у дукатима. Истрага је одмах поведена од стране органа срп. државне страже, али до данас нема још позитивних резултата.

2.- У Срезу голубачком – Голубац

На дан 21 августа у 2 и 30 часова око 50 непознатих добро наоружаних лица обучени у старом цивилном и сељачком одећу са шеширима и шубарама на глави, како се носи у околини млаве, напали су гранично одељење у селу Винцима и том приликом однели 10 пушака и 290 метака као и осталих ствари у вредности 18.900.- дин. а у готову 12.750.- динара. Напад је трајао од 4 часа истог дана и одбијен је. Мртвих и рањених нема ни на једној страни.

Доцнијим саслушањем кмета из Браничева, Стевића Светомира и других, који су били од тих лица заробљени, установљено је да је било свега 14 нападача, који су били наоружани са 12 пушака и 2 пушко-митраљеза и да су из околине Млаве.

3.- У Срезу моравском – Жабари

а) На дан 1.VIII. т.г. Радовановић Живан из Ракинца, покушао је да изврши силовање над Маринковић Милицом из истог места. Противу Радовановића поднета је пријава Среском суду.

б) На дан 2.VIII. т.г. покушала је да изврши самоубиство Илић Ана жена Саве из Кочегина, посекавши се бријачем преко грла. Узрок овоме је неизлечива болест. По указаној првој помоћи именована је упућена у Окружну болницу у Пожаревцу.

в) Ноћу између 27 и 28 јула т.г. запаљена су два пласта сена Јанковић Божи из Тићевца. Именовани је посумњао да му је ову паљевину извршио Јеремић Драгољуб из истог места али се вођеном истрагом то није могло потврдити.

г) На дан 6.VIII. т.г. девојка Рајичић Станија из Д. Ливадице родила је живо мушко дете. Одмах по порођају њена мајка Живка узела је дете и бацила у реку Мораву. Противу именованих је поднета кривична пријава.

д) На дан 6.VIII. т.г. непозната лица одвела су из куће Радојевић Миону и кћер јој Добрилу из Брзохода у непознатом правцу.

Другог дана именоване су се вратиле својој кући. Вођеном истрагом устављено је да је овде по среди освета љубавника којих су Миона и Добрила имале по неколико, те су један другом хтели да се освете.

ђ) На дан 12.VIII.т.г. Урошевић Драгољуб из Четережа, тешко је повредио ножем и коцем Радивојевић Костадина из Четережа. Противу Урошевића поднета је кривична пријава.

е) Ноћу између 13 и 14 августа т.г. избио је пожар у споредној одаји Миловановић Живана у Ракињу. Пожар је избио непажњом укућана и том приликом изгорело је разних ствари у вредности око 190.000.- динара.

ж) На дан 14.VIII. т.г. у свађи око дуга потукли су се Буричић Душан и Ракић Ђорђе са сином Владимиром и женом Милевом из Томиславаца. Том приликом је Милева задобила тешке телесне повреде због којих је пренета у Окружну болницу у Пожаревац, док су остали задобили само лакше повреде. Противу именованих поднета је кривична пријава.

з) На дан 16.VIII. т.г. убијен је Стојадиновић Богомир, претседник општине у Д. Ливадици. Вођеном истрагом није се могло установити ко је извршио ово убиство. Истрага се и даље води.

и) Ноћу између 19 и 20 о.м. као и 20 и 21 о.м. у атару општине породинске примећен је Јеремић Јован комуниста из Породина са још два непозната наоружана лица. Упућене потере нису могле пронаћи наведена лица.

4.- У Срезу хомољском – Жагубица

а) Стање јавне безбедности на територији овога Среза је задовољавајуће.

Ноћу између 11 и 12 јула т.г. извршена је крађа разних ствари на штету Николе Вељковић, из Жагубице, у вредности око 11.300.- динара. Ову крађу је извршио Шаји Томаш, родом из Панчева, који је живео у Жагубици, као слуга оштећеног. Крадљивац се налази у бегству и за истим је расписана потрага.

б) На дан 27 јула т.г. око 10 часова комунисти су из заседе убили четника самосталног четничког одреда „Хомољског” Љубомира Маринковића, који се налазио у патроли ради чишћења терена од комуниста у циљу заштите људства немачке народности организације Тот, која већ ради на терену овога среза на оправци путева, трасирања и т.д. За овим комунистима упућена је благовремено свестрана потера, али ово није дало резултата, јер су комунисти користили ноћ и терен овога Среза, те су се пребацили у срезу бољевачки, одакле су овамо и дошли.

в) Ноћу између 8 и 9 августа т.г. одељење четника Самосталног четничког одреда „Хомољског” налазећи се на терену Сиге-Крупјаја ради обезбеђења инжењера немачке организације Тот, одговорило је ватром на Мишковић Владимира и Миладиновић Драгомира из Крупјаје који су прво напали на патролу, у намери да после убију и опљачкају овог инжењера, те у овом пушкарању су бандити Мишковић Владимир и Миладиновић Драгомир, обојица из Крупјаје и погинули.

г) На дан 11 августа т.г. у међувремену од 6-10 часова, извршио је самоубиство вешањем Радосав Босијоковић, родом из Вуковца, живећи у Жагубици, као дугогодишњи слуга код Димитрија Јовкића, на чијем се салашу и обесио.

5.- У Срезу звишком – Кучево

а) На дан 31 јула о.г. једна група од око 40 наоружаних људи у обичном поцепаном оделу прошла је шумама од Црнога Врха преко општине Раденка у правцу Добре, срез голубачки, а успут се распитивала за засеок Безаву. По свему судећи ово су били припадници партизанске групе Жике Поповића, бив. учитеља у Раброву.

б) На дан 12 о.м. Војвода звишки известио је да је на дан 10 о.м. један део његовог одреда претресајући терен државне шуме зв. „Бабило Машило” наишао на једну групу партизана која је држала заседу. Партизани су изненада отворили ватру из пушака и једног пушкоритраљеза на четнике, а затим су се повукли дубље у шуму, разбежали и посакривали. У тој крађој борби погинуо је четник Павловић Ђорђе из села Волује а нестали су Јовановић Станојло и неки Микуљ обојица из Волује. Према извештају Горског штаба војводе звишког ова два нестала четника вратила су се у своју команду 17 о.м. пошто нису била пала у руке непријатељу. Од партизана нико није прогинуо, а претпоставља се да је неко рањен, пошто је нађена локва крви на месту где су они држали заседу.

6. У Срезу млавском – Петровац

а) Ноћу између 5 и 6 августа т.г. 8 наоружаних комуниста покварили су жељезничку пругу у селу Дубочки, општ. Дубочка, среза млавског и због тога путнички воз Петровац-Пожаревац закаснио је за 50 минута, док се пруга није поправила. Тачно се није могло утврдити која је група партизана ово извршила, али се верује да је то учинила група у којој се налазе: Сима Симић, студент медицине из села Ракинца, среза моравског, Драгош Н. из Свилајнца чувени робијаш и без једне ноге и неки Марковић, студент из Пожаревца.

б) У ноћи између 13 и 14 августа т.г. убијен је претседник општине рановачке Милан Здравковић, и опљачкан. Однето му је око 100.000.- динара. Ово дело убиства извршили су комунисти: Јован Шербановић, студент медицине из Лазнице, среза хомољског, Александар Јовановић зв. „Саша“ тишлер из Куманова и још двојица непознатих партизана.

в) У ноћи између 21 и 22 августа т.г. једна група комуниста – партизана на челу са Јованом Шербановићем, студентом медицине из села Лазнице, напала је на рудник „Млава“ у селу Стамници, среза млавском и том приликом однели су 5.500 комада каписла, 12,5 кгр. експлозива, 600 м.штапина, једну писаћу машину и дувана у вредности 5.000.- динара – укупна штета око 30.000.- динара.

г) 8 августа т.г. потерно одељење Самосталног хомољског одреда у Горњаку, на месту зв. „Висока“ у атару општине Дубочке, сукобило се са групом наоружаних бандита-комуниста и са овом водило борбу. У борби је рањен и ухаћен Бранислав Пауновић, професор родом из Рашанца среза млавског. Покушао је да побегне па је од стране четника убијен.

7. – У Срезу пожаревачком – Пожаревац

а) Дана 8 августа т.г. проваљен је задружни дућан у селу Кленовнику у коме је било смештено жито за „Дирис“ и из истог је однешено око 72 кгр. пшенице. Ову провалу извршила је Даринка жена Драгутина Банића и Ружица жена Добривоја Костића обе из Кленовника, код којих пронађена крађена пшеница, а које су по признању дела спроведене државном тужиоштву на даљи законски поступак.

б) Дана 11 августа т.г. око 19 часова два непозната лица упала су у воденицу Адамовић Драгутина и Милошевић Драгутина из Драговца и пошто су ову двојицу онеспособили ударцем кундака однели су из воденице 60 цака пшенице и 6 цака кукуруза, својина грађана који су ово донели у воденицу ради мељаве.

Ову покрађену количину жита и кукуруза крађивци су натоварили на чамац и отишли у непознатом правцу преко Мораве.

По овом делу органи жандармеријске станице извршили су потребне извиде и увиђај на лицу места, али до данас крађивцима се није могло ући у траг, већ се и даље за истима трага.

в) Дана 15 о.м. око 22 и 23 часова дошла су у кафану Николић Славка, кафеције из Слаковца, непозната наоружана и униформисана у војничком оделу лица, извршили претрес кафанских просторија, затим отишли његовој кући где су такође извршили претрес у циљу тражења војно-државне спреме и том приликом одузели су му једно коњичко седло са два ћебета, кога је он имао као обвезник коњаник и то однели у непознатом правцу.

Напитање Николића „шта су и ко су“, они су на једном парчету папира написали: једно седло и два ћебета, са потписом Марковић Марко, наредник. По овом случају наређено је жандармеријским станицама да одмах предузму потребне извиде и трагање за непознатим лицима.

У току овог месеца настављена је акција око збрињавања избеглица, који су сметени на подручју овог Округа.

У самом граду Пожаревцу основан је избеглички дечији дом, где је примљено 60 мушке и женске деце, а коју децу издржавају мештани града Пожаревца.

У току овог месеца Комесаријат за избеглице упутио је 517 избеглица, који су сви смештени и збринути у Срезу рамском.

У циљу да се избеглице осигурају са храном издао сам наређење да се прикупи један посто пшенице за њихову исхрану. Ова пшеница даваће се у првом реду немоћнима и породицама које су оптерећене са великим бројем чланова. Сада се прикупљају подаци од Среских одбора за збрињавање избеглица у погледу решавања избегличких проблема као што су: исхрана, одевање, запослење и т.д. и чим се ови податци прикупе ставиће се потребан предлог Комесаријату за решење појављених проблема.

У току месеца августа наплаћено је на име окружних прихода по разним гранама буџета динара 1,209.306.-, а извршено је расхода у износу од Динара 1,104.936.-

Са наплатом прихода у протеклом месецу ноје постигнут већи резултат, пошто је ово годишње доба у којем се наплаћују само заостатци, док прва рата земљарине почиње тек са 15 августом, а баш од земљарине добијамо највиши део нашега прихода.

Са досадашњим укупним резултатом у прикупљању окружних прихода можемо бити потпуно задовољни и ако наплата буде ишла даље овако, оствариће се наш буџет у потпуности. Ово можемо са правом очекивати, јер је земљорадник сада у могућности да лако одговори својој пореској обавези, пошто је цена његовим производима неколико пута већа од предратне, док је земљарина само удвостручена.

Према извештајима пореских управа, потребно је благовремено издати наређења командантима Српске државне страже да им стављају на расположење потребан број оружаних органа при наплати, па ће резултат бити потпуно задовољавајући.

Само унутрашње пословање ишло је својим нормалним током. Све прописане књиге су уведене и воде се по постојећим законским прописима.

Издато је неколико расписа подређеним властима, који се у главном односе на наплату дажбина, достављање наплаћених износа са обрачуном на полеђини уплатнице и на састављање буџета код општинских управа, како за протекле, тако и за текућу и наредну буџетску годину, за коју је упутством Министарства финансија већ објављено.

На појединим партијама окружног буџета показале су се предвиђени износи недовољни, а нарочито по техничкој грани, па су тражена вирманисања са осталих, на којима ће бити уштеде.

Извршио сам преглед рачунског пословања у Окружној болници у Петровцу и нашао потпуно задовољавајуће стање.

Једино окружно привредно предузеће—Окружна жељезница—и ако по буџету пасивна, имаће вишак прихода толико, да ће се губитак по буџету изравнати и бити већи износ прихода, пошто је теретни саобраћај увелико појачан услед преноса материјала и осталих потреба организацији „ТОТ“ за изградњу пруге од Петровца према Жагубици и даље.

Почетком наредног месеца приступиће се изради завршног рачуна за буџетски период фебруар—април, а одмах после тога почиње рад на саставу буџета за 1943 годину, зашто је Министарство финансија већ издало упутства.

Са финансијским пословима као у протеклом месецу, тако и са укупним досадашњим, можемо бити потпуно задовољни, јер смо у сваком погледу у потпуности успели.

Временске прилике у току месеца августа нису биле нарочито повољне. И у овом месецу суша је углавном владала изузев 18 августа, када је падала киша на територији целог округа, али са просечном висином воденог талоба од око 20 милиметара, што је било недовољно, имајући у виду да је пре тога владала дуготрајна суша. Елементарних непогода осим суше није било. У току месеца довршен је вршај стрмих жита, вршено је окопавање и плевљење шећерне репе. У планинским деловима округа сређивање сена. Осим тога вршено је и заоравање стрништа, у колико је то суша дозвољавала. Вршено је и изношење стајског ђубрета.

Кукуруз је већином слаб, неразвијен са ретким клиповима или без њих услед суше. Очекује се слаб принос. Исти је случај и са сунцокретом и сојом као и шећерном репом. Поврће је исто тако слабо из истих разлога.

Болести и штеточина на биљу није било у већој мери.

Просечан принос пшенице према процени у току вршаја био је око 480 килограма по једном хектару.

За потребе „Дириса“ разрезано је на овај округ 800 вагона пшенице од чега је разрезано на срезове и испоручено до сада и то:

Пожаревац разрезано ...	300	вагона	испоручено	до	25.VIII.	—543201	кгг.
В. Градиште	300	“	“	.....		509404	“
Петровац	120	“	“	.....		402248	«
Голубац	40	“	“	.....		55989	«
Жабари	40	“	“	.....		134439	«
УКУПНО	800	вагона	“			1645281	кгг.

Испорука овса, јечма и ражи нје још отпочела пошто је разрез извршен ових дана од стране Житарске централе. Разрез је учињен као што следује:

	овса:	јечма:	ражи:
В. Градиште	15 тона	3.50 тона	40 тона
Голубац	15 “	4 “	30 “
Жабари	5 “	4.50 “	2 «
Жагубица	17 “	21.50 “	10 «
Кучево	30 “	7.50 “	10 «
Петровац	60 “	23 “	65 «
Пожаревац	8 “	6 “	3 «
СВЕГА:	150 тона	70 тона	160 тона.

Стање воћака у округу је следеће:

У Срезовима звишком, млавском, хомољском и голубачком доста је добар род јабука и крушака, остало воће је слабо родило осим у срезовима хомољском и моравском, где је шљива доста добро родила.

Виногради који су прискани обећавају добар принос док су непрскани слаби.

Стога се налази у релативно слабој кондицији услед слабе исхране. Због недовољне резервне хране за зиму постоји тенденција продавања стоке за клање. Од болести код стоке влада свињска куга, која је у опадању.

У току месеца августа т.г. од сточних заразних болести на територији овога округа било је највише свињске куге и то у срезовима: пожаревачком, голубачком, рамском и моравском, чије је стање у опадању.

Од осталих заразних болести било је три случаја прострела у срезу голубачком и један случај у срезу рамском.

Поред тога установљено је у срезу млавском у 16 дворишта колера пернате живине.

Потребне ветеринарске полицијске мере су предузете.

Средње школе у округу пожаревачком:

1/ Реална гимназија у Пожаревцу

У гимназији нема никаквих промена у наставном особљу.

У школској 1941/42 год. гимназија је радила са пуним програмом часова и предмета, те неће бити довољне досадашње просторије школе „Вука Караџића”, већ се морају тражити две до три просторије да би се настава могла изводити пре и после подне искоришћујући сваки минут времена.

Према наређењу Министарства Просвете II бр. 16004/42, а у смислу одлуке Господина Министра Просвете II бр. 7988/42 просветни референт је одржао конференцију старешина свих школа у Пожаревцу на којој је расправљано о школским просторијама и одлучено да окружно начелство реквирира потребне просторије. У том смислу донео сам одлуку IV бр. 10745 о саставу комисије, која ће прегледати одређене просторије, проценити колико има да се за сваку просторију плаћа закупнина и исте реквирира. На тај начин гимназија ће бити задовољена најнужнијим просторијама.

У другој половини /од 20-ог/ у гимназији су почели поправни као и пријемни испити, који су у току.

2/ Државна трговачка академија у Пожаревцу:

Ради у приватној згради, у којој мора остати и даље. Промена у наставном особљу нема. Школска година ће се завршити крајем месеца августа како је раније наређено.

3/ Државна мешовита грађанска школа у Пожаревцу.

Школа је до сада била у једној приватној просторији са једним разредом и једним одељењем. Сад ће бити отворен и други разред са једним одељењем, те ће настава бити полудневна са радом пре и после подне у истој просторији.

4/ Државна реална гимназија и виша самоуправни гимназија у Вел. Градишту.

Обе гимназије раде у истој згради, која је одлична у сваком погледу, а има и доста учионица. Школа има и интернат за 80 ученика, који је заузела војска.

Промене у наставном особљу су следеће:

Пензионисан је г. Војислав Младеновић, директор, а на његово место је дошао Др. Булат Петар. Премештена је по молби гђа. Ксенија Стошић, рођ. Милиновић, суплент из ове школе у реалну гимназију у Смед. Паланци.

Поправни и пријемни испити почели су у другој половини месеца августа и исти су у току.

5/ Државна реална и самоуправна реална гимназија у Петровцу.

Школа ради у згради са народном школом.

Промена у наставничком особљу: г. Ђурић Драгољуб, професор, који је био стављен на расположење без права на принадлежности враћен је опет на своју дужност актом Министарства Просвете II бр. 14435/42 год.

Баци су обрађивали преко целог лета свој врт.

Поправни и пријемни испити почели су у другој половини августа који су у току.

Народне школе:

1/ Рад у народним школама у округу за 1942/43 шк.г. отпочео је после великог школског одмора 15.VIII. т.г. У извесним школама које моментално немају наставника на лицу, нису отпочеле рад, али се очекује да ће рад и у тим школама у најскорије време отпочети, јер изгледа да је Министарство просвете успело да сва празна учитељска места попуни у округу. Пошто се објави овогодишњи распоред учитеља-ца знаће се тачно стање у наставничким снагама, те се у случају да се негде покаже недостатак тек тада може интервенисати код Министарства просвете.

За време великог школског одмора многи су наставници-це користили петнајстодневни одмор у смислу расписа Министарства просвете I бр. 10588 а по претходном одобрењу Среских школских надзорника. У погледу наставника-ца који се после одмора нису јавили на своју дужност, наређено је, од стране овог начелства, да се према истима предузму потребне мере и да се о предузетим мерама извести ово начелство. За време вршидбе много је наставника-ца било одређено за пописиваче код појединих вршалица и овај посао обављан је у свима местима у округу у духу издатих упутстава од стране надлежних пољопривредних референата. – Међутим, у вези са овим послом, са вршидбом ухапшена су од стране немачких власти следећа лица: Никола Мудрић и Јован Стошић, учитељи из Смољинца; Емилија Томић, Војновић Ђорђе, Војновић Десанка, Шећеров Мато и Бојовић Велиша, сви учитељи-це из Божевца, среза пожаревачког. Ово начелства нема подробнијих података на основу којих су извршена ова хапшења, нити су о томе добивени потребни извештаји од надлежних среских власти. Од 22.VIII. о.г. именовани учитељи не налазе се на својој дужности о чему ће се поднети извештај Министарству Просвете.

Накнадни испити у народним школама у колико их је било у појединим местима обављени су у току прва три дана у почетку ове школске године.

2/ Издржавање народних школа: овом питању начелство је поклонило највећу пажњу. Нарочито је било питање огрева школа и наставника-ца најосетљивије. Начелство је то питање скинуло са дневног реда на тај начин, што је наређено да све општине снабдеу своје школе и своје наставнике-це потребном количином огревног дрвета до 15 септембра о.г. најдаље, како би се за наступајућу зиму у народним школама обезбедио школски рад. Остале школске потребе подмириће се из сретстава која ће се доделити кредитима из окружног буџета. Што се тиче набавке учила и наставник сретстава а општине су доделиле својим школама изванредну помоћ по Дин. 10.000.- према наређењу начелства IV бр. 8180/42.

3/ Народно просвећивање: Срески одбори за народно просвећивање у среским местима овога округа организовали су групна предавања, тако да је свака група предавача добила свој одређени реон у срезу, који група с времена на време обилази. У сваком месту одржавају се пригодна предавања, која одговарају потребама данашњег стања у коме се наш народ налази. Окружни одбор за народно просвећивање изнеће ускоро план рада који ће се изводити за време јесени и зиме. Осим тога ускоро ће се отпочети рад на организацији и отварању алфабетских течајева, а исто тако настојаће се да се у појединим местима организују и отворе домаћички течајеви.

Рад отсека и подређених среских шумарских реферада сконцентрисан је на сечу шума и транспорт дрвета по плану о производњи и потрошњи дрвета у Србији за 1941/42 г. Сече и извоз посеченог дрвета врше се у свим шумским комплексима одређеним за сечу у срезу голубачком, у срезу звишком, млавском и хомољском. Сече још нису почеле пошто купци сечина нису још следовали храну потребну за шумске раднике. Ових дана ће и у тим срезovima сеча почети. Потешкоће се појављују код извоза дрвета и шума до утоварених страница због оскудице у запрежној снази. Начелство је актом III/3 бр. 13150/42 издало наређење и упутства Среским начелствима о употреби плаћеног кулука за превоз дрвета и сматра да је тим то питање решено. До сада је на подручју овог округа у недржавним шумама израђено око 2.500 куб.м. грађевног и око 17.000 пр. Мет. огревног дрвета. Извежено је

за Београд око 10.000 пр. мет. огревног дрвета. Планска производња дрвета од одређеног рока у колико неби наступиле непредвиђене препреке моћи ће се завршити.

Шумске штете су минималне и ефикасно се спречавају.

Безбедност у шумама је осигурана како за радове тако и за људство које је у шумама успелено.

У току месеца августа стање саобраћаја на територији Округа пожаревачког потпуно је редовно. Железнице саобраћају потпуно нормално. Путнички и робни промет сваким даном је у порасту, тако да је се већ почела осећати оскудица у вагонима. У овоме правцу у неколико махова чињене су претставке Министарству саобраћаја, те како би се обезбедио, с обзиром на садашње прилике, потребан број вагона, те задовољиле потребе. Сви возови, како теретни, тако и путнички, стижу и полазе у већим случајевима по утврђеном возном реду, с малим изузетком закашњења, проузрокованим ванредним транспортним возовима. Стање пруга и објеката на њима је задовољавајуће. Једини поремећај у саобраћају десио се је на прузи Пожаревац-Петровац, ноћу између 20 и 21 августа т.г. где су извесни елементи на Км. 34 + 660 покушали да дигну у ваздух гвоздени желез. мост преко реке Млаве. Мост је мање оштећен. Саобраћај није прекинут, већ је вршен трансбордианом. Мост је исправљен и нормалан саобраћај успостављен за 24 часа.

Стање јавних сувоземних путева исто тако је повољно. На државним и окружним путевима изводе се радови који омогућавају несметани саобраћај. Врше се реконструкције оних деоница, које су биле потпуно у дерутном стању. Тако је исто и са објектима. На државним путевима Бр. 5 Љубичевски мост-Петровац-Жагубица-граница округа, врши се набавка материјала за редовно одржавање. Исто тако изводи се израда коловоза од ситне коцке на прелазној деоници кроз Пожаревац а расписана је непосредна погодба и за израду модерног коловоза од ситне коцке кроз Петровац. У току је и реконструкција моста на Км. 96 + 600 истога пута, који мост је дигнут у ваздух приликом нереда прошле јесени. На дотичном месту успостављен је саобраћај израдом привременог дрвеног моста, а сада се порушени гвоздени мост демонтира и упућује у фабрику на оправку. На државном путу бр. 55 Пожаревац – Вел. Градиште врши се реконструкција у зимско доба непролазних деоница између Км. 29 и 30, као и на Км. 49 + 500 и 52 + 500 истога пута. Ови радови биће извршени до краја септембра месеца т.г. На овоме путу исто тако у току је реконструкција моста у селу Кусићу, а који је мост потпуно оштећен пролетњом поплавом. На Окружним путевима изводе се исто тако интензивне оправке и набавке материјала. Радови на изради пута Пожаревац-Костолац напредују нормално. Поједине деонице већ су израђене са око 50%. Окружни пут I реда бр. 17 Кучево-Кучајна-Петровац поправљен је као и сви мостови на њему, тако је израђен и нов дрвени мост преко реке Витивнице код села Мелнице на истоме путу. Окружни пут бр. 15 Браничево-Кучево-Мајдан Пек, исправљен је у целој дужини као и сви мостови на њему. У току је оправка порушених потпорних зидова код Кучева, а који су оштећени пролетњом поплавом. За оправку ова два пута као и објеката нарочито је инсистирано са надлежног места. Оправком ових путева омогућен је извоз огревног дрвета из држав. шумских домена, а за потребе Београда. На окр. путу Бр. 43 Пожаревац-Жабари-Свилајнац исправљени су пропусти и набављен потребан материјал за оправку истога. Исто тако набављена је знатна количина материјала за оправку окр. пута I реда бр. 39 Вел. Плана-Жабари. На овоме путу кроз који дан почеће реконструкција привременог конбинованог моста отвора 250 метара преко реке Вел. Мораве, те како би се овај врло важан мост особито са сваки саобраћај. На осталим окр. путевима вршени су исто тако ситнији радови одржавањем⁶⁵, у вези са одржавањем, па како су исти мањег обима, то их нарочито не износим.

Радо на регулацији реке Млаве и Могиле напредују. Исто тако започети су радови и на мелиорацији водоплавног подручја реке Булињака, који се изводе употребом добровољне радне снаге и под стручним надзором особља Техничког отсека. Радови на изради одбранбеног насипа поред Дунава у сврху исушења Градиштанског рита, сада рапидно напредују. Услед немања довољног броја радне снаге Управа националне службе за обнову Србије доделила је за предложене радове три радне чете које су приспеле на терен 14 августа т.г. и отпочеле рад и селу Кисиљеву. Обвезници-омладинци много труда уносе у овај посао, доказујући тиме да и они доприносе свој удео свесрдно и пожртвовано за обнову своје отаџбине.

65 Прецртана реч.

У току је израда пројеката за регулацију појединих окука реке Мораве, а исто тако деловично се врши и осигурање одбранбеног насипа, у ту сврху набавља се и резервни материјал за одбрану од поплава, те како јесење, или пролетње велике воде неби нас затекле неспремне при одбрани од поплаве, како што је то био случај прошле године, као и овог пролећа.

Стање државних и окружних зграда на територији Округа у главном је повољно. Услед недостатка и рационарања грађевинског материјала изводе се само најнужнији радови на редовном одржавању ових зграда, па како су исти мањег обима то их је непотребно посебно истичати.

Технички отсек округа пожаревачког за извођење напред наведених радова располаже довољним кредитима. До сада је ангажовано око 70% отворених кредита, док ће исти до конца следећег месеца бити 100% ангажовани. Ово најбоље илуструје грађевинско-саобраћајну делатност овога округа.

У току месеца августа т.г. пријављене су на територији округа пожаревачког ове заразне болести: у граду Пожаревцу 1 случај дифтерије; у срезу пожаревачком по један случај дифтерије и шарлаха; у срезу рамском 1 случај тетануса; у срезу моравском 3 случаја дизинтерије; у срезу млавском по 1 случај шарлаха и дифтерије и 65 случајева дизентерије и у срезу хомољском 125 случајева дизентерије.

Као што се из предњег види у срезовима хомољском и млавском дизентерија се појавила у виду веће епидемије. На терену су предузете све потребне мере у циљу угушења ове епидемије. Поред Среских лекара, на терену су предузели епидемиолошку службу и лекари Централног хигијенског завода из Београда, са сестрама нудиљама и дезинфекторима. Предузете су изванредне мере око копања пољских нужника у селима где влада зараза дизентерије, а исто тако и хлоризирање бунара где се сумња да пијаћа вода није исправна.

Венерична оболења нису у порасту. Туберкулозе има у већем броју, а број оболелих од маларије је у скоку.

Предузете су опште мере око одржавања добрих хигијенских прилика. Општа пажња свих лекара у јавној служби скренута је на предузимање мера око спречавања појава и ширења заразних болести. Појачана је контрола свих животних намирница, као и радњи у којима се исте производе и продају.

Једино у Пожаревцу толерира се проституција. У једном локалу у Пожаревцу мсештено је неколико проститутки, и тај локал резервисан је искључиво за немачке војнике. Над овим женскињама врши се сталан санитетско-полицијски надзор и подвргавају се два пута недељно лекарском прегледу.

У последње време примећује се, нарочито код грађанског становништва слаба исхрана, те према томе организм је ослабљен и прети опасност да при појави болештине лако подлегне. Ово је последица тешкоће снабдевања храном.

И поред многих здравствених, хигијенских и осталих недостатака здравствено стање народа округа пожаревачког, уопште узев, за сада се може ипак сматрати задовољавајућим, осим у срезовима хомољском и млавском где влада зараза дизентерије.

У току месеца августа стање у банкарству, трговини, индустрији и занатству у поређењу са стањем из месеца јула, може се окарактерисати и даље општом тенденцијом ка опадању послова.

Индустрија, слабо претстављена у овом Округу, ради смањеним капацитетом због недостатака сировина. Што се тиче млинарске индустрије која је овога месеца требала да почне свој нормални сезонски посао, била је изузетно у застоју, из разлога што је већи број млинова због потребне контроле у вези са испоруком пшенице из овога Округа, био до 24 ов.м. затворен, док су од 24.ов. м. одлуком Житарске централе затворени сви млинови.

Занатство је исто тако у опадању због недостатка сировина.

Трговина је у опадању због оскудице у роби, нарочито у градовима, услед чега долази с времена на време до одјављивања радњи, док по селима, напротив, долази и до отварања нових радња, поглавито мешовитих радња.

Задругарство показује једино тенденцију појачаног темпа, оснивањем нових привредних задруга, у чему се види потреба за олакшањем постојећег општег привредног стања.

То је у главним цртама привредно стање овога округа.

Начелство је слободно напоменути да, с обзиром да је привредног референта добило тек у првој половини овога месеца, до сада је било немогуће пратити у детаљима стање и

кретање привредних прилика. Начелство је сада већ приступило организовању обавештајне службе, те ће ускоро бити у могућности да води тачну евиденцију о стварном кретању привредних прилика у Округу.

Предњи извештај част ми је доставити с молбом ради знања и даље надлежности.-

ПЕЧАТ

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Милан Калабић

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

І Бр. 26070

1-IX-1942 г.

Београд

NdA K21 II F5 D12

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 12/5-1.
21 П .

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7537

На Пов. I Број: 96/41 год.

ИЗВЕШТАЈ

- 1./ о општој ситуацији у округу;
- 2./ о расположењу народа и његовим стремљењима;
- 3./ о предузетим мерама и постигнутим резултатима на општем добру заједно са даљим намерама и предлозима.-

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Пов. Број: 768

30 септембра 1942 год.

- Пожаревац -

ПРЕДМЕТ: Извештај о општој ситуацији у Округу пожаревачком у месецу септембру 1942. године. –

На Пов. I Бр. 96/1942 год.

ШЕФУ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

БЕОГРАД

У вези добивеног наређења Пов. I Бр. 96 од 26 јануара 1942 године, ранијих наређења као упутстава примљених од Господина Министра, част ми је поднети извештај о општој ситуацији у Округу пожаревачком у месецу септембру 1942 године.

У погледу организације Округа у потпуности су спроведене одредбе Уредбе о административној подели земље на округе, као и осталих наредаба и наређења које се односе на уређење Округа. Окружно Начелство функционише без икаквог застоја, благовремено и без икаквог застоја.

На територији овога Округа исто тако правилно функционишу Среска начелства, Претстојништво градске полиције као и општине. Ово важи и за оне општине чије су архиве биле уништене од стране партизанских банди, јер се и код њих осетно примећује напредак.

Током овога месеца вршили су Срески начелници, по претходној мојој сагласности смене општинских одборника, чланова општинских управа и претседника општина. О свима овим променама увек је извештавано Одељење за самоуправу Министарства унутрашњих

послова. Код ових постављења Срески начелници су увек имали у виду стремљења Српске Владе тако да су на положаје општинских часника постављани углавном само вредни, угледни и у сваком погледу исправни грађани. У великом броју општина већ се јасно виде повољни резултати јер је посао постао експедитивнији.

Током месеца септембра обишао сам све Срезове као и велики број општина дајући том приликом Среским начелницима и претседницима општина потребна упутства за даљи успешан рад, а грађанима поуке о његовом држању у данашњим приликама.

Приликом ових обилазак посветио сам нарочито пажњу подизању нових и оправци старих мостова, као и поправљању путева, како би се саобраћај што више олакшао.

Ове обиласке извршио сам делимично у друштву немачких војних лица.

Срески начелници обишли су све општине својих срезова и по мојим упутствима, изданим у духу рада Српске Владе, развили свестран рад у циљу сгречавања свих разорзних акција и подизања народног живота. Особиту пажњу су Срески начелници посветили уништавању партизана и сузбијању њихове акције. У овоме су Среске начелнике помагали органи Српске државне страже.

Код сваке појаве партизана одмах су од стране власти предузете строге мере за њихово уништавање. У овом правцу ће власти своје деловање наставити па се можемо надати да ће партизанска акција бити сузбијена.

Како су у последње време међу грађанима почела међусобна разрачунавања, издао сам сходно наређење и упутства Среским начелницима, за смиривање грађана. Ово сам обзнао народу и путем штампаних прогласа. Исто тако су и немачке окупаторске власти издале наређења у виду штампаног прогласа да се има до 15 октобра о.г. предати сво оружје и експлозив.

Пропаганда страних радио станица нема код народа овога Округа никаквога успеха. Ово из разлога што је народ свестан да се само својим мирним држањем и радом може избећи још већа несрећа.

Мере, које српске власти предузимају у циљу спречавања комунистичке пропаганде код народа наилазе на потпуно разумевање и одобравање. Овај успех је олакшан тиме што је народ увидео колико је комунизам опасан и за појединца и за народну целину.

Према окупаторским немачким властима држање грађанства је лојално и достојанствено. Сва наређења окупаторских власти извршавају се стриктно.

До сада није било случаја поремећаја овога односа и ако се примећује да народу тешко пада давање кулука (радне снаге и запреге). Ово због тога што се велики број за рад најспособнијих људи налази у заробљеништву, а и многи су упућени на рад у руднике угља па се у домазлуку осећа недостатак радне снаге. У све ове тешкоће није било случаја озбиљније интервенције власти.

До данас још при овом Окружном начелству није постављен референт за пропаганду. Пропаганда се за сада врши путем најодабранијих грађана које су у ову сврху ангажовале власти. Овај начин се показао добар и дао је жељене резултате. Сав пропагандни материјал, који Окружном начелству прима одмах се хитно разашиле Срезовима ради растурања у народ. На народ има нарочито благотворно дејство сваки говор који на радиу одржава Претседник Српске Владе. Ово се нарочито показало приликом скупљања прилога за сиротињу када је скупљено преко 4.500.000.- динара. Ова сума би била свакако већа да година није била неродна.

У погледу јавне безбедности у току месеца септембра догодила су се на подручју овога округа ова тежа кривична дела:

1.- У Срезу рамском – Велико Градиште:

Ноћу између 10 и 11 септембра т.г. 12 непознатих наоружаних разбојника упало је у кућу Богдановића Михајла, земљорадника из села Макце и однели су му разних ствари и новца 104.800.- динара, а по извршеном разбојништву удаљили су се у непознатом правцу. Одређене су потере за извршиоцима овога дела.

2.- У Срезу голубачком – Голубац:

а) Ноћу између 7 и 8 ов. м. око 21 и 30 часова око 10 непознатих наоружаних лица покушали су напад на гранично станично одељење бр. 2 у Брњици. Напад је одбијен од стране граничара уз припомоћ мештана. Мртвих и рањених није било.

б) На дан 9 ов. м. око 4 часа на путу између Добре и Брњице нападнут је Рајић Боривоје, поднаредник Српске државне пољске страже у Добри, од стране шесторице непознатих људи, од којих су четири били без оружја а два са оружјем. Узели су му службену значку и 500.- динара, затим га пустили.

в) Ноћу између 10 и 11 ов. м. око 24 часа 8 непознатих наоружаних лица однели су око 200 килограма пшенице и брашна из воденице Животе Балабановића из села Криваче.

г) На дан 11 ов.м. око 21 час непозната наоружана лица покушали су напад на гранично одељење у селу Брњици. Напад је трајао око 15 минута и одбијен је од стране граничара уз припомоћ мештана. Мртвих и рањених није било.

д) 22 ов.м. у 13,30 часова три непозната наоружана лица ухватили су у селу Малешеву на очиглед више грађана наредника-водника Јеремића Душана, разоружали га и одвели у правцу шуме Манастира Тумана. За извршиоцима су одмах одређене потере.

3.- У Срезу моравском – Жабари:

а) Ноћу између 6 и 7 ов.м. запаљено је око 5.000 кгр. сламе у дворишту Рајковић Стамете у Породину. Није се могло установити ко је извршио ову паљевину. Оштећени изјављује да му је ово учињено из личне освете.

б) Ноћу између 2 и 3 ов.м. чувајући виноград у атару општине Жабарске обујен је Стевчић Љубомир из Жабара. Проведеном истрагом установљено је да су ово убиство извршили Живковић Живота, Живковић Александар и Манојловић Милан, сви из Четережа. Убиство је извршено моткама. Разлог убиства је освета, што је убијени ухватио неколико дана раније, овце убице Манојловића у потрици и због тога га пријавио. По завршеној истрази убице су предате Окружном суду у Пожаревцу.

в) Ноћу између 13 и 14 ов.м. убијен је Милошевић Драгољуб, деловођа општине Бошњачке. Убиство су извршили 3 непозната лица, која су исто вече, пре убиства, тукли Станојевића Саву, тражећи му оружје, које им исти није дао јер га није имао. Исте ноћи украђена су 2 коња из штале Петровић Стојимира из Бошњак, коју су крађу извршили свакако та иста лица. Вођеном истрагом није се могло установити ко су била односна лица.

г) На дан 22 ов.м. утврђено је да је из магацина општине породинске украђено око 300-400 кгр. жита које је било прикупљено за испоруку „Сидостропи“. Вођеном истрагом установљено је да је ову крађу извршио Пауновић Драга, кафеџија из Породина, у чијој је кући односно жито било смештено. Против истог је поведен поступак.

ж) 28 септембра о.г. у 13 часова један одред, немачких трупао наишао је у засеоку Медвеђици, општине близначке, на једну групу непознатих четника и чим су ови приметили Немце покушали су да се бегством спасу у шуму. За њима изгледа да се повукао и један број сељака. Немци су се за њимна дали у потеру и убили 7 а заробили 10, запленили 26 мазерки модел 24, 1 митраљез и намиринице. Ови људи према Немцима нису употребљавали оружје. Судаћи по овом, пошто је самостални одред Хомољски наоружан само енглеским пушкама, јер је у своје доба извршио замену, изгледа да та група четника потиче из неког одреда који пушке није заменио.

д) На дан 23 ов. м. око 21 час извршен је напад партизана на општину породинску. Исти су спалили архиву и покушали да обију касу, али нису потпуно успели. Истовремено су отишли кући Петровића Максима, претседника општине, да траже оружје, али су тамо били дочекани оружјем од стране укућана и др. лица, која су тада у кући била присутна. У насталој борби убијен је један партизан, један четник који је кућу бранио и Јанковић Стојан, члан управе општине породинске, кога су партизани присили да их води кући претседниковој, а само је рањен син претседника општине. Истрага се још води на лицу места, те детаљнији подаци по овом још нису добивени. По окончању истраге доставиће се исцрпан извештај.

4.- У Срезу хомољском – Жагубица:

а) Ноћу између 22 и 23 августа 1942 године напустили се село Лазницу и побегли у непознатом правцу Јосип Брагин, парох лазнички, слуга му Дектарјев Аврам и жена слугина Феодосија. Повод њиховог бегства је сумња у исправност рада свештеника Брагина, од стране црвеног одбора, јер је свештеник Брагин руковао и са црквеним новцем, па је стално избегавао да поднесе одбору рачун о руковању црквеним новцем.

б) Ноћу између 30 и 31 августа т.г. Александар Пенонић из Крепољина, у међусобној свађи убио је Јована Кокића, из Сига. О овоме је извештено Државно тужиоштво у Пожаревцу и оvd. Срески суд.

в) На дан 6 септембра т.г. у међувремену од 10-13 часова изгорео је салаш са припадајућим стварима Марије уд. Мирковић из Крепољина, на месту зв. „Сиљаче“, атара општине крепољинске. За ову паљевину не сумња ни на кога, нити је истрагом утврђено да је злонамерна.

г) Ноћу између 18 и 19 августа т.г. извршена је крађа разних ствари у вредности око 18.660.- динара на штету Зорке Р. Тимић, из Жагубице. Извршиоцима дела се није ушло у траг до данас. Истрага се води.

д) На дан 12 септембра о.г. на путу за село Јошаницу, непознати наоружани бандити извели су из аутомобила Др. Александра Петровића, лекара хигијенског завода из Београда, чија је судбина неизвесна. На терену за извршиоцима дела се још налази људство Српске државне пољске страже са командиром капетаном Томићем, као и људство Самосталног четничког одреда „Хомољског”. Позитивног резултата још нема.

ђ) Ноћу између 12/13 септембра т.г. нестало је из свога стана из села Јошанице Миленко Наранчић, учитељ, његова мајка и жена му Милица, као и болничарка Анђелија, која је критичне ноћи била на вечери код учитеља Наранчића. Бројне патроле Српске државне пољске страже и четничког Самосталног одреда Среза хомољског, и данас претражују терен ради проналаaska одведених лица као и уласка у траг извршиоцима овог дела. Дефинитиван резултат трагања начелство још није добило.

е) Ноћу 16/17 септембра т.г. око 4 часа, при изласку из Суво-Долског атара за жагубички ка „Живковој Рупи” заседа четничког одреда из Жагубице, убила је одметника истог одреда Славка П. Стевановића, резервног поручника и бившег официра пом. одреда.

Приликом претреса код погинулог одметника Стевановића нађена је једна фотографија жене Миленка Наранчића, на којој је на полеђини написао својом руком: „Љубио сам Те, изгубио и заклао-твој некадањи Славко”. Према овоме верује се, да је он извршио одвођење ове жене, а затим и убиство. Даље је код погинулог Стевановића нађен један нотес, на коме је написано: 10-IX-отишао, 11-IX-Крле и Баца, 12-IX-доктор дин.12.000.-, 12/13-IX учитељ 1.500.- дин., 14-IX-Баца за Мораву. Сравнијући ове датуме са прибелешкама и догађајима последњих дана овога Среза, верује се, да је погинули Стевановић уз припомоћ Крлета и Баце, извршио одвођење несталог Др. Петровића, учитеља Наранчића, његове мајке и жене, као и болничарке Анђелке, а затим по свој прилици их поубијао у циљу пљачке и душевне растројености, јер је исти у последње време показивао знаке душевног растројства. Дефинитивна истрага по овим делима још није завршена, трагање се и даље води на терену.

5.- Срез звишки – Кучево:

На дан 15 ов. м. око 21 час увече три непозната разбојника одвели су од куће Васић Рајка, претседника општине у Раковој Бари, спровели га у шуму зв. „Каменица” у срезу голубачком, убили га из пушке и бацили у бунар. Кривци до сада нису пронађени, а извиђаји се воде.

6.- Срез млавски – Петровац:

а) На дан 20 септембра т.г. у 11 часова када су се враћали из шуме наговарени дрвима камион и трактор својина рудника „Стамнице” Др. Јевремовића Драгољуба из Београда, на месту зв. „Крст” изашли су изпред истих 7-8 наоружаних партизана, зауставили их, наредили послужу да се са истих скине, узели нафту из аутомобила, посаули по аутомобилу и трактору па их запалили, од чега су ови потпуно изгорели, а послужу наредили да иде и ником ништа да не прича. Према свему судећи ово су дело извршили комунистички остатци које предводи комуниста Шербановић Јован, студент медицине из села Лазнице среза хомољског, Јовановић Александар, звани „Саша” тишлер из Куманова из Поповић Жика, учитељ из села Раброва. За овим комунистом одмах су упућене потере оружаних одреда које су све до данас остале без успеха.

б) На дан 23 септембра 1942 године, на државном путу Петровац-Кучево, на 5 км. од Петровца, када се враћао камион браћ Марковић власника рудника Мелнице, из села Мелнице за Петровац, пред исти на месту званом „Шумарице” изашли су 3 наоружана непозната лица, наредили шоферу Пантићу Марку из Петровца, да стане, и кад је овај то урадио наредили су му да се са аутомобила скине као и благајници рудника, која се у том времену у кабини налазила, па су затим извадили из својих ранаца флаше са бензином полили камион и запалили га тако да је камион сав за тили часак изгорео сем гвоздене шасије. За овим су се изгубили у непознатом правцу. И ово су дело извршили комунистички остатци предвођени од напред именованих комуниста. За овима су одмах упућене потере наоружаних одреда.

в) 26 септембра о.г. 4 наоружана лица одвели су из села Трновче Дезидера Брауна у непознатом правцу. Браун је дошао у наведено село, ради куповине животињих намирница. Непозната лица убили су Брауна и његов леш нађен је 27 ов.м. у атару општине каменовске.

г) 26 септембра о.г. између 10 и 11 часова извршен је напад од стране партизана на три немачка војника, који су ишли са бициклама у правцу села Рашанца. Наоружани бандити напали су Немце са ватром из пушака, који су такође одговорили ватром из пушака, те су се бандити разбегли. Немачки војници продужили су пут у правцу Пожаревца али нешто даље од места где је извршен први напад, исти бандити су их опет напали пушчаном ватром и овог пута Немци су одговорили ватром и одбили бандите који су побегли у непознатом правцу.

д) 26 ов. м. око 17 часова на месту зв. „Беле Воде” 7 наоружаних бандита са једним пушко-митраљезом зауставили су командира станице у селу Рановцу, наредника Бабић Андрију и стражара Јовановић Владислава са напереним пушкама да се предаду. Наредник Бабић одбио је предају и прихватио борбу, која је трајала 15 минута и успео је да бандите растера, ранивши том приликом једног партизана, који је нађен доцније мртав, али није утврђена његова идентификација.

ђ) Јутрос у 2 часа непознати наоружани људи бацили су кроз прозор куће Милошевића Николе из Табановца бомбу од које је тешко повређен Милошевић Никола и кућа разрушена. Истрага се води. Наређена је енергична истрага.

7.- У Срезу пожаревачком – Пожаревац:

а) Дана 12 септембра т.г. после пола ноћи упали су 8-10 наоружаних људи у кући Витомира Манојловића из Живице и том приликом, после неколико удараца кундаком Витомира и његове кћери, разбојници су однели 150 кгр. пшеничног брашна, 8 литара шљивовице и још разне ствари у вредности са готовим новцем од 6.500.- динара, свега укупно 18.425.- динара.

Траг ових бандита водио је до реке Мораве, што је вероватно да су исти из среза подунавског. Истрага се води.

б) Дана 18 ов. м. у по ноћи непознати разбојници покушали су напад на кућу Живка Нешића, земљорадника из Живице у намери да га опљачкају. На аларм Нешића нападачи су побегли у правцу реке Мораве. Вођеном истрагом утврдило се то, да су разбојници из среза подунавског. Истрага се и даље води.

в) Ноћу између 25 и 26 ов. м. од стране непознатих наоружаних лица убијен је Стојадин Јовић, земљорадник из Куле. Леш се налазио на месту зв. „Клисуре” а убијен је са два метка.

д) Исте ноћи је похаран од непознатих лица Коста Симић и Драгољуб Стокић, оба из Куле, којима су разбојници однели већу количину разних ствари.

8.- Претстојништво градске полиције у Пожаревцу:

Дана 25 септембра о.г. теже је повређен од непознатог лица Божовић Живота, жанд. поднаредник. Догађај се одиграо на следећи начин:

25 септембра о.г. око 10 часова пришла је у парку Цвејић Десанка, домаћица са станом у Моравској ул. бр. 45, жандармериском поднареднику Божовић Животи, и затражила од њега заштиту противу једног младића, кога она не познаје, а коју ју је дан пре тога са револвером напао на салашу.

Поднаредник Божовић је пришао непознатом младићу и пошто овај није хтео да покаже своје исправе, повео га је собом у полицију. Када су били пред спомеником, непознати је извадио револвер и из њега је опалио један метак на жанд. Божовића, те га је на тај начин теже повредио. Метак је ушао у десну страну грудног коша и задржао се на левој страни, odakле је операцијом извађен.

На саслушању у болници, повређени Божовић Живота, стар 34 године, родом из села Брђана, срез љубишки, од оца Продана и Драге, ожењен, изјавио је, да га је Цвејић Десанка позвала да легитимише непознато лице, које ће му показати у парку а које је њу и њеног брата, дан пре тога напао са револвером на салашу на мести зв. „Старо село” и пуцало на њеног брата Бранислава. Он је пришао показаноме, а који је био још са два младића, и када му је казао да пође са њиме у полицију, непознати му је одговорио, „небој се поднаредниче, идем” и том приликом истраго револвер у колико се сећа, марке „штајер” - и из истог опалио један метак испод сисе са десне стране. По извршеном покушају убиства, непознати је побегао ка Косовској улици и колико се сећа, чуо је још неколико пуцња, па верује да је пуцао још на некога који је хтео ваљда да га заустави.

Према изјави повређеног Божовића, нападач је средњег раста, кад говори муца, плав, мршаваг лица, стар око 17-18 год. обучен у грађанско одело, не сећа се које боје, а на глави је имао црни качкет. Друга двојица која су била у друштву са нападачем, један је од њих раста високог, црномањаст, у грађанском оделу, на глави је имао шешир а други је средњег раста, плав у плавом оделу, гологлав.

Ближих података Божовић није могао дати, а не сећа се ни шта је било са овом двојцом који су били у друштву нападача.

Приведена Цвејић Десанка, домаћ. на саслушању је изјавила да нападача не познаје и да га је видела први пут у животу дан пре тога када је њу и њеног брата напао на салашу као и њеног зета Живан Рајић, ковача оvd. и да је том приликом пуцао на њеног брата Бранислава зато, што му је казао да нема пушке коју је тражио од њега.

Потере које су одмах послате на све стране за непознатим нападачем, до сада га нису могле да пронађу и за истим је расписано на све стране ради његовог хватања.

И овога месеца настављена је акција око збрињавања избеглица, и одређено је да сви Срески и Месни одбори за збрињавање избеглица сачине буџете у којима ће се предвидети све у погледу исхране и одеће и обуће за избеглице.

У Пожаревцу је у току овога месеца Комесаријат за избеглице послао 58 ученика грађанске школе и Трговачке академије, који су смештени у избеглички Дечији Дом. У пројекту је да се у Срезу млавском отворе још три избегличка Дома у којима ће бити смештена избегличка деца од 7-14 година. Сви физичко способни су запослени у разним гранама и исхрана је обезбеђена на тај начин, што је у току жетве убрано 1% приноса од пшенице, која се пшеница сада сукцесивно раздељује избеглицима од стране надлежних одбора.

У току месеца септембра о.г. било је стање финансијског пословања следеће:

Наплаћено је окружних прихода . . . . . Дин 6.159.458,88
извршено буџетских расхода . . . . .“ 1.377.309,67

Код прихода примећујем, да је стварно наплаћено на име окр. дажбина Дин. 3.659.478.09 док је разлика до горњег износа настала преносом са депозита оних ставака по књиговодству, за које нисмо имали података у корист које партије припадају, у време када је уплата извршена.

Са резултатом наплате можемо бити задовољни, а вероватно је, да ће и наредних месеци стање у погледу наплате бити задовољавајуће, јер ће уз прву рату земљарине прикупити и окружни прирез.

У току месеца септембра обишао сам све пореске управе у округу, сем у пожаревцу и констатовао, да се наплати поклања довољна пажња и да се сељак-земљорадник, као главни порезовник, одазива својој обавези у потпуности, ако на то буде од стране надлежних позван, јер за то има материјалне могућности, пошто су његови производи неколико пута скупљи, а земљарина је само удвостручена.

Шеф Пореске управе у Жабарима молио је, да се изда распис Среским начелствима у општинским управама, да приликом састанка, сваки пут, позову пореске обвезнике, да дозвоље својој обавези не чекајући да органи пореских управа врше наплату по селима, јер би се на тај начин знатно олакшао посао. У том смислу издат је распис среским начелницима.

Само унутрашње пословање ишло је својим нормалним током.

Све прописане књиге воде се са 1 септембром о.г. Прешао сам на систем двојног књиговодства по американском дневнику, које ће много више одговарати нашим потребама, а и постојећим прописима.

Приликом горе поменутог прегледа по пореским управама, извршио сам и преглед рачунско-благајничког пословања општина у среским местима, па сам том приликом констатовао следеће:

Изузев општине петровачке ни једна општина нема стручног особља за вођење ових послова, већ су исти поверени људина из села, бившим земљорадницима, пиљарима и т.сл., а и деловође, у већини општина, немају довољно знања у овом послу. Правилник о финанс. пословању такође немају. Новчана документа не одговарају прописима. Наредбе за исплату по прописаном тексту не постоје, потпис наредбодавца је у много случајева изостављен и т.д.

На лицу места изао сам потребна упутства за будући рад и наређења за отклањање досадашњих грешака, а и овом приликом предлажем, да се образује курс, како за рачуновође-благајнике, тако исто и за деловође, на којем би се исти упознали барем са оним најосновнијим знањем, потребним за њихов посао. Ово би се могло постићи за 15 дана, а због просторија за учioniце и смештај слушалаца, могли би се ови курсеви одржати и по Среским местима. За предаваче могли би се употребити старији чиновници Округног начелства.

Са израдом окружног буџета за 1943 годину почело се је и исти ће бити на време т.ј. до 15 октобра о.г. готов. Већ сада могу да изјавим, да ће у упоређењу са текућим, бити око двоструко већи, те ће се стопа приреза морати знатно повећати, пошто је основица остала иста.

Паралелно са овим послом приступило се је и изради завршног рачуна за период фебруар-април 1942 године.

Са целокупним финансијским пословањем можемо бити потпуно задовољни, јер смо у сваком погледу у потпуности успели.

У току целог месеца септембра владала је суша осим једне мале кишице ноћу између 23 и 24 септембра. Елементарних непогода осим суше није било.

Обрада земљишта: Заоравање стрњишта је било немогуће услед суше. Вршено је изношење стајског љубрега; берба воћа; пробирна берба винограда; берба и сређивање пасуља; пробирна берба сунцокрета; сечење лисника за сточну храну. У Жагубици сређивање и пренос сена.

Стање усева је врло лоше, како код кукуруза, тако и код кромпира, соје, пасуља, шећерне репе услед дуготрајне суше. Очекује се врло слаб принос.

Болести и штеточине на културном биљу није било у већој мери.

Од воћака родиле су доста добро јабуке и крушке, док су шљиве родиле само у срезовима: моравском и хомољском.

Плодови су услед суше и црвљивости опадали у већој мери.

Прскани виногради су донели добар принос, код непрсканих је уништен плод. Почела је пробирна берба.

Стање сточарства је доста слабо услед несташнице хране. У Срезу хомољском појавила је болест антракса у два случаја код два говечета.

У неким општинама Среза рамског још траје свињска куга.

Стање приплодњака је добро али има изгледа да се услед слабе резерве хране за зиму смањи број приплодне стоке.

Осећа се тенденција продаје стоке уопште услед несташнице сточне хране.

Од разрезаних количина пшенице из жетве 1942 године, испоручено је закључно са 25 септембром и то:

Велико Градиште . . .	1.699.260	кгр.
Голубац	178.076	“
Жабари	236.499	«
Петровац	961.261	“
Пожаревац	2.361.841	“

СВЕГА: . . . . . 5.436.937 кгр.

Према извештајима Среских начелстава изгледи на бербу кукуруза су следећи:

Вел. Градиште	11.790	ха	просечно са	1	ха	600	кгр.	укупно	0.740	Мтц.
Голубац	4.533	“	“	1	“	95	“	“	4.306	“
Жабари	6.850	“	“	1	“	210	“	“	14.385	“
Жагубица	4.830	“	“	1	“	150	“	“	7.245	“
Кучево	3.500	“	“	1	“	350	“	“	12.250	“
Петровац	16.388	“	“	1	“	200	“	“	32.776	“
Пожаревац	14.000	“	“	1	“	500	“	“	70.000	“
СВЕГА:	61.891	ха	«	1	ха	340	кгр.	«	211.702	Мтц.

Кретање сточних зараза у току месеца септембра било је у опадању. Највише има свињске куге која је приновљена у срезу рамском и моравском, док у осталим срезовима није било пријављених нових случајева. Поред тога пријављено је у срезу хомољском антракса у 2 општине на 2 коња и 4 говечета.

Потребне ветеринарске полицијске мере су предузете

У погледу шумарства сав рад је сконцентрисан на реализовању плана о производњи и потрошњи дрвета у Србији за 1941/42 годину.

До данашњег дана посечено је у срезу голубачком:

Грађевног дрвета	4.500	куб. метара
огревног дрвета	10.850	«

УКУПНО: . . . . . 15.350 куб. метара

Извежено за Београд

грађевног дрвета	1.087	куб. метара
огревног дрвета	3.918	«

УКУПНО: . . . . . 5.005 куб. метара

Остало у шуми израђено

грађевног дрвета ..... 3.402 куб. метра
огревног дрвета ..... 6.931 «

УКУПНО: ..... 10.333 куб. метара

У Срезу звишком, млавском и хомољском сеча по плану још није почела из разлога, јер кушци немају хране те не могу да добију радну снагу.

У Срезу рамском и пожаревачком произведено је до данашњег дана 1.860 куб. метара јамске грађе и предано рудницима Костолац и Кленовник.

Потешкоће се појављују код реализовања планске производње јер трговци нерасполажу са довољно хране, затим гвожђа, окова за кола и поткивачке потребе те ради тога немају довољно радне и вучне снаге а исто тако се тешко добијају и вагони за транспорт. Ово је Начелство о тим потешкоћама ивестило надлежну Крајскомандантуру као и Министарство Народне Привреде.

Шумске штете се догађају у врло малом обиму и ефикасно се спречавају.

Безбедност у шумама је осигурана како за радове тако и за људство уполсено на тим радовима.

Стање средњих, народних школа и народног просвећивања у округу пожаревачком у месецу септембру је следеће:

Средње школе

1.- Државна трговачка академија у Пожаревцу.- Школа је завршила школску годину крајем месеца септембра. Завршни испит обављен је у овој академији од 6 до 19 септембра. Изасланик г. Министра просвете на завршним испитима био је г. Михаило Ђукић, начелник одељења за стручну наставу Министарства Привреде-у пензији.

За завршни испит било је пријављено 33 кандидата. Испит је положило 25 кандидата; 5 кандидата одбијено је на 3 месеца, а 3 на годину дана.

Поправни испит за I, II и III разред обављен је 25, 26 и 27 ов. м.

Упис ученика извршен је на дан 28, 29 и 30 ов.м.

У наставничком особљу није било никакве промене.

2.- Државна мешовита грађанска школа у Пожаревцу.- 8 августа разаслао је управитељ грађанске школе циркулар о значају грађанске школе свим срезовима.

До 2.IX. уписало се у I р. 46 ученика, а у II 20 ученика.

Окружно начелство одлуком својом IV бр. 11309 од 10 септембра реквирирало је за потребе школе потребне просторије.

3.- Реална гимназија у Пожаревцу.- Реална гимназија у Пожаревцу изгубила је раније своје просторије школу „Вука Караџића” са четири одељења, која је заузела немачка војска. Стога је за потребе гимназије окружно начелство реквирирало једну кафану са два одељења и једну приватну кућу са два одељења. У овим просторијама гимназија је наставила свој рад 21 септембра о.г.

Из ове гимназије су премештени: Петров-Милоденски А. Гљеб, професор, Васић Вељко, професор.

У ову гимназију су премештени: Богдановић Д. Јелисавета, професор, Иванчевић Љубомир, сеплент, Томковић Васа, суплент.

Других промена нема у овој школи.

4.- Реална гимназија у Петровцу.- Гимназија је почела рад на време. Рад у школској башти настављен је. У ову школу премештени су: Радивојевић Ненад, професор. Из ове школе премештени су: Томаловић Невенка, суплент, Живановић Димитрије, суплент, Стојановић Драгиња, суплент.

Других промена у овој школи нема.

5.- Реална гимназија у Великом Градишту.- Рад у овој гимназији је почео на време. Јесењи радови у школској башти се настављају.

Из ове школе премештена је Спошић-Милиновић Ксенија.

Других промена у овој школи нема.

II Народне школе:

1.- Рад у народним школама: У свима народним школама у округу, које су имале бар једног наставника школски рад отпочео је на време т.ј. 15.VIII. т.г.- У извесним пак школама, које моментално нису имале наставнике на лицу места школски рад није отпочео, али се

очекује да ће рад у школама у најскорије време отпочети, јер се очекује на скори долазак ново постављених наставника-ца, који су овогодишњим учитељским распоредом распоређени. Према податцима са којима Окружно начелство већ располаже изгледа да су скоро све празне школе и сва празна оделања попуњена наставничким снагама. Ово попуњавање празних школа и оделања наставним особљем допринеће да се редовна настава правилније и потпуније изводи у народним школама ове школске године. На тај начин настава ће васпитно јаче утицати на школску омладину а настави је у главном и циљ да васпитно утичу на одгој и васпитање школске омладине.

Крајем месеца августа и почетком месеца септембра т.г. одржана су среска наставничка већа. Према датим упутствима у следећим среским местима: у Пожаревцу, Великом Градишту, Голупцу и у Жагубици. У смислу § 117 тач. 5 Закона о народним школама Срески школски надзорници сазвали су наставничка већа са овим дневним редом: 1./ О просветном раду учитеља на селу и просвећивању села у свим потребним правцима. 2./ О избору и набавци уџбеника. 3./ Инструкције у администрацији, 4./ Питања и предлози. По свима тачкама дневнога реда саслушана су претходна излагања, вођена је потребна дискусија, па су донети и потребни закључци. Нарочито су пажљиво саслушана излагања и дискусије о просветном раду учитеља на селу и просвећивању села у свим потребним правцима. Скептицизам и песимизам који се у дискусији по истакнутој теми осетио код учитеља не треба схватити као изговор или као избегавање њихово од рада на том пољу, већ као размљиву последицу општих тешких прилика а посебно као последицу специјално данашњих тешких прилика на терену у наведеним срезovima.

Начелство је са своје стране дало потребна упутства и сугестије за рад Среских већа, те ће у томе правцу даље настојати да се тај рад и у будуће упути на правилну своју делатност.

2.- Издржавање народних школа: Окружним буџетом за 1942 годину обезбеђено је издржавање народних школа по следећим партијама и то: Личним, (станарина наставног особља и плата школских служитеља) и Материјалним (набавка намештаја и учила, кирија за изнајмљивање приватне зграде за школске потребе и набавка канцеларијског материјала). Што се тиче оправки, чишћења и кречења школских зграда издата су потребна наређења да тај посао ураде дотичне општинске власти из својих властитих средстава. За попуњавање општећеног школског инвентара такође је издато наређење, да општине прикупе по 10.000.- динара и да тај новац предају школама. Оба ова наређења у већини случајева повољно су извршена а у најскоријем времену биће у потпуности извршено од свих надлежних општина. Питање снабдевања огревом школа и наставника решено је, да општине то ураде. У овом смислу издата су потребна наређења и упутства свим општинским властима са роком до кога се ово наређење мора извршити. Крајњи рок за снабдевање школа и наставника огревом је 15.Х. т.г.

3.- Народно просвећивање: Окружно начелство расписало је сва наређења Министарства просвете као и своја у том смислу издата, ставило је у задатак среским начелствима да према добивеним наређењима и упутствима настану и организују рад на народном просвећивању, на првом месту путем организације анафалетских, просветних и домаћичких течајева како би тај рад благовремено организован, благовремено т.ј. 1 новембра т.г. отпочео рад.

Засада се народно просвећивање изводи преко постојећих Среских одбора за народно просвећивање организованим предавањима за народ. Срески одбори за народно просвећивање мобилисали су све расположиве интелектуалне снаге у среским местима, извршили организацију предавача по групама, поделили срезове на реоне које дотичне-одређене групе предавача-о празницима обилазе и народу држе потребна поучна предавања обзиром на прилике и потребе данашње нашега народа. Начелство ће и даље настојати да се рад на народном просвећивању организује што боље како би се ширим народним слојевима пружила могућност за потребним просвећивањем.

Стање саобраћаја у месецу септембру т.г. углавном је нормално, као и претходног месеца. Железнички саобраћај функционише редовно изузетком извесних закашњења, која повремено наилазе услед специјалних транспортних возова. Путнички и робни промет на свима линијама стално је у порасту. Осећа се све већа оскудица у вагонима. У овоме правцу чињени су потребни кораци код Управе транспорта и централне поделе кола при Генералној Дирекцији државних жељезница, са знатним успехом. Удеса на пругама није било.

Стање јавних сувоземних путова, као и објеката на њима, још далеко од тога да би се могло рећи да је добро, али у главном свуда се обавља несметан саобраћај, како при лепом, тако и при кишном времену. На државним и окружним путовима I и II реда отстранена

су и поправљена сва она места где је редован саобраћај био угрожен самим стањем пута. Овакав је случај исти и са мостовима. Већина мостова је реконструисана, а неке веће реконструкције су у току. До краја ове године има вероватноће да ће сви дрвени мостови бити реконструисани. За све ове радове има довољно кредита. И поред тога што су сретства којима округ располаже за техничке радове и сувише скромна и недовољна, недостатак истих покрива се делом из дотација које округу додељује Министарство грађевина из ванредног кредита од 2,2 милијарде динара за велике јавне радове, а делом употребом народне снаге за оправку јавних путева. Окудица у јавној снази све је већа. Тешкоће у набавци грађевинског материјала у многе ометају нормално извршење радова, а проблем исхране радника задаје озбиљну бригу, јер је то битни услов за прибављање радне снаге. На државним путевима изводе се радови и то:

На државном путу бр. 55 Пожаревац-Велико Градиште-Голубац у току је набавка речног сејаног шљунка за редовно одржавање, у току је реконструкција деонице од км. 29 до 30 истога пута, затим израда мостова у селу Кусићу, израда потпорног зида на км. 49,500, као и осигурање бока пута на км. 53 истога пута.

На државном путу бр. 5 Пожаревац-Петровац-Жагубица у току је набавка резервног материјала за редовно одржавање, израда на-воза-проширења на мосту преко реке Млаве код Великог Села, издизање нивелете истога пута у дужини од једног километра код села Дубочке, као и израда новог моста на км. 156 истога пута код Тршке Цркве.

На Окружним путевима у току су извршења следећи радови:

На Окружном путу I реда бр. 15 Браничево-Кучево-Мајдан Пек у току је оправка порушених потпорних зидова на км. 32-33, чишћење осулина од км. 40 до км. 67, као и израда потпорних зидова на км. 63, где је пут проширен.

На Окружном путу I реда бр. 17 Кучево-Кучајна-Петровац извршена је реконструкција свих дрвених мостова, пут пошљунчан употребом народне снаге за оправку јавних путева, као и на км. 22,666 израђен је нов дрвени мост преко реке Витовнице, код села Мелнице, на место гвозденог моста који је уништен за време јесењих нереда прошле године.

На Окружном путу I реда бр. 39 Велика Плана-Жабари-Петровац, у току је реконструкција моста отвора 260 метара, набављена је потребна количина материјала за редовно одржавање пута, који ће се материјал превући са депоније на пут употребом народне снаге.

На Окружном путу I реда бр. 43 Пожаревац-Жабари-Свијалнац извршена је оправка мостова и пропуста, као и извршена набавка потребног материјала за редовно одржавање.

Окружни пут II реда Пожаревац-Костолац чија је градња у току у целој дужини од 14 км., ради се врло интензивно, тако да је већ готово скоро 50%. Највеће потешкоће при изради овога пута причињава несташица вагона и транспорт камена.

И на осталим Окружним путевима и објектима вршене су извесне мање поправке, у циљу побољшања саобраћаја, али како су оне мањег обима, то је непотребно нарочито их поборјати.

На општинским путевима од већих значаја је израда моста преко реке Пека на општинском путу Раброво-Клење, у селу Раброву, који су радови у току.

Радови на регулацији река и потока, као и на мелиорацији земљишта теку доста добро. При изради регулације потока Булињака у срезу Моравском, привремено је обустављен посао услед протеста извесних људи са територије среза ресавског. Специјална комисија Министарства Грађевина изашла је на лице места 17 тек. месеца, испитала све околности, и сада се чека на решење Министарства, па да се са радовима настави. Овај посао врши добровољно радном службом становника села у водоплавном подручју реке Булињака.

На реци Морави извршене су припреме за одбрану насипа од поплаве, те се ови радови сматрају као мере предострожности. У ту сврху набављен је резервни материјал у фашинама и кољу. Исто тако отворени су кредити и за регулацију дела реке Мораве код села Батовца. Израда пројекта и предрачуна за ове радове је у току. Просецање окуке Мораве код села Драговца је обустављено по наређењу Министарства Грађевина, с обзиром да је Министарство генералним пројектом друкчије решило питање овог дела реке.

Радови на регулацији реке Млаве од км. 0,000 до км. 6,000 теку врло добро. Овај је исти случај и са реком Могилом. Мада се оскудевало у радној снази, ипак је се нашла повољна солуција. Постигнут је споразум са управом националне службе из Пожаревца, да се извесан број обвезника-мештана употреби за ове радове, те ће се самим тим ови радови убрзати, а вероватно, уколико време послужи, и окончати до краја ове грађевинске сезоне.

Радови на изради одбранбеног насипа у Велико Градиштанском риту напредују веома повољно. Радове изводе три чете Националне службе за обнову Србије под руководством

теренске Хидротехничке Секције у Великом Градишту. Део насипа у селу Кисилеву је готов, и сада се ради на изради насипа у подручју општине Велико Градиштанске. Здравствено стање обвезника је задовољавајуће, а смештај и исхрана врло добри.

У току месеца септембра т.г. окончани су радови на оправци јавних зграда у Великом Градишту. Отпочети су радови на изради и адаптацији зграде Одељка Финансијске контроле, израђени су пројекти и предрачуни за израду неколико школских и општинских зграда, као и вршени ситнији радови на оправци разних јавних зграда на територији Округа, а у које су смештена државна и самоуправни надлештва.

Из изложенога се види да је месец септембар, у погледу грађевинских радова прошао у знаку окончања раније започетих радова, као и у започињању ситнијих важних радова чији завршетак има уследити до краја грађевинске сезоне.

Рад здравствених и хигијенских установа на територији округа био је нормалан, али са многим потешкоћама, нарочито у погледу снабдевања животним намирницама, огревним материјалом, санитарским материјалом и лековима. Нарочито болнице наилазе на највеће потешкоће у снабдевању животним намирницама и огревним материјалом.

У току месеца септембра заразних болести пријављено је: у граду Пожаревцу 2 дифтерије, 1 антракс, 2 дизентерије; у срезу рамском 1 дифтерија, 1 црвени ветар; у срезу млавском 6 дифтерија, 1 шарлах, и 96 дизентарија; у срезу пожаревачком 3 дифтерије, 1 шарлах и 13 дизентерија; у срезу хомољском 2 дифтерије и 42 дизентерије и у срезу звишком 3 трбушна тифуса.

Дизентерија је владала у виду епидемије у срезовима хомољском и млавском, а захватила је и један део среза пожаревачког. У срезу хомољском епидемија је при завршетку, а у срезу млавском смањује се број оболења. Маларија није била у повећаном броју. Број оболења од туберкулозе је повећан. Венерична оболења нису у порасту.

Све потребне мере на одржавању добрих хигијенских прилика предузимају се. Почело се је са систематским прегледом вода за пиће.

На територији Округа пожаревачког не толерира се проституција, сем у граду Пожаревцу. Овде има 9 проститутки на броју и смештене су у једном локалу приступачно једино немачким војницима. Овде се женскиње повргавају редовно два пута лекарском прегледу.

Као што је и у последњем извештају наглашено, од стране лекара утврђена је слаба исхрана нарочито грађанског становништва. Ова исхрана сваким даном постаје све тежа и тежа. Осећа се велика оскудица у храни. Црноберзијанске цене су постале неприступачне сиромашном и средњем сталежу, а нарочито чиновништву.

Ако се искључи епидемије дизентерије, која је владала у срезовима хомољском и млавском, опште здравствено стање може се још сматрати повољним, али са знацима попуштања отпорности организма услед све слабије и слабије исхране.

Привредне прилике у Округу показују у месецу септембру у опште узев тенденцију опадања.

Трговина стално слаби услед све веће оскудице у роби. Највећа несташница осећа се у индустријским прозиводима. Нових трговачких радња по градовима нема, док се по селима примећује отварање ситних сеоских трговина.

У индустрији, стање у овом месецу било је још горе; млинарска индустрија је у потпуном застоју услед затварања млинова; остале гране индустрије раде са смањеним капацитетом због недостатка сировина.

Занатство се такође налази у приличном застоју због оскудице у сировинама.

Стечајева, поравњања и ликвидација било је ипак мало.

Стање реферата надзора над ценама у току месеца септембра је следеће:

У току месеца септембра рад на надзору над ценама обављен је по свима издатим наредбама за регулисање цена. Од стране Округног начелства издата су два ценовника за воће и поврће, према којима су одржаване цене на прописаној висини.

Почетком месеца, 5 септембра о.г., одржан је месечни састанак свију референата и контролора са подручја Округа у Крајскоманди, где је сваки поднео извештај о стању у своме Срезу.

Крајем месеца суд ступили на дужност органи ново образоване привредне полиције, али се резултат њиховог рада још није могао осетити.

Постављена су два контролора цена и две административне службенице, на терет Казненог Фонда Комесаријата за цене и наднице и то онога дела којим располаже Округно начелство.

Рад на сузбијању „Црне Берзе” се енергично спроводи, али се још увек осећа недовољан број контролних органа. Са тих разлога су примљене још две молбе за постављења, које ће бити извршено чим се прибави сагласност Изванредног Комесара за персоналне послове. Горњи извештај част ми је поднети с молбом ради знања и даље надлежности. -

ПЕЧАТ ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Драгољуб Маринковић

Достављено:

1. Министарству унутр. послова I одељење, и
2. Шефу српске држ. безбедности
Београд

NdA K 24 A F 5 D 80

ШЕФ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
КОМАНДАНТ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
I Бр. 27561
21-IX 1942 год.
БЕОГРАД

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>80/5-II.</u> <u>24</u>
--

По указаној службеној потреби, а на основу члана 1 и 2 Уредбе о образовању целокупне службе државне безбедности

НАРЕЂУЈЕМ:

да г.г. ПЕТРОВИЋ РАДОМИР, полицијски инспектор и МАСНИКОВИЋ МИЛЕНКО капетан I кл. Команде српске државне страже отпутују одмах у Пожаревац где ће у сарадњи са Окружним начелником и Окружним командантом С.Д.С. на територији поменутог округа извршити организацију службе безбедности.

Препоручује се Окружном начелнику и Окружном команданту да се именованима нај-хитније и свестрано претресу све проблеме који ма у чему угрожавају округ, и да свим расположивим снагама како Српске државне страже тако по потреби и снагама там. четничких одреда предузму енергично чишћење терена од свих оних елемената који угрожавају мир, ред и безбедност округа.

Инспектор г. Петровић Радован као изасланик Шефа српске државне безбедности овлашћен је да у погледу државне безбедности издаје сва потребна наређења.

ПЕЧАТ ШЕФ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ,
Драги Јовановић

NdA K 21 II F 5 D 31

ПЕТРОВИЋ РАДОМИР
Инспектор Министарства У. п.
МАСНИКОВИЋ Ј. МИЛЕНКО
капетан I класе
6 октобра 1942 године
БЕОГРАД

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>31/5-1.</u> <u>21 II</u>	Drž. komisija za utvr. zloč. okup. i njihovih pomagača Inv. br. 7544 L1
---	---

ШЕФУ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

БЕОГРАД

Према наређењу Шефа Српске државне безбедности I Бр. 27561 од 21 септембра 1942 године и наређења Команданта Српске државне страже Пов. О.Ј.Б. Бр. 3513 од 21 септембра 1942 године, извршили смо обилазак округа Пожаревачког у циљу организације службе безбедности.

За првих осам дана обишли смо сва среска места и већи број станица пољске страже ради добијања јасне слике о стању у округу.

По повратку у Пожаревац намера нам је била да се одмах, а према расположивим снагама предузме акција ради чишћења округа од свих непожељних елемената. У том циљу је и пројектована акција потерних одељења, али је иста од стране немачког команданта дивизије у Пожаревцу онемогућена о чему је усмено реферисано.

Стање у округу је следеће:

1.- АКЦИЈА КОМУНИСТА.

Акција мањих комунистичких група осећа се на територији целог округа и последњих дана све више оживљава. Јаких комунистичких група нема. Појављују се мање групице од 5-11 наоружаних људи покуљених око злогласних комунистичких вођа: Шербановића, Симе Симића, Драгоша, Жике Поповића и др.

Акција им се своди на: држање зборова и спровођење пропаганде, на појединачне нападе на органе Српске државне страже и четнике, нападе на општине и телефонске везе, нападе на поједине домаћине у циљу застрашивања или убистава из освете. Борбу уопште избегавају а нарочито са окупаторским властима. Осећа се потпуно измењен систем рада како у поступку са народом, при спровођењу пропаганде, тако и у поступку са ухваћеним лицима. Тежња им је да лепшим поступком стекну што више симпатија у народу као и да широке национално опредељење масе ослободе страха од комунизма.

Приликом једног одржаног збора у околини С. Мелнице сам Шербановић је рекао да не треба нападати окупатора јер би се тиме нанело зло народу, али да на сваком кораку треба нападати органе Српске државне страже јер су они петоклонаши и криви за цело зло у народу.

Када се има у виду да је Српска државна стража практично употребљена само на скупљању хране, вуне, порезе, стоке, и т.сл., јасно је да ће оваква пропаганда комуниста имати успеха.

Оваквим начином рада ове мање комунистичке групице не могу јаче угрозити јавну безбедност све дотле док је војска окупатора у овако великом броју дислоцирана на територији округа.

Ако се овакво стање и даље толерира, комунистичком пропагандом подривени ауторитет управних власти и Српске државне страже још ће више опасти, те може доћи и до јачих акција, а нарочито напади у циљу разоружања и онако врло слабих и излованих станица пољске страже.

Срез млавски је најугроженији у целом округу и то нарочито његов северо-источни део око села Мелнице, села Рановац и села Рашанац. У овом срезу ради злогласни комунистички вођа Шербановић родом из с. Лазнице.

У срезу Моравском угрожен је централни и јужни део среза. У централном делу води акцију са 10-15 људи студент Сима Симић из Ракинца, а у јужном делу „Драгош“ родом из Силајнца.

Код осталих срезова угрожена је само веза између срезова: Пожаревачког-Рамског-Голубачког-Звишког и Млавског т.ј. просторија: С. Божевац-с. Раброво-Туманска Шума-с. Мишљеновац-Црни Врх (354)- с. Божевац.

На овој просторији се прикрива комунистички вођа Жика Поповић.

Поред комунистичких група, дуж Дунава развијена је јака акција шверцера.

2.- СТАЊЕ У НАРОДУ.

Народ овога округа је нехомоген, национално неизједначен, повучен у себе и неповерљив. Поштује свачију власт само ако је ова подупрta силом. Склон је да подлегне пропаганди са стране.

Осећа се потпуно отсуство државне пропаганде. О овоме се нико не стара. И код чиновничког апарата и код народа осећа се страх, потиштеност и потпуна пасивност: „шта ми ту можемо, нека иде како хоће”.

Доласком нове немачке дивизије завладао је страху у народу, а у неким местима настала је и паника јер се веровало да је ово казнена експедиција. Ово грозничаво стање осећа се нарочито у Кучеву, у Жагубици и Петровцу. Народ се плаши да се што не деси неком припаднику немачке оружане силе те да цео крај настрада.

Ово тим пре што немачки војници у појединим местима, а нарочито у срезу Звишском напуштају своје јединице и без икакве пратње одлазе у села ради отимања хране. Тако су 21 септембра у 17,30 часова у с. Волуја 4 немачка војника прикупили већу количину хране а да

нису платили, али су касније од свога команданта пронађени и храну вратили. Истога дана неки пијани војници силовали су у с. Нересници 70-то годишњу циганку Ристић Милицу и покушали да силују 35-то годишњу Николић Живку. Ови подаци добивени су од среског начелника среза Звишког и водника пољске Српске државне страже у с. Нересници.

Опасност од појединачног лутања немачких војника је врло велика нарочито по влашким селима, те на ову опасност треба надлежним путем скренути пажњу немачким властима.

Народ је поред свега горе изложеног и незадовољан због одузимања пшенице као и веровања да ће им се одузети и кукуруз, кромпир и пасуљ, што је све у овом округу подбацило у погледу рода. Осећа се велика несташица у хлебу пошто брашна нема а млинови нису још пуштени у рад.

2. Овог месеца у с. Брежанима немци су запленили 16 кола пшенице коју је народ донео да је кришом самеље.

3. - СТАЊЕ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ.

Бројна стања појединих одреда пољске страже округа Пожаревачког достављају се у прилогу. Из приложених бројних стања види се да су расходи огромни и да се Српска државна стража тако-рећи истопила.

Одредска резерва појединих среских одреда приликом мог обиласка тако-рећи није ни постојала, а окружна резерва такође. Станице су врло слабе од 9-13 људи а изоловане и на великом међусобном растојању.

У срезу Рамском у одредској резерви затекли смо свега 4 стражара док је целокупно остало људско било у расходу. Истога дана од командира пољског одреда тражено је 10 људи за прикупљање пшенице.

Разлог овоме су специјалне прилике које владају у овом округу, што је капетан Масниковић изнео приликом свог реферисања.

Ово је стање унеколико поправљено доласком из Ниша око 120 стражара овога округа. Љутство које се повратило из Ниша физички је потпуно исцрпљено, шугаво и вашљиво, те хх употреба овог људства може у обзир тек после 15 октобра ове године.

Као закључак може се рећи да је Српска државна стража потпуно потчињена па и за најмању акцију зависна од немачких власти што може имати тежих последица по јавну безбедност, јер се оваквим стањем с једне стране губи поверење у Српску државну стражу, а с друге стране иста толико везује да постаје потпуно неспособна за вршење своје главне службе одржавања јавне безбедности.

4. - ШТА ТРЕБА ПРЕДУЗЕТИ РАДИ ПОБОЉШАЊА ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ.

Пошто су сви четници на територији овог округа разоружани то се у најскоријем времену може очекивати и погоршање прилика у овом округу у погледу јавне безбедности. С тога се хитно намеће потреба да се предузму све мере да се Српска државна стража округа појача и то на следећи начин:

- да се сви курсеви и школе укину до почетка зиме,
- да се љутство овог округа ослободи свих спољних расхода и замени љутство из мање угрожених округа (ордонанси, пратиоци возова итд.),
- преко надлежних немачких власти потребно је да се хитно издејствује:
- да Српска државна стажа овог округа буде што мање зависна од немачких власти у погледу вршења службе јавне безбедности,
- да се издејствује бар минимално наоружање за чуваре казних завода те да се Српска државна стража ослободи овог задатка,
- Да се Српска државна стража не употребљава за: осигурање стрелишта када немачке јединице врше гађања, чување грабе и осталог материјала или пак да се за ово што мање употребљава а у времену пројектованих акција да се по могућству замени Русима.

Ради ликвидирања остатака комунистичких група на територији овог округа треба што пре да се предузме акција ширег обима у свима срезовима од једном а нарочито угроженим деловима овог округа.

Акција не може бити диригована пошто су просторије велике и пошумљене, а снаге мале, већ мора имати карактер потерних одељења.

Потерна одељења вршиће претресе одређених просторија и постављање заседа.

Уколико овај начин рада потерних одељења за изванредан период времена не буде дао резултата, онда са потерним одељењима посетити она насељена места у којима су се највише

пута показивали комунистичке вође и путем обавештајне службе похватати јатаке а потом предузети мере за хватање вођа.

Овакав начин рада захтева:

- дужи периоди времена ради постизања циља,
- да потерна одељења буду самостална у одређеној просторији и да буду добро снабдевена храном и осталим потребама.
- да се комунистичке вође учене, и то тако да почетна уцена буде највећа а рок најмањи, а да се смањује сума са повећањем рока.

Акцију треба организовати по следећем:

У срезу Пожаревачком образовати једно потерно одељење од одредске резерве јачине до 20 људи и упутити га на просторију: с. Крављи До-с. Црниће-с. Божевац-с. Кула-с. Топоница.

У срезу Рамском образовати једно одељење јачине 15 људи и упутити га на просторију: с. Макци-с. Раброво-с. Мала Бресница.

У срезу Голубачком образовати једно потерно одељење јачине до 20 људи и упутити га на просторију: с. Житковица-с. Снеготин-Туманска Шума-с. Српце-с. Зеленике. Уколико одредска резерва овога среза не буде могла дати 20 стражара с обзиром на расходе и јачати га потерним делом из окружне резерве.

У срезу Звишком образовати једно потерно одељење до 25 људи и упутити га на просторију: с. Српце-с. Мутапић-с. Мишљеновац-с. Турија.

У срезу Млавском образовати три потерна одељења и то: једно потерно одељење од одредске резерве среза Млавског јачине до 20 људи и упутити га на просторију: Петровац-с. Кнежица-с. Рановац-с. Мелница.

Друго потрено одељење јачине 30 људи из састава окружне резерве упутити на просторију: с. Рановац-Црни Врх (310)-с. Брезовица-с. Мелница.

Треће потерно одељење јачине 30 људи из састава окружне резерве упутити на просторију: с. Рашанац-с. Манастирица-с. Рановац-с. Каменово-с. Трновче.

Срески одред у срезу Моравском треба ојачати са 10-15 људи из окружне резерве с тим да командир овог одреда поручник г. Пањковић који је неоспорно врло добар и способан командир образује сам два потерна одељења за централни и јужни део свога среза а према инструкцијама које је добио од потписатих.

За извођење акције у овом смислу дате су и потребне инструкције команданту Српске државне страже округа Пожаревачког.

ШЕФ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
КОМАНДАНТ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
I Бр. 29655
17-X 1942 год.
БЕОГРАД
Св. I број 27561

Инспектор Министра унут. послова
Р. Петровић
Капетан I класе
_____ НЕЧИТАК ПОТПИС

NdA K21 II F5 D58

Пожаревачки
округ:

МНО ФНРЈ
Архив Народно-
ослободилачког рата
Бр. Рег. 58/5-1
21 II

Drž. komisija za utvr. zloč.
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 7507

На Пов. I Број: 96/41 год.

ИЗВЕШТАЈ

- 1./ о општој ситуацији у округу;
- 2./ о расположењу народа и његовим стремљењима;
- 3./ о предузетим мерама и постигнутим резултатима на општем добру заједно са даљим намерама и предлозима.-

ПРЕДМЕТ: Извештај о општој ситуацији у Округу пожаревачком у месецу октобру 1942 године.-

На Пов. I Број: 96/1942 г.

ШЕФУ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Београд

Према примљеном наређењу Пов. I Бр. 96 од 26 јануара о.г., ранијих наређења као и упутстава Господина Министра, част ми је поднети месечни извештај о општој ситуацији у Округу пожаревачком у месецу октобру 1942. године.-

У духу одредаба Уредбе о административној подели земље на округе као и осталих Уредаба, наредаба и наређења која се односе на организацију округа, спроведена је организација округа тако да Окружна начелства функционишу без икаквог застоја, благовремено и без нарочитих тешкоћа.

Овде морам споменути догађај који се одиграо 3 октобра у Окружном начелству, који је у све службенике окружног начелства унео страх и донекле пореметио душевних мир, који је у овим приликама најпотребнији за правилно обављање њихове дужности. Наиме, 3 октобра око 9 часова пре подне један одред немачке оружане силе блокирао је зграду у којој се налази окружно и среско начелство у Пожаревцу. После блокирања наређено је службеницима да одмах напусте своја места и сви су спроведени у две просторије Среског начелства, где је извршено легитимисање. После легитимисања сви су службеници пуштени у слободу. Нешто раније, пре блокирања зграде, позван је бив. Окружни начелник Калабић и његов помоћник Алексић у Команду немачке Дивизије где су и задржани.

Одмах по свом доласку у овај Округ уложио сам све снаге да код службеника повратим душевни мир у чему сам и успео, тако да се сада сви послови редовно отправљају.

Исто тако на подручју овога округа правилно функционишу и Среска начелства, Претстојништво градске полиције у Пожаревцу као и општине. У овом погледу најслабије стоји Среско начелство у Жагубици и Жабарима из разлога што је у њима мали број службеника и што су у последње време у тим срезovima учестали напади партизана и осталих бандита. Исто тако неколико општина због упада партизана и паљења архиве нису у могућност да потпуно правилно функционишу. Ради побољшања стања у овим Среским начелствима предузео сам потребне кораке у Министарству унутрашњих послова и код Шефа српске државне безбедности, па се можемо надати да ће се у овом погледу стање поправити.

По указаној потреби држећи се законских прописа а у сагласности самном, вршили су Срески начелници смене како појединих претседника општина, чланова општинских управа и одбора, тако и целокупног општинског часништва. Ове промене су урађене из разлога што су поједини општински часници били на своме положају још од 1936 године па су изгубили потребан ауторитет или су се показали лабави у извршавању наређења виших власти. Ово нарочито у прикупљању разрезаних количина пшенице и осталих животних намирница.

О свима овим променама увек је извештавано и оделење за самоуправу Министарства унутрашњих послова. Срески начелницима сам дао потребна упутства, да код постављења општинских часника увек имају у виду стремљења Српске Владе и да за општинске часнике постављају увек само највредније, најугледније и у сваком погледу исправне грађане имајући у виду интересе земље и народа.

Градско поглаварство у Пожаревцу правилно функционише и ако се бори са тешкоћама око исхране и снабдевања становништва.

Ради сређивања прилика у градској општини, молим да Господин Министар одобри статут о градским службеницима, који је достављен већ пре дужег времена.

Претстојништво градске полиције сада има наоружане стражаре тако да ће моћи своје пословање уредно отправљати.

За ово кратко време обишао сам већину срезова и приличан број општина, а Срески начелници обилазили су своје општине.

ПОЛИТИЧКЕ ПРИЛИКЕ:

1./ Комунистичка акција: До пре месец дана акција комуниста и партизана била је при-тајана и није се осећала. Њихове банде биле су разјурене благодарећи Српској државној стражи и осталим српским оружаним одредима који су их у стопу гонили и уништавали. Остаци ових банди вероватно су се били разбегли у друге округе тако да се о некој озбиљнијој њиховој акцији није могло скоро ни говорити имајући у виду да је у овом округу и пре рата било одметника и хајдука.

Ово стање се, после разоружања четничких одреда, изменило тако да је акција партизана почела да узима све озбиљније размере. Ово стога што су партизани осетили да на планинама нема више четника и да Српска државна стража не располаже довољним бројем људства са којим би могла да радикално очисти све планине и гудуре у Срезу хомољском и млавском.

Према извештајима које добијам, ове партизанске банде које сада оперишу по Срезу хомољском и млавском састављене су не само од српских комуниста него у већем броју од Бутара и осталих народности. Ови последњи нарочито немају никаквих обзира што својим неделима носе несрећу Српскоме народу.

Са стране стране као и од стране осталих српских власти улажу се највећи напори да се овом злу стање на пут. Међутим, до потпуног успеха дошло би се само ако би се Српска државна стража појачала и предузела радикално чишћење терена.

2./ Акција Драже Михајловића: Благодарећи умешној акцији органа српске управе, акција Драже Михајловића се не осећа. Становништво овога округа је сито разних пропагандних вести о Дражи Михајловићу и свесно опасности у коју би запало ако би се повело за њиме. Кретање људи Драже Михајловића у овом подручју није примећено.

У овом правцу настају да будним оком пратим догађаје како би сваку акцију која би долазила од стране Драже Михајловића могао одмах у зачетку сузбити.

ПРОПАГАНДА:

Као што сам већ напред навео, за ово кратко време обишао сам све подручне ми Срезове сем хомољског. Исто тако обишао сам и приличан број општина. У свима Среским начелствима као и у десетини општина одржао сам велике зборове на којима сам народу давао поуке о њиховом држању у данашњим тешким приликама.

Зборови су сви успели и ако је народ запослен са јесењим пољским радовима.

Указао сам селацима као и грађанима да буду мирни, да свако ради свој посао и да се клони разних лажних вести које покушавају да шире разни мрачни и неодговорни елементи. Нарочито сам им саветовао да забораве све бивше политичко-партијске зајевце и поцепаности, јер да то не води добру и да само слога, рад и ред могу да помогну народу у овој великој несрећи која нас је задесила, те да ће само на тај начин олакшати и помоћи Српску Владу народног Спаса да народу осигура сретније и бољу будућност.

Нагласио сам да према окупаторским властима морамо бити лојални и достојанствени.

Овде морам нагласити да је народ у односу према окупаторским властима лојалан и мирно извршује сва њихова наређења, тако да није било ни једног случаја поремећаја овога односа. Примећују се додуше тешкоће око давања радне и запрежне снаге (кулука). Ова тешкоћа је следовала због тога што се најбоља радна снага налази у заробљеништву а и стока је услед неродице у бројном опадању. Но уза све то није било потребе озбиљније интервенције власти.

Што се тиче пропаганде споља, нарочито оне коју шире радио станице Лондон и Москва, народ их више не слуша знајући да је она погубна како за појединца тако и за цео српски народ.

Румунска акција није у свему још престала, али се у протеклом месецу није ништа приметило, да је ова акција у порасту. На ово ћу обратити нарочиту пажњу и поднети извештај о свему што будем приметио и учинио на њезином сузбијању.

Пропагандни материјал који је ово Окружно начелство примило одмах је разаслат и растурен у народ. Иначе по Срезовима и општинама пропаганда се у главном врши путем одабраних честитих домаћина и људи које су у ову сврху организовали Срески начелници.

У сврху пропаганде издао сам неколико прогласа на народ.

Ново постављени референт за пропаганду при овом Окружном начелству Весин Маринко ухапшен је од немачких власти и спроведен за Београд. За његову судбину се ништа незна. Његовим хапшењем је ово Окружно начелство остало без референта за пропаганду.

ЈАВНА БЕЗБЕДНОСТ:

У погледу јавне безбедности у току месеца октобра на подручју овог округа догодила су се ова тежа кривична дела:

1.- У Срезу голубачком – Голубац:

а) Ноћу између 13 и 14 октобра непознати наоружани разбојници похарали су кућу Роксе, ћерке Стојана Огњановића из Барића, коју су том приликом и злостављали. Одмах су упућене потере али се овим разбојницима до данас није могло ући у траг.

б) 17 октобра т.г. у 11 часова лишен је слободе командир среског одреда пољске страже среза голубачког, капетан II класе Јовановић Драгаш и спроведен у Пожаревац, од стране окупатроске власти. Разлог хапшења није познат.

в) 20 октобра т.г. око 22-23 часа убијен је сељак Петровић В. Владимир из села Вуковића, среза голубачког, на путу код Вуковићског гробља зв. „Српско гробље“, који се враћао из воденице својој кући. Вођеном истрагом од стране станице пољске страже Клење, установљено је, да је покојни Петровић убијен од стране потерног одељења С.Д.С. округа шабачког, које се налази на чишћењу терена у срезу звишком, под вођством п.поручника Рогића Саватија, када је одељење било у заседи на пом. месту и када је позван Петровић да стане, није то учинио, већ је покушао да бега, нашто је заседа-припуцала и Петровића убила, који је на месту остао мртав.

Убиство је извршено на граници среза голубачког и звишког. По изласку судско-лекарске комисије на лицу места, леш је предат родбини ради сахране.-

2.- У Срезу моравском – Жабари:

а) На дан 4 октобра око 22 часа у село Бошњак упала је једна група непознатих наоружаних људи те спалила архиву и уништила телефонски апарат у општини. Поред тога су ранили Анић Борислава, земљорадника из Бошњака, који је од задобивене ране умро сутрадан. Најзад су разоружали Стојиловић Драгишу, стражара С.Д.П.С. из Ивањице, и запретиши општинској управи и другим угледнијим људима изгубили се у непознатом правцу. Упућене потере до данас нису успеле да ухвате односну банду.

б) На дан 19 октобра Станковић Мартинко пријавио је станици С.Д.П.С. у Брзоходу, да је тога дана нашао леш свога брата Стевана закопан поред његове-Стеванове куће. Проведеним извидима утврђено је да је Стевана убила његова жена Љубица још пре више од месец дана. Разлог убиству је злостављање. Наиме, пок. Стеван је био пијаница и у пијаном стању је злостављао жену и децу. Када је једно вече, не сећа се датума, Стеван дошао пијан кући и покушао да бије жену она је скинула мараму са главе и са њом задавила и исте ноћи однела леш у двориште и закопала га поред куће. Убица је ухапшена и предата суду.

3.- У Срезу хомолском – Жагубица:

а) Ноћу између 6 и 7 октобра погинуо је од непознатих лица Паун Петра Гречић из Лазнице, стар 40 година, на месту зв. „Кулмија Жујкић“ атара села Лазнице. По овоме делу води се најенергичнија истрага ради проналаска убице.

б) Дана 28 септембра т.г. око 13 часова, наишла је намачка војска, која се налазила у Жагубици, на једну групу четника непознатог одреда, у засеку Медвеђици, општине Близначке, овога среза. На ове четнике је одмах осула паљбу, који видећи ово без отпора побегоше у шуму. У овом нападу погинуло је око 8 четника, а исто толико теже рањено. Овом приликом су заробили 6-10 четника.

в) Дана 3 октобра т.г. око 10 часова немачка војска је разоружала самостални четнички одред „Хомолски“ посаде у Жагубици, Крепољину и Манастиру Горњаку, под видом прегледа оружја, до кога није ни дошло, већ су све четнике са својим официрима разоружали, похапсили и спровели из овог среза незнано где, за чију се судбину ништа незна. С обзиром да су ови четници, којих је било око 140 на броју, углавном држали јавну безбедност у својим рукама, уз помоћ и органа српске државне пољске страже и на њихово отсуство из овога среза јавна безбедност овога краја јако је погоршала, јер садањи број органа српске државне пољске страже, којих има једна 100, није ни близу довољан да загарантује безбедност у овом крају, те би неопходно било потребно да се што пре додели појачање овдашњем одреду пољске страже, најмање још за 100 органа, у противном безбедност је несигурна, што најбоље илуструје и случај упада једне партизанске петорке у селима Вуковцу и Јошаници.

г) Ноћу између 19 и 20 октобра, једна група партизана, са петокраким звездама на капама и наоружана са пушкама „партизанкама“ њих пет на броју, упали су у општину вуковачку, где су спалили главне општинске књиге и спискове, па су се затим појавили у општини јошаничкој, око 3 часа и тамо исто тако спалили општинску архиву и главније општинске

књиге. У оба села партизани су се интересовали за станове претседника и деловође, те су и њих позвали да им ове књиге пронађу и даду, што су они под јаком претњом и морали предати. За партизанском појављеном бандом упућене су потере ради њиховог уништења и спречавања даљег разорног рада, али је садашњи број органа српске државне пољске страже апсолутно незнатан, да уђе овима у траг, с обзиром да има и друге задатке, као осигурање радова организације „ТОТ” и т.д., а нарочито недовољан да одржи јавну безбедност на потребној висини, те је неопходно потребно што пре доделити појачање од најмање стотину њих. Појачање одреду српске државне пољске страже је потребно у толико пре што је немачка војска једним делом отишла из Жагубице на дан 18 и 19 октобра 1942 године.

д) 20 октобра т.г. пријавио је станице пољске страже Жагубица Гроздић Јован из Жагубице, среза хомољског, да му је ноћу између 19 и 20 октобра по непознатим починицима од његова салаша који се налази на месту зв. „Каменица” атар општине Жагубица, удаљено од Жагубице 2 км. северно, украдено 46 комада оваца старих 2-3 г. 4 краве старе 6-7 година, 4 јунета стара по годину дана, 1 угојена свиња тежине до 130 кг. и тиме оштећен са 220.000.- динара. Процена је учињена по изјави оштећеног.

На салашу критичне ноћи био је син оштећеног Михајло, стар 18 година, који је изјавио да су два непозната лица, дошла на његов салаш око 24 часа и позвали му оца да изађе напоље, али како овај није био на салашу већ у Жагубици, Михајло се појавио на прозору и видео 2 човека, уплашен побегао је са прозора. Није могао запазити њихова лица а нити видети да ли су били наоружани или не. Остао је на салашу до сванућа и када је свануло видео је да у штали нема напред наведене стоке, те је одмах дошао у Жагубицу и известио оца а овај станицу.

Оштећени наводи да је мотив ове крађе освета, зато што је његов син Илија Гроздић ступио у српску државну стражу, који је био у четничком добровољачком одреду „Хомољском”, придодат као прекобројан од оних стражара који су завршили полицијски курс у Пожаревцу, па је по расформирању четничког одреда ступио у службу СДС.

Одмах по примљеној пријави патрола станице Жагубица под вођством п.наредника Цадић Душана са још 2 стражара повела је извиде и установила да је крађа стоке извршена из незатворене штале и да је стока отерана у правцу планине „Доминска шума”. Даљом потрагом од стране пом. патроле није се могло ући у траг крадљивцима а нити покраденој стоци.

Наређено је командир у одреда са својим станицама, да предузме све што му стоји на расположењу да крадљивце пронађе као и покрадену стоку. О овој крађи извештени су суседни одреди пољске страже као и Командант СДС округа Зајечар.

ђ) 21 октобра после пола ноћи два непозната наоружана човека са комунистичким знацима / петокраком звездом/ ухватили су заменика претседника општине у Сувом Долу и одвели га у општинску зграду и из канцеларије узели и однели спискове пописа становништва за немачку команду у Жагубици, спискове пописа конопља и лана и друге спискове о пописима и акта, а затим отишли у правцу села Лазнице.

е) Ноћу између 20 и 21 октобра око 24 часа група партизана јачине око 5 људи упала је у село Лазницу, растерала сеоску стражу и спалила општинску архиву до 1939, 1940 и 1941 године, расписе и евиденције. По извршеном делу удаљили су се у непознатом правцу.

ж) 21 октобра 1942 године око 9 часова 3 непозната наоружана лица упала су у кућу Рајковић Ј. Милутина, који су претресли кућу и заклали Милутина као и његову ћерку Смиљу, затим однело готово новца око 1.000.- динара, 1 златан дукат, разног одела, тако да је укупно оштећен са 5.000.- динара.

Дело је пријављено станице пољске страже Жагубица 22. октобра о.г. око 7 часова, када је патрола станице Жагубица под вођством наредника Мићић Јована изашла на лице места и установила следеће.

Код куће убијених у селу Милатовцу, среза хомољског, патрола је нашла у једној соби закланог Милутина, а у кухињи ћерку Смиљу, обоје су заклани ножевима.

Изјава Рајковића Ивана, сина закланог, који је критичне ноћи био код куће, али је искористио забуну нападача и побегао кроз прозор, па пошто је преноћио у башти вратио се ујутру у кућу где је затекао оца и сестру заклане, одмах је случај пријавио станицу у Жагубици. Иван од нападача није никога препознао, сем што је један био обучен у сељачко одело и наоружан. Када су нападачи дошли тражили су новац и дукате, па када им пок. Милутин није дао новац, извршили су претрес и наведене ствари и новац однели, пошто су вероватно заклали Милутина и Смиљу, које Иван није видео, јер је побегао.

Вођеним извидима установљено је да се критичног часа 40 метара од куће у којој је дело извршено, налазио ауто организације „ТОТ“, али шофер изјављује да ништа није приметио око предњег напада.

Мотив убиства је користољубље, а по изјави оштећеног Ивана и освета на његовом се-стром Смиљом, зато што је јавно поговарано да Смиља живи у интимним односима са вој-ницима организације „ТОТ“, те постоји вероватноћа да су ово учинили из освете.

з) На дан 20 октобра о.г. по подне око 17 часова дошла су у канцеларију општинске управе у Осаници два непозната наоружана лица, док је једно остало напољу на стражи прва двојица су са напереним пушкама зауставили рад у општинској управи, одузели службеницима спискове пописа становништва, који су били у изради и однели са собом. Истог дана око 23 часа шест непознатих наоружаних лица дошли су у село Рибаре и ухва-тили општинског служитеља Арсић Николу и питали за кмета а он им је одговорио да је он на путу за Пожаревац, а затим су га одвели кући општинског деловође Радисављевића Милутина кога су од куће дотерали у општину и под претњом оружјем затражили за изда архиву. Дохватили су акта са стола и плакате изнели испред зграде општинске управе и запалили, затим почели да купе општинске књиге али је у том моменту наишла општинска стража коју су они приметили и побегли. Од архиве у селу Рибару сљен је списак пописа становништва из 1942 године коморски регистри вођени пре рата, регрутни спискови из 1918-1920 г., списак обвезника националне службе за обнову Србије, списак и сва акта об-везника О.Т.В. Све спискове о распореду соли и гаса и акта и књиге вршаја са свима актима из 1942 г. деловодни протокол, тапија из 1932 г., све кривичне тужбе на раду као и пресуде на извршењу и сву осталу архиву и плакате и огласе који су се на столу затекли. Опис непознатих је следећи: Један је раста средњег, развијен, необријан, у сељачком сукненом оделу, на глави качет без знака, на ногама опанци са кајишима, наоружан са пушком маузер са дужом цеви. Други податци за овим не достају. Други је раста ниског, обријан, обучен у радничко одело, огрнут пелерином, на глави шубара са петокраком звездом, на ногама опанци, наоружан са пушком као и први. За осталу четворицу опис не достаје пошто су се налазили у мраку на стражи. На лицу места налазила се српска државна пољска стража, која је предузела енергично гоњење.

и) Ноћу 22 октобра око 1 час дошла су у зграду и општинске управе у селу Милатовцу, 3 наоружана лица и из архиве општинске издвојили извесна акта и спискове и рачуне, те испред општине спалили. Општинску стражу натерали у зграду и наредили да нико не излази до зоре.

ј) Ноћу 23 октобра око 22 часа од стране непознатих лица изве-ден је из своје куће Милутин Петковић из Жагубице и у шљивару удаљеном од куће око 80 метара убијен је ножем. Судско-лекарска комисија изашла је на лице места а за непознатим извршиоцима води се потрага. Командиру српске државне страже и среском начелнику у Жагубици из-дато је строго наређење ради проналаска убице.

к) 23 октобра на месту зв. „Ваља Мики“ атара општине лазничке пронађени су лешеви Марице живеће жене Војина Спасића и Наталије, ћерке Аврама Кивића, обе из Лазнице, које су од стране непознатих лица одведене у времену између 21 и 22 октобра. Такође про-нађен је и-леш Станке Виркановић из Лазнице у кући. Судско лекарска комисија изашла је на лице места и истрага за непознатим извршиоцима води се. Команди српске државне страже издато је наређење за вођење истраге и проналазак извршилаца.

4.- У Срезу звишком – Кучево:

а) Око 5 октобра о.г. Станојловић Велимир, бив. претседник општине у Мишљеновцу и четник звишког четничког одреда убијен у шуми зв. „Заногe” у атару општине Мустапић, а на месту између села Манастирице, срез млавски и Мустапића, срез звишки. Леш је прона-ђен тек 10 октобра. По свој прилици ово убиство извршили су бандити партизанске банде Поповић Живојина, бив. учитеља у Раброву, јер им се пок. Станојловић нешто замерио још док је био претседник општине Мишљеновачке, па је ступио у четнички одред војводе зви-шког, да би се од њих сачувао. Међутим 3 октобра од немачких власти овај четнички одред је разоружан, па се већина четника разбежала, те су тако бандити и ухватили Станојловића.

б) Ноћу између 16 и 17 октобра 4 непозната пушкама наоружана лица дошли су кући Трифуновић Ане у Буковској, силом је извели из куће и у шуми зв. „Мали Стрњак” са 18 убода ножем тешко је повредили. Од нанетих повреда напред именована је ноћу између 19 и 20 октобра умрла. Судаћи по извесним околностима, овај напад је извршен из освете. Извиђаји се воде. Кривци нису до сада пронађени.

5.- У Срезу млавском – Петровац:

а) Ноћу између 30 септембра и 1 октобра о.г. једна група партизана у јачини од 7 људи, које је предводио Шербановић Јован, студен медицине из села Лазнице, среза хомољског са Трајковићем Александром зв. „Сашом“ столаром из Куманова, дошла је у село Црљенац у општину црљеначку, где је натерала претседника општине црљеначке да одмах сазове збор грађана села Црљенца и пошто је на силу прикупљено око 50 грађана, Трајковић Александар зв. „Саша“ одржао им је говор позивајући народ да не дају храну-пшеницу оку-патору. По свршеном говору разишли су се и отишли у непознатом правцу.

б) На дан 3 октобра о.г. Милена жена Марковића Николе, из Рашанца, угушила је сво-га мужа Николу, па га онако угушено попела на таван од штале мислећи да на тај начин прикрије злочин. Вођеном истрагом утврђено је извршење овога дела и Милена је своју кривицу признала, па је ухапшена и спроведена надлежном суду.

в) На дан 8 октобра на путу Црљенац-Рашанац ухваћен је Дулић Драгољуб, из села Брежана среза пожаревачког, стар 22 год. без путних исправа и извршеним личним прет-ресом установљено је, да именовани партизански курир, услед чега је одмах ухапшен и спроведен команди српске државне страже округа пожаревачког на даљи поступак.

г) Ноћу између 17 и 18 октобра једна група од 5-6 наоружаних непознатих људи обучени у радничка одела, дошла је у општину добрњску, покупила општинске стражаре и затвори-ла их у једно одељење, па затим уништила целу општинску архиву, све фиоке општинских канцеларијских столова поразбијала и ствари од вредности из истих покупила и однела, којом су приликом однели све новчане књиге и спискове о извршеном разрезу пшенице, живине и јаја, па се затим изгубили у непознатом правцу, запретивши стражарима да о овоме никога не извештавају.

д) На дан 18 октобра код каменовске ћуприје у атару села Каменова, убијен је секиром Станојловић М. Михајло, трговац из Каменова, од стране непознатих зликоваца. Истрага се води.

е) На дан 19 октобра око 19 часова на државном путу Петровац-Кучево, код гвозденог моста у селу Мелници од непознатих зликоваца избоден је камом Милан Грујић, земљо-радник и дугогодишњи општински деловођа из Мелнице, тако да на месту остао мртав. Истрага се води.

ж) Ноћу између 20 и 21 октобра убијен је у месту зв. „Селиште“ атара општине Велико Поповачке, Милићевић П. Михајло, земљорадник из Вел. Поповца. Убиство су извршили непознати зликовци секиром. Истрага се води.

з) Ноћу између 24 и 25 октобра у 9 часова у селу Кнежици једна група наоружаних људи упала је у кућу Животе Селића, у којој је кући била свадба па са свадбе одвели Драгишу Миладиновића и Војислава Матића; везали их и одвели у непознатом правцу. 25 октобра у 7 часова нађен је леш Војислава Матића убијем пушком у атару њива Милића Радосава у Кнежици.

и) 22 октобра је у селу Витовници убијен од непознатог лица Лалић Александар, земљо-радник из Витовнице. Истрага се води.

6.- У Срезу пожаревачком – Пожаревац:

а) 10 октобра око 20 часова појавила се у једном делу зграде општине управе у Малом Црнићу ватра, где је била смештена кудеља-конопља прикупљена од сељака села Малог Црнића за немачке потребе и која је изгорела. Уз велико учешће сељака села Малог Црнића пожар је брзо локализован. Истрагом је утврђено да је пожар проузрокован немарношћу општинских стражара, који су приликом пушења нехотично бацили опушак од цигарете у конопљу од чега се проузроковао пожар. Конопље је било око 100 килограма.

б) 14 октобра 8 наоружаних непознатих лица напали су на општинску канцеларију оп-штине Калишке, спалили општинску архиву и однели 66 килограма вуне, која је била при-купљена од сељака. Лица су била у разном оделу са шубарама на глави. По извршеном делу отишли су у непознатом правцу. Претпоставља се да ово дело нису извршили партизани већ сељаци и изтог села и околних, а паљење архиве извршили су само ради тога да би затурили траг. Истрага се води.

в) Ноћу између 19 и 20 октобра око 18-19 часова у кући Андрејића Јована, земљорад-ника из Берање, дошла су три наоружана разбојника, од којих је један под прозором куће чувао стражу, а остала двојица ушла у кућу, везали Јована, снаху Милену, сина Живка и кћер Даринку, и све зостављали све док нису изнудили 30.000.- динара у новчаницама од по 1.000.- динара, у пет стотинаркама и педесетицама у папиру као и 18 динара у сребру. Поред готовине однели су и две домаће бунде.

Вођеном истрагом од стране полске државне страже у Братинцу установљено је, да су ово разбојништво извршили одбегли робијаши Казненог завода-Забела, који су пре извесног времена помегли са рада из Костолца и то: Живковић Благоје, Милошевић Дрена и Животић Драга-Миодраг, сва тројица родом из Сиракова среза рамског.

Као њихови јатаци ухапшени су: Обрадовић Анђелија, Јевремовић Љубица, обе из села Берања, која су као њихове љубавнице одржавале везе са истима, те су спроведене државном тужиоцу у Пожаревцу, пошто су признале да су 18 ов.м. виделе разбојника Живковића са још два друга, али ова двојица се њима нису јавили.

г) На дан 22 октобра око 11 часова Јевремовић Војислав земљорадник из Братинца орао је на своје имању у месту зв. „Долови“ којом је приликом из даљине пукла једна пушка и метак је Војислава ранио у десну плећку где се и задржао. Рањени је упућен лекару те му је из ране извађен оловни метак, што се утврђује да је рањен из цивилног оружја. Рана је лакше природе и нема опасности по живот.

д) 23 октобра у 20 часова дошла су три наоружана лица у караулу пожаревачких жељезница на км. 21, разлупали телефонски апарат, посекили три телефонска стуба, на колосеку скинули и однели једну шину/дуж. 9 метара/ и однели десетару пруге алат. Чувару пруге су запретили да до 5 часова ујутру несме заћи из карауле.

ђ) У ноћи између 23 и 24 октобра око 24 часа дошли су 7 наоружаних лица у постају Велико Црниће, разлупали су телефонски апарат, посекили неколико телефонских стубова и размонтирали скретницу. Одмах је упућено особље дирекције пожаревачких жељезница, које је кварове довело у исправно стање и саобраћај нормално тече.

е) Ноћу између 23 и 24 октобра на 5 километара од Пожаревца ка Петровцу, непозната лица посекала су неколико т.т. стубова и ове т.т. водове. Партија је послата да изврши исправку.

ж) Дана 23 октобра у 10.40 часова извршена је употреба ватреног оружја од стране крстарећег одељења над Стојимировићем Д. Александром, студентом-ђаком из села Калишта на следећи начин: Поменутог дана дошло је крстареће одељење са својим вођом п. поручником Доншић Ђорђем и околико је кућу Стојимировића због претреса, јер је Александар био сумњив да одржава везе са комунистима. Том приликом опкољења саме куће Александар је искочио кроз прозор и побегао у правцу реке Витовнице и на више позива вође одељења п. поручника Доншића није хтео да стане већ је и даље бежао да се дочепач речног корита и шипрага да би умакао; тада је водник Доншић п. поручник пуцао погодивши га у главу више леве слепоочнице од чега је Александар на месту остао мртав у кориту реке Витовнице, недалеко од села Калишта. Леш покојника предат је породици.

з) Ноћу између 23 и 24 октобра око 12 часова од стране непознатих лица на жељезничкој станици Велико Црниће, запаљена је вага Државне фабрике шећера, разрушена скретница за један споредан колосек и запаљен станични телефонски апарат.

7. - На подручју града Пожареваца – Пожаревац:

а) 25 октобра п. поручник Јуришић Р. Миодраг из чете окружне резерве Пожаревац, извршио је увиђај по делу убиства осуђеника Јовановића Златоја, казненог завода Забела, а који је као осуђеник на раду у Костолцу, и који је 24 октобра од стране стражара Поповића Ђ. Илије, када га је осуђеник Јовановић напао, из пушке убијен.

24 октобра око 17 часова, стражар чете окружне резерве Поповић Илија, стражар код осуђеника на раду у Костолцу, скренуо је пажњу убијеном, зашто се спремао са осуђеником Јовановић Ненадом, који је побегао око 13 часова истог дана, за бегство. Убијени Јовановић тада је пошао према стражару Поповићу са намером да га нападне. Поповић га је одгурнуо кундаком, а Јовановић је тада подигао лопату да удари Поповића, али је Поповић узео пушку на готовс и пошто му је претила опасност да га Јовановић удари лопатом по глави, опалио је на Јовановића један метак са намером да га лакше повреди и од себе одбије. Јовановић је и даље онако рањен нападао те је Поповић испалио и други метак и Јовановић се срушио мртав.

20 октобра убијени осуђеник покушао је бегство и стажари су га ухватили на 2 километра од места на коме је радио.

О свима овим случајевима извештено је Министарство унутрашњих послова-Кабинет-и Шеф српске државне безбедности. Исто тако извештене су и Немачке војне власти. Одмах сам по пријему извештаја о поједином догађају дао упутство Среском начелнику односно Команди српске државне страже о мерама које треба предузети да се извршиоци пронађу и предају законској одговорности односно да буду побијени.

Из изложеног види се да је јавна безбедност попустила нарочито у Срезу хомољском и млавском, по којима се крећу партизанске и пљачкашке банде. Разлог оваквом стању треба тражити на више страна. Први и најјачи разлог, као што сам већ напред навео, је тај што је број органа Српске државне страже премален да би могао извршити радикално чишћење свих брда и гудура где се партизани и разбојници скривају. Други важан разлог је што су српски оружани четнички одреди разоружани, па је цео крај остао без довољног осигурања. Партизани и разбојници који су се били из овога краја разбегли поново су се вратили, а осим њих дошли су и партизани из околних округа.

ОКРУЖНЕ ФИНАНСИЈЕ:

У месецу октобру о.г. остварено је прихода по окружном буџету . . . . . дин. 2,141.294.-
 а извршено расхода у износу . . . . . дин. 815.685.-
 Када се узму у обзир стања прихода и расхода из прошлих месеци,
 онда се показује стање готовине у . . . . . дин. 14.274.640.-
 од којег износа се налази у каси . . . . . дин. 2,298.392.-

а на чековном рачуну код Поштанске штедионице . . . . . 11,976.248.- дин.

С обзиром на годишње доба, са приливом прихода на име окружних дажбина може бити задовољни.

У току октобра израђен је предлог буџета за 1943 годину и 21 октобра одржана је седница свих референата.

Укупни расходи предвиђају се у износу . . . . . дин. 27,000.000.-
 којем се додаје буџет окружних железница . . . . . дин. 11,285.000.-

што укупно износи . . . . . дин. 38,285.000.-

Приходи се предвиђају у истој висини, па је према томе буџет уравнотежен.

С обзиром на потребе за правилан рад окружног начелства и данашње цене истих, овај је износ нешто већи у сразмери од прошлогодишњег тј. текућег, па се је морала и стопа окружног-општег приреза повисити од 30 до 50%, док је здравствени остао 5 а Просветни 15%, као и текуће године.

Овај предлог послат је Министарству финансија на претрес и одобрење.

На завршном рачуну за тромесечје фебруар-април о.г. ради се и даље и биће и току новембра вероватно готов.

Спрема се пројекат одлуке о постављању егзекутора за наплату болничких трошкова и организацији исте, како би се од ових заостатака што више наплатило, пошто су прилике за исплату повољне.

ПОЉОПРИВРЕДА И ИСХРАНА:

а) Пољопривреда: У току месеца октобра владале су погодне временске прилике за провођење бербе кукуруза. Од осталих радова обављено је изношење стајског ђубрета и припрема земљишта за сејање пшенице. За орање околности нису биле повољне, пошто је земљиште било још увек и сувише чврсто. При крају месеца неколико киша осредње јачине исправило је донекле стање земљишта, тако да је орање на већем делу површина омогућено. Сетва пшенице је отпочела, али постоји опасност да семена пшенице неће бити довољно. Од среских начестава прикупљени су податци о стању семена пшенице па су добивени следећи податци:

Потребно је да се засеје 34.825 хектара. Прозивођачи располажу са семеном од 1,753.394 килограма.

Према томе недостајало би семен 3,389.000 килограма.

Предузети су кораци да се све површине предвиђене по плану о Планској пољопривредној производњи за 1942/43 годину засеју пшеницом. Али ако би заиста стање семена изгледало као што су га Среска начелства приказала, онда би тешкоће око сетве биле огромне и морао би се недостатак семена пшенице хитно ставити на расположење од стране Министарства пољопривред и исхране. Неодговорни елементи су поред тога убацили у народ алармантне гласове да се пшеница не сме сејати, јер да наводно немачке власти стрељају за сваки покушај обрађивања земљишта. Ови су гласови демантовани на време, па је са те стране отклоњена опасност.

Берба кукуруза је скоро завршена. Принос је у поређењу са нормалним годинама изванредно лош.

За испоруку Житарској Централни у округу пожаревачком разрезана је количина од 2.000 вагона кукуруза и 39 вагона пасуља, па је учињен разрез контингентна за испоруку на срезове као што следује:

Срез Вел. Градиште . . . 600	вагона кукуруза	117.000	кг. пасуља
« Голубац 80	« «	15.600	« пасуља
« Жабари 120	« «	23.400	« «
« Петровац 400	« «	78.000	« «
« Пожаревац 800	« «	156.000	« «
Свега: 2.000		« «	390.000 «

Испорука пасуља има отпочети одмах а кукуруз се има испоручивати и то:

Срезиви: Голубац и Жабари, сву разрезану количину до 30 новембра 1942 године.

Остали срезовима имају испоруку обавити по следећем кључу:

До 30 новембра 1942 г. 30% од резезане количине

До 28 фебруара 1943 г. 30% од резезане количине, и

до 30 априла 1942 г. 40% од резезане количине.

б) Ветеринарство: Кретање сточних зараза у току месеца октобра углавном се сводило на свињску кугу, која је нешто у порасту у срезу пожаревачком и рамском, док у осталим срезовима није било пријављено нових случајева. У срезу рамском пријављено је још и колера пернате живине и кокошија куга у 5 дворишта. Угинуло 7 кокошака. Ветеринаско-полицијске мере су предузете. Нових случајева осталих зараза није било.

в) Шумарство: Сав рад у току овога месеца био је усредсређен на довршавању сече по Плану о производњи и потрошњи дрвета у Србији за 1941/42.

До данашњег дана посечено је грађевног дрвета 4.780 м³

огревног дрвета 24.913 пр. м.

У шуми лежи за транспорт грађевног дрвета 3.199 м³.

огревног дрвета 5.375 пр. мет.

На утоварним станицама лежи грађевног дрвета 789 куб. мет.

огревног дрвета 2.413 пр. мет.

Јамске грађе посечено и испоручено руднику

Кленовник . . . . . 1.315 куб. мет.

Костолац . . . . . 548 куб. мет.

Сада се нарочито док је још лепо време форсира извоз из шума до утоварних станица. У ту сврху наређен је општи плаћени кулук у срезовима млавском, звишком и голубачком и много вероватноће има да ће до конца овог месеца дрво из шума бити сво извежено.

Осим довршавања сече по горе поменутом плану врше се припреме за предлог плана за следећу годину.

Шумске штете у недржавним шумама су минималне и ефикасно се спречавају.

Безбедност је осигурана како за шумарско особље и шумске раднике, тако и за радове који се у шумама изводе.

ПРОСВЕТА:

І. Средње школе

1.- Гимназије редовно раде у Пожаревцу и Великом Градишту а у Петровцу је престала да ради пре 20 дана, јер је војска заузела зграду. У Пожаревцу нема зграда за школу па гимназија ради у приватним зградама и кафанама, али сваки разред ради само по 2 часа дневно по скраћеном програму, што је недовољно, нарочито за IV и VIII разред, тим пре што ће по свој прилици школе прекинути рад у зимско време.

Гимназија у Великом Градишту редовно ради, сем што је имала прекид од 6 дана, због појаве дифтерије од које су оболели и ученици и наставници. О том прекиду извештено је Министарство просвете-Одељење за средње школе.

За гимназију у Петровцу треба реквирирати приватне просторије да би се школски рад могао наставити, а за потребе гимназије у Пожаревцу треба замолити немачке војне власти да се једна од одузетих школских зграда испразни и уступи гимназији.

2.- Трговачка академија ради редовно али по скраћеном програму. Испиту су завршени 15.IX. о.г., а рад је, после уписа, почео 1 октобра о.г. Ради се у приватној згради за коју се плаћа кирија.

3.- Грађанска школа отворила је ове године и III и IV разред. Школи је прављено много сметњи, јер није имала просторија, па су по налогу Округног начелника реквириране неке кафане за смештај школе. Настава је полудневна.

4.- Женске занатске школе у Пожаревцу, Вел. Градишту, Кучеву и Петровцу радиле су преко лета од 1.IX. о.г. и онда су одржани испити. Школа у Жагубици затворена је, јер нема довољног броја ученица.

5.- Стручне продужне школе рад у Пожаревцу, Вел. Градишту и Петровцу, због оскудице у просторијама држе часове недељом и пре и после подне.

II. Народне школе

На територији округа пожаревачког има 173 народне школе. У току овога месеца отворена је нова школа у селу Милешеву у срезу голубачком, одлуком IV бр. 12288/42, те сада има 174 народне школе у округу. Од ових школа никако не раде 10 школа, због тога што 6 школа нема наставника и што је немачка војна сила заузела за своје потребе 4 школе. Од стране овог начелства издата су потребна наређења и упутства среским и општинским властима да се на неки начин за школске потребе пронађу зграде. Међутим, из примљених извештаја која су среска начелства доставила из Жагубице и Петровца, до сада нису могле да се пронађу погодне приватне просторије за потребе народних школа.

У свим овим школама има 347 наставника-ца. Према добивеним подацима изгледа да ће се скоро ова празна места и одељења попунити те се у овој години може очекивати да ће школски рад бити потпунији и успешнији него што је био у прошлој школској години. Овакав успешан рад у овој школској години претпоставља се ако и остали услови буду испуњени. У школу је уписано 21.250 ученика-ца, а од тога броја редовно походи школу 12.800 ученика-ца дакле 62%.

Први преглед школа и наставног рада отпочели су поједини школски надзорници у својим срезовима који се обавља према Уредби о вршењу надзорничке службе и упутствима изданим од Министарства просвете. По завршеном прегледу, који се мора завршити до 31.XII.1942 године поднеће школски надзорници своје извештаје о погледу школа.

1.- **Изддржавање народних школа:** Издржавање народних школа обезбеђено је окружним школским буџетом за 1942 годину, а у колико се тиче снабдевања огревом, како школа, тако и наставника-ца то питање је пренето на општине наредбом Окружног начелника. Општинама је дат рок да своје школе и своје наставнике снабдеју огревом до 15 октобра т.г. Из извештаја који пристижу из срезова види се да се овај посао полако али поуздано приводи крају.

Поправак школских зграда, као и чишћење и кречење истих такође су општине извршиле из својих сопствених средстава. Набавка инвентара извршиће се из кредита од дин. 10.000.- који су општине доделиле својим школама у виду помоћи. Ову помоћ скоро све општине уплатиле су изузев неке које су сиромашне и које су ову помоћ уплатиле у смањеном износу, по претходном одобрењу Среских начелника. Многе школе су већ извршиле набавку потребног школског инвентара а нарочито учила и наставних средстава из додељеног им кредита на име помоћи.

2.- **Народно просвећивање:** Према издатим наредбама срески школски одбори односно отсеци за народно просвећивање у већини места у појединим срезовима приступили су организацији аналфабетских течајева. Спискови са молбама за отварање истих пристижу овом начелству, које исте прегледа и одобрава. Настоји се да се што већи број ових течајева отвори, како би рад у истима могао на време отпочети тј. 1 новембра 1942 године.

Осим тога срески одбори за народно просвећивање спровели су у среским местима организацију предавања, углавном противу комунизма и њихове разорне акције. Поред ових предавања држана су и друга предавања, која су по својој садржини била поучна за народ и која су углавном била приступачна ширим народним масама. На овим зборовима били су присутни поред предавача и референти и асистенти. Референти су подносили своје извештаје о успеху и утиску одржаног предавања, док су асистенти после предавања водили дискусију са присутнима о значају и вредности проблема и питања која је предавач истакао у свом предавању. Нарочито су лепо одржана и лепо изведена предавања у срезу рамском, где је овом приликом у сваком месту одржано по два предавања.-

ТЕХНИЧКИ ОТСЕК:

Стање саобраћаја у месецу октобру на територији округа пожаревачког углавном је нормално. И ако је редуциран један пар возова на релацији Београд-Пожаревац-Кучево и обратно, железнички саобраћај функционише са изузетком чешћих закшњења које повремено наилази услед специјалних транспортних возова. Путнички и робни промет на свима линијама стално је у порасту. Осећа се велика оскудица у вагонима. Чињени су потребни кораци код надлежних инстанција са делимичним успехом. Удеса на пругама није било.

Стање јавних сувоземних путева као и објеката на њима углавном је у проходном стању и свуда се обавља несметан саобраћај, како при лепом тако и при кишном времену.

На државним путевима, као и окружним путевима I и II реда поправљена су сва рђава места где је саобраћај био угрожен самим стањем пута. Исти је случај и са мостовима. Већина мостова је реконструисана, а неке веће реконструкције су у току. Тако да ће до краја године сви дрвени мостови бити оспособљени за тежи саобраћај. За све радове има довољно кредита. Скромна финансијска сретства којима округ располаже за техничке радове допуњена су дотацијама Министарства Грађевина, а које Министарство од случаја до случаја додељује округу из ван редног кредита од 3.000.000.000.- динара за велике јавне радове, а делом употребом народне снаге за оправку јавних путева. Оскудица у радној снази је велика; ангажовањем обвезника за принудан рад. Тешкоће у набавци грађевинског материјала штетно утичу на нормално извршење радова а проблем исхране задаје озбиљну бригу, јер је то битни услов за прибављање радне снаге.

На државним путевима изводе се радови и то:

На државном путу бр. 55 Пожаревац-Вел. Градиште-Голубац извршена је набавка речно сејаног шљунка за редовно одржавање, у току је реконструкције деонице од км. 29-30 истога пута, завршена је израда моста у селу Кусићу, као и израда потпорног зида на км. 49,500. Исто тако завршена је израда савременог коловоза од ситне коцке на прелазној деоници овога пута кроз Пожаревац.

На државном путу бр. 5 Пожаревац-Петровац-Жагубица у току је набавка резервног материјала за редовно одржавање, завршена је израда навоза-проширења на мосту преко реке Млаве код Вел. Села, започето је издизање нивелете истога пута у дужини од 1 км. код села Дубочке, окончана је израда новог моста на км. 156 истога пута код Тршке Цркве, и у завршетку је израда савременог коловоза од ситне коцке на прелазним деоницама истога пута кроз Пожаревац.

На окружним путевима у току су следећи радови:

На окружном путу I реда бр. 15 Браничево-Кучево-Мајдан Пек завршена је израда нових као и оправка старих порушених потпорних зидова на км. 32-33, завршено је чишћење од км. 40-67 срозаних осулина, те је на ужим местима извршено проширење пута.

На окружном путу I реда бр. 17 Кучево-Кучајна-Петровац извршена је реконструкција свих дрвених мостова, пут пошљунчан употребом народне снаге за оправку јавних путева, а на км. 2,666 израђен је нов привремени дрвени мост код села Мелнице.

На окружном путу I реда бр. 39 Велика-Плана-Жабари-Петровац у току је реконструкција моста отвора 260 метара, набављена је потребна количина материјала за редовно одржање пута који се превози употребом народне снаге.

На окружном путу I реда бр. 43 Пожаревац-Жабари-Свилајнац извршена је оправка мостова и пропуста, као и извршена набавка потребног материјала за редовно одржавање.

На окружном путу II реда бр. 210 Пожаревац-Костолац чија је градња у току у целој дужини од 14 километара, ради врло интензивно, тако да је већ готово око 50%. Највеће тешкоће при изради овога пута је несташница вагона и поред учињених свих ургенција.

На осталим окружним путевима и објектима вршене су мање безначајне поправке у циљу побољшања саобраћаја, али како су оне мањег обима то их овде не детаљисамо.

На општинским путевима од већег значаја је израда моста преко реке Пека отвора 96 метара, на општинском путу Раброво-Клење у селу Раброву који су радови у току.

Радови на регулацију река и потока, као и на мелиорацији земљишта теку добро. У току је извршење регулација потока Булињака и потока Ресвачине у срезу моравском, који се радови изводе добровољном радном службом заинтересованих општина, а под стручним надзором особља овог отсека, као и делегираним органима националне службе за обнову Србије.

На реци Морави извршене су припреме за одбрану насипа од поплаве, а као мере предострожности. У ту сврху набављен је резервни материјал у фашинама и кољу.

Радови на регулацији реке Млаве од км. 0,000-6,000 теку врло добро. Овај је исти случај-и са реком Могилом. Радови се изводе делом плаћеном радном снагом, а делом употребом обвезника националне службе за обнову Србије.

Радови на изради одбранбеног насипа у Велико Градиштанском риту напредују веома повољно, а изводе из 3 чете националне службе.

Ради што успешнијег спровођења радова на регулацији реке Млаве и Могиле, као и изради насипа у Градиштанском риту, Министарски савет на предлог Г. Министра Грађевина формирао је аутономни одбор за јавне радове у подунављу, који је преузео у извршење ове

радове, а коме су дата специјална овлашћења и олакшања у сврху што брже спровођења ових послова.

У току месеца октобра извршен је пријем окончаних радова на оправци јавних зграда у Великом Градишту. У току су радови на изради и адаптацији зграде одељка финансијске контроле у Голупцу, израђени су пројекти и предрачуни за израду неколико школских и општинских зграда, извршени ситни радови на зградама намењеним јавним сврхама на територији округа, а у које су смештена државна односно самоуправни надлештва.

Кредити по државном и окружном буџету су ангажовани са приближно 90%. Остатак је резервисан за непредвиђене ситне радове до конца буџетске 1942 године, у колико би се указала потреба било евентуалним елементарним непогодама, било којим другим непредвиђеним чињеницама.

СОЦИЈАЛНО СТАРАЊЕ И НАРОДНО ЗДРАВЉЕ:

Рад здравствених и хигијенских установа на територији округа био је нормалан, али са многим потешкоћама, нарочито у погледу снабдевања лековима и осталим санитарским материјалом. Нарочито болнице наилазе на велике тешкоће у погледу снабдевања животним намирницама и огревним материјалом. Окружно начелство са своје стране чини потребне кораке да се ово снабдевање олакша уколико је то могуће у данашњим приликама.

У току месеца заразних болести пријављено је:

У граду Пожаревцу 2 случаја шарлаха и 2 случаја дифтерије; у срезу голубачком 2 случаја шарлаха и 1 тетануса; у срезу хомољском 47 случајева дизентерије и 4 шарлаха.

Епидемија дизентерије која је била обухватила срезове хомољски и млавски, престала је. Маларија није у порасту. Број оболења од туберкулозе повећан је. Венерична оболења нису у порасту.

Све потребне мере на одржању добрих хигијенских прилика предузимају се. Са систематским прегледом воде, које је отпочело у другој половини месеца септембра продужује се. Приступило се је акцији на сузбијању вашљивости, како би се отклонила појава пегавца.

Једино у граду Пожаревцу толерирају се проститутке. Оне су смештене у једном локалу приступачном једино немачким војницима. Над овим жењскињем врши се сталан санитарско-полицијски надзор.

Исхрана становништва, нарочито градског, није довољна и наилази на велике потешкоће услед тога што нема у довољној количини животних намирница. Црноберзијанске цене животних намирница су неприступачне сиромашном свету и чиновништву.

И поред свих недаћа опште здравствено стање народа за сада се може још сматрати задовољајућим.

НАРОДНА ПРИВРЕДА:

Кретање привредних прилика у округу у току месеца октобра показује извесне мале промене у поређењу са прошлим месецем, и то како у индустрији тако и у трговини.

Млинарска индустрија, која је прошлога месеца била у потпуном застоју услед опште забране мељаве, у овом месецу је осетно оживела. Сви млинови који су регистровани код Житарске Централне почели су да раде.

Стање у осталој индустрији је непромењено.

У трговини се осећа још увек тенденција ка опадању послова. Али стечајева и поравнања ипак није било. С времена на време има по које одјављивање радња. Пада у очи да и поред опадања послова, због оскудице у роби, било је овога месеца неколико случајева отварања нових радњи (у Петровцу), нарочито бакалских, стакларских и гвожђарских. Тражи се отварање и текстилних радњи, али се оне за сада не дозвољавају због политике економисања робом. Појава отварања нових радња, и поред сталног слабљења трговачких послова, показује то да људи гледају на све могуће начине да бар донекле свој новац пласирају и да се у исто време запосле.

У занатству нема неких нарочитих промена.

Банкарство и даље врло слабо ради. Кредите никако не тражи, а сељак с друге стране врло слабо враћа своје дугове-углавном из разлога што се нада да ће се ти дугови касније опростити. Отуда је и дошло до ликвидације неколико банака. За сада има у целом округу свега 9 новчаних завода који раде, али као што је речено врло слабо. Од свих тих завода најбоље ради Хомољска банка у Жагубици, али и то у ванбанкарским пословима: од пре извесног времена ова је банка преузела великопродају дувана.

ЦЕНЕ И НАДНИЦЕ:

У току месеца октобра рад на надзору над ценама вршен је интензивно према издатим прописима за регулисање цена. Окружно начелство је издало 2 ценовника за воће и поврће, који су били достављени свима подручним властима и према којима су одржаване цене.

У току месеца није одржан редован састанак свих референата и контролора са немачким властима, али је одржана конференција органа из Пожаревца са шефом одељења за цене из Фелдкоманде 599 Др. Цимерманом, који је дао потребна упутства за даљи рад.

Ради попуњавања упражњених места контролора цена, начелство је расписало натечај, па намерава неколико њих поставити, тако да у сваком срезу буде 2-3 контролора.

Органи привредне полиције, који су крајем прошлог месеца постављени, уведени су у дужност у свима срезovima, те је тиме у знатној мери појачан контролни кадар.

Рад на сузбијању црне берзе се спроводи енергично на целом подручју, али се осећа још увек недовољан број контролних органа. Када се изврше нова постављења контролора, тај рад ће свакако постићи већи успех.

СРПСКА ДРЖАВНА СТРАЖА:

Орган српске државне страже у округу пожаревачком распоређен је на

1.- Штаб окружне команде С.Д.С. у Пожаревцу; на среске одреде по седиштима срезovima и станице С.Д.С. по општинама.

2.- Гранични-одред распоређен је на Штаб Окружног граничног одреда округа пожаревачког; штаб среског граничног одреда среза голубачког у Голушцу у штаб среског граничног одреда среза рамског у Вел. Градишту. Под штаб Среског граничног одреда среза голубачког потпадају 4 гранична одељења а под штаб граничног одреда у Вел. Градишту 2 гранична одељења.

3.- Одред градске С.Д.С. у Пожаревцу.

По формацији Српске Државне Страже округа пожаревачког има свега 714 лица од којих 25 официра. Сада се на територији округа налази још 150 стражара из осталих округа. Ови стражари су употребљени као потерна одељења од по 20 људи.

Гранични одред С.Д.С. по формацији има 170 људи од којих 4 официра.

Одред градске С.Д.С. састоји се од 47 лица од којих 2 официра.

Односи органа српске државне страже и управних власти су исправни и није било случаја поремећаја овог односа. Официри и стражари улажу велике напоре да одговоре својим дужностима које су у овим приликама веома тешке. Потпуни успех је међутим изостао из разлога, што је број људства С.Д.С. недовољан само за одржање јавне безбедности. Када се има у виду да је људство на станицама оптерећено и осталим пословима као што су: давање асистенције код прикупљања пшенице и осталих потреба за Дирис и сличне установе; разни спроводи и осигурања, онда се од овако малог броја стражара није могло више ни очекивати. Стога сам мишљења да би број органа Српске Државне Страже у округу пожаревачком требало знатно појачати јер би се само тако могао постићи жељени резултат по задатцима Српске Државне Страже.

Са своје стране у свакој прилици давао сам потребна упутства органима Српске Државне Страже стављајући им на срце високи задатак њиховога позива. У овом правцу ћу и надаље управљати своје деловање.

Горњи извештај част ми је доставити с молбом ради знања и даље надлежности.-

Достављено:

Претседништву Министарског
Савета – Б е о г р а д.

Господину Министру унутрашњих
послова-Кабинет-Београд.

Господину Шефу српске државне
Безбедности – Б е о г р а д.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Драгољуб Маринковић

ПЕЧАТ

<p>ШЕФ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ командант јавне безбедности <u>1 Бр. 31428</u> <u>9-XI-1942 год.</u> Београд</p>
--

NdA K 21 П F 7 D 5

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>5/7-1.</u> <u>21.</u>	Drž. komisija za utvr. zloč. okup. i njihovih pomagača Inv. br. 7515
---	--

На Пов. Број: 546/1942 г.

ИЗВЕШТАЈ

О општем стању и приликама у округу пожаревачком
у месецу новембру 1942 г.

ШЕФ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
командант јавне безбедности
І Бр. 33465
8-ХП-1942 год.
Београд

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Стр. Пов. Број: 61/42
25 новембра 1942 год.
-Пожаревац-

ПРЕДМЕТ: Извештај о општем стању и приликама у Округу пожаревачком у месецу новембру 1942 године.-

На Пов. Број: 546/1942 г.

На І Бр. 32418/42.

ШЕФУ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
-КОМАНДА ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ-

Београд

На наређење Пов. Бр. 546 од 15 новембра 1942 године, част ми је доставити детаљан извештај о општем стању и приликама у Округу пожаревачком у месецу новембру 1942 године.

І. ПО ГРАНИ УПРАВЕ

Подручје округа пожаревачког заузима у површини 3.911.16 квадратних километара а има седам срезова; једну градску општину и Претстојништво градске полиције у Пожаревцу.

Срезови су следећи:

- 1.- Пожаревачки-са седиштем у Пожаревцу. Има 35 општина.
- 2.- Рамски-са седиштем у Вел. Градишту. Има 30 општина.
- 3.- Млавски-са седиштем у Петровцу. Има 34 општине.
- 4.- Голубачки-са седиштем у Голупцу. Има 19 општина.
- 5.- Моравски-са седиштем у Жабарима. Има 17 општина.
- 6.- Звишки-са седиштем у Кучеву. Има 15 општина.
- 7.- Хомолски-са седиштем у Жагубици. Има 15 општина.

Градска општина у Пожаревцу и

Претстојништво градске полиције у Пожаревцу.

Округ има свега, по последњем попису, 249.965 становника.

Организација округа спроведена је потпуно у духу одредаба Уредбе о административној подели земље на округе, као и осталих Наредба и наређења, која се односе на организацију округа. Окружно начелство функционише правилно и без икаквога застоја, благовремено и без неких нарочитих потешкоћа. Тешкоћа се осећа једино у малом броју просторија, али и поред овога пословање тече правилно. Окружно начелство би још боље функционисало када би се донела Уредба о унутрашњој организацији округа.

Среска начелства на подручју овога округа отправаљају своје послове уредно и ако су послови толико разгранати да службеници једва стижу да све послове благовремено посвршавају. Тешкоћа се у раду Среских начелстава осећа због тога, што свака Уредба намеће још више посла Среским начелницима, а број службеника у неким срезovima, у односу спрам предатног броја када послови ни близу нису били овако разгранати, премален је. Због ове околности морамо бити задовољни са резултатима рада среских начелника и њихових органа.

Срески начелници су по потреби, а по претходној мојој сагласности, вршили смене како појединих претседника и чланова општинских управа, тако и целокупног часништва у појединим општинама. О свим овим сменама, односно постављењима, одмах је извештавано и Одељење за самоуправе Министарства унутрашњих послова. Према мојим инструкцијама, које сам у духу стремљења Српске Владе „Народног Спаса“ давао Среским начелницима. Срески начелници су увек имали у виду опште интересе земље и народа и постављали само најугледније, највредније и у сваком погледу најисправније грађане. У неколико случајева било је потребно извршити смену било појединих општинских часника било целог одбора из разлога што су се поједини часници налазили на томе положају већ неколико година, па су изгубили потребан ауторитет а неке је било потребно сменити због болести и осталих породичних разлога. Како је у последње време неколико општинских часника убијено или злостављано од стране разних партизанских и пљачкашких банди, многи општински часници су, вероватно из страха, желели да буду смењени.

Претстојништво градске полиције у Пожаревцу сада добро функционише, јер је број оружаних стражара повећан. Овај број стражара требало би још повећати, с обзиром на задатке који се градској стражи стављају у дужност, а који се задатци сваким даном повећавају. Многи спроводи радника у раднике по наређењу немачких војних власти; давање страже за обезбеђење железничких пруга и т.д. посве апсорбује све стражаре, тако да службу јавне безбедности у самом граду могу да врше само неколико стражара. Но уза све ове тешкоће које су у данашње време неминовне, ипак градска стража врши своју дужност на задовољство.

У току месеца новембра обишао само поново неколико срезова и већи број општина којом сам приликом Среским начелницима давао потребна упутства за даљи њихов рад а народу поуке о његовом држању у данашњим приликама.

Дана 22 новембра у 11 часова пре подне одржан је у Пожаревцу велики народни збор у присуству Др. Милорада Недељковића, Министра народне привреде. На збору је узело учешћа преко 2.000 сељака и грађана из Пожаревца и околине. На овом збору у своме говору изнео је Др. Милорад Недељковић главне смернице рада Српске Владе, што су присутни са одобравањем радо прихватили. Све поуке које се народу упућују од стране Господе Министара наилазе код народа на пуно разумевање и одобравање. Од најблаготворнијег утицаја је нарочито говор Претседника Владе, који је одржан путем радио Београда.

При овом окружном начелству постављен је тек пре неколико дана референт за пропаганду, али још није могао да развије своју делатност. Пропаганда се до сада вршила путем одабраних грађана, које су у ову сврху ангажовали срески начелници. Овај начин пропаганде показао се као добар. Пропагандни материјал који је ово начелство примило било од српских, било од немачких власти, одмах је растурен у народу, где је наишао на добар пријем.

На потпуно разумевање и одобравање народа наишле су све мере, које су предузимале српске власти у циљу спречавања, ширења комунистичко-партизанске акције. Народ је и сам увидео да је акција комуниста штетна како за појединца, тако и за народну целину.

Према окупаторским властима држање народа и грађанства је лојално и достојанствено. Сва наређења окупаторских власти извршују се до максимума тако, да до сада није било озбиљнијих случајева поремећаја овог лојалног односа. У извршивању наређења власти осећа се код народа тешкоћа нарочито због давања радне снаге (кулука) и запрега. Ова тешкоћа је резултат помањкања народне снаге за рад, јер се највећи део за рад најспособнијих људи налази у заробљеништву, а и стока способна за вучу налази се у бројном опадању. Осим овога разлога тешкоћа се осећа и због упућивања великог броја радника на рад у руднике, градњу и оправку путева и слично. И ако су ове тешкоће озбиљније природе ипак није било случајева где би била потребна озбиљнија интервенција власти. Интервенција власти сводила се углавном на позивање грађана на вршење своје дужности а у неколико случајева поједини радници стражарно су морали бити спроведени на посао.

Срески начелници су по мојим инструкцијама обишли све општине свога среза и предузимали све потребне мере да се у народу спречи ширење убитачне акције комуниста-партизана.

Румунска акција још није у свему престала, али се у последње време није приметило да је ова акција у порасту. На ову акцију обратио сам нарочито пажњу и у случају да се њезино деловање одмах ћу предузети потребне мере за њено сузбијање.

Пропаганду радио станица из Лондона и Москве скоро нико и не слуша, јер је народ дошао до сазнања да би, поводећи се за истом пропагандом, могао имати само штетних последица.

Списак службеника по грани управне службе са потребним податцима прилаже се овом извештају под А.

II. ПО ГРАНИ СЛУЖБЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Служба јавне безбедности врши се путем органа српске државне страже, који су подељени на: Среске одреде српске државне пољске страже; граничне одреде и одред градске српске државне страже у Пожаревцу.

Органи српске државне страже распоређени су овако:

- 1.- Штаб српске државне страже округа пожаревачког има свега 7 официра и 18 људи.
- 2.- Пожаревачка чета XII/Р. има 5 официра и 120 људи.
- 3.- Срески пољски одред пожаревачки има 2 официра и 65 људи.
- 4.- Срески пољски одред Жабари има 2 официра и 61 човека.
- 5.- Срески пољски одред Петровац има 2 официра и 86 људи.
- 6.- Срески пољски одред Жагубица има 2 официра и 82 човека.
- 7.- Срески пољски одред Кучево има 2 официра и 100 људи.
- 8.- Срески пољски одред Голубац има 1 официра и 59 људи.
- 9.- Срески пољски одред Велико Градиште има 2 официра и 76 људи.
- 10.- Станица пољске страже у Нересници има 1 официра и 10 људи.

Одред градске српске државне страже у Пожаревцу има 3 официра и 42 стражара.

Списак официра српске државне страже са податцима о личним и службеним односима истих, прилаже се под Б.

За сада се на подручју округа пожаревачког налази само 5 Добровољачки одред Марислава Петровића. Одред је смештен у Жабарима а броји око 100 људи. Овај одред се употребљава за уништење комунистичких банди.

На подручју округа пожаревачког има 4 групе партизана и то:

1.- Група коју предводи Поповић Жика, бив. учитељ из Раброва. Ова банда врши убиства, пљачке, сечење телефонских линија, руши жељезничке пруге и т.д. Поповић је комунистички политички комесар за источну Србију и вођа комуниста за округ пожаревачки. Ова банда креће се по срезу млавском, рамском и једном делу среза пожаревачког. Јачина ове банде је отприлике 20-25 људи.

2.- Група партизана коју предводи Шербановић Јован, студент медицине из Лазнице. Ова група врши убиства и пљачке појединих лица а нарочито се њезина акција састоји у паљењу општинских архива и пљачкању општинске имовине. Ова банда оперише у срезу млавском, хомољском и звишком. Ова банда има 15-20 људи.

3.- Група партизана коју предводи Симић Сима, студент из Ракинца. Активност ове банде испољава се у сечењу телефонских стубова и рушењу саобраћајних објеката. Ова банда се креће по територији среза моравског, округа пожаревачког и ресавског, округа моравског. Група броји око 20 људи.

4.- Партизанска група коју предводи Влада Милентијевић „Ганди“, кројач из Пожаревца. Ову групу сачињавају неколико ђака и радника. Ова група креће се у срезу пожаревачком и рамском а броји око 15 људи. У последње време није примећено да је вршила каква недела.

Уз ове групе с времена на време појављује се и једна мања група коју предводи Трајковић Александар зв. „Саша“ столар из Куманова. Ова група креће се на подручју Среза млавског и хомољског. Изгледа да се ова група придружује групи коју предводи Јован Шербановић. Активност ове групе испољава се у убиствима појединих људи.

На подручју Округа пожаревачког није примећена акција Драже Михајловића. Подношењем оставки од стране 6 претседника општине Среза хомољског уследило је из страха од разоружаних четника, који се крију по планинским пределима среза хомољског. До данас није се могло установити да ли су ови разоружани четници присталице Драже Михајловића, али се то може закључити по томе, што су тражили од појединих претседника

општина да поднесу оставке на свој положај. У случају да ова акција постане активна предузећу одмах све законске мере да њено ширење спречим. У овоме циљу наредио сам да се сваких 6 претседника општине, који су дужност напустили, ухапсе и спроведу у Београд, сходно наређењу Стр. Пов. бр. 66/42.

Стање криминалитета: У току протеклог месеца догодило се на подручју округа 77 злочина, престапа и иступа. Хајдучија је у опадању. Од укупно 90 извршиоца разних дела, ухапшено је 14 а 76 је остало да се из слободе брани.

Расположење народа: Расположење народа у опште узевши задовољавајуће је. Народ је жељан мира и ради свој посао. у овоме расположењу народ узнемиравају партизани, које органи српске државне страже гоне и уништавају. Као што сам већ напред навео код народа се осећа тешкоћа због давања радне снаге и запреге. Употребно сам све потребне мере да се ово расположење народа и надаље одржи.

III. ПО ГРАНИ ПОЉОПРИВРЕДЕ

Пожаревачки округ има 166.889 хектара површине под ораницама. У прошлој економској години обрађено је и засејано:

Под кукурузом	99.719	ха.	Принос	21.028.290	кгр.
« пшеницом	29.976	ха.	«	13.138.432	«
« јечмом	269	ха.	«	107.600	«
« овсем	1.732	ха.	«	866.000	«
« ражи	1.706	ха.	«	682.400	«
« конопљем	1.090	ха.	«	590.000	«
« ланом за влакно	83	ха.	«	3.450	«
« сунцокретом	4.804	ха.	«	200.000	«
« шећерном репом	734	ха.	«	2.936.000	«
« сојом	425	ха.	«	33.750	«
« кромпиром	3.573	ха.	«	3.935.20	«
« пасуљем	1.983	ха.	«	297.450	«
« осталим поврћем	2.196	ха.	«	слаб услед суше.	
« под пићним биљкама	8.909	ха.	«	слаб	
« сточном репом	279	ха.	«	823.200	«
Остало необрађено	9.414	ха.	«		

УКУПНО: . . . . .166.889 ха.

Необрађена површина је остала услед познатих лоших временских прилика, то су били махом поплављени терени на којима се је вода дуго задржала, тако да је било касно, да се на њима засеју извесни усеви који би могли род да донесу.

Воћарство у округу пожаревачком није нарочито јако развијено. У срезовима звишком, млавском, голубачком и хомољском постоји терен на коме би воћарство могло заузимати пристојно место, али на жалост и тамо овој пољопривредној грани није поклоњена довољна пажња, мада је бројно стање воћних стабала прилично велики. На првом месту у округу стоји шљиварство, док се остале воћке гаје у мањим количинама и скоро никако у виду воћњака, већ разбацано око домова, у међама, на њивама и т.д. Па и ако је шљива доста распрострањена, она се употребљава искључиво за прераду и ракију. Продаја шљиве у сировом стању за експорт је скоро непозната а сушење ове се врло ретко обавља и то на најпримитивнији начин и у незнатим количинама искључиво за домаћу потребу. Модерна сушница не постоји уопште у округу.

Шљива пожегача, која би требала да заузима прво место не цени се у народу тако много из разлога наводно што не рађа тако добро као ранка која је много више распрострањена а може се употребити само за прераду у ракију и ни за какву другу сврху. Напуштање пожегаче у задње доба потенцирано је још и појавом штитасте ваши, на коју је штеточину баш пожегача најосетљивија.

Како шљиве тако и остале воћке овде се саде на веома малом отстојању најчешће 4-5 метара тако, да већина стабала расте у висину у виду метле и има врло слабо развијену круну. На све ове недостатке обрађена је пажња пољопривредним референтима и реонским економима тако да се у будуће о овом поведе рачуна и временом недостатци отклоне.

Род воћака у овој години био је веома слаб. Разлог овоме је било кишовито и хладно време у доба цветања а затим велика летња суша.

У деловима срезова-звишког и хомољског, био је добар род шљива ранки.

Стање винограда: у округу услед несташнице плавог камена није било повољно. 30% винограда је попрскано и у овим је виноградима био принос око 2.500 кгр. грожда доброг квалитета, док је код непрсканих винограда род изгубљен.

Стање сточарства је прилично неповољно у округу услед недовољне сточне хране. Нарочито је тешко одржавање приплодних мушких грла, јер се сточари ограничавају на држање најнужније стоке за рад. Услед овога поведена је акција да се код општина организују станице за приплодњаке, ради чега је наређено општинама да у свој буџет предвиде потребне износе за подизање и издржавање ових станица и приплодних грла.

Према последњем попису стоке у округу има и то: Коња 9.392 грла; говеда 61.407 грла; свиња 110.011 грла; оваца 293.047 грла; живине 464.209 грла.

Ветеринарска служба у округу врши се преко окружног ветеринарског референта у округу и преко Среских ветеринарских референата.

Испорука вуне: У току године испоручено је вуне и то:

Срез Велико Градиште	10.307	килограма.
Срез Голубац	8.360	«
Срез Жабари	6.667	«
Срез Жагубица	32.155.5	«
Срез Кучево	11.716	«
Срез Петровац	22.201	«
Срез Пожаревац	14.831	«

СВЕГА: . .106.237 килограма.

Вуну су испоручила среска начелства фирми „Омни промет”.

Стање овогодишње сетве: За сејање озимних усева временски услови су били повољни, на жалост није било довољно семена па је од предвиђене површине по плану о пољопривредној производњи за 1942/43 економску годину реализовано сејање на око 50 до 60% површина, што би значило у хектарима око 20 до 23.000 хектара, док предвиђена површина по пољопривредном плану износи 38.762 хектара. Уколико остану незасејане предвиђене површине за озиме усеве попуниће се исте на пролеће кукурузом.

Организација службе по пољопривредној грани:

Код среских начелстава има 7 пољопривредних референата и 21 реонски економ, који обављају теренску-пољопривредну службу. Срезови су подељени на реоне од по 5-10 општина а у општинама се сада уводе реонске старешине, које ће са реонским пољопривредним стручњацима преко општина сарађивати на унапређењу пољопривреде и остварењу плана о пољопривредној производњи.

Срески пољопривредни референти су већином свршили средњу пољопривредну школу, осим у срезу моравском и млавском, који су са факултетском спремом. Реонски економисти су већином са нижом пољопривредном школом. То су све млади људи, који сада улазе у праксу, али су до сада већ довољно упознати са пословима који су дужни обављати, иначе су сви марљиви и поуздани и национално исправни.

Предузете су све мере, да се план о пољопривредној производњи оствари у потпуности, а за сада нарочито да се посеју што више озими усеви и обави јесење и зимско дубоко орање за пролетње усеве.

IV. ПО ГРАНИ СЛУЖБЕ ИСХРАНЕ И ОТКУПА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

1.- Прилаже се табеларни преглед разреза и испоруке житарица.
2.- Прилаже се табеларни преглед млинова којима је дозвољен рад, са свима потребним ознакама.

3.- Прилаже се преглед разреза соје.

4.- Клање стоке и испорука коже.- Недељни континент обавезан за испоруку је 47.500 килограма. Овај континент се скоро цео испоручује сваке Недеље. Неиспоручене количине воде се на дугу и испоручују се наредних Недеља.

Кожу од заклане стоке откупљује овлашћено лице од Централне за кожу. Података о откупљеним количинама немамо.

5.- Колонијални артикли: се расподељују преко среских начелника, који те континенте добијају директно сваки за свој срез од надлежних установа. Среска начелства даље деле те континенте на подручне општине сразмерно брију становника.

Ови артикли добијају се нередовно и у недовољним количинама. Прође по неколико месеци а да се не добије ни најосновнији и најпотребнији од свих ових, шећер.

Шећер и зејтин као основни артикли који интересују потрошаче целог округа, било би потребно да се редовније добијају бар у оним количинама које би могле задовољити најпотребније.

Горе наведени табеларни прегледи прилажу се под Б/1.

V. ШУМАРСТВО

Шумарска служба на подручју овог округа организована је на управу државних шума коју врши Одељење за управу државних шума Министарства народне привреде преко Дирекције шума у шумских управа. За управу државних шума на подручју овога округа постоје три шумске управе и то у Голушцу и Кучеву подређене Дирекцији шума у Београду, и шумска управа у Жагубици подређена Дирекцији шума у Нишу, те надзор над недржавним шумама Министарства народне привреде преко окружних шумарских и среских шумарских реферада.

Надлежност окружног начелства углавном је само за надзор над недржавним шумама, док над управом државних шума само колико предвиђа чл. 10 Уредбе о подели земље на округе.

Овој окружној рефереди подређене су све шумарске рефераде при среским начелствима, којих има код среског начелства у Пожаревцу, Вел. Градишту, Голушцу, Кучеву, Петровцу и Жагубици.

Према статистичким податцима из године 1938 на подручју овог округа има државних шума 28.728 ха, недржавних 71.371 ха, укупно 100.099 ха. По срезовима прво место заузима срез хомољски, затим звишки, голубачки, млавски, рамски, пожаревачки па моравски.

Стање шума изузев државних је лошим господарењем од раније врло слабо те углавном преовлађују шикаре и голети.

По врсти власника у недржавним шумама у првом реду су општинске управе, затим манастирске, сеоске, те малих шумопоседника.

Разрез сече за ову годину из недржавних шума услед специјалних прилика под којима живимо, те велике потребе дрвета, како огревног тако и грађевног, и ако је стање недржавних шума врло лоше, је био 28.490 кубних метара. Тај разрез је реализован и израђено дрво већ отпремљено за Београд и Банат.

У овој години спролећа вршена су пошумљавања на врло малим површинама у срезу рамском. Пошумљено је са врло добрим успехом 6 ха са багремовим садницама. Одржава се ове године један багремов расадник у Вел. Градишту, а за следећу годину се предвиђа још у Голушцу, Петровцу и Жагубици.

Радови већих размера се ове године нису могли изводити јер раније предрадње/спремање и одгајивање садница/услед ратних неприлика, те нередовног стања прошле године, нису биле обављене.

Површина недржавних шума износи 71.371 ха, која према способности тла за другу врст културе треба само да се из године у годину повећава а никако смањује.

Да би се лоше стање шума у овом округу поправило, шикаре привеле шумској култури, потребно је у будуће врло опрезно сећи, исечене површине стављати у забране, забрана паше у тим комплексима, забрана крчења шума и претварања у другу врст културе, присилно пошумљавање већ искрчених шума, организација чуварске службе постављањем већег броја чуварског особља по могућности са потребним квалификацијама. Бржи поступак код пресуђивања шумских кривица те најстроже казне. Те мере би неопходно потребне биле за срезове: голубачки, звишки и хомољски, где је земљиште апсолутно шумско и где се на добро очуваним шумама може закључити да се налазе у свом оптимуму.

За остале срезове где се примећује разумевање појединаца за шуму, добро организованом пропагандом, предавањима, давањем садница, одржавањем дечјих дана за пошумљавање и сл. постигло би се врло много.-

VI. РУДАРСТВО

У округу има више рудника угља од којих су најважнији Костолац и Кленовник. Од осталих рудника угља за сада раде: Ђириковац, Ракова Бара, Добра, Петровац, Ждрело, Петровачки Лесковац, Стамница, Мелница, Кнежица, Рановац, Дункан. То су рудници лигнита и мрког угља.

Осим тога у округу има и два рудника злата: Благојев Камен и Нересница.

Друге податке по разним питањима из овог сектора ово Начелство није у стању да да, јер нема рударског референта.

VII. ТРГОВИНА, ИНДУСТРИЈА и ЗАНАТСТВО

Трговина и занатство су прилично заступљени у округу. Исти је случај и са привредним задругарством. Угоститељски радња има доста, нарочито у самом Пожаревцу. Индустрија је слабо претстављена. Изузетак чини млинарска индустрија, која је могла да се осетно развије благодарећи привредној структури округа. Банкарство је слабо развијено.

Трговина је у опадању због оскудице у роби, нарочито у градовима, услед чега долази с времена на време до одјављивања радња, док по селима, напротив, примећује се стварање ситних сеоских трговина.

Индустрија и занатство раде смањеним капацитетом због оскудице у сировинама.

Како до сада привредни реферат није имао потребно особље, то се организацији привредне статистике овога округа приступило тек сада. Чим буду сређени ови податци, Начелство ће моћи одговорити детаљно и на остала питања.-

VIII. КОНТРОЛА ЦЕНА

Организацију службе надзора над ценама у целом округу обављају референти за надзор над ценама и контролори цена.

При окружном начелству, као и свима срезовима односно Претстојништву градске полиције поверена је дужност референата надзора над ценама по једном службенику из ресора Министарства унутрашњих послова. Контролора цена има две врсте: једне је поставило Министарство народне привреде и њих има свега 6, а друге ово начелство и њих има сада 7. Референти цена су у већини случајева дипломирани правници и ову дужност врше већ дуже времена, те у стручном погледу одговарају потреби службе коју врше. Контролори цена као и референти цена добијају стручно знање на многим конференцијама и састанцима, који се редовно и повремено одржавају. Поред тога примају писмена упутства и објашњења од стране Комесаријата за цене и наднице по појединим случајевима.

Што се тиче радиности ових органа, примећујем, да референти цена поред ових послова у среским начелствима, односно Претстојништву градске полиције, обављају и друге, те због резултата њиховог рада нису увек потпуно задовољавајући. О поузданости у служби референата до сада није било приговора нити се у ту поузданост имало повода да посумња, док код контролора цена је било случајева, те из тога разлога ових дана их двоје треба да буду отпуштени из службе.

Поред наведених органа по пословима надзора на ценама врше дужност још и следећа лица: Код окружног начелства један Изванредни судија надлежна по свима пословима из Уредбе о ценама и 25 органа привредне полиције распоређени по свима местима у округу.

Од почетка рада до 31 октобра т.г. закључио (са тим податцима се располаже) у целом округу, заједно са изванредним судијом, поднето је свега 1.187 реферата, пресуда је донето 1.037, укупно је изречено новчаних казни 1.519.194 динара, и 3.487 дана затвора.

За успешан рад на пословима надзора над ценама је неопходно потребан довољан број контролних органа, који би били распоређени по свима местима, и који би ову дужност вршили нарочито по селима. Како су сада у току постављења нових контролора од стране овог начелства, оправдано се може очекивати да ће се и резултат од тих нових органа осетити, и целокупан рад на надзору над ценама појачати.

Табеларни преглед поднетих реферата и изречених пресуда прилаже се под В.

IX. САНИТЕТСКО-ХИГИЈЕНСКА СЛУЖБА

На територији округа пожаревачког здравствену службу врше 15 среских и 9 окружних лекара. Срески лекари распоређени су по седиштима срезова, од њих тројица су распоређени по селима, а један се налази на привременом раду у Општој државној болници у Београд. Окружни лекари распоређени су по Удруженим здравственим општинама и од њих се двојица налазе у заробљеништву.

Тачан распоред среских лекара и лекара удружених здравствених општина види се из приложеног прегледа.

Поред среских и окружних лекара здравствену службу врше по срезовима 2 среске бабице и један дезинфектор.

Болничку здравствену службу врше на територији повереног ми округа два окружне болнице, једна у Пожаревцу, а друга у Петровцу. Прва има 100 постеља, а друга 50 постеља. Број запосленог особља у овим двома болницама види се из приложеног прегледа.

Хигијенску службу Дом народног здравља у Пожаревцу и здравствене станице у Петровцу и Смолинцу.

Бројно стање службеника запослених у Дому народног здравља и здравственим станицама види се из распореда који се прилаже.

У погледу стручности, марљивости и поузданости особља санитарско-хигијенских установа до данас није примећена никаква неправилност.

У току ове године на територији повереног ми округа појавила се у виду епидемије само дизентерија. Ова је заразна болест била обухватила срезове хомољски и млавски, а јужним делом и срез пожаревачки. На сузбијању ове епидемије учествовали су на терену сви лекари у јавној служби означених срезова. Поред њих на територији била је и једна експедиција Централног хигијенског завода из Београда, састављена од лекара, сестара нудиља и дезинфектора.

Окружни санитарски референт приликом ове епидемије у два маха обишао је заражени терен. Оболења су била разноврста. У већини случајева било је оболења органа за дисање, срца и трбушних органа. Од заразних оболења у мањем броју било је трбушног тифуса, дифтерије, шарлаха и тетануса. У већем броју било је оболења од дизентерије. На територији овог округа био је већи број оболења од плућне туберкуло и маларије. У срезовима хомољском, млавском и звишком сифилис постоји у ендемичном облику.

Према последњим податцима проценат смртности месечно би износио на 1000 становника 1 про мил.

Прегледно стање установа и особља здравствено-хигијенских установа на територији округа пожаревачког прилаже се под Г.

Х. ГРАЂЕВИНСКО-ТЕХНИЧКА СЛУЖБА

По чл. 15 Уредбе о устројству Министарства грађевина и његове спољне службе М.С. Бр. 1402/42 сталну спољну техничку службу у округу врши Окружни технички отсек, којим је Министарство грађевина заступљено у округу. Отсек извршује све административне послове грађевинске струке у округу. Ближе одредбе о раду окружног техничког отсека и његовом односу према претпостављеним и другим властима прописане су Правилником Министарства грађевина.

Потребан број техничког стручног особља у отсеку утврђен је Уредбом о систематизацији места у ресору Министарства грађевина. Министар Грађевина стара се да у техничком отсеку буде довољан број стручног и административног особља, сем особља из чл. 12 Уредбе о административној подели земље, за које се стара окружни начелник. На челу техничког отсека стоји Шеф, који је постављен на предлог Министарства грађевина, а који је једновремено стручни референт по грађевинској служби окружног начелства. Он руководи свима пословима како из надлежности Министарства грађевина, тако и из надлежности окружног начелства.

Ради правилног и рационалног одржавања и успешнијих оправака државних и окружних путева и мостова, као и свих других објеката на њима, подељена је целокупна мрежа државних и окружних путева на потребан број надзорничких реона, чија укупна путна дужина износи највише до 80 километара. За сваки надзорнички реон поставља се по један надзорник пута. Дужности и делокруг надзорника пута прописан је Уредбом о службеним односима надзорника путева.

За редовно одржавање путева постављају се путоари-раденици, којима је поверено да личним радом, врше послове и дужности око одржавања путева и саобраћајног реда на њима. Деонице путара не могу бити веће од 8 ни мање од 2,5 километара.

Технички отсек располаже довољним бројем стручног особља и осталих службеника, чија је стручна спрема добра, а који су марљиви и поуздани у служби.

Укупна дужина државних путева на територији овог округа износи км. 195 + 373. Од овога је са изграђеним коловозом км. 157+615, док је неизграђено 37 + 758.

Укупна дужина окружних путева износи км. 547 + 070 од којих је км. 254 + 450 I реда, док је км. 292 + 620 II реда. Од овога је изграђено км. 370 + 000 док је неизграђено км. 177 + 070.

Према томе укупна мрежа државних и окружних путева на територији округа износи км. 742 + 443.

Стање јавних категорисаних путева као и објеката на њима далеко је од тога да би се могло рећи да је добро, али у главном свуда се за сада обавља несметан саобраћај, како при повољном тако и при кишном времену. На државним и окружним путевима отстрањена су

и у великом делу поправљена су сва она места где је редован саобраћај био угрожен самим стањем дотичне деонице. Исти је случај и са мостовима. Већина мостова је реконструисана. Окончане су веће реконструкције. Има вероватноће да ће до краја буџетске 1942 године, бити реконструисани сви већи мостови на важнијим путевима. Кредити су у главном утрошени, изузимајући мање суме које су резервисане за поправку евентуалних штета и кваровима на путевима и објектима.

Средства додељена техничком отсеку за техничке радове на грађењу и оправци јавних категоријских путева и сувише су скромна и недовољна. Недостатак истих покрива се са дотацијама које округу додељује Министарство грађевина из ванредног кредита од 3.000.000.000.- за велике јавне радове, а делом употребом народне снаге за оправку јавних-путева/кулуком/.

Оскудица у радној снази све је већа. Тешкоће у набавци материјала грађевинског у многоме сметају нормално извршење радова о року а по кад-кад потпуно доводе у питање дотични посао. После великих тешкоћа отсек је најзад успео да реши проблем исхране радника, те је тако отпало и ово важно питање.

Грађевински радови који су у току буџетске 1942 године изврше или се извршују следећи су:

а) На државним путевима:

На државном путу бр. 55 Пожаревац-Велико Градиште-Голубац приводи се крају набавка речног шљунка за редовно одржавање истог. У току је реконструкција деонице од км. 29-30. Довршен је нов ност у селу Кусићу. Израђен је потпорни зид на км. 49+50 и км. 53 истог пута. Довршена је израда савременог коловоза од ситне коцке на прелазној деоници кроз Пожаревац.

На државном путу бр. 5 Пожаревац-Петровац-Жагубица завршена је набавка резервног материјала за редовно одржавање. Израда навоза-проширење на мосту преко реке Млаве код Вел. Села, у току је извршење нивелете у дужини од једног километра код села Дубочке. Израђен је нов дрвени мост на км. 156 истог пута. У току је оправка дотрјалих мостова на км. бр. 115 и 121 овог пута. Окончана је израда савременог коловоза од ситне коцке на прелазној деоници кроз Пожаревац и расписана је непосредна погодба за израду савременог коловоза кроз Петровац.

б) На окружним путевима:

На окружном путу I реда бр. 15 Браничево-Кучево-Мајдан Пек, довршена је оправка порушених потпорних зидова на км. 32-33. Довршено је чишћење осулина од км. 40 до км. 67. Исто тако довршена је израда потпорних зидова на км. 63 где је пут проширен, и извршена је делимична реконструкција моста преко реке Бродице на км. 51+350 истог пута.

На окружном I реда бр. 17 Кучево-Кучајна-Мајдан Пек, извршена је реконструкција свих дрвених мостова, пут је проширен и делом пошљунчан кулуком, а на км. 2+666 израђен је нов дрвени мост преко Витовнице, код села Мелнице, на место гвозденог моста који је уништен за време јесењих нереда прошле године.

На окружном путу I реда бр. 39 Велика Плана-Жабари-Петровац, у току је реконструкција моста отвора 260 метара преко Вел. Мораве и набављена је потребна количина сејаног шљунка за редовно одржавање истог пута. Овај се шљунак сада извози на градилиште кулуком.

На окружном путу I реда бр. 43 Пожаревац-Жабари-Свилајнац извршена је оправка мостова и пропуста, као и извршена набавка потребног сејаног речног шљунка за редовно одржавање. Овај се материјал извози на пут кулуком.

На окружном путу II реда бр. 210 Пожаревац-Костолац чија је градња у току у целог дужини од км. 14 радови напредују нормално. Скоро је готово око 50%. Највеће тешкоће при изради овога пута причињава несташица вагона за транспорт камена.

И на осталим окружним путевима и објектима вршене су извесне мале поправке у циљу побољшања саобраћаја, али како су оне мањег обима, то сматрам за непотребно да их нарочито истакнем.

На општинским путевима од већег је значаја израда моста преко реке Пека на општинском путу Раброво-Клене, у селу Раброву, који су радови у току.

За сада је немогуће дати пројекат радова које отсек намерава изводити у идућем грађевинском периоду све док отсек не добије податке о висини одобрених кредита по државном и окружном буџету за 1943 годину.

Радови на регулисању река и потока, као и на мелиорацији земљишта у округу теку повољно. Сада су у току радови на регулисању потока Булињака и реке Ресавчине. Исте

изводе сеоске радне чете националне службе за обнову Србије.

На реци Морави извршене су припреме за одбрану насипа од поплаве те се ови радови сматрају као превентивне мере. У ту сврху набављен је резервни материјал у фашинама и кољу. Исто тако отворени су кредити и за регулацију дела реке Мораве код села Батовца.

Радови на регулисању реке Млаве од км. 0 + 000 до км. 6 + 000 теку повољно. Ово је исти случај и са реком Могилом. И ако се оскудевало у радној снази, ипак је нађена повољна солуција. Постигнут је споразум са управом националне службе за обнову Србије, да се изван број обвезника-мештана употреби за ове радове, тако, да је даљни успех напредовања ових радова потпуно обезбеђен.

Радови на изради одбранбеног насипа у Великоградиштанском риту напредују веома повољно. Радови се изводе делом путем предузимача а делом употребом радних чета националне службе. За извршење свих ових хидротехничких радова у потесу реке Млаве, Мораве и Дунава образован је аутономни одбор за јавне радове у подунављу са седиштем у Вел. Градишту.

Грађевинска делатност у округу није била нарочито обимна. Разлог је мали кредити и несташица материјала као и законска ограничења. У току ове године оправљене су оштећене јавне зграде у Вел. Градишту, исто тако извршена је оправка и адаптација зграде одељка финансијске контроле у Голупцу. У отсеку су израђени исто тако пројекти и предрачуни за израду или оправку неколико школских и општинских зграда, као и извршени ситнији радови на оправци јавних разних зграда на територији округа, а у које су смештена државна и самоуправни надлештва.

С обзиром на изложено отсек је уложио сав труд да се предвиђени радови изведу у року и с обзиром да је главно питање, исхране радника повољно решено, дакле извршење радова обезбеђено, сматрам да за сада неби имао о овом правцу да стављам ма какав предлог или евентуалне мере.

XI. НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА ОБНОВУ СРБИЈЕ

Организација националне службе: Национална служба за обнову Србије у округу пожаревачком организована је у следећим местима:

3 радне чете у селу Породину, (овим четама придодато је људство из села Д. Ливадице);

1 радна чета у Жабарима;

2 радне чете у Ракињу;

1 радна чета у Ореовици;

1 радна чета у Александровцу;

1 радна чета у Томиславцу;

2 радне чете у Пољани;

2 радне чете у Лучици и Пругову;

1 радна чета у Пожаревцу;

Ове чете раде на регулацији реке Ресавчине.

1 радна чета у Дрмну;

1 радна чета у Брадарцу;

1 радна чета у Маљуревцу и Бубушинцу;

1 радна чета у Набрђу и Братинцу (овој чети придодато је и људство из села Касидола)

1 радна чета у Трњанима;

1 радна чета у Салаковцу (овој чети придодато је људство села Крављи До и Шапина.

1 радна чета у Вел. Црнићу (овој чети придодато је људство села Смољинца)

1 радна чета у М. Црнићу (овој чети придодато је и људство села Топонице.)

Све ове чете раде на регулацији реке Млаве и Могиле.

1 радна чета у Кусићу.

1 радна чета у Браничеву.

1 радна чета у Триброду и Доњој Крушевици.

1 радна чета у Царевцу.

Све ове чете раде на Пеку, Цани и Бани.

1 радна чета у Полатни;

1 радна чета у Сибници (овој чети придодато је људство села Брзохода.

1 радна чета у Голупцу.

Рад националне службе: Рад свих ових чета отпочео је једновремено и то у размаку од 5 до 10 октобра и траје непрекидно до побољшања времена, то сада раде на прикупљању огревног дрвета за бедне и невољне и они који су у немогућности да набаве дрво.

Радови су предузети и то на реци Ресавчини на целој дужини од 45 километара.

На реци Млави и Могили од њеног ушћа до М. Црнића.

На реци Пеку од ушћа до села Средњева.

На реци Пани од ушћа у Пек до чешљеве Баре.

На реци Бани до ушћа у Цану па даље узводно.

На потоку голуљачком.

На потоку Чоркодин и осталим притокама у атару Сибничком, а полатњанском и броходском.

Сви ови радови су од огромног значаја по наш привредни живот и резултати овога рада осетиће се свакако у идућој економској години, ако повољно зимско време омогући рад на терену и сви предвиђени радови буду завршени.

Поред ових организованих привремених сеоских чета у округу стационара и II радна група у Великом Градишту са две чете. Ова радна група ради на исушивању градиштанског рита и на изради насипа дуж обале Дунава.

VIII радна група са 4 чете радила је на руднику Костолац на уређењу индустријског колосека.

IX радна група вршила је радове дуж Дунава у кисилевском и градиштанском рити.

У циљу проширења радова требало би да се предузму следеће мере:

1.- Да технички отсек у току зимске сезоне изврши све припреме у погледу састављања планова и пројеката за идућу радну годину и да предложи Министарству грађевина да се ови радови благовремено одобре, као би се организација радне снаге могла извршити на време.

2.- Управним властима да се изда најстрожије наређење да свесрдно помогну рад националне службе с обзиром на њен значај.

XII. ПРОСВЕТА И ВЕРА

Податци о броју школа и наставника прилажу се под Д.

Похађање школа од стране сеоске деце: Из приложене статистике види се да је Похађање школе, нарочито у сеоским школама, врло слабо, и износи свега 57,81%. У септембру је похађање било боље и проценат је износио 62%.

Ово стање нагло се је променуло у месецу новембру, пошто се стање јавне безбедности у извесним срезovima погоршало. Ово се у првом реду односи на срез хомољски, где су родитељи са децом побегли на салаше. Поред ових специјалних прилика пролазног карактера, овај срез и раније је тешко напредовао у просвети, те би само потпуно сређено стање и велики напор просветних радника могли донети видне резултате.

Мора се узети у обзир као узрок слабијег похађања школа и недостатак обуће и топлот одела код деце, а у извесним срезovima слаба снабдевеност огревним дрветом.

Процент нередовних полазника повећао се и због тога што су многи ђачки родитељи у заробљеништву, па су деца остављена мајкама које су слабије просвећене и не шаљу децу у школу.

Радиност и поузданост наставника: Према извештају школских надзорника учитељи раде са пуно воље и храбрости. У срезу хомољском, звишком и млавском раде под тежим условима, него у осталим срезovima, јер је у овим крајевима угрожена јавна безбедност.

Наставници гимназија у Пожаревцу одржавају наставу, али немају погодних услова за нормалан рад. У Петровцу је пре неколико дана отпочео поново рад исто тако под тешким условима. Гимназија у Вел. Градишту и државна и самоуправни раде под нормалним условима. Трговачка академија и грађанска школа у Пожаревцу боре се са истим тешкоћама као и гимназија, услед немања просторија.

Наставници поуздани, пошто су непоуздани наставници уклоњени из службе.

Рад свештеника и однос народа према цркви: Свештеници учествују у раду на народном просвећивању заједно са осталим интелектуалцима, а исто тако узимају учешћа и у школу предавајући веронауку у основним школама и гимназијама.

Однос народа према цркви може се рећи да је нормалан и у последње време примећено је јаче посећивање цркве.

Предлози и мере: Треба појачати просветну акцију организовањем пропагандних зборова и помоћи учитељски кадар у борби против штетног рада стране пропаганде у народу. Овде треба ангажовати стручне и способне људе, обезбедити им несметан рад и ставити им на расположење материјална средства.

Треба начелно решити питање издржавања основних школа тј. да ли ће школе се издржавати из буџета окружног начелства или од стране политичких општина. Ово је начелство већ ставило свој предлог Министарству просвете да се издржавање школа стави у дужност општина, али до данас ово питање није решено.

XIII. ОКРУЖНЕ ФИНАНСИЈЕ и ДРЖАВНИ БУЏЕТ

Целокупна организација финансијске службе као и целокупно финансијско пословање по Окружном буџету спроводи се преко службеника запослених у финансијском реферату. У циљу што успешнијег и ефикаснијег извршења окружног буџета-нарочито у циљу ефикаснијег реализовања буџетом предвиђених прихода-финансијски реферат је у сталном контакту са пореским управама, које посредством својих службеника, поред државних убирају и најважније окружне дажбине-прирезе. Тога ради настојао сам да код свих старешина пореских управа продубим што веће интересовање и више елана и енергије око убирања, како државних тако и окружних дажбина. Досадањи рад, како службеника финансијског реферата, тако и пореских управа задовољавајући је. Резултат у позитивном смислу би се могао још и поправити уколико би се појачале мере безбедности пореских органа при вршењу наплате државних и окружних дажбина по сеоским дажбинама.

Окружни буџет: Буџет расхода по окружном буџету за период мај-децембар износи динара 17.938.300.- Буџет расхода самосталних окружних установа-Дирекција пожаревачких окружних жељезница износи динара 3.696.800.-

Од месеца маја до новембра убрано је окружних прихода динара: 15.673.878'60

Државни буџет: Према ст. 2 § 1 Уредбе о финансирању округа уређењу њихове финансијске службе и ликвидирању бановина, окружни начелници су помоћни наредбодавци за извршење расхода по државном буџету. Сходно томе организована је и служба по државним финансијама у толико што се код окружног начелства води контролник кредита за личне и материјалне издатке у колико потпадају у надлежност овога округа. Контролници кредита воде се за све ресоре, осим ресова Министарства правде, Министарства финансија и Министарства Пошта. Контролник кредита води се један заједнички код финансијског реферата а исти воде и режисери за себе код осталих реферата. Режисери за извршење ликвидација за материјалне и личне издатке постоје за следеће ресоре: Министарство унутрашњих послова, Министарство Просвете, Министарство народног здравља, Пољопривреде, исхране и привреде.

Убирање државних прихода врши се углавном преко органа пореских управа. Обзиром на резултате постигнуте на убирању окружних дажбина, може се рећи да је и резултат на убирању државних пореза задовољавајући, пошто се окружне дажбине-прирези наплаћују једновремено са државним прирезима и то у мањем проценту. Добри резултати на убирању државних и окружних прихода јављају се као последице интензивног рада пореских органа, као и чешћа интервенција управних власти, која се је у више махова у појединим општинама, због слабог одзива грађанства морала употребити.

Платежна моћ народа опште узевши је добра, тим више што су цене пољопривредних производа у сталном скоку, што омогућава сеоском становништву да располаже са што већом количином новца. У испуњењу својих обавеза у плаћању државних и окружних дажбина не одазивају се сви грађани у подједнакој и оној мери, како би то према њиховој платежној моћи требали да чине. Ово нарочито важи за грађане града Пожаревца где се према имовном стању-порезовника, у коју се највећим делом убрајају трговци морају очекивати много бољи резултати но до сада.

Требало би извршити нову арондацију подручја пореских управа, јер сматрам да је сувише велики број села-општина у надлежности појединих пореских управа. На 169 сеоских општина и једну градску мало је свега 7 пореских управа, без обзира колика су та села. Уколико се ово не би хтело или не би могло за сада спровести, онда је неопходно потребно повећати број пореских органа по пореским управама.-

XIV. СТАЊЕ ПРАВОСУЂА

На подручју округа пожаревачког постоје два окружна и 7 среских судова. Сви ови судови функционишу нормално. Судије и њихово особље су на достојној висини тако, да народ има пуно поверење у судове сада као и пре рата. Једино се осећа мали застој у истражном одељењу окружног суда. Овај застој настао је због немања довољног броја просторија. Рад судова би био много експедитивнији, када би судови могли бити смештени у своје зграде у којима су били пре рата а које су просторије заузеле у војне сврхе.

Постоји опасност да ће у раду судова преко зиме настати извештај застој, због тешкоћа око набавке огрева за судске просторије.

XV. СТАЊЕ РАДНИШТВА, РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПРАВДЕ

На подручју округа пожаревачког има свега 4.586 радника.

Од ових има индустријских радника	186.
занатских радника	220.
грађевинских радника	1.900.
саобраћајних радника	100.
канцеларијских радника	180.
рударских радника	2.000.

У односу на потребе рада на подручју округа нема довољан број радника. Разлог овоме је што се велики број радника налази у заробљеништву, приличан број на раду у немачкој а и доста велики број на обавезним радовима у земљи.

Беспосличара на подручју округа нема.

Социјална правда релативно је добра уколико српска заједница рада има срестава и могућности да радничке породице снабде оделом, обућом и храном. У ову сврху предузета је акција за скупљање добровољних прилога. Општинске управе са своје стране предузимају потребне мере да се радничке породице обезбеде са најпотребнијим оделом, обућом и храном. Ради коначног санирања овога питања потребно би било да се преко зиме за радничке породице по могућству отворе кухиње у којима би породице сиромашних радника могле да се прехране по јефтинијој цени.

XVI. СТАЊЕ ИЗБЕГЛИЦА У ОКРУГУ

У округу пожаревачком смештено је до данас 8.137 избеглица. Све избеглице смештене су по селима и у среским местима-градовима-на тај начин, што су се реквирирале јавне и приватне зграде и у овим зградама извршен је њихов размештај. Сем овог начина, један број избеглица смештен је код појединих домаћина у селу и то код оних домаћина, који имају неког од укућана у заробљеништву. У овом случају избеглице обављају пољопривредне послове, а у накнаду за њихов рад, домаћин се брине о њиховој исхрани, одећи и обући.

У највећем делу избеглице су добро збринуте у погледу исхране, јер општине у којима су основани Месни Одбори дају разне животне намирнице, као на пр. пшеницу, кукуруз, пасуљ и т.д.

У току ове и прошле године, општине су прикупљале један проценат од пшенице и кукуруза и прикупљена количина подељена је сразмерно избеглицима.

Дакле, у највећем делу избеглице су запослене у пољопривредном газдинству, може се рећи око 65-70%, а један мањи број је запослен на јавним радовима и рудницима.

За побољшање њиховог стања требало би код надлежних власти издејствовати одобрење за набавку одела и обуће, јер гро избеглица је без одела и обуће. Оно мало што су имали у току ове две године је поцепано и подерано. Требало би што пре набавити веће количине текстилне робе и обуће. У овом циљу већ је Окружно начелство ставило стој предлог Комесаријату за избеглице, али до данас није још примило одговор.

У здравственом погледу стање је код избеглица задовољавајуће, јер није било случајева већег броја оболења, као ни заразних болести у већем обиму. Лекарски прегледи обављају се бесплатно од стране државних органа, а лекари се исплаћују од стране Комесаријата. У округу пожаревачком у последње време основана су три избегличка дома у којима је смештено по 60-70 избегличке деце. Ово је учињено у циљу да се деца боље исхране и збрину и да се њихови родитељи могу упослити на радовима и тиме њихов положај побољшати.

Предњи извештај част ми је доставити с молбом, да га изволите узети на повољно знање.

ПЕЧАТ

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Драгољуб Маринковић

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>5/7-16.</u> <u>21.</u>	Drž. komisija za utvr. zloč. okup. i njihovih pomagača Inv. br. 7515 e15
--	--

СПИСАК
службеника по грани управе у Округу пожаревачком
ДРЖАВНИ БУЏЕТ

Ред. Бр.	Презиме и име	звање и група	какве послове обавља	стручна способност	поузданост	примедба
1.	Маришевић Бранко	полиц. саветник IV/2	води реферату управне стручне јавне безбедности	одличан	врло поуздан и поверљив експедитиван и марљив	
2.	Милошевић Јован	полиц. саветник IV/1	води реферату по персоналним предметима	одличан	- " - педантан	
3.	Поповић Војислав	помоћни секретар VII групе	врши адм. послове шефа кабинета	врло добар	марљив и поуздан	
4.	Јовановић Дауд Димитрије	пол.упр. секретар V групе	врши адм.послове референта за исхрану	врло добар	марљив и поуздан	
5.	Шуваков Александар	пол.упр. секретар V групе	врши дужност референта за јавну безбед.изгеплице и бензин	одличан	врло поуздан и поверљив експедитиван и марљив	
6.	Чакра Емил	пристав VIII гр.	води реферату за цене и наднице	одличан	- " -	
7.	Јовановић Сретен	упр.канц. чиновн-ик VIII гр.	врши дужност шефа архиве	врло добар	врло поуздан и марљив	
8.	Томашевић Драгољуб	упр.канц. VIII гр.	режисер по држ. буџету	врло добар	- " -	
9.	Наумовић Васа	званичн-ик II групе	ради по предметима перс.	врло добар	- " -	
10.	Дворнић Милена	зван.дне-вничар	xxxxxxx ради дактилографске послове	врло добар	- " -	
11.	Пајевић Драгослава	- " -	- " -	- " -	поудазна и марљива	
12.	Гргуревић Слободанка	- " -	- " -	- " -	- " -	

Ред. Бр.	Презиме и име	звање и група	какве послове обавља	стручна способност	поузданост	Примедба
13.	Ивановић Олга	зван.дневничар	ради дактилографске послове	врло добар	поуздана и марљива	
14.	Јовановић Стојке	служит-ељ I групе	ради служитељске послове	врло добар	поуздан и марљив	
15.	Стајковић Стојан	служит-ељ I групе	- „ -	- „ -	- „ -	
16.	Калић Никола	служит-ељ дневничар	- „ -	- „ -	- „ -	
СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ПОЖАРЕВАЦ						
17.	Урошевић Коста	срески начелн-ик V групе	врши адм.послове среског начелника	одличан	врло поуздан и поверљив експедитиван и марљив	
18.	Илић Бошко	Срески подначелник VIII	Заменик ср. начелника и реф. за цене	врло-добар	радан и употребљив за све послове	
19.	Живковић Миленко	гл.архивар VII	режисер води перс. евид. и издаје објаве за путовања	врло добар	- „ -	
20.	Ђорђевић Милорад	полиц. писар VIII	референт по зак. о радњама, нац.обнову и самоуправне пос.	врло добар	службеник одличан и употребљив за све послове	
21.	Васиљевић Младен	упр. канц. чин-овник IX групе	ради на крив. предметима и посл. јавне безбедности	врло добар	- „ -	
22.	Радуловић Радуле	упр. канц. чин-овник IX групе	референт за избеглице, ради на извршењима и надз. над затвором	врло добар	- „ -	
23.	Арсидић Јован	званич. I групе	води деловодник	врло добар	- „ -	
24.	Спајић Владимир	Служи-тељ I гр.	служитељске послове	врло добар	- „ -	
25.	Бошњак Сава	- „ -	- „ -	- „ -	- „ -	
26.	Мијатовић Лепосава	зван. дневничар	ради на експ. и осталим архивским пословима	- „ -	- „ -	
26.	Митић Живота	- „ -	издаје објаве за путовања	- „ -	- „ -	
Ред. Бр.	Презиме и име	звање и група	какве послове обавља	стручна способност	поузданост	примедба
27.	Живановић Ђорђе	служи-тељ дневничар	служитељске послове	врло добар	марљив и поуздан	
СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - КУЧЕВО						

28.	Перић Милан	срески начелн-ик VII гр.	врши админ. послове ср. начелника	одличан	врло поуздан и пов. експедитиван и марљив	
29.	Верановић Ђорђе	пристав VIII гр.	заменик ср. начелника и обавља све адм. послове	врло добар	марљив и поуздан	
30.	Пајић Момчило	пол. писар VIII гр.	обавља послове извршног одељка	добар	- „ -	
31.	Гавриловић Милош	упр. канц. чиновн-ик IX гр.	води кривич. одељак и ради на сузбијању црне берзе	врло добар	- „ -	
32.	Стаменковић Војислав	званичн-ик III гр.	води деловодник и др. арх. послове	добар	- „ -	
33.	Димитријевић Никола	званич. дневни-чар	ради на експедицији	добар	- „ -	
34.	Нерић Станисав	служит-ељ дневни-чар	служитељске послове	- „ -	- „ -	
35.	Павловић Василије	- „ -	- „ -	- „ -	- „ -	
XX	СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ГОЛУБАЦ					
36.	Јанковић Јанко	срески начелн-ик VI гр.	врши админ. послове ср. начелника	одличан	врло поуздан, пов. и марљив	
37.	Ристић Јован	пристав VIII гр.	заменик ср. начелника реф. за цене и јавну безб.	врло добар	поуздан и марљив	
38.	Миленковић Светозар	упр. канц. чиновн-ик IX гр.	води извршни одељак	добар	- „ -	
39.	Стојановић Светозар	писар припр.	ради послове крив. одељка	врло добар	- „ -	
40.	Крчмаревић Александар	званич-ник	води архиву, избеглички отсек, реф. по зак. о раду	одличан	- „ -	
41.	Јовановић Добрила	званичн-ик дневни-чар	ради на рег. и експед.	врло добар	- „ -	

Ред. Бр.	Презиме и име	звање и група	какве послове обавља	стручна способност	поузданост	примедба
42.	Николић Андреја	служи-тељ дневни-чар	служитељске послове	добар	поуздан и марљив	
СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ЖАГУБИЦА						
43.	Лучић Дејан	срески начелн-ик, III/2	врши админ. послове ср. начелника			сада се налази у притвору код немачких вл.

44.	Пауновић Радомир	помоћни секретар VI гр.	заменује ср. начелника	одличан	марљив и поуздан	
45.	Милосавље-вић Никола	полиц. писар IX	ради на крив. предметима	добар	поуздан	налази се на лечењу у опш.држ. болници у Београду
46.	Грубљешки Драгомир	писар приправ.	ради у изврш. одељку	добар	поуздан и марљив	
47.	Ђорђевић Драгутин	упр. канц. приправ.	ради на крив. предметима	добар	- „ -	
48.	Стојановић Чедомир	званич-ик II/2	ради на свим арх. пословима	врло добар	- „ -	
49.	Кеџић Милојко	служит-ељ II/1	служитељске послове	добар	- „ -	
50.	Милорадовић Радомир	званич-ник дневни-чар	ради све арх.послове	врло добар	- „ -	
51.	Станисавље-вић Стеван	служи-тељ дневни-чар	служитељске послове	добар	- „ -	
СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ПЕТРОВАЦ						
52.	Богдановић Драгутин	срески начелн-ик V гр.	врши админ. послове ср. начелника	одличан	врло поуздан пов. и марљив	
53.	Богдановић Славко	пристав VIII гр.	заменује референта по Уредби о цен.	врло добар	поуздан и марљив	
54.	Јаковљев Љубомир	помоћни секретар VII гр.	заменује ср. начелника	врло добар	- „ -	
55.	Милић Радослав	упр. канц. чин.VIII	референт по закону о рад. и шеф изврш. одељка	врло добар	- „ -	
56.	Василић Милан	полиц. писар VIII гр.	референт за избеглице, режисер и шеф крив. одељка	врло добар	- „ -	

Ред. Бр.	Презиме и име	звање и група	какве послове обавља	стручна способност	поузданост	примедба
57.	Јевремовић Душан	званич-ник III гр.	води регис.	добар	марљив и поуздан	
58.	Петковић Живота	служит-ељ II гр.	служитељске послове	добар	- „ -	
59.	Добросавље-вић Никола	званич-ник дневни-чар	води деловодник	врло добар	- „ -	
60.	Јовашевић Спасоје	- „ -	ради на експ.	- „ -	- „ -	
61.	Шутаковић Трајко	- „ -	води пријавницу	- „ -	- „ -	

62.	Дичић Живојин	служи-тељ дневни- чар	служитељске послове	- " -	- " -	
63.	Стојановић Александар	- " -	- " -	- " -	- " -	
64.	Милојковић Миленко	- " -	- " -	- " -	- " -	
СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ						
65.	Коларовић Душан	срески начелн-ик V групе	врши админ. послове ср. начелника	одличан	врло поуздан поверљив и марљив	
66.	Валентинчић Вјекослав	пристав VIII гр.	референт за надзор над ценама	одличан	- " -	
67.	Филиповић Милан	помоћни секретар VII гр.	заменује ср. начелника	врло добар	поуздан и марљив	
68.	Лазић Боровоје	писар приправ.	води крив. одељак и реф. за избегл.	XXXX одличан	- " -	
69.	Стокић Драгољуб	заничн-ик II групе	води изврш. одељак	одличан	- " -	
70.	Јовановић Надежда	званич- ник дневни- чар	ради на експ. поште	- " -	- " -	
71.	Стокић Невенка	- " -	води деловодник	врло добар	- " -	
72.	Тасовац Ђорђе	упр. канц. чиновн-ик	врши надз-ор над затв. и посл. по нац. служби	одличан	- " -	
СРЕСКО НАЧЕЛСТВО ЖАБАРИ						
73	Ненадовић Димитрије	срески начелн-ик V-2	врши админ. послове ср. начелника	одличан	врло поверљив, поуздан и марљив	на болова- њу у општој држ. болници у Београду

Ред. Бр.	Презиме и име	звање и група	какве послове обавља	стручна спосо- бност	поузданост	примедба
74.	Јанковић Јанко	пристав VIII гр.	води крив. одељак	одличан	поуздан и марљив	
75.	Јаковљев Љубомир	помоћни секретар VII	заменује ср. начелника	- " -	- " -	
76.	Квајић Милорад	полиц. писар VIII	кривични одељак и јавну безбедност	врло добар	- " -	
77.	Јуришић Илија	упр. канц. чиновн-ик VIII	ради у изврш. одељку, пријав. и режисер	- " -	- " -	
78.	Кузмановић Предраг	полиц. писар IX	референт за цене и надн.	добар	- " -	
79.	Стевановић Александар	званич- ник I групе	води деловодник	- " -	- " -	
80.	Бољановић Ружица	званич- ник II-2	ради као дактилограф	- " -	- " -	

81.	Милетић Обрен	служи-тељ I групе	служитељске послове	- " -	- " -	
82.	Обрадовић Дамњан	служи-тељ дневни-чар	- " -	- " -	- " -	
ПРЕТСТОЈНИШТВО ГРАДСКЕ ПОЛИЦИЈЕ - ПОЖАРЕВАЦ						
83.	Милановић Братислав	претсто-јник гр. полици-је VI гр.	врши админ. послове претстојника	одличан	врло поверљив, поуздан и марљив	налази се на болова-њу од 24.VIII. 1942
84.	Дачевић Милан	пристав VIII гр.	заменује претст. полиц. референт за цене и надн.	одличан	- " -	
85.	Стефановић Драгољуб	полиц. писар VIII	све послове по кривич. предметима	врло добар	поуздан и марљив	
86.	Ранковић Светозар	упр. канц. чин. овник VIII/1	ради на пол. извршним предметима	одличан	- " -	
87.	Барјактаров Мита	упр. канц. чин. IX/1	режисер	врло добар	- " -	
88.	Радојевић Стојадин	поднадз. опл. аген. X групе	враши надзор над пол. агентима и јав. безбедн.	одличан	- " -	
89.	Стојановић Светислав	полиц. агент II кл. II гр.	ради посл. јавне безбедн.	врло добар	- " -	

Ред. Бр.	Презиме и име	звање и група	какве послове обавља	стручна способност	поузданост	примедба
90.	Делић Илија	полиц. агент II кл. II гр.	јавна безбедност	врло добар	поуздан и марљив	
91.	Малишић Љубиша	полиц. агент III/2	- " -	- " -	- " -	
92.	Кентић Богољуб	полиц. агент III кл.	- " -	- " -	- " -	
93.	Милосавље-вић Живота	агент приправ. III кл.	- " -	- " -	- " -	
94.	Миланковић Бранко	агент приправ. III кл.	- " -	- " -	- " -	
95.	Радосављевић Живота	служитељ I/1	служитељске послове	- " -	- " -	
96.	Динчић Љубомир	служи-тељ дневни-чар	- " -	добар	- " -	
97.	Стојановић Стојан	званич-ник дневни-чар	ради архивс. послове	врло добар	- " -	

98.	Милосавље-вић Десиимир	агент приправ.	јавна безбедност	- " -		
-----	---------------------------	-------------------	------------------	-------	--	--

СПИСАК
службеника по грани управе у Округу пожаревачком
ОКРУЖНИ БУЏЕТ

Ред. Бр.	Презиме и име	звање и група	какве послове обавља	стручна способност	поузданост	примедба
1.	Кузмановић Драгослав	окружни саветник IV/2	референт по предметима самоуправе	одличан	врло поуздан и марљив	
2.	Ратковић Иван	окружни саветник IV/2	ради на персоналним пословима	одличан	- " -	
3.	Стојковић Харитон	упр. канц. чин. X	режисер просветног отсека	врло добар	поуздан и марљив	
4.	Јоновић Душан	званичник дневничар	води персоналну евид.	- " -	- " -	
5.	Јоцић Загорка	надни-чар	ради админ. послове сан. струке	- " -	- " -	
6.	Николетић Станка	званичник дневничар	ради на деловднику	- " -	- " -	
7.	Коларов Олга	надни-чар	- " -	- " -	- " -	
8.	Бузацић Сава	- " -	- " -	- " -	- " -	
9.	Маринковић Милица	- " -	- " -	- " -	- " -	На раду у окружној болници-Пожаревац
10.	Гроф Фрањо	преводица	преводиличке послове	одличан	- " -	
11.	Злоколица Ђока	служи-тељ II гр.	служитељске послове	врло добар	- " -	
12.	Масларић Лазар	- " -	- " -	- " -	- " -	
13.	Манојловић Игњат	служи-тељ дневничар	- " -	- " -	- " -	
14.	Жикић Паја	- " -	- " -	- " -	- " -	
СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ						
15.	Живковић Драгољуб	служи-тељ дневничар	служитељске послове	добар	поуздан и марљив	

Ред. Бр.	Презиме и име	звање и група	какве послове обавља	стручна способност	поузданост	примедба
		СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ПОЖАРЕВАЦ				
16.	Перић Витомир	званич- ник дневни- чар	ради на издавању објава за путовања и у кривич. одељку	одличан	поуздан и марљив	
17.	Богдановић Милица	- „ -	дактилограф. послове	врло добар	- „ -	
		СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ЖАГУБИЦА				
18.	Павловић Стеван	окружни архо-вски чино-вник X групе	ради у крив. одељку	врло добар	поуздан и марљив	
		СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ПЕТРОВАЦ				
19.	Стојановић Стојан	званич- ник дневни- чар	Ради на деловоднику	врло добар	поуздан и марљив	
XX		СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ЖАБАРИ				
20.	Бајић Војислав	званич- ник дневни- чар	ради у архиви на регист. и експедиц.	врло добар	поуздан и марљив	
21.	Спасић Владимир	дневни- чар	ради на деловоднику	- „ -	- „ -	
22.	Ђурић Бранислав	- „ -	ради у крив. одељку и на објавама	- „ -	- „ -	
		СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - ГОЛУБАЦ				
23.	Ранисављевић Живко	служи-тељ дневни- чар	служитељске послове	добар	поуздан и марљив	
24.	Богоић Миљивоје	- „ -	- „ -	- „ -	- „ -	
25.	Лазич Славко	- „ -	- „ -	- „ -	- „ -	
		СРЕСКО НАЧЕЛСТВО - КУЧЕВО				
26.	Јовановић Здравко	окружни канц. припра-вн.	ради у изврш. одељку	врло добар	поуздан и марљив	

СПИСАК

Официра и војних чиновника команде Српске државне пољске страже Округа пожаревачког са стањем на дан 22 новембра 1942 године.

Р е д. б р о ј.	ЧИН	Презиме и име	Кад је рођен			Где је рођен			На каквој је дужно- сти и по чијем наређењу бр. и датум на- ређења	Кад се је на дуж. јавно			Је ли ожењен и коли- ко има деце
			Д а н	Ме с е ц	Г о д и н а	м е с т о	С р е з	о р к а р н. уб г а н		Д а н	Ме с е ц	Г о д и н а	
1	пешад. мајор	Јововић Ј. Стево	2	V	1902	Ко- сић	Дани- лов	Зет- грска	Ком. С.Д.С. окр.пож.	28	3	42	ожењен 3 деце
2	коњич. мајор	Миловановић М. Милутин	26	X	1903	НЕГОТИН			Пом.к. СДС окр. Пожа- ревац	6	1	42	ожењен 1 дете
3	Жанд. капетан I класе	Вукосављевић М. Стојан	3	XII	1903	Мо- шо- рин	Тител	Бачка	Офиц.за наст.б. СДС.окр. пож.	26	2	42	ожењен 1 дете
4	Ваздухоп. капетан I класе	Павловић Н. Теодор	4	IX	1907	Бео- чин	Илок	Дунав- ска	Обавешт. офиц. СДС окр. пож.	25	1	42	ожењен 3 деце
5	инж. ка- петан II класе	Гајић Ж. Милан	4	XII	1912	Брес- товик	Гро- чан- ски	бео- град- ски	Референт за инжењ СДС окр. пож.	17	3	42	ожењен 1 дете
6	Артиљер. капетан II класе	Марковић Ђ. Чедомир	12	X	1908	Алек- си- нац	Алек- си- нац	Кња- жева- чки	Референт за мотор СДС окр. пож.	22	3	42	Нежењен
7	Пешадис. капетан II класе	Пањковић И. Драган	10	XI	1907	Крба- вица	Коре- ница	Хрва- тска	ађутант к.СДС. окр.пож.	12	11	41	ожењен без деце
8	интендант п.поруч- ник	Илић Ж. Радослав	9	IV	1916	Сви- лај- нац	рес- ав- ски	Мора- вски	Блага- јник СДС окр. пож.	4	5	42	Нежењен
9	- - -	Томић М. Филип	8	XII	1914	Пач- ир	Бач- ка- Топо- ла	Стари Бечеј	интенда гарниз.и профијан потреб.	1 24	X IX	41 42	Нежењен
10	коњич. п. поручник	Барјактаревић А. Драгутин	7	8	1910	Беране		Плев- ље	Референт прив.пољ окр.пож.	1	IX	41	Ожењен без деце
11	интендант капетан I класе	Павковић Б. Јован	4	VII	1886	Зрма- ња	КНИН		Руковаоц спреме и матер. СДС окр. пож.	17	8	42	Ожењен 3 деце

Р е д б р о ј.	ЧИН	Презиме и име	Кад је рођен			Где је рођен			На какој је дужности и по чијем наређењу бр. и датум наређења	Кад се је на дуж. јавио			Је ли ожењен и коли-ко има деце
			Д а н	М е с е ц	Г о д и н а	м е с т о	С р е з	о р к а р н. у б г а н		Д а н	М е с е ц	Г о д и н а	
12	пешадски поручник	Томашевић Н. Јанков	21	VII	1912	Лубово	Данилов град	Зет-грска	Иследник СДС округа пожаревачког	28 12	XII IX	41 42	ожењен без деце
13	Санитетски капетан I класе	Зондес К. Др. Ксенефон	12	3	1903	КРАГУЈЕВАЦ			Л е к а р С Д С о к р у г а п о ж а р е в а ч к о г	25 29	8 9	41 42	ожењен 1 дете
14	интендант п.поручник	Радуновић Радун	14	IX	1910	ПОДГОРИЦА			интендант ганрнизли профјант потреба окр.	4 1	XII X	41 42	ожењен 1 дете
15	Жандарм. капетан I класе	Томић Н. Александар	7	I	1903	Рашка	Студенички	Краљево	Командир пољ. страже Пожаревац	30	V	42	ожењен 3 деце
16	Пешад. капетан II класе	Станковић М. Душан	22	VI	1911	ПОЖАРЕВАЦ			На служби у одреду пољ. с. Пож.	3	IX	42	ожењен без деце
17	Пешад. капетан II класе	Вуловић П. Тадија	30	VIII	1898	Мали Крчмари	Лепенички	Крагујевачки	Командир чете XII/P и окр. пожарев	3	I	42	Ожењ. 4 деце
18	Пешад. поручник	Јуришић Р. Миодраг	2	VI	1913	Причиновић	Мачвански	Шабац	На служби у Пожарев. чети XII/P	27	XII	41	нежењен
19	Морнар. п. поручник	Важих И. Стеван	4	V	1911	Даљ	Осјек	Хрватска	"	1	IX	41	нежењен
20	инжењер.п. поручник	Никодијевић Д. Радомир	14	VIII	1912	Супска	Равањички	Крагујевачки	"	14	XII	41	нежењен
21	Рез. пеш. поручник	Домшић И. Ђорђе	5	XI	1906	Доња Ковачица	Бјеловар	Хрватска	"	16	9	41	Ожењен 2 деце
22	Пешад. капетан I. Класе	Ђорђевић С. Ранић	Ново распоређен још није дошао.						Командир одр. пољ. с. ср. моравског				
23	Жандарм. поручник	Добренић А. Ђорђе	2	IX	1912	Брезовац	Бјеловар	Хрватска	На служби у одреду пољ.с.ср. моравског	26	3	42	Нежењен

Р е д б р о ј.	ЧИН	Презиме и име	Кад је рођен			Где је рођен			На каквој је дужности и по чијем наређењу бр. и датум наређења	Кад се је на дуж. јавио			Је ли ожењен и коли- ко има деце
			Д а н	М е с е ц	Г о д и н а	м е с т о	С р е з	о р к а р н. у б г а н		Д а н	М е с е ц	Г о д и н а	
24	Пешад. капетан I класе	Димитријевић Б. Владимир	8	I	1893	Мел- ница	млав-ски	Пожар- евачки	Командир одреда пољ. с.Петровац	12	X	42	ожењен 2 деце
25	Пешад. поручник	Живић Ј. Милован	7	X	1915	Рес- ник	Краг- ујевац	Краг- ујева- чки	На служби у одреду пољ. с. Петровац	23	I	42	ожењен без деце
26	Пешад. капетан II класе	Макаров А. Алексије	19	8	1906	РУСИЈА			Командир одред а пољ. с. страже Жагубица	1	II	42	ожењен 1 дете
27	Пешад. п. поручник	Павловић Т. Драгомир	7	9	1911	Смедерево		Бео- градски	На служби у одреду пољ. страже Жагубица	15	IX	42	ожењен 1 дете.
28	Артилер. капетан I класе	Драгић Ђ. Радмило	13	4	1904	НИШ			Командир одред.пољ. с.Кучево	18	7	42	ожењен 2 деце
29	Инжењер. п.поруч.	Роглић Т. Саватије	1	12	1914	Сира- ље	Деже-вски	Кос. Митр- овица	На служби у одред. пољ. страже у Кучеву	1	12	41	ожењен без деце
30	Коњички п.поручник	Захаридес К. Милан	27	8	1902	Петровац		Банат	На служби у одред. пољ. с. Кучево - Нересница	16	9	42	Ожењен 1 дете
31	Ваздухо- пловни поручник	Хаџи-Антић Н. Ђирило	29	12	1915	СКОПЈЕ			На служби у одреду пољ. страже Голубац	10	5	42	Ожењен без деце
32	Пешад. капетан II класе	Бујанић Р. Иван	17	6	1907	Брђа- ни	Двор-на Уми	Врба- ска	Командир одреда пољ. с. Велико Градиште	11	9	41	нежењен
33	Жандар. поручник	Драгојловић Ч. Илија	10	5	1914	Рађе- во	Ваљевски		На служби у одреду пољ. с. Велико Градиште	17	3	42	ожењен без деце
34	Пешад. п. поручник	Милићевић Ј. Живан	9	6	1913	Ваго- ни	Бије- љина	Шабац	Ком.стан. пољ. с. Алек. срез моравски	1	9	41	нежењен

Б1

СПИСАК РЕГИСТРОВАНИХ МЛИНОВА И ВОДЕНИЦА ЕВИДЕНТИРАНИХ КОД
ЖИТАРСКЕ ЦЕНТРАЛЕ У ОКРУГУ ПОЖАРЕВАЧКОМ.

СРЕЗ ПОЖАРЕВАЧКИ:

Млинови:

1. Славе Милића, Братинац	8. Никола Грујичић, Брадарац
2. Воје Гајића, Пругово	9. Милован Илић и син Смољинац
3. Ђуре Цветковића, Пожаревац	10. В. Миличевић и Цветковић, Трњане
4. Бајлони и Синови, А. Д. Мало Црниће	11. Живко Прокић, Берање
5. Маљуревачка Инд. Имлин задр. Маљуревац	12. Јеленко Милошевић, Кула,
6. Воје Бркића, Велико Село	13. Јанко Стевановић, Пољана
7. Ђурин млин, Ђорђе Вајферт, Костолац	14. Браћа Ташић, Пожаревац
	15. Светислав Миладиновић, Петка
	16. Анђелко Миленковић, Петка
	17. Боривоје и Панта Пајић, Дубравица

ВОДЕНИЦЕ:

1. Калишка-Калиште	4. Ђорђе Миљковић, Батовац
2. Несторовић, Велико Црниће	5. Спасоје Здравковић и орт. Братинац
3. В. Стојадиновић и. Ј. Илић, Божевац	6. Драгољуб Ђурић, Калиште

СРЕЗ ГОЛУБАЧКИ

Млинова нема

ВОДЕНИЦЕ:

1. Велимир Стокић, Браничево	5. Милентије Петровић, Вуковачка
2. Миливоје Стокић, Усије	6. Ж. Радосављевић, С. Миљевић
3. Станко Ђокић, Доња Крушевица	7. Ж. Радосављевић, С. Миљевић
4. Вићентије Миленковић, Д. Крушевица	8. Звана, „Стара”, С. Миљевић

СРЕЗ МЛАВСКИ:

Млинови:

1. Београд, Окр. Штед. Петровац	5. Миладиновић Станко, Буровац
2. Миленковић и Миловановић, Табановац	6. Миладиновић Војин, Орешковица
3. Михајло Стефановић, Петровац	7. Лазар Павловић, село Лесковац
4. Милисав Станојевић, Петровац	8. Парни млин, Бусур, Бусур

Воденице:

1. Василије Марковић, Рановац	5. Петар Митровић, Рановац
2. Мирко Тафлага, Рановац	6. Властимир Димић, Добочка
3. Алекса Јаковљевић, Рановац	7. Браћа Пауновић, Рашанац
4. Трифун Трујић, Рановац	8. Мита Милановић, Поповац

СРЕЗ РАМСКИ:

Млинови:

1. Љ. Стефановић, Средњево	6. Милутин Аранђеловић, Кличевац
2. Електр. И. Инд. друштво В. Градиште,	7. Борислав Брас, В. Градиште
3. Живан Величковић и син, Кисилево	8. Лазар Миловановић, Пожежена
4. Милан Величковић и син, Тополовник	9. Аранђеловић и Илић, Раброво
5. Д. И. А. Мирковић, В. Градиште	

Воденице:

1. Рајко Младеновић, Сираково	3. Драг. Јовичић и С. Илић, В. Бресна
2. Жарко Јотић, Макце	4. Љубица Павловић, Стременац, В. Градиште

СРЕЗ МОРАВСКИ:

Млинови:

1. Аца Крстић, Жабари
2. Тихомир Димитријевић, Александровац
3. С. Петровић, Породин

4. Данило Спасић, Ореовица
5. Браћа Цветковић, Ракинац
6. Миладиновић Милан, Брзоход

Воденице:

1. Милан Антић, Жабаре

2. Браћа Траилеовић-Врбица

СРЕЗ ЗВИШКИ:

Млинови:

1. Степановић Драгољуб, Кучево

2. Флорановић М. И Држанић М. Нересница

X Воденице:

1. Воја Лазић, Кучево
2. Милан Јеремић, Каона
3. Милан Милићевић, Кучево
4. Мишић Добросав, Кучево
5. Милутић Рајић, Љешница

6. Јовица Стевић и Ортаци, Каона
7. Станоје Лазић и Ортаци, Турија
8. Душан Младеновић, Мустапић
9. Анђелко Стојковић, Мустапић
10. Михаило Бабић, Љешница

СРЕЗ ХОМОЉСКИ: Нема ни млинова ни воденица пријављених код ове Централне.

B.

ПОДАЦИ О ИЗРЕЧЕНИМ КАЗНАМА НА ПОДРУЧЈУ ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

	Број поднетих пријава	Број донетих пресуда	Укупан износ изречених казни у новцу	Укупан износ изречених казни у затвору.
Пожаревац	336	318	407.520.-	1587.- дана
Престојништво град. полиције	90	94	110.800.-	65.- «
Петровац	223	212	199.000.-	167.- «
Жабари	108	90	71.357.-	355.- «
Велико Градиште	180	126	177.000.-	165.- "
Голубац	126	91	53.867.-	90.- "
Кучево	32	27	42.000.-	26.- "
Жагубица	56	56	92.400.-	522.- "
Судија I ст.	36	23	365.250.-	510.- "
Укупно:	1187	1037	1.519.194.-	3.487.- "

Г.

Прегледно стање установа и особља здравствено-хигијенских установа на територији Округа пожаревачког.

I. ЗДРАВСТВЕНА СЛУЖБА

1. Срез пожаревачки

- 1/ Др. Хранислав Лазаревић, срески лекар-Пожаревац
- 2/ Др. Миодраг Маринковић « « «
- 3/ Др. Момчило Ненадовић « « «
- 4/ Др. Ђорђе Ковачевић « « Божевац
- 5/ Др. Душан Несторовић, лекар удр. здрав. општ.-Пожаревац
- 6/ Др. Валентин Лопушански « « « « Костолац
- 7/ Др. Даринка Прокић « « « « Смољинац

2. Срез млавски

- 1/ Др. Радомир Живковић, срески лекар-Петровац
- 2/ Др. Владимир Новак « « « «
- 3/ Др. Илија Јовановић « « В. Лаоле
- 4/ Др. Александар Павловски, лекар удр. здрав. општ. Рановац-(у заробљеништву)
- 5/ Љубомир Јанковић, срески дезинфектор-Пожаревац

3. Срез рамски

- 1/ Др. Радмило Јовановић, срески лекар-Велико Градиште
- 2/ Др. Жарко Стевановић, лекар удр.здрав.општ. -Велико Градиште
- 3/ Др. Сава Танић, « « « « Раброво
- 4/ Др. Ана Моњина Спељт « « « « Кличевац

4. Срез голубачки

- 1/ Др. Милан Стојковић, срески лекар-Голубац

5. Срез моравски

- 1/ Др. Новак Лојовић, срески лекар-Жабари (на раду при Општој државној болници у Београду)
- 2/ Др. Душан Богдановић, срески лекар-Жабари
- 3/ Др. Војислав Веселиновић, лекар удр.здрав.општ.-Александровац

6. Срез хомољски

- 1/ Др. Сретен Михаиловић, срески лекар-Жагубица
- 2/ Др. Крста Радошевић, срески лекар-Крепољин
- 3/ Др. Стојадин Бабић, лекар удр.здрав.општ.-Крепољин (у заробљеништву)
- 4/ Милица Назаренко, среска бабица-Жагубица

7. Срез звишки

- 1/ Др. Милован Јовановић, срески лекар-Кучево
- 2/ Љубица Мишић, среска бабица-Кучево.

II ХИГИЈЕНСКЕ УСТАНОВЕ

1. Дом народног здравља-Пожаревац

Лекара	6
Сестре нудиље ...	2
Здравств. помоћ..	1
Адми. служб.....	4 (1 у заробљеништву)
Дезинфектор	1
Служитељ.....	1
Надничар	1

2. Здравствена станица-Петровац

Лекара	2
Арх. службеника.....	2
Служитеља	1

3. Здравствена станица-Смољинац (срез пожаревачки)

Лекара	1
Сестре нудиље	1

III. БОЛНИЦЕ

1. Окружна болница у Пожаревцу

Лекара	5 (1 у заробљеништву)
Апотекара	1
Сестре нудиље	1
Здравств. помоћ	1
Бабица	1
Медicinaра	2
Сврш. матур. медицине ...	4
Болничара	6 (1 у заробљеништву)

Економиа ..... 1 (у заробљеништву)
 Админ. службеника 2
 Служитеља ..... 4 (1 у заробљеништву)
 Куварица 1
 Надничара 3

2. Окружна болница у Петровцу

Лекара 2
 Економиа 1
 Арх. чиновника 1
 Болничара 2
 Куварица 1
 Вешерка 1
 Надничар 1

Д.

Преглед

о стању средњих и стручних школа у Округу пожаревачком у мес.новембру 1942

Ред. број	Врста школе	Место	Разреда	Одељена	Наставника	Број ученика	Примедба
1	Потпуна државна реална гимназија	Пожаревац	8	24	40	1.026	
2	Виша самоуправни реал.гимназија	Вел.Градиште	4	4	3	89	
3	Нижа државна реал.гимназија	- П - - П -	4	4	12	156	
4	Нижа државна реал.гимназија	Петровац	4	4	5	197	
		Свега:	20	36	60	1.468	
5	Држ.трг. академија	Пожаревац	4	4	9	168	
6	Држ.грађ. школа	- П -	4	4	7	104	
7	Жен.занат.школа	Пожаревац	6	5	8	60	
8	- П - - П - - П -	Вел. Градиште	5	1		27	
9	- П - - П - - П -	Кучево	5	1	1	23	
10	- П - - П - - П -	Петровац	5	1	4	22	
		Свега:	21	8		132	

Просветни референт
 Округног Начелства
 М.Милетић

Окружно начелство округа пожаревачког
 Уз. Стр. Пов. Бр. 58/42
 18-ХI-1942 год.
 -ПОЖАРЕВАЦ-

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>8/7-1.</u> <u>21 П.</u>	Drž. komisija za utvr. zloč. okup. i njihovih pomagača Inv. br. 2960
---	--

ИЗВЕШТАЈ

о јавној безбедности у Округу пожаревачком у времену
од 15 до 30 новембра 1942 год.

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Пов. Бр. 904
30 новембра 1942 год.
Пожаревац.

ПРЕДМЕТ: Извештај о стању јавне безбедности у Округу пожаревачком у времену од 15 до 30 новембра 1942 год.

ШЕФУ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Команда јавне безбедности

БЕОГРАД.

На наређење Министарства унутрашњих послова кабинет број 490/942 и Шефа Српске државне безбедности I бр. 29124 од 9 новембра т.г. част ми је доставити петнаестодневни извештај о стању јавне безбедности у округу пожаревачком у времену од 15 до 30 новембра т.г.

Од 15 до 30 новембра о.г. догодила су се на подручју округа пожаревачког следећа тежа кривична дела:

1/ У СРЕЗУ РАМСКОМ-ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ.

а/ Дана 19 новембра у 17.30 часова три непозната наоружана лица упала су у трговачку радњу Живановића Душана у Камијеву и одузели му 20.000.- динара.

б/ Дана 20 новембра ујутру нађен је убијен у селу Речици Стојановић Василије земљорадник из Речице. Убијени је имао веће ране на врату и теже повреде на глави.

2/ У СРЕЗУ ГОЛЛУБАЧКОМ-ГОЛУБАЦ.

Ноћу између 27 и 28 новембра т.г. у 22 часа непознати бандити њих на броју око 30 лица опљачкали су општинску касу у општини Зеленика. Из касе однели су у готовом новцу 51.000.- динара. Пљачкаши су спалили пореске распореде и дневнике наплате пореза.

3/ У СРЕЗУ МОРАВСКОМ-ЖАБАРИ.

а/ Ноћу између 12 и 13 новембра око 23 часа на путу који води од Жабара за Велику плану посечено је тестером 12 телефонских стубова а на путу Жабари Свилајнац из села Породина 6 телефонских стуба. Ова два дела су акт саботаже коју је извршила банда партизана Симе Симића. Одмах су предузете мере и ове телефонске линије исправљене су.

б/ Ноћу 14 новембра од стране непознатих партизанских бандита на путу Жабари-Петровац у правцу села Бошњака на месту „ВУЈИЧИН ГРОБ“ посечена су два телефонска стуба. И ово је дело саботаже извршено од стране партизанске банде Симе Симића.

в/ Патрола станице Брзоходе била је ухапсила Пајкића Светомира из села Орешковице среза Млавског који је познат као комунистички курир. Именовани је због непажње стражара 20 новембра утекао. Одмах су за њим упућене потере али до данас није ухаћен.

г/ Органи немачке војске у заједници са V добровољачким одредом ухапсили су 23 новембра т.г. претседника општине из Бошњака Трајиловића Максима. Разлог хапшења је што се посумњало да именовани одржава везе са партизанском групом Симе Симића. Именовани је спроведен у Пожаревац.

д/ 27 новембра око 10 часова један војник V добровољачког одреда неопрезно је руковао пушком и убио Ћосић Стану старицу од 50 година.

Ово убиство десило се приликом претреса куће именоване.

ђ/ Дана 21 новембра на Бистричкој реци између Петровца и Жагубице непозната лица оштетила су мост на тај начин што су тестером пресекла неколико стубова. Истога дана мост је доведен у исправно стање и оспособљен за саобраћај.

е/ Ноћу између 23 и 24 новембра 3 непозната наоружана лица упала су у општину Томиславац и разлупали телефонски апарат, однели нешто вуне и јаја што је било скупљено.

4/ У СРЕЗУ ХОМОЉСКОМ-ЖАГУБИЦА

а/ Дана 26 новембра непозната наоружана лица упала су у Општину Сиге и спалила општинску архиву и однела општинске штамбиле. Из општинске касе однели су око 6000.- динара у готовом новцу и одвела општинског благајника Јанковића Јована.

б/ Дана 26 новембра група партизана упала је у општину Осаница и одвела претседника општине Бицуљевића Симу, деловођу Мишића Станоја и благајника Мијужић Јована.

в/ Дана 27 новембра немачка војска пронашла је леш несталог немачког војника из организације „ТОТ“ убијени се звао Хајнрих Хелза а био је групенфирер код организације „ТОТ“. Леш је пронађен 15 км. далеко од Жагубице односно 6км. јужно од Крста на месту званом „Омање“. Немачке власти ухапсиле су радника Станоја Атанацковића. Поред њега ухапшено је још 5 људи и једна жена чија имена немачке власти неће да саопште.

г/ Дана 27 новембра претседник општине Крепољинске Мишић Душан напустио је дужност и побегао у непознатом правцу.

5 У СРЕЗУ ЗВИШКОМ-КУЧЕВО

а/ Ноћу између 19 и 20 новембра око 2 сат после поноћи упала су 4 непозната наоружана лица у кућу Николаја Јакушева свештеника из Мишљеновца од кога су силом узели 5.500.- динара.

б/ Ноћу између 21 и 22 новембра покушао је да ножем убије Каличког Драгомира бившег четника Звишког четничког одреда а сњада тумача код немачке команде у Кучеву. Стојимировић Властимир земљорадник из Кучајне који је по извршеном делу побегао и до данас није ухваћен. Калички Драгомир теже је повређен по врату и сада се налази на лечењу у окружној болници у Пожаревцу.

6 У СРЕЗУ МЛАВСКОМ-ПЕТРОВАЦ

а/ Дана 16 новембра у 20 часова у селу Каменову погинуо је Милановић Станко из села Трновча деловића општине Каменово. Убиство је извршио Станојевић Стојан земљорадник из Каменова. Убиство је извршено из освете. Убица је ухваћен и предат Државним тужиоштву у Пожаревцу.

б/ Дана 16 новембра око 18 часова 3 наоружана непозната лица дошла су у село Ждрело и са свадбе Курича Стевана одвели Јована Бојића земљорадника из истог места. Сутра дан око 9 часова сељаци су пронашли леш одведеног Бојића.

в/ Ноћу између 21 и 22 новембра непозната наоружана лица одвела су из села Шетоња Стојадиновића Милана, његовог сина Драгољуба и Станојевића Косту. Стојадиновић Милан и његов син Драгољуб вратили се кући док се Станојевић Коста није вратио. Према изјави Стојадиновића, наоружани бандити одвели су их из разлога што им нису дали оружје. Приликом пуштања бандити су им оставили рок од месец дана да им предаду оружје.

7 У СРЕЗУ ПОЖАРЕВАЧКОМ-ПОЖАРЕВАЦ

а/ Ноћу између 20 и 21 новембра украдено је из школске зграде у општини Пољана око 100кгр. пшенице од ујма. Крадљивац је ушао у магазин који се налазио у школској згради кроз разбијен прозор. Крадљивац није ухваћен.

б/ Ноћу између 24 и 25 новембра непозната лица посекала су 12 телефонских стубова између Рашанца и Великог Села. Извршиоци нису пронађени.

ДОДАТАК УЗ ДОГАЂАЈЕ У СРЕЗУ ПОЖАРЕВАЧКОМ-ПОЖАРЕВАЦ

в/ Дана 20 новембра комунистичка банде у јачини до 10 људи убили су Драгослава Јаковљевића из Великог Села. Исте ноћи иста комунистичка банда убила је бившег

деловођу општине Топоничке Богдановића Живка. Том приликом однели су 4.600.- динара из општинске касе, око 100 кгр. кудеље, једну писаћу машину, један шапирограф и нешто хартије.

Г/ Дана 19 новембра око 21 час између Великог и малог Црнића у правцу села Крављи До исечене су телефонске жице. У моменту када је ово дело саботаже вршено наишла је патрола Српске Државне страже са станице у Малом Црнићу. Приметивши где нека лица беже у правцу шуме патрола је отворила ватру испаливши око 25 пушчаних метака.

Као што се набројаних случајева види јавна безбедност је иста као што је била и у првој половини месеца новембра. После сваког догађаја издавао сам строга наређења Команди Српске Државне Страже и Среским начелницима да хитно предузму енергичне мере ради хватања извршиоца и спречавања оваквих и сличних дела у будуће.

С обзиром да су учестала кварења телефонских линија и сечења телефонских стубова као и осталих саобраћајних објеката у циљу ремећења саобраћаја, издао сам у споразуму са Крајскомандантром у Пожаревцу наређење да се сви саобраћајни објекти, у главном железничка прута и телефонске линије чувају. У ову сврху постављене су сељачке страже дуж ових саобраћајних објеката. Да ли ће ове мере донети потпуни жељени резултат показаће се наредних дана, но можемо се надати да ће се стање знатно поравити.

Стање јавне безбедности у округу било би потпуно задовољавајуће ако би се повећао број станица Српске државне пољске страже а појачао број стражара на већ постојећим станицама.

Органи српске државне страже улажу највеће напоре да побољшају јавну безбедност а што у томе немају потпуног успеха не лежи кривица до њих јер их за територију округа има мало.

О свима поремећајима јавне безбедности одмах сам извештавао Министарство унутрашњих послова /кабинет/; Шефа Српске државне безбедности и Немачке месне војне власти. Са своје стране чинићу и надаље све да се јавна безбедност у повереном ми округу побољша.

РАСПОЛОЖЕЊЕ НАРОДА

Расположење народа је задовољавајуће. Народ лојално извршава сва наређења како српских тако и окупаторских власти. Сељацима прилично тешко пада давање радне снаге и запрете. Ово из разлога што се већина за рад способних људи налази у заробљеништву а ови који су се код куће упућивају се на рад у руднике, одређују се на стражу за чување села и саобраћајних објеката. Због тога се осећа оскудица у радној снази. Теглећа стока је у опадању услед чега такође народу тешко пада давање запрета. Ова тешкоћа појачана је још и чињеницом да народ мора да даје сламу, сено и осталу сточну храну за потребе Немачке оружане силе, па постоји бојазан да ће и у сточној храни настати оскудица.

Највеће тешкоће и непријатности задају народу остаци партизанских банди које органи Српске државне страже гоне и уништавају. Не само писменим наредбама него и живом речју настојао сам а настојаћу и у будуће да се расположење народа одржи.

Нарочито благотворно дејство на народ има сваки говор претседника Српске Владе „Народног спаса“ који Господин Претседник одржи на радију.

КОНФЕРЕНЦИЈЕ И ЗБОРОВИ

Дана 22 новембра у 1 часова пре подне у присуству преко 2000 сељака и грађана одржан је у Пожаревцу велики народни збор на коме је главни говорник био Министар Народне привреде Г. Др. Милорад Недељковић. У своме говору Г. Министар је изнео главне смернице рада Српске Владе Народног Спаса, што је народ са одобравањем прихватио. У опште свака поука која долази од стране чланова српске владе служи као утеха народу да у овим тешким временима лакше сноси несрећу која га је задесила.

По спрезовима одржавају се предавања и мање приредбе у циљу просвећивања народа. У срезу хомољском, млавском а делимично и у срезу звишком рад на овом пољу је у застоју због ванредних прилика које владају у тим срезовима.

ДРЖАЊЕ ДРЖАВНИХ И САМОУПРАВНИХ ЧИНОВНИКА

Држање Државних и самоуправних службеника свих струка као и органима Српске Државне безбедности на достојној је висини. Када се има у виду под каквим приликама и условима Државни и самоуправи службеници морају да отправљају своју дужност онда са њиховим радом и држањем морамо бити задовољни. Сви службеници улажу сву своју

добру вољу, способности и знања да допринесу све што могу за оздрављење Србије и српског народа. У овом њиховом деловању давао сам, а даваћу и у будуће потстрека и савете подручним ми службеницима свих струка.

Предњи извештај част ми је доставити с молбом ради знања и даље надлежности.

Достављено:

Министарству унутрашњих послова-Београд
Шефу Српске Државне безбедности-Београд

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Драгољуб Маринковић

ПЕЧАТ

ШЕФ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ КОМАНДАНТ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ I Бр. 33478 8-XII-1942 год. БЕОГРАД.

NdA K21 II F7 D48

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>48/7-1</u> <u>21</u>	Drž. komisija za utvr. zloč. okup. i njihovih pomagača Inv. br. 7538
--	--

ИЗВЕШТАЈ

о јавној безбедности у Округу пожаревачком у времену
од 1 до 15 децембра 1942 год.

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Пов. Број: 931.-
14 децембра 1942 год.
Пожаревац.

ПРЕДМЕТ: Извештај о стању јавне безбедности у Округу пожаревачком у времену од 1 до 15 децембра 1942 године.

ШЕФУ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
Команда Државне безбедности

Београд.

На наређење Министарства Унутрашњих послова кабинет број 490/942 и Шефа Српске Државне безбедности I Бр. 29124 од 9 новембра о.г. и I Бр. 32418 од 23 новембра о.г. част ми је доставити петнаестодневни извештај о стању јавне безбедности у Округу пожаревачком у времену од 1 до 15 децембра 1942 године.

Од 1 до 15 децембра 1942 год. догодиле су се на подручју Округа пожаревачког следећа кривична дела:

1/ У СРЕЗУ РАМСКОМ-ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ:

а/ Дана 30 новембра о.г. око 18 часова и 30 минута упала су 4 непозната наоружана лица у кућу Богдановића Живка из Сиракова и однели му 120.000.- динара у готовом новцу, 4 трубе домаћег белог платна и 3 мушке кошуље.

б/ Претседник општине Рабово примио је наређење потписано од Штаба народно ослободилачких партизанских одреда „Вељко Дугошевић” у којем се наређује да се општинске управе у року од 10 дана поднесу оставке. Наређење носи датум 30 новембар 1942 год.

в/ Дана 13 децембра о.г. свештеник из села Мајиловца Радовановић Драгомир када је рано ујутру пошао у село Курјаче на литургију нашао је не путу између Мајиловца и Курјаче један мушки непознати леш. О овоме је одмах извештен одред Српске Државне Страже у Великом Градишту. Увиђајем утврђено је да је леш Живковића Благоја робијаша из села Сиракова који је 5 новембра утекао из Казненог завода у Пожаревцу.

2/ У СРЕЗУ ГОЛУБАЧКОМ-ГОЛУБАЦ:

а/ Ноћу између 4 и 5 о.м. непозната лица украла су око 300 кгр. кукуруза из воденице у Доњој Крушевици.

в/ Дана 5 децембра око 20 часова у селу Малешеву дошло је до пушкарања између две групе непознатих наоружаних људи. Једна група се налазила у кући Ђокића Душана бившег претседника општине а друга група се налазила напољу. У групи која се налазила у кући било је 12 људи наоружаних пушкама, бомбама и једном машинском пушком. Док су ови 12 људи у Ђокићевој кући пили вино наишла је једна друга наоружана група под командом неког капетана Крсте. Ова друга група блокирала је Ђокићеву кућу и позвала комунисте да се предаду. Како се комунисти нису хтели предати настала је борба између ове две наоружане групе. У тој борби погинуо је домаћин куће Ђокић Душан и један комуниста по имену Муљевић Илија румун родом из села Белобрешке/Румунија/.

Сутра дан приликом претреса зграде од стране органа Српске Државне Страже пронађен је на тавану Ђокићеве куће комуниста Јунгић Никола родом из Врачев Гаја, срез Бела црква округ банатски, који се на тавану био сакрио. Именовани је спроведен Команданту Српске Државне Страже округа Пожаревачког ради предаје преком суду. По сазнању престојали комунисти предали су се групи капетана Крсте која се одмах изгубила у непознатом правцу. Међу комунистима налазио се и комуниста Дракулић Миле, који је 4 новембра о.г. убио граничара Миливоја Игњатовића.

в/ Дана 8 децембра око 14 часова пала је из ваздуха у атару општине Барич једна лопта од танке беле гуме величине једног бурета од 200 литара. За лопту везана је једна лимена канта од око 1 и ½ литре величине. Испод канте привезана је жица од 15 мет. дужине. Садржина ове канте је непозната јер је канта залемљена. Сељци су ову канту предали општинској управи у Баричу. О овоме налазу одмах су извештене Немачке војне власти које су нађене предмете узеле.

г/ Дана 11 децембра између 19 и 20 часова непозната наоружана група у којој су били и два официра, дошла је у општину Мрчковац. Одмах су позвали претседника општине и наредили му да народ ништа не дира и да не тражи никакве дажбине. У општини су провели око 2 сата након чега су се изгубили у непознатом правцу.

3/ У СРЕЗУ ХОМОЉСКОМ-ЖАГУБИЦА:

а/ Дана 24 новембра т.г. Немачка војска блокирала је село осаницу ради претреса. Том приликом рањен је од стране немачких војника Дуклан Јован који је од страха почео да бежи. Рана је лакше природе и именовани се лечи код куће.

б/ Дана 25 новембра нестали су из Крепољина Мирковић Милан и његова ванбрачна жена Сузана. Именовани су вероватно побегли у Хрватску одакле је Сузана родом и где има имање на коме су пре рата дуго живели.

Извештај хх о овим догађајима нисам могао раније доставити јер су примљени после 1 децембра.

в/ Дана 29 новембра Костој Мића избеглица из Грчке извршио је крађу у вредности око 23.000.- динара на штету Ђорђевића Николе из Жагубице и побегао у непознатом правцу.

г/ Дана 3 децембра побегао је са дужности Пончић Душан стражар Пољске станице Српске Државне Страже у Крепољину и понео собом пушку и 30 метака. Именованом је од стране Команданта организације „ТОТ“ било наређено да стоји пред кафаном Милојковић Стојадина и да чува Милојковићеву жену Миљу и синовицу Десанку које су такође нестале. Изгледа да је стражар Пончић побегао из страха од казне због бекства Милојковић Миље и Десанке.

д/ Према обавештењу Команданта места из Жагубице Немачке власти стрељале су дана 8 децембра у атару општине Жагубичке 25 лица као одмазду за убиство једног официра организације „ТОТ“. Непознато је да ли су сва стрељана лица са територије Округа пожаревачког јер Немачке власти још нису дале списак стрељаних лица.

Ђ/ Дана 3 децембра Немачка војска блокирала је село Крепољин, похапсила и спровела за Пожаревац Јакшића Саву; Милошевића Ђорђа; Јовановића Стојана; Вуковића Светислава и Ањимића Петра све из Крепољина.

е/ Дана 29 новембра примећена је једна група у јачини од 100 наоружаних људи у атару села Крупаје у правцу Беловишта Бељанице у срезу хомољском.

4/ У СРЕЗУ ЗВИШКОМ-КУЧЕВО:

Дана 10 децембра у општини Ракова Бара Савић Драгољуб земљорадник из Ракове Баре убио је из пушке Пауновића Душана и Петровића Петра оба земљорадника из Ракове Баре. Убица је по извршеном убиству побегао у правцу Манастира Тумана и до данас није пронађен. Узрок убиству је освета.

5/ У СРЕЗУ МЛАНСКОМ-ПЕТРОВАЦ:

а/ Дана 22 новембра органи станице Српске Државне пољске страже у Рашанцу ухватили су Николића Славка дечака старог 14 год. из Трњана који је по свој прилици припадао једној групи партизана.

Именовани је непажњом командира станице побегао. Командир станице Вукобратић Данило ухапшен је од стране Немачких војних власти пред којима је признао да је овога младића пустио за једну писаћу машину.

б/ Дана 26 новембра удаљио се од своје куће у непознатом правцу Курић Илија претседник општине у Ждрелу. Именовани се до данас није вратио нити се могло установити куда је отишао.

в/ Ноћу између 9 и 10 т.м. једна група четника Драже Михајловића напала је у селу Златову два немачка подофицира и 24 стражара Српске Државне страже из Београда који су у Златову прикупљали кукуруз за „ДИРИС“. У борби која се развила између четника и стражара погинуо је немачки фелдвел Линде и један четник. Услед недостатка муниције остали стражари и немачки подофицир Дик су били разоружани и заробљени након чега су пуштени на слободу. Према тврђењу очевидаца у овој борби учествовало је око 200 четника који су се зором удаљили у правцу среза Деспотовачког.

г/ Ноћу између 6 и 7 децембра око 2 сата по поноћи непознати наоружани људи одвели су Јовића Драгољуба из Црљенца.

6/ У СРЕЗУ ПОЖАРЕВАЧКОМ-ПОЖАРЕВАЦ:

а/ Ноћу између 30 новембра и 1 децембра 4 непозната разбојника наоружана пушкама напали су на кућу Микића Милисава трговца из Божевца. Разбојници су провалили кућна врата те тучом и претњом убиства отели у готовом новцу 45.000.- динара а у разним стварима 13000.- динара. Сумња се да су у овом нападу учествовали Митић Љубомир и Митић Милан оба из Божевца.

б/ Ноћу између 4 и 5 децембра око 3 часа по поноћи једна група од 14 партизана наоружаних пушкама, бомбама и једним пушко митраљезом дошли су у кућу Ђуре Ковачевића музичара V Добровољачког одреда из Поповца где су остали преко целог дана, а предвече прешли у кућу Мишића Станислава земљорадника која се налази одмах до Ковачевићеве куће. У међувремену између 4 и 5 часова после подне Ковачевићева жена Вукосава успела је да се извуче из куће и обавести свога мужа који је дошао тога дана возом из службе и известила га да не долази кући јер се у њој налазе партизани.

Ковачевић је одмах овај случај пријавио општинском деловођи који је одмах упутио два грађанина у Пожаревац ради извештавања Српске Државне Страже. Партизани су се задржали у кући Станислава Мишића све до 10 часова увече када су отишли у правцу општине Крављи До, наредивши да о овом случају несме нико никоме ништа говорити.

в/ Дана 9 децембра у 19 часова 6 непознатих наоружаних разбојника напали су на кућу Мирковића Живана земљорадника из Шапина. Разбојници су силом и претњом убиством изнудили 150.000.- динара у готовом новцу и 3 мала дуката у злату. Живана Миљковића су испребијали тако да се сумња да ће остати у животу.

г/ Дана 9 децембра на 21 км. у атару општине Велико Црниће непозната лица пресекала су телефонску жицу. Жица је одмах привезана и телефонска веза успостављена.

д/ 13 овог месеца ноћу око 0.30 часова од стране групе партизана којих је било на броју око 40 порушен је мост на прузи Окружне железнице Пожаревац-Петровац. Мост је порушен помоћу експлозива. Том приликом је у непосредној близини моста посечено 13 телефонских стубова. Мост као и сви стубови били су чувани од стране стражара без оружја које су партизани похватили и под јаком стражом са упереним пушкама и митраљезом чувани у једној рупи док је друга група партизана минирала мост.

7/ У СРЕЗУ МОРАВСКОМ-ЖАБАРИ:

Није било поремећаја јавне безбедности.

О сваком овом догађају одмах сам извештавао Министарство унутрашњих послова Кабинет, Шефа Српске Државне безбедности као и надлежне Немачке војне власти а Команди Српске Државне Страже и Среским начелницима издавао сам наређења и упутства о мерама које треба предузети.

Из изложених догађаја јасно се види да јавна безбедност није онаква каква би трелоба да буде и ако су органи Српске управе улагали све што су могли да се јавна безбедност побољша. Разлози овоме и оваквоме стању су следећи:

1/ Сувише мали број пољских станица као и недовољан број органа Српске Државне Страже на већ постојећим станицама.

2/ Недовољно наоружање одреда Српске Државне Страже.

3/ Теренске прилике јер је Округ пун гудура и шума погодних за сакривање разних разбојника, партизана, хајдука и томе слично.

4/ Могућност прелажања разних банди из суседних округа. Са ових наведених разлога до сада предузете мере за побољшање јавне безбедности дале су слабе резултате.

Да би се ово стање отклонило и јавна безбедност у округу побољшала потребно би било, да се предузму следеће мере:

1/ Да се повећа број пољских станица Српске Државне Страже а на већ постојећим станицама да се људство знатно појача.

2/ Да се органима Српске Државне Страже даде више муниције и оружја.

3/ Да се са јаким одредима изврши радикално чишћење терена у целом округу а нарочито у срезovima Млавском, Хомољском, Звишком и Голубачком. Овом акцијом би се терен очистио па би се касније олакшало гоњење партизана и осталих бандита од стране органа Српске Државне Страже.

Чишћењем би се код народа повратила вера и поверење у власт и отклонио страх од освете од стране партизана. Народ незаштићен због страха од освете неусуђује се да појаву партизана одмах пријави властима и

4/ Требало би свакој општини ставити на расположење извештан број оружја и муниције. Ово оружје би претседник општине давао сеоским стражарима ради одбране у случају појаве партизана. Без оружја сеоске страже су немоћне да пруже било какав отор добро наоружаним нападачима. Из неколико случајева уверио сам се да ненаоружани стражари немају могућности да прихвате борбу а број органа Српске Државне Страже је премали, да би уз остале дужности могао благовремено и успешно да интервенише.

Јавну безбедност, нарочито у срезу хомољском и млавском угрожавају одбегли и неразоружани четници, који према обавештењу немају јединствену команду, па свака група заузима другачији став према народу и органима власти. Док једни не чине никаква недела и ограничавају своју делатност само на одбрану, докле други пале општинске архиве обијају општинске касе и под претњом смртне казне наређују претседницима општина и члановима општинских управа да одмах напусте своју дужност. Под утиском ове претње неки малодушнији и плашљивији претседници општина ово су и учинили.

Одмах сам предузео потребне кораке да се претседници који су под разним претњама своју дужност напустили, врате на своју редовну дужност. У овоме сам делимично и успео. Потпуни успех је изостао с разлога што су органи немачке оружане силе баш тих дана у појединим општинама почели да врше хапшења не само грађана него и претседника-општина као и општинских службеника. Овај поступак је још више заплашио цео народ који незна код кога може да тражи и нађе заштиту. С једне стране партизани, четници и разни бандити прете разним мерама, с друге стране хапшења од стране органа Немачке оружане силе унелису страх који се може одстранити једино енегичним мерама које сам напред навео, па с тога молим да се предузму мере које сам предложио.

РАСПОЛОЖЕЊЕ НАРОДА

Расположење народа је у главном задовољавајуће. Изузетак чини срез хомољски где је, како сам већ навео завладао страх. И ако хх народ лојално и без нарочитих поговора извршава сва наређења како српских тако и окупаторских власти, ипак се осећају велике тешкоће због давања кулука у радној снази и запрези. Ово с тога, што је највећи број за рад способних људи сада у заробљеништву, један добар део у рудницима и на осталим јавним радовима, тако да за рад у домаћинству нема довољно радне снаге. Ова тешкоћа ће се још повећати на пролеће када настане сезона пролетњих радова.

Због испоруке сена и сламе као и остале сточне хране, стока је у опадању па постоји бојазан да ће се број за рад способне стоке, услед несташнице сточне хране још смањити.

Исто тако због испоруке пшенице и кукуруза као и осталих намирница а и због неродне године постоји бојазан да ће бити великих тешкоћа око исхране становништва.

Осим наведених разлога народу тешко пада и стално одређивање на стражу за чување жељезничких пруга и телефонских линија. Ово нарочито због тога што сељаци морају да иду на стражу без оружја и што се голоруки немогу да одупру нападачима а за квар чуваних објеката снесо одговорност.

Највећа тешкоћа и непријатности задју становништву остатци партизанских банди и одбеглих неразоружаних четника. Ови елементи наносе велике материјалне штете пљачком, крађама и убиствима. Осим материјалне штете натерали су код народа страх разним претњама.

Да би се расположење народа поправило и у народу повратило поверење у власт, издавао сам у свим случајевима потребна наређења и упуства подређеним ми властима а сем тога и живом речју настојао сам да се у овом погледу стање поправи. У овом правцу упутићу и даље своје деловање.

КОНФЕРЕНЦИЈЕ И ЗБОРОВИ

У времену од 1 до 15 децембра т.г. одржао сам следеће зборове: 1 децембра у Салаковцу; 2 децембра у Рашанцу; 3 децембра у Жабарима; 10 децембра у Крепољину и у Жагубици. На овим зборовима давао сам упуства и поуке народу о његовом држању у овим тешким приликама и позвао народ да у првом реду одржи ред и мир. Исто тако дао сам директиве да народ лојално извршава наређења окупаторских власти. и да има поверења у Српске власти које предузимају све да се положај народа олакша.

На сваком овом збору присуствовао је велики број сељака који су са одобравањем пратили моја излагања. Народ прима сваки добронамерни савет жељан реда и мира. Нарочито благотворно дејство има на народ сваки говор који на радију одржи претседник Српске владе Народног спаса армиски ђенерал Господин Милан Неђић.

Осим поменутих зборова одржао је Командант V Добровољачког одреда дана 2 децембра конференцију са виђенијим грађанима среза моравског, а 6 децембра збор у Жабарима.

По срезовима и по општинама држана су многа предавања у циљу просвећивања.

ДРЖАЊЕ ДРЖАВНИХ И САМОУПРАВНИХ ЧИНОВНИКА

Држање Државних и самоуправних чиновника као и органа Српске Државне Страже је задовољавајуће. Када се има у виду да чиновници у своме раду наилазе на велике тешкоће онда са њиховим радом можемо бити задовољни. Сви чиновници улажу највеће напоре и сву добру вољу да својој дужности што боље одговоре.

Исто тако органи Српске Државне Страже веома предано и пожртвовно врше своју дужност.

Старао сам се а стараћу се и у будуће да предњачећи примером држање чиновника остане и у будуће на достојној висини.

Предњи извештај част ми је доставити с молбом ради знања и даље надлежности.

Достављено:

Министарству Унутрашњих Послова- Кабинет.
Шефу Српске Државне безбедности Београд.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Драгољуб Маринковић

ПЕЧАТ

ШЕФ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
КОМАНДАНТ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
Г.Бр. 34706
22-ХП-1942 год.
БЕОГРАД

МНО ФНРЈ Архив Народно- ослободилачког рата Бр. Рег. <u>13/1-1.</u> <u>22</u>	Drž. komisija za utvr. zloč. okup. i njihovih pomagača Inv. br. 7508
---	--

ИЗВЕШТАЈ

о јавној безбедности у Округу пожаревачком у времену
од 15 до 31 децембра 1942 год.

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Пов. БРОЈ: 963.-
29 децембра 1942 год.
Пожаревац.

ПРЕДМЕТ: Извештај о стању јавне безбедности у Округу пожаревачком у времену од 15 до 31 децембра 1942 год.

ШЕФУ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ
Команда јавне безбедности

БЕОГРАД.

На наређење Министарства унутрашњих послова кабинет Бр. 490/42 и Шефа Српске државне безбедности I Бр. 32418 од 23 новембра т.г. и I Број: 29124 од 9 новембра т.г. част ми је доставити петнаестодневни извештај о стању Јавне безбедности у Округу пожаревачком у времену од 15 до 31 децембра 1942. Године.

Од 15 до 31 децембра 1942 године на подручју Округа пожаревачког догодила су се следећа тежа кривична дела:

1/ У СРЕЗУ РАМСКОМ-ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ.

а/ дана 8 децембра општинска управа у Раброву примила је наређење Штаба Народно ослободилачког партизанског одреда „Вељко Дугошевић” у којем се општинска управа позива да у року од 10 дана поднесе оставку.

б/ ноћу између 12 и 13 децембра око 2 часа примећено је у селу Царевцу 12 наоружаних партизана од којих су 4 били одевени у војничка одећа а остали у сељачка. Партизани су се удаљили у правцу села Клење среза голубачког не диравши никога.

в/ Дана 13 децембра око 7 часова изјутра нађен је на једној ливади између села Мајиловца и Курјаче леш Живковића Благоја одбеглог робијаша из Сиракова. Живковић је убијен ватреним оружјем. На лешу је нађена цедуљица са натписом: „Објава. овако ће проћи сваки слуга окупатора и издајица Српскога народа. Овако ће проћи сваки разбојник и пљачкаш. Партизани.”

г/ ноћу између 15 и 16 децембра око 12 часова 6 наоружаних лица дошла су код стражара одређених за чување телефонске линије Пожаревац-Велико Градиште и наредили им да одмах напусте стражарска места. Уједно су наредили да саопште председницима општина да у будуће несмеју одређивати сељаке да чувају телефонске линије.

д/ ноћу између 17 и 18 децембра упало је у село Царевац 4 наоружана лица и тражили председника општине и благајника. Како ниједног нису нашли отишли су са општинским деловођом у општинску зграду одакле су покупили и однели: писаћу машину, шапирограф, сву залиху хартије, сву пошту која је била у раду, књигу разреза општинског приреза, књигу разреза кукуруза, сву поверљиву и стр. поверљиву архиву из 1942 год. и једну географску карту среза рамског. Бандити су се потом удаљили у правцу села Шувајић оставивши општинској наређење да у року од 10 дана мора поднети оставку.

ђ/ ноћу између 19 и 20 децембра око 12 часова упала су 4 наоружана партизана у општину Ђураково одакле су покупили су архиву и излепљене плакате. Све ово су спалили пред општинском зградом. Осим тога, разлупали су општински телефон. И овде су оставили наређење да све општинске управе у року од 10 дана морају поднети оставку.

Исте вечери иста наређења доставили су партизани и општинским управама Кисиљево, Тополовник и Кумане.

е/ дана 26 децембра о.г. потерно одељење Пољске страже из Великог Градишта опсело је у општини Мало Градиште кућу Димитрија Димића у којој се налазила једна група партизана. Том приликом убијен је вођа партизана Влада Милентијевић зв. „Ганди” а Стрејић Рада из Малог Градишта теже рањен.

Један партизан је жив ухваћен.

2/ У СРЕЗУ ГОЛУБАЧКОМ-ГОЛУБАЦ.

а/ дана 14 децембра око 7 часова изјутра дошло је у Манастир Тумане око 10 наоружаних лица и тражили да им се спреми ручак. Како у то доба није било ништа зготовљено наредили су да им се јело спреми и однесе у шуму што је и учињено.

б/ дана 19 децембра непознати младићи у селу Поникви убили су Милојковића Љубу из Војилова. Убиство је извршено из машинског револвера. По извршеном убиству злочинци су побегли у непознатом правцу.

в/ дана 20 децембра око 10 часова 3 непозната наоружана лица убила су Војиновић Ружу из Криваче.

3/ У СРЕЗУ МОРАВСКОМ-ЖАБАРИ.

а/ дана 14 децембра у 19 часова напао је дежурног члана општинске управе у Породину Грујића Јована, бивши партизан и илегалан четник Илић Миодраг из Породина, тражећи да му кмет даде цак дувана. Када је кмет ово одбио Илић му је опалио неколико шамара и побегао.

б/ ноћу између 14 и 15 децембра одведен је из куће Драгић Милановић из села Бошњака. Одвођење су извршили илегални четници од којих је Милановић 16 децембра успео да побегне и врати се својој кући.

в/ 15 децембра упало је једно униформисано лице у кућу Видуљевић Анђелије из села Породина и тражио од ње да му каже да ли у њеној кући има неких војника. На њено запомагање непознати се удаљио. Истрагом је утврђено да је то био неки илегалан четник који је требао да упадне у неку другу кућу.

г/ 16 децембра партола пољске Српске државне страже ухватила је одбеглог робијаша Киркић Анђелка родом из Породина. Патрола је именованог предала надлежним властима.

4/ У СРЕЗУ ХОМОЉСКОМ-ЖАГУБИЦА.

а/ 11 децембра на путу од Жагубице према Бору 2 непозната наоружана лица напала су ватром из пушака аутобус организације „ТОГ”. Два официра организације која су била у аутобусу одговорила су ватром из пиштоља, после чега су нападачи побегли. Жртва није било.

б/ 11 децембра у међусобној тучи убио је Сибин Туфовић из Лазнице Николу Кивића из Лазнице. Убица се сам предао властима.

в/ дана 14 децембра 1 група наоружаних бандита у селу Јошаница убила је 4 војника организације „ТОГ” и једног ранила.

Ова иста група истога дана одвела је претседника и члана управе општине Јошаница.

г/ дана 21 децембра пронађен је убијен у својој кући у Лазници Аранђел Мушић. Вођеном истрагом утврђено је да је ово убиство извршио син убијеног Никола Мушић, који је дело признао. Убица је предат надлежним властима.

5/ У СРЕЗУ ЗВИШКОМ-КУЧЕВО.

а/ ноћу између 17 и 18 децембра убијен је на своме салашу у општини Раденка Јовановић Стојадин, земљорадник. Пре убиства убица је куцањем позвао пок. Јовановића да отвори врата што овај није хтео учинити на што је непознати пуцао кроз врата и убио Јовановића. По извршеном делу убица се удаљио у непознатом правцу. Убиство је по свој прилици извршено из освете јер убица није собом ништа однео.

б/ Ноћу између 20 и 21 избио је пожар у кући Милорадовића Милорада кафеције из Кучева. Пожар је избио услед непажње немачких војника који станују у тој кући. Штета причињена пожаром цени се на 20.000.- динара.

в/ дана 15 децембра око 22 часа дошао је у кућу претседника општине у Мишљеновцу Милојевића Војина партизан из банде Жике Поповића Милојевић Милоје и предао му једно наређење „Штаба Народно ослободилачког партизанског одреда за округ пожаревачки”

у коме се наређује да све општинске управе у рок од 10 дана даду оставке на своје положаје. При предаји овог наређења бандит партизан је саопштио претседнику Милојевићу да одмах поднесе оставку јер ће у противном бити кажњен смртном казном. По овоме бандит се упутио у правцу Манастирице.

г/ дана 22 децембра око 4 часа ујутру Јанковић Сава претседник општине Сенске обишао је сеоску стражу пред тунелом. На повратку пресрео га је један наоружан њему непознат човек који му је предао наређење „Штаба Народно ослободилачког партизанског одреда у коме се наређује да све општинске управе у року од 10 дана поднесу оставке. При расстанку рекао је да се зове Милоје, па се закључује да је то био партизан Милојевић Милоје који је на исти начин предао исто наређење и претседнику општине Мишљеновачке.

6/ У СРЕЗУ МЛАВСКОМ-ПЕТРОВАЦ.

а/ дана 14 децембра око 15 часова у селу Рашанцу напала је једна већа група четника на једно одељење од 8 војника 3 чете V Добровољачког одреда. Борба је трајала око 2 часа када су се војници повукли на станицу Рашанац. Том приликом запаљене су три куће али се није утврдило од чије стране су запаљене.

б/ ноћу између 20 и 21 децембра непознати наоружани људи залепили су на капији Милојковића Данила претседника општине Трновачке летак писан на машини којим се наређује да све општинске управе у року од 10 дана поднесу оставке јер ће у противном бити сматране као народне издајце и по заслуги кажњени.

в/ ноћу између 20 и 21 децембра упали су у двориште Ђирића Раде претседника општине Црљеначке 5 до 6 наоружаних лица и тражили да им Ђирић пронађе један радио апарат. Када им је Ђирић одговорио да он не зна где има радио апарат наредили су му да пође с њима и одвели га до куће Стевића Станоја где су приликом претреса нашли један стари радио апарат. Како је апарат био покварен бандити га нису узели него су одмах напустили село и отишли у непознатом правцу.

г/ ноћу између 20 и 21 ов. месеца непозната наоружана лица пуцала су на стражаре који су чували мост на жељезничкој прузи у хатару општине Трновачке. Том приликом теже је рањен стражар Марјановић Иван из Трновча, који је одмах принесен у Окружну болницу у Петровцу где је од задобивених рана умро.

д/ ноћу између 15 и 16 децембра у селу Малом Лаолу непознати наоружани људи упали су у кућу Миладиновића Витомира земљорадника. Злочинци су Витомира заклали, његову снају Драгињу изболи ножем а брата му Драгомира одвели у непознатом правцу.

ђ/ дана 16 децембра сељаци из села Ждрела на месту т.зв. Рашковица у хатару општине Ждрело пронашли су леш Стевановића Саве земљорадника из Ждрела. Стевановић је убијен ватреним оружјем па потом бачен у једну рупу. Злочинци нису пронађени.

е/ дана 17 децембра око 18 часова неколико непознатих наоружаних лица разрушило је окно рудника Стамница. По извршењу овог дела бандити су се удаљили у непознатом правцу.

ж/ ноћу између 18 и 19 децембра упало је неколико непознатих наоружаних лица у општину Дубочку, ушли у канцеларију и поцепали сва важнија акта и наређења. Бандити су затим излепили плакате са потписом Драже Михајловића и хххх истукли претседника општине и стражаре па се изгубили у непознатом правцу.

з/ ноћу између 21 и 22 децембра одведени су из своје куће Павловић Сима и његова ванбрачна жена Јана. Њихови лешеве пронађени су на Државном путу Петровац-Мелница-Кучево. Обоје су убијени из пушака. Исагом је утврђено да су обоје били комунистички курири и да су одржавали везе са партизанима. Које су, бојећи се немачке војне силе и наших власти били напустили. Мисли се да су их хх партизани због тога убили.

и/ ноћу између 22 и 23 децембра непознати наоружани људи дошли су у кућу претседника општине Добрњске Милосављевића Душана и натерали га да пође с њима у општинску судницу где су била још два наоружана лица. Пошто је претседник отворио канцеларију, покушили су сва акта изнели их напоље и запалили. Претседнику су наредили да у року од 10 дана напусти дужност јер ће у противном бити убијен.

ј/ дана 16 децембра дошло је до борбе између V Добровољачког одреда и четника у селу Лопушнику. После краће борбе погинуло је 4 четника а жив ухваћен Пејчић Михајло пешадијски капетан. Погинули су: Јеремић Драгољуб, ваздухопловни капетак II класе, Рајичковић Илија четнички поручник, Трајиловић Радослав четник и Максић Живојин четник. Капетан Пејчић Михајло спроведен је у Пожаревац и предат немачким војним властима.

7/ У СРЕЗУ ПОЖАРЕВАЧКОМ-ПОЖАРЕВАЦ.

а/ 14 децембра дошло је до међусобне свађе између Светозара Ј. Радловића и сина му Милоша у општини Пољана. Том приликом је Милош повредио коцем по глави оца Светозара који је од повреда умрао. Убица је ухваћен и предат надлежном суду.

б/ 15 децембра дошли су у село Аљигово општине кулске 7 непознатих наоружаних људи, обучених у војничко одело и одвели Јанковића Чедомира студента агрономије. На другом километру од Аљигова изболи су Јанковића ножевима па мислећи да је мртав удаљили се у правцу села Кобиља. Чим су се бандити удаљили Јанковић је устао дошао својој кући одакле је пренет у окружну болницу у Пожаревцу на лечење.

в/ ноћу између 15 и 16 децембра комунисти-партизани растурили су по три летка у општинама Брадарац, Батовац, Дубравица, Кленовник, Живица, Драговац и Петка. Летци су имали натпис „Штаб народно ослободилачког одреда за округ пожаревачки Вељко Дугошевић“. У овим летцима позива се народ да се не поковава окупаторским властима као ни властима Српске владе а општинским управама се наређује да у року од 10 дана поднесу оставке. Ови левтци су лепљени на општинске зграде и на куће председника општина.

Исте ноћи партизани су у општини Драговац запалили општинску архиву и однели један печат 4 риса разне хартије, 300 ком. коверата, 1 немачки штамбиљ за потврду личних карата, 1 кутију за штамбиље, једну кутију пера, 1 штамбиљ за сточне пасоше, 1 литар мастила, 1 флашицу гумерабике, закон о општинама, поцепали 2 књиге пореске управе о наплати пореза. Осим тога однели су бицикл који је био власништво председника општине, 75 кгр.пшенице и у готовом новцу 1.500.- динара.

г/ ноћу између 18 и 19 децембра упала је једна наоружана партизанска тројка у стан председника општине топоничке Милисављевића Александра и предала му наредбу партизанског штаба наредивши му и усмено да у року од 10 дана како он тако и цела општинска управа морају поднети оставке, јер ће у противном бити убијени. По извршеном партизани су се одмах удаљили у непознатом правцу.

д/ дана 20 децембра у 5 часова и 30 минута упала су у судницу општине Пољана три наоружана бандита, који су развалили спољна врата и из општине однели писаћу машину и разна акта, након чега су се удаљили у правцу Мораве и повели собом два стражара. Када су стигли на крај села стражарима су ударили по један шамар и запретили да више не смеју ићи на стражу. Одмах по њиховом удаљењу наишао је V Добровољачки одред из Александровца који је извршио претрес терена али овим бандитима није ушао у траг.

ђ/ Ноћу између 20 и 21 децембра упале су комунистичке тројке у општине Баре, Лучице, Беране и Пругово, где су растурили своје наредбе, поцепали пропагандистички материјал са зидова и наредили стражарима да више несмеју долазити у општину.

е/ ноћу између 21 и 22 децембра упала је једна партизанска тројка у општину Крављи До. Ова тројка предала је председнику општине три наредбе којима се наређује да председник и чланови општинске управе у року од 10 дана морају поднети оставку. Из општинске касе бандити су однели 425.- динара.

ж/ дана 22 децембра патрола Српске Државне пољске страже у Братинцу ухватила је између села Трњана и Салаковац код реке Могиле разбојнике Максића Драгољуба и Живановића Светислава оба из Трњана. Разбојник Максић покушао је да бежи али је од стране стражара рањен у бутину десне ноге. Ови разбојници извршили су пре неколико месеци разбојништво у селу Берању, а били су и у партизанском одреду.

з/ ноћу између 23 и 24 децембра партизани су прикачили своју наредбу на капији куће председника општине у Батушу, а председнику општине у Великом селу предали лично наредвиши му да у року од 10 дана како он тако тако и сви чланови општинске управе поднесу оставке.

и/ ноћу између 24 и 25 децембра један наоружани комуниста дошао је под прозор бившег председника општине Салаковачке Благојевића Саве и тражио да му се прозор отвори. Како је Сава био на стражи жане су под страхом и претњом отвориле прозор после чега је непознати комуниста предао Савиној мајци Милици један коверат на коме је било написано „Општинској управи Салаковац, прочитати на састанку целог одбора и поступити по наређењу“. Том приликом комуниста је рекао Милици, „небојте се ништа, нећемо ми да пљачкамо и нећемо никог право да убијемо.“ Исто тако прилепљена је била једна наредба на зиду кафане Живка С. Динића. На дну ове плакате написано је „Ко ову плакату скине биће стрељан“.

О свима овим догађајима одмах сам извештавао Министарство унутрашњих послова-Кабинет, Шефа Српске Државне безбедности као и надлежне Немачке војне власти.

Команди Српске Државне Страже и Среским начелницима издавао сам потребна наређења и упутства о мерама које треба предузети. Сем ових појединачних наређења и упутстава издавао сам у неколико махова наредбе свим нижим властима шта све треба предузети да се напади партизанских банди спрече и отклоне.

Напред наведени догађаји показују јасно да јавна безбедност у повереном ми округу није на оној висини на којој би требала да буде. Овом приликом морам напоменути да како органи Српске Државне страже тако и остали органи Српске управе улажу све па и највеће напоре да се јавна безбедност поправи. Што у овом није постигнут потпуни успех неби се могла бацити кривица ни на органе Српске Државне страже нити на остале органе Српске управе. Разлоге за ово стање навео сам већ у свом претходном петнаестодневном извештају од 14 децембра т.г. под пов. бр. 931/942.

Мишљења сам да би се једино усвајањем мојих, у претходном извештају наведених мера, могла јавна безбедност у Округу пожаревачком осигурати а народу обезбедити мир.

Примећујем да су како партизанске тројке тако и четничке групе у главном пребачене на подручје овога округа са територије суседних округа. Ово је тим јасније када се има у виду да су партизанске тројке упадале у општине среза пожаревачког које леже уз Мораву. Четничке групе убациване су из среза Деспотовачког и Ресавског.

Као што се из наведених напада партизана, четника и осталих илегалних група води, нихова акција се у главном сводила на растурање пропагандистичког материјала у циљу уливања страха у мирно и вредно становништво овога округа. Одмах сам предузео потребне мере да претседници општина као и чланови општинских управа не изврше наређења добивена од партизана и да и на даље остану на досадашњој дужности.

РАСПОЛОЖЕЊЕ НАРОДА.

Према приликама у којима наш народ живи можемо бити задовољни са његовим држањем. Због учесталих напада на општине и разне саобраћајне објекте, осећа се код свих бољих домаћина све већа забринутост и страх од казне због недела појединих илегалних група. Ова забринутост и страх потпуно су разумљиви, када се има у виду да окупаторске власти строго кажњавају грађанство и да Српске власти нису у стању да грађанство заштите од напада разних банди.

Народ мирно, лојално и достојанствоизвршује сва наређења окупаторских власти, тако да до сада није било ниједног случаја озбиљнијег поремећаја овог лојалног односа. Тешкоће се осећају због давања кулука и радне снаге. Ово из разлога штти се за рад најспособнији грађани налазе у заробљеништву и што је број телете стоке у опадању. Због испоруке пшенице, кукуруза и осталих намирница а и због нердице можемо очекивати да ће настати тешкоће око исхране становништва. Исто тако због испоруке сена, сламе и осталих сточних намирница, могу се очекивати тешкоће у исхрани стоке. Све ово могло би имати неповољног утицаја на обраду земљишта па следствено томе и на расположење народа.

Одређивање сељака за чување железничких пруга, телефонских и телеграфских линија, као и осталих саобраћајних објеката, пада народу тешко јер сељаци, нарочито сиромашнији, нису у стању да набаве топло одело и обућу. Ова тешкоћа ће се још појачати са настанком зиме.

Највеће тешкоће подноси народ због тога што сеоске страже нису наоружане, због чега немогу да се одупру наоружаним бандитима, који наносе народу велике материјалне штете, врше крађе, убиства и остала недела.

У циљу умирења народа и повратила вера у органе власти, издавао сам сходна наређења и упутства подређеним ми властима а народу живом речју давао поуке о потреби одржања реда и мира као и лојалног односа према окупаторским властима.

КОНФЕРЕНЦИЈЕ И ЗБОРОВИ.

У времену од 15 до 31 децембра одржани су велики зборови у Раброву, Мишљеновцу и Великом Градишту.

На збору у Раброву у свом двочасовном говору изложио сам присутним сељацима данашњу ситуацију и дао им поуке и пострека да одрже ред и мир и да са своје стране припомогну органима Српске управе на сузбијању свих илегалних група. На крају позвао сам присутне да упуте своје суграђане, који овом збору нису могли да присуствују, да и они своје поступке и деловања прилагоде данашњој тешкој ситуацији, како би Српски народ у овоме рату прошао са што мање жртава. Сви зборови били су одлично посећени и протекли су у најлешем реду и миру.

Опазао сам да народ врло радо прима сва излагања и упуства која се износе у циљу одржања реда и мира. Најблагодотворније дејство на народ има увек сваки говор који путем радио станице Београд одржи Претседник Српске Владе Г. Милан Недић.

Осим ових зборова у много оштина одржане су разне конференције и поучна предавања.

ДРЖАЊЕ ДРЖАВНИХ И САМОУПРАВНИХ СЛУЖБЕНИКА

Држање Државних и Самоуправних службеника као и органа Српске хх Државне страже задовољавајуће је. Државни и Самоуправни службеници улажу сву своју спремност и добру вољу да што боље одговоре својој дужности према земљи и народу. Када се има у виду тешко стање у којем се данас налазе Државни и Самоуправни службеници, онда са њиховим радом можемо бити задовољни. Органи Српске Државне страже исто тако пожртвовано врше своју дужност.

Предњачећи примером настојају да се држање Државних и Самоуправних службеника одржи и надаље на достојној висини.

Предњи извештај част ми је доставити с молбом ради знања и даље надлежности.

ДОСТАВЉЕНО:
Министарству Унутрашњих послова-Кабинет,
Шефу Српске Државне безбедности
Београд.

ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК,
Драгољуб Маринковић

ПЕЧАТ

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

94(497.11 Пожаревац)~1941/1942"(093.2)
323(497.11)~1941/1942"(093.2)

НИКОЛИЋ, Јасмина, 1968-

Извештаји и наредбе Недићеве „Владе народног спаса“ за Округ
пожаревачки, 1941-1942. године / приредиле Јасмина Николић и
Маријана Мраовић. - Пожаревац : Историјски архив Пожаревац ;
Београд : Војни архив, 2018 (Смедерево : Newpress). - 270 стр. ; 25 см. -
(Зборници докумената / [Историјски архив Пожаревац] ; зборник 4)

Тираж 350. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-84969-89-9

1. Мраовић, Маријана, 1974- [аутор]

а) Пожаревац и околина - 1941-1942 - Историјска грађа б) Пожаревац и
околина - Политичке прилике - 1941-1942 - Историјска грађа COBISS.
SR-ID 271129612